LUCIA DEMETRIUS • LIMPEZIRE
Coperta de ***W. Miiller***

LUCIA DEMETRIUS

LIMPEZIRE

NUVELE ALESE
1 9 6 2

EDITURA PENTRU LITERATUR
ĂCUVINT ÎNAINTE

Nuvelele de fată au fost culese din
cele patru volume pe care le-am

publicat după război: Premieră
(1952), O a - meni şi jivine ***(1956),***

Oglinda ***(1957) şi*** Nunta 11 o n e i
(1960). Ele au fost alese în aşa chip,

încît să oglindească cele mai de
seamă momente pe care a izbutit să

le cuprindă autorul — din
desfășurarea politică a

evenimentelor din (ara noastră —
reflectată în conştiinţa oamenilor. Au

vrut să surprindă, atunci cînd au fost
scrise, o etapă din ***dezvoltarea***

fenomenului social, un pas înainte
făcut de această conştiinţă în

drumul său spre desăvîrşire. E vorba
în unele dintre ele de oameni care se

trezesc, luptă şi biruie, în ei şi în
jurul lor, şi racilele trecutului, iar în

altele despre oameni care stau în
calea vieții noi și sînt înlăturați de

puterea ei, care are toate drepturile
şi toate perspectivele. E vorba de

ciocnirea între nou şi vechi, în
diferite etape, începînd cu primele

de după 23 August, zugrăvite în nuvele ca: Limpezire, O noapte grea, O

zi însemnată, ***și mergînd pînă la***

momente apropiate ca acela din Cînd
au crescut apele.

Am căutat să prind în ele chipuri de
muncitori, de ţărani, de intelectuali,

dar şi de burghezi şi de ciocoi. Cum
volumele din care le-am cules sînt

toate epuizate, cititorul își va spune
părerea dacă am făcut bine sau rău,

alegînd, îndepărtînd şi reeditînd ce

mi s-a părut că merită să mai fie încă citit.

LUCIA

DEMETRIV

SO NOAPTE GREA

Uliţa era întunecată şi pîcloasă. Maria încerca să găsească potecuţa bătătorită pe care mersese pe seară, cam pe sub ulucile din dreapta, şi piciorul încălţat în bocanc nu se lovea decît de pietre sau nimerea în băltoace cu poţghiţă subţire care plesnea şi din fundul cărora ţîşneau noroi şi apă îngheţată, pînă peste genunchii ei. Ultima ploaie, din noiembrie, stricase şoseaua. în fiecare primăvară, oamenii ieşeau la muncă voluntară s-o repare, şi în fiecare toamnă apele de munte o săpau, o scrijeleau, parcă o arau cu plugul, o semănau cu pietre colţuroase, rupte din toate stîncile care se ridicau ca un perete negru pe cerul negru al nopţii acesteia. Colo, în fund, la capătul drumului, umbra muntelui, ca de fier vechi, uriaşă, masivă, trimitea frig şi tăcere. Maria încerca să-şi aducă aminte cum arăta în vară, cînd venise ea în sat, cît îi era verdele de adînc şi de tufos, cum păreau de albe în soare culmile lui de piatră cenuşie, cît era de auriu şi roşu felurit în toamnă gigantul negru şi amenin ţător de acum. Nu izbutea, pentru că nu-şi putea chinui mintea să se oprească asupra multor chipuri ale muntelui. Noaptea asta era prea plină de griji, de încordare, de răspundere. Schimbă trusa dintr-o mînă în cealaltă. Mina îngheţă pe mîner. Felinarul din dreptul răscrucii lumina aburit în aerul umed, dar Maria trebui s-o .ia la dreapta, pe uliţa care ducea la fîntîna din deal, la casa lui Ilie Lobodă.

Cînd să cotească, lunecă, se propti în călcîie, dădu să cadă pe spate, se răsuci toată, trudindu-se să nu se prăvălească, şi izbuti să se oprească cu umărul în gardul cooperativei. Puteau să se spargă fiolele ! Asta ar fi fost îngrozitor I Chiar azi, pe seară, le primise de la Raion, de la sec{ia sanitară, după ce telefonase cu disperare că în sat s-a declarat un caz de anghină difterică. Se speriase atît de tare la gîndul că se puteau sparge fiolele, se opintise cu atîta efort să nu cadă, să nu izbească trusa de pămînt, încît simţi, cu tot frigul, că fruntea sub basma ■i s-a îmbrobonat de sudoare. Scoase batista s-o şteargă, şi mîna, în 'buzunar, dădu peste scrisoarea lui Emil. O pusese acolo în grabă, după ce o citise la dispensar, înainte de a pleca. Ar fi fost mult mai bine să nu vină scrisoarea asta azi, ar fi fost mult mai bine să nu fi venit niciodată, să nu mai fi fost scrisă. Parcă singura grijă a lui Emil ar fi să-i facă şi mai grele

greutăţile, să-i arate că depărtarea dintre ei era imensă, să-i dovedească precis că ar putea rămîne aci nu doi ani, ci poate toată tinereţea, toată viaţa. N-avea să-i răspundă, nu, de data asta n-avea să-i răspundă, nici măcar ca să-i spună că n-are dreptate. La ce folosiseră certurile lor de altădată, la ce folosiseră lungile discuţii de pe poziţii opuse? Emil se încăpăţînase să cîrtească, şi ea venise aci. Era greu ? Cîteodată era greu. Astă-seară, de pildă, era foarte greu. Trimisese oficiantul sanitar în Cîrtiţa cu medicamente şi instrucţiuni, deoarece copiii din Cîrtiţa veneau la şcoală aici şi stătuseră în aceeaşi clasă cu Costel, şi acum orbecăia singură prin bolovani, peste bălţi, cu vîntul în piept. Trebuia să-i mai facă lui Costel o injecţie în noaptea asta. Trebuia să dea pe toată uliţa gargară şi picături, să prevină pe cît se putea epidemia. Trebuia să alerge acum din casă în casă. Atît era clar. Ce să cîr- teşti ? Că nu e lumină electrică ? Că nu e drumul asfaltat ? Că a venit iarna ? Intr-o zi are să fie electrică, şi drumul — asfaltat. Să te gîndeşti, ca Emil, că ar fi mai bine să fie altul în locul tău, şi tu acasă, la Bucureşti, să lucrezi într-un spital mare, bine utilat, unde nu porţi tu răspunderea întreagă la nimic, ci o împărţi cu alţii, sau, dacă eşti leneş, o laşi asupra altora, şi tu să stai seara cu picioarele în papuci, lîngă calorifer, sau să te duci la teatru ? Dar de ce să fie aici altul, şi nu ea ? Acelui altul i-ar fi uşor, i-ar plăcea ? „Ai darul să vînezi jertfa ! Te complaci în ea ? De ce nu te zbaţi pu{în ?" Vîneazâ ffertfci T Jertfa f Asta suna' puţin a discurs electoral bur- ghez.. De ce jertfă? Gheorghe din vale nu se jşrtfeşte cînd urcă noaptea, la deal, la cooperativă, şi eu mă jertfesc ! M-am născut pentru o viaţă comodă,! Prostii t Uite lumină la geamurile lui Ilie Lobodă. La două; odăi. Asta înseamnă că mă ascultă, nu stau toţi. claie peste grămadă în odaie cu Costel. Trebuie să - fi făcut foc în odaia dinspre drum.

Dulăii lui Ilie se reped la poartă şi latră; mîrtioşi pe frig, pe burniţă, pe străinul care, cu zgomotul bocancilor lui, care calcă apăsat, îi scoate de sub prispa unde s-au ghemuit unul în altul şi îi cheamă la datorie, la datoria.lor aspră de cîini. Prin dosul ferestrelor luminate trec cîteva umbre, se încrucişează, aleargă şi întîrzie să deschidă uşa casei, să potolească zăvozii. Maria se grăbeşte, trece printre 'cîini; unul, mare, cenuşiu ca noaptea, îi pune labele în piept, îi latră gros în

obraz, mai s-o doboare. Ceilalţi se reped la glezne. Toţi slnt răguşiţi de frig şi uzi. Uşa casei se deschide. Ilie strigă din prag, aspru şi rar, fără grabă, face un pas spre trepte, dar nu le coboară, mai strigă o dată şi se apleacă, de parcă ar culege o piatră de jos. Dulăii fug, Scîncesc fără să fie loviţi şi se ascund sub prispă. Cînd Maria suie treptele, o mîrîie duşmănos, mai fac cîte un salt pe scară şi iar se ghemuie sub cerdac.

în sală e zăduf. Pe laviţă, lîngă perete, stau Tinca, fata cea mare a lui Ilie, şi o babă groasă şi puţin şaşie. Maria n-o cunoaşte, n-â văzut-o niciodată, nici la dispensar, nici la U.F.D.R., nici pe uliţă măcar. Săftica, nevasta lui Ilie, se învîrteşte în jurul vetrei cu plită de fier, roşie de atîta foc, şi mută două oale mereu una în locul alteia. Şi-a tras peste gură, în semn de suferinţă, basmaua cu care e legată la cap şi oftează des, adînc. Ilie stă ţanţoş, cu burta înainte, cu căciula pe ceafă şi aici în casă, încruntat şi închis. De cînd în sat ţăranii au început să vorbească mai hotărît despre colectivizare, de un an, şi nu-i mai vin lui la lucru cu ziua sau cu sezonul, s-a supărat pe viaţă de tot şi s-a făcut parcă şi mai ursuz. Prietenos n-a fost el niciclnd ; pogoanele de pădure şi cele de arat, mai puţine, că e sărac pămîntul aici, aproape de munţi, i-au stat în spinare parcă totdeauna şi l-au silit să ţină burta şi pieptul înainte, gîtul ţeapăn şi căciulă pe ceafă. S-a uitat totdeauna la om de parcă i-ar fi spus: „Care eşti tu, mă ?"

— E aer închis aici, spune Maria şi scoate haina de pe ea; începe să-şi pregătească seringa, fiola, alcoolul.

— Dacă aeriseşti, răceşti, răspunde Ilie scurt.

— Doarme ? întreabă Maria.

— Ce să doarmă ? se vaită Săftica sub basma. Ce să doarmă, că arde ca focul, ca focul, m-auzi ? Care pîrlit, dar-ar boala în el, 1-a umplut şi pe-al meu, că doar din el singur n-a ieşit aşa microb ! îl hrănesc, doamnă doctor, îl hrănesc, să nu simtă că în casă nu mai e. Că uite, de la pădure nu mai e ce să vinzi j porumb cum să vinzi ? că-ţi ia. De colo nu, de colo nu, ce să le dai la copii să ducă la gură ? Aia e ! şi Săftica oftează adînc şi mută iar oalele din loc.

Ilie scoate pieptul înainte, se uită urît la femeia lui şi rosteşte apăsat:

— Tăcerea e de aur I

Baba şaşie de pe laviţă mişcă repede ochii de la unul la altul şi-i opreşte pe trusa deschisă a Măriei cu atîta curiozitate, de parcă s-ar aştepta să iasă din ea un porumbel, ca din mîneca scamatorului de ia bîlci. În odaie miroase felurit: a haine ude, a tocană, a trupuri prea încinse.

— Eu totuşi vă rog să deschideţi puţin uşa, spune apăsat Maria. Soba dogoare ; chiar dacă se răceşte cîteva minute, are să se încălzească repede iarăşi. Nu-i sănătos să treacă aerul ăsta dincolo, la copil. Va trebui să deschideţi puţin şi geamul la el, după ce-I înveliţi bine.

Săftica şi bătrîna schimbă priviri piezişe, îndărătnice. Dar cînd intră dincolo, Maria se loveşte de alte duhori. Odaia asta trebuie să fi stat cu geamurile închise din vară. De tavan spînzură funii lungi de usturoi, de ceapă şi de ciuperci. Pe altă grindă, cîteva şunci şi şiruri lungi de cîrnaţi. La ferestre sînt perdele groase, albastre, de bumbac, pe pereţi, fotografiile mari a Săftichii şi a lui Ilie, ţanţoşi, cu ochi fără privire, cu părul ca lipit pe cap cu Săpun, înconjuraţi de fluturi mari din prosoape de borangic. Pe un pat, un morman mare de perne brodate, de scoarţe împăturite, de lăicere. în
celălalt pat, Costel. E încă îmbujorat de febră, dar ochii nu-i mai ard parcă ca acum două ceasuri.

— Altă odaie nu mai aveţi ? Eu ştiu, de cînd am căutat o odaie pentru bucătăria dietetică, că mai aveţi două.

— Păi, în una nu-i pat, şi în cealaltă-i lînă şi grîu.

— Cum ţineţi un copil cu o boală molipsitoare atît de primejdioasă în odaie cu atîtea lucruri, pe care vreţi să le mîncaţi pe urmă ? Ştiţi că aici am să aduc etuva, şi toate proviziile astea au să fie prăpădite ? Nu v-am explicat, nu v-am rugat eu azi, cînd am fost aici, să scoateţi din odaie aproape tot ? Ce vă înehipuiţi, că e o glumă ?

— Păi ce atîta bătaie de cap, maică ? oftează Săftica. Parcă e primul copil bolnav ! Au mai fost ei şi alţii, şi pe urmă n-a murit tot neamul.

— Vorbe ! încheie Ilie.

Temperatura lui Costel a scăzut de la nouă seara pînă acum cu un grad şi trei linii. Crupul difteric a fost înlăturat. Serul a lucrat. Acum Maria îi face o doză mai mare, organismul s-a adaptat. Costel, năuc de febră, se zbate puţin, dar pe urmă, somnolent, nu-şi dă bine seama cînd i se face

injecția, ca să protesteze. Numai Săftica se jelește și-și acoperă mai tare gura cu basmaua cînd acul se apropie de pulpa copilului, cînd Maria îi curăță gîtul cu un tampon de vată. Ilie Stă la capul patului, țanțoș și aspru, cu gura strînsă pungă, cu ochiul cîrti- tor, îmbufnat.

— De-ar fi bune I se jelește Săftica.

— Ce să fie bune ? întreabă Maria.

— Doctoriile... că de... nu mai sînt ele cum erau...

— Da, sînt mai bine făcute acum, retează Maria.

Capul lui Costel e ca un măr de rotund, ochii lui negri
sînt înceţoşaţi de temperatură şi de somn. Părul, buclat, castaniu, îi cade pe fruntea fierbinte. Maria simte, ca o gheară în inimă, o frică ascuţită. Viaţa unui copil e un lucru atît de fragil! Tu faci tot ce poţi, tot ce ştii, şi ei, cu o neglijenţă, cu o sălbăticie, pot să piardă copilul.

— Tinca să nu iasă mîine din casă şi nici să nu primiţi pe nimeni.

— Păi ea n-are nimic.Dar a stat pînă în seara asta laolaltă cu Costel, Şi mai bine ar fi fost să nu intre aici decît mama, şi de cîte ori ie.se să se spele pe mîini. Dar văd că intri şi dumneata, îi spune Maria lui Ilie. Şi dumneaei cine e ? Musafir? întreabă Maria arătînd pe bătrîna şaşie de pe laviţă, din sală. Nu v-am rugat să nu lăsaţi pe nimeni să intre în casă ?

— E o cumătră, a venit după sită, taie vorba scurt Ilie.

Tinca se foşni pe laviţă, lîngă bătrînă, se uită în jos şi duse mîna la gură să-şi ascundă rîsul.

— Ce te hlizeşti, fată ? o repezi Ilie.

Măriei îi fulgeră prin minte că era ceva necurat în râsul fetei şi în răspunsul repezit al omului; îşi aduse aminte de vînzoleala de umbre pe care o văzuse în dosul geamurilor cînd lupta în curte cu dulăii, de uşa casei, care întîrzia să se deschidă, şi se uită lung la bătrînă. Ochii ei şaşii alergau de colo-colo, ca doi iepuri alungaţi.

— Eşti de aici din sat, lele ? întrebă Maria pe cînd se spăla pe mîini.

—- Din Tomeni, măiculiţă, de peste deal.

— Şi-ai venit din Tomeni, de peste deal, să iei o sită ! Ia te uită, frate, ce lipsă de site e în Tomeni! bodogăni doctoriţa, uitîndu-se în jurul ei, căutând cu privirea ceva care să întărească presupunerile ce începuseră să încolţească în mintea ei. Da' vrăji nu ştii să faci ? Descîntece ? O fi făcătură la mijloc, nu ştii s-o desfaci ?

— Eu ? Vai de capul meu ! se cruci bătrîna. De unde să ştiu eu ?

Pe masă erau doar fundul mămăligii şi străchinile golite, pe plită — o oală de lapte, şi ceaunul, în care fusese mămăliga, clocotea ca să se descojească. Sub masă — ceva acoperit cu un prosop. Maria se aplecă repede şi ridică prosopul. De sub el — o ulcică. In ulcică licărea în fund o masă vînătă-verzuie, ca fierea, peste care era pusă o gheară de cocoş.

— Ce porcării vreţi să-i daţi ? Asta e sita pe care ai venit s-o iei, mătuşă ? Vreţi să îmbolnăviţi copilul şi mai rău ? Şi mai spuneţi să nu-1 ducă mîine la spital, la oraş I

— Maria deschide cu furie uş$ vetrei şi pruncă peste flăcări cuprinsul ulcelei.încearcă omul, ce să faci ? se jeli Săftica. De unde i-o veni, numai sănătate să-i vie, maică, dg ce să te superi ? Nu i-o dădea să bea, numai îl ungea pe la gură şi pe beregată!

— Prostii de muiere! tăie Ilie. Ce, crezi că eu le lăsam ? Astea-s bune pentru nătărăi ca Tănase, pentru alde Manole, nărozi fără carte. Mi s-au pus muierile pe cap, dar nu le lăsam eu să împută copilul.

— Am văzut, sînt sigură, se înfurie Maria. Du-te, lele, la Tomeni, hai, că-i noapte. Am să vorbesc eu cu doctorul de acolo, să ştie ce ajuitor are în comună. Să afle şi Partidul, şi Sfatul! Poate că au să aibă nevoie de dumneata I

Baba se îmbrăcă grăbită, speriată. Ilie se uită sanchiu la Maria, cu gura şi mai strînsă de furie, încordat tot, de parcă s-ar fi stăpînit să nu se repeadă s-o strivească. Maria se îmbrăcă şi ea. „Dacă nu ies din casă o dată cu baba, ăsta e în stare să lase dulăii să mă rupă", se gîndea ea. Tinca, smerită pe laviţă, după ce căpătase de la taică- său un pumn în şale pentru că rîsese ca proasta şi trezise bănuielile doctoriţei, se uita în pămînt şi rodea colţul basmalei. Săftica bombănea şi trîntea în faţa sobei cleştele şi vătraiul, unul după altul, de parcă mînerele lor ar fi ars. Afară, dulăii se repeziră iar la Maria şi la babă.

— Ptiu, fire-aţi voi afurisiţi, bodogănea bătrîna. Stri- gă-i, nea Ilie, n-auzi, că ne rup ăştia de picere,. dar-ar boala-n ei. Marş tu, javră ! Na !

— Te duci acasă, mătuşă ?

— Da' unde, păcatele ?

— Nu te mai opreşti nicăieri în sat! Ne-am înţeles ? Eu în noaptea asta intru în multe case... Să nu te mai găsesc pe undeva cu labele dumitale de găină, cu fierturile alea spurcate, că să ştii că mă duc la miliţie să cer să te aresteze. Nu mai împuia capul oamenilor cu prostii. Ai băut vreodată dumneata fiere din aia amestecată cu labă de găină, s-o-ncerci pe pielea dumitale ? Spune !

— Păi nu-i de băut, maică, e de uns.

— Ei, te-ai uns vreodată cu ea ?

— Păi n-am avut nevoie.

— Ai avut, n-ai avut, nu te spurci dumneata cu asemenea leacuri, pentru că ştii cîte parale fac/ că sînt bune

pentru proşti, hai ? Ei, mulţi proşti nu mai găseşti azi, aşa că lasă-te de meserie, sau o să te uşurăm noi de ea.
Bătrîna o luase la picior mult mai lesne decît ar fi putut lăsa de bănuit trupul ei îndesat, rotund ca o boccea. Maria se opri în dreptul casei lui Manole şi o urmări cu ochii pînă pieri după colţul cooperativei, unde felinarul slab punea o pată galbenă, ceţoasă, pe întunericul nopţii.
Ia te uită, spunea Emil, că are să se lovească de superstiţii încă în viaţă, de rezistenţe. Ilie Lobodă, om care a avut avere de la taică-său, de la bunicu-său, umblă cu asemenea spurcăciuni. Se uită la doctor ca la un duşman. Şi doar oricînd cu banii lui ar fi putut să se ducă la doctor, în oraş, dacă aici n-au avut dispensar pînă acum cîţiva ani.
Ce să aştepţi atunci de la Manole, care a făcut acum un an şcoala de analfabeţi ? Un om viu la cap, Manole e dintre cei care luptă pentru colectivizare ; copiii lui vin regulat la dispensar şi la şcoală •, dar în faţa unei nenorociri ca asta, nu ar fi oare mai îndărătnic chiar decît Ilie ? Nu are înapoia lui adunat mai mult întuneric, mai multă superstiţie" născută din mizerie, gata să se deş-tepte la o lovitură puternică ? Aşa ar spune Emil.
O, Emil, cu deprinderea lui de a cîrti, ce n-ar spune acum! Scrie că a început să aibă clientelă în cabinetul lui cel nou, că se duce des la teatru, la concerte. Poate că şi acum, cînd pe ea o bate vîntul ca pe o trestie, Emil, în hainele lui negre, e la concert. Stă grav şi absorbit. E frumos în haine negre. Ce e, în definitiv, Emil decît un doctor frumos şi cu cabinet particular? A însemnat vreodată ceva pentru ea ? A vrut s-o ia de nevastă, adevărat, asta era în ultimul an de facultate, şi ea a stat pe gînduri şi 1-a amînat. N-avea încredere în el ca om, nu-1 iubea destul, nici nu-1 stima cum trebuie. Şi a rămas aşa, nu o făgăduială, nu un legămînt între ei, mai puţin, un fel de presupunere, mai mult a lui, că poate într-o zi se vor căsători totuşi. Acum probabil că nici Emil n-o mai crede, ea n-o crede de fel. Şi el îi scrie. Din uşurinţă? Din orgoliul bărbatului care nu crede că o femeie poate să-i spună „nu" în toate chipurile, să fie mai puternică decît el, să vrea ce vrea ea, nu ce vrea el ? Dar ea însăşi, ea, Maria, de ce i-a răspuns din cînd în cînd ? De ce se mai gîndeşte totuşi, cîteodată, la el ? Din slăbiciune ? E

cîteodată slabă. Cînd e singură, cînd îi e greu. Emil face parte din tinerețea în care nu erau toate limpezi, din facultate, dintr-o viață lăsată în urmă, în care intră orașul, spitalul, sala de concerte. Astea se întorc cîteodată. Dar și Emil știe așa de bine, în scrisori, să le trezească...

Poarta lui Manole scîrțîie lung și trosnește. In fundul curții latră un cîine, dar nu se apropie. Ușa casei scunde se deschide repede, și Fira iese în curte, cu cojocul pe umeri. După ea, unul din copii, cu părul ciuf, prins de fusta ei, se rostogolește pe trepte de grăbit ce e.

— Vino, vino, domnișoară, strigă Fira. L-am legat pe Ursei. N-avea teamă.

— Bună seara. Cum de l-ai legat ?

— Mi-a spus Victorina lui Matei că vii seara asta pe toată ulița. I-a spus și ei sanitarul Varlaam, cînd urca la Cîrtița, și Victorina a venit din casă în casă și ne-a vestit să legăm dulăii și mai bine să nu ne culcăm.

Maria suie treptele şi-şi muşcă buza. Uite, Victorina e în U.F.D.R. Ea, Maria, n-a vestit U.F.D.R.-ul, a uitat, cînd a dat de un caz de anghină difterică s-a speriat, i s-a părut că este singură pe lume, că trebuie să facă totul singură. Dacă Varlaam nu se întîlnea cu Victorina, ar fi uitat pînă mîine, cînd, din fericire, i-ar fi adus aminte cineva. Şi doar cu femeile astea a făcut bucătăria dietetică, cu . ele a mobilizat şi Cristenii şi Cîrţiţa astă-toamnă pentru vaccin, cu ele a pornit să facă casa de naşteri, cerută de Raion, a cărei necesitate o simte întreg satul, cu ele şi cu mobilizările făcute de tovarăşul Mocanu de la Partid. De ce a uitat ? A luat-o iar pe sus vechiul obicei de a lucra de unul singur, uitat în ultimii doi ani de facultate, uitat aici în parte, în lucrurile în care poate fi ajutată. Scrisoarea lui Emil a făcut-o să uite ? Poate, indirect, învolburînd în ea tot ce e egoist, tot ce e lumea aceea din care el face parte şi azi şi din care ea a făcut parte odată, pentru că a trăit printre mic-burghezi, a gîndit individualist şi a încercat să se izoleze, să se singularizeze, crezînd că-şi creează o „personalitate". „Personalitatea" asta sare ca un arcIa fiecare scrisoare a Iui Emil şi, luptîndu-se în mintea'[1] ei cu obiecţii logice, cu raţionamente, cu o credinţă fierbinte chiar, arcul de oţel străpunge prin tot ce gîn- deşte şi simte Maria.

Nici la tovarăşul Mocanu nu s-a gîndit în seara asta, şi doar de cîte ori s-a dus la el, a prins puteri noi.

în sală e frig şi aproape întuneric. O lampă de gaz, mică cît o ceapă, cu fitilul cît unghia, luminează slab poliţa cu blide, cuptorul rece. In odaia mare, cu cîteva paturi, e aprinsă o lampă mai mare. Doi copii scot capul de sub plapumă, rîd şi-1 trag înapoi. Dedesubtul plăpu- mii începe o zvîrcoleală de coate şi de picioare, chicote mici, înfundate, şi alt cap răsare de sub alt colţ al în- velitorii, acolo unde se ivesc de obicei călcîiele.

— Ia să văd eu ce pescuiesc aici! se repede Maria rîzînd spre pat. Ia să văd ce găsesc aici, nas, sau degeţele ?

Sub mîinile ei, care aleargă repede peste plapumă, răsar alte chicote şi rîsete. In sfîrşit, toţi copiii Firei îşi trag capetele la locurile lor, pe pernele cu pătrăţele- albastre şi albe, şi cel mai mare, tot

prins de poalele maică-si, rívneşte cu ochii mari la jocul bun din pat,, lai care el n-a luat parte.
— Par zdraveni toţi patru.
—« Sînt, şi eu am fost cu ochii pe ei, să văz dacă nu' au 'cumva călduri, dar s-au jucat pînă acum ca diavolii,, n-a gogit nici unul.
— In orice caz, uite, eu ţi-am adus gargară pentru ei şi picături de pus în nas. Mfine să-i ţii în casă şi-n curte.
■— Da' la şcoală ? strigă cel cu ciuf.
— Şcoala se închide pentru cîteva zile. Şi te rog, Firă dragă, la cel mai mic semn, dacă unul tînjeşte, dacă înghite greu, vino să mă vesteşti numaidecît.
— Şi acum ce faci, domnişoară doctor? Mergi aşa, toată uliţa ? De ce n-ai cerut ajutor la noi, că am stat la sediu pînă la opt ? Să mai fi mers o femeie, două din U.F.D.R., să ducă doctoriile. Aşa, singură...
— Mi-am pierdut capul, Firo ! Cînd pe la ora patru am dat de copilul lui Ilie bolnav, m-am repezit întîi la telefon, şă cer de la Raion ser. Apoi m-am dus la dis-
pensar să verific provizia de dezinfectante pe care o am. Am primit serul, mi l-au trimis printr-un curier, 1-a luat cursa, n-aveau aici o maşină acolo. Dacă ar fi avut maşină, era mai simplu să ridice copilul bpl- nav. Au să-1 ridice mîine în zori. Apoi l-am trimis pe Varlaam la Cîrtiţa şi eu am pornit în sat. M-am zăpăcit.
— Eu te-aş ajuta acum, da' sînt singură cu şobolanii ăştia ai mei, că omu mi s-a dus la maică-sa peste deal, şi ei nu vor de loc să doarmă. Da' poate Victorina să meargă la o parte din case, şi dumneata la alta. Vorbeşte cu ea.
— Ai dreptate.
— Ori Lina. Dar mai bine amîndouă, ca să sfîrşîţi mai iute. De, dacă ştiam de cu ziuă, mai bine era.
— Ei, nu mă mai certa acum, ride încet Maria. Altă dată n-am să mai uit. Noapte bună, şobolani!
— Chiţ ! chiţ ! răspunde patul plin de freamăt.
— Chiţ! o apucă de picior pe Maria cel din mijlocul odăii, care s-a dezgheţat, şi-a pierdut sfiala şi s-a desprins de maică-să.
Burniţa de adineauri s-a schimbat într-un fel de ninsoare. Picăturile sînt de scamă îngheţată,

întârzie să se topească pe obrazul rece al Măriei, se lipesc de gît, sub guler, şi pe urmă se scurg încet, reci, pe umeri, pe piept. ,,Cu haina asta n-ai să poţi să treci iarna într-un sat de' munte", i-a spus Emil cînd îşi făcea bagajul, la plecare, în august. Emil ştie pe dinafară atîta carte, la facultate cînd erau la cursuri se ridica şi vorbea frumos, puţin cam declamator, dar parcă atunci cînd rămînea singur cu ea, tot ce ştia şi tot ce-a citit se desprindea de el. Atunci bodogănea din pricina salariului, a lipsei de lux, căruia el îi spune „confort", cîrtea chiar anumite măsuri. Ca şi cum toate astea n-ar face parte dintr-un tot, ca şi cum ai putea să dai tuturor oamenilor de la început tot. acest confort de viaţă, pe care abia acum începi să-l construieşti. Sigur că ar fi bine să aibă un palton mai gros, o şubă chiar... Dar are azi fiecare om o şubă ? Ca să fie atîtea şube cîţi oameni sînt, trebuie făcute, mai întîi, atîtea altele mai însemnate. Emil e

2 17oare orb de nu vede ? E deştept Emil, e delicat, dar e egoist, e comod, da, asta a supărat-o întotdeauna la el.
In casa Victorinei Matei' e cald, dar nu duhneşte nimic. Omul şi femeia stau lîngă vatră şi vorbesc încet. Ea deapănă. Pe pernă, două capete ca de in, unul cu năsucul ascuţit, lîngă un măr.
—[1] Uite, spune Victorina, ţi-am păstrat puţin lapte fierbinte.
— Mulţumesc! răspunde Maria, şi i se pare deodată că inima îi zvîcneşte, foarte caldă, în trupul îngheţat. Dar mai am atît de alergat, nu pot Să stau. Ce-ţi fac capiii ?
—• Ui'te-i, dorm, sînt zdraveni. Da' tot ai să stai un pic, că pe urmă merg şi eu cu dumneata. Eu pe o parte a drumului, şi dumneata pe ailaltă, ca să isprăveşti mai iute. Pe drumu mare ai fost ?
— Nu, l-am lăsat pe mîine dimineaţă. Nu pot să trezesc oamenii istoviţi de muncă aşa tîrziu. M-am gîndit să doctoricesc în seara asta uliţa în care se află bolnavul, şi mîine, cum are să fie şcoala închisă, să mă duc pe drumul mare.
— Mîine, pe drumu mare o să meargă femeile, a mea şi altele, zice domol Matei. Da' să nu te sperii, cred că al lui Duţă Pop nu-i sănătos. Acum am aflat de la copiii noştri că-1 ţine în casă de două zile şi că de alaltăieri îl doare în gît.
Maria rămîne cu privirea pe ochii mari, negri ai lui Matei, pe faţa lui mare, brăzdată, bună şi înţeleaptă.
— Am căutat sora de la creşă, s-o întreb ce copii i-au lipsit, şi era în oraş, la inspectorat, rosteşte ea; încă încremenită, pune pe masă cana de lapte şi-şi strînge basmaua pe cap.
—t Victorino, mă duc acolo. Du-te dumneata pe amîn- două părţile uliţii ăşteia.

— **O mai iau şi pe Caterina. Intîi îi scol pe. ai mei, îi doctoricesc cum spui dumneata şi mă duc după Caterina. Să n-ai grijă, la Floarea, la Ruxandra şi la Caterina e curat, au să asculte... O să fie mai greu cu a lui Mihai Ciutură, e căpăţînoasă, nu vrea să înveţe nimic nou, da' o s-o dăm pe brazdă,Viu cu dumneata, spune Matei pe trepte şi-şi îndeasă în cap căciula scundă.**

— Nu, e bine să stai, ai copii, să nu le aduci microbii.

— O să mă spăl, spune molcom Matei şi o ajută să sară pragul portiţei mici, tăiată în poarta mare, pentru care.

Acum, la coborît, drumul prăvălit e mai îngheţat decît atunci cînd 1-a suit Maria. Bocancii răsună pe pă- mîntul tare, zbîrcit, pojghiţa bălţilor nu se mai sparge, fulgii sînt acum mici, înţeapă ca vîrful de ac. Dinspre munte coboară o răsuflare de gheaţă, şi întunericul, pătat la răscruce de lampa aşezată în felinar, pare mai negru decît acum un ceas.

—i Ţine-te de mine, tovarăşă doctor, spune Matei, şi dă asta la mine. Îi ia trusa din mînă şi o sprijină. Nu se văd unul pe altul. Doar vocea domoală şi adîncă a omului îi aduce Măriei aminte ochii lui negri, nasul mare, faţa brăzdată, înţeleaptă. Povesteşte încet: Ei, 1-a ascuns Lencuţa a lui Duţă Pop, că se ţine de poalele Săftichii lui Lobodă. Oameni nărăvaşi, potrivnici.

— Mi-am dat seama şi eu că dacă mie îmi pune aşa piedici cînd e vorba de sănătatea copilului lui, în treburile satului trebuie să bage rău beţe în roate, el, Ilie şi alţii ca ei.

— Acu', să vezi duminică, cînd o vorbi tovarăşul Mocanu despre colectivizare, ce mai ţipete o să scoată. Şi poate că la şedinţă nici n-o să vie ei, dar bîrfeli şi ştafete în tot satul: că n-o să fie aşa, că n-o s-aveţi aşa ! Se ştiu toate dinainte. Ştim cine e Ilie Lobodă şi Săftica lui şi cine e Petrică iCarapan şi ce pot să spună ei. Despre tot ce pot să iscodească, o să vorbească tovarăşul Mocanu, duminică.

Prin lumina felinarului de la cotul străzii, Matei a văzut ochii cercănaţi ai Măriei şi faţa ei îngheţată. Îl ascultă, dar se vede bine că grija o absoarbe şi o adună.

Intră amîndoi pe poarta lui Duţă Pop. In casă arde o lumină mică. Femeia lui Duţă, Lencuţa, e singură. Duţă lucrează sus, la cherestea, în munte, de cîteva luni. A fost pe vremuri argat la Ilie Lobodă. De vreo patru aniâ ieşit, s-a dezmeticit, acum stă pe picioarele lui şi nu-1 poate vedea în ochi pe Ilie, pentru tot ce a înghiţit de la el.
Lencuţa stă lîngă fetiţa culcată în pat sub un ţol gros, miţos. Colo, în fund, lîngă fereastră, unde e mai întuneric, mişcă ceva. In odaie se aude horcăitul fetiţei, greu, ca de agonie.
Maria măreşte fitilul lămpii, să vadă mai bine. Lencuţa e speriată, mută, cu ochii la Maria şi la Matei. Doctoriţa se apleacă peste copilă. Părul îi e lipit de faţă şi de cap, de asudată ce e, ochii holbaţi, ieşiţi din orbite, ca la spînzuraţi: răsuflă greu de tot, se îneacă, horcăie. Mînuţele slabe se agaţă convulsiv de firele lungi ale miţoasei.
Maria o ridică, îi deschide greu gura, îi cercetează gîtlejul la lumina slabă a lămpii.
Întîi simte că împietreşte de o spaimă mare, că fălcile i se înţepenesc ca ale copilului, apoi deodată o furie aprinsă o cuprinde, o furie ca o furtună care duce cu ea tot. Ii vine să fărîme femeia, s-o ucidă.
. D e ce? De ce n-ai spus o vorbă? De ce nu mai chemat ? De ce ai ascuns ? Ce ţi-ai închipuit ? Nu vezi? Uite, îţi moare copilul! Moare, auzi? Din vina dumitale I
— Poate n-o muri... îngaimă femeia.
— A făcut crup difteric, tovarăşe Matei! A făcut crUp ! Trebuie operată acum, pe loc, altfel se înăbuşă.
. —< Să sculăm pe Vasile, să puie caii! spune Matei.
— Pînă ajungem la spital, douăzeci de kilometri, moare pe drum.
Femeia se uită năucă la Maria. Matei se uită şi el, dar cu nădejde. Nu poate crede că nu se mai poate lupta. Privirea lui îi dă Măriei curaj. Privirea lui, care spune liniştit şi înţelept că omul mai poate oricînd da o bătălie, că înăuntrul lui e o mare putere, o face pe Maria să spună limpede, cu un glas care nu mai tremură, fără să audă buzele femeii, care rostesc „cum o vrea Dumnezeu" :
— Operez eu chiar acum.
în fund, lîngă fereastră, acolo unde e mai mare întuneric, şi adineauri mişca ceva, se aude un foşnet. Maria stă aplecată peste pat, învelește repede fetiţa într-un cearşaf, în pătură, o leagă la

cap. Matei vine liniştit de sub fereastră, aducînd ca pe o boccea de rufe vechi baba grasă şi şaşie, care stătuse pe laviţă la Ilie Lobodă.
— Uite-o şi pe asta, spune el. Ai venit de bocitoare, ori de cioclu ?
— Aici erai ? se-ntoarce Maria, dar n-are timp să-şi verse toată furia pe ea. Am găsit-o şi la Ilie. S-a prefăcut că pleacă din Sat.
— I-a răcomandat-o pesemne Săftica, dă dîn cap Matei şi ţine mai departe baba de umăr, că Lencuţa s-a aciuat pe lîngă Săftica de cînd i-a plecat omul la munte, nu ştie el, săracul! Cu muierile alelalte la o treabă nu merge, dar la Săftica o găseşti, să bîrfească qmîndouă. Uite ce dar bun ţi-a făcut acum ! îţi trebuie baba Săftichii, să-ţi omoare pruncul!
— Ajută-mă, tovarăşe Matei! S-o ducem.
— Unde o duceţi ? sare deodată Lencuţa, care a stat uluită pînă acum, înspăimîntată şi zăpăcită.
— La dispensar.
— Vai de sufletul meu ! Da' las-o să moară acasă, pe căpătîiul ei, cu luminare la cap, ce să moară în străini? Las-o, păcatele mele!
— Taci, Lencuţo ! spune greu şi liniştit Matei, atît de apăsat, încît Lencuţa tace o clipă şi izbucneşte iar: Inimioara mamei! Unde te duc ? Lăsaţi-mi copilul!
Maria îi pune o clipă mîinile pe umeri.
—i Ascultă-mă, femeie, dacă nu o operez acum, numaidecît, moare, mă pricepi ? Dacă o operez repede, scapă. Ai făcut destule prostii pînă acum. Lasă pe alţii acum să facă treaba cum e cuminte.
Lencuţa tace şi suspină. Matei ia fata în braţe, învelită cum e în pătură. Maria îşi ia haina, îşi ia trusa.

Lencuţo, se-ntoarce Matei din uşă, tu stai acasă. Uite, să culci bătrîna asta aici. Ti-o dau în pază pînă mîine dimineaţă, cînd vin s-o iau. Da' mai trec eu şi în noaptea asta, să-ţi spun cum a scăpat fetiţa. Stai liniştită. Nu veni după noi, că ai să te bocești şi n-are să poată opera tovarăşa doctor. Auzi, mă Lencuţo, ţi-o şcapă, mă-ntorc curiitd şă-ţi spui. Dă-ne un ajutor şi tu,tine baba asta cu sila aici, "să nu mai calce şi pe la alţii. M-auzi ?
Lencuţa aude, deschide gura, nu spune nimic, o închide iară şi-nlemneşte pe prag cu ochii în urma lor. Din drum, s-aude c-a izbucnit în plîns.
Matei şi Maria merg repede, tăcînd, unul lîngă altul. Cum are să procedeze, de ce instrumente are să se slujească? Nu are tot ce-i trebuie. Varlaam nu e aici. Nu-i lumină. La gîndul ăsta, rămîne. Nu-i lumină. Două lămpi cu gaz, mai mari ce-i drept, dar atît. A cerut un petromax de la Sfat, 1-a cerut de o lună. La secţia sanitară de la Raion nu au avut. I s-a spus să se adreseze autorităţilor locale. A cerut Sfatului s-o ajute, U.F.D.R.-ul a început o colectă, dar n-a isprăvit-o. N-are lumină, Sfatul e vinovat. Trebuia s-o ajute. Cum va opera fără lumină?
— N-am lumină! spune ea cu gura uscată.
— Cum? nu pricepe Matei.
— N-am destulă lumină pentru operaţie. Am cerut Sfatului un petromax şi nu mi-a dat.
— Nu-1 are în buzunar, spune molcom Matei.
Măriei i se face puţin ruşine.
— Da' mă duc eu să-1 scol pe Gheorghe Bratu, să-1 rog să meargă să deschidă biroul să vă împrumute pe- tromaxul lor în noaptea asta.
— Du-te, du-te, tovarăşe Matei! strigă Maria şi întinde braţele să-i ia copilul.
— Să te duc dintîi la dispensar cu fetiţa.
— Lasă, o duc eu. N-avem timp. Pînă vii, pregătesc; du-te, dragă tovarăşe, du-te 1
Matei face calea întoarsă, şi Maria, cu copilul pe un braţ, cu trusa în cealaltă mînă, calcă apăsat şi grăbit, fără să mai simtă bolovanii, gheaţa, ninsoarea. înăuntrul păturii fetiţa s-a încordat întîi; apoi s-a muiat ca o rufă scoasă din apă fierbinte, ca un pisoi nou născut. Poate că a murit! Nu îi mai aude răsuflarea grea, horcăită, tuşea care vrea să pornească şi se înăbuşă în gî- tul umflat. O clipă se simte cumplit de singură în noaptea tăcută şi îngheţată, pe drumul negru, sub

vînt. Singură pe lume, cu copilul ăsta moale şi fierbinte în braţe. O fulgeră gîndul la Emil. I-a spus c-o să-i fie prea greu,
Că n-o să aibă putere. Ar fi putut să fie acum !ntr-c> odaie caldă, luminată, rezemată de umărul lui, să-i audă glasul cald spunând versuri sau cuvinte de dragoste, să nu fie aici, în frig, cu un copil aproape mort în braţe, pe care trebuie să-1 opereze acum, singură, fără lumină, într-un dispensar îngheţat. I-a spus el că n-are să aibă destulă putere. Cum am să fac ? Să fierb bisturiul, pensetele, să pregătesc ceva care să ţină loc de canulă de metal... Şi gîndul o duce atît de departe, la momentul operaţiei, că nu mai simte frigul, uită singurătatea, nu vede cîinii care sar peste garduri sau se tîrăsc pe sub porţi şi vin s-o latre de aproape, furioşi, răguşiţi, bezmetici. Toate casele sînt întunecate, aproape nu se văd de o parte şi de alta a drumului. Numai colo, uite, o lumină. Da, e sediul Partidului. Trebuie să fie ceasul unsprezece. Cine mai lucrează acolo ? Şedinţă ? Nu poate fi, pentru că n-ar fi fost Matei acasă, şi Manole în alt sat. Lucrează cineva care are ceva de isprăvit. Uite că în noaptea asta nu numai ea stă trează. La Partid mai e cineva treaz, care lucrează. Tovarăşul Mocanu trebuie să fie, el stă acum aplecat peste masă, adunat tot ca într-un pumn de grija satului ăstuia. Lumina de la Partid a rămas în urmă. Maria orbecăie acum pe prispa dispensarului, scoate cheia din buzunar, deschide cu mîna îngheţată. Cunoaşte locul. Pune copilul pe canapeaua de consultaţii, aprinde cele două lămpi cu petrol. Dă repede foc la primus şi pune bisturiul, pensetele la fiert. Ce să pună în tăietura pe care o va face în traheea copilului ? La spital se pune un tub de metal, făcut din două piese, care se prind în jurul gîtului. O canulă simplă ? A spart-o ieri! Cealaltă a luat-o cu el Varlaam. O bucată de tub de cauciuc ; are să se îndoaie, şi copilul are să se sufoce iar. Un tub de sticlă! De unde să-1 ia ? Bobina de catgut e înfăşurată pe un tub de sticlă, dar e astupat la capete. Să-i taie capetele. Repede, repede, cu lama pentru fiole. Să nu fie zimţată tăietura. Nu, asta a ieşit netedă. Asta are un colţ. Trebuie pilită. Repede. Acum trebuie fiartă şi asta. Pînă fierb ele, trebuie să-i facă copilului primul ser. II dezvelește. Abia atunci simte că e frig în odaie. Chipul fetiţei este acum vînăt de tot, nările *i* se zbat, ochff i-au

ieşit de tot din cap, miinile şf picioarele, atît de mici, atît de drăguţe, se zgîrcesc convulsiv. Trebuie s-o învelească bine şi să rămînă descoperit numai picioruşul în care face injecţia.

— Draga mamei, fetiţa mamei, spune încet Maria, stai cu mama ! Numai puţin! încă puţin, să fiarbă instrumentele. Ai să respiri tu acum, puiul meu!

în odaie intră Matei cu petromaxul.

— Eu sînt, spune el blajin, pentru că Maria e aplecată peste copil, cu seringa în mină. Uite, acum îl aprind. Da' lemne unde ai, să fac focul ?

— Pe sală.

Mila pentru copil şi un fel de căldură, de siguranţă care i s-â întors în piept, de cînd a intrat Matei în odaie, fac mîinile Măriei uşoare şi repezi.

Matei stă chincit în faţa sobei de zid şi suflă în foc.

— L-am rugat pe Gheorghe Bratu să umble după Victorina, şi dacă n-o găsi-o, că ea-i acum din casă-n casă, pe uliţa noastră, să nu piardă vremea, să scoale pe Lisaveta, pe nevastă-sa, şi să-ţi dea ajutor.

— Numai să nu vină tîrziu. Uită-te la copil. Nu mai poate.

Matei se uită la copilul vînăt, asudat, chircit, se uită şi la Maria. Obrajii îi ard, nu ştie nici ea că a plîns cînd stătea aplecată deasupra fetiţei şi că are încă faţa udă. Ochii mari, cenuşii îi sînt încercănaţi.

— Uite, instrumentele fierb. Ajută-mă dumneata, tovarăşe Matei.

Matei îşi face blajine mîinile mari, bătătorite de şapă.

Ţine apăsată fruntea copilului, cu cealaltă mînă îi ţine mînuţele şi se uită cu ochii lui negri şi buni cum doctoriţa dezinfectează cîmpul operatoriu, cum apropie bisturiul de beregata subţirică...

Maria, în facultate, în anul trei, a pus de cîteva ori mîna pe bisturiu pentru intervenţii mărunte, mai mult a privit cum se fac operaţiile; dar în ultimii ani, cînd se gîndea că se va specializa în psihiatrie, şi-a dat seama cît efort îi cere şi cîtă repulsie are pentru chirurgie. Aici, din ziua în care a venit, a făcut de toate ; afară de două furuncule însă nu a avut nevoie de bisturiu. Şi erau oameni mari, nu un copil atît de fraged, atît de mic, încît şi cînd îl mîngîi o faci cu grijă.

Acum, cu o mînă sigură apropie cuțitul mic de beregata copilului și taie. Prinde vasele. O pensetă nu merge. Alta. Asta e mai bună. Tubul de sticlă lunecă. Are tendința să intre tot în beregată. Trebuie prins aci. Pînă mîine are să stea. Așa e bine ! îl prinde acum cu o fașă în jurul gîtului. Leagă fașa. Prin tub iese aer. Vasele trebuie prinse cu catgut. Dă drumul la pense. Asta a fost tot.
A durat mult ? Puțin ? S-a isprăvit. Copilul respiră prin tub. Nu se mai zbate așa, nu se mai chircește. Matei a stat tot timpul cu ochii mari deschiși. A închis o singură dată pleoapele, cînd bisturiul a atins beregata, apoi i-a deschis calzi și negri și s-a uitat atent la mîinile Măriei.
— Cit e ceasul ? Unsprezece fără un sfert. Era zece și un sfert cînd intram pe poarta lui Duță Pop. Pe prispă, prin întuneric, cotrobăie cineva. Se aud
— Am venit, spune Victorina. Uite-o și pe Lisaveta.
— Ei, noi am isprăvit, spune Maria și rîde.
— Așa de iute ? se miră Lisaveta. Cum m-a trezit omul meu, m-am și îmbrăcat și am alergat.
— Am avut un ajutor bun, rîde iar Maria, și parcă de data asta își dă seama că ochii i s-au umezit. Tovarășul Matei m-a ajutat!
— Omul meu! rîde Victorina. Ia te uită ce om am! Nu știam că e doctor !
— Ei, am ținut nițel fetița, ce ajutor am dat eu ?
— Pe mine m-ai ținut, tovarășe Matei, m-ai ținut de mînă toată noaptea asta, ca un frate.
Victorina se apleacă peste fetiță.
— Răsuflă, mititica; prin tub! Ia te uită!
— Nu mai e vînătă, vezi, tovarășe Matei ? spune Maria. Mîine o ducem la spital.

— Tot mai trebuie ? întreabă Lisaveta.D ducem şi pe ea, şi pe băieţelul lui Lobodă să se vindece acolo. Aici nu-i pot izola. Dacă am avea staţionar 1
Şi deodată Maria îşi dă seama că e vina ei dacă nu au încă un staţionar mic, de două-trei paturi, lîngă dispensar. A cerut casă pentru el la Sfat, dar nu s-a ocupat destul, şi Sfatul, vorba lui Matei, n-are casa în buzunar, trebuie să caute, şi ca s-o caute trebuie să i se aducă aminte. Una i-a găsit pentru casa de naşteri. Cei de la Sfat au atîta treabă I Uite, am făcut o creşă pentru că învăţătorul a ştiut să ceară ajutor şi a muncit s-o facă. Astă-vară, cînd s-au adus izvoarele din munte, se făcuse jos, lîngă moară, o cantină. Au mai făcut...
—< Dacă e vorba că paturile vi le dă Secţia sanitară raională, cum ziceai astă-toamnă, tovarăşă doctor, spune Lisaveta, şi că rămîn toate celelalte, albiturile şi saltelele, mai ştiu eu ce, ce zici, Victorina, noi, femeile, adică, nu putem să le adunăm ?
Ba o să le adunăm, spune scurt Victorina.De ce n-a cerut mai devreme ajutorul femeilor acestora din U.F.D.R. ? De ce nu s-a mai dus la Sfat ? Ce-a făcut din august pînă acum ? Da, a fost de multe ori la Raion, a îmbogăţit dispensarul cu medicamente, mai puţin cu instrumente, a lucrat la o evidenţă sanitară a oamenilor din sat, a dus o campanie pentru[1] închiderea fîntînilor vechi după ce se aduseseră izvoarele de la munte, a alergat cu vaccinul de aci la Cîrtiţa şi de la Cîrtiţa aci, vreo zece zile ; era momentul însămînţări- lor de toamnă, şi oamenii nu aveau timp să vină cu copiii. A făcut bucătăria dietetică. Uite că a făcut atîtea ! Nu, uite ce nu a făcut i Ce n-a făcut, asta e mai important : n-a făcut staţionarul şi a început să plănu- iască casa de naşteri, şi nici pe ea n-a iacut-o încă. De ce ? I s-a părut greu să le facă pe toate ? Greu ! Ce cuvînt urît I Moştenire de la Emil. Oare mai are vreun dar preţios de la Emil, afară de cuvîntul ăsta ? De noţiunea asta, care se ridică în faţa ei ca o barieră, cînd porneşte cu elan la cîte ceva ? Stă aplecată deasupra fetiţei culcate pe canapea, îi urmăreşte respiraţia egală, şuierătoare, prin tub, ochii, care, liniştiţi acum în orbitele lor, clipesc uşor a somn, şi se gîndeşte. „Am să fac staţionarul. Am să fac casa de naşteri. O să le facem." Glasul lui Matei răsună în spatele ei. Gîndeşte ce gîndeşte ea.

— O să te ajutăm să le faci, tovarăşă doctor. Să vii dumneata să vorbeşti cu tovarăşul Mocanu. Vino luni, după adunarea de duminică, la care lucrează acum. Să vezi ce sprijin o să-ţi dea el, adică Partidul.

Ştie că Mocanu are să-i dea sprijin, i-a mai dat. I-a dat mai mult decît un sprijin concret; i-a dat încredere în puterile ei ! în dimineaţa aceea de octombrie, cînd s-a dus la el după o noapte de frămîntări şi de îndoieli şi a mărturisit că nu ştie cum să aducă lumea la dispensar, cum să-i convingă să vină la tratament, la injecţii, Mocanu i-a făcut legătura cu U.F.D.R.-ul, a vorbit şi la Sfat, i-a lămurit pe toţi şi mai ales pe ea, care era cea mai nelămurită. Şi cum i-a vorbit atunci, cum a desluşit şi a dezlegat în sufletul ei nodurile încurcate, cu cîtă linişte şi răbdare! Ce căldură a cules atunci din glasul lui încet, din faţa lui îngustă şi slabă, în care ochii ard negri şi înţelepţi, din vorbele lui măsurate, potrivite, pline. Venise aici frîntă, tristă, cu acel sentiment de singurătate pe care 1-a mai avut în seara asta pe drumurile negre ale satului, şi Mocanu i-a dat putere. Ca Matei în seara asta. Vezi, asta au ei, îţi dau viaţă.

— Ia te uită la dumneata, zice Victorina, şi o trage de mînă sub lampă, îţi curge apă din bocanci, ţi-e lipit gulerul de gît, de ud ce e, măiculiţă; vrei să te îmbolnăveşti ? Du-te acasă de te schimbă! hotărăşte Victorina.

— Copilul rămîne pînă mîine dimineaţă aici. Trebuie să stau cu el.

— O să stăm pe rînd. O să vie şi Lina. Stă şi Matei, vine şi Floarea dacă e nevoie. Du-te acasă. Te chemăm noi dacă nu răsuflă bine.

— Vă mulţumesc. E mai bine să stăm cît mai puţini aici, ca să limităm posibilitatea de a duce microbul din casă în casă. O să ne dezinfectăm noi. Dar tot e mai bine să fim cît mai puţini. Dacă vreţi să facem cu rîndul, cîţi sîntem ajunge.

— îu o să stau cu omul meu, zice veselă Victorina, să-mi ţină de urît, şi o să stăm pentru doi, adică cît trebuie să stea doi pe rînid.

—i Lisavetă, atunci du-te tu la a lui Duţă, la Lencuţa, şi spune-i că i-a scăpat copilul; mă aşteaptă să-i spun eu, vorbeşte Matei.

—- Hai acasă, tovarăşă doctor, zice Lisaveta şi se îmbrobodeşte.

Maria şovăie. Ar vrea să mai stea puţifi, să vadă fetiţa dormind.

— Mergi înainte, tovarăşă Lisavetă, eu mai întîrzii puţin.

Lisaveta pleacă. Matei pune lemne pe foc şi stinge petromaxul. Cele două lămpi de petrol ajung acum pentru veghe. Maria nu se poate dezlipi de la căpă- tîiul fetiţei. E atît de mică, doarme atît de adînc ! Nici nu a ţipat, sărăcuţa, nu a putut ţipa, numai lacrimi dese şi mari i-au curs din ochii tulburaţi atunci de suferinţă. Şi a gemut. Atunci cînd tăia, Maria nu-i auzea gemetele ■, i le aude acum.

— Haide, drăguţă, du-te acasă, spune încet Victorina şi o ia în braţe. Ce ne facem noi mîine dacă e doctoriţa bolnavă ?

Adevărat. Mîine trebuie cercetate toate casele şi de pe drumul mare al satului, pe drumul mare e casa lui Duţă Pop. Femeile trebuie să ajute, mîine trebuie să înceapă bătălia pentru staţionar, s-o înviioreze pe cea pentru casa de naşteri. Mîine !

—■ Mă întorc după două ceasuri să curăţ tubul.

E frig afară. Vîntul coborît de la munte suflă şi mai avan, dar vîntul ăsta parcă-ţi dă bici să fii mai aprig, mai voinic în mers, în mersul gîndurilor. Maria calcă voiniceşte şi cîntă încet, fără să-şi dea seama, un marş. Un dulău latră rău de după nişte uluci.

— Mă răule, mă pocitule, mă caraghiosule, închide botul, că răguşeşti de tot — tu nu vezi că e umezeală ? Aşa, acum nu mai cînţi, fredonezi; asemenea mîrîit îmi place şi mie, în do major! murmură Maria şi rîde singură.

îndărătul ferestrelor întunecate oamenii dorm.

Doarme tot satul. „Uite, sănătatea oşmeţiilor ăstor

atoţi, a tuturor copiilor din sat atîrnă acum de puterea mea, de ştiinţa mea, de dragostea mea pentru ei. în timpul facultăţii, in spital, eram mulţi, nu aveai niciodată o răspundere atît de mare. Acum, acum am să-mi dau măsura, să încercuiesc boala, s-o stîrpesc. împreună cu ei, rezemată pe tot ce ştiu, pe tot ce am învăţat. Să vezi ce am să fac, ce am să mai fac ! Ehei! Ce-o să facem noi aici!"

Calcă mai vîrtos şi bagă mîinile în buzunare. Dreapta dă de scrisoarea lui Emil. Doctoriţa se opreşte din mers. In faţa ei străluceşte fereastra luminată a Partidului.

„Nu-i așa, tovarășe Mocanu, întreabă Maria în gînd, că cine socotește că e greu tot, că este singur, că trebuie să te ferești de trudă, să-i lași pe alții să trudească, e un străin ? Ce amestec putem să avem noi cu el ? Nimic! Nu ne leagă nimic. Am crezut că uneori are o fărîmă de dreptate, am crezut că e greu, dar e atît de bine ! Mulțumesc, tovarășe Mocanu, vă mulțumesc la toți!" Și Maria pleacă mai departe, spre casa ei, cu mîinile în buzunarele goale, cu fața mică, strînsă de frig, limpezită de o lumină pe care n-o vede, acum, în noapte, nimeni, dar pe care ea o simte înăuntrul ei și pe care Matei o văzuse la dispensar în ochii cenușii ai doctoriței, din cînd în cînd, ca un foc care clipește și scade, pînă cînd se aprinde de-a binelea.LIMPEZIRE

De sus, de sub stejarul din dealul care stătea ca o șea înaltă între Scoc și Urseni, se vedeau patru sate, și dincolo de ele — lanțurile de coline, îmbinîndu-se și desfăcîndu-se, cuprinzînd îmbrățișat cîte un ochi albastru de vale, adînc și aburit, înnodîndu-se iar și culcîndu-se deodată la pămînt, cu spinarea lungă domolită, împădurită, acolo unde zarea era numai fum.

Cele patru sate mai depărtate și mai apropiate, cafenii acum în lumina de seară, ridicau spre bolta palidă, sus ridicată, a cerului suluri de fum din hornuri, sunete de talangă, dangăt de clopot. Din pădurea de pe dealul repede suit în spatele Scocului veneau încet, cumpănit, una după alta, vacile, călcînd înțelep- țește și rar. „Or mai vîndut oamenii din vaci, să ia grîu, că la noi nu s-o făcut. Mare secetă îi, mare secetă ! Or vîndut și straie, și velințe, s-aducă pită, să nu moară pruncii." Dar Maria întorsese spatele satului ei, privea dincolo, spre celălalt coborîș al culmii cu stejar, spre drumul care urca aici din Urseni. De acolo trebuia să vie Vasîi. Se dusese la porumbul lor din marginea Ursenilor. Pe aici trebuia să treacă. în dreapta și în stînga ei frunza porumbului foșnea uscat, Cîte o pasăre fîlfîia o dată, scurt, în ramurile stejarului și se potolea repede, se gătea de somn pesemne. In mirîștea lor, aici, aproape, cînta un greiere întîrziat. Ei, dacă trece careva, Maria avea să spună că venise la locul lor, să vadă: uscatu-i porumbul ? că taica voia să puie plugul. De cules n-a avut ce culege, că a rămas stru- janu pitic, și fără rod, de uscăciune. Doar strujenii...

Dacă avea să treacă vreunul... Dar nici musai nu era s-o vadă aici ăi din sat. Și de jos se vede omul,

ca desenat. Te uiţi din sat, şi parcă şi stejarul, şi omul de sub el i-a desenat te miri cine pe cer.
Maria se dă în dosul trunchiului mare, noduros. Jos, la şcoală, învăţătoarea aleargă în curte după viţică, s-o bage în grajd. Ia te uită, toţi parcă ar fi furnici. In curte la Vasîi, mumă-sa, Eva, adună păsările. Multe mai are! Or fi şaizeci de găini, şi cîte gîşte! Taică- său, Traian, deretică la cocină. Şapte porci zice că au. Feciorul ăl mic, Ilariu, s-a băgat în casă acum cu ceva. Duce pînza, se vede, care era adineauri pe gard. Mare casă ! E greu să-i dai de rost. Cînd a plecat grofu acum doi ani şi a vîndut casa, a vrut s-o ia comuna, s-o facă casă de adunări, şi sala a mare din mijloc s-o dea duminica pentru danţ. Ar fi adunat comuna bani, că fiecare fată şi fiecare ficior plăteşte 5 lei la cîrciumar sărbătoarea, dacă vrea să danţeze, şi loc destul nu-i acolo, dar s-a repezit Traian şi-a luat-o pentru el. Ce face în aşa hurdubaie numa' cu muierea şi cu doi ficiori ? Uite, aia îi a Măriei, că le-o fi trecînd prin cap lui Traian şi Evei că ei de casa lor îi place, ori rîv- neşte la ăi şapte porci şi patru boi, ori la pogoanele lor, călca-le-ar vaca neagră! Să vie Vasîi gol cum l-o făcut mumă-sa, să meară amîndoi zileri, numai să n-o lase cu ruşinea şi cu jalea. Că altul mai mult nici n-o iubi, nici nu vrea Maria. De ce-o zîs atunci Vasîi altcum, pe iarnă, în anu ce-o trecut ? De ce-o zîs ?

Şi colo, peste Urseni, cerul se întunecă. Fusese roşu pînă adineauri, acum e vînăt. Satul, jos, parcă e o boltă neagră. Şi deasupra, cerul nu mai are nici o culoare, e numai adînc, şi mare — să te sperii! Stă singură aicea, în vîrful dealului, şi parcă ar fi singură pe lume. E şi frig. Maria se cutremură. îşi apasă cu palmele burta. E strînsă tare sub fustă cu un brîu, dar tot e mare, tot se vede. O fi om în sat să n-o fi văzut, să nu ştie ? Numai Vasîi zice că nime n-are habar. Ca s-o mîngîie sau ca s-o amîie, asta nu ştie Maria. De ce, Doamne, doare aşa acu' ? Doare de parcă să rupe acolo, înăuntru. Parcă nu mai are loc. Te pomeneşti că nici n-o fi avînd, că i-a venit sorocul. Parcă ştie eabine socoteala ? Ei, bate şi vîntul. Asta e vreme de cojoc. Al ei s-a rupt anul trecut. Să între în casă la Eva " cu un cojoc atît de rupt ? L-a lăsat mai bine acasă. Că a zis Vasîi c-o duce la ai lui, zilele astea o duce. Cine ştie... Poate az' !
Un scîrţîit de car urcă de jos, dinspre Urseni. Acum valea e neagră, şi umbrele nu se desluşesc pe ea de departe. Şi liniştea e parcă mai mare, acum, cînd scîr- ţîie carul.
Maria caută cu ochii în întuneric, răzbeşte. De jos urcă un car plin, şi lîngă el, pe jos, merge un .om. I se văd picioarele lungi în iţarii strîmţi, albi ; le aruncă uşor înainte. I se văd umerii laţi, gîtul ţeapăn, capul drept, cu pălaria mică în creştet — se ţine tot ca la joc: e Vasîi. Zice încet un cîntec. Maria îşi apasă cu palmele pîntecul, care parcă ţipă. Iese din umbră.
— Sara bună, Vasîi!
— Tu erai? Sara bună!
Şi tace. Acum a început să coboare coama dealului spre Scoc. Maria merge lîngă el. De ce nu spune nimic ? Tot ea să zică ? A tot zis ! Carul merge încet, ei calcă rar alături.
—i Mie, Vasîi... nu mai am mult. Ori mă duci la ai tăi, ori m-ai minţît. Iaca.
— Io ? O vorbă am ! De dus te duc, dar acu', faţă, cu burta asta ? Ne dă afară pe amîndoi.
— 'Apoi burta înapoi n-o mai da. Şi n-am făcut-o eu sîngură.
Vasîi tăcu iarăşi. Se zăreau mai aproape luminile satului, se auzeau cîinii lătrînd. Maria îi vedea faţa acum : închisă, tăioasă. Dinţii îi sticleau printre buze, parcă voia să muşte.
— De nuntă eşti tu acum ?

■— Da' am fost.
— Ii ştii pe ai mei. Amarnici, căpăţînoşi. E trebuinţă de timp. Acu' s-or mai îmbunat, dar nu vor borţoasă, zic ei. Că e ruşine, zice mama. Să aşteptăm să-1 faci mai întâi.
—< Şi cu el în braţe le place ?
Vasîi tăcu. Un cîine le ieşise în drum, se repezea la roţi, la picioarele boilor. Omul îl alungă cu biciul.
— Fugi, tu, boală! Haida-ha ! Hai, mă ! Şi mai tîrziu : Poate 1-ăi face mort.
— Şi dacă-1 fac' teafăr ?
— Om vedea. Tu să ai credinţă în mine, Mărie, asta e. Ti-am zis. Ţîn ! Să se potrivească vremea. Tu auzi încoa', mai bine să-1 faci mort ori să moară curînd, aia-i mai bine.
— Şi dacă n-o muri ? Taica n-are cu ce ne ţine şi nici ruşine nu vreau să-i fac. Vino tu la noi. Ce, avere ne trebuie? Om munci.
— La ce să trăim ca milogii, măi fată fără minte ? La ce ? Că taica-i voinic, mai trăieşte treizeci de ani, şi nu mai văd nimic de pe urma lui cît oi trăi dacă plec de acasă.
Intrau pe uliţă. Vasîi tăcea. Se ţinea drept, cu capul ţeapăn. Maria mergea anevoie. In pîntece parcă i se despica ceva, parcă cuţite, topoare loveau în toate părţile. Ii venea să se curme de mijloc, să-şi ia pînte- cul în braţe, să se aşeze în ţărînă. Vorbele lui, tăcerile lui o clădeau ca în pietre, într-un zid de piatră, care o strîngea, i se ridica peste creştet. Să am credinţă în el... Poate că s-o naşte mort... Nu le vine la îndemînă să zîcă satu că după ce a luat o sărăcie, a mai luat-o şi borţoasă... Tocmai al lor, fruntea satului... Că nu l-am făcut cu el...
—« Ia-o pe ici, Mărie, că eu mă duc drept înainte. Să nu duci grije. Vin eu mîne-poimîne să te fluier la gard. Să ieşi, auzi ? Poate-i mai domolesc pîn-atunci.
Maria a luat-o la dreapta. „Să nu ne vadă împreună uliţa, asta i-o fost. O să vie el să mă cheme la gard. De, poate i-o domoli... Şi dacă se naşte zdravăn, ce fac cu el ? Cu ce-1 ţîn ? Cu ce ?"
Acasă, Ion bătrînul şedea în odaie pe întuneric. Cînd îi intră fata în tindă, n-o întrebă nici unde fusese, nici de ce întîrziase. Oftă numai şi se întinse pe pat, ca şi cum aşteptase doar să ştie că e aici, ca să se culce. Mîţa începu să miorlăie şi să se împletească printre gleznele Măriei. îi era

foame. Şi cîinele, afară, sub fereastră, scheuna a foame. Era nişte mămăligă pe poliţă. încet, fărîmiţînd mămăliga cu dreapta, ţinîndu-şi pîntecul cu stînga, Maria ieşi pe prispă şi le zvîrli cî-

 teva bucăţele. În fundul prispei dormeau, cocoţate, cele două găini.

Maria intră iar înăuntru. îi clănţăneau dinţii. Picioarele n-o mai ţineau. Ion,. în întuneric, ofta des. Nu putea dormi. Maria dădu să se aşeze, dar deodată o fulgeră în măruntaie. Dădu să se îndrepte şi nu mai putu. Parcă oasele-i se desfăceau cu trudă, cu dureri înfiorătoare. Se căzni să tacă şi se tîrî încet, îndoită din şale, în grajdul pustiu din fundul curţii. Era călduţ şi mirosea încă a vite şi acum, după doi ani, după ce vînduseră vaca. Maria se întinse jos, tăcu un timp speriată de linişte şi singurătate, apoi începu să urle. I se desfăcea trupul.

Cînd venise baba Ana prin fundul livezii la el, Vasîi dezghioca ştiuleţii în hambar. Aduseseră zece care de porumb din sus, de la Oradea, unde se făcuse şi în anu ăsta uscat. Era Singur. Cei doi argaţi pe care-i luaseră pe vară erau la arat, taică-său — pe undeva, prin curte. O lăsase să vină aproape de tot de el, privind-o ascuţit, tăcut, doar i-o tăia cheful de vorbă sau i-o schimba gîndul, să-i spună altceva decît venise să-i spună.

Dar baba nu se sfii.

— Acu' trei nopţi am moşit-o pe Maria lui Ion. Are un băiat. M-o chemat taică-su, că năştea sîngură în grajd.

Vasîi aruncă departe un cocean şi se uită la babă, ca şi cum nu ştia de ce îi spune lui toate astea.

— M-o trimăs să-ţi zîc să te duci pe la ea.

— Io?

—• Tu. Că doar tu l-ai făcut. N-ăi lăsa-o acu' cu el de gît!

— Io i l-am făcut ? Ia te uită! Ne-ai văzut dumneata ? Multe zice una care are un copil de fată mare! Zi, pe mine cade beleaua ? Du-te, babo Ano, la Maria lui Ion şi zi-i să aleagă pe altu mai bleg.

— Mă Vasîi, nu face păcat, mă, că-i beteagă şi sîngură. Taică-su, necăjit, n-are nici de unele. Mă Vasîi..•

Vasîi se ridicase in picioare. Era atît de lung, de crunt, de spăimîntos şi de pornit, că baba se trase

înapoi, se dădu îndărătul uşii şi plecă prin livadă, cum venise.
Apoi intră în şopron Eva, Era grasă şi mare, cu o fată turtită, ştearsă.
—• Ce zicea ? Ce vrea baba ? Vasîi nu-i răspunse. Ei, dacă l-o făcut, acum cu el să s-aleagă! O s-o descurci tu ?
— Eu nu ştiu. Să-ntrebe şi ea pe altele, de tot de-as- tea fac. Om vedea.
— Că n-ăi fi bleg ! O golană! Şi stricată. De ce n-o avut răbdare s-aştepte cununia ? De stricată! Aşa, orice sărăcie, dacă vrea să puie mîna pe-un bogătan, să-1 tragă noaptea în cucuruz. Da' ce, tu eşti prost ? Tai- că-tu d-aia o adunat ? Pentru neamul lui Ion ?' Tra- iane, mă Traiane!
Omul stătea în bătătură cu Arpad. Vorbeau despre o baniţă de porumb pe care venise Arpad s-o cumpere sau s-o împrumute de la Traian. Se certau. Arpad nu voia să dea nici banii ce-i cerea Traian pe ea, nici atîtea zile de muncă. Stătea în picioare, slab şi lung, în lumina tare a soarelui, carnea pe obraz îi tremura de furie, şi zicea printre dinţii încleştaţi, încet:
— Asta-i mult, bade Traiane, îi cît pentru trei saci! Noo, îi mult de tot!
— Atunci, meri, drăguţule, şi capătă de la alţii, ori nu mînca, îi răspunse îndesat Traian, şi-i întoarse spatele, să se îndrepte către chemarea nevestei: Ce-i ?
— O fătat beleaua lui fecioru-tu.
— Să fie sănătoasă! — şi Traian se uită spre poarta prin care Arpad ieşea încet, lung şi adus de spate.
— Păi Vasîi vrea s-o aducă în casă.
Vasîi sări fript.
— Io am zîs aşa ceva ? Ferit-a Sfîntul!
— Da' dacă vine ea, mă, şi ţi-1 pune pe prag ? Ai ? Ce faci atunci ?
— N-aş crede.
— Da' dacă ?
Tăcură toţi o clipă.

— Că nu putu să se nască mort... oftă Eva.De, dac-âr muri, s-o văz atunci, ce-ar inai Vrea ?
—• Dacă ar muri aţi avea socotelile încheiate.
— Ce nu mere la partidul lor s-o ajute, că pentru zdrenţăroşi îi făcut. Ce mînă după tine ?
— Bate-te peste gură, muiere. Să mai mestece partidu în a lui fecioru-tu. Bine că nu-i dă în gînd.
— Eu crez că nu se duce de mîndră, să n-o ştie şi alţii, îşi dădu Eva cu părerea.
Stăteau toţi trei în picioare, în umbra hambarului plin, în jurul movilei de porumb. Stăteau încordaţi.
— Dacă află Matei din Izvoarele, nu ţi-o mai dă pe I'linca. S-a dus! S-au dus la dracu douăzeci şi cinci de pogoane.
— S-au duuuuus ! oftă a pagubă Eva.
—< Meri, muiere, de pune de masă. S-o hi ars pita. Vezi de cuptor.
Eva ieşi încet, cu părere de rău.
Cei doi bărbaţi şedeau faţă în faţă, încruntaţi.
— De, s-o fi întîmplat şi altuia, la vremea lui, că doar d-aia eşti ficior, dar n-o fost musai s-o ia, dacă nu era de sama lui... îngînă rar, ursuz, Vasîi.
Traian ştia el bine că s-o mai întîmplat şi altora. Dar fiecare îşi luase pe urmă nevastă pe potriva lui, de starea lui. Sărăciile se căpătuiseră pe urmă cu venetici, cu argaţi, cu vădani, sau rămăseseră, ca baba Ana, la uşa unuia sau altuia.
— Eu una zic, Vasîi, şi-1 privi în ochi. Dacă moare pruncu, scapi uşor de ea. Acu zî-i şi ei ce te socoteşti. Da' la mine în ogradă să ştii bine că n-o aduci. Şi încă una: nu trebuie să ştie ea az' ce ai tu de gînd pe mîne. Noa bine I
Şi Traian ieşi din hambar. Tocmai scotea nevastă-sa pita din cuptor, şi curtea toată mirosea a pîine bună, caldă.învelită în cojocul vechi, peticit, Maria stătea cu copilul în braţe lîngă vatră. Născuse de-o săptămînă. După prima zi, în care îşi simţise trupul întreg, dres parcă la loc din bucăţile în care se rupsese, altfel de suferinţă întră în el. Pieptul o durea, din ce în ce mai tare şi mai greu, o durea de parcă închidea două cui- buri de foc. Cînd apropia pruncul de piept să sugă, durerile se înteţeau. Ea toată ardea, cu gura uscată, cu ochii arşi, cu vederea aburită de călduri, şi din cînd în cînd o scutura frigul, de parcă ar fi ieşit goală în zăpadă. Şi gîndurile parcă se încurcau, se lua după unul şi-i scăpa, dădea de altul, şi pe urmă nu mai ştia de loc ce gîndise şi se pomenea cîntînd.

Fusese Vasîi pe la ea cu două zile în urmă. Da, fusese. Cînd dase noaptea, o şuierase la poartă, îi spusese că vorba lui rămîne sfîntă, da' cu copilul — ce să facă cu copilul ? Că nici gînd să-1 lase ai lui să se-nsoare cu o fată cu copil. Că pe ea ar mai vrea-o ei acum, dar nu cu ruşine şi cu copil. Să nu zîcă satu că nici nu-i al lui, că de-ar fi fost o lua de la început. Că uite, nici ea nu-1 poate hrăni, că-i numa' bucluc. Din pricina lui e be- teagă. Ş-apăi ? a întrebat ea. Adică, dacă-i aşa, ce să facă, dacă-1 are ? Şi el a ridicat din umeri şi s-a dus, că pe drum trecea cineva.

Acum ţîncul gemea uşurel în braţele ei. Avea pleoapele creţe şi roşii, şi nasul turtit. Se înroşise tot de atîta plîns. Pe ea o oblojise baba Ana, dar nu-i trecuse. Se scutura de frig, şi gîndurile mergeau razna. Pe sală, pe bancă, ofta rar taicăsău. Nu vorbea. Ofta. De cînd născuse Maria, în noaptea în care o auzise ţi- pînd în grajd şi dăduse fuga după Ana bătrîna, şi pînă azi, nu scosese o vorbă. Stăteau aşa, unul pe sală, cellalt în odaie, şi tăceau. Ion ofta, Maria plîngea sau cînta, cîteodată se scula, cînd era mai trează, şi-i dădea bătrînului o fărîmă de slană, îi făcea un terci de mălai, că făină de pită n-aveau. Aşa, pe tăcute. Bucata de pămînt de sus, de lîngă stejar, n-o araseră. Nu mai ceruse bătrînul vite la Traian sau la Martin şi n-avusese tăria să alerge mult timp după ele pe la alţii. Cu jalea, cu ruşinea asta în casă, ce să mai meargă pe la oameni ?...

Alţii începuseră să facă foc. Aici, la deal, e frig din septembrie.

Copilul a început să scîncească încet, ca un pisoi fără ochi, aruncat. I-e foame. Aşa-i e de foame, sărăcuţ de el! Maria încearcă să-i dea să sugă. Două şuvoaie de foc îi gîlgîie în sîni. Îi vine să ţipe. Parcă curge pe acolo toată viaţa din ea, cu durere. Ana bă- trîna zicea să meargă cu ea la Urseni, la dispensar, să-i dea un leac... dar Vasîi vrea să-1 ţină ascuns. Nici la primărie nu 1-a scris. I-a spus să nu se mai facă de rîs, că poate o muri. Ce mîini mici are ! Şi cum dă din ele, şi-s albe ! Şi-aşa picioruţe! Doamne, ce picioruţe ! Să zîci că-s foi de nalbă ! Ceai de. nalbă. Să faci ceai de nalbă ! E bun la oblojeli, pentru Bucşi, cinele. Cinele i O giurat şi-o minţît! „Mi-ai giurat, mîndro, giu- rat, că nu ai pe altu-n sat", cîntă Maria pe întuneric. Şi deodată, în liniştea în care numai glasul ei înşiră

cuvinte fără rost, răsună lung un fluierat de departe. Fluieră Vasîi. E fluieratul lui ! Maria sare în picioare. De alături scînceşte cineva. Copilul ! Une-i ? Pe vatra rece. Cînd l-o pus ? Nu ştie. îl ia repede sub cojoc şi aleargă la poartă. înalt, rezemat de bulumac, cu capul drepit, cu pălăriuţa cu floare în panglică pusă pe creştet, Vasîi aştepta. Maria se apropie. Părul îi cade în ochii mari, verzi, care sticlesc ciudat. Dinţii îi clănţăne. Ca totdeauna, Vasîi întîi tace. Maria adastă.

— Tot beteagă?

— Tot.

—< Şi el? L-ai scris?

— Nu. N-ai zîs... ?

— No bine. Ţî-i frig ?

— Mi-i cu frig şi cald. Aşa, nu văd pe une calc. Nici ce spui nu ştiu.

Vasîi o ia pe după umeri. De mult n-a mai luat-o aşa. Faţa lui e rasă şi rece. E netedă, miroase a bu-suioc, ca atunci cînd o săruta.

Mărie fată, nici scris nu-i. Cine ştie de el ? Ana bătrîna ? Tace ea. I-om da ceva să tacă. Tată-tu ? N-o fi el prost să spuie şi la alţii, că nu-i vreun chilipir. Fă-i de ducă, Mărie. Or să năştea mort, or moare la

şapte zile, nu-i totuna ? Aşa, cum ? Poţi tu să-1 hrăneşti ? Vezi că nu poţi ! Te prăpădeşti! Cînd n-o mai fi, te-ai lecuit. Şi pot şi eu să te duc acasă, la ai mei... Aşa, te las aici, altcum nu pot, şi o să muriţi amîndoi de foame, tu şi taică-tu. Ce-i nebun tata să-1 mai cheme la muncă ? Crăpaţi aici, vai de voi

!■— Da-i al meu, Vasîi! Mi-i milă.
— Om avea alţii mai încolo. E vreme ! Stem juni. Ai?
Vasîi se grăbeşte. La Casa ţărăniştilor l-aşteaptă taică-su cu Matei din Izvoarele, să vorbească de cununia cu Ileana, să meară acasă la masă toţi trei, şi să rînduiască odată zestrea, să pornească nunta. I-e grabă, şi Maria stă şi boceşte.
In capul Măriei toate se îngrămădesc şi se încaieră. Mai încolo om avea şi alţii! Aşa, rămîne cu el, fără Vasîi! Vasîi e tare, e mîndru, grăieşte răspicat, nu mai e altul ca el cîtu-i lumea! O strînge la piept şi se duce. Auzi-i paşii cum se duc. Şi e cald, e cald. Se descheie la cojoc. Ăl mic plînge cu jale. Numai tu eşti de vină ! De n-ai hi tu ! O să murim toţi de foame, şi taica, auzi, auzi, nu-1 mai ia la muncă! Şi-n piept o doare, zvîcneşte, arde, parcă stă să plesnească. Zîcea c-om mai avea şi alţii. Ce, dacă se năştea mort nu era totuna ? Cît o hi el, ea tot beteagă o să hie ! Hir-ar averea pe pustii locuri, că de n-o avea, acum erau luaţi. Să n-o chiardă! De aia îi e ! Şi tu ce orăcăi, broască, ce orăcăi ? Te pui de-a latu, să rămîi eu singură şi de ocară! Singură, singură şi apăsată I Hai, să fîrşesc cu tine, să fîrşesc ! Colo, unde intră gîrla în cîmp, dincolo de moară.
Maria merge repede. Ieşise la poartă în ciorapi, nu apucase să-şi tragă cizmele. Calcă aşa, în ciorapi, pe drumul cu bulgări reci, ţepeni.
Din dosul casei Savetei se desprinde o potecă, trece pe sub deal, de-a lungul gînlei, pînă la moară, şi mai departe, pînă la Fîntînele. Acum e pustiu. E întuneric, dar nu negru de tot. Se văd şi poteca, şi gîrla. Trage dinspre ea rece. Toată valea e umedă.
— Taci cu mama, taci, zice Maria, taci, că o s-ajungem. Se fîrşeşte şi pentru tine, şi pentru mine. Uite poiana unde vara miroase a flori şi e umbră. Aici m-am găsit o dată cu Vasîi. Ei, era bine ! Taci cu mama!
Moara e liniştită, s-a culcat Toma. Toată ziua a muncit, şi acum s-a culcat. Bine, bine! Colo, sub pietrele alea, devale.
în faţa Măriei bolboroseşte apa. Adună în ea cîtă lumină a mai rămas în aerul de cenuşă. Maria stă dreaptă în faţa rîului. Scoate copilul de sub cojoc. Pruncul plînge. Maria îl duce la piept şi geme

fulgerată de durere. Se apleacă, ţinîndu-1 cu mîinile de subţiori. De la rîu vine frig. Maria se ridică. Copilul îşi desprinde o mînuţă din scutec şi loveşte cu ea în obrazul Măriei, ca o creangă care s-ar scutura. Ce mînuţe are! Femeia îl duce iar la sîn. Scrîşneşte din dinţi şi-1 lasă să sugă. Ii tremură mîinile, îi tremură picioarele, i se hîţînă capul ca la babe. Acum a durut-o prea rău. Numai el e vinovat de toate, de toate, îl ia din nou de subţiori şi-1 cufundă repede acolo unde nu se vede fundul, unde e mai adînc, între două pietre. Scîncetele, plînsul lui, se amestecă cu gîlgîitul apei. îl simte în mîinile ei cum se zbate şi cum se chircește.
Maria îl smulge iute afară.
— I-o intrat în gură I I-o intrat în gură, bombăneşte ea repede şi cu spaimă. Pruncul e ud, ţipă ca din gură de şarpe, se zbate, din el curge apă, şi mî- nuţele lui stropesc. Maria îl strînge sub cojoc la piept, cu durere şi spaimă, aleargă în sus şi în jos pe potecă, în jurul morii, calcă în apă, lunecă pe pietre, se umple de nămol şi bolboroseşte într-una, cu groază nepotolită :
— I-o intrat în gură!
Se loveşte de copaci, aleargă, se domoleşte, aleargă iar. Copilul scîncește, scheaună, se îneacă. Uite casa, tata e acum în tindă, e frig, tata s-o uita lung. Din prunc mai Curge apă pe pieptul ei, pe pîntecelle ei. Trebuie ascuns, trebuie bine ascuns, să nu-1 afle nime', să nu-1 ştie nime'! Şi cum tremură, sărăcuţ de maica lui, cum tremură! No, uite, colo în pod, peste şură, o mai rămas un braţ de fîn şi nişte saci. De şede-n fîn, s-o încălzi, n-o mai tremura aşa. Şi nici glasul nu i s-o mai auzi. Aşa, să crească mare, aici, în pod, să nu ştie satu de el. O sta şi ea cu el, aici, în fîn.
Ion a aşteptat-o pe Maria să se întoarcă acasă. Mai încolo a ieşit şi el pe prag. La poartă nu era. îi veni în gînd că se dusese poate la Ana bătrîna, s-o oblojească.
Omul oftă şi rămase în noapte, lîngă cîine. Dulăul îşi puse botul pe cizmele lui. Tăceau aşa, în întuneric, cîine şi om. Da, da, căzuse năpasta pe fata lui. Nu se pricepea s-o mîngîie. Cu vorbe ? Cu fapte ? Ce faptă să facă el, sărmanul, împotriva

bogătanilor? Cu ce putere ? Altul poate şi-ar fi vărsat amarul pe ea. Ei, ştia Ion că nu e ea cea dintîi, că în asemenea întîmplări bărbatul trebuie să fie de cinste, să-şi ţîie vorba. Ele, muierile, ce pot să facă? Ele îl cred, ele-1 iubesc, ele se încarcă de ocară. Aşa a fost de cîndu-i lumea. Şi el, Ion, să-1 ia de piept pe Vasîi, pe Traian ? Cînd are unu patru boi şi tartoru mai ştie cîte pogoane, are şi putere, are şi dreptate în sat. Zîc unii că vremea s-a schimbat. Or făcut şi partidul pentru săraci. Colo în deal, la ţărănişti, merg ăi de au fost mereu ai lor, chiaburii, ajunşii. în vale, la comunişti, au prins să se ducă săracii. E şi Frontu Plugarilor, şi altele. Ei, sînt... Da' el, Ion, nu s-o dus, fiindcă alţii, la care muncește, au spus că numai hoţii şi golanii sînt acolo, şi că de la ei pită n-o să mai mînce dacă se duce. Şi s-a temut. De' ce hoţi şi golani ? Nu e Serafim la comunişti ? Nu-i şi Gaiu ? Şi Saveta ? Tot oameni de treabă. Dar ăştilalţi, ca Traian sau Martin, sau Petrea, să nu-i vadă. Le zîc cîni, duşmani. El n-a vrut să se încuscrească cu Traian, că-i bogat, veni-i-ar numele, da" dacă Maria s-o încurcat cu Vasîi, să n-o lase de ocară, asta-i. Şi el, Ion, prea a stat la el în bătătură, prea nu s-a dus, nici chemat, la un sfat, la o adunare. Acu' poate ar fi avut un ajutor de undeva. O vint odată Gaiu la el, o vint altă dată şi Serafim cu Saveta, cîte i-or spus, da' el a tăcut şi nu s-o dus.Stătea bătrînul în poartă şi nu se hotăra. Poate că Serafim... Cum adună ei acum laptele, poate i-ar da şi Măriei... Ce mai înjură Petrea că le ia laptele! Of, averea asta a făcut întotdeauna din om neom. Se cred bogătanii os sfînt, fiindcă au la chimir. Stă banu între oameni ca sabia. Măcar o vorbă să audă acum de undeva, *"o* minte de om să judece pentru el.

Mergea Ion încet pe drum şi nu ştia dacă acolo se duce, sau dacă din drum o să se întoarcă înapoi. De după porţile înalte licărea cîte o fereastră. Un dulău se repezea în drum şi lătra încet, parcă ar fi avut gît- lejul plin de praf, cu botul întins spre cizmele omului. Casa lui Serafim era acolo, în capăt, lîngă şcoală. Se vedea de aici. Ion se opri. Ce să caute la el ? Nu-i mai călcase pragul de mai bine de un an. Ce să-i spuie ? Să se întoarcă acasă ? Acasă... Să stea acolo, pe sală, în întuneric. Maria în odaie. S-o audă cum geme, pe urmă vorbeşte singură şi pe urmă cîntă sau plînge.

Şi pruncul scheaună, tulai, cît mai olălăie! Aşa, singuri pe lume ! Tot săracu o fi aşa singur ? Pe el parcă l-o prostit pustia de sărăcie. De ce o pierdut din cîtă brumă mai avea, d-aia o ,fost mai ursuz, ca hiarele. Nu-i bine, nu, nu-i!
E la poarta lui Serafim. Prin curte trece o umbră. E Rafira, muierea lui. Se duce la grajd, se întoarce. Cinele latră. Rafira se uită spre gard, Ion se dă după el, să nu-1 vadă. Cinele latră mai abitir. Rafira vine în poartă. „Eh, se gîndeşte Ion, acum m-ascund ca un fur!"
— Eu sînt, Rafiră. Acasă e Serafim ?
—i A, Ion ! Nu înţi ? Acasă-i.
înăuntru lampa cu gaz e aprinsă, şi în vatră focul e făcut. E cald. Copiii lui Serafim dorm în pat. Rafira iese iar după treabă, ori ca să-i lase singuri. Bărbaţii stau alături pe laiţă. Serafim se uită la Ion : e slab, neras de mult, sbîrciturile îi tremură parcă uşor, privirea i-e stinsă şi moartă. Tace. Serafim simte că n-a venit Ion aşa, pentru că trecea pe drum. A venit să spuie Ceva ori să spuie tot, că nu mai poate tăcea. De ani de zile tace. Cum o tăcut şi în seara cînd o fost la el şi i-o vorbit, şi l-o chemat, şi-d aştepta Serafim să vie. Da' cum să înceapă el vorba ? De unde s-o apuce ?
— Ai arat sus, în deal, la loc ?
— Nu, zice Ion. Şi mai tîrziu : N-am cerut nici de la Traian, nici de la Martin boi, şi la alţii... încă le trebe lor.
— Cît ai tu, Ioane ?
i— Un pogon.
— Fiuu ! fluieră Serafim. Păi să fi cerut să-ţi arăm la Comitetul Sătesc.
— E... Comitetu... ce mi-o dat Comitetu cînd o împărţit pămîntu ? Nimic.
—• Că se băgaseră bogătanii în Comitet. Da' stem şi noi. Vint-ai tu la noi să spui că ţi-o făcut nedreptate ? Nu te-am chemat de patru ori sau cinci, ai ? Vint-ai ? Tot pe după dosul lor te-ai ţinut, a lui Martin şi Petrea.
Ion tace lung, apoi oftează.
— Mi-e teamă de ei, Serafime... la ei muncesc de cînd mă ştiu, la ei şi la ai lor, bătu-i-ar... Singur pe lume sînt, sîngur de mi-i frică. Nici neamuri, nici avere. Sărac lîngă sărac niciodată nu s-a adunat. Dacă nu stau la dosul lor, nici muncă nu mai am une munci, nici pită nu capăt. Şi aşa, de trei săptămîni, nu m-o mai chemat nici unu.

— Păi asta e, Ioane, că nu ne-am strîns mai demult sărac lîngă sărac. Auzi? Acu' aşa-i. Care-i cinstit şi sărac să vie la noi, la Partid. Care-i om să vie la noi. Care răzbeşte de sîngur? Da' toţi la un loc, îi răzbim, Ioane. Bogătanu nu-i om, Ioane. Hiară se face. Âla la noi, la Partid, n-are ce veni. Da' tu eşti om, tu ai putere, tu munceşti, tu eşti cinstit, ce te ţii deoparte, Ioane ? Că dacă nu te ţineai sîngur, nu te mîncau cînii.

— M-au mîncat.

Atîta obidă fusese în vorba lui Ion, că Serafim tăcu. în odaie se auzea numai răsuflarea băiatului cel mare, care visa pesemne că se bate ori aleargă, şi trosnetul mic al lămpii cu gaz puţin.

— Să vii mîne la Comitet. Să-ţi arăm. Auzi ?

Ion se ridică, îşi îmbrăcă cojocul.

—■ Să vii. Şi altele trebuie să mai vorbim noi cu tine.

— Viu.

Serafim se apropie mai tare. Ar mai fi vrut să-i spuie ceva, da i-era greu, de vreme ce Ion nu deschisese vorba. Era cu mîna pe ivăr, se ducea, nu mai era vreme de pierdut.

— Şi Maria, rosti greu Serafim, să nu se omoare aşa cu hirea. Ei, nu-i ea a care-o minţît! Lui să-i fie ruşine, nu ei. Om vorbi noi şi de asta mine. Merem împreună la Partid şi vorbim.

Lui Ion de data asta îi fu prea greu. Smuci uşa şi ieşi în întuneric. Şi doar pentru asta venise... Dar nu era deprins să-şi deschidă sufletul. Ani de zile se în- cuiase cu zece lacăte în tăcere şi necaz, şi aşa, deodată...

La poartă se auzi strigat de Rafira.

—■ Ioane, tu Ioane, stăi... Du-i Măriei oala asta. E lapte de la vaca noastră. Atît dă, că uite... nu mai... Femeia se încurcă şi pieri repede în fundul curţii. Cu oala în mînă, Ion călca rar printre pietre. Ii era greu şi uşor. Ca o ruşine că se dezbrăcase parcă la oameni străini în casă, şi bine, parcă-i pusese careva o mînă caldă pe inimă, sub cojoc, şi-i zicea: „Las", Ioane, cu mîna asta n-o să-ţi mai fie frică". Laptele clipocea uşor în oală. L-a miluit... Ei, 1-a miluit un frate, şi nu de milă, din dragoste. Nu-i ca atunci cînd îţi dă Petrea cu o mînă şi-ţi ia puterile cu zece. Las', om vedea noi mîne, or vedea ei...

Ajuns acasă, Ion călcă uşurel în odaie. Da' Maria tot nu era. Bucuria dinăuntru — că bucurie era — acum o simţea limpede Ion, îi cerea parcă să facă

ceva, să schimbe ceva. Mai erau nişte crăci acolo, în fundul curţii... Să facă foc. Să puie şi laptele. Acu', să vie Maria I Ce, e parcă aşa de greu să vorbeşti cu copilul tău ? Săraca ! Să vie numa'! Şi pruncu, dacă o vint pe lume, apoi numa* la jele ? Numa' la venin ? Cu ăştia, cu Serafim, cu Gaiu alături, n-o fi altfel ? Nu s-o schimba ?

Ardea focul bine, lumina odaia cu pete mari, aurii, roşietice, cînd veni Maria. In lumina lui, Ion îi văzu privirea rătăcită, hainele — ude, picioarele — pline de tină, mîinile — roşii, atîrnînd moarte de-a lungul fustei. Stătea acolo, lîngă perete, sub lumina care juca, şi cînd îi albea, cînd îi lăsa în întuneric faţa ; stătea şi s'e uita spre flacără, prostită.

Un cuţit de ghiaţă tăie inima lui Ion.

— Da' copilu ?

Ha ? îi ghine, îi ghine pus. Şi mă doare, tulai maică, mă doare pieptul

1Ion rămase întîi încremenit, buimac. L-o ucis! răsunase în capul lui, apoi o năuceală ca atunci cînd primeşti o lovitură în creştet şi-ţi pare că-ţi răsună în auz clopote multe, că tot văzduhu-i plin de clopote. Stătea faţă-n faţă cu fiică-sa în întunericul brăzdat de lumina flăcării, şi se uitau unul la altul, ea —< fără privire, el — adunat tot în ochi, cerşind, rugînd cu ei să nu fie adevărat ce bănuia. Apoi se repezi la ea, o apuca de umeri, o scuturǎ, o întrebă apăsat, şuierat, cu disperare une-i pruncul. Maria nu mai putea răspunde. Sub mîinile lui, umerii ei ardeau ca jarul, fata se clătina toată, gata să cadă, în loc de cuvinte — un geamăt uşurel, ca aii lui Bucşi, cînd se ferea de o lovitură, îi ieşea din piept treptat cu hopuri, sgîlţîită cum era. Cînd taică-său îşi ridică mîinile de pe umerii ei, ca să şi le frîngă, Maria căzu jos, lîngă perete, moale, uşurel, oa o haină în care n-ar fi fost un trup.

Ion nu şi-a mai adus aminte bine niciodată cum făcuse de repede drumul înapoi spre Serafim, drumul pietros pe care coborîse bucuros mai adineauri, cum ieşise Serafim din aşternut, se îmbrăcase iute, luase felinarul, îl sculaseră şi pe Gaiu, şi căutaseră de-a lungul gîrlei, bănuind că acolo i se făcuse seama copilului, după cît de ude erau straiele Măriei. Ea zăcea în odaie, lîngă foc, dogorea ca el, cînta încetişor şi nu pricepea nici vorba, nici freamătul care era în jurul ei. Pe urmă Saveta — că venise şi Saveta — trezită de Gaiu, găsise pruncul în podul şurii, în fîn, învelit în saci, niţel încălzit, scheunînd uşor. Spre zori, pe Maria şi pe prunc îi dusese Serafim cu căruţa Comitetului la oraş, la spital. El rămăsese în casa goală.

Era bătrîn Ion, sau mai curînd îmbătrînit, dar parcă niciodată nu se dăduse atîta luptă în capul lui ca din noaptea în care, după ce se zbuciumase cu Serafim, Cu Gaiu, cu Saveta, Maria fusese dusă la spital. Socotise că şi bunii, şi răii, i-or întoarce spatele, că are să rămînă acolo, în casa lui îngheţată, să ofteze, să zacă, să moară, cu cînele, cu gîndurile, cu foamea.Dar a doua zi către seară venise iar Serafim. îi spusese multe. Ion nu pricepuse bine, că-i era mintea tulburată. îi fusese parcă mai uşor să vadă om lingă el, om bun, care venise fără ocară. Că de, dacă fie-ta a greşit, cade greşeala pe toată casa, şi ruşinea. Apoi îl scoase din casă Serafim, îi găsise de lucru la Comitet. Şi la pămînt lucrase cu el, cu Saveta, cu Iosif, cu Victor, în devălmăşie, locul lăsat de grof nelucrat. Că zîcea Gaiu că ei au cel mai puţin pămînt în sat, şi-i dreptul lor. Şi s-adunau la Partid mulţi, ascultau, gră- iau potolit, da' cu putere, cum va fi, cum or face. Mai şi citeau. Şi Serafim spunea cum are să fie într-o zi cînd s-or da la fund ăştia de tună şi adună încă şi acu'. Aşa zîcea Serafim.
Şi seara, cînd stătea singur, ori cu ei, la Serafim, la Gaiu, i se părea lui Ion că nu mai e aşa de mic. Era om între oameni. Era ca ei. Putea grăi tare. Nu-i era frică. Necazul lui, durerea lui, nu-1 făcea ghem, nu-1 făcea mic. Ba parcă durerea asta avea un drept: s-o strige, s-o spuie, s-o vindece. Avea tot atîta drept durerea asta ca averea altora, ca puterea lor, trăsni-i-ar diavolul! Ba mai mult. Ia uite, mă frate, zîcea el în gînd, cînd stătea singur, uite, frate, io, Ion, am stat la pămînt, pe brînci, deoparte. De ce, mă frate ? Io tare, io harnic, io curat ca apa, io spetit de muncă, şi io fără glas ? în faţa lor, mă frate, crucea lor de bogătani, că aveau şi puteau ? Că lucrau cu mîna mea, că adunau cu spatele meu, că făceau copii cu fata mea şi cercau să-i înece cu mîna ei ? Aşa zîcea Saveta, văduva care crescuse cu munca ei trei fete: „Mă Ioane, ascultă la mine, el o împins-o, că singură Maria nu cerca s-o facă. O fi ameninţat-o ori ademenit-o cumva să-1 bage în apă, dacă era aşa de ud! Şi ea, bolîndă de durere, l-o ascultat!"
Apoi îl apucau iar spaima şi jalea. Era beteagă rău Maria, era bolîndă, se smintise. Ce crezi, de ruşine şi de frică, de sărăcie, de singurătate. Tată era el, care o vorbă nu-i grăise şi lîngă care ea nu simţise alinare sau sprijin ? Ce sprijin să-i fi dat el, slab

cum era atunci ? Ce-o fi făcînd acu' la spital ? Dacă o rămîne pe viaţă acolo, să zacă ori să urle la gratii, la gard, cum văzuse Ion o dată unul cînd trecuse pe la casa nebunilor din Sibii ? Stă acolo, cu bolînzii, tocmai cînd are şi el o ţîră de făină, şi lemne are... Şi pruncu? Tot acolo o hi ? O hi murit ? Nu s-o îndurat Maria, cît era ea de năucă, să-1 înece, şi l-o pus în fîn, la căldură. Auzi! Auzi! Să-1 ucidă! Bine că nu l-o ucis, că închisoarea o mînca. Ce-a văzut ea la a lu' Traian, la Vasîi ? O hi chipeş, trăsni-l-ar, da-i ţanţoş ca un grof, şi de iubit n-o iubit-o; şi-o bătut joc de ea. Aia-i. Cîteodată nu putea nicicum s-o ierte pe Maria sau să-i sufere gîndul.

— S-o lăsat smintită de diavolul ăla, îi spunea el lui Serafim.

—i S-o face ea sănătoasă, îl întărea Serafim, şi o hi alt om. O veni la noi, cum ai vint tu acum, şi s-o dez- meteci. Că şi tu, văz, nu mai eşti aşa smerit şi spăi- mîntat.

Nu, nu mai era aşa spăimîntat Ion.

încet-încet, prin Gaiu, prin Serafim, prin Saveta, se apropia Ion de un adevăr, ca o vatră mare, care avea lumină şi căldură din belşug pentru tot satul, pentru toate satele, pentru toate oraşele, pentru toţi oamenii care stătuseră pînă acum pe brînci ca Ion, .geinînd înăuntrul lor, şi se ridicau acum pe picioare. Intr-o noapte visase un vis. Se făcea că Traian, la care se dusese să ceară împrumut o ţîr' de mălai, îl înhămase la plugul lui, şi mai trăgea greu la deal colo pe coasta pe care punea Traian grîu. Trăgea greu, şi Traian îl grăbea cu biciul. Pe urmă parcă nu mai era el înhămat, era taică-său, cu părul lui alb, ba nu mai era taică-său, era bunicul Sofron, cocîrjat, mititel, aşa cum şi-1 aducea aminte Ion, şi Traian îil grăbea mereu cu biciul, îi înghiontea şi-1 plesnea. Ion se trezise leoarcă de sudoare, tremurând. Visul ăsta parcă nu venea din altă parte, de undeva de unde crezuse el că vin visele, parcă ieşise dintr-un cotlen al sufletului lui chinuit, al sufletului lui răscolit de prietenii ăştia noi. Tare semăna cu viaţa lui, cu a tatei, cu a bunicului!

Venise zăpadă mare, trecuse viscol peste sat, venise un vînt cald care mîncase zăpada de pe coaste, şi iar ninsese, iar se înălţaseră troiene. Spre primăvară, cînd în unele zile de la stejarul din deal se vedeau iar cele patru sate în lumina

albăstruie, largă a zărilor, îl ridicaseră jandarmii pe Vasîi.
Se pregătea tocmai de nuntă cu Ileana lui Matei de la Izvoarele. Trimisese peţitori, tăiase taită-său doi porci, cînd fuseseră ridicaţi într-o noapte şi el, şi Traian.
Ion aflase, cum aflase tot satul. „Asta-i pedeapsă de sus !", zisese el.
— Ba-i pedeapsă de la stăpînire, îl dresese Gaiu, că un mîrşav ca el odată tăt prins se cuvenea a hi. Ia el grîu de pită şi săcară şi le face rachie, d-a tare ca otrava, să scoată bani mullţi, că n-are, sărmanu ! Cînd tăt satu n-are făină nici de grîu, nici de porumb, el are, c-o adus de la Oradea, şi vinde un sac pe un pogon de pămînt şi pe munca voastră de la anu. Şi tăt pe banii voştri l-o cumpărat.
— Cum pe banii noştri ? nu pricepea Ion.
— D-apăi munca ta şi a altuia nu-i bani, şi viaţa şi sîngele tău ? Nu munceam tu şi io, s-adune el ?
— D-asta i-o luat acu' ?
— Om vedea de ce i-o luat, da' ghine le-o făcut! Cu ceva i-o dibuit. Şi-or mai dibui şi pe alţii, pe toţi!
Cînd începuse Maria să vadă ce trecea prin faţa ochilor ei, din toate umbrele care se topeau ca ceaţa şi se-ncîlceau, întîi deosebi un chip de femeie. Se apropia, se pleca deasupra ei, se depărta, nu mai era. Apoi chipul avu un glas, blajin ca el, şi sigur. Glasul o certa cîteodată, îi poruncea scurt, dar tot blajin. Şi pe urmă, Maria văzu odaia. Pereţii ei albi, păturile multe, femeile din paturi, fereastra în faţa căreia se legăna un copac plin de zăpadă şi de vrăbii. Sora Ana, cu chipul ei blajin, cu glasul ei sigur, îmbrăcat parcă într-o teacă de puf, ca să nu-i fie aspră tăria cînd cerea ceva sau poruncea linişte şi odihnă, eu ochii ei mari şi buni, se oprea mai des, bucuroasă, lîngă patul ei de cînd o văzuse întoarsă la trezie, la viaţă.Şi Maria începu să-şi aducă aminte. Băgase pruncul în pîrău ! La fund, în apă, între pietre ! Curgea apa din el ca din straiele ce le speli la gîrlă. De ce-1 băgase ? Că o zîs Vasîi să nu mai hie, să piară, tăt nu-1 ştie nime. Că făr' de el o hi mai lesne a o lua. Şi era frig! Ca briciul, apa I Taica sta în tindă, ofta ! Ce-o hi făcÎQd taica acu' ? Stă în frig şi-acu', sîngur 1 Şi pruncu ! O hi mort de mult! De ce nu o ia la ocnă, şi-i aici, în pat, cu oamenii, la căldură?

Şi grăsuna asta, cu ochi buni, tăt îi dă cu lingura ceva, şi-i face injecţii, şi-i grăieşte blajin. Tul ai! Că de ce n-o blas- temă lumea tătă şi n-o zvîrle laolaltă cu ucigaşii, cu tîlharii I De n-ar hi găsit-o nu ştie cine beteagă, s-o aducă aici, în spital, ar hi luat-o Vasîi? Pruncu colo, mort fără urmă, şi ea cu Vasîi! Şi-ar hi văzut noaptea, în somn, în trezie, mînuţele lui, cum se agăţau de nimic, cum o loviseră în obraz, şi ţipetele lui le-ar fi auzit! Da' ar hi luat-o Vasîi ? Ar hi luat-o ? Şi cum ar hi fost cu el, cu gîndul că şi-o ucis pentru ©1 pruncul ? Şi-acu' ce-o mai hi ? Ce vine ?

Şi Maria se zvîrcolea în aşternut, îşi afunda faţa adînc în perne şi gemea. îşi trăgea pătura peste ochi, să plîngă.

Femeia-din dreapta ei născuse şi ea. Ii aduceau copilul la pat, să-1 alăpteze, şi apoi i-1 luau. Era mititel, uscat, şi mama îl strîngea tare în braţe şi-i spunea: „Frumuseţea mamei!" Cea din stînga ei născuse prunc mort şi plîngea după el. Sora Ana venea la patul ei, pleca, şi ochii ei erau încărcaţi de milă şi de mustrare parcă.

Trecuse o zi, trecuseră două ori trei — Maria nu le mai ştia socoteala • — de cînd îşi adusese aminte, de cînd ştia pe care lume se află, cînd, într-o seară, sora Ana se aşezase pe patul

ei. Ii smulsese cu greu faţa din perna în care stătea înfundată, întoarsă, şi-i spusese că pruncul ei trăieşte, că-i la leagăn. Şi încet, ajutată de grăsană, îşi adusese Maria aminte cum îl scosese din apă, cum îl băgase în fîn. Şi-i mai spusese Ana ceva

:— Tu, fată fără minte, gîndeşti tu că pruncu o stat la mijloc să nu te ia Vasîi ? Da' cîtu-i lumea nu te lua I O vrut să scape de el, fată, cu rnîna ta! Să fie liber să ia pe cine vrea, vreuna cu pogoane şi lacre de zestre. Şi la ocnă de-ai fi intrat, mai lesne i-ar hi fost că nu i-ai mai hi stat în drum. De ce crezi tu că ascultă el de părinţi ? Că-i ca ei, că vrea, ca ei, s-adune, să mînce şi pita altora, să se-ntindă ca pecinginea peste sat, să hie domn mare !

— Şi nu m-ar hi luat ?

— Nu. Au tu, Mărie, ai hi vrut a hi roabă la ei, la neamul lor de îndopaţi ? La ăl de te-o pus să ucizi ? Ai hi vrut? El nu te-ar hi luat, da' tu, de să zicem că te lua, ai hi fost mîndră să hii muierea ăluia de te-o făcut ucigaşă, de l-o robit pe taică-tu atîţia ani ? Slugă la stăpîn tîlhar ai hi vrut a hi ? Spune !

De unde le ştia grăsana tăte ? Maria nu pricepea.

— O fost taică-tu aici, într-o duminică o fost. Da' tu nu ştiai atunci de nimic, nu vedeai şi n-auzeai. Cu mine o grăit şi mio povestit.

Fusese taica ! Azi, duminică, la muierea din dreapta ei venise bărbatu ; era un om cu şapcă şi haină nemţească'. Luase în braţe pruncu, îl legănase,- sărutase muierea.

îi aduse lapte şi magiun. Rîdeau laolaltă cînd se uitau la prunc. El, zicea muierea, lucra la fabrică, ici, în tîrg.

La ceilaltă, de-i murise pruncu, venise omul ei din sat, cu busuioc, cu miere, cu straie curate, el chipeş, ca duminica. O ţinuse de mînă cînd plîngea femeia. Zisese c-or mai avea alţii. Şi Vasîi zisese c-or mai avea! Aşa zisese în vara aia! Minţise dar? Minţise?

— Şi nu m-ar hi luat ?

— Nu.

— Şi o vrut doar să mă-nlăture, să mă nenorocească ?

—• Da. Că de-ar hi avut gînd curat, te lua de mult. Tu, fată, multe fac ei, ăştia, de-or înghiţit pămîntu şi puterea la alţii. Dar n-or imai face. Se gată şi cu ei!

în noaptea asta îi fu greu Măriei, dar altfel greu. S-ar fi ridicat din pat să ia securea, să meargă acasă la Vasîi, la mumă-sa şi la taică-su, să-i taie !

Cînd se ridică pe picioare, Măriei i se spuse că putea pleca în sat, că trebuie să plece chiar. Şi-atunci o prinse iar spaima de sat. De ce-or zice 'Oamenii, de cum s-or uita la ea. Şi grăsuna o oprise să lucre la bucătărie, la spital, pînă s-o sălta şi copilul şi-o putea fi hrănit cu altele, decît cu lapte, că Maria lapte n-avea, şi pruncu era dat la leagăn.

Ziua robotea cu femeile, la gătit, la vase. Era treabă multă, totdeauna zor. Una cînta mereu, alta le bruftu- luia, altele făceau haz din nimic. Sara, Maria se ducea la sora Ana in odaie. Şi grăsana îi povestea. Şi ea născuse la ţară. Pe urmă făcuse o şcoală, se măritase. Bărbatu grăsanei lucra la

maşini, la o fabrică. Şi într-o noapte îl ridicase poliţia. Demult, cînd începuse războiul. Zicea că lucra împotriva stăpînirii. Maria se speriase.
— Şi lucra ?
— Sigur că da ! Şi după ce l-au luat, i-am cunoscut tovarăşii. Şi m-am pornit la lucru şi eu. Da' cîte puţîn, cît mi-au dat, că eram tînără şi crudă.
—• împotriva stăpînirii ?
— Da. Tu n-ai văzt, Mărie, că n-a fost dreptate pe lume? De ce unu să aibă şi să-1 apese şi să-1 jupoaie pă ăl de n-are ? De ce ? De ce tu, cu taică-tu, Ion, săistaţi smeriţi la bogătanii din satu vost ? De ce muncitoru din fabrică să n-aibă straie şi pită destulă, şi de ce stăpînu să aibă belşug şi berechet ? Care munceşte la fabrică ? Muncitoru, sau stăpînu ? Care face locomotiva, şi plugu, şi tractoru ? Grăieşte! Hai? La ce să moară taică-tu de foame ? Fiindcă i-a plăcut lui Vasîi să facă copil cu tine, şi să se ia cu alta, bogată ? La ce să te prăpădeşti tu de ruşine că ai vrut să ucizi pruncu, şi să nu intre el la ocnă că te-o pus cînd erai bolîndă şi năucă ? La ce ?
Şi Maria începea să înţeleagă. Pricepea Maria că Vasîi n-ar fi luat-o niciodată, că bogatu-i cîne, c-ar fi trebuit de la început să se ţie departe, că de la ei bucurie nu se trage. Parcă taica n-o muncit o viaţă la uşa lor, şi ce-o ales ? Ei — hambarele pline, .noi — vatra goală !
4*
51
Şi atunci, în Maria, aici, în spital, ca în Ion acolo, departe, în sat, se trezi o putere mare, făcută din furie şi limpezime. Să iubesc io tocma hiara ! Să stau eu smerită la vorba lui ! Neam de tîlhar ! Toţi ăştia-s tîlhari ! De ce să stăpînească ei, de ce ? Dar, uite, se schimbă lumea. Peste tot, în ţară ! Se. schimbă. Şi ea o să stea pe loc ? Păi acu', alt om mă fac. Lumea nu-i a lor ; e ă noastră, a fiecăruia care face ogoru, ridică casa, învîrte maşina. Lasă... Nu ştia bine Maria ce să lase, dar în „lasă" ăsta se cuprindeau şi lepădarea de umilinţă şi de frică, şi dorinţa de bucurie şi dreptate.
— Şi cum oi creşte pruncu ? mai întreba ea.
— Nu poţi munci ?
— Ba pot.
— Atunci, de ce te temi ? Nu-i o fală să faci copil de fată mare, da' dacă ai fost singură şi fără

ajutor şi nime nu ţi-o deschis capu să nu te prostească tîlharu, nici de ruşine nu te-ai prăpădi acu'. Te-or ajuta să munceşti ăi de la Partid din satul tău, să-1 creşti şi să hii om între oameni. Şi pe el, pe Vasîi, să-1 denunţi.

— Da' lasă-1 păcatelor, să nu-1 mai văd I

— Să-1 las păcatelor, să mai facă şi alte rele, să mai nenorocească şi pe alţii, să mai exploateze, să se mai umfle din munca voastră ? Dacă ucideai pruncu, tu nu intrai în închisoare? Nu făcea el din tine o ucigaşe, spune ?

Şi într-o zi Maria află că Vasîi şi taică-său fuseseră ridicaţi pentru negustorie, pentru speculă, pentru sabotaj. Tocmai cînd voia să se însoare. Să se însoare, auzi! Bine le mai ştia dinainte sora asta, bine se mai pricepea la oameni! Apoi închişi să stea !

Venise primăvara. Maria era zdravănă, şi parcă i se făcuse un dor, ca un gol în piept, de cîmp, de dealuri, de aer. Pruncul, îl văzuse, creştea, rîdea. Cînd îl lua în braţe, îi venea să-1 strîngă tare, să nu-i mai dea drumul, -să fugă cu el, să-1 înăbu$e la piept. O lua cu mînuţele de obraz, rîdea cu guriţa lui ştirbă, roşie, tipa ca lăstunii, era tot ca o floare I

— Vrei să pleci acasă, Mărie ?

Maria şovăi. Doru-i dor. Şi cu pruncu în braţe parcă i-ar hi ghine cum n-o mai fost, da' vezi, ce-o să spuie oamenii ?

— M-aş duce... da' aşa iute... să mă mai uite lumea 1

— Ba du-te, Mărie, du-te. De treburi de astea nu-i numa' muierea vinovată. Crezi că nu ştie satu acu' vina lui ? Crezi că la noi oamenii nu s-au mai trezit ? Ori mai bine ţi-ar părea să-1 achite şi să-1 iei de bărbat ?

— Ba păcatele să-1 bată, nu vreau tată chiabur afurisit la pruncu meu. Rămîie acolo, la temniţă, că io afară nu l-oi scoate. Şi pruncu ăst de-o vrut să-1 ucidă, nu vreau să ştie de aşa tată. I-al meu, l-oi creşte, şi pe toţi ca alde Traian şi Vasîi i-o urî toată viaţa. Din pruncu ăsta alt om oi scoate ! Şi la alţii oi deschide ochii! Şi toţi, laolaltă, i-om doborî 1 M-oi duce io la Partid I In casă n-oi mai sta! De nime' nu-mi mai e frică ! Lasă ! A mai obidită am fost, da' acu' oi fi zdravănă la cap ! Ai să vezi!

De sus, din dealul cu stejar, cînd privise, sub lumina sticloasă, spălată, a dimineţii cele patru

sate, Maria simţise întîi cum i se adună sîngele în inimă. Îşi mutase bocceaua de pe un umăr pe altul. Strînsese pruncul pe inimă, se rezemase de copac şi oftase. îi era greu să coboare spre Scoc. în dreapta lui se întindeau ogoarele verzi, proaspete, drumurile negre, lucioase, plouate de curînd. Mirosea a pămînt răsturnat, a trunchi tînăr, a iarbă nouă. Un stol de lăstuni se arunca pe pămînt şi se ridica în văzduh, lovind ca într-un pahar de cleştar, cu ciripitul lor ascuţit.
Şi deodată Maria simţi că-i bine, că-i frumos. Colo, sub deal, mergea careva cu plugul. Maria ar fi vrut să fie acolo, să simtă pămîntul umed sub tălpi, să taie aerul cu obrazul, să-şi încordeze braţele pe plug. Nu mai arau alte femei în sat, numai ea, ca bărbaţii. Da, are să are, are să semene, are să culeagă. Are să şi cînte, are să mai cînte în viaţa ei!

Şi cînd are s-o doară sufletul că n-o fost totdeauna limpede ca acum, are să fie de zece ori mai om, mai om între oameni, ca să şteargă durerea, să merite viaţa. Noa uite, prunc, uite şi tu, îi glia noast' ! Uite şi

casa! Aşa ! Tulai! şi
cum mai arde
soarele! Gîndeşti că-i
la nămiaz'

IO ZI ÎNSEMNATA

Cînd se trezi, Călin Stroescu văzu întîi printre pleoapele întredeschise fereastra întreagă luminată de soare, perdeaua subţire, albă, prefăcută în aur, într-o pulbere subţire de aur legănată de vînt. Simţi nelămurit că-i pare bine că de cu seară se gîndise că n-ar fi prielnic să plouă azi, dar îi era prea somn ca să-şi aducă bine aminte pentru ce se cuvenea să se bucure. Visa un vis încurcat, număra parcă maldăre de bani, şi ceva nu era cum trebuie, lipsea sau se pierduse. Acum însă, după ce deschise o clipă ochii în multa lumină care năvălea prin fereastră, nu se mai putea întoarce la vis, şi nici trezia nu era limpede, se amesteca cu visul acela neliniştit. Astăzi ar fi fost bine să fie vreme bună, soare... da, era adevărat, visul şi veghea îi spuneau acelaşi lucru : azi avea să încheie socotelile cu Costel Breazu şi să numere, aşa ca în visul de adineauri, banii pe care Costel Breazu trebuia să-i aducă.

Călin se ridică între perne şi sună. Ceasul de pe noptieră arăta ora nouă şi jumătate. Pentru cît avea de făcut în dimineaţa asta, era destul de tîrziu.

Jean, feciorul, îi aduse paharul cu zeamă de fructe de la gheaţă.

— Doamna s-a sculat ?

— Doamna a poruncit aseară să nu fie sculată pînă la zece, cînd vine maseza.

— Pregăteşte baia.

Jean plecă, înalt, tăcut, elegant în haina lui albă, bine croită, mult mai elegant decît Costel Breazu, cum spusese Carmen într-o zi, îşi aduse aminte Călin.

Stroescu nu fuma în odaia lui de dormit. Pînă la prînz nu fuma, nu bea cafea neagră, nu bea alcool. O lăsa pe Carmen să-şi facă singură toate chefurile astea în odaia ei oblonită, cu geamurile închise, îmbîcsită de miros de tutun ca o cafenea din port. El dormea cu obloanele ridicate, cu geamurile deschise, făcea gimnastică dimineaţa, făcea duşuri reci şi iarna, se îndopa cu zeamă de fructe, călărea la şosea şi se ferea să intre în halele şi în birourile fabricii, ca să nu inhaleze aerul viciat de acolo. De fapt, de zece ani, de cînd avea fabrica de textile „Eterna", nu intrase deoît de două ori în secţii, o dată cînd o luase în primire de la fostul ei proprietar, ca să o cerceteze cu „ochiul

stăpânului", şi a doua oară — acum vreo lună, după ce fusese luat peste picior de cei din comitetul de fabrică, mai ales de acel Ispir în-grozitor, ca să arate că e legat de fabrică şi ca să dovedească muncitorilor că întreprinderea lui nu era sat fără cîini, că avea un stăpîn. Firește, era mai bine ca stăpânul ăsta să stea în umbră, să nu se ciocnească de grosolănia lor şi de ideile pe care nu se mai sfiau să le exprime acum pe toate drumurile că au drepturi acolo, în fabrica lui; era mai bine ca acel stăpîn să nu le sară în ochi toată ziua, ca să nu-i întărîte şi mai tare, dar aşa, o dată pe an, trebuiau să ştie că sînt supravegheaţi, că nu pot face absolut tot ce vor, că patronul se interesa de bunul lui şi-i privea cu bunăvoinţă, eu prietenie. Anghelescu, omul lui, nu-i mai răzbea, îl poftise şi el să vadă lucrurile la faţă. E drept că se dusese împins, silit aproape de Carmen, care-i amenința .că se va duce ea să facă un control amănunţit la toate secţiile. Nu, în adevăr, Carmen n-ar fi ştiut să se poarte acolo. Ar fi fost autoritară, ar fi luat oamenii de sus, ar fi fost ironică. El s-a purtat cu tact, ca un adevărat diplomat, a fost amabil, cald, fără să fie intim, ca să nu-şî permită nici ei prea mult, a avut momente de severitate cînd i se părea că vede o risipă, a făgăduit înființarea pe banii lui a unui cămin pentru copii. Afurisiții, aveau aerul că nu-1 prea cred cînd a vorbit despre cămin, o nimeriseră într-un fel, dar de ce n-avea să facă acest cămin nu ştiau, nu ştiau nici prietenii lui intimi, şi păcăleala pe care aveau s-o înghită duşmanii ăştia, care mîncaseră atîția ani pîine de pe

Urliia lui şi n-aveau nici o fărimă de recunoştinţă, avea să fie mai mare decît se aşteptau ei. Ah ! cît era de abil el, Călin Stroescu, şi ce greşeală mare făcuse unchiu- său, Tiberiu, cînd nu-1 băgase în diplomaţie înainte de război! Acum ar fi fost în Italia, în Anglia poate, departe de toate evenimentele astea tulburi şi aspre de aici. Poate că toată politica ţării ar fi fost. alta dacă el, Călin, ar fi fost ministru în străinătate. N-ar fi lăsat ţara să pactizeze cu ruşii, nu i-ar fi trădat pe nemţi, şi azi situaţia Europei ar fi fost alta. Dar acum, faţă de această patrie, care refuzase la timp să-i recunoască capacitatea, Stroescu nu se mai simțea dator cu nimic. Acum nu mai avea altă grijă decît

să se pună la adăpost pe el şi pe Carmen. Şi clipa nu mai era departe, nu I

Plecă fluierînd încet spre odaia de baie. Bun servitor era Jean, niciodată baia n-avea nici un grad mai puţin, nici un grad mai mult decît îi indicase acum patru ani, în prima lui zi de serviciu. Păcat că trebuia să se despartă de el. i

Călin ridica halterele grele şi se privea în oglindă. De ce, Doamne, îi creşte burta, cînd făcea atîta gimnastică ? Te pomeneşti că, împotriva tuturor eforturilor lui, avea totuşi să capete pîntecele lui taică-său ! Şi Carmen nu putea suferi oamenii burtoşi! Făcea eforturi supraomeneşti, sărăcuţa, să îndure curtea pe care i-o făcea Breazu, să fie cochetă, drăguţă cu el, pînă cînd aveau să se încheie toate socotelile. In sfîrşit, azi, azi la prînz afacerea se isprăvea, şi domnul Breazu, cu manierele lui vulgare („Taică-său a fost cîrciumar, el se poartă ca un patron de bar scump, şi-şi închipuie că a devenit «boier»", spunea Carmen pe bună dreptate), cu tonul lui de prieten de încredere al familiei Stroescu, cu atitudinea lui de curtezan îndrăgostit de Carmen, avea să fie aruncat deoparte, părăsit ca un pantof vechi pe care nu-1 mai porţi, uitat ca un gunoi. Cine va mai avea nevoie de el ?

Stroescu se bărbieri cu ***-o*** cremă de ras foarte parfumată, se spălă cu un săpun foarte parfumat, şi pe urmă îşi făcu o frecţie cu o colonie străină, puternică, care mirosea a levenţică, a fîn, a crîng parcă.

In uşă bătu cineva. Glasul Iui Jean şopti respectuos !

— Domnule, la telefon domnul Anghelescu. Vă cheamă urgent!

Stroescu ridică plictisit umerii goi:

— Nu pot, mai tîrziu, sînt dezbrăcat!

Paşii lui Jean se îndepărtară.

In dormitor îşi găsi pregătită lenjeria de linon, hainele de călărie, cizmele, cravata albastră. Călin era superstiţios. Albastrul nu-i adusese niciodată noroc. Nu voia să înceapă ziua asta sub auspicii dubioase. Deschise larg uşa dulapului şi-şi cercetă colecţia de cravate. La cenuşiul ăsta ar fi putut pune orice nuanţă de roşu, de verde sau de galben. Alese o cravată galbenă cu puncte mici verzi, ca nişte picioare' de păianjen. Părul, lucios

şi bine lipit de cap, strălucea. Ochii puţin bulbucaţi se priveau în oglindă, mulţumiţi. Gura, cu buza de jos puţin căzută, încerca un zîmbet amabil.
Aşa, gătit, proaspăt, parfumat, bătu la uşa odăii lui Carmen şi intră cînd glasul ei gros, puţin răguşit, adînc, rosti graseind:
— Intră I
Intîi nu văzu nimic în întunericul dinăuntru. Era înăbuşitor, şi lătratul ascuţit şi îndărătnic al lui Frou- Frou, care dormea în pat, la picioarele stăpînei lui, îl împiedică să audă cuvintele ei.
— îmi dai voie să ridic oblonul ? E unsprezece fără un sfert. Maseza te aşteaptă.
— Să aştepte I rosti Carmen. Ridică-1. Deschide şi fereastra.
In lumina limpede şi tare a dimineţii, capul lui Carmen, negru, ciufulit, părea şi mai negru pe perna albă. Căţeluşa, mică cît un pumn, creaţă, rotundă, de un alb care bătea în roz, lătra mereu îndîrjită şi-şi apăra stă- pîna de orice apropiere. Carmen întinse pe deasupra animalului furios mina ei subţire, cu unghii lungi, roşii şi rîse:
— Stai cuminte, Frou-Frou ! E papa.
Călin se aplecă şi-i sărută mîna. Frou-Frou, disperată, se repezi la obrazul lui, la nasul lui, aproape zbîrcit de frică.
— Animalul tău a devenit de nesuportat.
— Aici, Frou-Frou ! Căţeluşa se ghemui sub plapumă, la pieptul stăpînei. Ai să fii la unu şi jumătate acasă, nu-i aşa ? Nu mă lăsa singură cu ei, că-i asasinez ! Şi pe urmă, trebuie să te ocupi de Rodica, altfel nu pot avea o clipă de ***tete-â-tete*** cu Breazu.
Clipa asta de ***tete-ă-t&te*** era foarte importantă, o ştiau bine amîndoi soţii Stroescu. Breazu era viclean, era negustor de meserie, putea să vină cu cine ştie ce clauză neaşteptată, cu cine ştie ce amînare, care le-ar fi fost fatală lor, Stroeştilor. Mîine trebuia dat tot restul sumei acelui Cantopol, mîine, nu mai tîrziu, altfel totul cădea în baltă, şi jumătatea pe care i-o achitaseră acum două săptămâni, după ce o luaseră de la Breazu, era pierdută. Cantopol spusese lămurit că nu mai restituia nimic şi nici nu mai aştepta. Avea pe alţii, mai buni platnici!

— Vezi, e vreme frumoasă, cum ai dorit tu, spuse drăgăstos Călin. Se poate pune masa pe terasă. Poţi să-ţi pui toaleta albă. Recomandă-i lui Jean ca coctailul să fie tare, foarte tare.
Carmen întinse mîna subţire spre masa de noapte, pe care se afla un pahar.
— E tare. Jean 1-a făcut şi 1-a pus la frigider. Mi-a adus un pahar, să-1 gust.
Călin băgă de seamă că mîna lui Carmen tremura pe ţigară, pe chîbrit:
— Eşti nervoasă ?
— Cred şi eu ! Dacă animalul s-a răzgîndit, dacă s-a speriat de cine ştie ce, dacă nu mai vrea ?
Stroescu se molipsi de spaima ei. Dacă ea, Carmen, se temea, însemna că lucrurile nu stăteau chiar atît de bine cum se trudise el să-şi închipuie de cîteva zile încoace, pe măsură ce termenul se apropia.
Carmen, oricum, avea mai mult fler în materie de afaceri, deşi nu ştia, ca el, să fie abilă eu oamenii de jos, cu oamenii inferiori ei. Politic, nu, e drept, politic Carmen nu făcea doi bani, el ar fi avut geniu în politică, dacă i s-ar fi dat prilejul să şi-1 desfăşoare. De asta erau ei doi, el şi Carmen, o pereche atît de potrivită, pentru că numai împreună puteau să-şi aranjeze o viaţă convenabilă.
— Dacă şovăie, noi trebuie să ne dăm osteneala să-1 convingem că face o prostie. Că regimul îşi trăieşte ultimele ceasuri. Că tu nu poţi suporta raporturile cu muncitorii, altfel mi-ar plăcea şi mie să aştept schimbările cu ceva concret, stabil, drept capital.
— Trebuie să continuăm să-1 convingem că sîntem nişte naivi, care vrem bani de dragul banilor. Eu am izbutit, cred, să-1 conving că bijuteriile mi se par mai liniştitoare decît o fabrică pe care tu nu prea ştii s-o conduci, oftă Carmen.
In pahar mai rămăsese o picătură de coctail. O bău şi aprinse altă ţigară.
— A telefonat adineauri Anghelescu. Ce-o mai fi vrînd ?
— Iar proteste, iar problema maşinilor stricate, iar concedierile. Toate sîcîielile âin lume. Parcă nu ştiu I
— Să se descurce cum o putea. Nici nu-1 chema la telefon, ca să nu te enervezi şi azi.

— N-avea grijă, că mă mai caută el, dacă e nevoie de semnătura mea. Dar să sperăm că începînd de mîine o să semneze Breazu.
Cu mîna pe Clanţă, Călin se mai întoarse o dată zâmbitor şi politicos spre ea :
— Şi să nu-ţi scape, Carmen, nici un cuvînt despre plecare. Să nu-i dăm idei.
— Ai grîji inutile ! rîse încet, puţin răguşit, Carmen. Nu i-am spus nici mamei! Ah, o clipă, am uitat! A telefonat- iar aseară acel Ispir odios. Te roagă să treci pe la fabrică, să discutaţi despre cămin. Ce cămin ?
Călin începu să rîdă :
— Un cămin de copii pe care am făgăduit să-1 fac eu. O să-1 facă Breazu ! Ah ! ce cămin o să le mai facă Breazu ! Au să vadă ei!
După plecarea lui Călin, Carmen îşi coborî încet din pat picioarele lungi, depilate, căută uşor pe covor, cu degetele lor cu unghii vopsite, papucul de mătase, nu-1 găsi, renunţă, se culcă la loc şi sună ca să-i fie trimisă maseza.
Se gîndea, fumînd, la plecarea apropiată în Franţa, la emoţia pe care avea s-o aducă şi aceastâ plecare, despre care Cantopol spunea că va fi uşoară şi simplă. Ce mizerie, să fii silit să te ascunzi, să iei bagaje puţine, să renunţi la atîtea lucruri, să tremuri de frică să nu fii prins la graniţă, cînd de fapt te duci ca să trăieşti acolo din banii tăi, depuşi de mult la bănci franceze şi elveţiene, şi nu le ceri nici o despăgubire ăstora de aici pentru faptul că-ţi laşi vila şi via de la Odobeşti. Carmen ar fi vrut să vîndă şi vila, şi via, dar Călin, cu simţul lui politic, se împotrivea. Spunea că se poate păstra o bucată de vreme, puţin, un secret, acela al vinderii fabricii, dar că trei secrete ar fi fost cu neputinţă de ascuns. Chiar dacă ar fi încercat să vîndă tot ce avea lui Breazu, care acumulase milioane şi nu mai ştia în ce să le bage, tot ar fi fost primejdios. Breazu ar fi înţeles că se descotorosesc de tot ce au ca să plece în străinătate şi ar fi devenit poate mai prudent, ar fi fost în stare să nu mai cumpere nici fabrica, de teamă că au ei o informaţie precisă, dintr-un cerc atoateştiutor, şi te pomeneşti că i-ar fi venit pofta să plece şi el şi să nu mai cumpere nimic. Călin o consola, îi spunea că peste doi-trei ani, după ce va trece această perioadă proastă şi lucrurile se vor schimba, se vor întoarce în ţară şi fără îdoială că li

se va da înapoi vila şi via. Lasă-1 pe Breazu, care socotea că mîine-poimîine comunismul va da faliment în faţa Occidentului, să trăiască aici anii ăştia grei şi să se lupte cu comitetele de fabrică şi cu muncitorii.

Carmen îşi lăsa moale în mîinile masezei cînd un picior, cînd celălalt, şi se gîndea la absurditatea întîm- plărilor. Anghelescu, care fusese o mînă de fier (poate că-i şi fura mîna asta de fier, dar le şi aducea pe tavă veniturile), se plîngea că albeşte, că înnebuneşte în faţa pretenţiilor muncitorilor. îşi pierduse autoritatea, îşi pierduse capul. Vorbea despre Ispir cu teamă şi cu respect parcă. Despre Ispir, care venise acum cincisprezece ani cu picioarele goale la mama ei, a lui Carmen, la conacul de la vie, s-o ia de nevastă pe Smaranda. Carmen îşi aducea bine aminte cum arătau pe atunci amîndoi, el cu o privire sălbatică, nemulţumită, slab şi osos, mare ca un jandarm călare, ea — firavă, curăţică, cum îi plăcea doamnei Bizanty să fie slugile de la conac, frumuşică chiâr, cii coadele ei groase pe cap şi cu ochii mari şi calzi.

Carmen era atunci foarte tînără, nu se măritase încă. După ce Ispir coborîse din pridvor, unde vorbise cu cucoana, care se cam supărase că părinţii fetei n-o vestiseră de nimic, şi logodnicul ei venise s-o ia aşa, deodată, în plin sezon, cînd erau oaspeţi la vie, Carmen o oprise o clipă pe Smaranda şi o întrebase:

— Ce-ai văzut la vlăjganul ăsta ? îţi place ?

Smaranda nu se sfiise s-o privească în ochi.

— Da, domnişoară, îmi place.

Asta o dezorientase pentru o clipă, apoi rîsese :

— Mă mir. Tu eşti curăţică, şi el parcă a ieşit adineauri dintr-o peşteră.

Smaranda tot nu se sfiise.

— Ori o să se spele şi el, ori n-o să mă mai spăl nici eu, dar o să ne înţelegem noi.

Doamna Bizanty, din fotoliul ei, se înfuriase :

Carmen ! Ce mai ai de vorbit cu ea ? Nu vezi ce obraznică s-a făcut ? Ieşi afară, Smarando !în adevăr, Smaranda se făcuse parcă obraznică de-odată, ea, care era pînă atunci la locul ei. Chiar de pe atunci începuse Ispir să aibă influenţă asupra ei. Mai tîrziu, după ce se măritase, Carmen aflase întîmplă- tor că Ispir e muncitor în ifabrica

bărbatului ei. Opriseră o dată maşina în faţa fabricii, să-1 ia pe Anghe- lescu, şi o văzuse pe Smaranda aşteptînd cu o legătură în mînă. Deschisese fereastra maşinii şi aflase de la ea, care nu dovedea nici bucurie respectuoasă, nici mirare timidă că-şi vede fosta stăpînă, că Ispir al ei e meşter la vopsitorie. Mai tîrziu, în timpul războiului, îi spusese Anghelescu că Ispir e arestat, e trimis undeva, într-un lagăr, ea Suspect, ca agitator sau aşa ceva. Carmen înţelesese că era un potrivnic al regimului dictatorial al lui Antonescu, că domunul Ispir avea părerile lui, că nu-i plăcea războiul, că avea gusturi personale, desculţul, că fusese impertinent eu un neamţ. Făcuse haz atunci, dar îi pierise pofta de rîs cînd, după 23 August, acelaşi Ispir eliberat intrase în comitetul de fabrică, era chiar secretarul lui. Şi Smaranda lăsase copiii acasă şi venise să lucreze la fabrică. Anghelescu povestea că ia şedinţe se ridică şi ea şi vorbeşte cu o gură cît o şură, se plînge că salariile sînt mici şi că patronul cîştigă prea mult. Făcuse o droaie de copii şi arăta, o zărise Carmen o dată, ca o spaimă : slăbise, se pieptăna cu părul strîns la ceafă, era îmbrăcată ca o miloagă. Firește, cu cinci copii şi cu grija şedinţelor şi a scandalurilor, nici nu Se putea să arate altfel o femeie de treizeci şi cinci, treizeci şi şase de ani. De altfel, femeile astea din popor se trec grozav de repede. Dar ce o apucase pe ea să se gîndească acum la familia Ispir, cînd avea atîtea lucruri mai frumoase la care se putea gîndi ? ! La ce hotel avea să tragă la Paris, cum avea să-şi împrospăteze garderoba. Dacă cumva Parisul era încă sărăcit de pe urma războiului şi nu se mai găseau materialele de altădată, avea foarte uşor 'să treacă la Londra. Englezii au ştiut să fie inteligenţi în războiul ăsta, ţara lor a rămas neatinsă, şi sigur că nici o fabrică de textile, nici o casă de mode nu s-a închis.

Numai de s-ar isprăvi în după-masa asta coşmarul cu Breazu ! Ea, Carmen, se putea felicita de felul cum condusese toată afecerea, avînd totuşi mereu aerul că e •naivă, că nu se pricepe. Breazu, e drept, oferise de la început un preţ cu totul sub valoarea reală a fabricii, şi cel la care ajunsese acum nu reprezenta decît două treimi din această valoare, dar era ferm convins că soţii Stroescu nu-şi dau seama de asta, şi această convingere că-i

păcălește îl făcea, ca pe orice negustor, să grăbească tîrgull. Ea se arătase mulțumită de suma .la care rămăseseră și jucase cu Călin o minunată scenă, în care soția îl imploră pe soț să se mulțumească cu atît, și el protesta, se încurca lîn socoteli. Breazu rămăsese convins că-i înșeală și se grăbise să le achite jumătate din bani, ca să nu-și mai poată lua vorba înapoi.

Să vină odată și ora mesei, să aducă Breazu cocoșeii și dolarii cuveniți, să-1 vadă mîine pe Cantopol venind cu acele pașapoarte pe un nume imposibil, Popa Ilie cu soția lui, Ecaterina, se pare, și să se isprăvească.

Acum maSeza se pregătea de plecare, dar coafeza aștepta în hoQ, și ea nu făcuse încă baie. Carmen oftă plictisită de atîtea sîcîieli și, în sfîrșit, coborî din pat.

Breazu fusese din zori încă, în oraș. Condusese mașina ca un nebun pe șoseaua Giurgiului, la un individ care ascundea acolo, într-un fel de vilișoară cu aspect rustic, o partidă de blănuri din timpul războiului, și care îi trimisese vorbă printr-un misit că vrea să le viîndă. Acolo însă treburile nu merseseră pe roate, individul cu pricina voia să vîndă numai două-trei bucăți, și pe Breazu îl interesa să ia toată marfa, cu toptanul, cu japca dacă s-ar fi putut, mai ales acum, la începutul verii, cînd blănurile n-aveau preț. Plecase furios de acolo, blănurile erau frumoase, bune, majoritatea lucrate la Leipzig (individul trebuie să fi făcut afaceri serioase cu nemții), unele ruseți (pesemne luate în timpul războiului din Uniunea Sovietică), dar se vede că acel personaj voia să trăiască o viață de pe urma lor.

Apoi Breazu se dusese pe Calea Văcărești, unde avea un șir de case și prăvălii închiriate. Le cumpărase odinioară printr-un amic care mijlocea plecări cu Struma. Cu unele avusese noroc, proprietarii lor se duseseră pe copcă, cu Struma lor cu tot, dar cu altele avea necazuri, moștenitorii răposaților îl dădură în judecată, voiau să anuleze cumpărarea ca pe un lucru încheiat Sub presiunea împrejurărilor, în stare de persecuție și panică.

Și acolo se enervă mult, se certă cu

chiriaşii care se temeau să-i mai plătească chiriile, pînă cînd n-avea să se pronunţe sentinţa procesului cu eventualii proprietari noi. Era aproape unsprezece, trebuia să mai treacă pa la o florărie, să trimită flori doamnei Stroescu şi să se ducă acasă să se îmbrace

.Qînd ajunse în Sfîrşit acasă, Rodica nu era nicăieri. Asta îl scoase din fire şi mai tare. Femeia asta nu ştia să stea locului nici cinci minute. N-o găseai niciodată, nu te puteai niciodată bizui pe ea la nevoie. Acum îi era absolut necesar să-i spună ea cum trebuie să sa îmbrace. Ea se pricepea la toate mofturile astea, taică-său fusese doar magistrat, nu cîrciumar, ca tatăl lui, şi cunoştea din copilărie încă toate marafeturile lumii mari, de

care lui îi era scîrbă, dar care ştia că sînt necasare. încălzit, prăfuit, descheiat la gulerul cămăşii şi cu cravata lărgită şi strîmbă, Breazu o căută bodogănind în dormitorul cu divan-studio, în sufrageria cubistă şi în biroul lui cu bibliotecă mare, pe ale cărei rafturi goale se răsfăţau, între două-trei cărţi, pisicuţe de porţelan şi baletiste cu fustiţe de tul. încuie uşa odăii, deschise casa de fier, enormă şi întunecată, se aşeză pe covor şi "începu să numere cocoşeii şi dolarii pe care trebuia să-i ducă lui Stroescu. In pieptul lui se împletea bucuria drăcească, la gîndul cît de tare îl „fraierea" pe boierul ăsta lustruit, cu durerea pe care o simţea totdeauna cînd se despărţea de o sumă de bani, orice ar fi primit în schimbul ei. Da, fabrica „Eterna" valora mai mult, dar caraghioşii de Stroieşiti se grăbeau să fugă în Străinătate. Nu le convenea atmosfera de aici, se temeau că regimul va dura; naivii, nu vedeau că asemenea rînduială nu putea fi suportată multă vreme de restul Europei. Stroeştii îşi închipuiau că sînt deştepţi, că el, Breazu, n-are habar de planurile lor de plecare, şi el îi lăsa să-şi facă iluzii, să fie discreţi, să fie diplomaţi. Cumpăra frumuşel fabrica şi avea să scoată din ea în doi-trei ani mai mult decît scosese Stroescu în zece ani. Nu se temea de zarva pe care o făceau acum muncitorii cu comitetele şi sindicatele lor. Furtună într-un pahar cu apă ! In curînd avea să le treacă pofta de comitete şi drepturi, cînd or pune americanii piciorul în prag. Numai de n-ar pleca Stroeştii înainte să poată el întreprinde ceva mai serios pe lîngă Carmen. Presupunea că pentru asta trebuia să-i dea un dar mai scump decît florile pe care i le trimitea cînd erau cu toţii la ei la masă sau la un aperitiv. O bijuterie, asta ar fi impresionat-o. Se prăpădea după bijuterii, dar Breazu se îndura greu să cheltuiască atî- ţia bani pentru o aventură. Şi îi plăcea Carmen, îi plăcea destul, ar fi putut, cu banii lui, să-şi facă cheful ăsta. E curios cum Rodica nu făcuse încă nici o scenă. Sau fusese el destul de convingător cînd îi spusese că-i face curte lui Carmen numai ca să meargă mai repede cumpărarea fabricii, sau, în adevăr, îi plăcea şi ei pomădatul de Călin Stroescu, cu mîîinile lui moi şi albe, cu ochii lui de broscoi sentimental, şi se făcea că nu vede flirtul lui cu Carmen ? I Rodica îi făcea doar destule zile amare pentru fosta lui

nevastă, pe care Breazu o vedea o dată pe lună, cînd îi ducea pensia alimentară pentru copil. Şi nenorocita asta de pensie i-o scotea pe nas !
Apoi Breazu se pierdu în socoteli, în numărătoare. Ce hîrtii frumoase, ce monede lucitoare, grele ! Le aşeza — teancuri, fişicuri — într-o valiză mică şi ofta, încruntat, tri'st. Tresări cînd cineva bătu în uşă. Era Ro- diea. Ii deschise.
— **In sfîrşit, ţi-ai adus aminte că ai o casă. încuie uşa, încuie uşa I**
Rodica se apropie de vraful de bancnote de pe jos, se aplecă şi-1 vîntură ca pe un maldăr de frunze uscate, cu mîna ei albă, îngrijită.
— Vezi să nu-i încurci. Aştia sînt pentru Stroescu, şi ăştialalţi — pentru altă afacere.
— Ai atiţia bani, gemea Rodica, şi nu vrei să schimbăm şi noi interiorul. Mi-e ruşine cînd ne intră cineva în casă ! Ăsta e birou de fabricant, asta e bibliotecă de om cu bani! Şi sufrageria 1 Gustul nevestei tale calei dintîi! îi trecu cu mîna prin păr. Şi uite cîţi bani!
Lui Breazu îi păruse rău că o lăsase pe Rodica să intre în birou, să vadă casa de bani deschisă. Nu, nu era bine să vadă şi să ştie nevasta cît şi ce ai.
Rodica se rotea, uşoară şi subţire, prin încăpere. Era îmbrăcată în rochia pregătită anume pentru masa de azi, de la Stroieşti, rochia de şantung albastru, pentru care făcuse atîta tărăboi. Şi nici nu se îmbrăca, neghioaba, ca 'să speculeze toaletele astea, ca pe o firmă în afacerile lui bărbatu-său, ci numai ca să le arate, ca să fie tot atît de cochetă ca Nina, ca Sylvette sau Carmen, nevestele unor ciocoi. Se ducea şi la concerte Rodica, şi ar fi vrut să-1 tîrască şi pe el, dar el se plictisea de moarte şi nici nu întîlnea acolo oamenii de afaceri care-1 interesau. Frecventa concertele pentru că, spunea ea, la ele vine lume mai bună decît la teatru şi poţi să asculţi într-o linişte mai civilizată.
Femeia începu să-şi scuture buclele blonde, oxigenate, hohotind de rîs. Breazu ridică ochii.
— Ce e ? De ce rîzi ?

— De tine, Cofetel, cum arăţi! Ai un cap de Harpagon şi eşti atit de murdar şi neîmbrăcat, încît semeni cu un gangster din filmele americane, care numără ce a furat.

Breazu o privi mustrător.
— Bani munciţi, fetiţo !
Rodica avu impresia că fusese prea aspră, că-1 supărase. Il mîngîie prelung pe obraz şi pe păr. Era asudat. Trebuia să-şi spele iar mîinile şi să le parfumeze.
Breazu închise cu grijă valiza sortită lui Stroescu, adună tot ce mai era pe covor, -făcu teancuri bine aliniate în casa de fier şi încuie cu trei chei cele trei broaşte secrete. Apoi se duse la duş. Neräbdătoare, nervoasă, Rodica îl aşteptă în dormitor, într-un fotoliu, ca să-i dicteze cum să se îmbrace, cum să-şi asorteze cămaşa la haină, şi cravata la amîndouă.
— Crezi că ?... întrebă ea cu emoţie cînd veni în sfîr- şit de la baie. Crezi că... Stroeştii s-ar mai putea răz- gîndi ?
Breazu se opri, eu un pantof în mînă.
— Sper că nu. Eu pînă nu văd actul semnat, în buzunarul meu, nu cred nimic. Umblă atîtea zvonuri că n-ar fi cu neputinţă să se răzgîndească. Atunci ar trebui să restituie arvuna... dacă o mai au. Şi, după informaţiile mele, n-o mai au.
— Dar dacă informaţiile ţale sînt false ?
— Atunci, m-am ars ! spuse Breazu, şi Rodica simţi că-i tremură glasul.
— Era ieftină ? întrebă Rodica.
— Ieftină ! Auzi cuvînt! Nu, femeia asta nu se pricepe la nimic, era mai bine să nici nu discute cu ea în împrejurări în care era destul de enervat şi neräbdător el singur. Tăcu. Rodica stărui:
— Şi cînd are să se semneze actul ?
— După masă vine un avocat, spuse scurt bărba- tu-său.
— Nu-mi plac ciorapii tăi! îl privi atent Rodica.
— De unde vrei să aleg, dacă tot maldărul e necîr- pit ? se supără el.
Rodica ridică din umeri; treaba asta n-o privea pe ea, ci pe Maria. Atît ar fi lipsit, după ce că se măritase cu Breazu, să-i mai cîrpească şi ciorapii!
Smaranda stătea cu ochii aţintiţi asupra multelor fire care alergau şi se împleteau sub ochii ei, necontenit, repede, parcă ar fi avut viaţă, parcă ar fi fost chemate de ceva, de cineva care nu răbda amînare, şi ele o ştiau şi nu întîrziau. Era de două ore în faţa războiului şi mai avea de stat şase. Pe

urmă, acasă, azi, trebuia să spele rufe. Cinci copii şi un bărbat murdăresc albituri, nu glumă. Făcuse mlîncare de aseară, acum, la prînz, trebuia numai încălzită, dar totdeauna se temea cînd Lizica făcea singură focul, după ce se întorcea de la şcoală, ca să-i facă o surpriză, ca să găsească ceva gata. E drept că Lizica era grijulie, era cuminte, avea doisprezece ani acum şi se pricepea ca o femeie la treburile casei, dar mama avea o spaimă grozavă de foc. Spaima asta i Se trăgea Smarandei de cînd intrase, aproape copil şi ea, în slujbă la doamna Bizanty, la conac, şi acasă, cînd părinţii fuseseră la cîmp, sora ei mai mică, Leana, dăduse foc casei părinteşti, jucîndu-se cu tăciunii din vatră. Arsese şi Leana atunci, arsese rău şi se întorsese de la spital cu faţa şi mîinile vinete, zbîrcite, pocite pentru totdeauna. Părinţii şi fraţii ei stătuseră în grajd un an întreg, pînă cînd izbutiseră să facă iar o odaie, multă vreme neteneuită, şi toată simbria Smarandei se dusese, pînă la măritiş, la datoriile tatei, care se împrumutase la cîrciumar ca să ridice şi amărîta asta de odaie.

Din pricina asta Smaranda o ruga pe Lizica să nu aprindă niciodată focul, să le dea mai bine celorlalţi copii pîine goală, cînd era, sau mămăligă, cînd era şi asta, în vremurile grele de după secetă, în timpul inflaţiei şi acum încă, să rabde mai bine, să aştepte să se întoarcă părinţii, care adeSea întîrziau la şedinţe sau la manifestaţii, dar să nu facă focul în vatră. Lizica nu pricepea spaima mamei, ea ştia că le poate face toate cu rost. In vremea războiului, cînd Toma fusese închis, cînd Smaranda spălase rufe la unul şi la altul şi nu-şi putea da copiii prea goluţi, preâ zdrenţuiţi la şcoală, Lizica, pe atunci de şapte ani, începuse să vadă de cei doi mai mici decît ea şi se deprinsese să le poarte de grijă. Acum Smaranda avea cinci copii, Lizica şi Pavel mergeau la şcoală, şi ceilalţi trei se jucau sau făceau pozne acasă, prin curte, în drum, de-i găsea la prînz sau seara, după cum ieşea din tură, murdari, zgîriaţi, obosiţi. Se spunea că în Uniunea Sovietică oamenii muncii îşi lasă copiii în cămine, cînd pleacă la lucru, că aşa are să fie şi la noi. Smaranda aştepta. Ei, dar mai întîi trebuia să-i facă pe tîlharii ăştia de patroni să reangajeze oamenii pe care îi lăsaseră în vînt, cînd mchiseseră al doilea atelier de războaie, sub cuvînt că n-aveau materie primă. Era mai rău de copiii vecinului Tică Marin, de cînd tatăl lor n-avea

slujbă, decît de ai ei, care tot aveau ce băga în gură şi aveau putere să se joace în prag şi să facă pozne. Copiii lui Marin 'slăbiseră de tot. Comitetul de fabrică se bătea rău eu Anghelescu pentru cei douăzeci şi •cinci de concediaţi, şi oamenii nădăjduiau să-1 răzbească.

Gîndurile Smarandei alergau şi ele repede, parcă se căzneau să alerge tot atît de repede ca firele care i se perindau sub ochi. Dar deodată se opriră. Se rupsese un fir. Smaranda conteni duduitul maşinii şi sa aplecă peste el să-1 înnoade

.— Parcă ai dinţi! îşi certa ea suveica. De ce muşti ? De unde naiba aduceau patronii firele astea ? Parcă erau gata coapte, asta nu era marfă sănătoasă, nouă. Trebuie s-o fi descoperit Anghelescu cine ştie pe unde, s-o fi plătit cu te-miri-ce. Astea erau gheşefturile lui. Mult îi păsa lui Stroescu ce produse scoate pe piaţă ? Bani să iasă, să-i vină la fiecare trimestru Anghelescu cu servieta doldora şi să se 'spele pe cap tot el cu nemulţumirile angrosiştilor. Anghelescu însă era mai deştept, nu-i păsa de protestele angrosiştilor, care de fapt voiau numai să obţină o reducere de preţ, şi tot cumpărau, că n-aveau de ales, tot aşa cum aceşti an- groşişti habar n-aveau de vaietele negustorilor în detaliu, care la rîndul lor vindeau oricum marfa clienţilor. Şi singurii păgubiţi la urma urmei erau bieţii cumpărători, oameni ca ea, Leana, ca Tudosea, care munceau din greu să cumpere un cot de Itambă sau de stofă, şi o vedeau la două zile praf, zdrenţe, pe copii Sau pe ele. Copilul rupe, n-ai ce să-i faci, e plin de viaţă. Şi Toma rupe, i se ard hainele la vopsitorie. Pă-trund substanţele prin halat şi-i ard cămaşa, pantalonii. Şi mîinile îi sînt arse. E şi obosit Toma. Dar de două zile parcă nu se mai vede oboseala. Aleargă la Partid, stă ceasuri întregi la şedinţe de celulă, cu uşile închise, vine acasă vesel, ridică copiii de subţiori pînă în tavan, şi cînd se spală cîntă. L-a întrebat, dar n-a vrut să răspundă. PeSemne că nu trebuie să spună nimănui. Pesemne că se pregăteşte ceva, ceva bun. Sau au intervenit cei de la minister şi trebuie să fie iar angajaţi concediaţii, sau se măresc salariile, ceva trebuie să fie, de e Toma atît de vesel.

Iar se rupe un fir. Ba nu, de data asta două deodată. Smaranda pipăie suveica. Are nişte zimţi. N-avea pînă acum zimţii ăştia, o cunoaşte ea bine,

cunoaşte doar fiecare bucăţică din maşina asta, la care lucrează de doi ani. Noaptea, cu ochii închişi, ar putea Să spună pe pipăite care e războiul ei. Nu i-o ifi făcut cineva ceva ? O dată, de două ori pe lună se mai strică cîte o maşină şi nu-i lucru curat. Trebuie să i-o strice oamenii lui Anghelescu, mai are el cozile lui de topor în fabrică, ca să fie scoasă din uz şi să restrîngă producţia, să mai închidă un atelier. Acum însă comitetul de fabrică sprijină puternic contractele de muncă, nu mai pot da ei afară pe cineva. Au putut acum cîteva luni să-i concedieze pe temporarii angajaţi fără contract, dar acum s-a isprăvit. Şi totuşi, cineva a umblat la războiul ei. Smaranda simte că-i năvăleşte sîngele în cap.

— Cine a umblat la maşina mea ?

Nu-i răspunde nimeni. Se uită în jurul ei. Femeile Stau adunate lîngă Tudosea Paraschiv, vorbesc în şoapte ceva, ba mai vin lîngă ele şi cîţiva bărbaţi.

— Ce-i cu voi ? Întrebă Smaranda tot ursuză. Faceţi pauză ?

Tinca se întoarce către ea.

— Tu nu ştii nimic ?

Ce să ştiu

— ?Tudosea s-a dus la birou, că o chemase de ieri, şi n-a putut să iiitre. E acolo şedinţă mare, cică au venit şi de la minister, stau maşinile în curte cu duiumul!
— Stan a Văduvii zice că 1-a văzut prin uşă pe Anghelescu vînăt, cu ochii holbaţi, în mijlocul lor. I s-o fi înfundat! strigă însufleţită Tudosea.
— Adică vrei să spui că tu nu ştii nimic ? o întrebă Ilie pe Smaranda. Nu ştie Toma Ispir? Nu ţi-a spus şi ţie ?
Toate privirile se întoarseră spre ea.
— Zău că nu mi-a spus nimic !
—■ Adică nu ştia nici Partidu, nici Comitetu ? Da' i-am văzut doar noi toţi că se vînzoleau mai abitir zilele astea.
— O să aflăm, tovarăşi, o să aflăm noi pînă deseară! zise mulţumit Stanciu.
Smaranda simţi că-i bate inima mai tare. Va să zică văzuse ea bine că Toma e vesel zilele astea. Dar de spus, nu-i spusese nimic.
— Zău că nu mi-a spus nimic !
Apoi se mai gîndi o clipă. N-ar fi trebuit să le spună totuşi că Ispir era vesel, că trebuie să fi ştiut ceva bun, că-i aşteaptă vreo bucurie ? Numai atît să le spună, ea să fie veseli şi ei. Erau destul de frămîntaţi.
— De spus nu mi-a spus, vorbi ea tărăgănat, da' parcă era bucuros de ceva. S-o fi întîmplat ceva în folosul nostru.
— Să ştii că-1 pune cu botul pe labe pe Anghelescu.
— Dacă l-ar aduce aici o dată şi pe Stroescu, să-1 pună şi pe el, m-ar săra pe inimă!
— Cum să-1 aducă ? Cu zbilţul poate, ca hingherii, că altfel nu se lasă.
— Eu sînt aici de şase luni, dar nu l-am văzut o dată !
— Ha-ha ! De şase luni! Eu sînt de şase ani şi nu l-am văzut!
— Ce vă rîdeţi aşa? Zău, parcă omu şi-a făcut fabrica cu banii voştri care nu-i aveţi. A făcut-o cu banii Iu' tat-su şi plăteşte aici numai duşmani.
— Zău ! Şi tat-su de unde a luat banii ? I-a ouat ca găina ? Din munca tatii şi mamei, aia e.
— Şi cu ce mă plăteşte ? Că nici mălai nu cumpăr cît îmi trebuie din leafa mea.
— Cît o fi el, n-o să cumpărăm cît ne trebuie. Pe urmă...

Stanciu vorbea ca pentru el şi zîmbea cu privirea departe, în nădejde.

Toţi se uitau acum chiorîş la Tinca şi la Ilie. Numai ei în atelierul războaielor aveau totdeauna de cîrtit, ceva de spus în apărarea patronilor.

— Lasă, cînd n-or mai avea ei franc frînt tsă ţie fabrica, să vedem, unde o să mai lucraţi şi ce mălai o să cumpăraţi, mai zise îndesat Tinca, dar Ilie îi dădu un ghiont.

Nu-i plăcea să vorbească tare, aşa, în faţa Tudosei, în faţa lui Stanciu, în faţa Smarandei mai ales, care ce treabă avea decît să-i spună lui bărbatu-său, şi să mai ai pe urmă vorbe cu ăi din comitet şi cu ăi din Partid ? ! Cînd nu erau ăştia trei de faţă, cînd nu era nici Cioară, nici Timofte, nici Rafira, mai mergea, erau încă destui ca o apă, îi trăgea valul la fund, la bîrfeli şi nemulţumiri, scrîşneau şi ei. Dar vezi că în fiecare atelier, în fiecare secţie erau cîte trei, sau cîte cinci, sau cîte zece chiar, care nu te lăsau să scoţi o vorbă şi luau cu gura foc pentru Partid şi pentru drepturi, şi atunci oamenii se încălzeau, mergeau la manifestaţii, strigau din tot sufletul. Dar dacă mîine-poimîine se schimbă, cum le spunea unora la ureche domnul Anghelescu, nu te zboară el, şi unde te duci ?

Tinca înţelese şi, înfoiată ca o cloşcă bătrînă, bur-zuluită, se întoarse la războiul ei. Ilie îşi făcu şi el de lucru pe sub maşină, ca şi cum avea de controlat ceva. Tudosea, veselă, strigă mereu :

— Dacă tovarăşul Ispir e vesel, şi Anghelescu tritet, să ştiţi că deschide iar atelierul numărul doi. Să ştiţi că se întorc oamenii! Dacă Ispir e vesel, s-a făcut.

— Sau măreşte salariile ! încheie Timofte.

Oamenii se risipiră, fiecare se duse la locul lui. Pe feţele aplecate pe războaie pluteau zîmbete, gînduri lu-

Smaranda se întoarse la războiul ei, şi zîmbetul i se stinse. Se încruntă, pipăi iar suveica. Parcă trecuse ca- feVa cu 6 pilă pe sub ea. Să se fi dinţat aşa singură de uzură ? Da' cum aşa, de la o zi la alta ? A pipăit-o şi ieri sau alaltăieri. Nu-i lucru curat. Se uita la Tinca, umflată şi băţoasă în faţa spatei, la Ilie cel cu mustăţi roşcate şi dinţi lungi, şi-i bănuia cînd pe unul, cînd pe celălalt. Sînt în stare, ce, crezi că nu sînt ? Cineva e în fabrica asta care strică maşinile şi nu l-au dovedit, şi ăla aşa trebuie să vorbească, ca Tinca şi ca Ilie; sau nu,

cîinele care latră nu muşcă, o fi vreun prefăcut, vreun mieros care se scoală la şedinţe şi vorbeşte, sau strigă tare la miting, să-1 audă lumea. Toma zice că mai curînd trebuie să fie unul din ăştia, şi-i roagă pe cei în care are încredere să fie cu ochii în patru.

Acum trebuia să lucreze aşa, cu suveica asta colţoasă, şi la prînz să-1 roage pe mecanic să vină s-o dreagă. După masă, la războiul ei lucra Arghir, cu el nu se putea întîmpla nimic, el se pricepea la maşini mai bine decît ea chiar, decît Smaranda. Numai un diavol din ăştia i-o smintise.

Mai tîrziu, către zece-unsprezece, veni în fugă în atelier Niculăiţă de la magazie, şi le spuse că depozitul, magaziile, arhiva fuseseră încuiate de cei din comitet, şi cheile fuse'seră duse sus, în birou la Anghelescu, unde se aflau încă cei de la minister. Chiar de dimineaţă, de la opt, fuseseră încuiate toate.

Acum oamenii nu mai ştiau ce să mai creadă. Se descoperiseră nişte furturi? Unelte bune, piese de maşini ascunse, cînd Anghelescu se văita atît că n-are piese de schimb ? Aşa ceva trebuie să fi fost, şi acum îl judecau pe tîlhar şi-i luaseră cheile. Aşa îi trebuie ! Din pricina lui atîtea familii n-aveau azi ce mînca, şi te pomeneşti că în depozit, la rezerve, o fi avut maşini întregi.

— Hoţii la puşcărie I strigă o dată, triumfător, tare 'să se audă în tot atelierul, Tudosea, şi-şi văzu de treabă fluierînd ca un flăcău.

Acum însă nimănui nu-i mai era mintea Ia lucru. Mîinile mergeau pe război maşinal, şi ochii zîmbeau privind departe sau se întîlneau şi aruncau scîntei.

Ce-o fi ? se frămînta Smaranda. Ei, o să aflăm noi la prînz, la două. Nu mai e mult, se pc'olea tot ea.

Dar trebuie să fie ceva bufi, foarte bun, pentru că de mult n-a mai cintat Toma atît de tare şi mult ca azi de dimineaţă, cînd se spăla. S-a şi bărbierit azi, şi în ultima vreme se bărbierea foarte rar, mai mult seara, cînd venea de la muncă, decît dimineaţa, cînd pleca grăbit. Ieri i-a spus :

— Să fii cu ochii-n patru, Smarando, mereu.

Asta nu e lucru nou, da' ieri parcă o spunea mai aprins ca altădată.

Stanciu, cu faţa aplecată spre maşină, se gîndea. Ce-ar fi, of, ce-ar fi 'să se cureţe patronii de tot ? S-ar putea ? Să treacă fabrica la stat ? Chiar azi ?

S-ar putea ? Ispir avusese ieri o şedinţă cu şefii de atelier, le spusese să aibă grijă de materiale, de maşini mai ales. Să fie cu ochii pe oameni. De ieri i se păruse lui că se aşteaptă ceva. Nu spusese nimănui.

Oamenii nu mai aveau linişte. Mereu alerga cîte cineva de la un atelier la altul, de la un cat la celălalt, şi aducea o veste aflată cu temei sau închipuită:

— O să facă control în toate secţiile şi la magazii.

— Nu control, mă, inventar.

— Halal, trebuie să se fi furat serios aici. Era doctor Anghelescu în d-ald-astea.

— Voia Stroescu să vîndă fabrica, şi d-asta i-a chemat pe cei de la minister, să fie de faţă.

— S-au deranjat ăia de la minister ca să facă el tîrgul cum trebuie ? Fugi de-aici!

—• Mă, o vinde, am aflat eu de la un băiat care se duce la bucătăreasa lor.

— Şi de asta s-a adunat acolo tot biroul celulei ? De dragul lor?

— Poate ca să-i pună condiţii ăluia care o cumpără.

— Poate.

„Ce-ar fi ? Ce-ar fi ?" se gîndea Stanciu, şi inima îi bătea. Simţea că şi Timofte se gîndeşte la acelaşi lucru, pentru că îl privea cu ochii strălucitori, şi-i şoptise în treacăt:

— Ce-ar fi să fee curețe patronii de tot, ce zici ?

El tăcuse.

Dacă Ispir şi ceilalţi din sindicat nu le-au spus nimic, dacă la şedinţa de partid nu s-a pomenit despre asta, înseamnă că trebuie să se ţină taină, să nu răsufle, ca să nu afle şi cine nu trebuie. Numai de ar fi asta! Şi dacă nu-i acum, are să fie într-o zi.

Ispir ştie bine cine e om de omenie şi cine nu-i. L-a întrebat o dată:

— De ce, mă Ispir, nu le ispui cîinilor de la obraz că sînt cîini ? Eu m-aş pune cu păru pe ei!

Dar Ispir întîi a rîs, şi pe urmă i-a răspuns cu seriozitate :

— Mă Stanciule, chiar ăla care e cîine, nu ştim încă pînă unde poate ajunge cu duşmănia lui. Trebuie să-i cunoaştem şi mai bine. Şi pe urmă, de unde ştii tu cît amar l-a făcut pe om să ajungă rău şi neîncrezător, şi că dacă îl iei încet, treptat, nu-l vindeci de răutate şi nu-l faci să vadă care e

interesul lui ? Ce, în patru ani crezi că oamenii chinuiţi deschid toţi ochii, nu se mai tem de nimic, şi se vindecă de toate cusururile ?
Avea dreptate. Ce minte are Ispir ăsta 1 Şi ce mai inimă! Cum se bate pentru concediaţi şi pentru orice plîngere cu care te duci la comitet! Ce 's-a mai măcinat pentru salarii şi s-a luat de piept cu Anghelescu! Stanciu îşi aduce aminte de Ispir dinainte de război, ursuz, slab, tăcut, parcă altul. Pe urmă, după lagăr, tot slab şi întunecat, da' nu mai era tăcut. Ştia cîte nu arătase vreodată că ştie, le-o fi învăţat în lagăr de la careva, un comunist mai vechi, şi-şi dădea şi sufletul, alergînd, muncind, organizînd. Duminica trecută Stanciu fusese cu el şi cu toţi cei cinci copii ai lui afară, la Andronache, la pădure, să răsufle puţin. Ispir stătea în iarbă, culcat pe spate, mesteca un fir de păpădie, se uita la cer şi pove'stea încet, bucuros, cum o să fie peste cinci ani, peste zece. Copiii cîntau şi se jucau, şi parcă de mult nu mai avusese Stanciu o duminică ca asta. Cînd vorbeşte Ispir despre cum o să fie, parcă s-ar fi şi făcut, nu mai ai nici o îndoială.
în sfîrşit, sirena sună prelung, grav, ora două. In aceeaşi clipă, Petre Piru, din comitet, alergă din uşă în uşă şi strigă :
— Toată lumea în curte ! Nu pleacă nimeni! Avem miting 1
Oamenii se îndreptau spre culoare, coborau scările, vorbind intre ei. Acum, în Sfîrşit, aveau să afle. Chiar cei grăbiţi, chiar cei care trăgeau chiulul cîteodată de la vreun miting şi se furişau acasă, obosiţi sau cu treburi, n-aveau chef să plece azi. Prea fusese mare tulburarea, prea fusese neobişnuită în dimineaţa asta. Numai Ilie, muşcîndu-şi mustaţa roşie cu dinţii lui lungi şi negri, vru să iasă uşurel, pe nesimţite, dar poarta de ieşire era încuiată. Numai poarta laterală, pe care intra schimbul al doilea, era deschisă şi păzită. Cei de după masă se îmbulzeau la intrare, se întîlneau cu cei rămaşi, se amestecau cu ei, aflau că va fi miting, şi rămîneau sub copacii rari, cu umbră puţină, pe lîngă ziduri, în grupuri, curioşi, bucuroşi.
Smaranda se gîndea la copii. Numai de n-ar face Lizica focul! Lăsase pe dulap o oală cu ciorbă de şte- vie. Dacă Lizica ar fi fost cuminte, le-ar fi dat-o copiilor şi aşa, rece. Mălai putea să caute ea mult şi bine, că tot nu mai era. Abia mîine avea să se

dea mălai. Şi rufele cine ştie dacă mai avea să le isprăvească pînă diseară?! Soarele ardea. Prin fundul curţii, „comisia" —• aşa îi spunea acum toată lumea — trecu de la magazia mare la cea mică, de rebuturi. Smaranda îl zări de departe pe Ispir între doi tovarăşi necunoscuţi, unul cu ochelari, pe Petre Piru şi pe Anghelescu, care se făcuse mititel în hainele lui de culoarea alunei. Oamenii din curte se înghesuiau să-i vadă, şi-i arătau unul altuia şi se tulburau şi mai tare.

— Ăla e de la Industrie, mă ?

— Nu, frate, de la Finanţe.

— De unde ştiţi voi ? Amîndoi sînt de la C.C.

— Da' tu de unde ştii ?

— A copilărit cu ei! rîse unul.

— Dacă aş fi copilărit cu ei, aş fi azi mai deştept decît tine şi n-aş rîde ca prostu cînd e vorba de viaţa noastră.

— Aşa, Mihăiţă, prea se bagă ăsta mereu, parcă vrea să descorajeze oamenii. Dacă au venit, înseamnă că se schimbă ceva.

— Şi dacă se schimbă, o să fie mai bine, nu mai rău ! întări Tudosea.

Da, şi Smaranda era sigură că ceva avea să se schimbe în bine acum, numaidecît. Uitase cu totul de copii, de rufe, de casă, de cînd se uita cum cîţiva oameni aşezau în fundul curţii, în faţa uşii principale, prin care intrau de obicei numai Anghelescu şi inginerii, o masă aşternută cu o pînză purpurie şi o mulţime de scaune. Uite, alţi doi ieşeau acum cu cele două drapele mari, roşii, cu care porneau la miting. O dată dusese şi ea drapelul, deşi era greu şi de obicei îl purtau bărbaţii, îşi aduse aminte ce sentiment ciudat de mîndrie avusese în ceasul acela. Treceau pe stradă, prin mijlocul unei mulţimi care se adunase pe troutar, mulţime amestecată, de gură-cască, de oameni cu capul gol, de femei cu basmale, ca ea, care strigau cîteodată „ura" printre boiernaşi şi cuconiţe, care îi priveau o clipă şi-o luau repede la picior, la treburile lor, cu un aer foarte preocupat. Ei strigau atunci: „Vrem pămînt pentru ţărani" — era înainte de împărţirea marilor moşii, şi ea îşi aducea bine aminte şi acum, se gîndea la taică-său- bătrîn şi sărac, la fraţii lăsaţi acasă, la pămîntul din Dealul Sur, atît de uscat şi pietros, pămîntul lor, tot de două pogoane, la via şi la conacul Bizanty, unde muncise ea şi unde era atîta belşug în casa stăpînilor. Ducea drapelul roşu şi i

se părea că merge la luptă cu el. Că boiernaşii de pe străzile Bucureştilor, ăştia care se uitau cruciş cînd treceau manifestaţiile şi porneau mai repede şi mai ţeapăn mai departe, simţeau că asta e o luptă, se temeau, aveau să dea drumul, din lăbuţele lor parfumate şi eu gheare ascunse, şi moşiilor, şi materialelor dosite, şi fabricilor, într-o zi. Ce lipsite de putere erau lăbuţele astea albe ale lor cînd era vorba de muncă, şi ce bine ştiau să apuce şi să păstreze ! Dar acum, uite, manifestanţii erau din zi în zi mai mulţi, oamenii care muncesc ştiu mai bine ce vor, şi o să-i silească pe ciocoiaşi, o să le ia chiar cu „autoritate", aşa spunea Ispir, cu autoritate, tot ce adunaseră din munca altora; Ea, Smaranda, ducea steagul roşu şi nu putea striga, pentru că i se încleştaseră fălcile de emoţie. Da, parcă mergea la bătălie. O lăsaseră pe ea să ducă drapelul, şi Ispir, şi alţii ca el, şi alţii mai pricepuţi decît el, mai puternici la minte şi la suflet, mai Vecini îri partid decît el, aveau să ducă la capăt lupta care se dădea sus şi să răzbată.

— Ce-ai făcut ochii atît de mari ? o întrebă rîzînd Tudosea. Vezi, că nu-ţi mai rămîne loc pentru obraz !

— Se întîmplă ceva însemnat, să ştii! şopti Smaranda.

Tremura, mică, slabă, cu ochii arzători, rezemată de peretele fabricii.

Comisia trecea acum de la magazia de rebuturi la masa aşezată în curte. Unul dintre cei doi tovarăşi necunoscuţi, cel fără ochelari, ocupă locul de cinste din mijloc. In jurul lui se aşezară cei din comitet, din biroul celulei.

In curte se făcuse tăcere. Lumea aştepta. Cel din mijloc se ridică în picioare.

— Tovarăşi! striga el, dar parcă numaidecît i se tăie glasul.

Puse mîna pe paharul cu apă şi bău. Apa Se clătina în pahar. Pesemne că-i tremura mîna.

— Tovarăşi! strigă el şi a doua oară, de data asta mai puternic şi cu glasul mai sigur. De azi înainte fabricile nu mai sînt ale partonilor, sînt ale poporului!

Tăcu o clipă, şi în tăcerea adîncă dimprejur se auzi un glas şovăielnic :

— Care fabrică ? Asta ?

— Toate fabricile, toate întreprinderile mari din ţara noastră nu mai sînt ale patronilor, sînt ale

poporului, ale noastre, ale oamenilor care muncesc în ele. Marile întreprinderi s-au naţionalizat, au fost luate de la stă- pînii lor şi au fost date vouă, oamenilor care munciţi.
Vorbitorul bău iar o gură de apă. Faţa lui era palidă, ochii îi scînteiau, se ridicase parcă peste masă, părea puternic, puternic şi înalt.
In curte era o tăcere încremenită. Apoi deodată această tăcere adîncă se sparse. Sute de glasuri stri- gau, hohoteau, clocoteau :
— Trăiască Partidul! Trăiască Partidul I Aerul parcă bubui.
Oamenii se întorceau unii spre alţii, rîdeau, băteau din palme, unii chiuiau, alţii tăceau cu ochii căscaţi, cu faţa adunată de silinţa de a pricepe. Ce însemna asta?
Atunci se isprăvea cu exploatarea, cu lupta pentru salarii, cu concedierile, cu lipsa de producţie, se făcea cantină, creşă, şi cîte şi mai cîte... Da, astea toate însemnau naţionalizare, cum spusese voinicul de la masă, cu faţă palidă şi glas puternic.
Deodată, dintr-un colţ porni ca o şuviţă subţire un glas care cînta ***Internaţionala.*** Smaranda, cu ochii plini de lacrimi, cînta. In larma care umplea curtea, o auzi întîi numai Tudosea, care era lîngă ea şi o apucase pe după umeri, în clipa în care tovarăşul de la masă vorbise. Tudosea îşi uni glasul cu al ei: Tudosea cînta mai puternic. Apoi cu ele cîntă şi Stanciu. Cînta gros, glasul îi tremura. In jurul lor începură să cînte şi alte femei, şi alţi bărbaţi, şi curtea întreagă se umplu de imnul fierbinte şi sonor, văzduhul, cerul cald de iunie răsună, ***Internaţionala*** se înălţa limpede şi victorioasă.
Abia în clipa în care sunaseră la uşă oaspeţii şi Jean se dusese să le deschidă, Carmen îşi aduse aminte că uitase să-i 'spună lui Călin cine îl căutase dimineaţă. De fapt, dacă se închei au acum socotelile cu Breazu, asta nu mai avea nici o importanţă.
— Au venit doi invidizi de la fabrică, cu maşina lui Anghelescu, să te caute, cînd erai la călărie. Voiau să te ia acolo. Am uitat să-ţi spun. Se pare că erau destul de nervoşi şi de grăbiţi.
Stroescu strîmbă delicat buzele.
— Cine ştie ce conflict sau ce pretenţii! Probabil că iar vor ceva.

Stroescu îşi încheie un nasture la haina albă, pe care o îmbrăcase pentru masă, şi ieşi în întîmpinarea oaspeţilor.
Carmen luă cartea pusă la îndemînă, îşi sprijini capul de speteaza fotoliului şi începu s-o frunzărească alene. Abia cînd glasurile musafirilor răsunară în pragul salonului, al lui Breazu — gros şi gras parcă, al Rodichii — ca un ciripit care nu era în stare să ducă fiecare cuvînt pînă la capăt, Carmen îşi ridică ochii de pe pagini, zîmbi fericită ca în faţa unui lucru neaşteptat, se ridică încet şi înaintă spre ei.
In urma oaspeţilor, Jean aducea o valiză mică, neagră.
Femeile se sărutară uşor, în vînt, cît mai departe de obraz. Breazu, ca împăiat în hainele lui cenuşii, impecabile, se înclină adine în faţa lui Carmen.
— Frumoasă doamnă, omagiile mele !
Era formula pe care o rostea cel mai bine. Restul prefera să-1 improvizeze. Cu toate eforturile, Rodica nu-1 putuse convinge să mai întrebuinţeze şi alte fraze gata făcute, care sunau frumos.
— Eşti strălucitoare azi, Carmen I exclamă Rodica.
In adevăr, bestia izbutise şi de data asta să aibă o rochie mai frumoasă decît a ei. Cît luptase cu Costel pentru nefericitul ăsta de ***deux-pieces*** de şantung, şi uite că acum Carmen, în rochia ei albă, de mătase, strînsă pe trup ca o teacă, foarte decoltată, cu şarpele ei de smaragde la gît şi cu braţele goale şi fără bijuterii, era de o mie de ori mai elegantă decît ea. Rodica îşi muşcă buzele subţiri, şi pe urmă rîse fermecător, sonor:
— Uită-te, Costel, o statuie, o sculptură exotică,
Costel nu ştia ce înseamnă exotic, dar a statuie adevărat că semnăna Carmen. Şi ce ochi de cărbune avea, ce gît înalt, ce talie ! Nu, dacă nu izbutea s-o cucerească pe ciocoaica asta, era un idiot. Trebuia Să se îndure să-i cumpere inelul ăla cu briliant.
Jean rămăsese în picioare, în spatele lor. Carmen ridică mirată din sprîncene. Ce căuta încă feciorul aici ? Jean îi răspunse şi el, tot cu un semn discret din ochi, că aştepta o dispoziţie din partea lui Breazu.
— Să mergem în grădină î spuse Carmen, ca să-i facă pe oaspeţi să Se întoarcă şi să dea cu ochii de fecior. Breazu, care oînd purta haine

elegante se simţea ca legat cu sfori, se împiedică chiar de el.

— Aha, strigă el. Coane, uite dreptul dumitale ! Unde să-i punem pînă cînd o veni .avocatul să încheiem actele ? Sînt toţi, pînă la para, vezi unde-i aşezi.

— Stroescu luă valiza din mîinile lui Jean, care se făcu nevăzut. Carmen plecase ochii, să nu i se vadă sticlirea de bucurie din ei, dar Stroescu, impasibil, mereu zîm- bitor, privea lucrul ca pe cel mai firesc, mai cotidian din lume. Se apleca numai puţin pe o parte, de greutatea aurului.Oftează, oftează, coane, oftează, e greu ! Să vezi eu ce-am oftat cînd i-am numărat! rîse Breazu.

Rodica rîse şi ea foarte tare, nu pentru că îi plăcea tonul bărbatului ei, nu pentru că îi aprecia spiritele, dar pentru că spera să acopere cu clinchetele glasului ei vulgaritatea lui, pe care boierii ăştia trebuie s-o fi simţit foarte ascuţit. Călin nu voia să deschidă în faţa lui Breazu şeful secret din perete ; pretinse că n-avea nici sef, nici casă de bani.

Hotărîră să pună valiza în biroul lui Stroescu, în bibliotecă, pe raftul de jos. Şi nici măcar n-avea cheie biblioteca asta! Dar Stroescu, ca să-l liniştească pe Breazu, încuie odaia şi puse cheia în buzunar.

Plecară apoi toţi în grădină. Peste terasa largă se coborîse un umbrar de doc cărămiziu şi se aşternuse o masă strălucitoare de cristaluri şi argintărie. Buchete mari de maci se ridicau în vase chinezeşti puse pe jos, în colţurile terasei. Pe masă, printre tacîmuri, se amestecau maci japonezi, delicaţi, portocalii, violeţi, suavi.

Sub copacii din grădina pietruită eu lespezi mari, printre care creştea portulaca, se aşternuse altă masă mai mică pentru aperitive, înconjurată de fotolii de nuiele cu perne moi şi adinei.

Aici se aşezară mai întîi oaspeţii şi gazdele. Coctailul era foarte rece, foarte tare, şi aperitivele — savuroase. Obosiţ, flămînd, preocupat de icrele negre şi de racii cu maioneză, Breazu tăcea şi mînca, îi lăsa pe ceilalţi să ducă conversaţia mondenă, la care, ce-i drept, se pricepeau.

— Nu, nu! protesta cu glasul ei gros, catifelat Carmen. Niciodată nu l-am priceput pe Călin cînd îşi pierdea ore întregi la ruletă. Nici măcar la Monte Carlo n-am jucat, unde juca toată lumea. Dacă pierd o noapte, prefer să dansez, să stau de vorbă, să permit chiar să mi se facă curte, dacă bărbatu-meu se încăpăţînează să mă lase prea mult singură, dar nu joc.

— O, eu ador jocul! Ador orice întreprindere hazardată ! se răsfăţa Rodica.
— Doamnă, faci afirmaţii primejdioase ! rîse şi Stroescu. Eu mă bucur grozav că le-am auzit, am să le ţin minte, dar să nu le audă şi conu Costel.
Carmen bea voinicește, şi încet-încet faţa ei palidă, măslinie se îmbujora, ochii i se aprindeau sub genele stufoase.
înainte de a se aşeza la masă, îşi pofti oaspeţii să vadă întreaga grădină, trandafirii care înfloriseră, ungherul ei preferat, între dudul japonez, plecat ca o umbrelă, şi amoraşul de piatră.
Stroescu se pierdu cu Rodica îndărătul tufelor de iasomie aproape Scuturate de floare. O privea adine în ochii ei mari, de porţelan albastru, fără adîncime şi fără expresie, înconjuraţi de gene fardate, ondulate; îi privea gura mică cu dinţişori ascuţiţi şi-i spunea cu voce înceată cuvinte tulburătoare şi alese.
— Ursitoarele care au fost la leagănul dumitale au cules întîi crini, albăstrele şi mărgăritare din fundul mării. Ţi le-au aruncat pe toate în scutece şi au rămas lipite de trupul dumitale.
Rodica se îmbujorase, rîdea încet, tulburată, îşi lăsase mîna albă, fierbinte în mîinile lui. Stroescu se gîndea că gîsca asta drăgălaşă era aproape cucerită. Nu Se putea compara pentru el nici cu degetul cel mic de la piciorul lui Carmen, dar pentru o aventură scurtă nu era de lepădat. Şovăi o clipă la gîndul dacă trebuia să prindă momentul şi să-i ceară s-o vadă o dată singură, dar se răzgîndi. Nu, acum, în ajunul plecării, nu trebuie să se mai încurce cu prostii. In Franţa avea destul timp. Mai avea de văzut azi ce şi cît adusese Breazu, care declarase că în valiză se afla „tot dreptul" lui, trebuia să fie cu ochii în patru să nu încerce tartorul să-i strecoare şi vreo sumă în valută fără curS larg, şi pe urmă mai rămînea chestiunea destul de complicată a paşaportului, a plecării.
6
81
Breazu, congestionat, cu ochii tulburi, mîngîia încet braţul gol al lui Carmen. Stăteau acolo, între amoraşul de piatră şi dudul japonez, cu crengile plecate pînă la pămînt. Prin ameţeala aburită pe care i-o lăsase coc- tailul, Carmen îi vedea faţa umflată, mîna mare cu degete groase şi grase

plimbîndu-se pe braţul ei şi se gîndea că asta era, în sfîrşit, ultima oară cînd îi suporta apropierea. Mîine, dacă avea s-o cheme la telefon sau să sune la uşă, Jean avea Să-i răspundă că doamna nu-i acasă, că n-are timp, că nu poate sta de vorbă cu el. Mîine ! Azi trebuia să-1 mai îndure, pînă cînd actul de vînzare-cumpărare va fi semnat.
Breazu se apropie de ea şi mai tare, îi simţi respiraţia grea în obraz, îi simţi pîntecul mare rezemat de şoldul ei.
— Hai mîine cu mine la Snagov! Frumoaso ! spuse repede şi răguşit Breazu.
Carmen rîse uşor, tulburător.
— Să vedem. Să-mi telefonezi mîine dimineaţă, după ce pleacă Călin la călărie. Poate ! — şi-şi lăsă în jos genele dese.
Breazu, fulgerat de gîndul că mergea mai uşor decît îşi închipuise, că poate nu era nevoie să-i cumpere un inel cu ibriliante, că unul cu un diamant mic ajungea, îi sărută, mulţumit, mîna.
Carmen scrîşni uşor din dinţi: „Ai să vezi tu mîine", se gîndi ea, şi-i zîmbi tăcut şi misterios.
Masa ţinu vreme îndelungată. Stroeştii serveau de la început pînă la sfîrşit aceeaşi băutură, coctailul lor, specialitatea casei. Avocatul Becescu aştepta de mult în salon. Abia cînd ajunseră la fructe, gazdele îl poftiră şi pe el pe terasă. Era ciudat de proaspăt şi de treaz între oamenii aceştia prea sătui, cu ochii injectaţi de băutură, încălziţi şi veseli.
-După cafea, intrară cu toţii în biroul lui Stroescu. Banii erau atît de sistematic aşezaţi de Breazu după categorii, în teancuri, încît fură uşor de numărat. De altfel, Stroescu era acum atît de optimist, încît toate i se păreau desăvîrşite, îşi pierduse orice urmă de neîncredere şi de bănuială, şi nu mai simţea nevoia să numere hîrtie cu hîrtie. Breazu îi părea un om minunat, pe care nu trebuia să-1 jigneşti cu un control amănunţit. Noroc că era Carmen acolo ; ea nu uita nimic şi nu cădea niciodată în sentimentalism, oricît ar fi băut. Cînd Carmen declară că totul era exact, conform convenţiei la care se ajunsese, Becescu se aşeză la birou, îşi puse ochelarii şi se pregăti să dea citire actului pe care îl redactase acasă. în jurul lui, cufundaţi în fotolii, cei patru fumau mulţumiţi.
„Ah, ce bou e Stroescu ăsta ! îşi închipuie că a rupt inima tîrgului, se gîndea Breazu. O să se ducă

pe pustii locuri, o să ajungă să tragă pe dracu de coadă acolo, cînd o să dea de fundul pungii, că treburi nu se pricepea el să învîrtească, şi eu o să scot aur, nu glumă, din făbricuţa asta. Se cară ei, se cară comuniştii!"

Iar Stroescu, urmărind cu ochii lui bulbucaţi norii albaştri de fum, se gîndea: „O să se cureţe repede domnul Breazu, regimul mai rezistă cîţiva ani. Cu pretenţiile de azi ale muncitorilor, n-o să poată face faţă. Se ruinează, escrocul!"

Avocatul începu să citească: „Intre subsemnaţii... a intervenit azi următoarea..."

Glasul lui sec, sacadat bătea scurt, accentuat cuvintele, ca o maşină de scris.

Stroescu se ridică şi, elegant, curtenitor, îi oferi stiloul său lui Breazu.

— Dumneata, nene, mai întîi, şi să fie într-un ceas bun! se aplecă Breazu din şale, cu greutate, vesel. Stroescu îşi desenă elegant iscălitura, nedescifrabil şi subţire, Breazu trase o semnătură cu parafe şi flori şi puse tocul pe masă.

In clipa aceea cineva bătu în uşă. De afară se auzeau protestele politicoase ale lui Jean şi o voce de femeie, o voce disperată, care amesteca parcă hohote de plîns cu ţipete.

— Ce e ? întrebă tare, enervat Stroescu.

— Doamna Anghelescu vrea să vă vorbească numai- decît, răsună glasul respectuos al lui Jean.

— Domnule Stroescu... domnule Stroescu... deschide... o nenorocire... repede... fabrica... Titi...

Nu se putea înţelege bine, femeia părea ieşită din fire, dar toţi cei dinăuntru pricepură că la fabrică se întîmplase ceva. Arsese ? Revoluţie ? Ce putea fi ? Galbeni, tremurînd, se priveau unul pe altul.

— Carmen, mai limpede, descuie uşa. în prag se ivi nevasta lui Anghelescu, cu capul gol, cu ochii disperaţi. Năvăli în odaie, strigînd:**Au** venit la fabrică, **au** luat-o. **Au** luat-o j **A** luat-â statul! Pe Titi l-au arestat. A venit un om de-al lui să-mi spună. Domnule Stroescu, scapă-1. Doar pentru dumneata muncea, pentru dumneata l-au arestat! Scapă-1!
Stroescu nu pricepea încă.
— Cum au luat-o ?
—• S-a naţionalizat! Nu mai e a dumitale. Au luat cheile, registrele. L-au arestat pe Anghelescu. L-au pus director pe ăla, pe Ispir. Scapă-1 pe Titi! Scapă-1!
O clipă se priviră lung unii pe alţii. Stroescu simţi că i se taie picioarele, se dădu doi paşi înapoi şi se lăsă în fotoliul din care se ridicase. Dacă au luat-o, Breazu nu mai plăteşte ! Atît înţelese în prima clipă. Breazu nu dă banii, şi nu se mai poate pleca în străinătate. Nici Cantopol nu mai dă înapoi ce a luat. Gata, nu mai are fabrică, nu mai are nimic. Nu mai pleacă! Rămîne aici, să trăiască sub regimul democrat. Dar cu ce o să trăiască ? Din vie ? Cît aduce via ? Cu ce să trăiască şi cum ? Din ce venit ? Să muncească ? Ce ? Unde ? Parcă au să-i dea lui să conducă ceva, dacă au luat-o razna? Şi de ce să muncească el, care avea avere de la taică-său, de la socri ? Ah, ce nedreptate, ce jaf;! Şi dacă o să fie din zi în zi mai rău ? Cum au pornit ăştia, te pomeneşti că-ţi iau şi casa, şi via, şi... şi...
Toate astea trecură ca Mgerul prin mintea lui Călin Stroescu. O sudoare grea îi îmbibă cămaşa de mătase. Faţa i se lungise, buza de jos îi atîrna, ochii i se holbaseră mai mult decît oricînd, bovini.
Carmen stătea în picioare, încordată ca un arc. Fabrica, paşapoartele, ah! De ce nu s-a încheiat actul ăsta ieri, nu azi ? Ce avea să urmeze acum ? Erau ruinaţi ? Ce se mai putea face ? Bijuteriile ! Să-i dea bijuteriile lui Cantopol ? N-o să vrea. Şi chiar dacă vrea, să-şi dea ea toate bijuteriile, şi pe urmă? Acolo ce te faci ?. Călin e parcă bun la ceva ? Ce a adăugat pînă acum la zestrea ei? Dar aici cum o să fie? Mizerie ! O aşteaptă mizeria! în adevăr, s-a isprăvit pentru boieri ? Acum Ispirii, Smarandele, e vremea lor ? Spuneau mereu, şi ea, şi Călin, dar nu credeau ! Spuneau ca să se plîngă numai. Ce e de făcut acum? Trebuie... Breazu

trebuie convins că banii ăştia, o dată daţi, nu mai erau ai lui. Nu e el idiot! Dar trebuie încercat, trebuie încercat.
In tăcerea adîncă din odaie, în clipa asta de concentrare, se auzea numai plînsul nevestei lui Anghelescu, care nu mai cuteza să strige, sleită de spaima celorlalţi.
Rodica se uită repede la bărbatu-său, la ceilalţi, pricepu că întîmplarea era gravă, fără să-şi dea bine seama ce însemna asta. Se gîndi o secundă că ar fi bine să leşine, că ar fi potrivit cu nenorocirea, pentru că totdeauna se socotise o femeie sensibilă, dar cînd văzu vinele ieşite, aproape negre de pe tîmplele şi gîtul bărbatului ei, cînd îi văzu ochii crunţi, injectaţi, pricepu că nimeni nu s-ar fi ocupat de ea, şi renunţă. Ei, avea să facă Costel alte afaceri. Ce, parcă se luase fabrica lui, se luase a lui Stroescu! Banii erau încă pe masă. O să cunîpere mîine Costel lînă, sau briliante, sau case cu ei! Chiar dacă ăştia se întind şi peste moşii, şi peste fabrici, un negustor tot are ce cumpăra. Uite la ăştia, caraghioşii, ce dezumflaţi sînt! N-o să mai poarte Carmen atîtea podoabe, o să ajungă să mai pună mîna şi pe măturâ, te pomeneşti! Dar uite că Costel e foarte necăjit.
Breazu, vînăt-pămîntiu, se gîndea. Prima jumătate din bani nu le-o mai putea lua înapoi. Asta e una. Da' dacă au luat fabricile, se strîng chingile rău, se strîng foarte rău! Uite, păcătoşii, or fi ştiut ei ceva, de se grăbeau cu vînzarea! Aveau dreptate şi să vrea să fugă din ţara asta, în care nu mai puteai să faci nici o afacere ! Dracu ştie pînă unde or să ajungă, dracu ştie ! Ăştia au ştiut, porcii, şi erau să4 înşele pe el, pe el, pe Breazu ! Şi el, care credea că nu s-a născut încă ăla care...
Ei, acum degeaba încremenise aşa. Să-şi ia banii repede şi o să se gîndească acasă.O dete la o parte, cu un braţ puternic, pe nevasta lui Anghelescu şi se repezi la banii aşezaţi pe margi-nea biroului. începu să-şi înfunde buzunarele cu hîrtii, cu monede. Carmen, repede ca fulgerul, alergă după el.
— Banii nu mai sînt ai dumitale.
— Da' ai cui ?
— Ai noştri, ai cumpărat, ai plătit, i-am luat în primire.

— Zău ? urlă Breazu, îndopîndu-şi mereu buzunarele. N-ai auzit că nu mai aveţi fabrică?
Rodica pricepu de data asta, îngenunche repede pe covor, să adune monedele risipite de Breazu, în graba lui, şi să le pună în valiza mică.
—i Vînzarea era efectuată, domnule Breazu, nu eşti corect! se limpezi la cap şi Stroescu.
— Aţi semnat! strigă Carmen.
— Zecse! Efectuată! Şi ce iau în schimb pe banii mei? Vînt ?
Carmen îşi amesteca mîinile cu ale lui, căuta să-i tragă bancnotele de sub degete.
— Nu pune laba ! urlă Breazu, vînăt de furie.
Stroescu era gata să calce peste Rodica, care alerga
în patru labe pe covor.
—• Vorbeşte cuviincios, brută! strigă cu demnitate regăsită Carmen.
Rodica scoase un ţipăt. Stroescu o călcase pe mînă. Nimeni nu-1 auzi. Avocatul se retrăsese, grav, într-un colţ, ca să se ferească de vălmăşagul din mijlocul odăii, apoi, pe lîngă perete, se strecură pe uşă şi ieşi pe terasă. Nevasta Iui Anghelescu prinse iar curaj, începu să plîngă mai tare şi să-1 tragă de pulpana hainei pe Stroescu.
— N-auzi ? Titi e arestat! Pentru dumneata! Pentru dumneata se sacrifica el. Du-te, aleargă, scapă-1!
Dar Stroescu n-o simţea şi n-o auzea. Se muncea să smulgă din mîinile lui Breazu un fişic gros. în cap îi răsuna un singur gînd, ca un clopot mare: ,,Mîine, paşapoartele ! Trebuie bani! Carmen ştie ce spune — se agăţa el de o nădejde — am semnat amîndoi!"
Breazu, în lupta crîncenă cu mîinile lor, o zgîrie pe Carmen pînă la sînge. Carmen îi dădu o palmă răsunătoare. Alt fişic se risipi pe jos, şi toţi patru se repeziră să-1 culeagă. Nevasta lui Anghelescu, suspinînd, luă repede şi ea doi coc.oşei de pe covor şi-i strecură în poşetă. Se încurcau unul de altul, se îmbrînceau. În odaie începuse să pătrundă umbra serii. Pe stradă, în faţa casei, trecea o mare mulţime de oameni, în pas cadenţat. Aveau feţele luminoase, zîm- bitoare. Cîntau tare, şi prin ferestrele deschise ale salonului pătrundeau vocile lor puternice : ***Să-nceapă-al***

[Jumii vechi apus!... Seara era caldă, miresmată, sărbătorească
.DUELUL
Cînd la poarta conacului se opri prima trăsură, cu zgomot de clopoţei şi de cai mulţi, care nechezau şi se scuturau, Jolân încă stătea cu dinţii încleştaţi în faţa oglinzii, se pudra şi nu voia să-i răspundă nici un cu- vînt lui Lâszlo. Groful se prefăcea că nu pricepe de unde vine supărarea neveste-si. Nici el nu l-ar fi invitat pe Telegdy Antal cu fiica lui Erzsebet dacă Telegdy n-ar fi făcut aluzii atît de străvezii că ar vrea să mănînce un vînat cum numai bucătăreasa grofului Baroty Lâszlo ştie să gătească şi că fiicei lui îi era dor de Jolân. Care fusese interesul lui Telegdy să vină în casa lor acum, cînd situaţia lui socială era mult mai bună decît a lui Baroty Lâszlo îşi închipuia că Telegdy voia să forţeze o întîlnire a lui Pâl cu cele două femei, faţă în faţă, o întîlnire cu martori, care aveau să povestească mai departe că Erdely Pâl se poartă ca un viitor logodnic cu fiica lui, chiar şi faţă de Jolân, şi să facă să mai înceteze bîrfelile. Poate că bătrînul voia să se convingă cu ochii lui că între Pâl şi Jolân nu mai era nimic, nu fusese poate niciodată nimic.
Lâszlo ştia că Jolân nu prea invită femei în casa ei, că e mai bucuroasă să fie singură în societatea bărbaţilor, că pe Erzsebet ar fi vrut s-o vadă la ea mai puţin decît pe oricare alta, mai ales cînd era şi Erdely Pâl acolo (şi cînd nu era el?), dar Telegdy devenise de curînd administratorul bunurilor regale din sudul Ardealului, şi prietenia lui devenise mai preţioasă dec'ît oricînd. Nu se putea să-1 refuzi. In definitiv, Jolân ştia foarte bine să iasă din toate situaţiile încurcate, avea să ştie şi de data asta să-i primească cum se cuvine pe tată şi pe fiică, şi să descurce cum o vrea raporturile ei cu Erdely Pal, cu care de un an, de cînd era vorba de căsătoria lui cu Erzsebet, trebuie să fi vorbit de destule ori despre asta. Trebuia, credea groful, să fi căzut de acord în vreun fel, de vreme ce Pâl venea în casa lor ca şi înainte.
Acum, cînd nevastă-sa se pudra în faţa oglinzii mari, cu ramă aurită, susţinută de un îngeraş aurit, care-şi lipea de perete aripile deschise ca un liliac, după ce-şi pieptănase aproape un ceas părul castaniu-roşcat cu ajutorul Berthei, şi nu, ca de obicei, cu a lui Ibolya, Lâszlo încerca s-o împace

fără să atingă problema principală, prefăcîndu-se că presupune alte temeiuri tăcerii ei mocnite.
— Iartă-mă, dragă, dacă ştiam că eşti obosită n-aş fi poftit atîta lume. Trebuia să-mi spui cînd am plecat la prefectură. Tu ştii că eu, cînd mă întîlnesc cu prietenii, îi invit. De ce nu mi-ai spus alaltăieri că te doare capul?
îşi dădu seama că spusese o prostie. Parcă pe nevastă-sa trebuia s-o doară capul de trei zile, ca să nu se simtă bine azi! întinse mina împodobită cu un inel mare, cu blazon, să-i atingă părul şi şi-o trase înapoi la mijlocul drumului.
Jolân întoarse spre el capul semeţ, pe gîtul înalt. îl privi cu atîta răutate, cu atîta scîrbă, încît groful se dădu încet înapoi. Era urîtă nevastă-sa! Da, cînd era furioasă, era urîtă de-a binelea! „Ce-o fi văzînd Pâl la ea ? îi trecu o clipă prin cap. De ce stă de cinci ani lipit ca o molie de fustele ei ?"
—i Ar trebui să-ţi pun un tutore cînd te duci la oraş şi cînd administrezi bunurile mele, spuse ea tăios.
Laszlo încremeni. Iar se iveau domeniile „ei" în conversaţie, iar se simţea mic şi covîrşit de femeia asta rea şi bogată Care era nevasta lui de aproape cincisprezece ani.
— Nu auzi că a venit cineva? urmă ea aspru. Trebuie să-i ieşi în întîmpinare.
Groful mai făcu un pas înapoi, cu spatele, apoi se întoarse şi ieşi.
Era colonelul Bodroky Mâtyâs. Coborîse din caleaşca lui cu şase cai şi înainta pe aleea de nisip dintre tufişurile de trandafiri, ţanţoş, gras, rumen, cu uniforma strălucitoare de fireturi, cu chipiul greu de penaj.
Groful ieşi în întîmpinarea lui, se îmbrăţişară veseli, în mijlocul aleii, şi porniră spre cerdacul îmbrăcat cu glicină. Vizitiul lui dădu bice cailor, ocoli casa, intră prin poarta mică a ogrăzii şi trase la grajd.
Sălciile mari, plângătoare din dreapta şi stînga cerdacului primeau ultimele raze ale soarelui. Straturile de micsandre îşi ridicau mireasma pînă la ferestrele casei.
După colonel sosi şi Telegdy cu Erzsebet, în trăsura lor închisă, cam veche ce-i drept, de pe vremea bunicului lui Telegdy Antal, dar bine întreţinută, lucioasă, curată de parcă nici n-ar fi trecut prin praful şoselei de la Telegdfalva pînă

aici. Colonelul şi groful nu isprăviră să-i facă primele complimente lui Erzsebet, 'care, în rochia ei galbenă ca paiul, cu părul ei galben şi el, cu ochii ei senini, „părea o icoană a primăverii", cînd la poartă se ivi şi trăsura lui Erdely Pâl. Lîngă el, pe pernele moi, mai stătea cineva. Lâszlo văzu de pe cerdac că Pâl adusese cu el şi pe locotenentul So- folvy Imre, din familia Sofolvy, cea înrudită de curînd cu contele Bânfy. Se ridică şi-i primi sărbătoreşte, ridică glasul ca să le ureze bun venit fiecăruia pe nume, cu nădejdea că nevastă-sa, care întîrzia nepoliticos de mult să vină în mijlocul musafirilor, acum, la auzul numelui Pâl, avea să se hotărască în sfîrşit.

Lăutarii din Odorhei veniseră de mult, cu o căruţă, şi trăseseră de-a dreptul în ograda din spatele casei. Ajunseseră obosiţi, flămînzi. Veniseră mare parte din drum pe jos, pentru că cu o seară înainte fuseseră la o nuntă boierească, nuntă care se sfîrşise rău, pentru că mireasa fugise după cununie cu un husar, şi ei rămăseseră neplătiţi, după ce cîntaseră pînă după miezul nopţii. Nimeni nu mai avusese acolo grija lor; administratorul, morocănos, îi gonise pe poartă şi dăduse drumul zăvozilor la gard. Abia la jumătatea drumului spre conacul lui Baroty se îndurase un ţăran care venea de ia tîrg să-i ia în căruţa lui şi să-i lase la o poştă depărtare de aici. Mariska, bucătăreasa, le dăduse o bucată de viţel fript şi o bardacă de vin. Mîncaseră, apoi coboriseră la pîrău să-şi bage picioarele ostenite în apă, şi îşi mai veniseră în fire. Acum cîntau încet, ascunşi sub una dintre marile sălcii, valsuri vieneze, uşoare şi vesele.

Sus, pe cerdac, începuseră să se aducă gustări şi rachiuri tari, unele străine, altele făcute în crama grofului. Sticle mari, cu etichete aurite, ulcioare verzi, de lut gros, lucios, erau purtate pe tăvi mari de argint, între oaspeţi, care se şi încălziseră şi vorbeau tare, rîdeau cu hohot. Locotenentul Sofolvy povestea cu mult haz ultima vînătoare la care luase parte şi la care se făcuseră nişte păcăleli strașnice unui locotenent parvenit, dintr-o familie obscură.

Lâszlo Baroty stătea ca pe jăratic. Jolân nu se arătase încă, şi explicaţiile lui, abia îngăimate, că nevasta lui avusese peste zi o migrenă grozavă, nu i se păreau nici lui, nici oaspeţilor mulţumitoare. Erzsebet atingea mereu cu vîrful buzelor un pahar

plin, singurul care i se turnase de cînd începuse să se servească aperitivul, şi rîdea sfios şi stîngaci Cînd cei doi tineri, locotenentul Sofolvy şi groful Erdely Pâl, o rugau stăruitor să bea în cinstea primăverii. Toţi oaspeţii, în frunte cu gazda, făcură un cor de rugăminţi, Sofolvy puse un genunchi în pămînt în faţa ei, Pâl îngenunche şi el. Erzsebet ridică amîndouă mîinile ei slăbuţe, ca şi cum ar fi vrut să se ferească de toată insistenţa asta zgomotoasă, şi rîdea fericită, cu buzele ei palide peste dinţii puţin cam prea lungi, cînd în uşa cerdacului se ivi Jolân.

Era palidă şi ea, ochii îi scînteiau. Părul bogat, prins în mijlocul capului, ridicat de la ceafă, îi ardea în lumina roşiatică a amurgului. Era înaltă, trupeşă, subţire în talie, cu pieptul bogat şi mîridru parcă, cu şolduri ample, cu picioare lungi, a căror vigoare se simţea parcă sub cutele bogate ale rochiei de tafta roşie ca vinul vechi, cu ape verzui. Braţele ei puternice se întinseră spre musafiri, ca şi cum ar fi vrut să-i îmbrăţişeze pe toţi deodată, prieteneşte. Pe chipul palid, cu nas mare, cu nări căscate, se ivi un zîmbet fericit, luminos, fermecător. „E frumoasă, se gîndi Lâszlo, uite ce frumoasă e ! Şi totuşi, ce nas uriaş are!"

Cei doi tineri încremeniseră cu ochii la ea, apoi săriră în picioare şi o salutară plecat. Ceilalţi oaspeţi se ridicară din fotoliile adînci. Lâszlo văzu bine admiraţia pe chipurile lor, şi se simţi o clipă măgulit. Erzsebet se pierduse, ca prinsă asupra unei greşeli de cineva care avea dreptul să o certe sau să rîdă de ea cu glas tare.

Lăutarii de sub salcie cîntau mai tare, mai aprins, simţind parcă prezenţa cucoanei.

Jolân împărţea strîngeri de mină, zîmbete, cuvinte prietenoase de bun venit. Pe Erzsebet o îmbrăţişă călduros, îi m'îngîie părul moale şi fără viaţă, îi lăudă rochia, pâlidă ca şi ea. Apoi se aşează într-un fotoliu, începu să se joace cu evantaiul verde de pene de struţ şi luă în stăpînire lumea asta deodată tăcută. Oaspeţii stăteau întorşi spre ea, îi sorbeau cuvintele.

— Se pregăteşte un bal la contele Bânfy ? Ce glumă ! Acum, primăvara, să te închizi în saloanele contelui, oricît ar fi de frumoase ! Eu, prieteni, socotesc cel mai frumos candelabru luna asta care a răsărit acum! Cei mai frumoşi pereţi lambrizaţi — glicinele între care ne aflăm aici!

Plafonul cel mai imperial — cerul cu stele de aici, de la Baroty. Săptămîna trecută m-a rugat Laci să plecăm la Budapesta şi n-am vrut! Vreau să rămîn o castelană de la ţară, dacă aş putea chiar o ţărancă, să mă cunun în fiecare zi cu natura, să descopăr tainele ei sălbatice sau delicate.

Şi natura vă e recunoscătoare că..

.Baroty nu mai asculta cuvintele lui Bodroky. Cînd o rugase el pe Jolân să plece la Budapesta? Era, în adevăr, un conflict ascuţit între ei de patru luni încoace, pentru că Jolân voia să vîndă o bucată de pămînt dinspre Fancal ca să plece amîndoi la Pesia, să-şi facă toalete noi, să petreacă puţin, şi el se împotrivea. Dar ce bine ştie să se facă ascultată Jolân ! Ce minciuni, ce fraze de teatru spune ! Ce frumos îşi lasă gîtul lung pe spate cînd rîde tare, sonor, ce graţios îşi învîrteşte încheietura mîinii în aer, cînd se joacă cu evantaiul! Chiar nasul ei, atît de mare, în penumbră serii îi dă ceva, măreţ. Dacă Jolân n-ar fi avut nasul ăsta, sigur că baronul, tatăl ei, in-ar fi măritat-o niciodată cu el, groful Baroty Lâszlo, nobil mai mic în grad decît el, sărac, scund şi gros. Dar atunci Jolân era slabă, avea pielea neagră, avea gîtul lung ca de barză, avea nasul ăsta, care parcă îi trăgea toată faţa înainte, călărea voinicește, ca bărbaţii, şi-1 speriase pe taică-său cu cheltuielile. Bătrînul era bolnav, se temea că moare şi că fata asta urîtă şi băie- ţoasă avea să spulbere averea în patru vînturi. Pretendenţi nu se prea arătau. Tatăl Jolânei primea puţină lume, era ursuz, şi banii mulţi ai fetei lui i se părea că trag mai uşor în balanţă decît urîţenia ei. O măritase repede cu Lâszlo. Groful ăsta sărac avea să-i fie recunoscător toată viaţa nevestei lui urîte pentru averea ei uriaşă.

Dar,? după ce se măritase, Jolân începuse să nu se mai poarte ca un băiat, să capete o graţie feminină. Se îngrăşase, pielea i se albise, se îmbrăca minunat şi se răzbuna pe viaţa închisă pe care o dusese pe vremuri la Sacre Coeur la Budapesta şi în casa bătrînului ei tată. Oaspeţi ca la conacul lui Baroty nu veneau la nici un conac din împrejurimi.

Şi pe urmă, şi pe urmă începuse...

— Lacika dragă, ai văzut o cometă nouă ? îl întrerupse din gînduri vocea limpede, plină de rîs a nevestei.

Baroty se rupse din încremenire, puse mîna pe pahar, îl ridică şi bău pentru prietenii adunaţi acolo.
In odaia largă din mijloc a casei se punea masa. Clinchet uşor de cristale, de argintărie, de porţelanuri subţiri, mînuite de mîini grijulii, învăţate, care se trudeau să nu facă zgomot, venea prin uşa mare, deschisă.
Jolân îşi acoperise umerii goi cu o pelerină de samur, şi Erzsebet îşi pusese peste rochia galbenă o mantilă de catifea albastră. Un vînt uşor înfiora frunzele sălciilor, străbătea prin ramurile glicinei şi adia peste capetele încălzite din cerdac. Geamătul viorilor ţiganilor suia o dată cu miresmele împletite ale grădinii. Cerul, negru acum, se împînzise de stele palide. Luna suia spre înălţimi, lividă, ca în somn.
O slujnică cu bluză creaţă, albă, cu o fustă înfoiată şi aprinsă, cu coadele suite în vîrful capului, se ivi în pragul uşii şi o vesti pe stăpînă că masa era gata.
Jolân îşi trecu mîna albă, mare, cu inele grele, prin bucslele lui Erzsebet, le ridică şi le lăsă să cadă ca o cîrpă, parcă anume ca să dovedească cît sînt de moi şi de rare, se ridică alene şi rosti:
— Erzsike dulce, domnilor, vă rog, să mergem la masă!
Pe masa uriaşă şi sicînteietor de albă, în mijlocul argintăriei şi cristalelor felurite, înconjurate cu salbe de glicină, între sfeşnicele cu multe luminări, se înfăţişau pe tăvi de argint peşti mari care pluteau în maioneză, raci enormi, ciuperci gătite în diverse chipuri, Ijpibi şi şunci afumate, împresurate de salate şi de pătlăgele roşii, care erau pesemne aduse de departe, în primăvara asta în care la Baroty abia înfloreau salcîmii.
Jolân nu se ocupa de oaspeţii ei, ca alte gazde. Se lăsa servită, ăsta era obiceiul casei, pe care musafirii îl cunoşteau. în capul mesei, între bătrînul Telegdy Antal şi colonelul Bodroky, îi îndemna numai cu glasul ei muzical şi plin de un fel de rîs, care sticlea în toate cuvintele ei parcă, aşa cum sticleşte prundişul curat al unei ape de munte sub şuvoiul lui limpede şi grăbit, să se servească, să se ocupe de Erzsebet. Erzsebet, aşezată de gazdă între Erdely Pâl şi Sofolvy Imre, respirase o clipă în voie cînd se văzuse departe de Jolân, apoi se simţise treptat infinit de nefericită,

de singură, cînd cei doi tineri, cu privirile aţintite spre capul mesei, se grăbeau politicos să-i umple farfuria cu ceea ce nu voia, ce nu putea să înghită, ca să prindă, ca la un joc de tenis, iute şi precis, cuvintele aruncate de stăpîna casei, cuvinte repezi, sclipitoare, care cereau un răspuns imediat, cuvinte aşa cum ea, Erzsebet, nu putea rosti niciodată cînd erau oameni adunaţi în jurul ei. Da, fuseseră pînă acum săraci, nobili şi săraci, se simţise prost în societate cu rochiile ei făcute din material mai puţin parcă, şi la Cluj, nu la Budapesta, ca ale celorlalte gro- fine sau baroane, dar acum, cînd taică-său fusese numit administratorul bunurilor coroanei, cînd banii aveau să vină ca un şuvoi, cînd purta o rochie nouă galbenă atît de frumoasă, de ce, de ce era atît de sfioasă ? Era tânără, mult mai tînără decît Jolân, era nobilă, făcuse pensionul la Viena, vorbea nemţeşte frumos, citea şi franţuzeşte, în curînd poate, la prima lui călătorie la Budapesta, taică-său avea s-o ia şi pe ea, şi aveau, desigur, să fie invitaţi o dată la Curte. De ce nu cuteza să rîdă şi să vorbească tare, cînd lîngă ea se afla Erdely Pâl, care venea des la ei şi îi spunea, cu mîna pe inimă că are ochii de culoarea cerului şi părul ca o rază de soare, Erdely Pâl, cu care tot oraşul şi toţi moşierii din împrejurimi credeau că se va mărita, şi credea si taică-său, deşi el încă n-o ceruse oficial ? Şi uite, acest Erdely Pâl, care chiar o sărutase o dată, cînd se plimbau în grădină, căruia Telegdy îi arătase de curînd, mai mult ca unui viitor ginere decît ca unui prieten, toate domeniile lui şi-i explicase toate reparaţiile pe care voia în scurt timp să le facă, era acum ciudat de grăbit să-şi îndeplinească obligaţiile de politeţe faţă de vecina lui de masă, şi stătea cu gîtul întins, cu capul întors spre capul mesei, de unde Jolân împărţea surîsuri şi glume, iar ea stătea mută, tristă şi speriată. Şi ce frumos era Pâl în lumina multelor sfeşnice, cu faţa lui brună, puţin aprinsă, cu părul negru buclat, cu mustaţa deasă şi mătăsoasă, nu ţepoasă, ca a tuturor celorlalţi bărbaţi, sub care gura cărnoasă, roşie, cu colţi albi, sticloşi, ca de lup tînăr, rîdea mereu! Cum stătea, pe jumătate întors cu spatele spre ea, profilul lui desenat curajos îi părea neasemuit de frumos. Linia arcată, vulturească, a nasului se continua parcă cu arcada sprîncenei, larg deschisă, ca o aripă gata de zbor. Ochii lui puteau să arunce fulgere, ca ochii unui

animal de pradă, sau să se acopere, cînd vorbea încet şi pătrunzător, de o boare dulce care le dădea un adînc de catifea întunecată şi moale.
Pe masă se perindau acum alte tipsii cu dropii fripte, cu muşchi de căprioară în vin, cu curcani aurii, cu purcei de lapte la tavă.
— Femeile sînt socotite ca o podoabă de către bărbaţi! spunea rîzînd Jolân.
— O podoabă a firii, a creaţiunii! întregi cu glasul lui gros colonelul Bodroky.
—- Mult mai mult, o raţiune de a exista! striga tinereşte locotenentul Sofolvy.
— Cîteodată o creaţiune diabolică, făcută anume ca să împiedice vrerile Domnului ! rosti cu greutate Telegdy, care, ca şi fiica lui, începuse să simtă că în seara asta se adeveriseră lucruri care îi încurcau toate planurile.
— O, scumpe baroane, nu ştiu ce întîmplare dureroasă din tinereţe te face să rosteşti cuvinte atît de pline de amaT, dar pentru mine, femeia e creată pentru cu totul altceva.
— Pentru ce? Pentru ce? răsună din toate colturile mesei.
„Are să trîntească acum ceva care o să ne încremenească pe toţi! se gîndi necăjit Lâszlo. Cine ştie ce bucluc are să facă?!"
— Scumpii mei domni, femeia e creată, ca şi voi, pentru propria ei fericire. Nici ca să fie o podoabă onoratelor dumneavoastă vieţi, nici ca să înfrumuseţeze universul, nici ca să vă justifice sau încurce existenţa. Femei? a fost făcută de Dumnezeu ca să fie fericită, aşa cum aţi fost făcuţi şi voi. Dacă interesele noastre se ciocnesc cîteodată, există şi aici, ca în natură, dreptul celui mai taTe. Nu ne mai socotiţi nici primejdii pentru voi, nici bijuterii, ci făpturi cu drepturi egale la fericire. Erzsike, draga mea, nu crezi că am dreptate?
Erzsebet tresări. Nu ascultase bine cuvintele Jolânei, pierdută în propria ei nefericire. Se înroşi şi răs- **Dunse** la întîmplare:
—> Fericirea? Poate că cere să fii făcut într-un anumit fel pentru ea.
Inima lui Telegdy se strînse. Ce-i lipsea fetei lui, ce calitate n-avea ea, născută dintr-o familie atît de mare, ca să nu fie făcută pentru fericire ? De la 1360 îşi cunoştea strămunii, de la 1360 !
Jolân izbucni, cu o revoltă nervoasă

— :**In** ce fel ? Oricum ai fi fă'cut, s-o vrei! Poţi să fii lipsit de duh, poţi să fii urît, să ai un păr ca mălaiul, ochi ca mărgelele de bilei, poţi să fii infirm, chiar sărac, şi dacă vrei să fii fericit, intimidezi nenorocul şi violentezi fericirea! Dar dumneata, o fată atît de frumoasă, atît de spirituală, te îndoieşti că ai dreptul la fericire ?

Inima grofului Baroty bătea puternic. Prin pînza uşoară de beţie care se aşezase peste mintea lui, fiecare cuvînt al Jolânei pătrundea ca un pumn. Ochii ca mărgelele de bîlci, părul ca mălaiul erau ale Erzsikei, o putea înţelege? oricine, dar pe urmă Jolânka îi făcuse complimente, o numise fată frumoasă, de duh! Duhul bietei Erzsy ! O fi existat, dar nu se vedea! Bi<ne că nu pomenise nimic despre dinţii prea lungi! în orice caz, o scosese bine la capăt. Nimeni nu se putea încă supăra, dar dacă continua aşa, scandalul avea să izbuc- nească, cu Telegdy, cu administratorul bunurilor coroanei, acum, cînd Baroty avea mai mult decît ori cînd nevoie de o legătură cu palatul în procesul lui, care se apropia, pentru domeniul de la Hunedoara! Groful îşi şterse sudoarea de pe frunte. Jolân vorbea mereu:

— Ar fi absurd să ne închipuim că Dumnezeu a creat omul ca să fie nefericit. Dacă vrei să rămîi o victimă, atunci, fireşte, nimic nu te poate salva.

— Asta e filozofia pe care o adopt! exclamă locotenentul Sofolvy.

Telegdy încerca să pătrundă cuvintele gazdei. Trebuia sau nu să se supere ? Şi Pâl, Erdely Pâl, ce atitudine avea în clipa asta, cînd turna vin ruginiu în cupa lui Erzsebet, cu un zîmbet pierdut, cu gîndul la altceva ? Acasă, la Telegdfalva, acest Pâl venea ca un îndrăgostit, trimitea flori!

— Erzsike, draga mea, cît aş vrea să fiu tînără ca dumneata, proaspătă ca dumneata ! Să încep viaţa din nou, nu pentru bucurii păcătoase, cum poate vă gîn- diţi dumneavoastă, domnilor, pentru că în sufletul bărbătesc sînt multe lucruri vulgare şi impure, ci pentru a îmbrăţişa natura, muzica, tot ce e frumos pe lume, cu acest sentiment de libertate şi de pasiune pe care mi 1-a dat maturitatea.

97

„Iar a întors-o bine ! se gîndi uşurat Baroty. Uite cum o privesc toţi cu admiraţie, pînă şi bătrînul Tele-

egdy, care trebuie s-o urască azi mai mtult decît oricînd. Ar vrea să mai fie odată tînără, să-i mai îndur eu o dată tinereţea tiranică şi capricioasă! Ah ! Ce bine îmi pare, Jolânka, că îmbătrâneşti!, Mai ai puţin, cîţiva ani de strălucire, şi s-a isprăvit cu tine ! Şi ce bătrînă urîtă ai să fii, cu nasul tău mare, cu gîtul ăsta lung, care o să se umple de zbîrcituri! Ai să fii urîtă, o babă urîtă !"
Un zgomot de scaun îl trezi iar din gînduri. Oaspeţii se ridicau în picioare să bea pentru stăpîna, casei.
„Pe-ar veni odată tortele, de s-ar isprăvi masa, să atrag bărbaţii la un joc de cărţi, să sparg cercul ăsta care s-a strîns în jurul ei!"
Lăutarii, care se suiseră acum pe cerdac, cîntau în întuneric romanţe pătimaşe. Pe masă se perindau încă fripturile. •
Berta şi Margit aduceau mereu talgere curate, le luau pe cele murdare, aduceau carafe pline şi ieşeau în vîrful degetelor.
La bucătărie, Mariska, asemeni unui căpitan de vas, dădea porunci scurte. Şuviţe de păr negru îi ieşiseră de sub bonetă, i se lipiseră de fruntea încălzită, faţa ei roşie, încruntată, preocupată se apleca asupra tăvilor, asupra focului. Operaţia complicată a trecerii fripturilor din tăvi pe talgerele mari de argint sau de porţelan o făcea ea singură, cu grijă, cu artă, cu atenţie.
—• Ei, ce-au spus ? întreba din cînd în cînd, ridicînd fruntea crispată, cînd Berta şi Margit treceau cu farfuriile murdare în odaia din spatele bucătăriei, în care Ibolya le spăla.
— Toţi sînt foarte mulţumiţi, toţi laudă !
— Şi ea ?
— Ea e ocupată, vorbeşte !
— Şi Creţul ? Ascultă ?
— Creţul e topit.
— Dar Chelul ?
— Tace.
— Săraca Telegdy Erzsike !
în odăiţa din fund, cu piatră pe jos şi cu ferestrele şi uşa spre curte, Ibolya, aplecată peste un ciubăr uriaş, smălţuit, spăla farfurii. In stînga ei şe ridica un teanc uriaş de farfurii murdare, şi în dreapta — alt teanc de farfurii, curate, pe care Berta şi Margit le ştergeau repede şi le luau în casă.
Lîngă fereastra deschisă, pe un scaun, stătea vizitiul lui Telegdy, Lenei, un flăcău voinic, cu cizme lucioase, negre, cu haină neagră strînsă pe trup, lungă pînă la călcîie, cu nasturi de metal sclipitor. Ţinea capul în piept şi tăcea. Ibolya tăcea şi ea, şi apa, grasă, cafenie, cu resturi de mîneare, i se scurgea printre degetele repezi.

Berta şi Margit şterseră repede vreo douăsprezece farfurii şi plecară în casă. Lenei oftă adînc şi ridică fruntea.

— Ibike 1

— Ah, Lenei, nu mai spune nimic. Lenei, sînt atît de nenorocită I

Lenei se .apropie încet de ea. Ibolya privea ţintă spre ciubărul cu apă murdară, spăla un talger mare, şi lacrimi rotunde şi repezi îi cădeau în lături.

— Spune, Ibike, şi taică-tău, el n-a spus nimic ?

— L-a hotărît şi pe tata. Ea i-a spus, stătea pe cerdac, îşi făcea vînt cu doi trandafiri, şi i-a spus : „Ţi-am făgăduit că-i dau cinci iugăre de pămînt bun, sus, în spatele morii, dacă mă slujeşte cu credinţă cinci ani. Acum vrea să se mărite după patru ani. Să se mărite sănătoasă, îi plătesc simbria, dar pămîntul nu i-1 mai dau. Să plece de la mine!"

— Ne lipsim de pămînt, Ibolya!

— Şi cu ce trăim, Lenei ? Nici tu n-ai pămînt, nici tata. Şi ea a spus : „Dacă Lenei avea din ce trăi aici, Denes nu-1 trimitea vizitiu la boieri. Tu sărac, Lenei sărac, o să trăiască fata ta ca o miloagă."

— Dacă te dă afară, vii cu mine, te angajezi şi tu la Telegdy.

— Nu mă lasă taica să plec din sat, Lenei.

— De ce nu te lasă ?

— Dacă plec, Lenei, cucoana se supără rău, şi aşa era supărată, şi nu-i mai dă taichii de lucru. Noi fără pămînt, patru copii, tata, ştii tu, aici îşi cîştigă pîinea.

Mai aşteptăm un an, Ibike, cum ai făgăduit de la început.*— Degeaba, dragă, degeaba, sufletul meu. Cucoană a spus : „Eu am ocrotit-o pînă acum, eu o,mărit cu Veres Jânos, că are avere. Dacă nu vrei, să nu mai aud de tot neamul tău." Şi tata s-â învoit. Din ce să trăiască el cu patru copii, dacă nu lucrează aici ?

Ibolya începuse să plîngă mai tare, nu mai putea vorbi, numai mîinile ei se mişcau repede în apa cafenie şi grasă. Lenei îi privea faţa rotundă, ochii lungi, cu gene întoarse, în care acum se îmbulzeau lacrimile, şi-şi simţea sufletul cuprins de o tristeţe, de o nedumerire, de o durere nemaiîncercată. Vru să-i dezmierde capul plecat, zulufii negri care scăpau pe frunte de sub coadele groase, încolăcite în creştet.

— Fereşte-te, fereşte-te ! spuse cu glas răguşit Ibolya, şi apucă ciubărul cu amîndouă mîinile, să-1 verse în curte.

— Lasă-1 la mine ! se grăbi Lenei.

— Nu, ai să te murdăreşti! Eşti aşa de frumos !

Lenei se dădu încet la o parte. Da, ar fi putut să-şi murdărească hainele astea noi, abia făcute, după ce purtase şase ani haine vechi, cu lustru, roase, moştenite de la vizitiul bunicului boierilor. Şi hainele astea erau ale boierilor, nu le putea murdări.

Ibolya vărsă ciubărul şi se rezemă de canatul uşii, îşi lipi tîmpla de el şi începu să plîngă cu suspine mici, dese. Lenei o cuprinse în braţe, ferindu-se să se atingă de mîinile ei murdare, îşi băgă obrazul adînc în părul ei şi rămase^ aşa, tăcut. Peste mirosul lăturilor vărsate venea mireasma bună a salcîmilor înfloriţi, a trandafirilor care împrejmuiau casa, a nopţii răcoroase şi adînci. Din cînd în cînd, o undă de vînt aducea o fărîmă de vals cîntat cu aprindere, de romanţă melancolică. Cerul deasupra lor era curat, curat şi adînc. Calea Laptelui parcă voia să coboare în pădurea din faţa lor, şi luna, care nu se ridicase încă peste creştetul casei, îşi vestea numai lumina pe muchia acoperişului.

— De ce e aşa de rea, Ibike ? Parcă ţinea la tine.

— Cucoana ? Nu ştiu, Lenei. De atunci m-a trecut aici, la vase, şi tu ştii că înainte eu o îmbrăcam. E supărată, e supărată de parcă aş fi vrut să-i fur ceva al ei. Ma- riska spune...

— Ce spune ?

— Dar poate că sînt prostii. Spune că dacă n-ai fi tu vizitiul lui Telegdy, m-ar lăsa să te iau.

— Dacă are ea ceva cu boierii, ce are cu slugile ?

— De unde să ştiu eu ? Nu vrea să audă de ei, tu ştii, din pricina lui Pâl. Se gîndeşte — eu ştiu la ce se gîndeşte ? Nu vrea să vadă oamenii de la

curitea lor, nici de la noi să plece la ei cineva. Lasă-mă, Lenei, trebuie să spăl.

Ibolya se desprinse din îmbrăţişarea lui Lenei şi intră în eămăruie. îşi umplu ciubărul cu apă fierbinte şi începu iar să spele farfurii murdare de sosuri cafenii, de sosuri roşietice, de grăsimi felurite, cleioase. Lenei se aşează iar In dreptul ferestrei, cu pălăria lui cu pene şi panglici pe genunchi, şi suspină rar, egal, ca un om care suie un deal greu. Ibolya începu din nou să plîngă, încet, fără zgomot, cu lacrimi multe, care îi picurau pe mîinile murdare. Berta şi Margit intrară iar în fugă, cu un maldăr de vase murdare, strînseră o seamă de farfurii, privind cînd la Ibolya, cînd la Lenei, cu tristeţe, în tăcere, şi plecară în goană.

Ibolya nu mai vedea limpede ce fac mîinile ei. Ochii i se umflaseră, o ardeau. Nu vedea decît o apă grasă, în care îşi muia mereu mîinile, şi o mulţime de farfurii murdare, care voiau să-i scape din degete. Şi mereu — mereu veneau altele, mereu deşerta ciubărul şi-1 umplea la loc, mereu lacrimile i se amestecau cu lăturile, şi oftatul rar şi egal al lui Lenei de acolo, de lîngă fereastră, pătrundea prin vuietul care parcă răsuna în capul ei.

Acum veneau farfurii murdare de brmzeturi cleioase, mirositoare, gălbui... Ibolya păstra în nări mirosurile astea amestecate, toate mirosurile care trecuseră prin mîinile ei, de peşte, de vînat, de friptură, de brînză, rămase parcă încă spînzurate ca nişte pînze de păianjen în colţurile odăii, şi un dezgust grozav o sfîrşea, un dezgust amestecat cu obosealã, cu disperare.

Lîngă fereastră, Lenei, cu faţa în mâini, se gîndea la zilele însorite din adolescenţă, în care se plimba cu Ibike pe marginea holdelor, zilele în care, deşi se cunoşteau de cînd se născuseră, descoperiseră deodată unul în altul ceva nou, înţelesul vieţii parcă, înţeles care pînă atunci le fusese vag, aburit. Descoperiseră parcă deodată fiecare cît de frumos e celălalt, cît de deosebit de toată lumea, de toată lumea din Barotfalva, din satele din împrejurimi, din toată ţara poate. Descoperiseră că trebuie să rămînă veşnic 'împreună, că e nemărginit de bine cînd sînt împreună. Lenei plecase la Telegdfalva, se angajase vizitiu la boierul de acolo. Venea în zilele lui libere, rare, în Barotfalva, se întîlnea cu Ibike, porneau în pădurile din jurul satului, îşi povesteau întâmplările mari şi mici prin care trecuseră, făceau planuri de viitor. Aveau să-şi facă o căsuţă acolo, pe pămîntul pe care i-1 făgăduise grofina lui

Ibike, aveau s-o ridice cu banii adunaţi de Lenei an de an. Voiau să aibă copii, nu se sfiau să vorbească despre copiii ăştia frumoşi, cuminţi, care aveau să semene cu el, cu ea.
De Crăciun, cînd boierii lui fuseseră la Cluj, şi Lenei putuse petrece sărbătorile în satul lui ca demult, cu cinci ani în urmă, fuseseră împreună la biserica din Bethlen şi se rugaseră Feeiorei Maria pentru fericirea lor. Lenei îşi aducea bine aminte cum se întorseseră spre casă, cum mergea de voinicește Ibolya, cu cizmuli- ţele ei negre, cu scurteica cu blană la gît, cu obrajii îmbujoraţi, cu ochii sclipitori, fericită că îşi încredinţase dragostea Maicii Domnului. în faţa lor, în urma lor, pilcuri de ţărani, copii gătiţi şi zgomotoşi tropăiau în zăpada bătătorită a drumului care tăia coasta, şi cântau psalmi. Şi uite, acum cucoana şi tatăl lui Ibike o măritau cu Venes Jânos. Se putea, se putea asta ?
— Tu ai vorbit cu cucoana, Ibike ?
— M-a dat afară ! suspină fata.
— Dar cu taică-tău ai vorbit ?
— I-e frică de sărăcie, Lenei. Fără bani, moare de foame cu copiii.
Lenei se mai gîndi puţin.
— Dacă ai vorbi cu domnul grof ?
— Cu el ? El nu iese din vorba ei. Ştii bine a cui e averea. Dacă pentru onoarea lui nu deschide el gura, cum o să i se împotrivească pentru mine ?
Lenei tăcu ; Ibike avea dreptate, „Şi atunci ? Şi atunci ? Să se mărite Ibolya cu Veres Jânos, să rămînă el la Telegdfalva ? Să-şi aducă mereu aminte, mereu, mereu, de cum ar fi trebuit să fie, de Ibike, de glasul ei, de cum e cînd sînt împreună, de clipa asta chiar, cînd încă o mai poate lua în braţe ? Şi cum va trăi el ? Cum va trăi ea ? Nu vor mai fi niciodată laolaltă ? Aşa, deodată, în seara asta afla, pentru că aşa hotărîse cucoana, că el, Lenei, şi Ibike, dragostea lui, nu vor mai fi alături, nu vor mai avea casa lor, copiii lor, viaţa lor, aşa cum o gîndeau de cinci ani, de care erau atît de siguri încă de acum cinci ani! Aşa voia cucoana ! Ce să-i spui ? Cum să-i spui cucoanei ? Te dă afară. Îl dă de tot şi pe Kâlmân, tatăl Ibikei, şi rămîne pe drumuri! Ce să facă ? Ce să facă el, Lenei, ce-ar putea să facă ? Nu-ţi vine aşa, cîteodată, ca unchiului Domokos, să dai foc conacului, să-i tai pe boieri cu securea ? De asta unchiul Domokos e în temniţă la Pesta de atunci, din '48, de cînd şi alţii s-au ridicat cu securile şi cu focul şi cu flinta! Tata şi mama vorbesc în şoaptă despre el, spun că de atunci trebuie să fi murit în temniţă şi el, şi Sândor, şi Istvân, toţi din satele astea, cîţi s-au

ridicat atunci, cînd el, Lenei, abia se născuse. Le e frică, vorbesc fără glas. S-a auzit că lîngă Oradea s-a mai răzvrătit un sat şi i-a topit pe toţi cu oastea. Ce să dai foc conacului ? Te paşte ocna şi pe tine, şi pe toţi ai tăi. Ei, dacă într-o zi s-ar da foc la toate conacele deodată, ar fi altceva. Aşa, o înţelegere între oameni, mai bună decît la '48. O înţelegere între toţi..."
Mariska şi Berta intră repede în odăiţă, picioarele lor tropăie pe lespezile de piatră. Ibolya trece pe lîngă el cu ciubărul. Faţa ei rotundă e mînjită de lacrimi, o şterge cu dosul palmei şi o mînjeşte mai tare. „Ibolya, dragostea mea ! N-o să ne mai întîlnim, n-o să ne mai vedem 1"
în sufragerie se serveau acum cafeaua şi coniacul.
— Să jucăm o partidă ! rosti îmbietor Baroty.
Mai bine sa dansăm ! lăsă capiii pe spate Jolân şi trase adine în piept mireasma care se îmbulzea prin uşile deschise.
Lăutarii auziră şi coborîră repede din cerdac în curte, unde începură un vals pătimaş.
— Berta, du cîteva sfeşnice pe cerdac, vrem să dansăm ! mai vorbi o dată stăpîna.
Cele două fete alergară cu sfeşnice aprinse, pe care le aşezară pe pervazul ferestrelor. Erdely Pâl se ridică şi se închină adînc în faţa Erzsebetei. Fata simţi că se înroşeşte, era sigură că Pâl avea s-o poftească la dans întîi pe sităpîna casei. De altfel pe ea s-ar fi cuvenit s-o invite primul dansator. Emoţionată, cu inima bătînd, Erzsike îşi prinse cu o mînă fusta lungă şi largă, puse cealaltă mînă pe braţul lui Pâl şi ieşi pe cerdacul larg.
Colonelul Bodroky se ridică greoi, congestionat, bătu din pinteni şi se înclină în faţa Jolânei.
Cele două perechi se învîrteau la largul lor pe cerdacul care ar fi putut cuprinde un întreg bal. Erszebet dansa uşor, cu o graţie timidă, o graţie pe care, fără muzică, în mers, în mişcări, trupul ei părea că n-o are.
— E frumoasă stăpîna casei, nu-i aşa, Pâl ? Asta e şi părerea dumitale ? şopti ea cu glasul tăiat, vrînd să spună ceva rău sau ironic măcar, ceva, în sfîrşit, la care să capete un răspuns care s-o liniştească sau să-i fărîme inima de tot.
Erdely strînse puţin, uşor, braţul fierbinte pe care îl ţinea în jurul taliei ei.
— Mie prima ramură înflorită primăvara mi se pare mai frumoasă decît cel mai involt trandafir din miezul verii!
Erzsebet nu mai spuse nimic. Se lăsa purtată de braţul lui Pâl, de valurile valsului, de sunetul glasului lui cînd spusese: „Prima ramură înflorită

primăvara". Poate toată suferința ei de la masă era nedreaptă, sigur că dacă gazda vorbește tot timpul trebuie s-o asculți, sigur că dacă e sclipitoare, o admiri.
Apoi ea dansă cu Sofolvy, şi Pâl cu Jolân, Cum zburau, cum pluteau, cum se învîrteau ca un vîrtej care nu atinge pămîntul, cum păreau un singur trup, o singură flacără care joacă pe o comoară. Erzsebet uita să se clintească din loc, priVindii-i.'Lăutarii rupseră brusc valsul şi începură un ceardaş. Sofolvy se înclină în faţa ei şi o conduse de braţ lingă balustrada cerdacului, să privească perechea care nu se despărţise şi intrase acum în riitmul aprins al ceardaşului. în adevăr, pe cerdac parcă nu mai era loc din pricina lor, se învîrteau năstruşnic, se roteau, biciuiau parcă pămîntul cu paşii lor repezi şi mici, şi iar se legănau pe undele cîntecului,
„Parcă sînt posedaţi, parcă a pus diavolul stăpînire pe ei, se gîndi Baroty. Nu poţi spune nimic, şi o ţine mai aproape de el decît e legea jocului, nu-şi apropie faţa de a ei, dar se înţeleg atît de bine, atît de bine în dans, încît îţi vine să-i pălmuieşti."
Privirea îi alunecă spre Telegdy. în pragul uşii, ţeapăn, palid, grav de parcă ar fi asistat la o înmormântare, Telegdy stătea cu ochii aţintiţi asupra perechii care dezlănţuia parcă o vijelie de vară pe cerdac. Mîna noduroasă a bătrînului strmgea canatul uşii, şi degetele lui slabe şi puţin strîmbate de gută se albiseră, atît erau de crispate. Erzsebet, rezemată de balustradă ca un om care nu mai are destulă putere, cu un zîmbet încremenit pe faţă, cu ochii nemăsurat de trişti, nu-şi mai dădea seama că tremura de răcoarea serii şi privea pierdută la dansatori.Numai cei doi oftleri, colonelul şi locotenentul, străini parcă de drama surdă care îi frămînta pe ceilalţi, exclamau veseli şi aplaudau din cînd în cînd, în clipele cînd dansul avea aerul că se isprăveşte, numai ca să pornească iar, cu şi mai mare furie. „Da, cu furie, dansează cu furie, ăsta e cuvîntul, se gîndea Baroty Lâszlo. O fac demonstrativ ? E Jolân chiar atît de nebună încît să se compromită, să-1 compromită pe el, bărbatul ei, în faţa lumii, numai ca să-i demonstreze lui Telegdy sau Erzsebetei că Pâl e al ei ? Se îmbătase? E un dans de despărţire, ultima lor îmbrăţişare, după care Pâl n-avea să se mai arate la Barotfalva, şi o ştiu amîndoi! Inima lui Lâszlo zvîcni de nădejde. Ce era de fapt necuviincios în dansul ăsta, în care partenerii dansau perfect ? Nu,, necuviincioasă nu era nici o mişcare, nici o privire, necuviincios era numai

faptul că dansau atît de bine, ei singuri, ca pe o scenă, ca la un teatru la care ceilalţi veniseră să admire o pereche celebră, şi că nu mai conteneau, nu mai conteneau!

Lăutarii, înnebuniţi, suiţi pe treptele cerdacului, congestionaţi, cu ochii lor negri, sclipitori în umbră, înjun- ghiau parcă strunele, care chiuiau şi gemeau.

în sfîrşit, Jolân se opri. înaltă, aprinsă, puternică, asemeni unei corăbii în mers, înaintă spre Erzsebet, îşi trecu un braţ în jurul umerilor slabi şi murmură catifelat.

— Ţi-e frig. Doamne ! Dar domnii ăştia la ce se gîn- desc ? Domnilor, ridică ea glasul poruncitor, sînteţi de neiertat! De ce nu aduceţi mantila Erzsikei ? Sau de ce nu dansaţi, să vă încălziţi ? Haide în casă, Erzsike, să bem şampanie !

O purta ca pe un copil sub braţul ei ocrotitor, puternic. Erzsâbet ar fi vrut s-o urască, dar glasul ei adînc şi catifelat, braţul ei greu şi fierbinte, rîsul ei limpede şi puternic, toate aveau un fel de putere fermecată asupra ei, 6 vrăjeau, o sorbeau parcă.

In sufragerie se destupaseră sticlele de şampanie şi cupele pline spumegau.

— Un whist, domnilor, nu vreţi să jucăm un whist ? se ruga Lâszlo cu paharul în mînă. Cei doi tineri însă, Pâl şi S6folvy, ar mai fi vrut să danseze, şi Telegdy şovăia, se temea să se cufunde în cărţi pesemne şi să nu mai poată urmări atent ce se petrece între Pâl şi Jolân.

Lăutarii începură să cînte o polcă. Propunerea lui Baroty nu găsi ecou.

Mariska micşorase flacăra lămpii din bucătărie şi plecase cu un talger de friptură şi pateuri în fundul ogrăzii, în hambarul în care erau adunaţi vizitiii, la lumina unui felinar. In bucătăria acum liniştită, Berta şi Margit mîn- cau pe colţul mesei, obosite şi somnoroase.

In curtea în care lumina lunii lămurea tufişurile de lîngă casă şi pietrişul mărunt al marii întinderi deşerte, era linişte. In salcîmul de lîngă fîntînă cînta o privighetoare

.Ibolya nu isprăvise încă vasele. Acum spăla farfurii mici, pline de ciocolată, de cremă, de frişcă. Degetele i se umflaseră de atîta apă fierbinte, le simţea slinoase, îmbîcsite. I se părea că niciodată, niciodată n-avea să mai facă altceva decît să spele sosuri, grăsimi, că toată viaţa ei avea să petreacă în faţa unui ciubăr cu apă tulbure, grasă, plină de resturi şi sosuri. Farfurii, farfurii, lăturI, lăturI... iar farfurii, şi acum, uite, crătiţi, tăvi, tingiri cu fundul negru, cu marginile

scorojite de sosuri uscate, de coji. îşi murdărise şorţul alb, îşi murdărise fusta creaţă şi înflorată, îşi pătase bluza albă cu guleraş de danteluţă mică, scrobită. Mîinile, braţele pînă la cot îi erau murdare, picioarele — ude, faţa — încinsă.
Acolo, lîngă geam, Lenei îşi rezemase de **peTete** capul blond, faţa palidă şi slabă acum, slabă şi cu cearcăne adînci, desenate cu cărbunele parcă. Ibolya sie simţise totdeauna mai mică lîngă Lenei, mai slabă decît el, mai nepricepută. Se gîndise totdeauna, cînd o certa Mariska sau logofătul sau cucoana chiar, că atunci cînd avea să se mărite cu Lenei, el avea s-o apere. Lenei, bărbatul ei, n-avea să lase pe nimeni s-o certe sau s-o ameninţe. Şi ea avea să-1 asculte pe Lenei, să-1 respecte şi să se teamă de el într-un fel, cu dragoste, aşa cum maică-sa, pînă murise, îl iubise şi se temuse cu respect de tatăl ei. Şi uite, acum, cînd cea mai mare nenojocire se abătuse asupra ei, Lenei n-o putea ajuta, n-o putea nici mîngîia. El stătea acolo tăcut, ofta din cînd în cînd ca un om sleit de puteri, şi nu putea face nimic, nimic pentru ea, nimic pentru el măcar. - Umerii puternici îi erau muiaţi parcă, ca şi cum pe fiecare ar fi purtat o desagă grea care nu se vedea, faţa i se lungise şi se săpase, şi ei. Ibolyei, îi era acum milă de el, de parcă n-ar fi fost un bărbat voinic, ci un copil şubred şi disperat. Ibolya îşi şterse repede mîinile eu un ştergar şi se repezi lîngă fereastră.
— Lenei, sufletul meu, Lenei, nu sta aşa!
Băiatul înălţă fruntea, ochii lui mari, albaştri erau plini de lacrimi. Se ridică încet în picioare, îşi trecu braţul în jurul mijlocului ei şi o împinse uşor afară, în curte. Luna le scălda acum, în lumina ei albă, feţele, care păreau de ceară. Rezemaţi de zidul bucătăriei, îmbrăţişaţi, îşi simţeau unul altuia trupul viguros, tînăr, fierbinte. Par nu le trecea prin cap să se sărute, să se mîngîie. O disperare mută le încleşta îmbrăţişarea, ultima poate, după care Ibolya şi Lenei aveau să fie unul pentru altul o amintire care îţi sfîşie inima, despre care nu crezi că a fost vreodată un adevăr. Privighetoarea străpungea liniştea nopţii cu glasul ei trist, dulce. Dinspre conac nu se mai auzea nici un zgomot, intraseră pesemne în casă, şi lăutarii tăcuseră.
— Ibike, hai să fugim !
— Unde ? se sperie Ibolya.
— în lume. La Budapesta, la Pecs..; o să găsim de lucru. O să trăim...
— Şi tata ? Să-1 fac de rîsul satului ? Să nu-1 mai primească cucoana la curite ? Surorile mele să nu se mai mărite niciodată ?

Da, aşa era. Lenei ştia bine că aici nici o fată de secui nu fugea cu un flăcău, că ocara, că ruşinea ar fi căzut pe tot neamul, că şi taică-său, Denes, şi tatăl lui Ibolya, Kâlmân, ar fi fost umiliţi pînă la moarte, că boierii erau în stare să-i asuprească pentru asta, pentru că cucoana nu voia ca slugile ei să se înrudească cu slugile lui Telegdy. Nu voia, şi pace !

Lenei rămase cu fruntea lipită de umărul lui Ibolya. Tăceau. Nu mai aveau nimic de spus. Privighetoarea cînta mereu.

Baroty se frămînta de cîteva olipe. Colonelul Bodroky le povestea cu amănunte, întrerupîndu-se ca să rîdă cu hohot, cum decursese un joc de cărţi la baronul Râ- day, joc la care moşierul Szembe îşi pierduse o vie, un cal şi o turmă de oi, şi trebuise să fie ţinut Ca să nu se împuşte. Sofolvy făcu mult haz şi el de povestea colonelului, Erzsike, căreia începuse să-i fie puţin somn, asculta jîmbiiid vag, dar el, Baroty, văzuse că de cîteva minute Jolân intrase în odaia ei de dormit, şi nu ştia nici el cînd dispăruse şi Erdely Pâl. Mai rău era însă faptul că Telegdy, neliniştit, scormonea întunericul slab luminat de luminări al salonului, cu ochii lui bulbucaţi, că şi-i oprea mereu pe uşa dormitorului, în vreme ce buza de sus îi tresărea cu mustaţă cu tot, şi toţi muşchii slabi ai feţei i se crispaseră. Baroty se întrebă dacă Pâl avusese îh adevăr curajul să intre cu Jolân în odaia de dormit cînd casa era plină de oaspeţi, cînd el însuşi, soţul, era

Ia doi paşi şi dacă Jolân era atît de smintită încît să nu se gîndească o clipă măcar că Telegdy n-o pierdea din ochi. Ge putea face acum ? Poate totuşi Pâl coborîse în grădină, poate avea să urce peste cîteva minute treptele, şi încordarea asta grozavă avea să-1 slăbească. Dar dacă erau în adevăr acolo, amîndoi, cum aveau să iasă, ca să scape de privirea baronului, care nu se dezlipea o clipă de uşa odăii de dormit ? Cel puţin dacă Pâl ar avea ideea bună să sară pe fereastră în grădină! L-ar vedea lăutarii! Ei, nu ştiu ei care odaie anume e aceea ! Ah, de-ar sări pe fereastră!

Cufundată în fotoliul din faţa oglinzii, cu capul rezemat pe speteaza lui, Jolân zîmbea cu toţi dinţii ei sclipitori. Îi spusese, ieşind din sufragerie: ,,Să vii după mine!'', şi Pâl nu îndrăznise să nu se ducă, cu toată primejdia care-1 ameninţa. Simţise şi el toată seara ochii lui Telegdy aţintiţi asupra lui. încercase să fie atent, cald, cu Erzsebet, dar inima, pe care nu şi-o putea potoli acum, cînd băuse, îl împingea mereu spre Jolân. Şi nici n-ar fi cutezat să se poarte cu Jolân altfel decît de obicei, nu, n-ar

fi cutezat niciodată. Maică-sa, Erdely Anna cea bogată şi severă, baroana care susţinea cu banii ei o mînăstire carmelită şi postea cam jumătate de an, îi dăduse ultimul avertisment, ca un ultimatum: pînă în octombrie trebuia să se însoare cu fata lui Telegdy, dacă nu voia să-1 dezmoşteneascâ. Poate că în sfîrşit, de data asta, Jolân, exasperată de prezenţa Erzsebetei, avea să vorbească pe faţă cu el despre acest lucru, care trebuie să-i fi ajuns de mult la ureche şi pe care, cu artă, îl împiedicase totdeauna să-1 rostească, de cîte ori încerca. Poate că acum chiar ea singură avea să-1 întrebe, să plîngă sau mai curînd să-1 strivească cu ocări violente, furioase sau batjocoritoare. Nu era momentul cel mai potrivit, dar Pâl nădăjduia tulbure că apropiata vecinătate â oaspeţilor avea s-o împiedice pe Jolân să se dezlănţuie. Sau poate că, mîndră cum era, avea să-i concedieze pur şi simplu ca pe o slugă. Putea să se aştepte la singurul lucru pe care îl dorea, îl dorea aprig, acela ca Jolân să rămînă iubita lui şi după ce s-ar fi însurat cu Erzsebet ? Doar şi ea era măritată, de ce ar fi împiedicat-o faptul că el e însurat cu o femeie ştearsă, delicată, tăcută ? Ce bine, ce frumos s-ar fi rinduit atunci toate ! Erdely Anna ar fi fost mulţumită şi ar mai fi trimis o danie însemnată mănăstirii de carmelite, Telegdy cel cu trecere la palat ar fi fost socrul lui, domeniile lor s-ar fi contopit, şi el, Pâl, ar fi putut duce nestingherit viaţa de vânători, petreceri şi călătorii, care i se cuvenea, ar fi putut cuprinde în braţe, cînd i s-ar fi urît de nevasta lui pirpirie şi sfioasă, trupul puternic şi aprins al Jolânei. In sfîrşit, acum aveau să se dezlege toate. Se itemea, dar se aruncă ca un om în foc.

Intrase în odaie ca o umbră, sigur că nu-1 văzuse nimeni. Jolân stătea răsturnată în fotoliu, cu capul rezemat de spătar, ochii îi străluceau, dinţii Si străluceau, carnea parcă îi strălucea ca un izvor de lumină. In părul ei bogat, castaniu cu ape roşcate, flacăra jucăuşă a luminărilor arunca sclipiri scurte. Pe gîtul alb, înalt, plin, un zuluf scăpat din coc tremura ca o flacără întunecată. întinse braţele spre el. Pâl vru să spună ceva, se opri, apoi se repezi spre ea şi, cu un genunchi în pămînt, îşi înfundă adînc obrazul în decolteul ei alb şi parfumat. Mîinile ei îi răscoleau părul creţ şi negru, îi cuprindeau capul şi-1 ridicau spre obrazul ei, aplecat acum, spre gura ei fierbinte.

— Dragă Laci, rosti apăsat Telegdy, mă tem că doamna gazdă nu se simte bine. O durea capul cînd am venit noi, te rog du-te să vezi ce face. S-a retras în dormitor.

Baroty tresări, ca lovit.

— E mai bine s-o las liniştită.

Ceilalţi îşi îndreptară privirea îngrijorată spre Ba-r6ty. Sub atîtea priviri, groful simţea că se înroşeşte, că-şi pierde capul.

— Şi dacă îi e rău ? Dacă are nevoie de un ajutor ? stărui Bodroky, care aştepta de la începutul petrecerii să izbucnească ceva senzaţional care să poată fi povestit cu haz mai departe, la alte petreceri.

— Dacă se simte prea rău ca să poată chema ? Te rog stăruitor, du-te ! porunci aproape Telegdy.

Groful se ridică, clătinîndu-se. Dacă nu se ducea, Telegdy era îndreptăţit să creadă că el ştia ce se petrece acolo şi vrea să ascundă. Aveau să priceapă şi ceilalţi.

Străbătu încet salonul, se gîndi o clipă că s-ar cuveni să bată în uşa neveste-si, dar îl opri teama că ar putea auzi dinăuntru zilnicul: „Aşteaptă", care l-ar fi acoperit de ridicol în faţa oaspeţiloî. Deschise repede uşa şi o închise pe loc, iute, cu piciorul.

Văzuse în picioare, în mijlocul odăii, pe Jolân şi pe Pâl, încleştaţi într-o îmbrăţişare sălbatică, neclintiţi.

Apoi, groful, sigur că ei auziseră zgomotul uşii, o deschise larg, peste o secundă. Cel, din spatele lui îşi putea închipui că uşa, din pricina curentului, îi scăpase din mînă. Sîncjele îi zvîcnea în cap, gîndurile i se îmbulzeau. **In** clipa scurtă cît uşa fusese deschisă pentru prima oară, numai Telegdy, care stătea la masă cu faţa spre salon, putuse vedea ce se petrece înăuntru. Numai Telegdy şi tocmai Telegdy. Poate că bătrînul nu deslușise nimic în secunda aceea, dar dacă zărise ceva ? Dacă zărise, procesul lui Baroty pentru moşia din Hunedoara era pierdut, pierdute erau legăturile eventuale cu oamenii palatului, pierdută — faima lui. Cum, el, Baroty Lâszl6, grof sărac, dar dintr-o familie din cele mai vechi, mai curate din Ardeal, să stea în faţa acestui Erdely Pâl cu mîinile încrucişate, acum, cînd a văzut ? Erdely a auzit adineauri zgomotul uşii, nu ştia precis dacă Baroty 1-a văzut îmbrăţişîndu-i nevasta, faţă de el, de acest Erdely, aparenţele sînt salvate ca şi faţă de Jolân... Ei erau prea preocupaţi adineauri, ei pot să ră- mînă numai cu bănuieli, ca şi pînă acum. Dar Telegdy are să umple lumea, să povestească, şi Bardty, groful, va fi dezonorat. Ah, ce bine ar fi fost să bată totuşi în uşă şi apoi să intre, nu s-o

deschidă şi închidă prosteşte ! Acum însă, acum nu mai era nimic de făcut.
Stăteau în faţa lui, Jolân — fulgerîndu-1 cu privirea, ca şi cum l-ar fi prins pe el făcînd un lucru odios, Pâl — palid, cu părul răvăşit, cu 'ochii în pămînt.
— Doamnă, ar fi mai bine să rămîi aici, spuse Lâszlo grav. Iar dumneata, domnule, trebuie să-mi dai satisfacţie pentru faptul că ai intrat să vezi cum se simte soţia mea, care e bolnavă, chiar în dormitorul ei, ca şi cum soţul ei, din odaia alăturată, nu s-ar fi ocupat de sănătatea ei.
Pâl se înclină. Jolân zîmbi. Simţi o fărîmă de consideraţie pentru bărbatul acesta neghiob care o dată în viaţa lui găsise o formulă abilă şi care avea să se bată în duel pentru ea. Se aşează liniştită lîn fotoliu. Baroty deschise uşa larg şi-1 pofti pe Pâl să iasă.
— Prieteni, domnilor, spuse grav Lâszlo în mijlocul sufrageriei, acest domn m-a jignit grav. Soţia mea are migrenă, s-a retras puţin, şi domnul Erdely Pâl şi-a îngăduit să intre în odaia ei, s-o întrebe cum se mai simte. Prin acest gest a afirmat că soţul, groful Baroty Lâszlo, e neglijent faţă de boala soţiei sale. L-am provocat la duel. Colonele, vrei să fii martorul meu?
Oaspeţii protestară. Duelul nu putea fi legal, fiecare parte ar fi trebuit să aibă doi martori. între prieteni mai pot interveni şi scuze, nu numai dezlegarea pe care o aduce duelul. In orice caz, se putea amîna pe a doua zi. Dar Baroty, încăpăţînat, voia numaidecît să lupte chiar în seara asta, fie şi cu un singur martor pentru fiecare. Se gîndea în sinea lui la noaptea de groază pe care avea s-o petreacă, la cearta cu Jolân, care avea să-1 scoată din minţi, la şovăirile lui de a doua zi, şi prefera acum, repede, cît era îmbărbătat de furie, să-şi spele ocara în faţa lui Telegdy şi să-1 păstreze prieten. Uite ce scrupulos, ce sever se arăta el acum în faţa lui Telegdy !
Baroty ieşi în cerdac şi începu să-şi strige slugile cu glas puternic. îl auziră Margit şi Berta, Ibolya şi Lenei, care dădură fuga unii spre cerdac, alţii spre hambarul în care chefuiau logofătul cu vizitiii şi argaţii, şi toţi alergară de-a valma spre cerdac.
— Jânos, avem în pod nişte torţe mari pregătite pentru serbare ! Adu-le!
Jânos plecă în goană. In pod se aflau, în adevăr, douăsprezece torţe, pe care le pregătise groful pentru ziua neveste-si, care în fiecare an era sărbătorită la Barot cu mare zaiafet şi mulţi oaspeţi.
— Miklos, adu-mi cutia cu pistoale.

Miklos se repezi în casă.
Pâl, care făcuse mulţi ani scrimă şi care se socotea de mii de ori mai frumos cînd se lupta cu spada, deşi era tot atît de sigur trăgător ca şi scrimer, ar fi fost mai bucuros să desfăşoare' în faţa privirilor o luptă aprinsă şi dibace, în care el să apară abil şi graţios, iar Baroty — greoi şi stîngaci, aşa cum era, dar nu el putea să hotărască aici.
Torţele fură aprinse. Luna începuse să coboare spre dealurile împădurite, şi lumina roşcată, sîngerie a torţelor lumina acum mai bine grădina largă din faţa cerdacului. Pe tufişurile de iasomie, pe glicina care îmbrăca coloanele pridvorului, pe pămîntul cu pajişte şi răzoare jucau lumini roşcate şi pete mari de umbră. Cei doi martori, colonelul Bodroky şi locotenentul Sofolvy, stăteau pe ultima treaptă a cerdacului. Mai sus, Telegdy, ţeapăn şi atent, ţinea braţul Erzsebetei, care tremura, palidă în haina ei de catifea albastră.
In curte, pe lîngă tufişuri, se adunaseră toţi oamenii casei, femei cu cîte un şal pe umeri, speriate, mirate şi curioase, bărbaţii, sculaţi de la cheful din hambar, îmbrăcaţi în grabă cu tunicile sau redingotele de sărbătoare, cu fireturi, pe care le scoseseră ca să nu le murdărească, şi le încheiaseră acum strîmb, anapoda. Lăutarii, retraşi în ungherul cel mai depărtat, tocmai lîngă poartă, cu viorile strânse la piept, îşi roteau ochii întunecţi în obrazul întunecat, se lipeau unul de altul, pătrunşi de umezeala şi frigul în care stătuseră toată noaptea, şi se gîndeau cu tristeţe că poate şi aici nimeni n-avea să-i mai plătească, aşa cum se întîmplase la nunta din ajun, pentru că şi aici se isprăvea rău.
La poartă, în jurul gardului, începuseră să se adune ţăranii treziţi de larma din curtea conacului, de luminile care se aprinseseră deodată în grădină. Veneau tăcuţi, cu cojoacele între umeri, femeile — cu cîte o broboadă pe cap, copiii — desculţi, somnoroşi, ciufuliţi. Cîinii lătrau, se îmbulzeau şi ei în jurul gardului.
Bodroky măsură distanţa la care trebuia să stea adversarii. Ei, cu pistolul în mînă, se priveau tăcuţi şi aşteptau semnalul. Umbrele lor se întindeau pe nisipul luminat, singeriu, se culcau pe zidurile casei.
Pe trepte, Erzsike tremura la braţul tatălui ei şi se ruga lui Dumnezeu să nu i se întîmple nimic lui Pâl. Dacă Baroty, furios cum părea acum, roşu, umflat, cu dinţii încleştaţi, avea să-1 ţintească bme, să-1 nimerească ? Poate că Pâl intrase în odaia Jolânei în adevăr numai ca s-o întrebe cum se simte ! Dacă

tot ce i se păruse în seara asta ciudat, semnificativ, era o născocire a ei, o năspocire a geloziei ei ? Se putea ca plimbările, cuvintele pe care i le spusese ei Pâl acasă, la Telegdfalva, să fie minciuni ? Avea un glas atît de fierbinte, nişte ochi atît de frumoşi, care o priveau pînă în suflet I Uite, şi în seara asta îi spusese că el preferă prima ramură înfloritâ... Era vina ef că n-a băgat de seamă cînd i ş-a făcut rău lui Jolân, că nu s-a dus ea să vadă cum se simte. Ar fi evitat tot... Acum, Pâl putea să fie rănit) Erzsike privea cu disperare spre tatăl ei, dar chipul bătrînului rămînea neclintit, privirea ei aluneca pe el ca pe un perete, şi braţul lui de fier, uscat şi tare, îi încleşta braţul ca o cange. „Jesus, Maria, Sant-Antonio..." îngîna ea în gînd o rugăciune.

In odaia ei de dormit, din dosul draperiilor grele de catifea, Jolân se uita la frămîntarea din grădină. In mijlocul pajiştii se ridica zveltă silueta lui Pâl, şi la cîţiva paşi, ca un sac proptit pe două picioare depărtate, stătea Lâszlo. „Dumnezeule, dacă idiotul ăsta, din neîn- demînare, îl răneşte pe Pâl, îl omoară ? N-o s-o facă cu vrere, fără îndoială, dar o poate face de frică! Ah, Laci, Laci! Ai să-mi plăteşti duelul ăsta toată viaţa ta, ai să mi-1 plăteşti cu dobîndă !" Cineva de pe trepte, pe care nu-1 putea zări de aici, dădu semnalul. Jolân îşi încleştă mâinile una în alta. Respiraţia i se opri.

Cei doi ridicară pistoalele în aer. Cîteva femei se închinară. Un copil cu nasul lipit de zăbrele începu să plîngă tare. Cîinii satului, asmuţiţi, lătrau mereu.

Pâl şi Lâszlo traseră, corect şi precis, trei focuri în aer. Jolân resipră adînc, părăsi fereastra şi se trînti iar în fotoliu. Erzsebet întoarse faţa către taică-său, ca să se asigure că se isprăvise tot. Bătrînul zîmbi mulţumit şi-şi descleştă braţul de pe braţul ei. Adversarii se apro- piară unul de altul şi-şi strînseră mîna în tăcere, apoi urcară treptele cerdacului şi intrară împreună cu martorii, cu toti oaspeţii în casă.

— Trăsura ! strigă Telegdy, întorcând capul din uşă.

Oamenii din curte şi cei din jurul gardului se risi-peau nedumeriţi. Asta fusese tot ? Atunci, de ce se mai sculaseră din aşternut sau de la petrecerea atît de tihnită din hambar? Joc boieresc, cu tămbălău mare.

Vizitiii oaspeţilor începură să înhame. Ibolya, din umbra bucătăriei, privea la Lenei, care, în cămaşă, lupta cu hamurile, aprindea felinarele, bătea

pernele trăsurii, grăbit şi trist. Ibolya nu mai putea plînge. Se ţinea cu amîndouă mîinile de pervazul ferestrei şi i se părea că nu mai are putere, nu mai are viaţă, nu mai are suflet. Acum, peste cîteva clipe, ea avea să devină altă făptură, una nouă, pe care n-o cunoştea, o făptură care n-avea să-l mai aştepte niciodată pe Lenei, n-avea să nădăjduiască să-şi clădească împreună cu el o casă mică, sus, pe pămîntu'l din spatele morii şi să semene în jurul casei crăiţe. La ce avea să se gîndească făptura asta nouă, ce avea să aştepte, ce avea să doreas-că? Ibolya nu ştia şi-i era frică £ă se culce, să se deştepte mîine în zori şi să trăiască mai departe.
Margit veni în fugă în mijlocul ogrăzii. *
—i Erdely Pâl a spus să tragă la poartă... trăsura lui... Lenei, şi pe tine te cheamă!
Lenei îşi îmbrăcă repede redingota, îşi puse pe cap pălăria cu pene multe, se încheie zorit la toţi nasturii, uitîndu-se cu disperare în toate părţile. Ibolya îşi dădu seama că pe ea o caută, voia să-şi ia rămas bun de la ea. Dar ce fel de rămas bun putea fi ăsta, în curtea plină de oameni, de cai, de trăsuri, de goană, de felinare ? Mai bine să rămînă ascunsă aici. Lenei însă se zbuciuma disperat, răscolea cu ochii întunericul curţii, întunericul mai puternic acum, înainte de ivirea zorilor. Ibolya ieşi repede pe uşă, se apropie de el. Lenei îi întinse, stîngaci, mîna. Ibolya îi dădu şi ea mîna ei obosită şi umflată de mult spălat. Stăteau aşa, prostiţi, cu capetele plecate. Margit, care ţinea caii lui Lenei, izbucni în plîns şi se întoarse cu spatele la ei. Totuşi, Lenei n-o putea îmbrăţişa. Nu, nu putea s-o îmbrăţişeze aici, în mijlocul curţii, ca în mijlocul unei pieţe fremătătoare. Ii strînse mîna să i-o strivească şi, tot cil bărbia în piept, sări pe capră. Margit se dete la o parte, şi Lenei dădu bici cailor şi ieşi pe poarta larg deschisă.
în sufragerie, colonelul Bodroky încerca să-i facă pe cei doi adversari de adineauri să bea cupa prieteniei. Şi Lâszlo, şi Pâl, aveau tot interesul să rămână buni prieteni. Lâszlo se temea de Jolân, Pâl nu se putea despărţi de Jolân. Telegdy, pentru care duelul fusese o destindere, era satisfăcut, ridică primul paharul de şampanie. Prietenii ciocniră toţi, băură şi începură să se îmbrace. Lăutarii încercau să cînte încet, sfios, un marş de plecare, sub cerdac.
Pâl îi ţinu haina Erzsebetei, îi căută evantaiul uitat, îi găsi şalul de dantelă rătăcit, ;îi şopti, cu cel mai languros glas al lui:
— Mănuşa asta m-a ferit adineauri! şi scoase o mănuşă'a ei de la piept, de sub haina unde o

strecurase cu o clipă înainte, cînd o găsise în salon.
Erzsebet, emoţionată, ridică spre el ochii plini de tristeţe şi nădejde.
După ce oaspeţii plecară, Baroty şovăi multă vreme să se îndrepte spre odaia neveste-si. în sfîrşit, îşi făcu curaj, străbătu salonul şi bătu în uşă.
— Cine e ? răsună aspru dinăuntru.
Eu! murmură graful
.înăuntru se auzi cheia răsUcindu-se în broască. Lâzslo se depărtă încet, intră în odaia lui. De fapt, era mai bine aşa. Nu mai avea acum putere să se certe cu ea, să îndure ameninţările, batjocurile ei. Mîine avea •să fie mai odihnit, poate chiar mai curajos. Avea să-i demonstreze, avea s-o convingă... Jolân era în stare să ajungă pînă la Papa să ceară divorţul, dacă el nu ştia s-o domolească. Ar fi trebuit în definitiv să plece amândoi la Budapesta, să-i facă cheful şi să mai închidă gurile moşierilor vecini, care parcă nu mai aveau alt subiect de conversaţie. Dacă ea voia să vîndă bucata aceea de pămînt, s-o vîndă. Prea îi scotea pe nas averea ei, ,o să aibă pe urmă motive să se mai res- strîngă, să ceară mai puţin. Ei, ea totdeauna avea să ceară mult, că doar, vag, ştia şi ea cîte proprietăţi are, dar se putea el, Lâszlo, s-o sperie mereu cu pămîntul vîndut, cu bunurile care diminuau.
Şi groful adormi, făcînd socoteli.
Jolân o chemă întîi pe Berta s-o pieptene, dar mîinile istovite ale fetei o enervară peste cîteva minute. Grofina îi smulse pieptenele din mînă, îl aruncă pe podea şi strigă să-i fie trimisă Ibike. Berta plecă, mulţumind lui Dumnezeu că se încheiase în sfîrşit şi ziua asta, înduioşată de mila lui Ibike, pentru care ziua fusese poate şi mai grea. Ibike veni încet, în vîrful picioarelor. Luă în mîinile ei pricepute pletele lungi, bogate, ale cucoanei şi începu să le pieptene cu răbdare, egal, ca în fiecare seară.
—■ Aşa, aşa ! spunea Jolân. Mă doare capul, Iboja. Sînt tare enervată, îmi vine să ţip. Piaptănă mai tare, şi tu ai mîinile moi ?
Vedea în oglindă, între şfeşnice, ochii umflaţi de plîns ai lui Ibolya, chipul ei trist, istovit. Se înfurie o clipă.
—< Cred că n-ai de gînd să-mi plîngi aici. Sper că ai să isprăveşti cu prostiile. Mie nu-mi trebuie oameni ursuzi lîngă mine. Mi-ajung supărările mele.

Ibolya nu plîngea. Vedea în faţa ei, în oglindă parcă, pămîntul din doisul morii, pe care nu se ridica nici o căsuţă şi pe care vîntul legăna holdele înalte, aurite, pe care nu le secera Lenei. îl vedea pe Lenei, subţire şi înalt, în lumina clătinată a felinarelor din curte, palid, palid, cu cearcăne la ochi, căutînd-o cu privirea rătăcită.

— Dă-mi halatul, Ibike ! Mi-e frig !

Degetele lui Ibolya se agăţară, aspre, de mătasea halatului.

— Mi se pare că nu-ţi sînt mîinile destul de curate azi. în faţa mea să nu mai vii cu asemenea mîini. Şi, Doamne, cum mă doare capul! Ce te uiţi la mine ? Maseazâ-mi puţin picioarele. Mi se pare că au început să mi se îngroaşe gleznele. In toate amărăciunile mele, numai ăsta mai lipsea. Nu te mai uită aşa la mine, că tu tot n-ai sa pricepi niciodată nimic!

DRAGUL NOSTRU GEORGICĂ

Adina se trezi devreme în dimineaţa aceea. Visase ceva învălmăşit, Georgică o striga parcă în vestibul să se grăbeas9ă, se auzea în curte sforăitul maşinii, dar ea îşi agăţase şnurul cu care îşi prindea pelerina de vizoni în capsa perlelor de la gît, şi nu-1 putea desface. Graba de a coborî, strigătele lui Georgică, care sunau parcă din ge în ce mai jalnic, ca un plîns de cucuvea, şi nodul pe care-1 făcea şnurul în jurul perlelor, nodul acela care creştea şi începea să semene cu o rădăcină încolăcită şi noduroasă de copac, toate căpătaseră în vis o amploare ciudată, un aer de panică. Adina se trezi asudată, gîfîind, ca dintr-un vis spăimîntător. Uşa podului scîrţîia, legănată de vînt, şi un camion mare sforăia în drum. Zgomotele lor se pre^făcuseră în vis în chemările lui Georgică, în atmosfera de spaimă care o trezise.

îşi pipăi întîi gîtul cu degetele care îi tremurau, simţi grosimea pijamalei de molton, deschise ochii, văzu odaia mică, scundă, căptuşită de dulapuri şi oftă adînc. Toată realitatea aspră şi rea îi răbufni în piept dureros. Şi un cuţit îi străpunse inima: pelerina de vizoni! De cînd se gîndea să se ducă la Valentina, să scoată haina din ladă, s-o pună puţin la aer, s-o îmbibe iar cu naftalină, ca să nu se întîmple o nenorocire! Dar uite că drumul pînă la Valentina era lung, era greu, şi ea nu se hotăra odată să-1 facă. Trebuia zilele astea să-şi ia inima în dinţi, să se ducă acolo, să vadă ce e cu lucrurile ei, cu blănurile şi cu covoarele.

în odaie era frig. S-ar fi cuvenit să se dea jos din pat, să aprindă focul. Dar dacă îşi strica somnul de tot? Azi avea o zi grea, îi trebuia putere. Sigur că

frigul avea s-o deştepte. Mai bine, mult mai bine să rămînă aşa în aşternut, întinsă perfect, cu mîinile destinse lipite de şolduri, cum scrie la carte, pentru ca circulaţia să se facă bine de tot, şi să aştepte aşa întoarcerea somnului. Dar pancă poţi dormi dimineaţa, cînd toată mahalaua asta — că nici nu-i mai poţi spune altfel decît mahala, de cînd s-au mutat în fiecare vilă atîţia oameni, mici funcţionari, muncitori! — toată mahalaua asta începe să fiarbă, oamenii — să plece la lucru, copiii — la şcoală, femeile —i la birouri sau la fabrici, sau la piaţă, camioanele cu pîine şi lapte şi zarzavat să urce ca smintitele strada povîrnită la Alimentarele care s-au deschis mai sus, în vîrful dealului ! Oamenii vorbesc tare pe stradă, copiii se strigă şi rid, rostogolesc cîte o cutie de conserve goală din vîrful dealului pînă în vale, bat mingea ca nişte deşucheaţi cei care nu se duc înică la şcoală, şi nimeni nu mai are odihnă, nimeni nu mai poate să doarmă, ca pe vremuri, aînd, dacă n-ave ai o probă la croitoreasă sau oră la coafor, nu te chinuia nimic în propria ta casă. Dacă n-ar fi fost nevoită să se mute din vila din vîrful dealului grădinii, vila în care a locuit cu Geor- gică, aici, în pavilionul de lîngă uluci, ar fi cunoscut şi azi adevărata linişte. Dar s-a gîndit la timp, înţelep- ţeşte, că e mai prudent să se mute în jucăria asta de pavilion cu o odaie, o săliţă şi un moft de bucătărie, pentru că n-ar fi putut ţine, fără îndoială, pentru ea singură, vila cea mare. Timpul îi dovedise că fusese prevăzătoare, cuminte. Acum în vila mare locuia o familie cu doi copii şi încă o funcţionară, despre care se auzea că se mărită şi îşi aduce şi bărbatul acolo. Numai plăcută n-ar fi fost convieţuirea cu ei! Da, azi avea o zi grea. Avea să se ducă la Irina! Intîlnirile cu ea o amărau pentru o bună bucată de vreme. Trebuia să doarmă, trebuia să doarmă! Să nu se macine cu gîndurile! Era numai 8, ziua se întindea înaintea ei lungă şi stearpă, pînă la ora 7 seara, cînd venea şi bărbatul Irinei acasă. Dacă o găsea singură,
Irîna avea să spună iar: „Vino altădată,: mamă, cînd e şi Sandu acasă, să vorbeşti şi cu el", aşa că degeaba se mai ducea. ; t
i]
închise ochii şi-şi simţi pleoapele, faţa uscate, grozav de uscate. Crema era la căpătii, dar trebuia să mai scoată o dată mîna de sub plapumă, în frig, şi o scosese doar, ca să se uite la ceas. Adina oftă adînc şi întinse totuşi mîna după borcănelul de cremă. O piele neunsă se zbîrceşte. Avea destule supărări, atîta mai lipsea, să vină peste ele şi

bătrînețea. închise ochii, încercă să-şi destindă faţa, lucioasă şi grasă acum, să facă un gol în minte, să nu mai simtă, să nu mai gîn- dească nimic, dar nu putea. Gîndurile, ele singure, de capul lor, o cutreierau, ca şi cum mintea ei ar fi fost un cîmp de bătaie pe care aleargă nişte cai speriaţi, sălbăticiţi, de pe care au căzut călăreţii! „Ce fericiţi sînt oamenii fără gînduri, oamenii simpli!" gemu în mintea ei Adina. Uite, bunăoară chiriaşii din vila mare ; ce griji au ăştia ? Viaţa lor se înşiră simplă şi monotonă. El pleacă dimineaţa la birou, vine pe la 4, mănîncă, cîteodată pleacă iar la vreo şedinţă, seara mănîncă şi se culcă. Gata, nici o grijă, leafa vine la 1 şi la 15, n-are procese, n-are supărări, are lemne. O existenţă ca un ceasornic. Ea, nevasta lui,- pleacă şi ea dimineaţa la slujbă, vine pe le 4, găteşte pentru a doua zi, scaldă copiii, o primeneşte pe soacră-sa, cîrpeşte cîte ceva, spală, se culcă, şi atît. Bătrîna, cel puţin, mama chiriaşului, e aproape paralizată, n-are habar de nimic, stă în pat tabla-başa şi e servită, e schimbată, e spălată! Ce ştie chiriaşa ce înseamnă să fii o femeie fără apărare, ce ştie ce înseamnă durerea de a nu mai fi îmbrăcat, ea, care n-a fost niciodată şi nu are gustul eleganţei, ce ştie ea Ce înseamnă să ai o fiică ingrată, un ginere rău şi insomnii ? Sigur că doarme ca un buştean după atîta treabă, şi sigur că-i place să facă treabă, pentru că a făcut de cînd e pe lume şi pentru că e zdravănă ca un flăcău, cu nişte picioare de-ar ptitea încăiţa pantofii lui bărbatu-său! Fără îndoială că asta nu simte că i se strînge inima cînd îşi priveşte mîinile, aşa cum i se strînge ei, Adinei ! Uite, tot spălînd vase, i s-a încreţit pielea pe mîini şi i s-âii Umflat buricele degetelor. Şi doar încearcă să mănînce cît mai puţin şi ca să nu cheltuiască mult, şi ca să nu se îngraşe, s-o găsească Georgică deformată cînd se va întoarce acasă, şi ca să reducă treburile gospodăriei. Bea ceaiuri medicinale, face o supă de cartofi care ţine două-trei zile, face un campot cu zahăT puţin, care durează o săptămînă. Astea sînt vremuri în care să cheltuiască pe mîncare banii obţinuţi din cîte o vînzare? Sau sînt vremuri în care să-şi facă ceva de îmbrăcat, să spună tot oraşul că puţin îi pasă de Georgică, care e închis ? Lasă, dacă iese el şi dacă se întorc iar vremurile, că doar n-au să încreme-nească aşa, are să scoată iar din lăzi blănurile, stofele încă necusute, mătăsurile şi fusurile de piele, şi să-şi facă lucruri moderne, lucruri la zi, să le modifice pe cele vechi, bune, puse deoparte ca să nu le uzeze. Acum lumea nu trebuie să vorbească, lumea[1] trebuie s-o uite. De, a ajuns aşa,

încît doreşte s-o uite lumea, pe cînd odinioară dorea să atragă toate privirile, ca un far, ca o stea ! Unii, dintre vechile cunoştinţe chiar, dintre cei care fac pe mironosiţii, strîmbă din nas cînd o văd, chipurile îi revoltă „vina" care 1-a băgat în închisoare pe Georgică. Au devenit oameni morali, şi Georgică are re- numele că a furat statul. Parcă ei dacă ar fi avut posibilitatea... N-au avut la îndemînă, ică altfel nu sînt proşti să nu fi profitat cît de cît. Auzi, furt! Dacă asta se cheamă furt, atunci toţi furau pe atunci, adică toţi oamenii care aveau o situaţie frumoasă şi de care depindea ceva ! Ea, Adina, e sigură că toţi se aranjau. Astea se chemau afaceri, nu furt. Dar cei de acum, cu cuvintele lor grele... Numai ca să te jignească, pentru că eşti boier, eşti mai subţire decît ei. Din invidie ! Şi cînd au preluat ei tot, şi banca, şi societatea anonimă, ar fi vrut să vină Georgică, ca un copil nevinovat, să le pună în poală tot, şi aur, şi devize, şi toată munca lui de o viaţă întreagă, şi fondul,, străin. Aşa ceva se vede doar în parabolele din ***Evanghelie,*** dar în viaţă nu. Da, astea sînt vinile lui Georgică, săracul, şi pentru asta trebuie să sufere ea, Adina, ca o martiră, ca o victimă inocentă !

începea să-i fie foame I S-ar fi cuvenit totuşi să se scoale, să facă focul, să facă un ceai. Dar ce ceai ? De cozi de cireşi pentru rinichi ? De foi de patlagină, pentru plămîni ? De coada-şoricelului pentru întărire ? De sunătoare, pentru ficat? De tei, pentru nervi? Ce nenorocire, Doamne, să fii atît de debil, încît să trebuiască să te îngrijeşti tot, bucăţică cu bucăţică, şi să n-ai părticică din tine care să nu fie suprasensibilă, susceptibilă de boală! Sigur că oamenii ăştia din jurul ei, chiriaşii din vila mare, toţi muncitorii ăştia din cartier, care fac atîta tărăboi şi par atît de bine dispuşi, pot munci şi cîştiga parale dacă sînt sănătoşi, dar ea ce să facă ? Ea e o biată femeie singură şi delicată, o biată femeie pe care n-o ajută şi n-o înţelege nimeni I Munca e făcută pentru altfel de oameni, şi la drept vorbind ea, care mai are ce vinde încă douăzeci de ani dacă nu iese Georgică, de ce ar munci? Numai de ochii lor ? Nu, asemenea concesii care istovesc şi deformează n-are să facă niciodată. Şi, după ce că propria ei viaţă e în cîrca ei, după ce că trebuie să aibă grijă de ea însăşi şi dacă vrea să mănînce, şi dacă vrea să-şi aeriseasca odaia, şi dacă i s-a rupt un ciorap, după ce că trebuie să dea piept cu oficialităţile cînd vine funcţionarul cu plata apei sau a electricităţii, cu fiscul cînd plăteşte impozitele grădinii şi vilei, cu chiriaşii cînd le ia chiria, tot în sarcina ei cade

acum şi grozava răspundere a recursului lui Georgică. La proces a fost condamnat la zece ani. Toate cunoştinţele i-au spus atunci că dacă ar fi luat din vreme un avocat care să cunoască chestiunea, Georgică ar fi scăpat cu mai puţin, ar fi ieşit pe loc, făcuse doar destul. Dar ea s-a lăsat în grija lui Sandu, şi Georgică a fost apărat din oficiu **de** cineva care nu ştia bine dosarul. Trebuie să caute avocaţi deci, trebuie să-i plătească ? Da, ea trebuie să-i plătească! Irina nici nu vrea să audă de aşa ceva, Irina ar vrea ca totul să se facă cu economie, repede, pe tăcute, ^ă nu se mai întindă în oraş zvonuri care l-ar păgubi pe Sandu, ca ginere. Fraţii lui Georgică, Petre şi Dinu, ar fi bucuroşi s-o vadă vînzîndu-şi şi perna de sub cap, pentru procesul ăsta. Şi bietul Georgică, el, care a crescut-o pe Irinel a lui în puf, care şi-a crescut fraţii la rîndul lor şi i-a băgat în pîine, care a fost atît de bun şi generos cu toată familia, a rămas acum părăsit de toţi, în grija ei, în grija unei femei slabe, bolnave, fără nici un venit, fără nici un ajutor pe lume.

Adinei îi veniră lacrimile în ochi. I se rupea inima la gîndul că ea, care era atît de şubredă şi săracă, trebuia să se ocupe acum cu procesul lui Georgică. Dacă acum douăzeci şi şase de ani, cînd au cerut-o şi Georgică, şi Dan Dragomirescu, l-ar fi luat pe Dan, azi ar fi fost scutită de toate amărciunile astea. Dan era şi acum liniştit, acasă la el, cu nevasta şi cu copiii, avea şi acum o slujbă, era şi acum bine văzut în tot oraşul. E drept că atunci Georgică părea o partidă mai bună, mai de viitor, că în tot timpul acestor douăzeci şi şase de ani avusese o situaţie mai strălucită decît Dan, că nevasta lui Dan avusese o singură haină de blană şi destul de puţine bijuterii, că atunci Cînd venea un turneu teatral în oraş sau era un concert excepţional, ea şi Georgică aveau prima lojă, şi Dan cu nevasta stăteau pe undeva pe la parter, dar nici rău nu o duseseră, şi acum nu pătimeau nimic. Ei, şi parcă în definitiv tot ce avea ea, tot ce avusese adică, se corectă repede Adina în gînd din obişnuinţa de a vorbi în faţa altora, îi fusese cumpărat de Georgică? Dacă n-ar fi avut averea ei personală, poate că ar fi arătat ca nevasta lui Dan. Dar dacă s-ar fi măritat atunci cu el, azi averea ei ar fi pusă la adăpost, nimeni n-ar avea curajul s-o descoasă dacă mai are, cît mai are şi s-o consoleze că n-are să moară de foame încă douăzeci de ani de acum înainte. Consolările lor! Mai bine ar sări în ajutorul unei femei singure, lipsite de puteri, şi, în loc să-i facă socoteala ce are şi ce n-are, ar

scoate ceva din buzunar şi i-ar da, politicos, respectuos, se înţelege.
Adina simţea cum gîndurile astea care o frămîntau îi făceau rău, o îmbolnăveau şi mai tare. Şi un sentiment grozav de nedreptate o făcu să se mai simtă o dată superioară întregii omeniri: ea nu era nedreaptă, ea nu oropsise pe nimeni, ea ignorase toţi oamenii în bloc, ea habar nu avusese măcar de miile astea de existenţe care se ridicaseră acum, se consolidaseră putere în stat, şi prima lor grijă era să-i aresteze bărbatul, s-o determine să se mute în pavilionul cel mic, s-o facă să trăiască din rezerve, s-o pună pe drumuri. Da, omenirea era nedreaptă cu ea, şi la adică şi soarta fusese nedreaptă, că n-o îndrumase acum douăzeci şi şase de ani spre Dan, ci o purtase spre Georgică, o în-şelase. Adina mai stătu în pat vreme de un ceas, să se liniştească, apoi îşi puse ciorapii groşi de lînă, halatul căptuşit, papucii de stofă şi făcu focul. Bău încet ceaiul de tei, un ceai calmant în vederea zilei care o aştepta, mîncă puţin compot de prime de ieri, pentru că făcea bine la stomac, şi după ce în odaie se încălzi, se spălă domol şi începu să-şi facă unghiile. In faţa oglinzii se enervă din nou. Cu cîte sacrificii îşi făcuse părul permanent, şi uite că două şuviţe nu prinseseră. Oamenii ăştia îţi fură pur şi simplu banii din buzunar. Nimeni nu mai munceşte conştiincios. Aşa lucrau altădată, cînd ştiau nevasta cui eşti ? Ba mai sînt şi obraznici, îţi spun „dumneata" în loc de „dumneavoastră" ! Stai la rînd ca toată lumea, vezi acolo nişte mutre care numai distinse nu sînt, te miri cine poartă pălării şi ciorapi nylon, dai un purcoi de bani şi nimeni nu se gîndeşte cu milă de unde i-oi fi scos tu, femeie singură şi bolnavă, şi pe urmă vii acasă cu două şuviţe linse.
Adina stătea acum la fereastră, se uita la fulgii mici care începuseră să se cearnă peste grădină, şi-şi trecea iar şi iar prin minte toate grijile ei mari.
Copiii chiriaşilor din vila de sus încercau să se dea cu săniuţa pe clina dealului, dar zăpada nu prinsese încă strat pe pămînt, şi sania se împotmolea în noroiul ud, abia pătat pe ici, pe colo cu alb. Copiii se încăpă- ţînau, făceau haz, se răsturnau unul pe altul în tină şi se ridicau cu hăinuţele ude şi murdare.
„Ce lipsă de educaţie, ce prostii! se gîndea Adina la fereastră. Mie să-mi fi venit Irina aşa de murdară în casă cînd era mică, să-şi fi pătat hainele aşa, aş fi ţinut-o la colţ o zi întreagă şi trei zile aş fi lipsit-o de desert! Dar pe ei cine să-i educe ? Părinţii, care sînt la birou ? Bunica aceea

care zace ? Lasă să spele doamna chiriaşă diseară, să Je spele paltoanele, că tot n-are alte griji! Ce o frămîntă pe ea ?"
Cînd se apropie ora mesei, Adina se gîndi adine dacă azi, în chip excepţional, nu s-ar fi cuvenit să, mă- nînce mai substanţial, de vreme ce avea de dat o luptă cu Irina şi Sandu. Putea, în definitiv, să deschidă una dintre cutiile de conserve din lada cea mare, conserve străine, pe care le păstra din timpul războiului pentru zilele în care nu va mai avea nimic, sau va fi înzăpezită aici, pe dealul ei, sau va voi să-şi aducă aminte de gustul bun al lucrurilor de altădată. Nevoia de a fi puternică o împinse atît de departe, încît deschise uşa dulapului în care se afla lada şi-i ridică chiar capacul, dar după ce se uită lung la cutiile lucioase, cu peşte, cu carne, cu sparanghel şi ananas aşezate în cuprinsul ei, se răzgîndi. Nu, nu era încă înzăpezită aici, provizii avea în cămară, supă de cartofi şi compot de prune făcuse alaltăieri şi avea încă pentru azi şi mîine, asta ar fi fost risipă, ar fi fost necumpătare. Cine ştie ce zile aveau să mai vină?! Recursul lui Georgică, chiar dacă începea în curînd, putea ţine mult, putea fi chiar pierdut, regimul însuşi putea dura Dumnezeu mai ştie cît. Nu, nu era momentul să facă lucruri necugetate. închise repede capacul, uşa, îşi puse un şal în cap, intră în bucătăria neîncălzită, îşi aduse supa şi compotul şi mîncă pe măsuţa de lîngă pat, în faţa sobei. Mîncă de-a dreptul din cele două castroane, ca să nu mai fie şi farfurii de spălat, apoi, gemînd, cu adîncă tristeţe, spălă lingura şi linguriţa, dezgustată adînc de situaţia asta umilitoare.
După masă, Adina se culcă, bine învelită, şi dormi pînă la cinci, cu toate că era foarte nervoasă.
Tutu şi Nina se jucau pe covor cu jocul cel nou, pe care-1 primiseră de curînd de la doctorul Berceseu. Irina se uita la buclele lungi, negre ale Ninei, la năsucul ei rotund ca un nasture în feţişoara rotundă şi ea ca o farfurie, feţişoară de catifea parcă, pufoasă şi dulce, de culoarea castanei, şi simţea iar cum îi creşte inima de bucurie şi orgoliu. Era a ei fetiţa asta minunată, ca un fruct, ca o floare, fetiţa asta în faţa căreia, pe stradă, Cînd o plimba, se oprea orice trecător şi întindea mina, fără să se poată opri, ca s-o atingă, ca s-o mingiie. Semăna într-un fel cu Sandu, la colorit, dar era mult mai gingaşă, mai desăvîrşită, mai strălucitoare decît arăta Sandu în fotografiile lui făcute la vîrsta de acum, a Ninei.
Tutu semăna cu ea, şi poate mai mult decît cu ea, cu bunica lui, cu Adina. Aceiaşi imenşi ochi albaştri, acelaşi păr blond-roşcat, acelaşi nas

acvilin, bine desenat de acum chiar, de la cinci ani. Pe cînd Nina era toată răsfăţ şi graţie, Tutu era impulsiv, neastîmpărat, voluntar şi scandalagiu. Voia eu tărie tot ce voia, şi ştia să obţină lucrurile de care avea chef nu cu alintări, ca Nina, ci prin demonstraţii logice că-i e necesar, şi printr-o încăpăţînare care îi răzbea totdeauna.
Irina voia ca copiii ei să aibă tot ce n-avusese ea în copilărie : căldură, răsfăţ, dreptul de a vorbi liber, de a avea păreri, de a avea gusturile lor. Uneori ajungea chiar să se certe cu Sandu — erau singurele lor certuri —< din pricina educaţiei copiilor, pe care el ar fi vrut-o mai severă. Ajungea atît de departe cu duioşia ei faţă de ţînci, încît nu-i putea vedea plîngînd, chiar cînd erau vinovaţi, chiar cînd Sandu îi mustrase cu drept cuvînt, chiar cînd făcuseră o boacănă care, trecută cu vederea, le falsifica ideea despre ce e bine să faci şi ce nu, chiar cînd lacrimile lor reprezentau nazuri, nevricale, încăpăţînări. Cînd îi vedea plîngînd îşi aducea aminte de ea însăşi în vreunul din ungherele ca. sei părinteşti, bine ascunsă, strivită de amărăciune, sus- pinînd după ce primise o mustrare aspră, o palmă sonoră, o observaţie ironică şi tăioasă. îşi aducea aminte de cît de singură şi oropsită se simţea atunci, cînd tata era la birou şi n-avea cui se plînge, cînd ***Fräulein*** era ocupată să aranjeze un volan sau o dantelă la rochia cu care mama avea să iasă în seara aceea, cînd mama, ca şi cum nu şi-ar fi ieşit din fire cu cîteva clipe mai devreme, îşi masa liniştită faţa înaintea oglinzii şi se ocupa de părul şi de unghiile ei
.îşi aducea aminte cum, dacă era pedepsită să nu iasă din odaia ei sau să nu mai intre în casă, unde murdărise cu pantofii neşterşi un covor, şi să rămînă pînă la căderea nopţii în grădină, tata se furişa în colţul unde era ascunsă, tăcută ca un şoarece, şi cu ochii plecaţi, cu un glas care se vedea bine că minte, îi şoptea moale : „Irinel, trebuie să fii cuminte altă dată. Ştii, mama e nervoasă, dar te ceartă pentru binele tău. Nu mai plînge, fata tatii!" O săruta tata, îi băga repede în buzunarul şorţuleţului cîteva bomboane sau cîteva smochine, şi fugea tiptil, speriat, ca un vinovat.
Şi şşrţuleţele pe care le purtase toată copilăria, toată adolescenţa, rochiile prea modeste, ciorapii groşi de tricou, rufăria de pînză albă tăiată simplu, pantofii de copil, laţi şi botoşi, pe care îi încălţase pînă la măritiş 1 Cum rîvnea pe atunci la rochiile,

la podoabele mai- că-si, la plimbările ei, la aerul acela dezinvolt şi pretenţios pe care îl avea necontenit, ca văi om care ştie că i se cuvine tot. Ei îi era teamă şi să-şi audă glasul sunînd ceva mai tare într-o încăpăre, atît de des îi striga mama: „Irino ! Nu sîntem în pădure !", „Irino, un copil se cuvine să fie modest". Şi copil modest trebuise să fie pînă la nouăsprezece ani, cînd se măritase. Fără îndoială că nu s-ar fi măritat pînă azi, cu şorţuleţele, codiţele, „modestia ei", cu teama ei de oameni şi cu puţinele prilejuri de a-i întîlni, dacă nu s-ar fi schimbat lucrurile în asemenea măsură, dacă tata n-ar fi ieşit grăbit şi prudent la pensie, dacă Sandu n-ar fi venit în casă să cumpere o haină îmblănită a tatei şi dacă mama, speriată cum era de împrejurări, n-ar fi avut, ca nealtădată, o atitudine cu totul pasivă faţă de acest eveniment. Tata se bucurase, temător cum era să nu i se întîmple iceva într-o zi, s-o vadă pe ea salvată, măritată cu un om care avea o funcţie acum, şi era prea tînăr ca să fi avut vreo activitate înainte de 23 August. Poate se bucurase şi mama că aveau să se restrîngă cheltuielile casei. Fusese total indiferentă faţă de această căsătorie, îl lăsase pe tata să facă ce vrea, dar se împotrivise cu tărie să i se dea Irinei vreo zestre, să se treacă caseude la Poştă pe numele ei sau să-şi împartă cu ea rezervele de îmbrăcăminte, stocul de materiale încă nelucrate, lucrurile din casă. Irina căpătase cîteva covoare, divanul pe c§re dormea acasă, un salopaş care stătea în pod.
„Dacă o iubeşte, s-o ia aşa cum e !" spusese Adina. „Poate că individul se gîndeşte că avem avere, şi de asta o cere. Să dea întîi dovadă că nu e interesat. Vom, vedea mai tîrziu." Tata tăcuse, ca de obicei, şi le mai dăruise biroul lui şi un ceas de aur cu lanţ, toate lucrurile pe care le cumpărase demult, din banii lui, din cîştigurile lui.
Un ţipăt o trezi din gînduri pe Irina. Nina încerca să-şi smulgă buclele negre din mîinile încleştate ale lui Tutu şi se zvîrcolea ca un peşte pe uscat. Se repezi la ei şi-i despărţi cu destulă trudă, pentru că mînu- ţele 'lui Tutu ţineau bine ce apucau, ca nişte labe de rac.
— Mi-a luat un vagon de-al meu! striga îndîrjit Tutu.
— Cum al tău, mamă? Trenul e al amîndurora. Nenea doctorul vi l-a adus la amîndoi.
— Dar noi l-am împărţit, trei vagoane ale ei, trei vagoane ale mele! se încăpăţînă Tutu. De ce mi-a luat vagonul meu ?

— Că mi-a plăcut! şopti dulce Nina, cu ochii ei mari încă plini de lacrimi, lipindu-se ca o pisică de pulpele maică-si.
— Al . [9] şi Tutu ridică pumnişorii strînşi; ochii îi sclipeau, , .Ş|tri şi aprinşi.
— Hai să îi^împărţim iar, vreţi ? încercă Irina să-i împace. Fiecare îşi alege vagoanele care-i plac şi aşa rămîne! Nina, sufleţelul meu, nu-i frumos să te înţelegi într-un fel, şi pe urmă să schimbi.
— Dar mie îmi plac şi albastre, şi verzi! Mie îmi plac toate ! susură Nina şi dete capul pe spate, cu cel mai fermecător zîmbet al ei.
— Atunci, are să vă cumpere mama mîine încă un tren, hotărî Irina răpusă, ca să aveţi fiecare trenul vostru. E bine aşa ? Pînă atunci, jucaţi-vă frumos cu ăsta. Da ?
împăcaţi, copiii se aşezară iar pe covor, amestecîndu-şi mînuţele grăsuţe deasupra şinelor de metal curbat şi vorbind în şoapte :
— Pleacă trenul, pleacă trenul... pfu ! piu!
„Cît sînt de frumoşi,' cît sînt de drăgălaşi ! se gîndea Irina. Ce bine le stau hăinuţele astea albe de catifea ! Şi ce bine i-ar fi stat Ninei un paltonaş din stofa albastră, pufoasă, care e în lada mamei Ï" De cîteva ori fusese gata să-i spună maică-si, dar se oprise Ia timp, gîndindu-se că n-avea să se aleagă cu altceva decît cu o criză de lacrimi şi reproşuri: „Acum, cînd nu mai am cu ce trăi, vrei să-mi iei şi tu ce mi-a rămas ?" De cîteva ori fusese gata să scoată stofa din ladă fără s-o mai ceară şi s-o dea la croitoreasă, dar n-avusese curajul, tot de teama văicărelilor nesfîrşite ale Adinei şi a perspectivei de a se auzi de tot oraşul, de toate cunoştinţele în faţa cărora Adina s-ar fi plîns : „M-a furat! M-a jefuit! Propria mea fiică mi-a furat ultimele lucruri!"
Sandu avea dreptate, era mai bine să lase timpul să treacă. Lucrurile aveau să se limpezească într-un fel. Tata avea să iasă poate, şi atunci aveau să-l convingă ei doi că fuseseră nedrepţi la căsătoria lor cînd nu le dăduseră mai nimic. Unor oameni bătrîni, el ieşit din închisoare, şi ea trecută, luaţi la ochi de autorităţi, le mai trebuiau haine noi, argintărie, porţelanuri ? Să se ducă să trăiaşcă la ţară, în satul tatei; ei, cei tineri, aveau, cu destul efort, să le trimită la nevoie cîte o $ută de lei din cînd în cînd (dacă tp' otea că e nevoie şi e drept, că doar acolo avea axînt, o livadă de pruni şi o fineaţă — doi bătrîni cumpătaţi puteau să trăiască din ele şi din chiria vilelor de aici), şi să le lase lor, care aveau greutăţi, copii, o tinereţe însetată de viaţă, toate lucrurile pe care mama le depusese la ea

cînd închiriase vila cea mare. Destul că dusese atîtea altele la prietena ei Valentina, la ţară, Dumnezeu mai ştie unde, lucruri pe care Irina n-o să le mai vadă în viaţa ei, pe care le pierdea iremediabil, dacă tata nu se întorcea.

Iar dacă tata n-avea să mai iasă din închisoare —• şi la gîndul ăsta Irinei îi venea să plîngă — în adevăr mama mai avea ce vinde din ce ascunsese în alte locuri, ca să trăiască ea singură pînă la sfîrşitul vieţii. Destul o tratase ea toată copilăria ca pe un copil de pripas, măcar acum s-o silească să se gîndească la răspunderea ei de mamă. Era bătrînă, era isprăvită, ce mai voia de la viaţă ? Să renunţe odată, să lase locul altora. Ce-i trebuia chiar atîta, ca să vieţuiască ? Se plîngea mereu că e bolnavă, dar de fapt e mai sănătoasă decît Nina si Tutu. Bolnavă se considera de pe cînd ţrăia viaţa de lux pe care i-o făcea tata. Se ducea atunci în fiecare vară la Karlsbad sau la Vichy, şi ce toalete îşi mai făcea ca să se ducă! Ea, Irina, rămînea cu *Fräulein* în grădina mare, în vila pustie. Tata întîrzia în fiecare seară la club, era şi el liber să petreacă, şi cînd stătea pe acasă era drăguţ, o răsfăţa. *Fräulein* era totdeauna aiuritâ, absentă, scria şi primea scrisori regulat de la Mediaş, unde avea de zece ani un logodnic, Hans, cu care nu mai izbutea odată să sa mărite. Ce zile lungi, ce zile lungi şi plictisitoare...

Apoi mama se' întorcea, şi începea să iasă, să primească, să strălucească. Ce multă lume îi făcea curte ! Era frumoasă! Irina stătea prin colţuri, în serile de petrecere, cu eternele ei şorţuleţe cu dantelă peste rochiile nici lungi, nici scurte, şi o pîndea. O pîndea cu jind, cu admiraţie, cu ură. Avea cincisprezece, şaisprezece, şaptesprezece ani, şi nimeni nu se gîndea că e o fată tînără, o fată în casa aceea. O mîngîiau pe bărbie, ca pe un copil. Mama primea flori, multe flori. Ei i se aduceau uneori bomboane, tot ca unui copil. Mama rîdea tare, privea în gol, pe deasupra oamenilor, ca şi cum s-ar fi gîndit la ceva ce ştia numai ea, şi ei găseau că e interesantă. Ce privire de pasăre de noapte, care nu vede, avea! Ce privire stupidă! Şi, deodată, o vedea pe ea, pe Irina, în ungherul ei, şi-i spunea rece, printre dinţi: „Tu nu te duci la culcare ? Mîine doar mergi la şcoală." Şi ceva mai tare : „Ţi-ai făcut lecţiile?" O dată un căpitan cutezase să-i facă ei un compliment, şi mama suspinase : „Dacă n-ar fi atît de stîngace şi voinică! E un copil, şi arată ca un zdrahon! Nu ştiu ce-o să mă fac cu fata asta!" O duruse pesemne complimentul. Şi acum, acum chiar, cînd vine în

casă, e coafată, şi fardată, şi gătită. Nu s-ar da înapoi nici dacă Sandu i-ar face curte, o, nu I Noroc că el n-o poate suferi. în definitiv, Ce rost are să-şi privească ginerele cu ochii aceia vagi şi pierduţi ? Ştie că i-a stat bine cîndva...
Uşa holului scîrţîi întîi lung, apoi fu închisă energic. Venea Sandu! Copiii săriră de pe covor şi se repeziră să-1 întîmpine. Irina ieşi şi ea din dormitor, încet, ca în somn, cu capul greu încă de amintirile pe care le perindase în minte. Faţa lui Sandu era rece şi udă.
— Ninge, Sănducule ?
— Aşa, rar, mărunţel. N-a venit regina-mamă ?
— încă nu, pe la şapte a spus parcă...
— Ce-i cu tine ? Eşti intimidată de pe acum de. în- tîlnirea cu ea, te văd eu. Irino, te rog, fără sentimentalism ! Cum ai să fii o clipă slabă, femeia asta are să te bage în buzunar. Tot n-o cunoşti ?
—< Ba da! murmură Irina. O cunosc de mult.
— Da' de unde ! Abia eu ţi-am deschis ochii. Cînd te-am cunoscut, o adorai.
Irina protestă de data asta energic.
— O, cînd m-ai cunoscut tu n-o mai iubeam de mult. Cînid eram mică de tot o adoram, cu toate că mă repezea. Ştii, era atît de frumoasă, de elegantă — Irina şovăi — vulgară, dar frumoasă.
— Frumoasă! rîse Sandu. Pentru orice copil mama lui e frumoasă. Cu mutra ei rigidă, inexpresivă, Cu ochii ei fără privire, ca de statuie.
—i Era frumoasă, tu n-o ştii! Nu ştiu cine în oraş n-a fost îndrăgostit de ea, şi... eu m-am mirat tot-deauna. Acum nu se mai vede nimic.
Soneria ţîrîi prelung.
— Nu cedezi nimic, nu dai nimic, nu te amesteci în nimic ! Ai auzit ? şuieră Sandu. Şi o lichidăm repede, pentru că vine la masă doctorul Bercescu şi nu vreau s-o întîlnească la noi. Are un cumnat în magistratură şi nu vreau să creadă că sînt amestecat în asemenea procese !
Sandu se întoarse pe călcîie şi se duse să deschidă. Feţişoara de la ţară care le făcea menajul între-deschise uşa bucătăriei şi se uită lung în odaie.
Trecînd pe lîngă ea, Sandu îi închisa uşa în nas. „Să nu mai vadă şi asta tot, că pe urmă vorbeşte în cartier !"
După ce-şi scoase paltonul in vestibul, Adina intră în dormitor cu un aer demn şi trist, cu un aer de martir nobil, care se sileşte să se mai ţină încă în picioare.
Copiii, din obişnuinţă, îşi îndreptară privirea spre noua-venită în odaie, deprinşi să fie mîngîiaţi, admiraţi de orice oaspete, să li se aducă un dar.

Adina însă se așează solemnă și abătută într-un fotoliu, îndreptă spre ei marii ei ochi albaștri, inexpresivi, întrebă din vîrful buzelor: „Copiii sînt sănătoși ?", ca și cum ei n-ar fi știut încă vorbi, apoi duse batista la ochi și începu să plîngă. Irina și Sandu tăceau. Era mai convenabil să vorbească ea întîi, să vadă cum punea problema, ce anume voia, cum pornea atacul, ca să știe ei cum să-1 pareze.

—• Sînt bolnavă, sînt foarte bolnavă, începu Adina, mă mir că am avut putere să viu pînă aici. Sufăr de ficat, sufăr de nervi, sufăr de stomac, sufăr poate și de plămîni și nu știu încă.

Sandu lunecă o privire ironică, sticloasă, către Irina și tăcu. Irina se rezemă mai adînc pe speteaza scaunului și tăcu și ea, îndesat.

— Și sînt singură, nimeni nu se gîndește să vină să-mi dea un ajutor. Nimeni nu se întreabă: „Ce face nefericita aceea singură ziua și noaptea în bordeiul ei i Cine-i sparge lemne ? Cine-i face focul ? Cine-i spune o vorbă bună?"

— Ai prietene, rosti sec Sandu.

—[1] Prietene ? Și la ce folosește azi prietenia ? Ce servicii nu le-a făcut bietul Georgică, cum le ducea acasă cu mașina, cum le băga rudele, oricît ar fi fost de neghioabe, în posturi mari, cu salarii grase. Ce mese le dădea!

— Din banii lui! glumi Sandu.

Adina se uită la el urît, iritată.

— Ce-ți pasă dumitale din ai cui bani ? Așa era la noi în casă înțelegerea: el cheltuia pentru menaj, eu îl scuteam de toaletele mele. îmi era destul de recunoscător că supravegheam mersul casei, banchetele pe care le dădea, educația ta, Irino ! Eu am fost doar totdeauna suferindă, și Georgică știa să mă menajeze !

— De educația Irinei să nu mai vorbim!

— Cum îndrăznești să spui că soția dumitale nu e hine-crescută și nu e educată ? Știe doar două limbi, a avut totdeauna guvernantă, și dacă nu te-ai fi grăbit să o zăpăcești, făcea și facultatea.

— Noroc de guvernantă, altfel i-ar fi fost prea amară viața în familie. Eu am salvat-o la timp.

Adina se uită cu furie și mustrare la Irina.

—• Tu nu spui nimic ? Ce i-ai povestit despre mine ? Ce minciuni i-ai spus, copil nerecunoscător ? Il lași s-o insulte pe mama ta ?

Irina privea în pămînt. înăuntrul ei se emoționase, ar fi vrut să-i spună vreo două cuvinte maicăi-si, dar o oprea un fel de lașitate, pe care ea o lua drept milă, nșa că rosti molcom, iără culoare :

— La ce bun să discutăm despre trecut ? Spune, mamă, ce aveai de spus.
Adina începu iar să plîngă. In adevăr, împotriva lor doi nu putea să lupte în ceea ce privea trecutul. O. asemenea discuţie se putea întinde pînă cine ştie cînd. Georgică nu era aici ca s-o apere, şi ei doi erau nerecunoscători, egoişti, asta era evident. Era mai practic deci să atace.problema importantă acum, şi n-o putea ataca dacă nu-i înduioşa puţin.
Copiii, care se jucau mai departe pe covor, ridicară capetele surprinşi de suspinele ei. Tutu o privi cu multă curiozitate, şi Nina îşi strîîmbă deodată chipul ei mititel şi începu să scîncească şi ea. Speriată, Irina se ridică repede, luă fetiţa în braţe, o strînse la piept şi o aşează pe genunchii ei. Potolită, Nina începu să se joace cu mărgelele de la gîtul maică-si, şi Tutu, fericit că e singur stăpîn pe tren, şi-1 trase în dormitorul învecinat şi începu să-i demonteze locomotiva.
— Copii, şopti Adina, trebuie să facem recurs în procesul tatălui vostru!
„Aha, se gîndi Sandu, asta era! Acum sînt copilul ei! Vrea să mă amestece în povestea conului Georgică ! Mulţumesc ! Eu nu-1 las nici pe tata să vină pe la noi, pentru că vreau să uite lumea că sînt fiul unui colonel deblocat j eu nu ştiu cum să-mi creez relaţii, şi mi se face rău cînd o văd pe ea intrînd pe uşă, am fost fericit că primul proces nu s-a judecat aici, în oraş, şi acum vrea să mă tragă în poveştile dumnealor, în-recurs! Nu, cucoană, ai greşit adresa!"
— Dacă vrâi să faci recurs, noi doi nu putem decît să te felicităm ! Sigur, orice soţie face recurs.
Irina nu mai auzi răspunsul bărbatului ei. Inima îi bătea cu putere. începe iar procesul celor cinci, procesul tatei ? Să ştii că are să vrea ceva din lucrurile lui, să vîndă, să plătească avocaţii! Bietul tata, s-ar putea să iasă! Cine ştie ce întorsătură aduce recursul, ce reducere de pedeapsă! Dar ce o să vrea din lucrurile lor ? Nu, stofele niciodată! Săracul tata, el o fi ştiind ? Şi parcă argintăria e mai bine s-o ia ? Toată nădejdea e la Sandu !
— Mi-au spus prietenele, "cunoştinţele, că dacă laşi lucrurile la voia întîmplării, numai cu un avocat din colegiu pe care nu-1 cunoşti şi...
— Şi e foarte bine. Dumneata dai suma indicată la colegiu şi ţi-1 apără aşa cum trebuie. N-avea nici o grijă, că avocaţii de azi (şi Sandu umflă declamator vocea) ştiu să se , aşeze pe o poziţie justă şi să pună în valoare circumstanţele atenuante, cele pe care le are, bineînţeles.
— Bietul tata! oftă Irina.

Adina se frămînta în fotoliul ei.
— Dar mi s-a spus că e mult mai bine să-ţi alegi din vreme avocatul, el să pregătească acolo ce are de spus, să-i mai dai şi lui ceva pe deasupra... Aşa ai mai multe şanse. De asta a căpătat zece ani la proces, pentru că ai făcut dumneata cum te-a tăiat capul, ai neglijat lucrurile.
— Vrei să mergi pe drumul cel mai incorect, eu nu sînt de părerea dumitale, dar nu te pot opri s-o faci.
Cu bărbia lipită de creştetul Ninei, aciim potolită la pieptul ei, Irina privea în gol.
— Cred că nici n-ai avea dreptul să mă opreşti să fac ce-mi cere conştiinţa pentru soţul meu ! spuse uscat Adina.
în clipa asta simţea că are o inimă foarte nobilă, că are un caracter de fier. Că numai ea, din toată familia, face eforturi pentru Georgică, pe cînd ceilalţi n-au simţul datoriei, n-au recunoştinţă. Ea însă, ea era ca o soţie din antichitate, ca o eroină de tragedie !
— Scuză-mă, am crezut că vrei să te sfătuieşti cu mine. Dar dumneata, ca totdeauna, n-ai ce face cu opinia mea. Consider că n-am spus nimic!
Sandu se ridică şi se duse să se rezeme de sobă, ca şi cum conversaţia ar fi fost definitiv încheiată, şi oaspetele putea să plece. Adina însă venise pentru cu totul altceva decît sfaturile lui. O ştia şi Sandu, dar se prefăcea că nici n-o bănuie, ca să-i taie curajul de-a vorbi. Ochii lui negri, reci urmăreau acele marelui ceasornic de pe perete. Se apropia ora la care trebuia să vină doctorul Bercescu, şi adevărata ceartă nici nu începuse încă.
— Am nevoie de candelabrele veneţiene, rosti Adina cu glasul ei monoton şi inexpresiv. Trebuie să le vînd. Alţi bani n-am. Procesul cere bani.
Irina simţi un fior rece în spate. Candelabrele astea le cumpărase tata, erau de drept moştenirea ei. De ce tocmai candelabrele ?
— Altceva nu mai ai de vînzare ? întrebă rece şi batjocoritor Sandu, Ai doar atîtea lucruri risipite la prieteni sau chiar la dumneata acasă.
— Nu mai am ! gemu Adina.
— Nimic ?
— Cu ce drept îmi ceri dumneata socoteală ? Sînt datoare să-ţi spun ce am şi ce n-am ?
„Dar eu, eu de ce să n-am moştenire, de ce să n-am avere, de ce să nu huzuresc cum ai huzurit tu? îi venea Irinei să strige. Eu sînt tînără, tu eşti bătrînă, e timpul meu, tu ai putea acum să mori, ai trăit destul şi bine, eu vreau să trăiesc acum, vreau tot !"

Dar nu îndrăzni să strige nimic, şi şopti numai, sufocată de laşitate, prinsă de vechea panică în faţa maică-si:

— Mamă, nu te gîndeşti că am copii; că ai o nepoata ? La zestrea ei nu te gîndeşti ?

Dar la mine, femeie tot atît de fără apărare ca un cOpil, se gîndeşte cineva ? Am vîndut tot, tot ce era numai al meu

— ITot ? se încruntă Sandu. Ce faci dumneata Cu atîţia bani ? Pe ce cheltuieşti ? Nu te gîndeşti că mai poţi trăi douăzeci, douăzeci şi cinci de ani poate ? Ce ai trebuie să-ţi ajungă pînă la moarte!
— Ce mai am e la voi!
— Serios ? rînji Sandu. Numai atît mai ai ?
— Astea sînt lucruri cumpărate de tata, îngînă moale şi răspicat Irina. Eu am datoria să i le păstrez pînă cînd iese. El din ce o să trăiască atunci ?
— Şi eu ? Eu ? se înfurie Adina. Eu de unde să iau ? Eu de unde să scot? Nu sînt datoare să fac orice pentru Georgică ?
— „Orice" înseamnă să sacrifici şi dumneata ceva, îi tăie Sandu vorba. E o prostie să dai mai mulţi bani decît se cere la colegiu. Vremurile sînt grele. Nu risipi, şi aşa risipeşti destul pentru propria dumitale persoană. Să te restrîngi puţin, şi să dai cît e legal, asta e.
— Adina simţea că începuse să-i fiarbă sîngele în vine. Ce palme i-ar mai fi tras acum Irinei ăsteia, care stătea ca o viţică şi aştepta porunci din ochii bărbatului ei, ce palme răsunătoare, cum nici în copilărie nu-i dăduse! Cu ce voluptate l-ar croi pe acest zăplan negru, cu ochi încăpăţînaţi şi gura mereu strîmbă de un zîmbet ironic, dacă nu s-ar teme că pierde definitiv lucrurile depuse la ei, într-un ceas de blestemată necugetare, cînd, mutîndu-se în pavilionul cel mic, le dăduse lor în păstrare. O muncise atunci gîn- dul că s-ar putea ca în urma condamnării lui Georgică să i se sechestreze averea, fiindcă altfel, cît de strimt era în pavilion, ar fi dormit pe lăzi, ar fi stat ea în vestibul ca să-şi înghesuie lucrurile toate în odaie. Nu era logic, nu era drept să cheltuiască pentru Georgică 4banii obţinuţi din vînzarea lucrurilor cumpărate de el ? De ce trebuia să se ruineze pe ea însăşi, cînd alte mijloace de viaţă n-avea ? Şi dacă Georgică rămînea acolo, mai are doar cinci ani, sau moare acolo, poftim, cine avea s-o întreţină pe ea pînă la sfîrşitul vieţii ?N-aveţi inimă! mîrîi ea, muşcînd aproape cuvintele. Nu vă gîndiţi că dacă Georgică rămîne acolo feU am sa mă prăpădesc, bolnavă şi singură cum sînt i Trebuie să facem orice să-1 scoatem, săracul! Dacă iese el, am şi eu un ajutor, o apărare. Chiar dacă n-are să mai capete o slujbă, o să trăim şi noi cum o să putem, are să-mi taie el lemne, are să facă el cumpărăturile. Dar ce vă pasă vouă de mine ? Sînteti doi egoişti.
Sandu ar fi vrut să-i răspundă că el socotea că Georgică, închis cum era, avea o situaţie mai tristă decît a ei, dar se temea că soacră-sa, deşi

nepricepută, să nu dea o turnură politică cuvintelor lui. Fiul unui colonel deblocat nu trebuia să plîngă pe un om în închisoare. Şi pe urmă, ar mai fi lungit vorba, şi doctorul trebuia să vină.
Adina îi surprinse pentru a treia oară privirea neliniştită asupra ceasului. Jignită, enervată, convinsă că n-are să ajungă la nimic, se ridică.
— Va să zică nu vrei să faci nimic pentru tată-tău ?
— N-ai ajuns la fundul pungii! mormăi Irina. Apoi, cu o fărîmă de violenţă, adăugă: a pungii lui, vreau să spun ! Eu am copii!
— Bestie ! şuieră Adina. Şi cît te-a iubit taică-tău f îi aruncă îndreptîndu-se spre uşă.
— Şi eu îl iubesc ! murmură trist şi moale de data asta Irina, şi o urmă cu fetiţa adormită în braţe.
Adina se îmbrăcă repede, ie$i repede şi merse repede pînă acasă, uitînd aproape că e bolnavă, atît era de furioasă.
— Crezi în adevăr că nu e nevoie să plătească şi pe deasupra un avocat, ca să se ocupe de procesul tatii ? îl întrebă Irina pe Sandu, după plecarea maică-si, pe cînd culca fetiţa.
—< Absurdităţi! Şi pe urmă, vrei să se răspîndească în oraş vestea că eu încurajez asemenea moravuri burgheze ? Asta-mi mai trebuie la cadre ! Eu nu ştiu cum să şterg de pe mine petele părinţilor, şi să mă acopăr acum de suspiciuni ? Şi, în definitiv, n-are decît să ia şi avocat, dacă nu mă amestecă pe mine. Vrei să ne lăsăm jefuiţi de femeia asta bogată, noi, doi oameni săraci? Ia vezi ce trînteşte ţoapa asta aşa farfuriile pe masă! Ce, se crede în bordeiul lui taică-său ? Du-te de-o mustră ! Şi Irina ieşi să mustre servitoarea.
Cînd se întoarse în odaie să se mai uite o dată în oglindă, pentru că îşi simţea faţa răvăşită, Sandu se plimba nervos, de la sobă la fereastră.
— Să vezi că va trebui pînă la urmă să-i dăm ceva. Presimt că are să înceapă să ne bîrfească prin oraş, şi nu-mi convine, nu-mi convine de loc. Aprigă femeie ! Şi ce tînără se ţine, a naibii! Ce şio fi făcînd ?
— Ţi se pare ! se întoarse brusc Irina de la oglindă, ca înţepată în inimă. Cum stătea aşa, pe jumătate întoarsă, părea un cal mare, tînăr, cu picioare groase şi dezorientate. Tînără ? Adineauri spuneai că nu-i frumoasă !
— Nu-i frumoasă, nu e genul meu, dar e tînără, se ţine bine. Are un trup !

Palidă, Irina încremenise cu pieptenele în mînă. Sandu nu băgă de seamă. Se gîndea la altceva, foarte concentrat de data asta.
— Să fii foarte amabilă cu Bercescu. E bine şi cu şeful meu suprem. Toată chestia e să i se deschidă ochii adormitului ăla că nu numai cretinii ăştia pe care-i ridică el pot ocupa posturi înalte. A făcut o pepinieră de nerozi. E comunist, înţelegi dumneata ? Ii pregătesc lui Bercescu diseară un discurs plin de devotament faţă de regim, de-o să mă admiri şi tu.
—■ Dar... grăi Irina... mai tîrziu... pe urmă, n-are să ţi se scoată pe nas ?
—< l-am spionat, dragă, i-am sabotat. Explicaţii sînt
.în noaptea aceea, Irina visă un vis ciudat. îsi făcuse parcă paltoane, multe paltoane, din stofele din lada maică-si, şi se întreba ce o să facă cu ele. „îţi trebuie în livadă, la ţară, la culesul prunilor. Acolo e frig", îi răspunse Sandu. Şi ea înţelegea deodată că livada de pruni e a ei, că ale ei sînt toate lucrurile pe care le găzduia, şi altele din casa părintească pe care şi le aducea bine aminte, că taică-său murise de mult în închisoare, şi ea moştenise tot. Dar taică-său murise de foarte demult, aşa că n-o durea de loc moartea lui, şi-şi încerca paltoanele, unul după altul, în faţa oglinzii. Afară ningea, Sandu avea faţa rece şi udă şi rîdea vesel, lîngă ea. „Iţi stau mult mai bine decît maică-ti>" spunea el.
După ce cînd unul, cînd celălalt primiseră scrisori lungi şi amănunţite, înduioşătoare, scrisori scurte şi supărate de la Adina şi tăcuseră amîndoi chitic, Petre şi Dinu se speriară într-o zi de-a binelea cînd primiră fiecare cîte o scrisoare cu conţinut identic, în care Adina îi vestea că dacă nici unul dintre ei nu face drumul în oraş să stea de vorbă cu ea, va veni ea la ei, la ţară, să pună la punct socotelile de familie. Şi mai spunea că nu va veni singură, ci însoţită de cineva mai priceput, lăsa să se înţeleagă că de ginere sau de un avocat, care să ştie să lămurească cu ei bărbăteşte toate chestiunile privitoare la situaţia lui nea Georgică şi vînzarea pămîntului lui.
Se îngroşa gluma ! Nu le făcea de loc plăcere, lui Petre şi lui Dinu, să-şi bage Adina nasul în lucrurile de aici, să afle de prin sat cum mersese recolta de trei ani, recolta la prune, despre care îi scriseseră ei că nu s-a făcut, sau cum a fost cu fîneaţa, al cărei venit trimiseseră vorbă tot ei că abia a acoperit taxele fiscului. Şi dacă mai venea şi cu

fandositul ăla de ginere, atunci treaba se încurca şi mai tare, pentru că tatăl aceluia, colonelul, avusese cîndva un petic de moşie şi trebuie să se priceapă şi el cît de cît la pămînt. Sau cu un avocat, te pomeneşti... Se încurcă rău boran- gicul!
Cei doi fraţi se sfătuiră. Dinu, fostul învăţător, veni la Petre şi se închiseră în odaia de dormit, cea cu scoarţe de la marginea tavanului pînă la podea, tre- cînd peste cele două paturi, cărora le acoperea şi ta- blia de la căpătîi, cu perne, cu două rînduri de perdele subţiri şi de postav, cu litografii şi fotografii mari, în rame aurite. Petre şi Fira nu dormeau niciodată aici, ci în odaia alăturată, în paturile de fier cafenii cu tăblii pictate cu chipuri de turcoaice, moştenite de la bunici, pătucuri acoperite cu cergi ţesute în casă din petice multicolore, dar cînd venea un oaspe, făceau fo- cui aici dacă era iarnă sau puneau pe masă un buchet de gherghine într-un vas de pămînt, dacă era vară, şi se aşezau de o parte şi de alta a mesei din mijloc, el cu ziarul în mînă, ea cu o cusătură, ca şi cum aşa ar fi stat de cînd lumea. Iar cînd venea cineva şi mai cili- biu, un străin de sat, atunci deschideau şi uşa salonului, ale cărui ferestre rămîneau pe veci ferecate şi cu storurile trase, şi se aşezau cu respect, încetinel, aşa ca să nu le uzeze, pe marginea fotoliilor tapisate cu catifea, a fotoliilor înguste, strimte, cu picioarele înalte şi ţepene. Dar asta se întîmpla rar. Salonul pe care-1 cumpărase Petre demult, de la boierii cei bătrîni, la presiunile Firei, care ştia că şi Lenuţa avea salon, era păstrat ca în ziua cea dintîi, ca sub sticlă, în casa lor. II cumpărase ca să astupe gura Firei, care-1 prinsese cu moaşa şi-i făcea zile amare şi nopţi mai amare.
Acum Petre şi Dinu tremurau în odaia de mult ne- încălzită, în care soba de zid nu răzbea să dezgheţe pereţii. Se vizitau rar Petre şi Dinu, de cînd Fira se certase cu Lenuţa, de aproape zece ani. îşi vorbeau cînd se întîlneau în sat, pe drum sau într-o casă străină, dar unul la altul nu se duceau decît la mare nevoie, cînd aveau ceva de împărţit. Nici vremurile aştea de ananghie pentru boţătani nu-i făcuseră să se lipească mai strîns unul de celălalt. „Nu te poţi rezema de un frate, ceara cui 1-a închinat, spunea Dinu, fiindcă muie- rile astea se mănîncă ca două căţele! Şi el, prost, joacă cum îi cîntă ea 1"
Nimeni nu mai ştie cum începuse duşmănia între Fira şi Lenuţa, poate de la o pălărie pe care o purta Lenuţa şi o umpluse de invidie pe Fira, care purta tisti- mel, poate de la o cumetrie unde

botezase Fira şi n-o poftise pe Lenuţa, poate de la un plutonier de jandarmi care fusese cîndva în sat, un plutonier cu mijlocul subţire şi sprintenele bine arcuite, care le făcuse curte amîndurora pe rînd, şi pe urmă fusese mutat din sat. Fapt e că femeiele nu se mai salutau şi se vorbeau de rău în tot satul. Bărbaţii însă, cînd se întîlneau pe drum, la circiuma camuflată a lui Stănică, la biserică, se purtau între ei ca doi fraţi, dar nici prea fierbinte, ca să nu zică lumea că nu s-au văzut de mult, că nu-i lasă nevestele să se vadă.

— Să ne aduci o ţuică fiartă cînd o veni Dinu, auzi, tu femeie ? Nu te strîmba, că nu vine la tine. Să nu zică că nu l-am omenit. Am treabă cu el, nu te băga, nu vreau să plece botos.

Şi Fira aduse ulcica cu ţuică fiartă, aduse lîngă ea şi brînză frămîntată, şi pîine proaspătă, şi murături, să nu poată povesti Dinu acasă Lenuţei că alde Petre cu nevasta nu ştiu să se poarte şi nu se îndură. Intră în odaie pe vîrful picioarelor, încălţată cu tîrlicii noi, roşii, pe care şi-i împletise de curînd, cu bundiţa de duminică între umeri, cu gura strînsă pungă de multă demnitate, şi spuse chiar „Bine ai venit, nea Dinule!", fiindcă înţelesese şi ea că-i vorba de un interes, de o afacere, şi ieşi tot în. vîrful picioarelor, mai mult ca să nu uzeze scoarţele de pe jos decît ca să nu facă zgomot. Apoi se aşează cu urechea la uşă, să afle şi ea ce învîrtesc bărbaţii.

— Nea Dinule, am primit iar scrisoare de la cumnata, de la Adina lu' nea Georgică.

— Şi eu ! oftă Dinu. Săracul Georgică! Ce om, ce suflet! Pe cine n-a ajutat el, pe cine n-a întărit la nevoie ! Mă gîndesc, şi ţie, Petrică, cum ţi-a trimis fel bani, un purcoi, cînd ai vrut să faci cheresteaua, gaterul ăla!

— Da' dumitale, nea Dinule ! Da.' cînd te-a ţinut el în şcoală pe banii lui, pînă ai sfîrşit normala ! Ce s-a zbătut la Bucureşti, la ministere, să scoată pe învăţă- toru de aici, pe Popescu, să te bage pe dumneata, că aici voiai, unde aveai pămînt!

— Săracul de el, cum ţi-a trimis, cînd ai botezat fata a mare, că n-a putut veni el, trusou şi lumînări, şi cadou Firii, catifea de o rochie!

—i Ce să mai vorbim ? Era bun ca pîinea caldă. Cînd a făcut raport inspectorul ăla care a venit la şcoală, nu te-a scăpat el ?

— Da' pe tine, la fisc, cînd nu plătiseşi pentru prăvălie ? Şi bani mi se pare că ţi-a trimis atunci, şi la Bucureşti s-a dus la Finanţe.

Bărbaţii beau ţuica fierbinte şi se înduioşau pe rînd, cu ochii aburiţi şi de ţuică şi de mila lui Georgică.

— Mă uit acuma la ăştia din sat, urmă Dinu, elevi de-ai mei. îi ridică, îi trimite în şcoli la oraş, îi face mahări te miri unde, auzi că Stan sau Bran a ajuns inginer sau economist. Ei, şi la ce scofală? Stau într-o odaie sau două în Bucureşti, mănîncă prin cantine, înnebunesc de muncă şi se îmbracă uite-aşa, ca mine sau ca dumneata. Păi Georgică cînd s-a ridicat — şi băiat de ţăran era şi el — şi-a făcut palat, a avut două maşini, avea bucătăreasă şi şofer şi fată în casă, se îmbrăca ca un rege şi a fost un timp cînd dacă ar fi vrut să cumpere satul ăsta, l-ar fi cumpărat.

— Atunci merita să dai din mîini, să te ajungi ceva, da' azi ? Te miri de cine mai învaţă. Putere cheltuită de pomană. Nu pămînt, nu slugi, nu prăvăliile tale, nu proprietate, mă rog dumitale, nu nimic. Ăştia nu adună într-o viaţă cît aduna Georgică într-un an. Ce, dumitale nu ţi-a cumpărat o dată cal la şaretă, cînd îţi murise ?

— După ce ţi-a luat ţie vaca aia Siemmenthal.

După ce văzură că-şi aduceau aminte zadarnic unul
altuia mărinimiile lui Georgică, bărbaţii începură să răscolească altfel de amintiri.

— Ţi-aduci aminte, nea Dinule, cînd ai stat la ei, la Georgică şi la Adina, în iarna cînd se închisese internatul ?

Păi pot să uit? Cum pleca el, ea mă punea să ajut servitorii, să sparg lemne, să fac pîrtie la zăpadă, o dată să ajut şi la rufe. Nici nu voia să ştie că am de învăţat. Parcă nu i-aş fi fost cumnat, parcă aş fi fost un orfan ţinut de milă. Slugi avea berechet, da' nu putea suferi să nu-i muncească toţi ăi pe care îi avea prin casă. Şi ifosele ei, şi aerele de boieroaică

— ?Ce vrei? A luat-o Georgică cu zestre mare, tat-su era intelectual, nu ţăran ca tata ! Cînd mă duceam eu cîteodată cu treburi în oraş şi trăgeam la ei, se întîm- pla să se ducă amîndoi la teatru sau la restaurant şi mă lăsau acasă, că de, nu i-ar fi stat bine dumneaei cu un ţăran alături. Georgică, săracu, îmi da întîlnire în oraş înainte de prînz, şi el nu se sfia să meargă cu mine la o ţuică. Ori îi telefona ei că rămîne la masă cu un inspector de la Bucureşti, la restaurant, şi mergea cu mine la „Bachus" sau la „Elite". Că acasă îl ţinea pe Georgică la regim, să nu se îngraşe, şi mie din regimul lui îmi da. Şi să ştii de la mine, nea Dinule, cînd se încurca la restaurant, nu se grăbea de 'loc

să ajungă acasă. Ştia că o să-i facă gură că a mtîrziat, da' şi dacă nu întîrzia, tot îi făcea gură, şi i se urîse de asemenea muiere lătrătoare. Să ştii de la mine !

— Cum i s-o fi urît nu ştiu, că asculta de ea ca zăvodul de stăpîn. Ea ţipa, şi el se ridica în două labe. Da' vorba ta, poate că n-o mai iubea, numai ca să tacă se supunea el aşa. A suferit, a suferit mult Georgică ! oftă adînc, melancolic, Dinu.

— Mie mi-i drag nea Georgică ca sufletul din mine. Nu ştiu, zău, cum aş putea să-1 scot de acolo de unde e. Dar n-o înţeleg pe ea cînd ne scrie să-i trimitem bani. Ce, le-a dat ea de fund ? N-a fost bărbatul ei ?

—< N-a purtat-o prin străinătăţi, n-a îmbrăcat-o ca pe o zînă, nu mai are ea bijuterii, şi aur, şi atîtea de la el ? Mie mi l-a cumpărat Georgică, sau ei ? Să scoată şi să plătească!

— Măcar atîta recunoştinţă să aibă pentru asemenea bărbat! Nu se gîndeşte că şi eu, şi dumneata, avem copii, o casă de ţinut, necazuri cu timpurile, cu fiscul şi cu toţi ăştia. Ea e singură, şi de fată a scăpat, că a măritat-o, ce griji are ea decît grija lui bărbatu-său ?

— Nu ! Să tragă pielea de pe noi. Să nu se atingă de ce-i al ei, cum nu se atingea nici cînd era aici Georgică. Parcă o să trăiască cît lumea! Cîţi ani o fi avînd ? Şaizeci ?

Petre începu să rîdă şi turnă iar în pahare.

— Fugi d-aici, nea Dinule, că n-are nici cincizeci şi cinci, asta mai are mult de trăit.

— Şi ţi-e teamă că nu i-o ajunge pînă la moarte ce are ea ?

•— Ba nu mi-e frică de loc, da' să ne lase pe noi în pace. Frate-frate, se înfierbîntă Petre, da' nu m-am cununat cu el.

—J Nu vorbi cu păcat, Petrică, că eu îl iubesc pe Georgică

.Petre se oţărî, se ridică pe jumătate de pe scaun:
— Adică mie nu mi-e drag ? Ca ochii, m-auzi, nea Dinule, ca ochii mei.
— Şi ţie, şi ţie, e drept! îl împăcă, cu mîna pe inimă, Dinu. Ce familist! Cum ţinea la ai lui! L-au închis ăştia că cică ar fi furat, da' şi dacă e aşa, pe cine a furat ? Stătu ? Stătu nu simte ! La ai lui, la neam, a dat cu amîndouă mîinile! Inimă de aur I Cine nu fură de la stat, dacă poate ?
Problema grabnică, pe care o punea ultima scrisoare a Adinei, n-o pomenea nici unul. Aştepta fiecare să deschidă vorba celălalt, să vadă în ce ape se scaldă. Vremea trecea, în odaie se făcea tot mai frig. Fira nu mai călca pe acolo să aducă un lemn, şi Petre n-o striga, cu gîndul că poate Dinu avea să plece şi strica lemnul degeaba. Dacă Adina nu-i propusese şi lui Dinu acelaşi lucru, era mai bine să nu i-1 spună nici el, să lase treaba moartă, pînă cînd Adina avea să renunţe şi ea. Dar dacă şi Dinu primise o scrisoare la fel, n-avea nici un rost să-i mai ascundă el cererea cumnatei. Şi dacă Adina venea în adevăr cu un avocat sau cu ginerelău, ieşeau ei urît din treaba asta. Atunci se vedea că în ultimii trei ani, după ce doi la şir îi trimiseseră unul bani pentru livada lăsată în grija lui, celălalt pentru fîneaţă, o minţiseră scriindu-i că în livadă nu se mai făcuse rod an după an, că fîneaţa abia acoperise fiscul celor două loturi. Şi ce avea să spună atunci satul despre ei ? Erau doar fruntea satului, ce se potriveau ei cu mocofanii ăilalţi, cu proştii ? Ba poate chiar avocatul acela avea să-i dea în judectă, n-ar fi nici o mirare, că Adina e aprigă la bani.
In sfîrşit, Dinu, el cel dintîi, găsi cuvintele cele mai potrivite şi o idee pentru care s-ar fi sărutat singur de deşteaptă ce i se părea. El rupse tăcerea grea care se statornicise de la o vreme şi în timpul căreia amîndoi se prefăceau adînciţi în amintiri, în duioşie, în emoţie de mila lui Georgică, pe cînd gîndul fiecăruia sfredelea neliniştit şi căuta.
— Mi-a scris, auzi, să vînd livada lui Georgică. Ţi-o fi scris şi ţie să vinzi fîneaţa.
— Hai ? întrebă Petre, ca să întîrzie răspunsul, să vadă mai bine care era poziţia lui Dinu faţă de acest lucru.
— Păi dacă o ieşi Georgică, să rămînă el fără nimic adică ? Ce, cînd îl scoate de acolo, îl aşteaptă cineva cu gogoşi calde ? N-are nevoie omul să trăiască ?
—i Păi cum ? Cine o să-1 tie ? Ea ? N-o să se îndure, ascultă-mă pe mine ! O să înceapă ca

înainte cu „ăsta-i al meu" şi ,,ăsta-i al tău" ! Şi atunci ne vine plocon Georgică mie sau dumitale, care avem şi aşa familie şi greutăţi I El mă ţinea pe mine cîteva zile cînd mă duceam cu treburi în oraş, şi eu să-1 ţin cu anii ?
Lui Dinu, pe care Georgică îl ţinuse mai mult cînd învăţase carte în oraş, nu-i venea bine de loc presupunerea asta.
— Sau, Petrică, alta la care nici nu te gîndeşti. Orice om moare odată şi odată. Să ne fereascâ Dumnezeu, dar se poate şi Georgică să moară acolo unde e, ori răceşte, ori dă o boală peste el. A trecut, doar, de şaizeci de ani. Cui îi rămîn atunci livada şi fî- neaţa ? Adinei, nu-i aşa ? Păi e drept, cînd ea are şi casa cu grădină din oraş, şi aur, şi dracu mai ştie ce, averea ei şi agoniseala lui Georgică? Va să zică noi, fraţii lui, de un sînge cu el, strîmtoraţi cum sîntem acum, să stăm să ne uităm cum ea moşteneşte pămîntul şi tot ce-a mai dosit de la Georgică, ea şi cu fie-sa, şi noi ne amărîm aici!
— Păi eu ce zic ? Nu trebuie vîndut pămîntul lui, nu trebuie, că e al lui şi nu se cuvine să-1 înstrăinăm. Dar dacă Georgică se duce, ea tot îl vinde, că n-o să vie aici să-'l lucreze.
— Păi atunci să rămîie în neamul lui.
— Să rămîie, dar eu bani n-am, să i-1 plătesc.
— Da' eu am ? Asta poate să-ţi ceară, dâcă-i vorbeşti deschis, cît nu face. Trebuie altfel... aşa... cu încetul. Bunăoară îi trimitem acuma un împrumut, mai încolo altul, aşa, ca nişte rate, ştii ? Ea primeşte bani la nevoie, şi pămîntul rămîne în familie.
(0
145
Petrică rămase pe gînduri. Era deştept Dinu. Treburi de astea mai făcuse doar şi el cu locul de la Cruce, şi cu cel de la Cumpăna al Mariţei lui Toma Ciungu, dar n-ar fi avut curajul să le facă aşa deschis, cu Adina. Dacă Dinu avea, însemna că ştie «1 şi mai departe cum s-o scoată la capăt, dacă Georgică scapă şi se întoarce.
—i Da' să zicem că se întoarce Georgică... Atunci ?
— Păi n-o să aibă de ce ne mulţumi c-am scos bani din pămînt, din piatră seacă pentru procesul lui, pentru nevasta lui ? Nu i se pare că l-am plătit destul ? Păi mai mult n-avem, că ne-au sărăcit timpurile. Şi un codru de pîine la masa mea tot găseşte la nevoie, că dau şi eu ce pot pentru loc, dacă nu mai am gologani.
— Şi atunci... adică... dumneata livada, şi eu fîneaţa ? se încruntă Petre.

Socoteala era mai bună pentru Dinu, care şi pînă acum administrase livada.
— Ei, vom vedea noi! Ne socotim... Ca fraţii, nu ? Că doar sîngele apă nu se face ! Să împărţim poate !
Petre simţi că-i saltă parcă inima în piept. Aşa da, aşa era o socoteală!
— Atunci, nea Dinule, eu zic să-i şi trimitem nişte bani, să n-apuce a veni ea încoace.
— Ba eu chiar mă gîndesc să te duci tu să-i duci, ca să-i şi deschizi capul că asemenea loc nu se vinde uşor, că nu se găsesc cumpărători şi că ce-i dăm e din mila noastră. O să ni-i dea înapoi cînd o putea, e împrumut, nu-i pomană, că pomană nu sîntem noi în stare să facem.
Petre se gîndea iar ad'înc. Dacă Dinu nu se ţinea de cuvînt pînă la urmă? Dacă el se alegea numai cu fineaţa şi mai şi cheltuia acum pentru ea ? Bine, nici fineaţa nu era un moift, dar de ce să se ardă el ?
— Eu, nene, nu pot da decît o sută de lei acum! oftă el. Şi ăştia îi găsesc greu în fundul pungii.
— Păi să dau eu o sută cincizeci! Că nu pot uita cît a făcut Georgică pentru noi! Cum să nu-i dau eu un ajutor la proces, dacă nevastă-sa nu se îndură să facă nici un sacrificiu ?
Dinu se ridică şi se îndreptă spre uşă. Pe Petre însă îl mai rodea ceva. Drumul ăsta la oraş îi pica numai bine acum, că tot avea nişte lînă şi nişte miere de vîndut la piaţă, dar nici păcălit nu voia să se lase.
— Şi drumu... meu cine-1 plăteşte ?
(ju mina pe clanţă, Dinu se întoarse spre el greoi şi spuse cu un suspin de generozitate :
— Păi pe din două, Petrică, pe din două. Ne vine optsprezece lei de căciulă. Săracu Georgică, să facem şi noi ceva pentru el!
Adina mai făcuse cîteva drumuri în oraş. Se dusese la Valentina, 'să vadă care e situaţia blănurilor şi co- voarelor ei, moştenite de la părinţii ei, se mai dusese o dată, cu toată supărarea, la Irina, să-i ceară măcar o parte din argintărie spre vînzare, şi nu o obţinuse, se dusese la un avocat din oraş şi nu căzuse încă de acord cu el în privinţa onorariului, şi acum stătea în casă, sfîrşită de oboseală şi doborîtă de preocupări. O umpluse în acelaşi timp un sentiment de mulţumire de sine, de admiraţie pentru ea însăşi, care se ocupa singură de soarta lui Georgică, pe cînd fata, ginerele lui nu mişcau un deget, pe cînd fraţii lui tăceau acolo, la ţară, ca urşii în bîrlogul lor, şi un sentiment cumplit de nedreptate şi jale. De ce trebuia tocmai ei, pe

lumea asta mare, să i se întîmple lucruri atît de cumplite ? De ce nu altora ? De ce n-a căzut pacostea asta pe chiriaşi sau pe vecini ?
147
Uite, în după-maşă asta vine aici fratele lui Georgică, Petre. A vestit-o că vine şi că împreună cu el vor veni şi Irina cu Sandu, care n-au mai călcat pe aici de mai bine de un an. Au chemat-o întîi pe ea la ei să se întîlnească cu Petre, dar le-a trimis vorbă că e prea obosită după alergăturile din ultimele zile, prea sfîrşită, prea bolnavă. Şi s-au îndurat în sfîrşit să-i răspundă prin lăptăreasă că au să se urce ei sus, în deal. De ce vin toţi ? Ce vor cu ea? Vor iar s-o convingă că se cuvine să-şi vîndă bijuteriile ei, blănurile, lucrurile pe care le are adăpostite în alte case, sau aici, la ea, şi nimic din ce a depus la Irina ? Cu ce-şi închipuie ei că trăieşte ea de cinci ani ? Pachete în închisoare lui Georgică cine i-a trimis ? Numai ea ! Şi din ce? Dacă mai are lucruri, dacă n-a vîndut tot, asta e numai meritul ei, care a trăit cu pîine uscată10* şi cu cartofi. Dacă ar fi iriîncat birie, ca orice om, aciunl toate lucrurile astea ar fi vîndute. Nu e treaba lor că a economisit, deci nu e treaba lor nici că mai are bijuterii şi blănuri. Nu, ei trebuie să socotească că nu mai are nimic, pentru că aşa ar fi fost normal să fie dacă nu s-ar fi restrîns ea ca un martir, ca o sfîntă. Mîine, cînd realmente lucrurile se vOr împuţina, au s-o ţină ei ? Ţi-ai găsit! Atunci, să n-o jupoaie nici azi!
Adina face iar în gînd socoteala obiectelor de preţ. Bijuteriile ! Da! Este printre ele şi colierul de smaragde pe care i 1-a dat Georgică, dar pentru că e de la el, trebuie să-1 vîndă acum sau să-1 împartă cu Irina ? Cum, unul mie, unul ţie? Ei i 1-a dat Georgică, nu Iri- nei! Mai e şi inelul cu briliant de la Georgică, dar dacă vinzi pentru proces un lucru atît de scump, cu ce mai trăieşti la anul, în cazul cînd recursul se pierde, şi Georgică rămîne acolo ? Şi dacă Georgică iese, cu ce-o să-1 ţină ? Nu cu preţul lucrurilor cumpărate de el cîndva ? Că doar nu cu ale ei!
Şi ce mai are ? Mai are perlele de la mama ei, cerceii cu safir — ăştia nici nu valorează cine ştie ce — lanţul de aur de la bunica... Lanţul cel gros şi lung... Bunica îl punea la sărbători, la nunţi... Mama 1-a pur- tot şi ea la cîteva baluri, aînd era Adina mică. Are o lucrătură migăloasă, frumoasă. N-a mai văzut la nimenea un asemenea lanţ. Cînd era copil, şi bunica îl punea la gît, ea se juca cu el! Şi atunci...
Adina se vede pe ea însăşi, mică, aşezată pe jos, lîngă lada cu flori mari, roşii şi albastre, de care-i plăcea să-şi lipească tîmpla ca să măsoare cu cît

sînt mai mari florile decît capul ei huclat, lada braşovenească a bunichii, din care bătrîna îşi scotea duminica basmaua mare de mătase broşată, cu franjuri lungi, şi jacheta cu bumbi de aur împletit, stropit cu picături de email albastru.
Era mică, se dăduse jos din pat desculţă cînd auzise atîta larmă în casă, şi mama nu băgase de seamă şi n-o mustrase. Mama şi unchiul August deschiseseră lada şi se certau în faţa ei cu glas tare. Unchiul August ţinea în pumn cerceii bunichii şi lanţul gros de aur, care spînzura peste poalele hainei lui negre, mama încerca să i le smulgă din mînă sau, la răstimpuri, să înfuria şi arunca prin odaie lucruri smulse din ladă, bluze negre, fuste creţe, batiste mari, albe, împăturite frumos, care răspîndeau în odaie miros de sulfină.
— Astea să le moştenesc eu ? Boarfele ? Peticele ?
— Astea-s lucruri femeieşti, spunea liniştit şi încăpăţînat unchiul August. Le desfaci, le modifici, le porţi, dar eu ce vrei să fac cu ele ?
— Tu vrei tot ce-i aur, nu-i aşa?
— Adică şi aurul, şi lucrurile vrei să le iei tot tu ?
— Eu am fată, mie-mi trebuie bijuterii! Tu eşti holtei, şi chiar dacă te-ai însura de-acum înainte, n-o să se împopoţoneze nevastă-ta, o străină de neam, cu giuvaerele mamei. De la gură şi-a rupt să dea bani cu împrumut pe amanet, de la gura ei şi a tatei, şi a noastră ! Astea-s pentru copilă !
Ea, copila, stătea pe jos buimăcită. Visase rău, înmormîntarea bunichii, cu o zi înainte, o speriase, şi acum o speria şi cearta mamei cu unchiul August. Pricepea vag că unchiul August îi voia răul mamei şi al ei, şi întindea, zbierînd, mîinile mici după lanţul de aur, care sclipea atît de frumos.
Ei, şi nimeni n-ar fi avut acum nimic de spus dacă ar fi vîndut chiar acest lanţ, care era al ei, al neamului ei. Ce fiare ! Ce căpcăuni!
Dar ea se cuvenea să lupte pentru Georgică ! Era doar bărbatul ei! O soţie trebuie să lupte pentru soţ. Trebuie să lupte şi o fiică, şi un frate, dar dacă sînt mîr- şavi şi nerecunoscători, e treaba lor. Ea nu se lasă! Ea trebuie să le smulgă lucrurile lui Georgică, pămîntul lui Georgică, tot ce a fost cumpărat cu banii lui Georgică şi să-1 scape. Cînd va ieşi, şi Georgică are să-i fie recunoscător pentru atîta zbucium. Are să facă şi el ce-o să poată, dacă n-o să intre în slujbă, cel puţin treburile casei, contactul cu autorităţile, cumpărăturile, mă rog, tot ce-o apăsa pe ea acum! Georgică are caracter,, ca şi ea, are să-i fie recunoscător.
Dar ce-or fi vrînd azi toţi de la ea ? A vîndut poate Petre livada şi vrea să-i dea banii în faţa lor, parcă

ea ar contesta vreodată! Dar el e ţăran, vrea martori. Sau, dimpotrivă, Irina şi Sandu vor să-1 ia mărturie şi ajutor pe Petre, că ea, Adina, are lucruri puse deoparte, de care nu vrea să se despartă pentru cheltuielile procesului, şi să-1 ia părtaş în acelaşi timp la interesele lor, să-i ceară arbitrajul în pretenţia lor de a păstra tot ce e în paza lor ? Te pomeneşti că-i şi dau ceva pentru asta, îl cumpără cu ceva ! Ii dau ceva din lucrurile ei, fără îndoială !

înfiorată de întrebări, Adina se răsucea în pat de pe o parte pe alta. Nu, n-a avut noroc în viaţă! Mai în- tîi că s-a măritat cu Georgică, care a ajuns aici. Pe urmă că a avut asemenea copil. Da, poftim, uite, şi acum a venit o amnistie. A aflat şi ea, a început să se zbuciume, dar Sandu i-a trimis un bilet prin lăptă- reasă că a citit legea, şi Georgică nu poate fi încadrat în ea. Şi ăsta e un nenoroc ! Ei, şi dacă Georgică ar fi ieşit acum, dacă ar fi venit acasă... cine ştie ? Bolnav poate... Cită cheltuială şi cu el! Şi dacă ar veni şi i-ar trece prin cap, în adevăr, să lase Irinei şi lui Sandu pentru totdeauna ceea ce e în paza lor, atunci ar tre- hui să trăiască amîndoi din vînzarea lucrurilor ei ? Te pomeneşti! Georgică e atît de generos, toată viaţa a trebuit să-1 ţină din scurt. Şi pe atunci Irina n-avea glas, Sandu nu apăruse încă... Dar acum au să înceapă amîndoi să strige că o duc greu, că se cuvine să moştenească şi ei ceva, şi Georgică e în stare să cedeze. Au s-o înnegrească în faţa lui... S-ar putea să provoace şi un conflict între ei... Să-1 ademenească pe Georgică să se despartă, să stea la ei! Pe ce motiv să se despartă? Doar ea, Adina, i-a trimis pachete, ea aleargă şi acum pentru el... Nu, ce despărţire, au să-1 jumulească bine şi să i-1 lase ei pe cap, să- 1 ţină din averea ei! Poftim, mai merită un bărbat ca ăsta să iasă din închisoare ?! Decît aşa, mai bine fără el decît cu el! Nu e ea mai liniştită aşa ? Consumă puţin, cheltuieşte puţin, munceşte numai pentru ea, nu pentru doi.

Şi totuşi, trebuie să facă eforturi I E o soţie nobilă, o soţie credincioasă. Omul mai are şi o conştiinţă !... Şi pe urmă te speli pe cap cu conştiinţa ta, că te mai costă şi după ce-ai împăcat- o ! Atunci să vezi vînzări, cînd o veni Georgică¹! Plăteşti greu tot ce ţi-a dat o viaţă întreagă, plăteşti şi din propriul tău capital! Parcă fără el, cu altul, viaţa n-ar fi fost mai bună !

Lacrimi grele îi curgeau Adinei pe pieptul pijamalei de flanelă. Se tocise şi asta de atîta spălat. Ar fi trebuit să mai scoată din lăzi o cămaşă, două din cele bune, dar poţi 'să ştii cît mai durează ? Ce e pus deoparte, e bine pus. Şi

pijamaua asta i-a dat-o Valentina cînd s-a plîns că n-are nimic gros, că nu-şi poate face.
După masă, Adina, îmbrăcată gros, aerisi puţin odaia, îşi puse rochia pe care o purta necontenit de cinci ani, nu se fardă ; nu se farda de mult, ca să nu atragă privirile şi să nu-şi uzeze degeaba tenul, acum, în această perioadă de mizerie, decît cînd ştia că va întîlni oameni subţiri, cum spunea ea. Dar pentru ăştia îşi smulse totuşi cîteva fire din sprîncene, pentru că îi îngustau orbita, şi se aşeză lîngă fereastră, să-şi aştepte rudele.
Irina suia încet drumul pieptiş dintre vile, rezemată de braţul lui Sandu. îşi dăduse seama de curînd că va avea al treilea copil şi voia să se cruţe. De cînd simţise această viaţă nouă în pântecele ei, toate vechile uri împotriva maică-si se ascuţiseră nemăsurat.
Adina nu fusese în stare să aibă decît un copil, pe cînd ea, Irina, năştea copii frumoşi, deştepţi, unul după altul. Pentru copiii ăştia trebuia să lupte ca o lupoaică, să-i rămînă tot ce era la ea, mai mult încă, încă alte multe lucruri. Cu ghearele, cu ocări, cu toată energia de care era în stare. Şi de ce ea însăşi să nu fie împodobită cum era Adina la vîrsta ei ? Are un bărbat frumos, tînăr ! Cu sarcinile astea care, una după alta, o urîţesc, are să scadă în ochii lui ! Trebuie să se înfrumuseţeze, să se îmbrace, să-i creeze şi lui o atmosferă plăcută, să-i împodobească casa, viaţa cu lucruri frumoase, să-i creeze o ambianţă de lux, de comoditate. Să-1 facă s-o admire necontenit, să nu mai vadă altceva, pe altcineva. N-a luat doar fata nimănui, a luat pe fiica Adinei şi a lui Georgică Vasilescu! Averea acestor părinţi trebuie să se simtă şi în casa copiilor. Vremuri grele, se înţelege, dar dacă au, de ce să nu le dea? Să prăpădească tot Adina, să înstrăineze, şi dacă moare într-o zi pe neaşteptate, ea, Irina, să nici nu ştie de urma lucrurilor şi să le piardă definitiv ? Sau se poate âa bietul tata, drăguţul de el, să moară acolo, ce iiii §6 poate ?! Atunci mama se mărită, fără doar şi poate, caută ea şi găseşte un bărbat. Şi averea ei ? Aşa e că rămânem şi eu, şi Sandu, şi copiii fără urmă din averea neamului Adinei? Nu, nu! Primejdia e foarte mare! Sandu are dreptate, vizita asta la Adina nu e de loc inutilă. Uite, aşa, pe întuneric, cînd nu te vede nimeni şi nu află nimeni că vii la mama şi păstrezi legături cu familia compromisă. Au să facă din ochi un mic inventar al lucrurilor care sînt în pavilionul Adinei, au să încerce cu un pretext sau altul să se urce în pod şi să intre în cămară, au să-i propună în faţa lui Petre un mic ajutor pentru recurs, ca să ştie şi familia tatei că ei

doi se zbat pentru el; au să spună că banii ăştia reprezintă un covor al Adinei vândut anume pentru proces de ei, şi au să pună ritos problema celorlalte lucruri dosite la Valentina. Dacă mama le cere sprijinul, apoi să spună cinstit ce are la Valentina şi ce nu, nu să-i tragă pe sfoară şi să se mai şi vaite. Ei, dacă recursul se cîştigă, problema se pune altfel. Atunci tata, bun cum e, se lasă mai uşor convins. Dar uite, are să aibă şi el nevoie de atîtea lucruri, are să vrea să vîndă. Ce crezi, viaţa costă mult! O mai ieşi şi bolnav, doctor, doctorii... cheltuieli...

— Ce e ? Ţi-e rău ? o întrebă Sandu, strîngînd-o de braţ.

Irina respiră adînc şi şopti abia auzit:

— Nu... mă gîndeam... eşti sigur că tata nu e cuprins în amnistia asta ?

Sandu îşi potrivi fularul în jurul gîtului şi spuse cu glasul limpede, detaşat, puţin ironic din obişnuinţă :

— Nu iese, dragă, am vorbit doar şi cu avocatul Paraipan.

— Bietul tata, dragul de el! gemu uşor Irina şi începu să urce iar clina.

în clipa asta simţea că-l iubeşte foarte mult pe tai-că-său.

Cînd ajunseră la uşa pavilionului mic, auziră înăuntru glasul aspru al lui Petre. Irina se opri o clipă pe prag, aruncă o privire asupra grădinii în care îşi petrecuse copilăria, asupra boschetelor de liliac, a tufişurilor în tafe se ascundea cînd era amărîtă, a merilor plini acarii de zăpadă, sub care citise primele cărţi, a vilei mari din vîrful dealului, din care plecase cu Sandu iîntr-o zi de primăvară. Vedea şi acum faţa tatei în prag, foarte înduioşată, şi pe a mamei, aspră şi distrată, pentru că la mica masă pe care o dăduseră cîtorva prieteni se spărseseră două pahare şi se pătase cu vin roşu faţa de masă, lucru care o enervase pe Adina peste măsură.

Un val de milă pentru tata şi de furie împotriva mamei îi urcă iar tot sîngele în inimă.

Bătură. Adina le deschise uşa, cu buzele strînse, cu chipul înţepenit; era atît de crispată şi concentrată, încît uită chiar să mai încuie în urma lor. Petre se ridică din fotoliul în care stătea, dădu mîna robust cu ei şi-i luă numaidecât martori la discuţia lor.

— Uite, îi spuneam cumnatei că la o dandana ca asta nu merge cu economie. Eu i-am adus ceva, cum v-am spus. Dacă îi daţi şi voi, care aveţi doi copii şi luaţi de la gura lor, mă rog, foarte bine.

Dar cine-i dator, decît o nevastă, să se dea şi peste cap să-şi 'scoată bărbatul ? Că dumneaei se plînge că n-are şi-i mai trebuie, şi să-i dăm noi. Dar cînd nea Georgică o ţinea ca pe o regină, era bine ? O femeie îşi vinde şi perna de sub oap pentru bărbatu ei!

Lui Sandu întorsătura asta nu-i plăcea. Asta era îndemn la risipă, la vînzări necugetate. Puţin îi păsa lui Petre ăsta, care-şi întindea înaintea lui picioarele mari, încălţate în bocanci din care se scurgea apa pe covor, care se înfundase în fotoliu ca dascălul în strană în satul lor, dacă el şi Irina moşteneau sau nu ceva. Era sigur că lor lucruri n-au să le rămînă în orice caz, lui şi lui frate-său, aşa că ducă-se pe apa Sîmbetei. Locul să rămînă, livada şi fîneaţa ! Ei, păi nu merge chiar aşa, îi lasă el acum să facă pe şmecherii cu banii lor, evident avansaseră asupra pămîntului lui Georgică, dar într-o zi are să pună piciorul în prag, că doar de asta acceptase să vină aici martor la mărinimia lor. Dar acum, vrea, ţoapa, 's-o îndemne pe Adina la cheltuieli 1 Mai încet, nene Petrică I

— Eu cred că trebuie să procedăm înţelept, spuse el cu zîmbetul ironic de totdeauna, dar cu glasul ne- sfîrşit de blînd. A plăti mult în oraş un avocat, înseamnă a striga tare : Am şi cheltuiesc ! Soacră-mea nu are nici un interes s-o facă. Nu trebuie să provoace nenorocul.

— Atunci, să te zgîrceşti cu viaţa omului ? întrebă Petre. Păi dacă dumneei are, nu poate aşa, pe şest...

— Are ! are ! ce mai am ? izbucni Adina ?

— Un moment, mamă ! Vorbi, şi mai apăsat, şi mai dulceag, Sandu. Nu poţi să-i spui mamei: „Despoaie-te de tot ce ai", cînd eu nu ştiu cum se va isprăvi acest proces. Dacă tata, care ne e atît de scump tuturor, mai stă nu cinci ani acolo, Ia cât a fost condamnat, că a stat pînă acum alţi cinci, ci încă zece cu care se alege la recurs ? Cu ce va trăi mama ? îi oferi dumneata ospitalitate ? Pot eu să mă angajez s-o întreţin, cînd am doi copii, şi Irina mai aşteaptă unul ?

— Iar ? strigă Adina, luată prin surprindere. Aţi înnebunit ?

— Ne plac copiii! zîmbi fermecător Sandu. Şi pe urmă, în grabă mare, vinzi sub valoarea lucrului. Cînd ai timp, scoţi maximul din el. Uite, noi...

Irina încetase să-1 mai asculte. Era liniştită. Sandu o ura pe Adina. Era evident. Se uita la cele două dulapuri mari care umpleau odaia şi se întreba : Ce oare are mama în ele ? Lenjerie probabil, cearşafurile, feţele de masă de olandă, poate şi

alte stofe afară de acelea care se aflau la ea. Chiar zilele astea îşi aduse aminte de o stofă subţire, cenuşie, cu carouri mari galbene, pe care n-o găsise în lada de la ea. Sigur, aici trebuie să fie, împreună cu altele.
Se apropia momentul în care Sandu hotărîse să se prefacă speriat că aude un zgomot în pod şi să ceară cheia ca să controleze dacă nu s-a strecurat vreun hoţ acolo. Aşa aveau să afle ce anume mai este şi în pod.
Irina nu-şi putea îndrepta atenţia asupra discuţiei care începea să fie violentă, o urmărea puţin şi o abandona, chinuită, cum era, de aşteptarea clipei în care Sandu trebuia să se sperie de zgomotele din pod. Atunci, se înţeleseră doar, se cuvenea să spună şi ea că a auzit ceva ciudat, şi cum nu era deprinsă să mintă (în copilărie nu minţise niciodată), cum trebuia să joace •bine acel moment, îl aştepta cu emoţie şi încordare.
Şi pe urmă, se deprinsese de la o vreme să-1 lase pe Sandu să gîndească, să acţioneze în locul ei.
—• Ce vină aşa de mare a avut nea Georgică, ca să-i mai dea încă ? Ce vorbeşti, domnule ? se frămînta Petre, care aştepta o confirmare a bănuielilor lui de la un om mai priceput decît el.
— N-a declarat inventarul întreprinderilor lui, nici devizele din Elveţia. Le-a camuflat ca un... copil. Le-a pus pe numele lui, din fidelitate pentru stăpînii care fuseseră proprietarii trustului, cu gîndul isă le salveze. Asta nu-i un lucru care să se ierte uşor. Vezi matale, ăsta e bunul statului nostru, care are nevoie de el, ca să crească !
Subit, Sandu îşi aduse aminte că era un om devotat regimului şi îngroşă vocea la ultimele cuvinte, ca să nu creadă nimeni că el aprobă purtarea „copilărească" a socrului lui.
— Nimic politic ! Nici o vină politică ! se văită Adina.
— Sabotor ! rînji Sandu. Dacă furi statul, domnilor, iei de la gura copiilor altora ! Asta e !
— Da' a dat la ai lui I Asta nu poate nimeni să zică 1 oftă lung Petre.
— Bietul tata ! suspină de departe, ca din altă odaie, şi Irina.
Văzuse pe dulap două cutii mari. în astea ce mai era ?
Sandu se pregătea tocmai să ridice uimit şi speriat ochii spre tavan, cînd un zgomot real, un zgomot adevărat, îl tulbură din încordare. La uşă parcă tropăia cineva, parcă umbla cu degetele stîngace la clanţă

.Adina ridică fruntea. Cine putea să vină la ea la ora asta ? Vecinii n-o tulburau niciodată, şi prietenele, cîte îi mai rămăseseră, nu veneau seara. . Uşa de afară răsună, deschisă, închisă, şi un pa's greoi se auzi pe săliţă. Cei din odaie ciuliră urechea. Apoi uşa odăii se deschise încet, îndelung, şi în cadrul ei se ivi cineva. Era înalt, larg în umeri, puţin adus de spate. Avea pălăria trasă adînc pe ochi, şi hainele parcă prea largi pentru el. Oprit în prag, clătinîndu-se puţin, omul îşi scoase pălăria. Şi atunci, toţi, încremeniţi, îl recunoscură. Era Georgică ! Ochii, plini de lacrimi, îi priveau cu o dragoste nemărginită, era mai slab, fee dezumflase parcă, îi pierise buhăiala şi părea, în chip ciudat, întinerit.

— Dragii mei, aicea toţi I Uniţi! Aici, la Adina t Dragii... şi Georgică, înduioşat, nu mai putu vorbi mai departe.

Adina scoase un ţipăt şi se repezi la el cu braţele întinse. In mintea ei se învălmăşiră deodată avantaje şi dezavantaje, gîndul că avea, în sfîrşit, să fie apărată, altul, mai ascuţit, că începeau cheltuielile mari, şi încă un gînd : „Eu trebuie să fiu prima !"

— Georgică ! Georgică ! Cum ?... Şi eu, care alergam pentru tine ! M-am istovit alergînd ! Ce n-am făcut!

— Amnistia ! şopti Georgică strîngînd-o la piept.

Irina şi Sandu se îngălbeniseră. Irina, rezemată de Sandu, plingea cu lacrimi mari şi şoptea :

— Tata I Tata I

In suflet i 'se căsca o prăpastie, vedea în faţa ei un maldăr de lucruri pierdute, pierdute pentru totdeauna, şi o înduioşare grozavă plutea peste toate : Tata !

Sandu se simţea, înăuntrul lui, de piatră.

Petre îşi compunea încet, tras la o parte, un chip bucuros. „Se dusese dracului pămîntul ! Ce să-i faci ? ! Scîrnăvia asta de viaţă face ce vrea ea. Uite cum intră în amnistie unu care a furat atît, îi trecu repede prin cap. Şi boul ăsta de Sandu zicea că nici vorbă !" Apoi ieşi încet sub raza lămpii, cu braţele deschise :

— Dragul nostru Georgică !

Ce dracu, doar sîngele apă nu se face 1

ULTIMA TAUBER

Cînd Egon Tauber isprăvise Medicina la Viena şi se întorsese în ţară, taică-său, profesorul Wilhelm Tauber, nu mai avea absolut nici o rezervă. Toate economiile lui, un sfert din salariul fiecărei luni pus la o parte de nevastă, luaseră an după an calea Vienei pentru ca băiatul să-şi poată încheia studiile liniştit,' să nu se simtă strîmtorat alături de alţi

tineri eare-şi puteau îngădui să schimbe de trei ori pe Săptămînă gulerele şi manşetele tari, să nu simtă că banii daţi la spălătorie îi stînjene&c mesele la restaurantul studenţesc, să poată chefui cîteodată cu colegii (rar, se înţelege, şi cu măsură) şi, dacă are o drăguţă, să-i poată dărui la sărbători un fleac, ca să nu fie socotit de tot provincial şi venit dintr-o casă proastă.

Profesorul îşi aducea aminte bine de anii lui de studenţie, de duelurile care din păcate nU mai înfrumuseţau acum cu un praf de eroism galant viaţa studenţilor, de nevoile lui de atunci, şi dacă taică-său, ceasornicar mic (dar coborîtor din breasla giuvaergiilor), îl putuse ţine pe el trei ani la Viena, cu atît mai mult el însuşi, profesor, se cuvenea să-şi poată întreţine feciorul. In mintea lui toate se petreceau încă şi acum ca în Heidelbergul de altădată, pe care nici el nu-1 trăise în întregime, dar pe care începuse să-1 confunde acum cu propriile lui amintiri

.Cînd Egon 'se întoarse în casa părintească, şi casa, şi oraşul i se părură grozav de mici, de lipite pămîntu- lui parcă, şi-1 speriase liniştea tîrgului şi a căminului în care se născuse. Pînă şi cetatea care prelungea şi înălţa oraşul spre cer în faţa copilăriei şi adolescenţei lui, cu străduţele ei şerpuite pe deal, cu bisericile şi turnurile ei, cetatea înconjurată cu ziduri, pe care odinioară o vedea ca pe o arătare de basm, i se păru acum scundă, ca o căciulă aşezată pe pămînt, pe care se urcaseră furnicile. In fundul privirilor lui albastre, catifelate, al ochilor lui mari ca două pansele întunecate, rămăseseră imaginile măreţe ale palatelor vieneze, silueta zveltă a Schonbrunnului, umbra monumentelor, îmbulzeala bulevardelor.

Aici, la şapte, la opt seara, murea şi bruma de zgomot rare însufleţise puţin, peste zi, străduţele înguste, atît de înguste încît abia la amiază mijlocul lor primeau o rază de soare, iar pe străzile mai largi, mai noi, mărginite de copaci, tăiate între vilele bogate din grădinile bogătaşilor, tăcerea era parcă şi mai profundă, ca să nu tulbure tihna proprietarilor.

în oraş erau numai patru trăsuri : a prefectului, a primarului, a familiei Hugo Walter, care ţinea bine minte că descinde din Walterii care fuseseră din tată în fiu căpeteniile breslei croitorilor, şi a marelui fabricant Richter, cel care, în lipsa lui, deschisese marele magazin universal din piaţă şi care ştia, cum ştia tot oraşul, că străbunii lui,

meşteri în breasla funarilor, apăraseră în toate luptele cetăţii turnul funarilor.
Carele cu fin venite din satele înconjurătoare treceau şi acum pe strada principală, carele cu zarzavat, eu lemne, cu păsări stăteau şi acum joia în piaţa din mijlocul tîrgului nestingherite, după ce-şi plătiseră vama la podul de lemn dacă erau ţărăneşti, după ce nu plătiseră nimic, dacă erau grofeşti. Seara, după plecarea lor, gospodinele grăbite ieşeau eu mătura şi făraşul din casele din centru chiar, şi adunau murdăria lăsată de vite, pentru grădinile lor de zarzavat din fundul gangurilor lungi şi pentru păsările pe care le creşteau.
Veres, birjarul, avea tot cele cinci cupeuri, pe care le închiriau bogătanii oraşului la nunţi, la botezuri şi la petreceri, şi în vremea liberă, mult mai lungă decît cea în care îşi îmbrăca surtucul birjăresc, făcea tot negustorie cu lemne. Ceilalţi oameni avuţi ai oraşului nu-şi cumpăraseră nimic şi nu vînduseră mai nimic din ce aveau. Din cînd în cînd se mai deschidea cîte o fabrică mică, de nasturi, de postav, de porţelan, care, încet, pe nesimţite, creştea. Toţi oamenii cu dare de mînă adunau ca să deschidă ateliere mari, fabrici, la început modeste, şi nici o casă nouă nu se mai ridicase pe dealul cu vile, care înfloriseră atît de frumos la sfîr- şitul veacului trecut.
în casa părintească, în care Egon cunoscuse totdeauna cumpătare, modestie, acum părea că miroase a sărăcie. Hainele profesorului erau foarte bine, foarte amănunţit cîrpite, cămăşile lui purtau petice mari în părţile ascunse sub surtuc, şi pe masă erau la toate prînzurile şi cinele cartofi fierţi, găluşti de cartofi şi supă de cartofi.
Maică-sa, cu ochelarii pe nas, cu şorţuri decolorate, în papuci făcuţi de ea, cîrpea în fiecare Seară şi-1 mustra blajin pe bătrîn că rupe ciorapii cu dinţii parcă.
Egon ştiuse că părinţii lui se restrîng ca să-1 ţină pe el la studii, dar îşi închipuise totdeauna că economiile lor, după douăzeci de ani de căsnicie şi trai smerit, sînt mai mari şi că unchiul Peter, fratele tatei, îl ajută mai mult pentru 'învăţătura lui la Viena. Unchiul Peter urmase tradiţia păstrată din tată în fiu în familia părintelui lui şi avea un mare atelier şi un mare magazin de ceasornice. în atelier făcea reparaţii, dar în magazin avea ceasornicele cele mai scumpe, aduse din străinătate, avea bijuterii şi obiecte de anti- cărie şi, deşi tîrgul era mic, singurul lui bijutier făcea afaceri frumoase, mari, şi alimenta cu ceasornice şi alte oraşe din împrejurimi. Pesemne însă că dărnicia lui fusese

măsurată cu fiul lui Wilhelm. Acum Egon avea remuşcări pentru toate ceasurile în care îşi mustrase în gînd părinţii că îl lasă ani de-a rîndul să jinduiască la veşmintele scumpe ale colegilor lui bogaţi; avea re- muşcări pentru toată berea băută duminică la Prater cu prietenii, chiar pentru medalionul mic, de argint, cu trei peruzele, atîrnat pe o panglică de catifea, pe care îl pusese la gîtul lui Mitzi la placare, cînd ea plîngea cu hohote, îl punea să jure că are să se întoarcă şi că pînă atunci are să-i "scrie regulat.

Spatele profesorului i se părea acum mult mai adus decît se cuvenea la cei cincizeci şi cinci de ani ai lui, ochii maică-si — prea slabi pentru multul cîrpit şi multele socoteli pe care le făcea seara, şi toate astea îi păreau vina lui. Il aştepta o răspundere mare, le era dator, nu se cuvenea să-i dezamăgească.

Taică-său socotea că primul lucru p« care-1 avea de făcut Egon era să se însoare, pentru că un doctor Sărac nu putea face nici o treabă în tîrgul ăsta. La un doctor sărac aveau să vină săracii. La un doctor bogat, negustorii, fabricanţii, moşierii din împrejurimi, care aveau să-1 îmbogăţească şi mai mult.

Egon ştia că bătrînul are dreptate. De altfel, profe- sorul îi alesese o nevastă de cînd era încă la Viena. Lui Egon nu-i rămînea decît s-o ceară, şi cum, era înalt, frumos, învăţat, fiu de cărturar, nimeni din familia Tauber cea săracă nu se îndoia că Herminne Sommer, fiica unui fost arendaş pe moşia grofilor de la Szombat- falva, n-are Să vrea să-1 ia. Sommer, cu care profesorul se întîlnise de cîteva ori în casa fratelui lui, Peter Tauber, la care Sommer venea des, pentru că îi slujea de intermediar în unele afaceri, îi vorbise cu mare res. pect despre Egon, care învăţa atîta carte, şi despre propria lui fiică, Minna, căreia îi dăduse o educaţie aleasă. Păcat că celălalt copil al lui, Oskar, nu avea gust pentru învăţătură, el se mărginise să intre în afaceri, ca taică-său. Lucra acum pe undeva, pe la Cluj.

Doctorul Egon Tauber, fără să crâcnească nici măcar înăuntrul lui, îmbrăcase haina neagră ca să se ducă la o mică petrecere dată de Peter Tauber, unde avea s-o cunoască pe Minna, şi se purtase ca un tînăr încîntă- tor, amabil, cult şi galant, atît cît îi îngăduiseră greutatea titlului său de medic şi vechimea familiei lui

.Lucrurile merseseră mai repede decît era obiceiul în tîrg. Egon nu-i făcuse curte mai întîi Herminnei, nu-i culesese flori în lungi plimbări cu alţi tineri pe

colinele din jurul oraşului şi nu-i spusese în etape, aşa cum ar fi dorit ea, că se simte din ce în ce mai legat de făptura ei delicată. Doctorul n-avea vreme, lui i se părea că un lucru hotărît de mult, ca această căsătorie, acceptat dintru început de el şi dorit de mult de Minna, nu merita osteneala unei prefăcătorii care lui îi repugna, şi o dată ce ştia că trebuie s-o ceară, că ea îl va primi, că va lua o dată cu ea o zestre care îi va îngădui să-şi deschidă un cabinet cum nu mai era altul în oraş, nu pricepea de ce s-ar cuveni să mai întîrzie.

De altfel, Minna, aşa cum o văzuse la acea petrecere, nu-i displăcuse. Era mică, blondă, grăsuţă, avea ochii albaştri ca două floricele de cîmp puţin decolorate de soare, vorbea puţin, zîmbea mult, şi cînd cineva se aşezase la pian şi ea cîntase din gură, Egon fusese fermecat. Avea un glas puternic, clar, un glas care nu părea că purcede din făptura ei mică şi rotundă, un glas ca o apă mare, năvalnică, limpede pînă în fund. Egon se gîndiSe în clipa aceea că o femeie cu asemenea glas, cu o asemenea ştiinţă a cîntecului, trebuie să aibă calităţi sufleteşti profunde, o mare personalitate poate, şi că această, căsnicie, pe care o accepta fără să clipească, ca pe una din datoriile cele mai sfinte ale unui fiu, avea să-i aducă poate linişte, fericire. Dacă nevasta lui va fi delicată şi înţeleaptă, aşa cum părea după zîm- bet, după sfiala ei măsurată, după glasul acela îngeresc, avea şi el să fie pentru ea fără prea multă greutate im bărbat desăvârşit. Se întrebase, cu oarecare scrupul, nu dacă el va fi fericit cînd Se dusese s-o cunoască pe Miinna, pentru că acest lucru nu putea sta în balanţa datoriilor acumulate de el faţă de părinţi, ci dacă va putea fi un soţ mulţumitor pentru fata pe care n-o văzuse încă. Acum i se părea că da, şi voia s-o ceară cu inima liniştită.

înainte de a porni la această vizită plină'de răspun- dere şi gravitate, profesorul Wilhelm Tauber îl che- mase pe fiul său în odaia care îi slujea de birou şi salon, şi acolo, aşezat într-un jilţ de catifea cam roasă, în umbra draperiilor de catifea, roase şi decolorate şi ele, lîngă hîrdaiele cu palmieri artificiali, îl invitase pe Egon să ia loc pe un scaun în faţa lui şi-i vorbise stă- pînit, serios :

— Fiule, ai văzut fata despre care ţi-am vorbit şi spre care se îndreaptă toate nădejdile noastre. Eşti acum un om cult, un medic, ai fost întotdeauna înţelept şi cuminte, ai privit viaţa cu seriozitate, chiar de cînd erai

H - Limpezire un copil, îti cer acum să te gândeşti bine înainte de a-mi răspunde. Crezi că e o fată potrivită pentru tine ? Că veţi fi fericiţi ? O căsătorie se încheie o dată în viaţă şi nu se mai desface niciodată. Nevasta ta rămîne a ta, aşa cum nu-ţi poţi schimba părinţii pe care ţi i-a dat Dumnezeu.
Egon tăcu o clipă, pentru că aşa i se ceruse, se uită la mina profesorului, care tremura pe ochelari, la ghetele lui cu şireturi, cam mari la bot, la barba lui mare, căruntă, care parcă tremura şi ea uşor pe piept, îşi mută privirea clară în ochii lui şi rosti fără greutate hotărîrea pe care o luase din primul ceas.
— Da, tată, ştiu tot ce comportă ca răspundere o căsătorie. Vreau s-o iau pe domnişoara Sommer şi te asigur că (vru să spună : „Nu-mi displace", dar rosti fără şovăire) o apreciez şi voi fi mulţumit cu ea, că ea va fi fericită cu mine.
— Eu şi mama ta ne-am înţeles totdeauna bine. Tu, fiul meu unic, cunoşti armonia din casa noastră.
Fiul privi iar limpede în ochii tatălui.
— Iţi făgăduiesc, tată, să-ţi urmez pilda 1
Tatăl îşi puse mîna pe capul fiului, şi convorbirea luă sfîrşit.
A doua zi, cei doi Tauber Se îndreptară, îmbrăcaţi în haine negre spre casa Sommer, la braţ, Egon tru- dindu-se să acopere cu cotul mâneca niţel roasă a tătălui său. Doctorul îşi formulă solemn cererea, ascultă fără să clipească predica bătrînului Sommer, se înclină sub binecuvîntarea lui părinteasc şi îndreptă spre logodnică cel mai strălucitor, cel mai luminos zîmbst al lui. Se hotărî ca în primele timpuri după căsătorie tînără pereche să locuiască la familia Sommer, la etajul care Se libera anume pentru ea.
Egon plănuia să ridice din primul an, din primele luni o vilă eu banii Minnei, în livada uriaşă, moştenită de ea. Sommer se temea puţin, dar gravitatea, siguranţa, liniştea hotărîtă a viitorului ginere îi impuneau. Egon visa, fără să spună nimănui, să-şi mobileze casa cu mobile somptuoase şi grele, aşa cum văzuse la profesorul lui de la Viena, să le aducă de la Viena chiar, să iasă cît mai curînd din odăile îmbâcsite de covoare, peme, şervetele, tablouri brodate de Minna şi bibelouri ieftine, ale lui Sommer.
Nunta fu bogată, cu invitaţi mulţi, de toate categoriile, prieteni de-ai unchiului Peter, de-ai profesorului Wil- helm Tauber şi de-ai familiei Sommer, care nu se potriveau între ei. Cum se întoarseră de la catedrala din deal, acasă,

grupurile se separară cu fereala pe care o aveau şi în oraş castele între ele. Nu fu veselie, nu fu chef, mirele era grav, solemn, zîmbea scurt, ca de datorie, prietenilor miresei, şi păstră tot timpul mesei o atitudine de ceremonie, de parcă şi aici s-ar fi aflat în faţa altarului, în sunetele orgii. Nu voia să-şi creeze prieteni personali care să-i devină pe urmă pacienţi gratuiţi şi nici să facă legături la întîmplare.

Oaspeţii plecară degrabă acasă, dar mirii se suiră în odăile lor şi mai curînd. Egon ieşi o clipă în balconul care dădea în grădină, oa să-şi lase mireaSa să se dezbrace fără sfială, şi atunci, acolo, fu singura clipă cînd se gîndi la MSitzi, căreia nu-i scrisese niciodată, ale cărei scrisori i le oprise maică-sa şi de care n-avusese vreme să-şi aducă aminte. Numai atunci, pe balcon, aprinse una din rarele ţigări pe care le fuma cînd era tulburat şi revăzu în minte ochii negri, sclipitori ai iubitei lui de la Viena, părul blond-închis, buclat, care cădea în ochii modistei, vioiciunea trupului ei Subţire, năltuţ. în auz i se năzărîră hohotele ei de rîs, amestecate cu sfîrîitul cartofilor din tigaie cînd venea să facă gospodărie în odăiţa lui sîmbăta după masă, cînd îi dădea el voie, ciripitul ei fără rost, zgomotul tocurilor pantofilor ei mici pe scîndura fără covor, zornăitul multelor ei mărgele cînd se apleca peste ligheanul în care îi spăla ciorapii, şi lacrimile ei de la despărţire, şi căldura braţelor ei.

Apoi azvîrli ţigara, se uită lung în iarbă cum se stingea cărbunele, se scutură de răcoarea nopţii şi intră în odaia cu mobile multe, cu tablouri cu maci şi albăstrele, brodate de fata care îl aştepta cu faţa cufundată în pernă, niţel ruşinată şi niţel dezamăgită că mirele ei nu se grăbise să vină.

A doua zi de dimineaţă Egon se deşteptă cel dintîi, se uită o clipă la femeia albă, plină, care dormea alături de el. Se visase la Viena, dînd un examen greu şi parcă in acelaşi timp supraveghind o clădire mare, şi trebui să se dezmeticească ca să-şi aducă aminte cine era femeia, ce căuta lîngă el, seara trecută a nuntii, în care în camerele de jos fusese un aer atît de neprielnic, cu fum mult, miros de mîncare, de parfumuri felurite şi de băutură.

Nu ştia dacă trebuie să se scoale, sau s-o aştepte şi pe ea. Dacă se scula singur, ce avea să facă în casa asta, străin ? Din fericire, Minna deschise ochii, îi zîmbi, plecă puţin pleoapele, ca şi cum s-ar fi ruşinat, apoi îi întoarse obrazul s-o sărute.

Pe urmă Minna începu, ca orice gospodină,. isă scuture cu energie pernele pe marginea ferestrei,

să şteargă praful de pe mobile, să se agite prin odaie, importantă, mahmură aproape.
O fetiţă cu faţa rotundă şi mirată, cu un zîmbet întins pînă la urechi, cu codiţele lăsate pe spate şi împletite cu panglici colorate, cu fustă roşie înfoiată, intră cu cafeaua cu lapte în odaie şi făcu frumos un *Kniks*.
— Domnişoară, după ce beţi...
— Doamnă doctor! o întrerupse Minna, şi glasul ei nu suna a glumă.
După cafea, Egon ieşi în oraş să-şi cumpere ziarele.
In zilele care urmară începu pentru Egon o perioadă de activitate febrilă. Se ocupă, împreună cu arhitectul, de construcţia vilei lui. Era primăvară, şi el o voia gata pînă în toamnă. Cum ştia precis ce voia, cum fiecare amănunt era parcă desenat de mult în mintea lui, casa creştea solidă şi graţioasă. Doctorul comandă la Viena mobilele schiţate de el, pentru birou, pentru cabinet, pentru salon, dormitor şi sufragerie. Nu pre- văzu nici în clădire, nici în mobilier odaia copiilor care aveau să vină, şi Minna se ruşină să-i aducă aminte. Egon se vedea proiectat pe viitor numai pe sine, şi ca o umbră a lui, în salon, în dormitor, în sufragerie, locurile unde era potrivită şi avea acces, pe Minna, cu cîteva lucruri specifice ocupaţiilor ei: un coş de lucru cum văzuse imul la nevasta profesorului lui, o masă de toaletă graţioasă şi cochetă, o bucătărie din care n-avea să lipsească nimic.
în octombrie, casa fu gata. Era o vilă cu un cat, vopsită în roz, cu terase largi la etaj, aşezată în mijlocul grădinii, din care parcă nu fusese tăiat nici un copac şi în care un grădinar priceput croise poteci şerpuite, mărginite cu trandafiri sădiţi în toamnă.
Către iarnă, doctorul începu să-şi primească mobilele. Veneau închise în lăzi mari, care uluiau tîrgul. Nimeni nu cuteza să spună că averea Iui Sommer nu fusese bine plasată. Acum mai rămînea să se vadă şi ce fel de medic era Egon Tauber. Doctorul Tauber puse pe poartă o tăbliţă neagră cu litere de aur şi-şi aşteptă pacienţii. Trei zile după ce cabinetul fusese deschis, şi tăbliţa — afişată, îşi făcu apariţia o doamnă tînără, soţia primului-procuror de la Tribunal, care fusese pe vremuri prietenă cu Minna şi care ardea de curiozitate să ştie dacă nevasta doctorului era mai bine aranjată decît ea.

Tauberii nu făcuseră încă nici o primire, şi tîrgul fierbea. Doamna procuror suferea de o boală pe care ceilalţi medici, nici cei de la Cluj chiar, nu i-o dibuiseră.

Doctorul Tauber îi puse un diagnostic după o cercetare amănunţită, începu pe loc un tratament, şi chiar de a doua zi nevasta procurorului spuse tuturor că se feimţea mai bine şi că doctorul Tauber e extraordinar.

Calea către el fusese deschisă.

La început lumea cu bani a tîrgului veni ca nevasta procurorului, din curiozitate, să vadă instalaţia medicală minunată a doctorului, luxul sobru din vila roz, parcul cu brazi şi bănci de piatră. Apoi veni pentru că se crease o modă să vii la doctorul Tauber: era scump, nu-şi putea permite oricine să-şi vindece bolile la el.

Adevărul era că Egon Tauber era un medic bun. Vindecase un caz, două, trei, din cele grava, cu care medicii oraşului îşi bătuseră capul cîtăva vreme, şi faima sa crescuse ca aluatul, mai repede şi mai bine decît ar fi crefecut faima unui medic modest, cu preţuri mici.

Apoi începu să opereze în spitalul oraşului pacienţii lui particulari. Avea o mînă fermecată, avea noroc, înregistra succes după succes.

Sommer triumfa, bătrînul Tauber îşi mai îndreptase puţin spinarea, îndoită de grîji şi bătrîneţe. Se temuse la început grozav cînd îşi văzuse feciorul băgîndu-şi mînile pînă la coate în zestrea nevestei, se temuse de ruşinea pe care ar fi atras-o asupra familei Tauber neizbînda doctorului, se temuse de gurile din tîrg care îl bîrfeau cu jumătate de glas pe Egon că risipea banii adunaţi de Sommer. Nimeni în familia Tauber nu profitase aşa, în văzul lumii, fără măsură, de averea altuia, fie ea şi luată de zestre. Feciorul lui însă începuse să-1 intimideze şi pe el, şi tăcuse, cu frica în sîn, cu ochii plecaţi în faţa cunoştinţelor. Acum putea să ridice fruntea şi să privească oamenii în faţă, cu mîndrie.

Egon se dovedea un fiu bun. De cînd începuse să cîştige el însuşi cu medicina, şi nu înainte, le vărsa părinţilor lui o pensie, care creştea pe măsură ce clientela i se mărea.

Raporturile dintre soţi însă erau ciudate. Medicul era corect cu nevasta lui. Minna încercase la început să se răsfeţe, să se vrea dezmierdată, dar bărbatul răspundea distrat, cu economie, la răsfăţul ei, ocupat şi grăbit cum era. Se părea că

tandreţea e un lucru cu desăvârşire străin de firea lui.
Făceau vizitele de rigoare împreună, străbătînd oraşul la braţ, serioşi şi demni, se duceau duminică la masă cînd la unii din părinţi, cînd la ceilalţi, sau îi pofteau la masa lor. Egon era totdeauna cordial cu nevasta, ea era mai bine îmbrăcată decît fusese la bogatul ei tată, dar cînd erau singuri acasă, dacă nu vorbeau despre gospodăria lor şi despre ce le mai lipsea, nu mai aveau ce-şi spune. Doctorul se ducea în biroul lui, unde citea ultimele cărţi de medicină venite din străinătate, şi Minna se plictisea în salonul frumos, în care pe perete era un singur tablou mare, de un pictor la modă, cumpărat de la Budapesta printr-un fost coleg al doctorului, stabilit acolo.
Adevărul era că Minna n-avea nici gînduri, nici preocupări, nici curiozităţi. Nu-i plăcea să citească, n-o interesau succesele bărbatului ei decît în măsura în care gloria se răsfrîngea asupra menajului lor. De cîte ori încercase el să-i vorbească despre operaţii, boli, oameni, suferinţe, vindecări, se scuturase de neplăcere, de groază şi dezgust.
— Să vii acasă cu asemenea poveşti ! Ce idee !
— Dar e foarte interesant, Minna, stăruise el... Un asemenea ulcer se găseşte foarte rar. Operaţia era atît de dificilă, încît a durat o oră, şi bolnavul a stat sub anestezie...
— Şi curgea sînge ? se înfiora Minna.
— Vasele erau prinse, dar avusese o hemoragie internă. Cum inima era slabă, am trecut prin clipa grele...
— Taci, taci! ţipa Minna. Ce idee ! Te rog să numii mai poveşti decît lucruri frumoase. Stai, ce voiam să-ţi spun eu ?... să-mi comanzi o poliţă de bucătărie pentru vase ca la doamna Gluck, atît de lată!
Alteori doctorul se avînta în planuri, visător, zîmbitor:
— Să căutăm un pietrar bun care să ne cioplească un faun mic pentru parc. Am văzut o dată un faun admirabil la muzeul din Viena, era adus din Grecia. Să ne facă un faun tînăr, din piatră albă, în mijlocul peluzei de lîngă bolta pe care are Să se ridice tecoma.
Minna se frămînta puţin, neliniştită, privindu-l tandru cu ochii ei ca nişte flori puţin pălite :
— Nu s-au făcut destule cheltuieli, Egon ? Ce să facem cu un faun în grădină ? Sînt destui sfinţi la catedrală.
Doctorul tăcea, îi pierea pofta de a visa cu voce tare. De la o vreme nu mai povestea nimic. Cînd în-

cerca să-i istorisească ea despre o -cunoştinţă care îşi cumpărase o rochie, despre cum se gătea la prietenii ei peştele sau de ce se certase familia Gross -cu familia Schwartz, Egon nu părea că ascultă, şi chiar lua ziarul. Numai cînd cînta, cîn-d glasul ei se desfăşura limpede, puternic, fierbinte, -deasupra frunţii lui preocupate, Egon lăsa cartea sau gazeta, asculta cu ochii închişi, cu un fel de nădejde iar înviată, -că acest glas pornea dintr-o sensibilitate oarecare, dezvăluia brusc un suflet pătimaş, o viaţă lăuntrică pe care nu o descoperise încă.

Nu ştia daca ar fi avut timp pentru această viată sperată, dacă descoperind-o nu şi-ar fi vîndut liniştea, dacă n-ar fi fost o greutate în viaţa lui, care începuse să se desfăşoare atît de lin şi de simplu. Dar o dorea totuşi, aşa cum îşi dorise casa lui frumoasă, tabloul frumos din salon, grădina frumoasă, aşa cum dorea cîteodată să înfăţişeze înaintea cuiva, cu sinceritatea cu care îşi vorbea sieşi, planurile lui de viitor, care încă nu luaseră Sfîrşit, amestecate, împletite cu planurile lui medicale, cu curiozităţile lui ştiinţifice nepotolite. Dar după ce pianul se închidea, nevasta lui, scundă şi rotundă, îl privea cu aceiaşi ochi de un albastru-lăptos, spălăcit, şi dacă nu se îndrepta spre dormitor, începea o conversaţie sălcie, despre legumele care s-au scumpit sau cizmarul care n-a adus pantofii. Egon o urma tăcut în dormitor sau lua o carte şi deschidea paginile la semnul lăsat, cu degetele lui lungi, agere, curate, de chirurg.

Trecură ani. în jurul vilei roz, grădina despletea acum sălcii mari peste poteci, trandafirii se urcaseră pe bolţi, salcîmii, numiţi *Goldenregen*, ocroteau băncile de piatră, brazii argintii fereau dinspre drum parcul de privirile trecătorilor, după stînjenei înfloreau bujorii, după bujori, micsandrele, apoi gura-leului, crizantemele şi brazdele inesfîrşite de tufănele.

Minna se ocupa de grădină conştiincios, metodic, aşa cum se ocupa de bucătărie lingă bucătăreasă, şi de casă lîngă fetişcana pe care o aduseseră de la ţară. Nu vădea pentru nici una dintre ele o dragoste deosebită. Trandafirii agăţători şi tăiţeii erau pentru ea la fel de importanţi. Spunea „Sînt frumoşi" sau „sînt buni", cu acelaşi ton egal, măsurat, satisfăcut. Punea flori în glastrele din casă, compoturi la cămară, bani la Casa de economii — din ceea ce economisea din gospodărie —, blănurile la naftalină, şi tacîmurile de argint greu pe masă în zilele de sărbătoare, cu chipul unui funcţionar de la poştă care pune ştampila pe plicuri.

Primea de două ori pe lună musafirii ei personali, soţiile oamenilor cu vază din oraş, şi le trata cu cafea cu lapte cu frişca şi prăjituri (niciodată destul de dulci cînd era vorba de oaspeţii ei), şi din cînd în cînd, după dorinţa lui Egon, dădea mese mari, la care veneau oamenii de frunte ai oraşului. Cînd pregătea o asemenea masă, MSnna era încruntată cîteva zile înainte şi după ea, pentru că totul trebuia să fie îmbelşugat, vinul — mult, scuinp, de cîteva soiuri, prăjiturile — dulci, şi mîncările — grase, cu mirodenii, cu gusturi felurite, precise, aşa cum nu se făceau acasă la părinţii ei, cum îi spunea Egon că se fac la marile restaurante de la Viena. In acele zile, bucătăreasa, care servise înainte la Budapesta, punea stăpînire pe bucătărie, şi Minna îi disputa cu fiecare gest, cu fiecare cuvînt domnia. La petrecerile astea, Egon era vesel, zîmbitor, cald eu oaspeţii lui, şi Minna, care căpătase în ultimii ani un chip încruntat, posac, îşi regăsea zîmbetul de altădată. Atunci şi cînta, lucru care nu i se mai întîmpla niciodată cînd erau numai ei doi. Apoi, după plecarea oaspeţilor, număra îndelung argintăria, inventaria resturile pe care le încuia în cămară, bombănea femeile de serviciu, le întreba ce bacşişuri căpătaseră, gîndindu-se în mintea ei că ea cheltuise, şi ele câştigaseră, în vreme ce invitaţii, în drum spre casele lor, socoteau că familia Tauber e fericită, trăieşte în armonie şi e păcat numai că n-are copii.

Doctorul, cînd venea acasă de la spital, avea puţine lucruri de vorbit cu nevasta. Ea îl primea eu o mutră burzuluită şi începea să-1 cicălească încet, pe îndelete, stăruitor:

— Ai călcat în noroi ! Vezi că murdăreşti covorul! De ce nu mănînci supă de legume ? E lucrul cel mai sănătos pentru stomac. Uite, eu am stomacul sănătos pentru că mănînc supă de legume. Ce idee să nu mănînci supă I Doctorul tăcea. Minna se înverşuna : In- tr-o zi ai să te îmbolnăveşti. Un unchi al meu a suferit de stomac la patruzeci de ani. Legumele Sînt prescrise de orice medic. Mă mir de tine, că eşti medic, şi nu te îngrijeşti singur. Egon tăcea.

— Am făcut-o eu, nu Berta asta, care pune prea multa isare. Hai, să-ţi pun un polonic ? Numai unul! Face bine.

Şi în sfîrşit, într-o zi, doctorul izbucni:

— Destul, Mlinna, ajunge, că mă ridic de la masă ! Tunetul glasului lui înalt, limpede, violenţa tonului

o încremeniră pe Minna. Se sperie, tăcu. Furia asta îi făcu parcă şi plăcere într-un fel. Pînă seara tăcu satisfăcută.
Nu-şi dădea seama de ce, dar din clipa în care strigase, Egon Tauber, doctorul Tauber, soţul ei, crescu nemăsurat în ochii ei, mai mult decît după toate victoriile lui medicale, care cuceriseră oraşul.
Nu-şi putea aduce aminte şi nu făcea o legătură conştientă, dar în subconştientul ei asociaţia se făcuse. Cînd era copil şi locuia cu familia ei la moşia grofului, pe vremea cînd maică-sa trăia încă, se afla o dată în grădină şi se uita în curte, unde se adunaseră clăcaşii. Ea stătea pe un scaun înalt, în faţa unei farfurii de mîncare. Taică-său se învîrtea călare în mijlocul oamenilor desculţi, care spuneau ceva toţi într-un glas, nemulţumiţi, şi deodată Sommer începuse să răcneaiscă, să răcnească grozav, aşa cum nu-1 mai auzise niciodată pe el, care vorbea totdeauna măsurat, să răcnească şi să se învîrtească cu calul printre oameni, să-şi repeadă biciuşca peste capetele lor şi să-i îndemne undeva, spre poartă. Ei alergau cu picioarele goale, speriaţi, pa cînd el îşi plesnea cizmele lucioase cu biciuşca şi continua să ţipe.
Minna avUsese atunci un sentiment amestecat: de bucurie — că tata e mare, e mai puternic decît toţi, decît toţi bărbaţii şi femeile care fugeau din calea lui, stă sus, pe cal, şi rage ca un taur — de un fel de teamă, ca şi cum şi pe ea o putea nimeri biciuşca, şi la ea putea ţipa aşa, şi de mare mîndrie că e fiica acelui stăpîn spăimîntător. începuse să plîngă şi să rîdă în acelaşi timp, pe scaunul ei înalt, murdărindu-se cu linguriţa de piure de cartofi pînă sub ochi, pentru că nu-şi mai nimerea gura.
Apoi, mai tîrziu, cînd Sommer ridicase glasul împotriva ei, simţise aceeaşi mîndrie, aceeaşi voluptate senzuală parcă, aceeaşi admiraţie şi aceeaşi frică îmbletită cu plăcere. Tata era tare, era un stăpîn.
Aşa îi apăruse în clipa asta şi Egon.
A doua zi începu iar să-1 cicălească, începu în fiecare zi din nou, şi dacă bărbatul ei, preocupat, nu izbucnea, cicăleala ţinea o zi, două, la ceasul mesei, la ora somnului, pînă cînd izbutea să provoace o nouă ameninţare scurtă, strigată, după care se potolea, mulţumită, chiar o zi întreagă.
Nu regreta că n-are copii. Ar fi fost o osteneală şi o cheltuială mai mult. îşi cumpăra pentru ea lucrurile cele mai bune, cele mai solide, mînca suplimentar la zece şi la cinci după masă, primea la ziua ei de la Egon un dar pe gustul ei, o bucată de catifea, o dantelă de Bruxelles, un evantai de

fildeş, şi aduna cu grijă lucrurile vechi, pe care nu le mai purta, într-o ladă din pod, la naftalină.
N-avea nici o prietenă intimă, avea cunoştinţe, şi era mulţumită cînd le arăta darurile primite, stofele cumpărate, proviziile din cămară, cînd le învăţa, doctoral, o reţetă nouă. In zilele ei de primire le povestea cucoanelor adunate la calea cu lapte despre vindecările minunate obţinute de Egon, lucruri pe care le prinsese cu urechea, lăutăreşte, fără Să le asculte vreodată atent, şi atunci avea un aer de suficienţă, de orgoliu, care o făcea să pară şi mai grasă decît devenise în ultima vreme. Cucoanele trăgeau concluzia că îşi iubeşte bărbatul, de care e atît de mîndră.
Uneori, duminica, făceau excursii cu prietenii, şi atunci Minna ştia să alcătuiască coşuleţe cu mîncare frumos aşezată între şerveţele albe şi brodate, să ia tot ce trebuie la o masă şi chiar să admire peisajul în cor cu ceilalţi, cu un ton pe care ar fi putut spune : „Mi-am cumpărat pantofi comozi!
"**In** vremea asta, faima doctorului crescuse. Veneau acum să-1 caute bolnavi din alte oraşe ale Ardealului, moşieri cu latifundii îndepărtate. începuse să-i devină incomod Să opereze în sala spitalului, cu instrumente vechi, rar primenite. Era momentul să-şi clădească sanatoriul propriu, aşa cum plănuise din primul ceas, de cînd îşi luase doctoratul. Profesa în oraş de zece ani numai, avea treizeci şi opt de ani şi pusese deoparte atît cît să-i îngăduie să-şi împlinească visul.
Atunci începu pentru soţii Tauber o perioadă chinuită, în care doctorul, pentru prima oară de cînd se însurase, ar fi vrut să asculte şi părerea altcuiva, entuziasmul altcuiva, alături de al lui, pentru a porni la drum.
Taică-său era prea bătrîn pentru ca să se poată mărturisi lui. Se ferea de prudenţa şi de temerile bătrîneţii. Construcţia sanatorului era un lucru riscat, scump, avea să înghită toată agoniseala doctorului, şi Egon ceru pentru întîia oară părerea nevestei; voia s-o simtă plină de elan pentru el. Maturitatea crescuse însă nemăsurat avariţia Minnei. Se împotrivi cu toată dîrzenia, şi cînd nu mai fu luată părtaşă, cînd doctorul porni singur la treabă, ea începu o cicăleală lungă, amănunţită, stăruitoare, zilnică.
Planurile noului sanatoriu erau pe birou, la îndemîna ei. Nu le deschisese să le privească niciodată. Arhitecţi, antreprenori veneau şi plecau de la Egon cît era ziua de lungă. Minna ieşea din odaie cînd intrau ei. Doctorul îşi petrecea

insomniile singur în birou, pe terasă, pe cînd nevastă-sa dormea sau se prefăcea că doarme. Minna se mira în fiecare zi de proporţiile pe care le lua clădirea, ofta la masă des şi repetat, clătinînd tăcut din cap, de parcă ar fi avut sub acoperiş pe cineva care trăgea să moară, şi repeta solemn :

— Ce idee, oe idee !

Doctorul însă venea acasă strălucitor, ars de soare de cît stătea pe schele, atît de absorbit de gîndurile lui, încît nu mai ridica niciodată glasul, şi Minna se plictisea cumplit.

Masa pe care o dădu doctorul Tauber pentru inaugurarea sanatoriului lui fu cea mai strălucită din cîte dăduse vreodată. Minna cîntă, păru că e foarte fericită de realizarea bărbatului ei, primi felicitările cunoştinţelor cu aerul unui om care şi-a atins în sfîrşit ţelul şi vorbi despre munca şi oboseala lui Egon cu multă admiraţie şi căldură .Zilele care urmară însă, avu grijă să facă economii la masa zilnică, să concedieze chiar pentru o vreme fata din casă, sub pretext că furase o linguriţă de argint, ca să se despăgubească de cheltuielile ospăţului.

Războiul ameninţa, cînd sanatoriul doctorului Tauber îşi înălţa trupul mare, pătrat, cu etaj şi mansardele ridicate triunghiular peste cornişa catului, clădit în stil de vilă elveţiană, cu bîrne de lemn aparente, care în- tretăiau zidăria lui viu coloratâ, cu obloane verzi, cu perdele albe, cu acoperiş de olane. Marea sală de operaţii de la etaj avea ferestre uriaşe, era înzestrată cu aparate moderne, cu lămpi enorme.

Pentru Minna totul reintrase în normal; acum investiţia trebuia să aducă; bărbatul ei lipsea mai toată ziua de acasă, venea obosit, preocupat, nu mai făcea planuri, nu se mai întîmpla nimic deosebit.

Doctorul îşi mărginea parcă toată viaţa la sanatoriul lui. Nu voia să se gîndească la nimic altceva. Nu-şi spunea nici în ceasurile de destindere că viaţa lui de familie e seacă, searbădă, că n-are prieteni adevăraţi, că în sufletul lui, încă tînăr, nu clocoteşte nici o patimă omenească. O singură dată, demult, cînd clădea încă sanatoriul, într-o noapte de insomnie pe terasă, cînd socotelile arhitectului lui păreau că presupun un supliment pe care nu ştia de unde să-l ia şi pe care Minna ar fi putut să-l găsească dacă ar fi vîndut un loc bun pe care îl avea lîngă tîrgul de vite (el nu i-o ceruse, dar ea se putea gîndi), Egon cugetase : „Ea sau Berta, bucătăreasa, simt tot atîta răspundere faţă de viaţa mea. Şi nici nu

face Minna, în menajul nostru, lucruri mai importante decît Berta." Apoi avusese remuşcări. Un bărbat nu trebuie să gîndească aşa despre nevasta lui. Nici taică-său, nici unchiul Peter, nici un om respectabil din tîrgul ăsta n-a gîndit vreodată aşa despre respectabila lui nevastă. Deci nici el n-avea voie s-o facă. Şi trăsese parcă un oblon în faţa gîndurilor, le încuiase, le pecetluise, îşi îndreptase toată fiinţa spre altceva.

Acum, cînd totul era gata, avea o grijă mult mai mare : începuse războiul între puterile centrale şi Antantă. Problema principală pentru el era să obţină de la stăpînire ca sanatoriul lui, nou, curat, perfect, să nu fie schimbat în spital de război. Şi după oarecare trudă, datorită relaţiilor lui cu prefectul, cu primarul, cu toate autorităţile, datorită operaţiilor izbutite pe care le făcuse neamurilor celor cu trecere, datorită gravităţii lui, zîmbetului lui fermecător, căldurii pe care ştia s-o pună în glas, motivelor puternice pe care ştiuse să le aducă (oe se vor face civilii bolnavi în timpul războiului ?), izbutise.

Fusese şi el mobilizat pe loc, lucra jumătate de zi în spitalul oraşului şi jumătate în sanatoriul lui. Pentru că era datoria lui, pentru că era numele lui în joc, opera acolo tot atît de bine ca în clinica lui proprie şi preda numaidecît bolnavii în grija altor medici, ca să nu-i mai ia timp.

Minna nu prea simţise greutăţile războiului. Stătea la ferestrele din salon, cu picioarele ei puţin umflate urcate pe un taburet cu franjuri şi ciucuri, cu o broderie pe genunchi, şi privea spre sanatoriul aşezat la capătul parcului lor, la poarta sanatoriului, să vadă trăsurile cu bolnavi care veneau. Nu-i plăceau cei care veneau pe jos, încet, aduşi de braţ de cîte un neam : n-avuseseră destule parale ca să ia un cupeu de la Veres şi pesemne nici o boală prea grea, care cere internare îndelungată.

Cînd Egon se întorcea acasă, Minna începea obişnuita ei cicăleală, şi dacă doctorul nu ridica o dată glasul pînă cînd adormea, se trezea în aceeaşi cicăleală monotonă, perseverentă.

In primii ani după război se petrecură cîteva lucruri însemnate pentru familia Tauber.

Părinţii lui Egon muriră unul după altul, către sfîrşitul războiului. Muriră în tihnă, fericiţi de gloria fiului lor, în îndestulare. Maică-sa nu avu vreme să-şi cheme fiul înainte de a muri, pentru că o trăsni o congestie cerebrală, dar bătrînul profesor, care refuză vreme de un an să se mute la Egon, „ca să nu tulbure fericirea tinerilor", îşi vesti feciorul în

ultimul ceas şi mai avu putere să-i spună cîteva cuvinte înţelepte, părinteşti.
Ţinîndu-1 de mînă cu mîna lui aproape rece şi osoasă, cu ochii cufundaţi în ochii fiului iubit, Wilhelm Tauber rosti:
— Fiul meu, ai împlinit toate aşteptările părinţilor. Eu te binecuvîntez! Să porţi mai departe cu cinste numele strămoşilor noştri şi să fii fericit cu vrednica ta soţie, ca şi pînă acum !
Egon plecă fruntea, bătrînul îi puse mina pe" creştet, şi după cîteva clipe fiul simţi cum mîna aceea se strîn- gea convulsiv ca o gheară în părul lui buclat.
Ridică ochii; profesorul murea.
Wilhelm Tauber, ca şi răposata lui nevastă, avu parte de o înmormîntare frumoasă şi de un loc vecin cu al, ei, în inima cimitirului, între cele mai bogate monn- mente.
Apoi muri şi bătrînul Sommer. Nu mai avea aproape nimic. Fiul lui, Oskar, cel care lucra la Cluj la o fabrică de porţelan ca subdirector şi deţinea multe acţiuni în aceeaşi fabrică, pierduse în război tot ce avusese şi mîncase şi tot ce-i mai rămăsese bătrânului.
Acum Oskar venise în tîrgul lor şi-i făcea vizite dese. stăruitoare, Minnei, în lipsa bărbatului ei.
In sfîrşit, într-o zi Oskar se hotărî să-i vorbească lui Egon, asistat de Minna, care stătea dreaptă şi severă lîngă el, ca un judecător întunecat. Oskar îi ceru doctorului un împrumut mare, important, ca să deschidă în oraş o fabrică, mică la început, de tăbăcărie. Taică-său îl nedreptăţise, spunea el, împărţise averea inegal între cei doi copii ai lui, profitase de lipsa lui din oraş ca să-i dea întreaga livadă Minnei, cînd de fapt ar fi trebuit să moştenească şi el jumătate, aşa că dacă doctorul avea acum un sanatoriu frumos şi rodnic, pi> tea să considere că-d avea pe parcela cumnatului său. Banii avea să-i restituie în rate, plătea şi dobînda legală dacă Egon i-o pretindea, numai să-1 sprijine cumnatul lui în clipa asta de nevoie. Minna mărturisea şi ea că, în adevăr, marea livadă ar fi trebuit să fie pe drept împărţită în două
.Tauber nu mai avea bani mulţi, construcţia sanato- riului, utilarea lui îl costaseră toate economiile. în timpul războiului nu mai pusese la loc chiar atît cît avusese înainte, deşi moda apendicitei, care începuse prin 1918, îi aducea un venit frumos. Dar i se păru că Oskar nu minţea, că în adevăr Minna primise cam mult de la taică-său, în paguba lui, că

el, Egon Tauber, nu putea face un lucru incorect pentru că era el, pentru că se stima, pentru că nu voia să înceteze să se respecte şi să fie respectat. Oskar ar fi putut vorbi, umple tîrgul! Doctorul Tauber începuse să numească „conştiinţa lui" marele orgoliu care creştea în el, grija pentru faima lui, teama de opinia publică. Această „conştiinţă" îl umplea tot, ţinea locul pasiunilor omeneşti, care după părerea lui urîţeau alţi oameni, îi mobila singurătatea voită, îi dădea o şi mai înaltă idee despre el.

îi dădu cumnatului său ca împrumut, fără dobîndă, toţi banii lichizi de care dispunea, şi semnătura lui drept garanţie la banca de la care Oskar se împrumută cu restul de care avea nevoie. Dar îi rămăsese în suflet un fel de dîră cenuşie, un gust amar, nelămurit. Nevasta sa spusese poate adevărul, însă luase de la început un aer de defensivă, ca şi cum, dacă el, Egon, s-ar fi împotrivit şi ar fi tăgăduit, ea era gata de război ca să-şi apere fratele împotriva lui. N-ar fi putut s-o vadă pe Minna făcînd un lucru incorect ca să-i ţină partea. Era doar nevasta lui, trebuia să fie corectă, ca şi e>l, pentru bunul lui nume, dar şi detaşarea ei de el, această obiectivitate care pentru Oskar era părtinire, îi strecurase parcă un fior rece în suflet. încercă să-1 uite, să nu se mai gîndească nici la el. Minna era nevasta lui în ochii lumii, ai lui Dumnezeu, ai ei şi ai lui chiar, poate era mai bine că fusese dreaptă.

• Fruntea doctorului se înnoură o vreme, nu mai era deprins de cînd se însurase să trăiască din venitul zilnic, fără rezerve, fără siguranţa unei economii solide, puse deoparte.

Glasul lui se ridica acum mai des, mai tare împotriva Minnei, şi ea, îmbătată de aceste răcnete surde şi puternice, în care nici un cuvînt nu era insultător, se antrena în şi mai îmbelşugate, şi mai nărăvaşe cicăleli într-o zi Egon se întoarse pămîntiu de la sanatoriu.

— Sînt furat! spuse el scurt.

De obicei nu spunea nimic cînd intra pe uşă. Minna încremeni, cu mîinile pe genunchi. Era mai mult decît putea cuprinde mintea ei.

— Cum? Cine?

— Economul, Schuller. Am descoperit falsuri în caietul în care se trec socotelile pentru bucătărie.

Doctorului îi sălta nervos o sprinceană, ochii lui albaştri se făcuseră aproape negri de furie.

— Cum ai descoperit ? Eşti sigur ? mai căută Minna o salvare de la groaznica veste.

— Mi-a arătat negru pe alb o soră de la secţia Maternitate. Şefa surorilor de la Maternitate. Ea a băgat de seamă şi mi-a arătat preţurile pieţei şi cele înscrise la cheltuieli. Schuller e un bandit, s-a smintit pesemne după război. Toţi oamenii ăştia de după război sînt smintiţi şi pungaşi! Toţi fac afaceri.
— Şi ce-ai să faci ? Chemi poliţia ?
Egon ridică din umeri.
— îl dau afară. Şi poliţia s-a smintit de cînd cu...
Ar fi vrut să spună: „de cînd cu stăpînirea nouă în Ardeal", dar se ferea să rostească tare un asemenea lucru chiar şi cînd era singur în odaie, pentru că avea raporturi bune cu romînii din primul ceas de după război, şi dacă acum protipendada începea să fie ro- mînească, sanatoriul Tauber nu se putea lipsi de clientela asta. Doctorul ştia bine că nu-i e prielnic să aibă gînduri şovine, şi le întorcea spatele, aşa cum îl întorcea tuturor gîndurilor neplăcute în legătură cu viaţa lui de familie bunăoară, care îl dureau cîteodată.
Descumpănită, Minna tăcu o clipă. Ea avea un dispreţ suveran pentru tot ce nu era sas, şi printre primele merite ale ei socotea că se află norocul de a se fi născut Sommer.
— Şi pe cine ai să iei în locul lui Schuller ?
— Chiar pe fata asta care mi 1-a semnalat. Ea singură s-a propus. Pare foarte energică,

Minna ciuli urechea. O femeie econom? Şi dacă avea să fure şi mai mult, ca să se îmbrace, ca să-şi facă zestre ? Ce-i venise să se ofere singură, cînd avea o meserie mult mai potrivită cu o femeie simplă, care trebuie să-şi cîştige piinea?| Ce interes avea?
In bucătărie, Berta, uluită că stăpîna nu sunase îndată ce doctorul intrase pe uşă, aşa cum făcea de nouă ani, de cînd era în slujba lor, se frămînta tulburată. Să intre singură cu supa de legume ? Să pună urechea la uşă ? Trebuie să se fi întîmplat ceva nemaipomenit!
Pendula mare, cu bătaia ei gravă, o trezi pe Minna din gînduri. Ridică ochii: era două! Intîrziase masa cu o jumătate de ceas ! Fata aceea putea să aibă orice fel de intenţii, avea să se mai gîndească ea după somnul de după masă, acum trebuia să mănînce ! Numai masa regulată garantează sănătatea stomacului.
Sună.
Cu toate bănuielile nevestei, Egon o trecu totuşi pe Anna Weber în postul de econom al sanatoriului.

Fata asta îi inspira încredere. Anna Weber era înaltă, voinică. avea vreo treizeci de ani, părul — şaten-închis, ochii — căprui, era lipsită de frumuseţe, dar pe chipul ei puternic, deschis doctorul citea o linişte, un echilibru, o sinceritate care îi plăceau.
Minna se grăbi din primele zile s-o vadă pe această domnişoară Weber, ca să-şi facă o părere proprie.
Se duse la sanatoriu, cu pretextul unei întrebări importante pe care trebuia s-o pună doctorului: „Dacă în ziua aceea prefera gulii, sau varză creaţă", dădu o raită prin culoare şi văzu acea femeie, pe care n-o cunoştea, cum nu cunoştea mare parte din personalul instituţiei, pentru că n-o interesase. Era o femeie urîtă, după părerea ei, coaptă, mare ca un birjar îmbrăcat în fustă şi bluză, părea energică şi alerga la cămară ca un cal de curse.
Nevasta doctorului fu mulţumită şi plecă cu un zim- bet liniştit şi dispreţuitor.
Anna era repede, energică şi pricepută. Lucrurile mergeră mult mai bine decît înainte. Doctorul simţea că una dintre griji : aprovizionarea, hrana bolnavilor şi a personalului, fusese complet ridicată de pe umerii lui.
Minna se mai interesă de vreo două ori despre activitatea domnişoarei Weber şi, mulţumită că nu se ivea nici o pagubă, uită de ea. îşi urma viata ei obişnuită, monotonă şi satisfăcută. Se ducea în fiecare duminică la biserică, se ducea în fiecare sîmbătă după masă la cimitir, unde punea pe mormintele soţilor Tauber şi al bătrînului Sommer cîteva flori luate din grădină, stropea mormintele cu stropitoarea adusă de acasă, aşa cum făceau toate doamnele sărace sau bogate din tîrg, şi, mulţumită că-şi împlinise datoria, mînca paşnic un sandviş pe banca de lîngă crucea de marmură, cu gândul la conservele care mai trebuiau făcute pentru iarnă.
Cîteodată, duminica, n-ar fi avut chef să se ducă ia biserică sau, sîmbăta, la cimitir, dar se gîndea la ce va spune lumea dacă n-o va vedea la locul ei din catedrală sau nu va vedea flori pe mormîntul părinţilor. S-ar putea crede că doamna Tauber a uitat tradiţiile, nu e o persoană cuvioasă, că se ia după cucoanele astea ale îmbogăţiţilor de război, care îşi taie părul, fumează şi se duc la restaurante cu bărbaţii lor!
De două ori pe lună, doctorul revedea socotelile pe care le vizase o dată administratorul, dar pe care Anna Weber i le prezenta şi lui, pentru ultima viză. Le cerceta în grabă, seara, la lumina lămpii de pe

biroul lui directorial, şi le întindea econoamei, zîmbindu-i larg şi învelind-o ca o încheiere într-o privire prietenoasă. Apoi n-o mai vedea iar două săptămîni.

Venise primăvara. Anna Weber împlinise un an de cînd era economul spitalului. în seara aceea intră tulburată în biroul directorului. Caietul de socoteli îi tremura în mîna puternică, mare. Tăcea.

Doctorul ridică ochii de pe fişele pe care le nota şi văzu întîi trupul robust al Annei profilat pe cerul îmbujorat al amurgului, în dreptul geamului deschis. Apoi şi-i opri pe faţa ei şi-i văzu tulburarea.

— Cum merge, domnişoară Weber ? Ce mai faci ?

Niciodată n-o întrebase ce face. Glasul lui răsună limpede în liniştea serii. Chipul Annei Weber se tulbură şi mai tare, dar altfel parcă. Ceva din crisparea de adineauri se topi, ca să lase loc unui soi de emoţie

— .Domnuie doctor, vreau să-mi dau demisia, spusă ea scurt.
Asta era o veste rea, foarte rea.
Tauber se ridică în. picioare.
— De ce ?
— Aş prefera să nu spun.
— Şi eu te rog să spui. Te rog mult I Te-a supărat cineva? stărui el.
Anna se hotărî, în felul ei brusc.
— Acolo unde nu sînt privită cu încredere, nu am ce căuta.
Doctorul ocoli masa, veni lîngă ea, în dreptul fe-restrei.
— Cine nu te priveşte cu încredere ? Pe dum-nea-ta ?
In glasul lui răsună atîta sinceră mirare şi revoltă, încît Anna se îmbujoră de plăcere.
— Domnul Katz.
— Administratorul meu? Trebuie să-şi ceară scuze imediat, dacă te-a jignit.
— Grav.
— Mîine are să-şi ceară scuze neîntîrziat. Voi lămuri eu treaba asta. Dar el, domnişoară Weber, el e un om corect ? Nu l-ai surprins niciodată cu nimic ?
Domnişoara Weber îl privi mirată, cu ochii ei că-prui, larg deschişi.
— Dacă l-aş fi surprins, nu v-aş fi spus dumnea-voastră ?
In adevăr, doctorul pricepea că lui i-ar fi spus.
— Şi n-ai să pleci, nu-i aşa? Ce-am să mă fac eu fără dumneata ? Femeia plecă ochii. Rămîi pentru mine, nu-i aşa?
Doctorul îşi auzi glasul şi se miră cît sunase de ademenitor, de cald.
— Rămîn, pentru dumneavoastră I răspunse domnişoara Weber privindu-1 în ochi cu sinceritate, cu un soi de devotament aprins.
Tauber se zăpăci o secundă şi găsi repede ceva de spus, ca să nu lase tăcerea să se prelungească. Puse mîna lui mare pe umărul ei şi-o întoarse spre fereastră prietenește : — Uită-te, domnişoară Weber, ce frumoasă e cetatea astă-seară. Tocmai acum, cînd vine primăvara, să ne despărţim ? îşi auzi cuvintele şi le corectă : Acum, primăvara, lucrul e mai frumos şi mai spornic.
Domnişoara Weber răspunse un „da" înăbuşit, privi o clipă pe fereastră, apoi îşi luă repede caietul de pe birou şi ieşi, uitînd că doctorul nu-1 văzuse încă.
Doctorul Tauber se uită din nou pe geam. Da, în adevăr, era frumoasă cetatea de pe deal, aşa cum i

se desprindea acum conturul pe cerul clar, era frumoasă cu turnurile, zidurile, grădinile ei. N-o mai privise de mult, nu mai avusese vreme s-o privească, nu-şi mai dăduse seama de frumuseţea ei, de limpezimea cerului, de mirosul salcîmilor, parcă de multă vreme, de ani întregi. „Am fost prea ocupat", se gîndi el şi îşi frecă palmele una de alta. In palma stingă parcă simţea încă umărul puternic, rotund, cald al femeii care ieşise.
„Ciudată femeie, se gîndi el, ce devotată mi-e şi mie, şi sanatoriului!" Ştia în clipa aceea că e ipocrit, dar voia să. fie.
Seara, în biroul lui, lăsă de două ori din mînă revista medicală pe care o citea, ca să se gîndească la lumina amurgului pe care îl privise cu cîteva ceasuri înainte şi la flacăra sumbră din ochii econoamei sanatoriului, apoi se apucă repede, înfrigurat, de citit.
A doua zi de dimineaţă, cînd se rădea, se privi lung în oglindă, îşi descoperi creţuri pe care nu le cunoştea la ochi, îşi cercetă părul, care nu se rărise, ochii, care aveau aceleaşi ape albastre ca albastrul-închis al panselelor.
Pe domnişoara Weber n-o mai văzu decît peste două săptămîni, cînd veni cu socotelile, gravă, grăbită, cu pleoapele mereu plecate, de parcă s-ar fi temut să-şi arate privirea.
Egon îşi surprinse un gînd : ar fi vrut parcă să-1 prindă pe Katz cu o greşeală, cu o incorectitudine, ca să fie silit să-1 concedieze şi s-o ridice la postul lui pe Anna Weber. „Sigur, cu ea sanatoriul ar merge şi mai bine, priceputâ cum e, şi o fată ca ea merită un post mare, de răspundere, cu un salariu mai mare", îşi explica el dorinţa asta neaşteptată.
Apoi stăruia: de două ori Katz intervenise pentru rude de-ale lui, sărace, spunea el, care fuseseră ţinute şi operate gratis In spital; lui Tauber îi plăcea să fie corect, dar nu putea să sufere gratuităţile, hatîrurile, darurile nemotivate. O masă, o primire, se înţelege, asta reprezenta o investiţie, dar reduceri de preţuri, generozităţi, astea erau o crimă împotriva bunei orînduieli a lucrurilor. Nu lua nimic pe gratis şi nu dădea nimic ; asta numea el corectitudine. Exista un spital în oraş ; oamenii care nu-şi puteau permite cură în sanatoriu şi chirurg mare să se îndrepte într-acolo.
Diferenţele de salariu, şomajul care creştea nu-1 priveau pe el. El nu şoma şi nu era nici ministru în ţara asta, ca să aranjeze chestiunile economice.
Oskar, da, Oskar, în adevăr, era hărţuit în această perioadă. Venea des la Minna, şi ecourile supărărilor lui ajungeau şi la doctorul Tauber.

Oskar trebuise în ultima vreme să concedieze un lot de muncitori, pentru că şi cîştigurile lui ameninţau să scadă, apoi micşorase salariul celor pe care îi păstrase. Ei făcuseră grevă, protestaseră, poliţia operase cîteva arestări, şi unul dintre lucrători, după ce ieşise de la puşcărie, unde fusese torturat grozav, după insistenţele lui Oskar, mersese atît de departe, încît îl ameninţase pe Oskar pe stradă într-o zi cînd se ducea acasă, şi scosese din buzunar un revolver încărcat. Fusese arestat din nou, condamnat de data asta la cîţiva ani, dar bietul Oskar se îmbolnăvise de gălbinare şi zăcuse o lună în sanatoriul Tauber. In primele zile avusese chiar febră, şi frica lui de Hugo Drucker era atît de mare, încît în delir vorbea numai cu acest Drucker şi nu voia să priceapă că acum era bine şi pentru multă vreme închis.
Nevasta lui Drucker, care lucra şi ea la fabrica lui Oskar, fusese dată afară, şi se plîngea pe toate drumurile că moare de foame cu copilaşul ei din pricina lui Oskar Sommer, fără să-şi dea seama, inconştienta, ofta Oskar, că trăgea ponoasele nebuniei bărbatului ei. Venise o dată chiar la Minna cu băieţelul de mînă, jerpelit şi cu ochii rătăciţi, amîndoi să-i ceară să intervină, să ameninţe sau să ceară ceva poate — Minna nu ştia, pentru că nu-i primise. Se uitase numai în urma lor prin fereastra salonului, dezgustată de basmaua ruptă a femeii şi de hăinuţele zdrenţuite ale băiatului, care călca cu picioarele lui slăbuţe marginea răzoare- lor de flori, ca un netot.
Egon Tauber însă nu avea asemenea supărări... Bolnavii bogaţi continuau să vină la el. Moşierii, fabricanţii, negustorii, toţi cei care îşi deschiseseră prăvălii noi pe strada principală, toţi cei care se îmbogăţeau pe negîndite în oraşele apropiate se năpusteau spre sanatoriul Tauber la orice suferinţă fizică.
Cîteodată, rar, cînd trecea din întîmplare, grăbit, prin mahalalele tîrgului lui, îl întristau pentru o clipă sărăcia şi insalubritatea pe care le vedea acolo. Ar fi vrut ca oamenii să trăiască mai bine, o ! cum să nu ? ar fi vrut, dar asta nu depindea de el, şi fiecare trebuia să-şi vadă de treburile lui. De fapt, se gîndea el, oamenii ăştia ar duce-o mult mai bine dacă n-ar bate cîr- ciumile. Şi i se părea că singură circiuma e cauza tuturor mizeriilor muncitorimii. Va să zică vina e a lor !
în general, doctorul Tauber era foarte sever faţă de morala tuturor. Dispreţuia profund oamenii care beau, femeile care-şi înşelau bărbaţii, menajurile

care şchiopătau, pacienţii care-i povesteau intimităţi.
Toată lumea asta de după război i se părea ciudată, nelalocul ei. Cîte bune obiceiuri dispăruseră! Cît dezmăţ se ivise, începînd cu dansul în marile restaurante, cu îmbrăcămintea, care-şi pierduse ştaiful, cu tinerele care veneau noaptea singure de la slujbe, cu jocul de cărţi în familii! Exigenţa lui se zbîrlea şi în faţa unor lucruri mai mărunte chiar : a înlocuirii gulerelor tari cu gulere moi, a dispariţiei bastonului, a obiceiului de a i se spune de către regăţeni „dragă doctore" în loc de „domnule doctor".
Ce oameni, ce oameni! Nu ţin parcă să-şi cinstească numele curate, lăsate de părinţi!
In sfîrşit, spre toamnă, Katz, aşa cum dorea doctorul, fără să şi-o mărturisească, se mută la spitalul de stat. Pesemne că nu putea să facă nici un fel de afacere sub ochii mereu aţintiţi asupra lui ai Annei Weber, şi spera că la spital va putea să-şi aranjeze cîştiguri suplimentare, aşa cuttl se auzea că fac mulţi angajaţi ai statuiui. Unele instituţii deveniseră mine de aur pentru funcţionarii administrativi. în oraş se iviseră încă vreo şase trăsuri particulare, şi chiar două automobile.
Anna Weber era tocmai în concediu. Tauber îi trimise o telegramă : „Vino urgent. Dr. Tauber", şi ea veni a doua zi, tulburată, grăbită, nedumerită. Cînd află despre ce era vorba, respiră uşurată, dar pe chipul ei nu se citi nimic altceva decît o mare gravitate. Răspunderea ei se mărea, trebuia să-şi îndoiască hotărîrea, atenţia.
După ce luă totul în primire, avu o lungă convorbire cu doctorul, în care îşi expuse unele puncte de vedere proprii, cîteva schimbări pe care voia să le introducă în organizarea sanatoriului, cîteva concedieri pe care le propunea şi cîteva economii pe care le întrevedea. Totul era bine gîndit, totul era în avantajul bunului mers al lucrurilor. Tauber era mulţumit. La plecare abia, Anna îl îmbrăcă încă o dată în acea privire fierbinte în care ardeau admiraţie, devotament şi încă ceva, Ceva matern parcă, ocrotitor, duios.
Acum medicul şi administratoarea aveau zilnic treabă imul cu celălalt. De cele mai multe ori convorbirile lor erau scurte, repezi, seci, convorbiri de serviciu. Rar, doctorul glumea. Anna avea oarecare umor, era deşteaptă, promptă, ascuţită la minte. Pe măsură ce trecea vremea, doctorul îşi dădea seama că poate să se ocupe numai de medicină, că treburile celelalte ale sanatoriului nu-1 mai privesc, că nu are la sfîrşitul

lunii decît să-şi încaseze venitul, să-1 ducă Minnei, care îl lua repede în mîinile ei grăsuţe, cu degete scurte, aşeza hîrtiile pe categorii şi le închidea în caseta de fier din dulapul de rufărie, încuiat şi el la rîndul lui de două ori.

O dată, după o operaţie grea, Tauber simţi o grozavă durere de cap. Se întinse pe canapeaua din biroul lui de director şi sună. Nu veni o soră, veni domnişoara Weber. Ii făcu repede un masaj pe tîmple şi la ceafă cu mîinile ei mari, repezi şi pricepute, lăsă storul, ca să nu-1 supere lumina, îi puse o pernă sub cap, îl acoperi cu un pled, şi cînd se aplecă să-i potrivească pledul, lui Tauber i se păru că îi simte buzele repede, uşor, pe mîna lui. Nu făcu nici o mişcare, nesigur că fusese aşa, temîndu-se să observe lucrul, şi rămase cu pleoapele închise. Dar inima îi bătea ciudat.

În zilele următoare, Anna Weber îi ocoli privirea. El însă începu să-i urmărească mişcările, să-i aştepte vizitele în birou, s-o pîndească pe culoare, să spere s-o întîlnească la fiecare colţ. Se întreba cum de nu văzuse de la început că are o gură frumoasă, cu dinţi mari, albi, sănătoşi, că are picioare lungi, puternice, glas adînc şi poruncitor, dar şi fierbinte. încerca să-şi aducă aminte cum îi simţise, atunci, demult, umărul în palmă, şi se ruşina de el însuşi. Şi într-o zi, cînd ridică ochii de pe un buletin de analiză şi o văzu în faţa lui pe neaşteptate, fără s-o fi auzit intrînd, rosti limpede înăuntrul lui, ca într-o strălucire, cu tot sîngele adunat în inimă şi în gîtlej: „O iubesc I o iubesc I o iubesc I" înseşi cuvintele erau noi pentru el. Niciodată, nici pentru Mitzi, nici pentru Minna, nu simţise aşa ceva, niciodată nu formulase asemenea gînd.

Cu picioare şovăitoare, dădu ocol biroului, se apropie de Anna Weber, care îl privea cu ochii aceia sinceri, aprinşi, îşi petrecu braţele în jurul umerilor ei largi, îşi apropie faţa de a ei, şi uită o secundă, prima dată în viaţa lui, că el e doctorul Egon Tauber, un om stimat, respectabil, un om deosebit şi corect.

La început nimeni nu băgă de seamă nimic în sanatoriu. Era firesc ca domnişoara Weber să stea seara un ceas, două în biroul directorului, aşa cum stătuse Katz înaintea ei. Administratorul are doar de aranjat atîtea treburi cu stăpînul întreprinderii I Abia peste cîteva luni, o soră mică, urîtă, cu nasul turtit şi picioarele prea scurte, care citea multe romane sentimentale şi vedea toate filmele care veneau în oraş, care era chinuită de gîndul că n-o iubeşte nimeni şi urmărea cu ochii ei mici şi ageri toate femeile din sanatoriu, internate sau angajate,

în nădejdea să descopere ceva care să le compromită, începu să răspîndească zvonul că e ceva între doctorul Tauber şi Anna Weber.
O vreme, 11-0 crezu nimeni. Apoi curiozităţile deşteptate văzură că în adevăr Egon Tauber are un zîmbet nou, luminos, emoţionat, pe care nu i-1 cunoscuse nimeni pînă atunci, cînd se întîlneşte cu domnişoara Weber, că seara convorbirile lor de serviciu se prelungesc cam mult în birou, că domnişoara Weber are voie să intre chiar şi în sala de operaţii cînd operează şeful, dacă vrea să-i aducă ceva la cunoştinţă, lucru nemaipomenit pînă atunci.
întreg personalul o înconjură pe Anna Weber cu o nouă stimă, fu respectată îndoit, invidiată, bîrfită, linguşită.
Fiecare soră, fiecare medic din cei trei care fuseseră angajaţi în etape, pe măsură ce sanatoriul lua avînt, fiecare femeie de serviciu află şi povesti mai departe cunoştinţelor din oraş. Sora cu picioarele scurte şi cu nasul turtit o puse chiar la curent şi pe Berta, bucătăreasa Minnei, în nădejdea că va afla şi stăpîna, dar Berta o mustră sever că răspîndeşte asemenea bîrfeli, că poate să murdărească numele domnului doctor, care era un om cult, serios şi moral.
Nu-i spuse nimic Minnei, deoarece speră în fundul sufletului ei că sora nu minţise, că doctorul se îndrăgostise în adevăr, şi că stăpîna ei cea cicălitoare, zgîr- cită şi îngheţată, avea s-o pată, să sufere puţin.
Egon Tauber căpătase o strălucire, o tinereţe pe care n-o avusese nici la douăzeci de ani. Dacă acasă era tot tăcut, şi cu personalul sanatoriului tot egal şi corect, cu pacienţii era mult mai cald, mai prietenos. Nevasta unui avocat din localitate, operată de el de apendicită, se îndrăgosti de chipul lui nou, şi doctorul se purtă cu ea cu multă delicateţe şi dibăcie pînă cînd o văzu plecată din sanatoriu. în schimb, o soră tînără, o unguroaică zvăpăiată şi frumoasă, care, văzînd că doctorul nu e inaccesibil, de vreme ce domnişoara Weber îl cucerise, vru să-şi încerce norocul şi-i făcu un fel de curte aprinsă şi făţişă, o păţi rău. Tauber o repezi aspru în faţa tuturor, şi peste o săptămînă domnişoara Weber o concedie, sub motiv de incapacitate în serviciu. Respectul pentru Anna Weber crescu şi mai mult în sanatoriu, nimeni nu cuteza să iasă din cuvîntul ei.
Egon Tauber nu mai făcea nimic altceva decît medicină : punea diagnostice şi opera. Tratamentele chiar, aplicate de cei trei medici ai lui, le controla rar, cînd era vorba de un mare personaj internat.

Cînd venea cineva Ia el să vorbească despre internare, să ceară o reducere de preţ, să trateze partea băneasca a unei operaţii, doctorul ridica din umeri glumeţ şi răspundea binevoitor, blajin :
— Adresaţi-vă, vă rog, domnişoarei directoare administrative. Eu sînt complet străin de aceste chestiuni. Va vedea ea ce poate face.
Şi domnişoara Weber vedea, în adevăr, ce se putea face ca sanatoriul să nu păgubească decît atunci cînd era vorba de un interes major, de relaţiile doctorului, care îi puteau fi folositoare într-o chestiune de aprovizionare, de raporturi cu Ministerul Sănătăţii.
Cînd erau numai ei doi, Egon şi Anna, se lăsau cuprinşi de o mare bucurie clocotitoare. Doctorul strîn- gea la piept cu patimă trupul ei voinic, se lăsa cuprins de braţele ei aproape tot atît de viguroase ca ale lui, se cufunda în privirea ei, în care citea adoraţie, respect, duioşie. Cîteodată se simţea mic lîngă ea, se simţea întors la copilărie, dezmierdat, ocrotit, ferit. El, puternicul, care n-avusese şi nu ceruse niciodată ajutorul nimănui, nici sfatul măcar, gusta acum voluptatea slăbiciunii, destinderii, răsfăţului, se simţea un fel de prunc în braţele ei, dar un prunc divinizat, temut.
La început vorbeau aproape în fiecare seară despre afacerile curente ale sanatoriului. Apoi Egon renunţă să le mai afle, să le mai gîndească. Anna ajungea pentru ele, Anna se pricepea, Anna le apăra mai bine decît el chiar.
Cu capul în poala ei vastă, cu mîinile ei în părul buclat şi des, care începuse să încărunţească, Egon vorbea ceasuri întregi despre operaţiile pe care le făcuse, despre cele pe care trebuia să le mai facă, despre cazuri ciudate citite în reviste, despre ultimele descoperiri ale ştiinţei, şi Anna îl asculta cu răbdare, cu atenţie, cu interes. Tot ce spunea doctorul era minunat, era interesant pentru ea. Uneori Anna glumea,' povestea lucruri de haz sau îl stîrnea pe doctor la glumă! Cîteodată, brusc, la o glumă a lui nu mai hazlie decît altele, ea izbucnea într-un hohot de rîs puternic, sănătos, tînăr, care umplea biroul rece al doctorului. Imediat ce şi-1 auzea, Anna ducea la gură mîna ei mare şi-1 privea speriată că fusese auzită de cei din spital. Era singurul ei gest copilăresc, şi doctorul avea o slăbiciune pentru el. Cînd era obosit sau îngrijorat, căuta anume, pe negîndite, s-o facă să rîdă, şi rîsul ăsta îl odihnea, îl înviora. Acasă la el nimeni, niciodată nu rîsese aşa.

Nu izbutise niciodată s-o facă să-i spună pe nume. Rămăsese pentru ea „domnul doctor", şi în ceasurile de cea mai desăvîrşită contopire trupească şi sufletească o auzea murmurînd încet, cu patimă:

— Mein Engel![1]

Cu toată prudenţa, cu toată măsura lui, Tauber făcu totuşi două imprudenţe: cînd fu chemat, de două ori pe rînd, într-unui din oraşele de Ia nord să facă două operaţii urgente unor bolnavi a căror deplasare era cu neputinţă, în loc să ia cu el, , ca de obicei, sora de la sala de operaţii, o luă pe domnişoara Weber, sub pretext că îi descurcă mai bine toate celelalte chestiuni de ordin practic care pot surveni la drum şi-i poate da şi ajutorul medical cuvenit, de vreme ce nu-şi uitase prima meserie.

Aceste călătorii aveau să fie ţinute minte pînă la bătrîneţe de cei doi îndrăgostiţi: într-una din ele, doctorul putuse, în hotelul acela străin, să doarmă toată noaptea în braţele iubitei lui, şi în a doua îşi amînaseră întoarcerea cu o zi şi hoinăriseră din zori şi pînă seara în pădurea care îmbracă dealurile din jurul oraşului, cîntînd cântece din copilărie, scăldîndu-se în izvoare, cuiegînd fragi, rîzînd cu hohot.Dar peste foarte puţin timp doctorul Tauber plătise scump aceste imprudenţe, care îi aduseseră atîta fericire. Oskar Sommer, care auzise şi el de mult, ca toţi oamenii tîrgului, despre dragostea cumnatului lui şi nu voise să dea crezare zvonurilor, pentru că asta i-ar fi tulburat implicit şi lui viaţa, şi aşa destul de agitată de goana după cîştiguri mari, de frămintarea muncitorilor, mereu nemulţumiţi, de apropiata ieşire din închisoare a lui Hugo Drucker, de care îi rămăsese în suflet o frică bolnăvicioasă, Oskar Sommer, cînd află şi despre cele două călătorii ale doctorului în tovărăşia Annei Weber, socoti că e de datoria lui să-şi anunţe sora, pentru că familia Sommer începea să fie compromisă în ochii oraşului.

Minna cîrpea tocmai o batistă a bărbatului ei, pe care el o agăţase din greşeală de o clanţă a biroului şi o sfîşiase. Egon sigur că n-avea s-o mai poarte, dar Minna avea de gînd s-o pună aşa, cîrpită, în lada cu lucruri vechi, pe care nu le mai întrebuinţau. Oskar n-avea vreme multă, îi spuse simplu şi direct în cuvinte cuviincioase şi demne ceea ce avea de spus:

— Se pare... lumea vorbeşte... tu trebuie să fii exigentă şi demnă, aşa cum au fost părinţii noştri.

1 !n germană : Îngerul meu.

— E sigur ? întrebă Minna cu faţa crispată de furie.
— Sigur ? ! Cine poate fi sigur ? Numai ei doi pot fi siguri de adevărul lucrurilor sau de contrariu. Se spune, şi e destul ca onoarea familiei să fie pătată.
Mina, ca şi cum abia în clipa aceea ar fi priceput bine ce i se spusese pînă atunci, sări în picioare, aruncă batista la pămînt, o călcă furios, mărunt, cu pantofiorii ei mici şi laţi, ocărî tare cu cuvinte pe care Oskar nu credea că sora lui le cunoaşte, pomeni de dracu şi de bărbatul ei mîrşav, o numi pe domnişoara Weber căţea bătrînă şi ţărancă pocită, apoi se aşeză plîngînd, istovită, în acelaşi fotoliu,
Oskar plecă trist, dar ce putea face ? Trebuia să plece, îl aşteptau treburile, şi nici nu i-ar fi plăcut să dea ochii în clipa aceea cu doctorul, pentru care avea un fel de respect amestecat cu teamă.
Cînd Egon veni acasă, îşi găsi nevasta în acelaşi fotoliu, cu ochii roşii, suspinînd încet, cruntă şi cu o expresie rea, cîrpind batista pe care în furia ei de adineauri o rupsese în şi mai multe locuri.
— Ce ai, Minna ? se sperie el. Un cuţit îi trecu prin inimă : „A aflat!", dar se cuvenea s-o întrebe, nu se putea să n-o întrebe, cu teama că ştie tot şi cu nădejdea că e poate vorba de cu totul altceva.
— Nimic ! răspunse ea cu dinţii strînşi.
— Ai plîns ?
— Eu ? Nu I
Doctorul se întrebă dacă trebuie să stăruie sau nu, şi preferă să intre în biroul lui. Peste o clipă, vocea Minnei sună aspră şi seacă, ca în fiecare seară la ora mesei:
— Egon ! La cină I Era doar ceasul opt I
— Ca e cu tine ? o mai întrebă o dată doctorul, peste farfuria cu supă. Minna avea acum un aer de martir, care parcă totuşi nu s-a resemnat de tot.
— O femeie poate să aibă suferinţe adînoi cîteodată, răspunse ea fără culoare.
— Şi bărbatul ei nu trebuie să le ştie ? Minna ridică din umeri şi zîmbi ironic.
Egon nu stărui. Era sigur acum că Minna aflase, că Minna ştia. îşi simţea sîngele îngheţat în trup, picioarele
— ca de plumb sub masă, ca ţintuite de duşumea, capul
— gol de gînduri şi totuşi greu şi el, de plumb şi el. Tot timpul mesei nu mai rostiră nici un cuvînt. Apoi
doctorul puse şervetul pe masă, cu mişcarea obişnuită, se ridică fără zgomot şi intră iar în biroul lui. Minna plecă în dormitor.

Ce avea să facă acum ? în adevăr, ce avea să facă ? De trei ani, de cînd începuse legătura lui cu Anna Weber, nu se gîndise niciodată ce s-ar întîmpla dacă ar afla Minna. întorsese spatele acestui gînd, ca atîtor altora în legătură cu ea în timpul căsniciei lor, care împlinea acum douăzeci de ani. Se gîndise la început că poate nu e destul de corect faţă de Anna, că el, om însurat, să-i strice viaţa, cu toate că Anna trecuse de treizeci de ani şi era nemăritată cînd începuse dragostea lor, dar îşi răspunsese că Anna ştiuse de la început că doctorul e legat prin căsnicie de altă femeie, şi ea singură, deliberat, fără reticenţe, îl iubise şi aşa, şi nu şovăia să i se dăruie. De fapt, se gîndise el atunci mai departe, el şi Anna erau vinovaţi faţă de Minna, nu ea faţă de ei. Dar de vreme ce Minna nu ştia nimic, nu suferea. Dacă n-o făcea să sufere, cu ce o păgubea ? Şi aşa se încheiasem atunci problemele lui de conştiinţă.
Acum însă lucrul era grav. Minna ştia, suferea. Cu ea îl însurase acum douăzeci de ani tatăl lui, şi făcuse bine, făcuse un lucru înţelept. Averea de azi a doctorului se clădise pe temelia zestrei nevestei. Acum nu mai avea nici o scăpare, acum, dacă Minna suferea, trebuia să se despartă de Anna Weber. Tot ce aflase, tot ce dobîndise în ultimii ani, acea fericire plină, sentimentul că e înţeles, ajutat, zeificat, că e tînăr încă, că e frumos, că e perfect, că şi el poate cheltui, că are un suflet din care cheltuieşte darnic aveau să piară o dată cu Anna. Cu tîmplele strînse în pumni, cu coatele sprijinite de masa de scris, în care le înfigea ca nişte cuie, cu ochii închişi ca din pricina unei grozave dureri de cap, Egon simţea că trăieşte cel mai greu ceas din viaţa lui. In tinereţe nu avusese asemenea încercări, şi acum, după patruzeci de ani, destul de aproape de cincizeci, descoperea că e vulnerabil, că are un suflet care i se zbătea în piept ca într-o închisoare, că abia acum e gata să ia cea mai grea hotărîre din viaţa lui, şi o va lua, cu preţul întregii şi târziei, lui bucurii. Voia să-şi aducă aminte că e un om curajos, că fusese totdeauna curajos şi hotărît, că nu se cuvenea să se dezică acum, că acceptase cu ochii închişi căsătoria pe care i-o hărăzise taică-său, că era dator să fie consecvent cu faptele lui, dar îşi aducea aminte în acelaşi timp că atunci cînd se hotărîse la viaţa asta nu avusese revelaţia alteia, nu ştia că se poate trăi, se poate simţi altfel.
Se întrebă în acelaşi timp, silindu-se să ocolească acest gînd, ce va deveni sanatoriul fără domnişoara Weber, cum se va descurca el singur

acum, după ce se deprinsese atît de bine să nu se mai ocupe decît de medicină, să fie sigur că nimeni nu-1 fură, nimeni nu-şi neglijează treaba, nimeni nu doarme la postul lui. Pe cine va angaja ? Cum va ţine oamenii în mînă, pentru că, de fapt, Anna Weber fusese dintru început angajata lui şi, chiar cînd el nu ştia încă, ea veghea asupra tuturor, ea, doar, îl descoperise pe Schuller. Intrase tînără de tot în slujba lui, intrase cînd avea douăzeci de ani, şi toată tinereţea ei, întîi neştiută de el, nebăgată în seamă, îl servise, îl iubişe

,Dar se desprindea de gîndurile astea, luat de valul altora, de amintirea ceasurilor în care Anna îl asculta dezghiocîndu-şi gîndurile cele mai intime, problemele profesionale pe care nu avusese pînă atunci cui să le mărturisească, cele pe care le păstra avar şi nu le încredinţa medicilor cu care lucra, cele pentru care Minna nu avusese niciodată urechi. Se vedea culcat cu capul pe genunchii ei puternici şi se gîndea că n-are să mai stea niciodată aşa.
Dar soluţie nu era, soluţie nu putea găsi. Minna aflase.
Tîrziu, la ceasul la care altădată dormea, cineva sună şi, în acelaşi timp, bătu grăbit, puternic, la uşa de la intrare. Cu ochii împăienjeniţi, cu capul năuc, cu picioarele împleticite, doctorul se duse să deschidă. I se în- tîmpla foarte rar să fie deranjat noaptea. De obicei, domnişoara Weber, chemată cea dintîi de la ea de acasă, căuta să soluţioneze cu medicul de serviciu accidentele care se puteau ivi după ora 9 seara, ca să-1 cruţe pe şef.
Era sora de gardă, care, speriată, îl chema pe doctorul Tauber pentru o operaţie urgentă : o femeie fusese adusă aproape în comă, cu o sarcină anormală.
Tauber ieşi din casă ca un somnambul. Străbătu aleile umede ale parcului, nu simţi mirosul puternic al teiului înflorit, nu văzu chipurile disperate ale soţului şi mamei pacientei, trecu pe culoarele cunoscute lovindu-se de hîrdaiele mari cu plante de la coturile lor şi intră în sala de operaţii, în care luminile cele mari erau aprinse şi instrumentele fierbeau. Se spălă pe mîini, îşi puse mănuşile, şi faţa lui păstra expresia tulbure pe care o avusese cînd ieşise din casă.
Pacienta, o femeie tînără, frumoasă poate pînă în ceasul acela, avea un chip vînăt-pămîntiu, iar pieptul îi sălta inegal sub narcoză.
Tauber se uită lung la sora care îl ajuta, ca şi cum nu o cunoştea bine, ca şi cum se întreba unde mai văzuse el vreodată faţa asta, şi stătu cu mîna ridicată, gata să taie, stătu aşa, încremenit.
— Haide! începe! auzi un glas şuierat în spatele lui, şi tresări tot cînd recunoscu glasul domnişoarei Weber. Aplecă faţa acoperită de mască şi tăie.
— Ce faci ? răsună încă o dată glasul ei, de data aceasta poruncitor, aşa cum răsuna zilnic pe culoare, în camera de gardă, la cancelarie şi în bucătărie, aşa cum nu se ridicase niciodată pentru el.
Se opri şi-şi aplecă faţa şi mai tare. Tăiase greşit. Sîngele gîlgîia în bazinul femeii.

O clipă, doctorul simţi că ameţeşte, i se păru că se prăbuşeşte, apoi se dezmetici, prinse vasele, îşi continuă lucrul, isprăvi. Se simţea muiat tot, din cap pînă în picioare, de o sudoare rece.
Bolnava fu scoasă pe o targă şi dusă în odaie. Starea ei era mai gravă decît înainte de operaţie. Copilul era şi el sufocat, i se făcea respiraţie artificială într-un colţ al sălii.
Bîjbîind, ca orb, doctorul ajunse în biroul lui. Domnişoara Weber îl urmă.
•— Ce e de făcut acum ? şopti el ca în vis.
— Transfuzie ! răspunse ea scurt.
— Adevărat.
Uitase. Anna Weber ieşi pe vîrfuri, se duse să transmită porunca, să trimită acasă rudele bolnavei, minţin- du-le că totul merge bine, ca să-1 cruţe pe doctor de întîlnirea cu ele, şi se întoarse tot în vîrful picioarelor.
înveli spatele plecat al medicului cu şalul ei, îi frecă mîinile îngheţate, îi dădu să bea o poţiune calmantă, îi netezi uşor, repede tîmplele reci. Tăcea, nu întreba nimic. Din sfert în sfert de ceas se ducea să aducă noutăţi de la patul bolnavei.
Peste vreo oră, doctorul se ridică drept, grav, calmat parcă,' şi se duse şi el la patul pacientei. Cu liniştea lui obişnuită, cu glasul clar şi precis, pe care îl cunoştea toată lumea, ceru, dădu ordine scurte, luă măsură după măsură, făcu tot ce era cu putinţă, tot ce nu încercase încă niciodată, tot ce putea trece ca un fulger prin mintea unui medic care cutează. Din cînd în cînd numai, ridica privirea albastră şi şi-o cufunda în ochii domnişoarei Weber, aţintiţi asupra lui necurmat, ca şi cum ar fi sorbit putere din ei.
Niciodată Egon Tauber nu ucisese un pacient. în seara asta fusese gata s-o. facă dacă Anna Weber nu l-ar fi oprit la timp.

Către ziuă, bolnava îşi recăpătă pulsul. Picioarele ei, vinete şi îngheţate, începură să se încălzească. Inima bătea aproape regulat.
Tauber îi mai făcu o transfuzie, se uită la pruncul roşu şi cu piele creaţă, care mieuna slab în leagănul lui, şi ieşi din odaie. Anna Weber îl urmă. Intrară din nou amîndoi în biroul în care lampa, rămasă aprinsă, părea palidă pe lîngă lumina albăstruie a zorilor. Se îndreptă spre fereastră şi-şi trecu braţul pe după umerii Annei. Simţea trupul ei mare de cal, oare trage iîn ham fără să obosească, lipit de el. Priviră aşa, tăcînd, dimineaţa ce desträma ceaţa grădinii şi desluşea turnurile negre ale cetăţii.

Tîrziu, Anna Weber întrebă încet, cu glasul ei obișnuit :
— E necesar să plec, să-mi caut altă slujbă, nu-i așa ?
— Tu ? Niciodată ! răspunse tot atît de încet doctorul cu o ardoare nemărginită, și-i strînse capul la piept.
Hotărîrea lui era luată.
O singură dată îi vorbi Minna deschis despre Anna Weber bărbatului ei. După săptămîni de suspine, de tăceri bosumflate, de bodogăneli neînțelese, de aluzii ascuțite, îl întrebă într-o seară, în odaia de dormit:
—• Această Anna Weber, acest cal cu picioare lungi, e îndrăgostită de tine ?
Doctorul o privi aspru :
— Mă respectă și aduce servicii mari sanatoriului.
Minna nînji amar :
— Dar tu, tu o respecți ?
— Fără îndoială.
— Oamenii spun că între voi ar fi...
Dar nu apucă să isprăvească. Bărbatul ei se ridică în picioare, negru, amenințător. Niciodată nu i se păruse că e atît de înalt.
— Minna, niciodată, auzi, niciodată să nu mai repeți cuvintele astea ale oamenilor. Domnișoara Weber e o femeie minunată, o funcționară admirabilă, meritâ stima ta și a orașului întreg. Fără ea, sanatoriul nostru s-ar ruina. Colaborez cu ea perfect și nu vreau să aud despre colaborarea asta nici un cuvînt urît. Lumea bîrfește pentru că ne merge bine, pentru că știe că datorită ei ne merge bine. Ai înțeles ?
Nu spusese nici un cuvînt greu, dar fiecare frază a lui sunase ca o măciucă peste capul Minnei. Așteptase de mult convorbirea asta, era pregătit pentru ea, era înarmat, se hotărîse doar din noaptea operației aceleia, și asta era hotărîrea lui.
în clipa aceea Minna îl crezu. îl crezu încă o bucată de vreme, apoi îndoielile începură s-o cutreiere iar. Chiar dacă Anna Weber nu era iubita bărbatului ei, el se înțelegea bine cu ea, și asta nu putea suferi nevasta. De ce să aibă bărbatul ei ceasuri bune în afara casei lor, cînd ea, Minna, nu avea decît această casă, cu cămara ei, cu caseta de bani din dulap, cu cutia de bijuterii din ladă, cu mâncarea de la prînz și seara, și frișca de pe cafeaua cu lapte ? Să se mărginească și el la aceste bucurii ale casei și la ceasurile de muncă de la sanatoriu, în care un bărbat serios trebuie să fie sever, uscat, rece, cum e orice om care face o treabă. Apoi,

oraşul vorbea, chiar dacă nu era adevărat, lumea socotea că este, şi tot orgoliul ei se răzvrătea.
Doctorul Tauber deveni mult mai atent cu nevasta lui. Asta făcea parte din planul întreg cu care îşi liniştea conştiinţa. îi cumpăra mai des stofe şi mătăsuri scumpe, o ducea în fiecare duminică, cu regularitate, în vizite, străbătînd oraşul cu ea la braţ, o lua peste vară la băi, la Herculane, să-şi îngrijească picioarele bolnave, şi voise să-i cumpere o trăsură, lucru pe care ea îl refuzase cu tărie. Nu-i mai trebuiau şi doi cai, şi un vizitiu de hrănit; viaţa era şi aşa destul de scumpă.
13*
195în schimb, Minna îl cicălea cu mult mai multă pasiune şi venin decît înainte. Foarte des, în bodogănelile ei zilnice, se amestecau aluzii străvezii la „ţăranii care miros a pămînt, deşi au venit la oraş de douăzeci-trei- zeci de ani", la „oamenii care ştiu să-ţi intre sub piele, pentru că sînt neam de slugă", la „femeile cu picioare lungi şi groase ca stîlpii de telegraf" ; dar Egon se făcea că nu le aude, că nu ştie la adresa cui sînt aruncate, că nici nu bănuieşte că domnişoara Weber ar avea o legătură cu aluziile nevestei lui.
Anna Weber nu avea nici blănuri, nici bijuterii, nici bani la păstrare, nici rochii elegante. Doctorul nu se gîndea niciodată să-i facă vreun dar, şi oraşul, văzînd-o mereu în hainele ei simple şi lipsite de frumuseţe, încetase să creadă că e iubita unui om bogat ca doctorul Tauber, a cărui nevastă era atît de răsfăţată. Era mai verosimilă presupunerea că e o foarte bună funcţionară şi, cel mult, că are ea un soi de adoraţie neîmpărtăşită faţă de şeful ei. Cel puţin bîrfelile tîrgului nu mai alimentau atît de des bănuielile nevestei.
Din cînd în cînd, Minna venea pe neaşteptate în sanatoriu, cu un pretext oarecare, şi intra brusc în biroul bărbatului ei. Il găsea cufundat în fişe, în registre, în consult cu ceilalţi medici. Stăpînindu-şi tresărirea de neplăcere, el îi vorbea politicos, rece, ca un om întrerupt din treburi însemnate. O dată îl găsise singur cu domnişoara Weber, aşezaţi de o parte şi de alta a mesei, discutînd aprins despre o serie de medicamente care trebuiau comandate. Minna simţi că se face linişte înăuntrul ei, dar păstră o faţă încruntată şi ostilă, şi se purtă cu domnişoara Weber ca întotdeauna cînd o întîlnea în curte sau pe stradă, cu un dispreţ superior de patroană.
Pe Egon îl enervau şi-1 speriau ca o ameninţare vizitele astea. Nu-i spuse Minnei nimic după ziua în care îl găsise cu Anna Weber, aşteptă să-1 mai

deranjeze de două ori, o dată la căpătîiul unui bolnav şi altă dată în sala de consultaţii, ca, acasă, să-i facă unul dintre acele scandaluri rare, în care nu rostea insulte, dar îşi dezlănţuia glasul cu atîta putere şi dovedea o atît de clocotitoare furie, încît Minna tăcea pe urmă ca un şoarece, două săptămîni. Nevasta lui n-avea ce căuta în sanatoriu, nevasta lui avea domnie deplină asupra casei lor, asupra vieţii lor de familie, şi dacă pătrundea în viaţa lui de medic, nu putea decît să-1 păgubească, să-1 întrerupă de la datorii şi să atragă asupra lor batjocura oraşului, care avea să considere că Minna Tauber îşi controla bărbatul, că menajul Tauber era nefericit.

Ultimul argument era convingător pentru Minna. Părerea lumii o costa mai mult decît orice altceva. Tocmai acum, cînd doctorul o răsfăţa mai mult decît în tinereţe, cînd toată lumea o invidia pentru bogăţia, pentru tihna în care trăia, pentru darurile pe care i le făcea Egon, cînd tot oraşul socotea că sînt o familie atît de unită, atît de onorabilă. Părinţii ei doar trăiseră respectaţi de tot tîrgul, şi familia profesorului Tauber fusese şi iea stimată.

Minna încetase de a se mai duce la sanatoriu. Urmărea prin fereastra salonului geamurile, uşile spre curte ale clădirii cu bolnavi, bombănea încet pentru sine „cine ştie ?! cine ştie ?!" şi încerca să se îngrijească mai mult, mai bine, ca să n-o slăbească, să n-o îmbătrînească supărările astea. începuse să gătească pentru ea, suplimentar, mîncări mai grase şi mai dulci, să mănînce mult mai substanţial la zece şi la cinci, să stea mai mult în pat dimineaţa, să-şi cumpere chiar o cremă pentru obraz, ca să nu se zbîrcească. Toate lucrurile astea îi făceau plăcere, îi dădeau un sentiment de stăpînire, de importanţă. îşi spunea: „Eu sînt soţia respectată, eu mă scald în huzur, şi dacă nenorocita aia cît un cal îşi dă sufletul şi toate puterile pentru că îl adoră, treaba ei — trăieşte cu o leafă potrivită, se istoveşte şi îmbătrîneşte muncind, rămîne nemăritată, nu e poftită în nici una din casele mari din oraş, şi mîine-poimîine o s-o picnească oboseala sau vreo boală şi are să se retragă din lucru fără pensie. Cîţi ani să aibă acum ? Vreo patruzeci. Eu, la cincizeci de ani ai mei, arăt mai bine, sînt mai frumoasă şi mult mai elegantă."

Singura frică a Minnei rămăsese ca domnişoara Weber să nu fure sanatoriul, dar nimeni nu-i adusese la ureche vestea că pusese bani la bancă sau că îşi cumpărase casă. Nu, neghioaba asta n-avea nici un fel de prudenţă, nici măcar nu-şi cumpărase un palton nou de cînd o cunoştea.

Poate că trimitea acasă, la ţară, cine ştie?! Dar Minna auzise că părinţii Annei muriseră de mult şi că ea nu mai avea rude apropiate acolo. Pesemne că Anna nu-şi făcea parte din banii lui Egon, din banii ei, ai Minnei şi ai lui Egon. Dar îi făcea plăcere s-o bănuie mai departe, s-o învinuiaşcă, s-o urîţească, ca s-o poată urî mai mult, ca s-o poată dis- preţui întemeiat, ca s-o poată bîrfi pe ocolite, cînd vorbea cu Egon.

Domnişoara Weber însă nu avea asemenea preocupări. Ea ardea de grija bunului mers al sanatoriului şi trăia cu ochii aţintiţi asupra doctorului Tauber ; aştepta să-1 vadă zîmbind, prevenea orice încruntare a sprîncenelor lui, încerca să-1 cruţe de oboseli şi să-i aducă un venit din ce în ce mai mare. Despre nevasta lui nu avea o părere bună. O dispreţuia în fundul sufletului ei pentru viaţa de animal pe care o ducea, pentru indiferenţa pe care o avea faţă de bărbatul ei, un om extraordinar, care merita devotament şi jertfe. Cîteodată, în gîndul ei, cînd o vedea ieşind la plimbare, scurtă şi grasă, legă- nîndu-se pe picioarele ei mici, bine îmbrăcată şi cu mutra ei satisfăcută şi importantă, îşi spunea: „Uite, ploşniţa!" Dar faţă de medic nu pomenea niciodată nimic de soţia lui, ca şi cum ea n-ar fi existat. Când o întîlnea, era foarte politicoasă, îi spunea „onorată doamnă" şi-i răspundea ca un funcţionar corect unui şef.

Pricepea foarte bine că doctorul o luase de nevastă, avusese doar avere, şi el trebuia să-şi înceapă cariera cu bani. Păcat numai că n-avusese noroc de o nevastă mai iubitoare, mai aproape de el, care era atît de sus.

O singură dată se ivise un nor peste seninul dragostei dintre ea şi doctorul Tauber.

Un vecin al Annei, un funcţionar la Poştă, văduv de cîţiva ani, cîntărise hărnicia, seriozitatea domnişoarei Weber, nu dăduse nici o crezare bîrfelilor tîrgului, pentru că nu văzuse pe nimeni intrînd vreodată la ea, şi se gîndise că s-ar potrivi de minune cu femeia asta gospodină, oare aducea acasă şi o leafă. Îşi mărturisise pesemne năzuinţa şi altora, şi cineva îi scrisese doctorului Tauber o anonimă, în care îl vestea că domnişoara Weber se mărită cu domnul Hauptmann.

Doctorului îi îngheţase inima. Nu credea o iotă, era sigur că Anna lui îl adoră, îl preferă universului întreg, lui Dumnezeu chiar, că nu poate trăi fără el cum n-ar putea trăi fără aer, dar simţea nevoia, ca orice om care iubeşte, să i-o mai spună şi ea, să i-o jure, să i-o repete I

Cu scrisoarea infamă tremurind puţin în degetele lui lungi, o întrebase rîzînd, privind în lături, fără nici un fel de introducere:
— Te măriţi cu domnul Hauptmann ?
Anna înlemnise îiitîi, apoi se înfuriase strașnic :
—• Eu ? Eu să mă mărit ? Poţi s-o crezi ? Poţi să mă întrebi, domnule doctor ?
El rîsese iar, ca de o glumă :
— E ceva adevărat din toate astea ? Te-a cerut ?
— Da, m-a cerut de două ori, dar l-am refuzat.
— E un om cumsecade, bun ? Are o carieră ?
— E şi bun şi cumsecade, are şi o slujbă frumoasă, dar nici nu mi-a trecut prin gînd. îţi jur că nu mi-a trecut prin gînd ! Cum mă poţi întreba aşa ceva ? Cînd... cînd te iubesc pe dumneata ! Poate vreun om din lumea asta să se asemene cu dumneata, *mein Engel ?* Cînd sînt atît de fericită lîngă dumneata !
— Ar (fi fost o cumplită decepţie pentru mine, Anna ! îşi deschise sufletul Tauber.
Apoi dădu foc scrisorii ticăloase şi o ţinu aprinsă deasupra scrumierei. Era satisfăcut, era liniştit pe deplin, li dăruia atîta Annei 1
In seara aceea, doctorul Tauber se răsfăţă un sfert de ceas mai mult decît de obicei cu capul pe genunchii ei.
Dar seara, lîngă Minna, se gîndi serios că dacă acel anonim îi scrisese lui scrisoarea infamă, înseamnă că erau oameni în oraş care se încăpăţînau să-1 creadă legat de Anna, şi că era nevoie de mai multă prudenţă, de o prudenţă nemărginită.
Fu şi mai rece cu ea în public.
Altă dată, lui Egon Tauber i se întîmplase ceva ciudat şi neliniştitor. Avea în sanatoriu un bolnav vorbăreţ, indiscret, supărător de comunicativ, un om din alt oraş, care nu cunoştea lumea de aici, se informa despre toate, se mira bucuros de tot ce afla, şi în zilele în care n-avea febră îşi tîra pîntecul bandajat dintr-o odaie în alta, ca să comenteze ziarul, să mai afle ceva, să-şi mai bage nasul în vreo poveste străină cu oase frînte, cu apendice purulente, cu anestezii dificile.
Tauber îşi făcea contravizita de după masă în sanato'- riul liniştit. Era toamnă afară, ploua. Bolnavii dormitau amorţiţi. Medicul intră în odaia vorbăreţului, cu ^îmbetul profesional pe chip, cu mînecile suflecate peste mîinile lui mari şi frumoase, cu pas sigur şi uşor, urmat de medicul de serviciu şi de două surori.
Pacientul avea febră, era mai vorbăreţ decît oricînd.

— Ce spui, domnule doctor, a venit toamna, a venit de tot ? Nu ? O să mai avem zile cu soare ? Eu abia le aştept, să mă plimb în raiul ăsta al dumitale, în parcul ăsta minunat, de care n-am avut parte cînd am venit, bolnav.
Tauber, cu acelaşi zîmbet convenţional, îi luă pulsul, tăcut. Pacientul nu-şi găsea liniştea.
— Mîine vine nevasta mea să mă vadă. Am primit ieri .o telegramă.
Tauber, amabil, avu aerul că se bucură.
— Da, vine doamna ? îmi pare foarte bine. Asta are să-ţi ridicfe tonusul vital.
încurajat, bucuros, bolnavul se însufleţi şi mai tare. Din fundul febrei lui răsări, încurcată, amintirea unor zvonuri pe care le auzise în ajun şi nu le pricepuse bine. Cu un aer de tristeţe îngrijorată, rosti:
— Dar dumneata, domnule doctor, ce am auzit ? Divorţezi ? îmi pare foarte rău, foarte rău !
Medicul de serviciu nu-şi putu opri un zîmbet pe chipul lui tînăr, proaspăt, şi cele două surori plecară ochii. Tauber, cu faţa nemişcată, numai cu apele albastre ale ochilor dintr-o dată negre, răspunse sec :
— Eu ? Nu. E o eroare. Cine semnează analiza asta ? Să se mai facă o dată !
Şi ieşi demn din odaie.
Mai tîrziu, în biroul lui, rezemat de canatul ferestrei, cum stătea de cîte ori îl răscoleau gînduri neplăcute, se întreba de unde putuse pomi zvonul acela din gura stupidului personaj. Se aştepta oare lumea ca el să se despartă de Minna, să se căsătorească cu Anna Weber ? Dar el nu se gîndise niciodată la aşa ceva. Cum era cu putinţă ?, Ce om serios, aşezat, cu nume bun divorţase vreodată în oraşul acesta ? Dar ar fi fost un scandal, ar fi fost o grozăvie, ar fi pierdut încrederea clientelei lui băştinaşe ! Taică-său s-ar fi întors în mormînt pe partea cealaltă. Şi pe urmă, încurcăturile, zestrea Minnei, care ar fi trebuit să fie restituită, gaura uriaşă pe care ar fi făcut-o în bugetul lui defalcarea asta. Şi Minna ar fi acceptat parcă? Ar fi început un proces nesfîrşit, cu înfăţişări la tribunal, cu amînări, cu darea pe faţă a motivului adevărat al divorţului, adică patima lui nelegală, cu proteste din partea Minnei, cu datoria de a-i plăti o pensie alimentară cine ştie cît de mare. Şi Oskar, care era inferior lui şi ca situaţie, şi ca trecut, şi ca fire, ar fi avut tot dreptul să-l umilească, să-i reproşeze pe toate drumurile că-i nenorocise sora, că Minna, ca femeie divorţată, n-avea să mai fie primită în casele in care de drept avea acces.

Nu, nu se gîndise niciodată la divorţ,; nici măcar în noaptea aceea grozavă cînd era să ucidă la operaţie o femeie, şi nici n-avea să se gîndească vreodată. Un om serios, un sas corect, un descendent dintr-o familie veche şi onorabilă nu-şi lasă nevasta, nu divorţează. Asta pot să facă numai oamenii ăştia de acum, lipsiţi de simţul moralei şi al răspunderii,

El îşi împărţea conştiincios viaţa între sanatoriu, în care erau operaţiile şi Anna, şi casa lui, în care îşi avea tabieturile, biblioteca, patul conjugal mare şi comod, baia cu tot dichisul, Minna, care veghea la bunul mers al gospodăriei. Şi una, şi cealaltă erau ale lui, Anna şi Minna, erau proprietăţile lui, bunurile lui, pe el îl slujeau, şi casa şi sanatoriul erau averea lui, în nici una nu concepea că poate să intervină vreo schimbare care să le deranjeze aşezarea, rînduiala.

Ar fl putut viaţa lui să fie mai fericită, mai plină ? Nu se întreba. Bucuriile lui, cîntărite cu gramul, cumpărate cu eforturi mari, trebuia să dureze cît timp va dura şi el, să nu se isprăvească înainte de sfîrşitul vieţii lui.

Trebuie -să fie conform cu el însuşi, cu părinţii lui, cu morala tîrgului, cu propria lui faimă de om corect, sclavul ei nefericit. Şi nu gîndea, nu gîndise, nu întrevedea nici acum nimic din toate astea, nici o imagine din viaţa lui, aşa cum ar fi putut fi ea dacă ar fi avut curajul să fie mai puţin „corect", corect în ipocrizie, în toată acea falsă construcţie în care dragostea îl adîncise şi mai tare .Pe aleea plină de băltoace tulburi, cafenii săltau broscuţe mici, verzi şi se cufundau cu voluptate în ochiurile de apă murdară. La capătul aleii, lîngă casa lui, Berta, cu un şal pe cap, se căznea să adune raţele care îi scăpaseră din coteţ, pesemne, şi se răspîndeau printre tufişuri. Frunzele sălciei celei mari şi despletite atîrnau ca nişte petice vechi, murdare, sau cădeau fără curaj, încet, şo-văind, în aerul ud. Toate îi păreau urîte lui Egon, urîte şi grozav de triste. La ce bun să fi făcut un parc atît de mare şi frumos, să ai o casă atît de roz şi cu multe terase, să ai raţe şi Dumnezeu mai ştie ce, toate lucrurile pentru care mintea lui se încorda de dimineaţă pînă seara, la ce bun să stea veşnic alături de Minna şi departe de Anna, toate nopţile, toate prînzurile, toate duminicile şi vacanţele vieţii lui, să facă atîtea eforturi ca Minna să se creadă fericită, ca lumea să-i socoată fericiţi, dacă aceeaşi lume, pentru care făcea atîtea sacrificii, continua să-1 bănuie, să-1 ştie, să-1

judece, să rîdă poate de ei ?! Tauber nu distingea aici nici o urmă din propria lui vină, nu vedea nici o ieşire, ci acuza universul întreg că îi făcea zadarnice eforturile de a minţi bine.
De ce nu-1 credeau, cînd totul era atît de bine ticluit ? Pînă şi atitudinea lui faţă de domnişoara Weber se schimbase de mult. în clipele cînd erau oameni de faţă, nu-i mai zîmbea atît de deschis şi nu se mai agăţa de privirea ei cînd nu erau singuri, şi ea pricepuse, acceptase tacit această schimbare, o găsea dreaptă.
Ce nu făcea el pentru Minna, nevasta lui ? Făcuse vreodată ceva pentru Anna Weber ? Şi gîndul acesta nou îl izbi cu o cruzime deosebită. Anna se mărginea la leafa ei de atâţia ani, nu-i făcuse niciodată nici un dar, era poate strîmtorată, ştia că trimite lunar unui nepot, care învăţa la liceu, ceva din leafa ei, ştia, deşi nu fusese niciodată la ea acasă, tot ca să nu dea de vorbit nimănui, că nu are o locuinţă bună şi plăteşte o chirie mare, dar era atît de deprins să primească de la ea, s-o vadă fericită numai cînd îşi rezema tîmpla de umărul ei, încît nu se gîndise niciodată să afle nici măcar aînd e ziua ei de naştere. La Crăciun numai îi dăruise, de două ori în ultimii ani, cîte o carte, pe care Anna o primise ca pe un dar de preţ. Nu, lumea era urîtă, urîtă şi murdară, ca peisajul ăsta ploios* şi noroios care se întindea acum în faţa lui. Şi deodată, peste liniştea încremenită din jurul lui, din fundul ei parcă, din subsolul sanatoriului, de la bucătărie sau de la cămară poate, izbucni rîsul puternic, sănătos al Annei Weber, clocoti, răsună. Doctorul respiră adînc. Numai ea ştie să rîdă aşa ! Zîmbi şi el, cucerit de hohotul ei, şi se scutură de gînduri. O idee nouă, atît de nouă, că doctorului i se păru că nu poate răsări din el, îl fulgeră.
De ce n-ar face acum un act de curaj, un act mare, de vreme ce lumea tot cîrtea pe socoteala lui ? Voia de mult să ridice în fundul grădinii, în partea în care se cultivau acum cartofi, o casă mică, pe care s-o închirieze. Să clădească casa aceea, s-o închirieze Annei Weber, şi s-o determine, fără s-o jignească, să primească chiria de la el, pe ascuns. Imediat, în mintea lui începură să se croaiască alte planuri. Cum avea să facă totuşi ca lumea să ştie că Anna Weber plăteşte chirie ? Fără îndoială, avea să răspîndească părerea că Anna locuia prea departe de sanatoriu şi pentru bunul mers al lucrurilor era mai practic să stea la un pas. Era şi inuman ca femeia asta să fie sculată noaptea, iarna şi vara, şi adusă la clinică, dacă era nevoie de ea, şi doar toată lumea ştia că doctorul Tauber e un

doctor uman. Despre asta puteau vorbi toţi pacienţii lui bogaţi, pe care îi opera cu atîta grijă.
Cum avea să facă totuşi cu chiria ? Să dăruiască Minnei căsuţa asta, ca Anna să vină să-i aducă chiria ei, în fiecare lună ? Nu, era mai bine ca Anna să ducă acesti bani, primiţi pe ascuns de la el, la banca Moser, unde doctorul avea cont, şi să-i depună pe numele lui. Aşa avea să afle tot tîrgul. Actul lui de curaj se schimba într-un act de prudenţă în plus, cu dovada asta nouă, publică, că între el şi administratoarea spitalului sînt raporturi negustoreşti precise şi corecte, şi opinia publică avea să se clatine.
De ani de zile, de cînd începuseră legăturile lui Tauber cu domnişoara Weber, Oskar Sommer nu avusese niciodată o discuţie cu el în această privinţă. Oskar era în- cîntat că e invitat la mesele din ce în ce mai rare date de doctor, că face acolo cunoştinţe importante, era încîntat că cumnatul lui, poate cu intenţie, nu-1 grăbeşte cu datoria făcută cîndva pentru construcţia primei lui fabrici (acum mai avea una în oraşul învecinat), datorie din care nu plătise pînă acum decît jumătate şi pe care avea, fireşte, s-o achite în întregime, cînd avea să sfîrşească cu toate investiţiile. Mulţumea în gînd lui Dumnezeu că purtarea doctorului cu nevasta lui devenise mult mai caldă, că ea părea o femeie răsfăţată în ochii întregului oraş, că, concret, nimeni nu putea găsi un cusur purtării doctorului Tauber. Asta îl ajuta să păstreze bunele raporturi cu el.
Oskar mai avea o bucurie : Drucker, muncitorul care se revoltase pe vremuri, în fabrică, murise în închisoare înainte de a ieşi, de trai prost, de tuberculoză se spunea. După curbele de sacrificiu, după impozitele noi şi grozave care se puseseră în cîrca lefegiilor, după şomajul care se ivi în urma închiderii cîtorva fabrici, el putuse angaja mină de lucru la un preţ scăzut. Se operaseră în ţară şi în oraş chiar arestări, şi după o răbufnire de revoltă oamenii lui lucrau acum aşa cum îi plăcea lui, ore nenumărate. Angajase şi copii, pe un preţ de nimic, şi-i pusese la secţia de curăţat piei, unde aveau destul spor.
Aflase că nevasta lui Drucker căpătase un post la gară, dar ştia de mult că şeful gării îi e inamic politic. Oskar făcea politică, şi şeful gării făcea parte din partidul vrăjmaş. Nemernicul ăsta de şef, după ce avea doi copii ai lui, avusese gustul ciudat să plătească taxele de liceu şi copilului afurisitei ăsteia ! Oskar bănuia că şeful trebuie să fi avut anumite legături cu femeia aceea rea de gură,

slabă, cu ochii enormi. Ii mergea bine lui Oskar, n-avea de ce să se plîngă, şi, deşi nevasta îi murise într-un accident de automobil, la lacul Balaton, deşi copiii creşteau departe de el, într-un internat, el se îngrăşa, arăta bine şi fălos, ca un fabricant important ce începea să fie.
De altfel, întregii familii î-i mergea bine. Minna, deşi îl sîcîia necurmat pe Egon, deşi scotea şi întindea în jurul ei aproape o dată pe lună amintirile familiei, documente şi obiecte vechi, din care se vedea bine că străbunii ei fuseseră breslaşi cu vază în oraş şi numai datorită unui accident tatăl ei ajunsese administrator de moşie (ceea ce făcuse bine şi cu spor, dovadă averea lui), Minna şi ea era de fapt mulţumită şi prosperă. Picioarele ei mici, gleznele, a căror carne se revărsa peste pantofii laţi, abia o mai duceau, şi drumul la cimitirul din oraş, sîmbăta, i se părea o tortură, dar o tortură cuvioasă, respectabilă. Acum avea de pus flori şi pe mormîntul nevestei lui Oskar, al cărei cadavru fabricantul îl adusese în cimitirul cu mormintele strămbunilor. Erau doar o familie unită, în care tradiţiile nu pieriseră !
Egon începuse să îmbătrînească. Se ţinea tot drept, tot falnic, părul nu i se rărise, vocea îi rămăsese clară şi sonoră, dar mergea mai încet, mai greu, seara citea mai puţin, cuprins de somn, şi la operaţii purta ochelari peste "frumoşii lui ochi albaştri şi catifelaţi. Opera însă cu aceeaşi mînă sigură, perfectă.
în ţară crescuse o mişcare politică nouă. Foarte mulţi saşi aderaseră la ea şi alcătuiseră un grup aparte, Grupul etnic german. Fusese şi el poftit să facă parte din acest grup, se depuseseră chiar insistenţe, orgoliul lui nemţesc fusese flatat, dar prudenţa lui firească îl ţinea pe loc. Deşi Hitler ameninţa să pună stăpînire pe lume, Tauber, care nu făcuse niciodată politică, se temea să facă acum, la bătrîneţe. Lucrurile puteau într-o zi, tîrziu, să se întoarcă, sau' chiar "dacă nu s-ar mai fi întors niciodată, dacă Hitler ar fi rămas stăpân pe situaţie în războiul pe care evident îl pregătea, de ce trebuia să-şi piardă o parte din clientelă, cea care poate, înăuntrul ei, nu era de aceeaşi părere ? Politica cere bani, timp. Tauber nu avea de risipit nici una, nici alta. Respinse propunerea cu blîndeţe, cu scuze abile, pretextînd oboseala, ocupaţiile, vârsta lui înaintată. Nu se cuvenea să piardă nici clientela acestor politicieni violenţi şi mândri, şi ştiu să le vorbească cu căldură şi respect pentru părerile lor. De fapt, mîndria că e sas era la el aproape acoperită de mîndria că e el

însuşi, aşa că privea cu bunăvoinţă şi cu neparticipare mişcarea.
Minna, căreia îi rămâneau mai puţine merite personale de a se stima, care, atunci cînd şi le căuta, rătăcea vag între „sînt de familie bună", „sînt soţia doctorului Tauber", „sînt o femeie plină de demnitate", şi „sînt germană", ar fi vrut bucuros să ia parte la adunările Grupului etnic, dar n-o lăsau picioarele ei umflate şi guta, care începuse să-i strîmbe oasele.
Domnişoara Weber nu avea altceva de făcut decît să copieze întocmai atitudinea doctorului Tauber. Şi ea avea treabă, nici ea n-avea vreme, tot sanatoriul stătea pe umerii ei. Domnişoara Weber locuia acum în căsuţa galbenă-aurie, fără etaj, din fundul parcului. Doctorul privise cu o bucurie de copil de la ferestrele cabinetului lui de acasă mobilele pe care le mutase ea aici, fericit că erau bune, frumoase, că Anna lui nu trăise şi n-avea să trăiască în mizerie.
Patima care îl legase de ea în primii ani se prefăcuse într-o înţelegere adîncă, armonioasă, solidă. Doctorul stătea încă cu capul pe genunchii, acum foarte osoşi, de cal bătrîn, ai domnişoarei Weber, şi tăcea ceasuri îndelungate sau povestea, acum mai rar, operaţiile făcute şi descoperirile citite. Anna Weber îi ţinea şi acum capul pe pieptul ei larg şi îi spunea în şoaptă *mein Engel*, îi dezmierda degetele lungi şi curate, pe care pielea începuse să se veştejească.
Lui i se părea că picioarele ei enorme şi osoase erau mult mai frumoase decît picioarele scurte şi grase ale Minnei, că e mult mai plăcut să ai varie© decît gută, să slăbeşti decît să te îngraşi, să ţi se rărească părul decît să-ţi albească, să fii o femeie mare, deşirată, ciolănoasă decît una măruntă, sufocată de grăsime, să ai un chip grav, sever, bărbătesc decît un cap ca un măr, fără zbîr- cituri şi strîmbat de un veşnic dezgust, să ţipi tare, ca un căpitan de corabie, ca un zbir decît să bodogăneşti egal, necurmat, clempănitor, ca o ciocănitoare răguşită.
Nu mai avea putere să plece iîn vacanţă la băi cu ne- vastă-sa şi să se despartă pentru o lună de domnişoara Weber. O trimitea pe Minna singură, încărcată de bani şi provizii, şi-şi petrecea vacanţa în sanatoriu, lucrînd, ca să nu dea de bănuit nimănui, întoreîndu-se la ora mesei acasă, ca de obicei, ca să nu-1 bîrfească slugile, trăindu-şi viaţa absolut ca în lunile în care Minna era acasă, bucu- ros că în orele de lucru era aproape de Anna

Weber. In vacanţele astea ale Minnei, seara, la ceasul în care stătea totdeauna cu Anna în biroul lui din sanatoriu, simţea o fericire deosebită, ea şi cum ar fi fost singuri pe lume, singuri, liberi şi tineri.

Teama lui de opinia publică devenise un fel de manie, de act reflex. Nu călca niciodată regulile pe care şi le stabilise la început. In locuinţa nouă a Annei Weber intrase o singură dată, cînd administratoarea sărbătorise inaugurarea casei şi poftise personalul superior al sanatoriului. Atunci doctorul Tauber venise grav, cu nevasta la braţ. Ea era îmbrăcată de ceremonie, îşi pusese pălărie pe cap, stătea ţeapănă ca o gîscă îndopată, păstra pe faţă un zîmbet care voia să fie politicos şi era uşor înveninat, şi-i adusese Annei doi trandafiri culeşi din grădină, „pentru serviciile excepţionale aduse sanatoriului mai bine de douăzeci de ani". Plecaseră după douăzeci de minute, tot gravi şi ţepeni.

O dată, o singură dată, Anna Weber fusese bolnavă. Căzuse ca un mal, doborîtă de tifos. Tauber o internase într-o rezervă şi o îngrijise ca pe cei mai preţioşi bolnavi ai lui. Cît zăcuse în sanatoriu, sub ochii lui, acolo unde era firesc să se ocupe de ea, totul mersese bine. Dar cînd Anna intră în convalescenţă şi plecă în căsuţa ei din fundul grădinii, doctorul începu să sufere cumplit de grijă, de nelinişte, de dor. Abia acum era înfricoşat de boala grea prin oare trecuse Anna, abia acum se temea de complicaţii nemaipomenite şi privea lucrurile cu o spaimă de om nedeprins cu boala, nu de medic.

In adevăr, Anna avu o întoarcere a bolii. Medicul secund, însărcinat s-o viziteze de două ori pe zi, îi aducea regulat buletinul ei. Tauber îl privea cu expresia cu care privea orice buletin din sanatoriu, cu acel zîmbet optimist profesional care îi păcălea atît de bine pe bolnavi şi care medicilor între ei nu le spunea nimic, nu întreba niciodată ceva în plus, şi înăuntrul lui clocoteau îngrijorarea şi frica.

Şi, în sfîrşit, într-o zi, cînd simţise că îl sufocă dorul şi teama, organiză o întreagă procesiune la casa Annei Weber. îşi luă cu el doi medici, trei surori, şi aşa, în halate albe, cu seringi şi aparatul de tensiune în mînă, străbătură aleile parcului sub un soare arzător. Tauber avea faţa nemişcată, rece, pasul — sigur, ochiul — preocupat ; ceilalţi, fără să-şi dea seama, copiau expresia şefului, şi Minna, de la fereastra salonului, nu văzu decît un alai ceremonios şi lung. Inima îi bătu de plăcere la gîndul că poate rivala ei se ducea pe copcă şi de teamă că sanatoriul n-avea poate să mai fie

niciodată atît de bine administrat dacă „calului" i se întîmplă ceva.
Egon îi făcu un examen amănunţit Annei, se liniști adînc cînd îşi dădu seama că ea merge, în adevăr, spre vindecare, dădu recomandaţii severe în legătură cu regimul ei viitor celor care îl însoţeau, îi vorbi cu tonul acela ridicat, grăbit şi vioi cu care se vorbeşte pacienţilor ca să-i scuturi, şi sorbi din ochi încăperea în care zăcea „ea", încăpere cu mobilă curată şi lucioasă, patul îngust şi înalt cu dantele albe, etajera cu cărţi de la căpătîi, masa de scris, pe care se afla călimara puţin crăpată ce fusese odată a lui şi pe care o înlocuise cu una mai mare, mai impunătoare, căpătată în dar de la un pacient vindecat. Ea îi ceruse atunci călimara asta, ca să aibă un lucru care fusese al lui, în clipa în care, într-un elan de generozitate, el voise s-o dea unei colecte a Crucii Roşii pentru un bazar. Le sorbise pe toate cu marii lui ochi albaştri întunecaţi, ca să le ducă cu el şi să se poată gîndi la ea, aşa cum arăta, mare şi osoasă, ou părul rar peste fruntea boltită, cu mîinile mari în sfîrşit odihnite pe dantela cearceafului, între lucrurile în mijlocul cărora trăia cînd era departe de el. îi sorbise şi privirea de gratitudine, privirea ei, care îi spunea că se va face bine, pentru că ştie că el are nevoie de ea, pentru că trebuie să-1 mai vadă, să-1 mai ajute, să-1 mai mîngîie, să-1 mai iubească .în zilele astea de boală, cît zăcuse acasă la ea, Anna îşi dădu seama pentru prima oară ce înseamnă o dragoste fără confidenţi. Nici doctorul, nici ea nu-şi mărturisiseră vreodată dragostea faţă de cineva. Ea rîsese în gîndul ei de nevoia femeiuştilor obişnuite de a se mărturisi, de a se povesti. Avea două prietene, pe doamna Weissmuller, şefa surorilor, şi pe doamna Klauss, soţia medicului secund. Se ducea cîteodată duminica după masă la ele sau le primea la ea, dar nu le pomenise niciodată nimic despre marea ei legătură, şi ele nu cutezaseră să facă nici o aluzie la ea, pentru că Anna Weber era şi în prietenie tot făptura energică, cu aere de comandant, cu gesturi bruşte, şi rîsul ei, gluma ei, cînd se mai dezlănţuiau, rar, nu admiteau replică şi nu cereau răspuns. Acum ar fi avut nevoie să trimită,cîte un cuvînt, să aibă veşti de la el. Dar nu deschise gura, încăpăţînată. Nu-1 putea compromite, nu se putea compromite nici pe ea ; se cuvenea să-şi îngroape taina în fundul sufletului. Ce bănuiau şi comentau

ei, îi privea. De la ea n-avea să se afle niciodată nimic.
Odihna convalescenţei ei lungi îi făcu bine administratoarei. Se întoarse la sanatoriu cu puteri sporite, cu un fel de furie de muncă, arzînd să-1 despăgubească pe doctor pentru tot ce putuse pierde în lipsa ei. El o găsea întinerită, frumoasă. Rămînea cu ochii pironiţi asupra frunţii ei uriaşe acum, care începea să semene cu fruntea săr-manului Yorick, şi se gîndea : „Ce cap care gîndeşte ! Ce frunte de filozof are !" Nu-şi completa însă niciodată gîndul: Minna are o frunte îngustă, netedă, peste care zulufii albi cad încă cochet, o frunte care n-a adăpostit niciodată idei.
Războiul începuse, în oraş parte din populaţie triumfase şi continuă să triumfe încă vreme îndelungată. Cîteodată, pe bulevardul cu copaci deşi şi trufaşi pe care era aşezat sanatoriul răsunau cîntece aspre, victorioase, strigate tare de tineretul care se întorcea de la exerciţii, sau treceau trupe." Uneori personalul ieşea la fereastră entuziasmat sau numai curios, dar doctorul Tauber rămînea la biroul lui sau lîngă cutia de instrumente pe care şi le pregătea absorbit de lucru. Aştepta să vadă sfîrşitul, ca să ştie lîngă cine trebuie să se bucure. Mai văzuse el un război care se isprăvise cu înfrîngerea primilor victorioşi.
Niciodată nu aflase cîte eforturi şi cită pricepere o costase pe directoarea administraţiei izbînda ca şi de data asta sanatoriul să rămînă particular, să nu fie rechiziţionat pentru război, afară de aripa mică, din stînga, care fusese de boli infecţioase şi nu era de specialitatea doctorului Tauber. Doi medici erau pe front: Klauss şi Tauber abia o scoteau la capăt cu chirurgia
.în cămara Minnei, alimentele începuseră să se strice iar ca în epoca 1914—1918, pentru că atunci cînd se găsea „o ocazie" se cuvenea să cumperi mult, să cumperi tot chiar, dacă te ţinea punga, neştiind cînd ai să mai găseşti acelaşi lucru altă dată. Minna îşi făcu mult sînge rău din pricina pagubelor astea. Dacă untul care se altera se putea topi şi păstra şi aşa, dacă carnea, cînd se cumpăra o jumătate de porc deodată, se putea afuma, existau şi lucruri care se stricau iremediabil, ca brînza de pildă, ca făina, şi Minna simţea că se îmbolnăveşte de supărare. în vremea războiului slăbi, rămase numai rotundă, din grasă ce era, de atîtea pagube. încerca să cumpere mai puţin, şi pe urmă regreta prilejul pe care îl lăsase

să-i scape, cînd mesele nu erau complete şi ducea dorul slăninei două săptămîni. învaţase zeci de reţete noi de conservare a ouălor, a cărnii, a legumelor, dar pagube tot se iveau, şi Minna simţea că se îmbolnăveşte de nervi. Oamenii cereau preţuri mari, speculau, ca nişte neruşinaţi, şi războiul nu se mai isprăvea odată; Hitler nu mai cucerea odată pămîntul! în oraş, cînd ieşea pe străzi, Minna se speria de mutrele urîte pe care le vedea, de ochii ostili şi rătăciţi ai oamenilor prost îmbrăcaţi, de zdrenţele pe care le purtau fără sfială pe strada principală, şi noaptea începu să se teamă de hoţi.

— Nu se poate, tu nu vezi că oamenii ăştia care se uită atît de sălbatic la tine ziua-n amiaza mare au să înceapă să dea lovituri prin casele onorabile ? îi spunea ea doctorului noaptea. Cînd suna alarma nu ştia ce să facă: să rămînă să păzească casa, sau să-şi salveze viaţa în adăpostul din fundul grădinii ? Pleca cu regret, îmbrăcată iarna şi vara în haina de astrahan, cu valiza cu bijuterii în braţe, şi tot timpul îl sîcîia pe doctor cu obsesia că în vremea asta apartamentul e jefuit.

Domnişoara Weber cobora în pivniţa casei ei, ca să nu-1 incomodeze pe domnul doctor, care era în adăpost cu soţia.

Oraşul nu fu niciodată bombardat, şi Minna, fugind în adăpost regulat, gîfîind şi strîngînd la piept valiza mică, îl bodogănea pe doctor, care venea mult mai puţin grăbit decît ea :

— Ce idee să fugi aşa din casa ta ! Nu vezi că nu se întîmplă niciodată nimic ?

Uneori, în nopţi liniştite, cobora din pat pe întuneric, îşi dibuia papucii cu picioarele ei groase şi, oftînd, ge- mînd încetişor, se ducea să controleze dacă uşile sînt bine închise. O obseda ideea că era zadarnic să încuie poarta grădinii lor, doctorul nu voise niciodată să tragă un gard între sanatoriu şi casa lui, ca să aibă o priveliştе largă asupra parcului, şi pe poarta sanatoriului putea irv- tra noaptea oricine. Portarul, Lâszlo, era bătrîn: sigur că dormea dus, noaptea, în loc să păzească.

— Dă-1 afară pe Lâszlo, Egon, dă-1 afară, că tot e bătrîn. Să-1 mai ţină şi copiii lui, că tu l-ai ţinut douăzeci de ani.

Dar oameni tineri, rămaşi la vatră, erau puţini, şi doctorul n-avea încredere în oricine.

Războiul începuse să-şi schimbe cursul. Feţele care pînă atunci se rotunjiseră de plăcere începeau să se lungească. In schimb altele, pînă atunci îngrijorate sau închise, se deschideau, se luminau.

Minna se mira că vede acum chipurile, crunte altădată, care îi făcuseră atîta teamă, zîmbind, cu toate că hainele lor erau tot vechi şi decolorate, şi pielea le era tot întinsă pe oase.
Cînd se sfîrşi războiul, doctorul Tauber se felicită înăuntrul lui că nu făcuse politică. Cîteva neînţelegeri care se iviră la început în jurul persoanei lui se lămuriră repede : tot oraşul ştia că nu fusese fascist.
Un an, doi, trei, lucrurile merseră ca înainte. Bolnavii veneau, doctorul îi opera, domnişoara Weber îi executa băneşte. Minna, numai, avea mereu dificultăţi cu aceleaşi cartele care nu se desfiinţau şi pe care se încăpăţîna să cumpere tot ce putea, deşi greutatea gospodăriei ei se bizuia pe proviziile achiziţionate la negru, cu bani grei şi tocmeală amară.
— Ce ştii tu ce înseamnă greutăţile ? ! Ii spunea ea bărbatului ei. Să trebuie să faci gospodărie, şi pe urmă să vorbeşti. Aduci bani, şi gata, vii să mănînci. Şi mie mi-ar plăcea să cîştig aşa de uşor şi să-mi dea cineva masa gata.
— Uşor ? tuna Egon. Uşor e să faci patru-cinci operaţii pe zi ? Ajunge, Minna, destul!
Minna pleca fruntea, simţea aceeaşi voluptate pe care o încercase toată viaţa ei la auzul răcnetelor bărbatului, şi tăcea ca un mieluşel pînă a doua zi.

Avea ea oamenii ei, ţărani care veneau tocmai de la Arad, unde seceta nu fusese atît de aprigă, care-i aduceau tot ce-i trebuia pentru bucătărie

.O jignire mare şi dureroasă simţi Minna în ziua în care se naţionalizaseră marile întreprinderi. Fusese luată şi fabrica lui Oskar, ca şi cum n-ar fi făcut-o Oskar, ca şi cum acolo n-ar fi intrat bani de-ai lui Egon şi tot spiritul de întreprindere, toată inteligenţa lui Oskar j Ce însemnau teoriile astea nOi că orice capital e bunul poporului ? Ce, poporul făcuse fabrica sau Oskar Sommer? Muncitorii ştiuseră cel mult să muncească şi-i mîncaseră destul sufletul fratelui ei, ba că vor leafă mai mare, ba că vor munca mai puţină. Frumos aveau s-o conducă acum ! Şi în definitiv, s-o ducă şi de rîpă, dacă Oskar a pierdut-o ! Tot ce era Sommer în ea se răzvrătea.

— Tu pricepi ceva ? îl întreba ea pe Egon.

Egon ridica, încruntat, din umeri. Nici el nu mai pricepea nimic.

—i Societatea şi-a pierdut temeiurile sănătoase, hotărî el profesoral. Moravurile au decăzut, founacuviinţă a pierit, şi organizaţia economică se prăbuşeşte. Nu mai avem de salvat decît propria noastră viaţă interioară şi de admirat decît rectitudinea noastră, care n-a făcut şi nu face concesii.

Rectitudine numea el faptul că operase bine cînd fusese plătit bine, că nu-şi lăsase nevasta, deşi toată viaţa iubise altă femeie.

Şi, într-o zi, pe capul doctorului se prăbuşi bolta cerească. Sanatoriul fu trecut în patrimoniul statului.

De ce ? De ce ? se întreba el uluit, revoltat, răpit pînă în fundul măruntaielor. N-a fost clădit pe terenul moştenit de Minna, cumpărat de Sommer cu banii agonisiţi de el pe moşia grofului ? N-a fost ridicat cu banii cîştiga:ti de el cu operaţiile ? îi dăduse cineva banii gratis? îi furase din buzunarul cuiva? Bunul poporului, sanatoriul lui ca şi fabrica lui Oskar !

Oskar venea la ei şi stătea ceasuri întregi gemînd şi blestemînd:

— Ticăloşii! Cît m-am zbuciumat, cît am asudat, cît efort m-a costat fiecare investiţie şi fiecare sumă depusă la bancă. Acum au naţionalizat şi banca o dată cu fabricile. Poţi să-mi explici *cum* au să le conducă? *Cine o* să le conducă şi pentru ce lear conduce bine, dacă n-are interesul să cîştige el personal, dacă e plătit cu un salariu ? Şi eu ce-am să mă fac ? Trebuia să-i fi pus dinamită cu o săptămînă înainte ! Cine să fi ştiut ? ! Acum ţi-a luat şi ţie sanatoriul! Ei, acum sper că mă înţelegi! Ai avut destui dintre ai lor în clinică în ultima vreme. Nu regreţi acum că le-ai dat doctorii şi i-ai

operat ? Să le fi dat otravă, arsenic, ca la şobolani ! N-aveai arsenic ?
Fruntea doctorului se înnegura şi mai mult. Oskar îi răsucea şi mai tare sfredelul din inimă.
Anna Weber, care fusese crunt lovită şi ea, nu pricepea nimic şi nu putea decît să se zbată lîngă doctor. Numai doctorul Schuldknecht, unul dintre medicii sanatoriului, înţelese „teza" stăpînirii, şi i-o explică şi doctorului Tauber.
— Marxismul spune, îi lămurea el ca unui copil, că orice acumulare de avere n-a fost cu putinţă decît prin exploatare, că un moşier, un arendaş, un fabricant, un proprietar oarecare n-ar fi putut aduna capital fără să se folosească de muncă străină.
— Ei, şi eu cum m-am folosit? întreba nedumerit doctorul.
Schuldknedht se sfia să-i spună lucrurile atît de crud cum le pricepuse el.
— Adică, vreau să spun că nu munca unui singur om creează avere, ci exploatarea altora.
— Bine, bine, dar cum am exploatat eu ? stăruia enervat doctorul. Oskar să spunem că a avut sute de muncitori, că a făcut mai puţin lucru cu mîna lui, dar eu ?
—i Mai întîi, averea domnului Sommer, după teoria comunistă, a fost adunată din munca ţăranilor de pe moşia grofului.
— Cum ? Cum ? Sommer bătrînul, adică, a stat pe divan ? Dar averea mea personală ? A mea ? Munca mea ?
—• Ei spun că un personal întreg a muncit în jurul dumitale şi s-a ales cu salariul numai, pe cînd dumneata, pentru că ai fost patron, ai putut să aduni un capital.
— Sigur că patronul adună, şi funcţionarii sînt plătiţi, se scandaliza Tauber. Am lăsat eu pe cineva neplătit? Sau ei, funcţionarii, trebuia să facă avere, şi mie, patronului, să-mi dea o leafă ? Aşa trebuia ? Schuldknecht tăcu jenat; şi el, doar, fusese angajatul lui Tauber. Dar doctorul .nu-1 slăbea. Dar statul n-are să vă dea tot leafă ? Funcţionarii au să-şi împartă între ei venitul ? N-are să mai plătească nici un bolnav ? Cum ?
— Nu, statul e altceva.
— De ce?
—- Pentru că el... Pentru că el e stat, e ţară, şi nimeni n-are să mai aibă capital, decît el.
Nici asta nu pricepea Tauber. Lumea se întorcea cu dosul în sus. Cine avea să mai facă instituţii, sanatorii de lux, prăvălii frumoase, fabrici ? Statul

poate ? S-o vedem şi pe asta ! Pe el îl nenorociseră, asta era cert.
I se propuse doctorului Tauber să lucreze, cu toată vîrsta lui înaintată, la spitalul oraşului. Era încă lipsă de medici, după pagubele omeneşti pe care le făcuse războiul, el era foarte preţuit ca chirurg şi nu i se putea aduce învinuirea că făcuse vreodată politică.
Refuză politicos, mulţumind cald, aşa cum ştiuse toată viaţa să scape cu abilitate, pretextînd că e bătrîn, că nu mai vede bine, că e vremea pentru el să stea în fotoliu, la colţul vetrei.
Nu, el, care fusese stăpîn, nu mai putea fi un simplu salariat. Să aibă şefi, să stea pe aceeaşi treaptă cu alţii, el, Tauber, să dea socoteală de munca lui cuiva pe lumea asta ? Era cu neputinţă, mai bine se închidea în singurătate.
Peste puţin i se făcu o pensie, ceea ce îl surprinse plăcut, de vreme ce nu lucrase la stat, dar pensia era mică pe lîngă veniturile lui de altădată, şi de cîte ori o încasa, zîmbea amar, ironic.
— Ce porcărie! bodogănea Minna. Asta e pensie ? O ruşine!
O altă dramă iscată la etatizarea sanatoriului, o rană adîncă şi ea pentru doctor, era faptul că nu mai putea fi mereu alături de domnişoara Weber.
Acum ea venea cîteodată în casa Tauber ca să aducă veşti noi din oraş, veşti de care şi Minna era flămîndă, părerea unuia sau altuia din vechea clientelă a doctorului asupra „grozăviilor" care se intîmplau, comentarii pline de simpatie relativ la nedreptatea care i se făcuse lui personal, şi rezultatul căutărilor ei, care umbla după o slujbă.
Dar lui Egon ceasurile astea rare nu-i ajungeau, mai ales că nu era niciodată singur cu ea. îşi căuta acum. toată ziua de lucru prin grădină, îşi descoperise o patimă nouă şi o mare pricepere pentru flori, ca să poată fi în drumul ei cînd ieşea şi cînd se întorcea din oraş.
Noaptea visa că operează, că sanatoriul „lui" clocoteşte de muncă, de preocupări, că n-are unde să mai aşeze bolnavii, că încasează sume enorme, pe care Anna Weber i le predă liniştită, şi Minna le îngrămădeşte, cu mîini tremurătoare, în dulap, că mînuieşte instrumente noi şi strălucitoare, repede, repede! Apoi se scula mahmur, întunecat, pleca în grădină, şi pînă seara rătăcea printre alei, frămîntîndu-se şi răspunzînd unor gînduri neformulate:
— Ah 1 Nu '! Niciodată !
Dar domnişoara Weber îşi găsi curînd o slujbă; fu numită econom la o şcoală. Venea acasă tîrziu, pe înserat, şi Minna, care observase tertipurile

bărbatului ei, de la ora şapte începea să se agite pe afară, ca şi cum ar fi avut treabă, şi de la ora opt să-1 strige, de pe pragul casei:
— Egon, la cină! Egon, e opt!
Nu obosea să iasă şi de douăzeci de ori din casă, să-1 strige cu acelaşi glas apăsat, încet, morocănos. Doctorul intra în sfîrşit în casă, trist, tăcut, îngheţat.
Situaţia asta nu era de îndurat. Tauber găsi o soluţie. Anumite case mari din oraş, locuite de oameni puţini, erau golite ca să fie date unor familii mai numeroase sau unor instituţii care aveau activitate bogată şi nevoie de spaţiu. Foştilor locatari li se dădeau case mai mici, cîte o jumătate de apartament. Tauber începu să-şi pregătească nevasta.
— Ai să vezi că va trebui să părăsim casa. E prea mare pentru două persoane, după părerea dumnealor. Cine ştie în ce margine de oraş o să ne mutăm ? !
— Din casa *noastră?* întrebă înfuriată ea.
—< Da, da ! Ai să vezi. Ar trebui să luăm măsuri.
— Ce să facem?
— Să ne restrîngem la etajul de sus şi să închiriem parterul.
— Să aducem oameni străini în casa *noastră ?*
— Dacă nu vrei să ne aducă ei.
— Şi pe cine să aducem?
—' Nu ştiu.
După ce nu ştiu de multe ori la capătul unor discuţii provocate de el, Egon avu într-o zi o idee:
— Pe domnişoara Weber.
Minna rămase încremenită o clipă, cu gura căscată de mirare şi furie.
— Pe cine?
— Pe domnişoara Weber! răspunse liniştit bărbatul. Era pregătit de atac.
— Pe... pe ţăranca asta? Pe ţoapa asta? Pe prietena dumitale?
— Bine, dacă nu vrei o persoană distinsă, curată, ordonată, corectă (şi Egon sublinia fiecare cuvînt), atunci să aşteptăm să ne aducă o familie cu cîţiva copii care au să facă gălăgie şi stricăciuni, o familie cu care ai să te cerţi în fiecare zi, care are să-ţi intre în bucătărie cînd n-ai să fii acasă, are să-ţi fure din cămară şi n-are să-ţi plătească chiria la timp. Sau să ne ia toată casa, să ne ducă la mahala! Să aşteptăm !
Minna fu pătrunsă de adevărul cuvintelor lui, protestă totuşi, dar planul bărbatului ei începu să-şi facă loc în conştiinţa ei. Da, avea dreptate, domnişoara Weber plătea chiria la timp, nu primea vizite multe, era curată, era singură. O familie i-ar

fi făcut pagubă şi murdărie. Mai era şi toată ziua la slujbă, nu putea sta mult de vorbă cu bărbatul ei, care seara acum obosea şi se culca idevreme. Ba poate că avea să le facă şi oarecare cumpărături acum, cînd nu mai aveau bucătăreasă, şi pe ea o dureau atît de tare picioarele.
îi spuse într-o zi că se hotărîse, dar că voia ea să trateze această chestiune cu domnişoara administratoare, să-i pună ea condiţiile pe care le întrevedea.
Anna Weber era pregătită. Cînd Minna Tauber se îndreptă pentru a doua oară în viaţă spre vila galbenă din fundul grădinii, fără pălărie de data asta, dar tot atît de marţială şi bosumflată, Anna o primi şi ea solemn şi discută cu cea mai mare seriozitate chestiunea, având aerul că nu cedează pe toate punctele şi învoindu-se de fapt cu cele la care Minna ţinea mai mult.
Familia Tauber îşi scoase de la parter mobila de sufragerie, pe care o aşeză în holul de sus, desfăcu cabinetul doctorului, pe care îl puse în vînzare, şi contopi salonul cu biroul. Cele mai grele probleme se puseră la bucătărie, de unde Minna voia să scoată faianţa de pe pereţi ca să căptuşească cu ea cămara mare de la etaj, unde avea să-şi facă altă bucătărie. Renunţă pînă la urmă, cînd lucrătorul adus anume îi spuse că avea să se spargă cel puţin pe jumătate, şi se mulţumi să scoată chiuvetele din perete. Domnişoara Weber trebui să facă cea mai mare investiţie din viaţa ei, cumpărând alte chiuvete şi instalând o baie de zinc ân cotlonul de sub scară.
Lucrurile însă nu merseră chiar aşa cum crezuse Minna. Egon nu mai venea din grădină seara la chemarea ei, şi cînd intra în casă se oprea îndelung la parter. Glasul nevestei răsuna regulat, ca bătaia unui ceasornic, în capul scării.
—i Egon, la cină! Egon, e opt! Egon, e opt şi un sfert.
Dar Egon nici nu răspundea, nici nu se grăbea să urce. Cînd, în sfîrşit, suia scara cu picioarele lui, acum grele, se supunea cu răbdare cicălelii necruţătoare, nesfîrşite a Minnei.
Anna auzea de jos ciocănitul ei neîntrerupt, şi cîteodată, rar, glasul medicului, care suna puternic şi violent :
— Destul, Minna, ajunge !
Apoi se făcea tăcere.
—• Ce vorbeşti cu ea, ce vorbeşti? Ce-i fi găsind de vorbit cu o persoană atît de simplă ? bodogănea la ne- sfîrşit Minna. Nu ştii că eu gătesc, că mîncarea se răceşte, scade ? Ce se poate vorbi cu ea ?

Câteodată doctorul se îndura să explice cu un glas monoton.
— E o persoană foarte bine, foarte instruită, foarte corectă. E un om respectabil.
Minna ridica din umeri şi rîdea ironic.
— De asta n-a găsit bărbat! Sau poate n-a vrut, o fi avut viaţa plină.
Doctorul lua o carte sau un ziar, din care nu pricepea mare lucru şi care îl plictisea.
Într-o zi funcţionarii Oficiului de închiriere vizitară vila roz şi declarară că apartamentul de jos era prea mare pentru o< singură persoană şi că în cel de sus se mai putea aduce cineva.
Doctorul Tauber se hotărî repede, şi Minna, speriată, nu mai avu vreme să protesteze : domnişoara Weber fu mutată în salon, mobilele ei şi ale familiei Tauber îşi schimbară toate locul, se adunară, se împărţiră, se înghesuiră, fură vîndute cele care nu mai păreau necesare. Minna prefera să-şi vîndă „troacele" domnişoara Weber, şi ea, să-şi ducă în pod inutilul.
Acum doctorului îi era mult mai uşor să stea ceasuri întregi în odaia ei. I se părea că stă în propriul lui salon. Chiar aşa se şi exprima faţă de Minna.
— Eu mă duc în salon; şi pleca tîrîndu-şi papucii.
Uitase de grija grădinii, nu mai simţea nevoia să îngrijească de flori.
Slujba domnişoarei Weber se reglementase. Acum venea în fiecare zi la ora patru acasă. Tauber aştepta să-şi gătească repede prînzul, să mănînce, să-şi spele vasele, şi la ora şase fix trecea „în salon". De la opt, Minna începea să se frămînte în hol, să strige de la distanţă, din mijlocul odăii: „Egon, la cină", dar fră- mîntarea asta ţinea pînă la nouă, pînă la zece, cînd Egon se îndura să se ridice şi să plece. Niciodată Minna nu intra în odaia domnişoarei Weber şi niciodată domnişoara Weber nu trecea pragul dormitorului soţilor Tauber.
Jos, la parter, unde spre hol dădeau multele şi marile odăi ale casei, se mutase o mulţime ciudată şi desperecheată. în fiecare odaie locuia altcineva, fără nici un fel de rudenie cu ceilalţi: o funcţionară de la Telefoane, care se spunea că locuise pînă atunci într-un sat destul de departe de oraş şi care adusese cu ea şi o soră care urma la o şcoală, tot în oraş, uh inginer agronom, care lipsea aproape mereu de acasă fiindcă se ducea veşnic pe teren, cum spunea el, doi soţi zgomotoşi care vorbeau tare cînd veneau de la slujbă, el muncitor pe undeva, pe la Căile Ferate, şi ea vînzătoare la marele magazin de stat din centrul oraşului, cel care fusese odată al bătrînului Richter. Unii găteau

în aceeaşi bucătărie, şi Minna regreta acum şi mai amar că nu putuse scoate faianţa de pe pereţi cînd cedase parterul domnişoarei Weber.

— Ce nevoie au ăştia de baie ? îl întreba de o sută de ori pe zi pe Egon. Ce nevoie au de faianţă la bucătărie şi de apă curentă? Toată viaţa lor au făcut baie în albie şi au gătit poate în şopron, şi acum, poftim, le trebuie civilizaţie !

Doctorul, care-şi petrecea întreaga zi citind cărţile pe care le mai citise o dată în viaţă, mormăia ceva, aprobator. Desigur, şi el se întreba ce nevoie aveau amărîţii ăştia de o casă ca a lui, aşa, repede, la cîţiva ani după război. Ştia şi el că omenirea înaintează încet, cu paşi mici, spre progres, că e de dorit ca într-un viitor îndepărtat „pătura de jos" să se civilizeze, dar aşa repede, şi încă lipsind „pătura de sus" de bucuriile agonisite de ea şi păstrate cu sfinţenie din tată în fiu, nu era de conceput, nu era normal şi nu era elegant.

— Fetele alea care stau în cabinetul tău au bătut azi cuie în pereţi! îl informa Minna. Sau : Vînzătoarea aia, nevasta muncitorului, şi-a adus un lighean cu apă caldă în sufragerie, că în baie se scaldă acum inginerul. S-a întors de la cîmp ca un porc de murdar, şi sigur că aia udă parchetul!

Minna era acum mult mai ocupată decît în trecut. Nu faptul că nu mai avea femeie de serviciu îi lua timpul în asemenea măsură, pentru că şi gospodăria lor devenise în acelaşi timp mult mai redusă, iar cumpărăturile le făcea foarte des doctorul, dar pentru că avea acum o permanentă grijă să ştie ce fac „cei de jos". La fiecare mişcare care se auzea la parter, Minna se ivea în capul scării, a'scunsă după coloana mare, de stejar lustruit, care încheia parmaclîcul, şi se uita la ceea ce se petrece jos.

— Trece la bucătărie. A cumpărat morcovi! Spală rufe! A venit în vizită una cu părul cârlionţat şi cu rochie scurtă!

Toate observaţiile erau preţioase pentru ea, toate o interesau, şi dacă doctorul era la piaţă sau în grădină şi nu avea cui să le comunice, le mai repeta de cîteva ori pentru ea, încet, cu un aer critic şi ironic.

Doctorul Tauber se ducea des la piaţă, cu o plasă, dimineaţa. Se îmbrăca îngrijit, îşi înnoda bine cravata, îşi încheia haina la doi nasturi, oricît ar fi fost de cald, îşi punea pălăria mare de panama, care îi stătuse totdeauna bine, şi pornea grav, drept, cu paşi siguri şi niţel greoi. Dar era încă frumos, încă falnic. Gesturile lui aveau încă uşurinţă şi graţie, mîinile lui, cu degete lungi şi

curate, se mişcau ager şi delicat în coşurile cu ouă, cu zarzavat.
O dată, cînd alegea nişte pătlăgele, auzi un glas cunoscut în spatele lui:
— Bună ziua, domnule doctor, bună ziua!
Se întoarse cu vioiciune. Era doctorul Ernst Schuld- knecht.
— Ce faci, domnule doctor ? Ce faci ? Aşa îţi petreci dumneata zilele ? Nu-i păcat ?
Tauber se încruntă. Doctorul Schuldknecht lucra acum la spital. Se făcu că nu-i înţelege întrebarea.
— Soţia mea e suferindă! Trebuie să-i dau un mic ajutor.
Schuldknecht însă nu voia să ia în seamă prefăcătoria lui Tauber. El îl trase de braţ pe o bancă din scuarul cît o palmă, vecin cu piaţa, şi începu să-1 mustre respectuos şi solemn.
—i Ai putea să mai lucrezi încă, domnule doctor, ai putea să mai operezi, şi dumneata faci piaţa ca o cumătră.
— Am peste şaizeci şi cinci de ani, protestă Tauber. Nu mai văd bine.
— Cum nu vezi ? Te-am urmărit adineauri în piaţă, ai citit de la o distanţă respectabilă preţurile afişate pe tabla Aprozarului. Degetele ţi se mişcau agere pe legume, de parcă ar fi fost instrumente, glumi Schuldknecht, vedeai cea mai mică crăpătură pe o roşie şi o înlăturai. Ochelari la operaţii ai purtat şi înainte, ai purta şi acum. Dar mîinile, mîinile dumitale extraordinare n-au îmbătrînit. Şi nici mintea.
— Sînt obosit! murmură Tauber.
— Eşti obosit pentru că nu eşti deprins să nu faci nimic. Ia adu-ţi aminte cîţi mari chirurgi au mai operat şi după şaptezeci de ani. Te-ar primi cu braţele deschise. Cine nu ştie ce capacitate eşti dumneata ?! Ai primi şi decoraţii, şi premii, te-ar pofti la Academie. Ţi-ar goli şi casa de chiriaşi, săţi trăieşti bătrîneţile în tihnă.
— Am fost proprietar ! rîse amar Tauber. Nu m-ar ierta.
—i Greşeşti! O personalitate ca dumneata nu mai rămîne proprietar, dar are loc în societatea actuală dacă n-a făcut o politică duşmănoasă, dacă vrea să pună umărul, dacă vrea să colaboreze.
Tocmai asta nu voia Tauber. Se uita încăpăţînat Ia vîrfurile lungi ale pantofilor lui. Ce, nu se fac lucruri frumoase ? Nu se fac lucruri măreţe ? In timpul regimului burghez se făcea mai bine ? Sau gîndeşte-te numai la dumneata : de ce nu te-au ales la Academie burghezii, cărora le eşti fidel ?
Tauber se ridică încet de pe bancă.

— Ai să fii dumneata, dragă Schuldknecht, spuse el încet. Eşti mai tînăr[1], şi îi iubeşti! mai strecură el cu un zîmbet perfid.
Şi plecă. Din ziua aceea începu însă să îmbătrânească vertiginos. îl rodeau îndoielile, gîndurile. Ştiuse, cînd refuzase din capul locului să lucreze la spital, că mai poate opera, că mai poate munci. I se păruse însă o dezonoare atît de mare ca el, şef de clinică şi proprietar, să devină angajat, un medic între alţii, încît se strecurase cu mîndrie şi se retrăsese demn. Ştiuse şi în ziua în care vorbise cu Schuldknecht că mai poate face treabă, dar tot nu voia să colaboreze cu cei care-i luaseră sanatoriul. Se întreba mereu dacă Schuldknecht nu mintea, nu se înşela, dacă el, marele doctor Tauber, ar fi putut primi azi decoraţii, premii, ar fi putut fi academician. întrebările astea îl mîncau, îl măcinau. In adevăr, Schuldknecht nu fusese niciodată proprietar, dar nici nu dăduse dovezi că e comunist, şi acum totuşi, pentru că era medic bun şi conştiincios, pentru că lucra bine la spital şi renunţase din primul ceas la cabinetul lui particular, ca să aibă destul timp pentru serviciu, era iubit, stimat, decorat chiar.
Doctorul Tauber gemea noaptea prin somn, se zvîrcolea, se scula şi se plimba prin odaie. Minna se plîn- gea că o trezeşte şi că, obosită cum e de atîta menaj, are dreptul şi ea să se odihnească. Oskar, care mai venea cîteodată la ei să se pl'îngă şi să ocărască, îi împuia urechile cu gemetele lui:
— Să vezi ce e în spitale! Mi-a spus un prieten, o murdărie rară. Oamenii de serviciu şi surorile fac şedinţe şi-i fac pe doctori de două parale. M-am întîl- nit cu profesorul Kint; moare de foame, deşi are o catedră. Ii opreşte jumătate din salariu pentru ziare.
Tauber se îndoia, dar nici nu socotea că minte pe deplin.
„Mi-ar da oare un titlu academic ? se întreba el. Cine poate şti, cine te poate asigura dinainte ? Dacă aş fi sigur! Dacă aş fi sigur că m-ar decora şi m-ar distinge dintre toţi ceilalţi, şi ăr urma de aici şi avantaje materiale ! Dar s-ar putea să lucrez încă zece ani, să-mi pun priceperea, puterea în slujba ăstora, care mi-au luat sanatoriul şi gloria, să lucrez pentru un moft de leafă, şi să mă uit cum se ridică alţii. Sigur că pot lucra încă, sigur că pot salva oameni, dar de ce s-o fac, după ce^m-au deposedat? N-am fost niciodată unul între o sută, n-am să fiu nici azi!"
Egon începu să se încovoaie de atîta zbucium, spatele lui larg şi drept se cocîrjise, mîinile prinseră

să-i tremure. In adevăr, acum, abia acum, n-ar mai fi fost bun de nimic. îşi dădea seama şi el, şi începu să fumeze mult. înainte fuma o ţigară sau două, în biroul lui din sanatoriu sau, mai tîrziu, în grădină, pentru că nevasta nu suferea fumul. Acum fuma însă zece ţigări pe zi, şi Minna îşi frîngea mîinile de disperare. Asemenea cheltuială, asemenea cheltuială, după ce banca Mo- ser fusese etatizată cu economiile lor cu tot! Nu-i îngăduia nici acum să fumeze în dormitor sau în hol; îl trimitea să-şi lase duhoarea în salon, pentru că fosta administratoare putea să suporte şi mirosul ăsta, ea, care fusese obişnuită în copilărie cu mirosuri şi mai rele, de grajd şi de cocină.
După masă, de la patru, doctorul Tauber se aşeza în salon cu tabachera lîngă el, cu o carte pe genunchi, şi aştepta cu răbdare întoarcerea Annei. Dacă întîrzia, avea o şedinţă sau o treabă suplimentară, doctorul fuma nervos o ţigară după alta. Cînd venea Anna, se însenina. Punea cartea deoparte şi zîmbea cald, visător, privind-o cum se schimba, cum îşi punea şorţul şi papucii, cum se ducea şi venea de la bucătărie. O aştepta cu răbdare să spele vasele, şi pe urmă, cuibărit în fotoliul mare al Annei, care acum era numai al lui, începea să vorbească încet, agale. Anna cîrpea, cosea, dregea, aşezată pe marginea patului.
Dincolo de uşa închisă se auzeau paşii grei ai Mjn- nei străbătînd holul. Numai cînd o auzea coborînd scara ca să iasă în oraş sau să stropească grădina, doctorul se ridica anevoie, îşi "deşira greu trupul înalt şi se aşeza şi el pe pat, cu capul pe genunchii Annei. Ea lăsa lucrul deoparte, îşi scotea ochelarii şi începea să-i răsfire părul alb, să-i mîngîie tîmplele, pometii slabi, cu gesturile deprinse de aproape treizeci de ani.
Doctorul povestea şi din cînd în cînd mai aprindea o ţigară, pe care o fuma de data asta liniştit, cu plăcere, cu voluptate.
Povestea despre lucruri pe care i le mai spusese poate vreodată în viaţă, despre operaţii grele şi izbutite, despre anii lui de studenţie de la Viena (din care Mitzi, fireşte, era exclusă, ca şi cum n-ar fi existat niciodată, din .respect pentru Anna), despre chipul cum izbutise pînă în clipa naţionalizării tot ce-şi pusese în cap din adolescenţă, şi alte amintiri mult mai vechi, care nu ieşiseră niciodată la iveală încă din străfun- durile minţii lui, unde erau îngropate de mult, amintiri despre taică-său, despre maică-sa, despre prima lui jucărie, despre un cătel pe care-1 avusese la patru ani, poveşti pe care le ştia de la

părintele lui, despre bunicul ceasornicar, care avusese o casă moştenită din străbuni, sus, în vîrful cetăţii, despre străbunica lui, care credea că vede duhuri rătăcitoare ieşind noaptea pe poarta cimitirului şi trăgînd fără zgomot clopotul cel mare al catedralei, despre un bunic al tatălui lui, giuvaergiu şi el, care fusese prădat de hoţi, şi grozava poveste a acelei nopţi de jaf care sărăcise familia, pe care i-o istorisise bunica. „Un Tauber... începeau invariabil aceste poveşti, un Tauber din familia tatei", sau „un Gerhardt, din familia Gerhardt, din care cobora mama, un om foarte respectabil, din breasla fierarilor..." Toţi oamenii aceştia trăiseră aşa cum se cuvenea, trăiseră corect, onorabil, el însuşi trăise onorabil şi făcuse din el însuşi pe marele doctor Tauber.
Uneori îşi aduceau aminte, şi atunci povesteau amîn- doi într-un glas, de cele două călătorii pe care lp făcuseră împreună.
— Ţii minte, Anna, cum am cules noi atunci albăstrele ?
— Nu, *mein Engel,* erau cicori.
— Erau albăstrele, draga mea, cum, ai uitat ?
— Erau cicori, domnule doctor, era doar în august, şi albăstrelele se trecuseră.
— Ai dreptate, era în august. Tu ai făcut un buchet mare şi l-ai uitat pe urmă lîngă izvorul în care ne-am scăldat. Seara, în tren, îţi părea atît de rău că îl uitaseşi ! Şi erai arsă de soare, şi părul ţi-era încă ud.
— Şi tu erai atît de frumos, că toată lumea din tren se uita la tine. Eu eram atît de fericită! Ce multă fericire mi-ai dat tu, *mein Engel!* Cîte zile de fericire!
Domnişoara Weber nu se gîndea niciodată „Ce puţine zile pline am avut lîngă el! Ar fi putut fi mai multe!" Recunoştinţa ei nu se împiedica în cîntăriri şi măsurători.
Mai vorbeau uneori, acum mai rar, de „nedreptatea" care i se făcuse doctorului, lui Oskar, altor mari proprietari de întreprinderi din oraş, despre lucrurile neînţelese şi radicale care se petreceau în tîrg şi în lume, dar Tauber trecea repede peste ele, pentru că asta îi amintea convorbirea avută cu doctorul Schuldknecht şi gîndul că poate el greşise de la început. El, care avusese atîta tact sub toate regimurile! Cînd îl vedea frămîntîndu-se, cînd pornea să vorbească despre asta, sau, tăcînd chiar, să se gîndească la asta şi să-i tresară o sprînceană, ca în ceasurile grele, semn pe care Anna îl cunoştea de mult, ea îl potolea cu glas energic şi înăbuşit.

— Lasă, *mein Engel,* nu se ştie dacă te-ar fi cinstit cum meriţi. E mai bine să te odihneşti. Ar fi fost nedrepţi cu dumneata, nu-i vezi cum se poartă în toate ? Acum fac o bibliotecă în casa lui Mihăilescu, moşierul. Poftim, îl mută pe Mihăilescu în două odăi lîngă biserica Lutherană şi fac bibliotecă pentru popor în saloanele lui. Are poporul nevoie de lectură!

Cînd se auzeau paşii Minnei urcînd scara, Egon se ridica suspinînd de pe genunchii Annei şi trecea la loc *n fotoliul lui, deşi uşa era închisă, şi Minna nu intra niciodată „în salon".

Apoi, de la opt, Minna începea să-şi strige bărbatul.

— Vin, vin! răspundea el din timp în timp, dar pînă la zece nu se urnea din fotoliu. Se uita în tabacheră, în care pusese de cu ziuă zece ţigări, şi stătea pînă cînd le isprăvea. Pe măsură ce înainta seara, fuma la răstimpuri din ce în ce mai mari.

—< Să mîncăm la zece, ca neoamenii! Cine a mai pomenit să se servească cina la zece? Numai nebunii ăştia de jos se foiesc ca diavolii pînă la zece-unspre- zece!

Doctorul tăcea şi-şi mînea încet supa de zarzavat, compotul de cireşe cu zahăr puţin. Rar, din ce în ce mai rar, glasul doctorului se ridioa tunător, mai puţin clar, mai îngroşat parcă, mai şovăielnic, dar tot clocotind de o furie ameninţătoare :

— Destul, Minna ! Destul! Ajunge !

Chiriaşii ascultau atunci cu plăcere marea linişte care se întindea la etaj. Nici paşii nevestei doctorului nu mai răsunau parcă atît de grei şi importanţi.

Mizerie nu era în casa doctorului Tauber. Pensia, chiriile mici dar multe, pe care le primea, banii luaţi pe instrumente şi pe mobila somptuoasă, ca nouă, a biroului şi a cabinetului lui medical de acasă, banii pe care îi luase pe o tabacheră grea, de aur, primită odată de la un pacient şi pe care Oskar le-o Vînduse pe ascuns, făceau ca în casa Tauber să fie un trai bun şi îndestulat.Şi totuşi, doctorul se topea pe picioare. Nu voia să se arate nici unui doctor din oraş, nici chiar celor care lucraseră sub ordinele lui. îşi pusese singur diagnosti- cui: era probabil un cancer, şi orice tratament era inutil.

Minna se speriase şi se resemnase repede: dacă era în adevăr cancer, putea să mai dureze încă mulţi ani, leacul se poate găsi în vremea asta, gîndea ea înţelepţeşte, doctorul trebuie bine hrănit, trebuie să ţină un regim, ea nu ştia care, dar regim era neapărat necesar, pentru că aşa face orice om bolnav, şi cine ştie dacă nu tot ea avea să

moară înaintea lui, deşi era mai tînără, să moară de oboseală, şi să-1 lase cu cancerul şi cu Anna lui să împărăţească la etajul de sus ? ! Ii vorbea mereu bărbatului despre boala lui, despre prudenţa pe care trebuia s-o aibă, îl sfătuia să se culce devreme, să nu mai fumeze, să stea în pat cit mai mult, să-i ceară şi domnişoarei Weber, care avea putere cît un cal, să mai facă piaţa pentru el, că doar mîncase pîinea lui treizeci de ani, cît îi fusese funcţionară.
Doctorul Tauber însă schimbă puţine obiceiuri din viaţa lui de pensionar. Continuă să se ducă la piaţă, dar numai de două ori pe săptămînă, cînd îşi făcea cumpărăturile mai amplu. în fiecare zi la patru se instala în salon, ieşea la zece, dar se întorcea după ce cinase, spre turbarea Minnei, se cufunda în marele fotoliu şi-şi scotea tabachera, în care acum punea cincisprezece ţigări. Ii mai rămăseseră trei-patru, trebuia să le fumeze în tihnă după cină. îşi petrecea viaţa între nevasta lui şi iubita lui, şi ar fi murit de mîhnire, numai dacă o clipă una dintre ele ar fi uitat că e în slujba lui.
Minna nu se culca. Rătăcea prin hol cu boneta de noapte înfundată pînă la sprîncene, bodogănind, stri- gînd din cînd în cînd egal şi morocănos :
— Egon, e unsprezece. Egon, vino la culcare!
Egon însă, după ce povestea puţin, începea să aţi-pească cu bărbia în piept, cufundat în fotoliu. Din cînd în cînd se trezea, privea uimit în jurul lui, zîmbea fericit cînd o vedea pe Anna pe aceeaşi margine de pat ciripind sau tricotînd, şi aţipea iar.
Ea nu-i pomenea niciodată despre boala lui. încer-case la început să-1 ducă cu sila la un medic, şi la refuzul lui încăpăţînat fusese sigură că doctorul nu-şi greşise diagnosticul, aşa cum nu greşise niciodată nici un diagnostic. La ce bun să-1 mai sîcîie şi ea ? N-ar fi făcut decît să-i ţină mereu prezentă, vie, ideea bolii lui.
Nici el nu vorbea de suferinţa lui, o urmărea în gînd obiectiv, ca şi cînd ar fi fost vorba de un pacient străin, şi-şi îndrepta, cu toate puterile rămase, toată făptura sufletească spre orele pe care le petrecea cu Anna. De cînd se scula, pînă la ora patru, cînd se întorcea ea, nu avea decît un singur gînd : să vină! S-o vadă venind! Să închidă uşa salonului şi să rămînă împreună, singuri, cu amintirile lor, cu intimitatea lor. Suporta mult mai bine cicălelile Minnei de cînd nu mai avea auzul fin de altădată. Nu mai ieşea în oraş şi nu mai avea nici un fel de durere, dar slăbea, devenea pe zi ce trecea mai palid, de o paloare ceroasă, străvezie şi simţea că-şi pierde forţele.

Anna stătea pe ghimpi toată ziua la şcoală, îşi făcea treaba repede şi conştiincios, critica în gîndul ei tot ce era altfel decît la sanatoriul Tauber, n-ar fi fost necăjită dacă şcoala ar fi luat într-o zi foc cu toţi elevii în ea (nu avea nici un sentiment de bucurie cînd vedea copii de ţărani veniţi la oraşe ca ea altădată şi învăţînd ce le dorea inima), dar ea însăşi era corectă, exactă, pentru că aşa era deprinsă, pentru că primea o leafă, pentru că nu ştia să facă altfel. Ajungea acasă cu sufletul la gură şi cîntărea repede, cu ochi sigur, fizionomia doctorului. Apoi, după ce mînca şi spăla vasele, se aşeza pe marginea patului, în faţa lui, şi încerca să-1 însenineze, să-1 amuze, să-1 însufleţească.

— Mai rîzi, Anna, mai rîzi ca altădată, se ruga el, nădăjduind să audă hohotul ei puternic şi sănătos, urmat de mişcarea repede, copilăroasă a mîinii ei mari, cu care-şi acoperea gura, dar Anna, cu toate că încerca, nu mai putea rîde ca odinioară. Glasul i se făcuse aproape bărbătesc, chipul — bărbătesc, călca larg şi puternic cu picioarele ei enorme şi osoase, şi un fel de îngrijorare concentrată îi rămînea pe faţă, chiar cînd era numai cu el, chiar cînd era fericită lîngă el, chiar cînd voia să-1 înveselească

.Doctorul continua să vină în salon şi după cină. Cu toate că mergea greu, refuza să poarte baston şi se sprijinea uşor, discret, de mobilele printre care trecea. Dar după cină adormea repede în fotoliul lui. Tresărea la chemările Minnei şi adormea iar.

— Domnule doctor, poate ar fi mai bine să te duci! şoptea Anna, trecîndu-i mîna prin păr. Are să se supere şi are să ţipe iar. Uite ce obosit eşti!

Doctorul deschidea marii lui ochi albaştri, o privea cu duioşie, îşi lipea obrazul de mîna ei mare, ciolănoasă şi aţipea iar. Cînd îl vedea adormit adînc, de nădejde, Anna deschidea uşor uşa şi şuiera tare:

— Onorată doamnă ! Doamnă doctor !

Minna, încruntată, cu boneta pînă în ochi, venea pînă în mijlocul holului. Anna îl ridica încetinel pe doctor de subţiori (se făcuse acum atît de uşor!), îl ridica aproape pe sus în braţele ei puternice, îl ducea pînă în mijlocul holului, unde Minna îl lua şi ea de celălalt braţ, fără să-1 susţină prea tare, ca să nu se obosească, dar atît cît să fie evident că îl preia în stăpî- nirea ei, că îşi ia partea ei de bărbat, şi tăcînd amîndouă, îl aşezau pe patul conjugal. Apoi Anna ieşea repede din dormitorul în care altfel nu călca niciodată, şi Minna, bodogănind, ocărind, sporovăind, îl dezbrăca şi-1 culca.

Intr-o zi, Anna Weber, cînd se întoarse de la şcoală, nu-1 găsi pe doctorul Tauber în „salon". Neliniştită, tulburată, intră în bucătărie, în care nu se întîlnea niciodată cu Minna, conform programului aranjat dintru început, şi o găsi pe doamna doctor făcînd un ceai.

— A mîncat prea mult, îi e rău ! bombăni Minna.

— Ce temperatură are?

— Nu ştiu, nu i-am luat-o.

—• Am să i-o iau eu! hotărî brusc Anna. Era prea speriată ca să nu treacă de data asta peste obiceiurile consfinţite.

Cînd intră în odaie, îşi dădu seama numaidecît că se isprăvise. Faţa doctorului era de o paloare pămîntie, ochii îi crescuseră uriaş, respiraţia îi era grăbită, gî- fîită, sfredelitoare.

— O indigestie ! A vărsat ! bodogănea Minna pri- vindu-1 pe lîngă umerii ei. I-am spus să nu mănînce gă- luşti!

Faţa trasă de un fel de disperare a doctorului se lumină puţin cînd o văzu pe Anna, dar respiraţia îi rămase aceeaşi prin gura întredeschisă, şi ochii — tot căscaţi.

— Ceai, Minna, ceai, şuieră el cu buze uscate.

Minna trebui să iasă.

— Aşa e bine, Anna, aşa am vrut.

Anna nu înţelese.

— Aşa, să cad la pat numai în ceasul morţii. Altfel, n-aş mai fi putut veni în salon, dacă zăceam!...

Şi nu putu vorbi mai departe.

Domnişoara Weber, prinsă de o nevoie grozavă de acţiune, ca şi cum fapta ar mai fi putut aduce ceva, ar mai fi putut schimba ceva, îi făcu una după alta injecţii de ulei camforat, să-i întărească inima, care bătea neregulat şi slab, îi puse sticle cu apă caldă la picioare, străbătu oraşul în fugă, ca un mînz scăpat din grajd, ca să-1 aducă pe doctorul Klauss, care veni şi plecă dezolat, fără să poată recomanda nimic, şi pa urmă încremeni pe un scaun, la picioarele patului. Acolo îşi petrecu toată noaptea, privindu-1 pe doctor cu disperare, pe cînd Minna dormea cu un sforăit mic, ca un fîsîit, pe canapeaua de lîngă sofa, obosită de spaimele zilei.

El părea cîteodată că o vede, că e mulţumit de prezenţa ei, şi alteori că se gîndeşte adînc la ceva, aşa -cum stătea cu ochii în gol, arzători, tulburi şi ficşi. în alte clipe, domnişoara Weber avea impresia că nu mai gîndeşte, că nu mai simţea nimic, că doarme cu ochii deschişi sau plutește undeva, între conştient şi neştiinţă. Numai inima şi plămînii lui păreau că-şi mai continuă activitatea, din ce în ce mai greu, cu piedici mai mari.

Dimineaţa, domnişoara Weber trebui să se ducă la şcoală. Doctorul nu-i era rudă, nu putea cere concediu pentru o boală grea în familie. O trezi pe Minna, care făcu ochii mari -cînd îi văzu chipul aplecat peste al ei şi se crispă apoi toată la amintirea împrejurărilor din ajun, a zilei şi mai grele care o aştepta,

La şcoală, făcînd socoteli, împărţind raţiile zilei, co- mandînd provizii noi, Anna Weber avu un singur gînd : să-1 mai găsească în viaţă. Se ruga lui Dumnezeu fierbinte şi încăpăţînat, ca în copilărie, şi cîntă- rea, măsura, drămuia.

Cînd ajunse acasă, Oskar Sommer, care îi ţinuse companie Minnei, se ridică să plece. Luase un serviciu de paznic de noapte la un atelier mare, trebuia să doarmă puţin înainte de a se prezenta seara la post.

Respiraţia doctorului era şi mai rea, faţa lui — şi mai spăimîntătoare, slabă cum era, cu ochii holbaţi şi gura mereu uscată şi întredeschisă. După ce Anna însă intrase în odaie, el păruse că o priveşte lung, că fee liniştește puţin, că se destinde.

Avu chiar un ceas întreg de luciditate.

„Uite-o pe Anna mea, se gîndea el, stă şi acum lîngă mine, în ultimele ceasuri, mă veghează, aşa cum m-a vegheat toată viaţa, face tot ce trebuie,

conştiincios şi exact. Aşa cum a făcut întotdeauna, nu se dezlipeşte de patul meu, Anna mea harnică, bună, deşteaptă şi frumoasă. Mă înveleşte în privirea ei caldă, mă ţine în gîndul ei şi acum în braţe,' mă strînge şi acum la piept în gîndul ei."

„Uite-o şi pe Minna, nevastă-mea. A fost toată viaţa o demnă soţie de medic, o adevărată doamnă Tauber, care n-a pătat numele familiei noastre. Nu m-a compromis, nu m-a minţit, a ştiut să arate întregului oraş că sîntem o familie unită, o familie onorabilă, aşa cum au fo'st părinţii şi strămoşii."

Şi cum amîndouă stăteau aplecate asupra lui, una ca să-i umezească cu o linguriţă de ceai buzele uscate, şi cealaltă ca să-i şteargă fruntea, ridică spre ele ochii lui mari, încercănaţi, arzători, ochii lui de agonie, şi, încercînd să zîmbească, şopti încet:

— Vă mulţumesc, dragile mele.

Minna înţelese că le mulţumea pentru osteneala pe care şi-o dădeau acum cu el, şi răspunse politicos, satisfăcut :

— N-ai pentru ce, Egon.

Anna nu-i mulţumi, pentru că pricepuse la ce se gîndea doctorul şi mai crezu că citeşte în privirea lui şi o sarcină grea pe care i-o dădea acum, dar pe care trebuie s-o primească, pentru că venea de la el: aceea de a avea grijă de nevasta lui, care rămînea văduvă.

Apoi Egon Tauber intră în aceeaşi stare de inconştienţă. Peste noapte, cînd Minna dormea pe canapea, Anna îi văzu degetele lungi, curate, tremurătoare, mo- totolindu-i cămaşa pe piept, pătura pe coapse, încercînd parcă să smulgă de pe trupul lui chinuit veşmintele, şi-şi dădu seama că ultima clipă se apropie. Văzuse de atîtea ori gestul ăsta.

O trezi încet pe Minna şi aprinse o luminare. Minna se sperie, începu să strige, şi la strigătele ei veniră şi vecinii de joS, care cu ce putuse îmbrăca în grabă.

Stăteau toţi adunaţi în jurul patului lui Tauber, privindu-1 cu ochi trişti şi încă împăienjeniţi de somn. Funcţionara de Ia Telefoane îşi trecu braţul în jurul mijlocului doamnei doctor, ca s-o poată susţine în clipa cea mai grea, vînzătoarea de la magazinul de stat avea mereu grijă de mucul luminării, bărbatul ei aştepta la picioarele patului să i se ceară un serviciu mai însemnat, ca singurul bărbat ce se afla între atîtea femei, şi eleva se lipise de sora ei, funcţionara, privind speriată şi curioasă cum moare un om, cu ochii plini de lacrimi, pe care şi le ştergea repede, ca să vadă mai bine.

Numai domnişoara Weber stătu mai departe, încremenită, ţeapănă, mare, şi din ochii ei întunecaţi izvora parcă un rîu nemăsurat de dragoste şi durere oare inunda odaia, scălda în apele lui trupul slab şi vlăguit de horcăieli.
Cînd în fereastră se iviră zorile, doctorul Tauber îşi dădu sufletul.
Chiriaşul plecă repede după o femeie care să-1 spele, după formalităţi, după Oskar, pe care trebuia să-1 anunţe, vecinele o culcară pe Minna şi o acoperiră cu un pled. Funcţionara rămase lîngă ea ca să-i frece fruntea cu colonie, şi fetiţa se duse să se culce.
Anna Weber ieşi ţeapănă din odaie, intră în salon şi încuie uşa. Stătu dreaptă în mijlocul camerei o jumătate de ceas, poate mai mult, gemînd cu dinţii încleştaţi, scrîşnind şi şoptind cu sufletul la gură:
— *Mein Engel! Mein Engel I*
Apoi se trînti pe pat cu faţa în jos, cu degetele încleştate în aşternut, şi zăcu aşa încă un ceas, scormonind cearşaful cu unghiile, ca doctorul în ultimele lui clipe.
La şase şi jumătate se ridică, se spălă, se pieptănă şi plecă la şcoală cu paşi mari, grei, cu ochii tulburi, cu chipul împietrit. Nu vedea unde calcă şi nu vedea lumea din calea ei.
La trei şi jumătate, cînd ieşi din serviciu, nu se îndreptă spre casă, ea de obicei, ci spre marginea oraşului, unde se afla o seră. Avea aceeaşi ochi tulburi, acelaşi chip împietrit. Cumpără acolo cei mai frumoşi trandafiri pe care-i găsi, un mănunchi uriaş de trandafiri, şi porni cu paşi mari Spre casă.
In hol, unde doctorul era aşezat frumos într-un sicriu cu dantele, între luminări groase, se adunaseră cunoştinţe, foşti pacienţi, foşti funcţionari ai sanatoriului. Lumea venea şi pleca după ce privea curios la doctor, după ce punea o floare la picioarele lui Tauber, după ce strîngea mîna văduvei, îmbrăcată în negru, crispată şi solemnă. Anna se apropie şi ea, scoase trandafirii din hîrtie cu o mişcare bruscă, şi-i aşeză încet, cu grijă, aşa cum i-ar fi pus o compresă, pe piept, pe locul unde bătuse inima lui scumpă. Apoi intră în bucătărie.
Minna o privi aspru şi nu făcu nici o mişcare. Cînd se ivi o clipă în care unii vizitatori plecaseră, şi alţii nu intraseră încă, văduva apucă cu brutalitate trandafirii, îi azvîrli într-un colţ al odăii, pe jos, şi scuturâ haina răposatului cu mîna ei scurtă pe locul pe care stătuseră florile.
Anna ieşi din bucătărie şi se opri iar lîngă sicriu. Era frumos, era frumos doctorul, aşa cum fusese în tinereţe, cu toţi muşchii întinşi pe chipul lui slab,

cu pleoapele lăsate ca atunci cînd se culca pe genunchii ei, cu crisparea ultimelor zile pierită, ştearsă ca prin minune, cu un mic zîmbet de fericire pe gura lui bine desenată. După ce îl contemplă lung, flămînd, Anna văzu că trandafirii ei dispăruseră.

Minna stătea ca o santinelă de cealaltă parte a sicriului. Cînd veniră alte cunoştinţe, şi Minna, cu glas plîns, le povestea în dormitor cît de frumos şi cald îi mulţumise bărbatul ei pentru că îl îngrijise eu dragoste, cît de amabil fusese el pînă în ultima clipă, Anna profită că n-o privea nimeni, culese iar florile de pe jos şi le aşează la locul lor, pe inima doctorului.

In cele trei zile, cît timp trupul doctorului Tauber stătu solemn, între făclii şi plante, în mijlocul holului caisei lui, trandafirii fură aruncaţi de văduvă de nenumărate ori sub masă, sub un fotoliu, într-un colţ, şi ridicaţi de iubită, care îi punea la loc cu încăpăţînare, murmurînd neauzit:

— Mein *Engel, mein Engel,* sînt ai tăi!

In ziua înmormîntării, Anna veni într-un suflet de la şcoală, cu un ceas mai devreme. înainte de a ajunge la poartă se întîlni cu prietena ei, doamna Weissmiil- ler. Domnişoara Weber îi prinse braţul cu degete de fier, ca într-o cange, şi-i spuse repede, şuierat:

— Să nu mă laşi singură ! Să stai lîngă mine!

Alaiul se întocmi solemn. In urma dricului mergea soţia, în voaluri lungi pînă la pămînt (nu fuseSe nevoie să se ia un cupeu, pentru că pînă la aleea care suia la cimitir pieptiş şi pe care nu putea urca o trăsură erau cîţiva paşi. Chiar sicriul trebuia dus pe umeri de la poalele acestei alei), susţinută de un braţ de doctorul Klauss, şi de celălalt — de Oskar Sommer. In urma lor veneau rudele mai îndepărtate ale familiei Tauber şi Sommer, după ei prietenii care fuseseră în vizită cu familia, apoi foştii angajaţi ai lui Tauber, foştii pa-, cienţi, cunoştinţe şi necunoscuţi, cărora le plăcea întotdeauna să vadă cum avea Să se desfăşoare o înmormântare. Curiozitatea oraşului era aţîţată şi de felul cum avea să se comporte domnişoara Weber, în ce rînd al convoiului avea să stea, dacă avea să plîngă vizibil sau să se ţină bine, cum avea să se comporte văduva faţă de ea. Unii dintre ei, care aveau acum o figură abătută şi gravă, îşi întrebaseră nevestele rî- zînd, înainte de a-şi pune hainele negre :

— Ce zici ? Pe „ea" o condolăm, sau nu ?

Dar domnişoara Weber stătuse aproape la coada convoiului, purta obişnuitul ei pardesiu verde, nu plîngea, nu vorbea, numai mîna ei ca o gheară

încleşta din ce în ce mai strîns braţul doamnei Weissmiiller.
Doctorul Klauss ţinu un discurs scurt şi plin de respect, în care vorbi despre meritele de om de ştiinţă şi de organizator ale doctorului Tauber, iar profesorul Kiihle, pe care doctorul îl salvase de la moarte cînd venise la el în al doisprezecelea ceas, vorbi emoţionat despre „salvatorul de vieţi, Egon Tauber". Văduva suspina tare, şi cunoştinţele dădeau aprobator din cap.
Cînd Sicriul trebui să fie închis, domnişoara Weber făcu doi paşi către groapă, tîrînd-o după ea pe doamna Weissmuller ea pe un săculeţ atîrnat pe braţul ei puternic, mai privi o dată spre chipul lui şi porni, tot cu doamna Weissmuller agăţată de ea, pe o alee îndepărtată, mărginaşă.
Apoi, după ce cimitirul se linişti, cînd toată lumea părăsi aleile, acum cuprinse de răcoarea serii, ea se mai întoarse o dată la mormîntul proaspăt, se aşează pe o lespede alăturată fără nici un fel de grijă că se murdăreşte pe haine, îşi puse capul pe braţele încrucişate pe genunchi şi plînse puternic, cu hohote tari, scuturată toată de Sughiţuri, plînse pînă se înnoptă, toată durerea pe care o ascunsese atît de bine zile întregi.
Apoi îşi trecu braţul pe după umerii doamnei Weissmuller, care tremura de frig şi de spaimă, o strînse lîngă ea ca s-o încălzească, şi porni spre oraş.
După cîteva zile de la înmormîntarea bărbatului ei, Minna Tauber simţi că parcă i se ia o greutate de pe inimă. Menajul ei devenise mult mai uşor, nu-i mai cerea nimeni nimic, nu mai trebuia să respecte şi să cinsteaască pe nimeni mai mult decît pe ea însăşi, nu mai pîndea neliniştită la uşa salonului şi n-o mai rodea amărăciunea că Egon se simte bine în odaia cealaltă, se simte mai bine decît lîngă ea, mai bine decît se poate simţi ea. In definitiv, doctorul, în ultimii ani, nu mai avea efectiv nici un fel de influenţă, nu putuse înlătura din viaţa Minnei supărările, nu putuse opri instalarea de chiriaşi în casa lor, nici aduce venituri mari în gospodărie, nici face cumpărături mai ieftine decît ceilalţi gospodari. Dacă era o cinste în faţa lumii să fii doamna doctor Tauber, ea rămînea cu cinstea asta şi cu o pensie, pe cînd altă persoană, care profitase poate de un anumit respect pentru că avea unele legături cu el, rămînea acum anonimă, domnişoara X, fată bătrînă, silită să muncească şi la bătrîneţe, biată funcţionară fără familie, fără nume, fără nimic.

începu să mănînce bine, cu spor, ca să se despăgubească de mesele neregulate şi pe apucate din ultimele zile, să bea vinuri tonice ca să-i crească pofta de mîn- care, să doarmă ceva mai tîrziu dimineaţa şi, firește, să se culce mai devreme seara, pentru că nu avea pe cine aştepta.
Numai noaptea îi era cam urît, nedeprinsă să se culce singură, şi lăsa deschisă uşa spre hol, să audă zgomotul casei. Dar nici cu uşa deschisă somnul nu-i pria, pentru că se temea să nu vină cineva s-o fure, acum, cînd bărbatul nu mai era.
Cu domnişoara Weber se purta ca şi cu o necunoscută, răspundea înţepat şi mîndru la salutul ei, avea grijă să n-o întîlnească în bucătărie, şi o dată, cînd găsise pe masă nişte coji de ouă nearuncate la gunoi, uitate acolo de Anna, care fusese chemată pe neaşteptate la şcoală, îi lăsase pe bufet un bilet scurt şi poruncitor :
„Domnişoară Anna Weber, te rog să nu mai laşi bucătăria murdară, dacă vrei să nu iau măsuri severe. Herminna Dr. Tauber." Anna nu răspunse nimic, nici în scris, nici verbal, şi-şi văzu de treaba ei. Acum, cînd nu mai avea pe cine iubi, toată puterea făpturii ei, încă robustă, în ciuda semnelor de bătrîneţe pe care le purta pe chip şi pe trup, se aduna într-un dispreţ feroce faţă de toţi şi toate. Nimic nu era ca la sanatoriul Tauber, nimeni nu semăna cu doctorul. Făcea de dimineaţa pînă Seara, eu nesaţ, comparaţia asta, şi toate ieşeau în favoarea nemaipomenitului răposat!
„Ăştia sînt profesori ? se gîndea ea. Să fi fost profesor aici doctorul Tauber, ar fi îngheţat copiii de frică, ar fi fost în clase o linişte de cimitir, nu i-ar mai fi ars nimănui să zîmbească. Asta e ordine ? Dacă ar fi fost el director, tot corpul profesoral şi administrativ s-ar fi temut să mai aibă idei ca acum, la şedinţe. Ar fi tăcut mile şi l-ar fi lăsat să gîndească el, să hotărască el. Ce risipă ! Ce risipă ! Să le dea copiilor carne atît de des, cînd se ştie că copilul are nevoie de zarzavaturi ca să crească! Pionierii fac şedinţe, au iniţiative, şi U.T.M.-ul se plînge corpului profesoral cînd e nemulţumit! Asta e anarhie, asta e nebunie! Ştiu tinerii ce le trebuie, ce e bine şi drept, sau ştiu oamenii bă- trîni, şi cuvîntul lor e sfînt şi definitiv ?"
Aşa gîndea, cu amărăciune, domnişoara Weber, şi muncind cu dinţii strînşi, aşa cum cerea regulamentul, nu era în stare să simtă nici o fărîmă de afecţiune pentru nici un om din instituţie, pentru nici unul dintre copiii aceia, băieţi sau fete, cu obrajii rumeni, cu ochii strălucitori, cu gînduri şi sentimente bogate.

O dată îi ceruseră şi ei un articol la gazeta de perete, un articol despre disciplină, găsindu-se că tema era cea mai apropiată de ea. Domnişoara Weber scrise un fel de Table ale legii atît de cumplite şi de amare, încît responsabilul gazetei, un om tînăr, profesor de ro- mînă, veşnic cu un zîmbet şi un vers pe buze, ca să nu i-1 refuze, lucră o zi întreagă să-1 îndulcească şi i-1 arătă apoi, cerîndu-i totuşi îngăduinţa să lase iscălitura ei. Domnişoara Weber îl citi, zîmbi ironic, ridică din umeri şi-1 semnă. Era inutil să vrei să-i înveţi ceva, nu se prindea nimic de ei, şi era mai bine aşa. De ce să se trudească ea să-i aducă pe calea cea bună pe cei care luaseră sanatoriul Tauber şi făceau numai prostii ? Nici „el" nu voise să colaboreze, n-avea să colaboreze nici ea. Treaba pentru care primea un salariu, da, asta trebuia s-o facă bine, şi nimic în plus.
Pe doamna Weissmuller o ocoli o bucată de vreme, de ruşine că se dezvăluise aşa în faţa ei, în ziua înmormîntării. Pe doamna Klauss o vedea rar, pentru că şi aceea luase o slujbă. Alte prietene nu mai avea. Venea acasă de la şcoală fără grabă, îşi gătea, mînca, făcea curat în urma ei ca un automat, şi pe urmă intra în „salon". Cîrpea, citea pe marginea patului şi ridica des ochii la fotoliul gol din faţa ei. Atunci stătea cîteva minute cu acul în aer, încercînd să şi-1 închipuie acolo şi să înţeleagă cum fusese cu putinţă atîta fericire.
Minna însă, cu toată tihna ei nouă, cu toată impresia pe care o avusese la început că e liberă şi fericită, în-
Cepuse să se simtă apăsată de singurătate. O viaţă întreagă cicălise şi bodogănise pe cineva, acum nu mai avea pe cine Cicăli. Avusese pe cine aştepta, şi acum, nemaiaşteptînd, îşi pierduse parcă rostul. încercase să facă cîteva mizerii chiriaşilor de la parter, dar funcţionara de la Telefoane, care în ziua morţii doctorului o ţinuse atît de afectuos de talie, ridică din umeri şi nici nu stătu de vorbă ; sora ei, eleva, pufni în rîs ca de un lucru foarte comic, ca şi cum doamna doctor ar fi fost o persoană ridicolă, şi vînzătoarea îi spuse un cuvînt crud, îi spuse „babă ţicnită" cînd Minna voi să-i interzică să mai primească musafiri după nouă seara, ca să nu intre în casă hoţi. Cine ştie ce i-ar mai fi 'spus încă, dacă bărbatul ei n-ar fi tras-o de braţ în casă, spunînd:
— Dacă vezi că e ţicnită, ce te mai întinzi la vorbă ?
Oameni fără educaţie, de familie proastă ! Minna se temu să mai rişte alte observaţii şi interdicţii.

O dată, într-o zi de toamnă, cînd se duse să-şi ridice pensia, Minna întîrzie de vorbă eu doctorul Klauss, pe care îl întîlni în piaţă. Fără să ia aminte că se înnorase, că ea nu-şi luase umbrela, stătu ţintuită locului, ca să-1 audă spunîndu-i că avusese ca bărbat un om excepţional şi ca să-i spună şi ea lui că fusese cea mai răsfăţată femeie din lume, că doctorul o apărase de toate loviturile vieţii, că o adora şi o respecta infinit.
înfierbîntată de conversaţia asta, Minna porni repede către casă, cînd începură Să cadă primele picături de ploaie. Se grăbea pe picioarele ei scurte, grase şi strîm- bate de gută, asuda, gîfîia, dar ploaia se prefăcu în puhoi, o udă pînă la piele. Cînd ajunse în sfîrşit acasă, apa îi mustea din pantofi, îi curgea şiroaie de pe marginile pălăriei mici, i se scurgea din haine pe parchet. Pînă şi cămaşa îi era udă leoarcă. Minna se duse repede în baie, ca să nu murdărească odaia, se dezbrăcă acolo, stătu goală ca să-şi iscurgă hainele, şi cînd se întoarse în dormitor, nici capotul de flanelă, nici pătura, nici papucii groşi de pîslă ai lui Egon n-o mai încălzirâ. Se băgă în pat dîrdîind, şi nu putu adormi multă vreme de frig. Aspirinele nu-i ajutară la nimic. Toată noaptea aceea tremură şi visă întrerupt şi tulbure că înoată într-o apă mare, urîtă şi că Egon nu izbuteşte s-o tragă la mal. „Nu de picioare! Nu de picioare. Mă dor I" striga ea, şi el îi răspundea rîzînd batjocoritor : „Dacă te-ai îngrăşat aşa !" A doua zi rămase mai tot timpul în pat, se tîrî greu în bucătărie să-şi gătească ceva şi îşi dădu seama că are temperatură. Ar fi vrut să trimită pe cineva după Oskar, dar nu voia să ceară ajutorul chiriaşilor de jos, cu care se socotea Supărată, nici al domnişoarei Weber, căreia nu-i adresase nici un cu- vînt de la moartea doctorului.
Noaptea, Anna Weber auzi un geamăt scurt, des, regulat, pornind din odaia eu uşile deschise a doamnei doctor Tauber. Se ridică în aşternut şi-şi aţinti urechea : da, geamătul se auzea, întrerupt din cînd în cînd de vaiete mai prelungi. îşi puse repede halatul, papucii, traversă holul şi se opri în uşa Minnei. Aici se auzea limpede că bătrîna bolborosea ceva între gemete, spunea parcă: „Ceaşca asta s-a spart. Ceaşca asta s-a spart şi muşcă cu cioburile."
Anna intră în odaie, aprinse lampa de la căpătîi, privi fata încinsă, cu ochii arzători şi năuci a Minnei, îşi lipi palma de fruntea ei îngustă, netedă, arzătoare şi porni la treabă. Îi puse termometrul, îi dădu o aspirină, îi puse pahare, îi făcu o frecţie. Văzuse în odaia de baie, în ajun, hainele ei ude,

întinse la uscat, şi pricepu numaidecît că Minna e răcită.
Temperatura bolnavei scăzu puţin, o sudoare binefăcătoare o scăldă, delirul pieri, şi Mintia spuse cu buzele strînse, ca ofensată că trebuie să-i fie datoare cu ceva :
— Mulţumesc, domnişoară Weber !
Apoi Se întoarse pe partea cealaltă.
Peste zi, cînd era la şcoală, domnişoara Weber avu grijă să-i trimită vorbă, printr-un băieţel care pleca acasă, domnului Oskar Sommer că doamna doctor era bolnavă.
Oskar se duse în grabă la ea, îl aduse şi pe doctorul Klauss şi află că Minna avea o pneumonie.
Cînd Anna se întoarse acasă, Oskar o pofti ceremonios în odaia bolnavei, o puse la curent cu starea ei şi-i spuse că, deşi ar fi vrut din toată inima Să rămînă lîngă sora lui, aşa cum cere şi datoria de familie, îi era peste putinţă, de vreme ce avea o slujbă de noapte, şi ziua se prăbuşea de somn. La vîrsta lui, un om care muncise toată viaţa, ce vrei ? îşi puse însă mare nădejde în domnişoara Weber, care locuia la acelaşi etaj, avusese meseria asta şi fusese atîţia ani subalterna doctorului Tauber, venerabilul soţ al doamnei Minna Tauber.
în vremea asta, Minna se uita în tavan cu ochii ei decoloraţi, ca şi cum n-ar fi auzit, n-ar fi priceput despre ce e vorba. Nu voia Să fie datoare mai tîrziu pentru serviciile pe care Oskar i le cerea acum fostei administratoare. Ea nu participa cu nimic.
Anna dădu din cap, murmură ceva din care se înţelese vag : „E o chestiune de omenie... e normal.,.", apoi se instală la căpătîiul bolnavei, cu o legătură de ciorapi de cîrpit.
Către seară, febra Minnei crescu iar. Cu toate medicamentele şi penicilina prescrisă de Klauss şi făcută de Anna Weber din şase în şase ore, ea intră iar în delir. Anna Weber văzu că n-are să se poată depărta toată noaptea de patul ei. Cruntă, cu mişcări repezi, îşi aduse aşternutul din odaia ei şi-1 întinse pe canapeaua pe care dormise Minna în nopţile în care agoniza doctorul.
Patru zile, în care îşi luă concediu fără leafă, şi patru nopţi nu se clinti Anna de la căpătîiul Minnei. îi schimba cămăşile ude de năduşeală, îi făcea frecţii pe tot trupul, cu dinţii strânşi de dezgust şi furie. Toată carnea asta albă şi roz, încă netedă şi pufoasă, dormise ani de zile lîngă domnul doctor, toată carnea asta fragedă, de purcel de lapte, se lipise de trupul lui mare, musculos, curat.

Anna se trudea în mintea ei să spele imaginea doctorului de slănina asta trandafirie, care îi murdărea amintirea, şi punea cu grijă prişniţe pe spatele rotund, pe pietul prea plin, freca picioarele groase şi moi, se trudea să facă să treacă acul seringii dincolo de pătura groasă de grăsime care învelea coapsa.

în ultima zi de febră a Minnei se întîmplă ceva care răsturnă ordinea lucrurilor stabilite după moartea doctorului Tauber.

Cei de la Oficiul de închiriere vizitară îndelung parterul, stătură de vorbă cu chiriaşii şi urcară apoi la etaj cu o propunere : toţi cei de la parter să se mute în alte locuinţe, din altă parte a oraşului, afară de inginerul agronom, căruia Anna Weber să-i lase odaia ei. Cele două doamne bătrîne puteau foarte bine să stea într-o singură încăpere, mare cît un hangar, cum de fapt şi stăteau de atîtea zile. Jos, la parter, se muta

0 familie întreagă.

Anna Weber rămase încremenită. Protestă energic, dar fără rezultat. Odaia era mare. Funcţionarul vedea că doamnele trăiesc acum într-o desăvîrşită intimitate, dar la nevoie puteau despărţi odaia în două, printr-un mijloc oarecare. Anna se rugă şi obţinu măcar să se aştepte vindecarea doamnei doctor, ca să ştie şi ea ce

1 se cere.

Peste trei zile, funcţionarul se întoarse. In vremea asta, chiriaşii de jos, afară de inginer, se mutaseră, şi Minna îşi recăpătase cu desăvîrşire luciditatea. încă şubredă, mult mai lasă decît Anna, nedeprinSă să-şi apere singură interesele, furioasă că Alnna nu se învrednicise să descurce singură tot, frămîntată şi de gîndul ascuns că era poate şubrezită pentru tot restul vieţii ei, că Anna Weber avea s-o îngrijească mai departe, vrînd-nevrmd, dacă rămîneau în aceeaşi încăpere, că n-avea să-i mai fie frică noaptea, în tovărăşia ei, Minna opuse foarte puţină rezistenţă şi, după cîteva refuzuri ofensate, acceptă, cu o mutră de dezgust şi resemnare demnă.

Anna Weber trebui (să-şi mute patul, dulapul, biroul în odaia din care Minna doctor Tauber îşi scoase bombănind canapeaua, cu mîinile Annei, bineînţeles, pentru că ea stătea în pat, convalescentă şi înţepată. Ii mai porunci domnişoarei Weber să facă din marile ei dulapuri un fel de zid despărţitor între ele, şi pentru că zidul nu ajungea destul de aproape de uşă, domnişoara Weber, cu un fel de furie hotărîtă, îl prelungi şi cu dulapul ei.

Dar în curînd, Minna îşi dădu seama că e sănătoasă de tot, că prinde puteri, că şi-a revenit. începu să regrete că se lăsase convinsă, că-şi împărţise odaia cu
Anna. Nu mai avea nevoie de ea ! Numai noaptea, cînd se trezea de frica hoţilor şi cînd ciulea urechea şi auzea respiraţia tare, egală, aproape bărbătească a Annei, se bucura că o aude acolo. Dacă ar fi îndrăznit să vină inginerul ăsta, care dormea în salon, s-o jefuiască, sau zugravii, care curăţau apartamentul de jos şi sigur că ziua ochiseră casa, domnişoara Weber, voinică cum era, i-ar fi luat de beregată.
Alteori se întreba dacă nu chiar Anna asta, care îl dusese de nas o viaţă întreagă pe bărbatul ei, n-avea să-i dea cea mai cruntă lovitură în lipsa ei, cînd Se ducea la pensie sau la piaţă. Cînd era singură, Minna încuia uşa de două ori, se aşeza pe pat cu cutia de bijuterii în poală şi începea să le înşire pe o pernă, ca să le mai numere o dată şi să se bucure de ele. Şi le găsea la locul lor ! Se mira totdeauna cu acelaşi zîmbet ironic, neîncrezător, ca faţă de altcineva, a cărui încredere în domnişoara Weber trebuia s-o slăbească, şi înăuntrul ei se liniştea adînc. Erau acolo şi lanţul gros de aur, pe care i-l dăruise tatăl ei cînd împlinise optsprezece ani, şi perlele primite de la Egon la cinci ani după căsătorie, pe care le purtase des, şi crucea de briliante, dată de el la aniversarea a douăzeci şi cinci de ani, pe care n-o pusese niciodată, de frică să nu piardă vreo piatră, şi inelul cu smaragd mare, dat tot de Egon, la aniversarea a treizeci de ani, pe care îl puseşe numai în ziua aceea, şi cerceii de safir, care alcătuiau o garnitură întreagă cu pandantivul şi inelul, şi broşele mici, de opal, de peruzele, de ametist, de perle şi coral, ce le purtase des, şi ceasul înconjurat de briliante, neîntors niciodată, pus bine, ca să nu se strice, rezervă pentru la bătrîneţe. Minna se bucura că nu vînduse niciodată nici o bijuterie. Trimitea cîte- odată la tîrgul de vechituri cîte o haină veche, scoasă din cufărul din pod, felicitîndu-se că avusese prudenţa să le adune acolo din primul an al căsniciei, şi spunîn- du-i femeii care se însărcina cu vînzarea:
— E ultimul lucru pe care îl mai am. Nu mai am nimic de valoare. Domnul doctor cheltuia prea mult cu sanatoriul lui, eu instrumentele, cu medicamentele, cu hrana bolnavilor, cu salariile angajaţilor. N-a avut grijă să agonisim nimic.
Aşa era bine, aşa era prudent, femeia avea să povestească în tîrg că doamna doctor e săracă, şi

cei ce ar fi avut poftă să vină s-o fure s-ar fi lăsat păgubaşi.
Cînd femeia se întorcea cu bani puţini, Minna o privea cu neîncredere şi se înfuria.
— Ziceau că-s demodate, cucoană, că ce mai pot face din ele, cînd sînt tăiate ca acum cincizeci de ani.
—• Da' ce, lor le trebuie modeme ? Omul sărac poartă orice. Să poftească la magazinul de stat, să-şi cumpere moderne, dacă au înnebunit de tot! Nu mai există modestie, nu mai ştie nimeni să-şi vadă lungul nasului, în lumea de azi. Domnul doctor s-ar supăra pe dumneata dacă ar vedea ce bani puţini îmi aduci.
Şi femeia se prăpădea de frica supărării domnului doctor.
La parter se mută o familie întreagă, cum spuseseră cei de la Oficiul de închiriere, doi soţi medici cu copilul lor şi o fetişcană de la ţară, care îngrijea de copil şi de gospodărie. Minna se uită pe fereastră să le vadă mobila şi rămase destul de dezgustată: lucruri noi, cumpărate de aici, din oraş, sau din altul, nimic prea elegant, nimic foarte solid. Mobilele astea, în douăzeci de ani, aveau să se strice, să-şi piardă lustrul. Copilul, un băieţel de vreo patru ani, îmbrăcat ca un ursuleţ, fu adus în braţe, şi cînd trecu pe sub o ramură plină de zăpadă (de două zile ningea) îşi trase mînuţele şi se agăţă rîzînd de ea. Avea să meargă greu, foarte greu dacă oamenii ăştia aveau de gînd să-şi lase copilul şi 'la vară să se agaţe de ramuri, să strice florile şi să mănînce fructele ei, din grădina ei! în orice caz, ea n-avea de gînd să se mai sperie ca data trecută, de ceilalţi chiriaşi, şi avea să se poarte cu ei foarte sever. Doctorul cel nou, chiriaşul, un bărbat slab, iute, tînăr, ridică ochii spre fereastră, o zări şi o salută amabil. Minna răspunse scurt, grav şi se retrase de la fereastră.
Cînd veni primăvara, Minna se învioră de tot. Mînca iar bine, se ocupa de grădină, înfofolită în zeci de şaluri, şi o dată Anna o auzi cîn- tînd cu glasul ei adînc, puternic, încă tînăr, cu acel glas pe care ea nu-1 cunoştea, care i se povestise că e minunat. Anna recunoscu în sinea ei că e frumos, dar fu răscolită de revoltă la gîndul că femeia asta, care avusese fericirea să fie nevasta „lui", mai putea cînta, cînd el era în mormînt. Anna se ducea la cimitir vinerea, ca să nu se întîlnească cu Minna, care se ducea sîmbăta. Dar cum, trecînd pe acolo, întîmplător, şi în două duminici, nu mai văzu pe mormînt florile puse de ea, pricepu cine le ridică şi-şi schimbă ziua. Se ducea acum duminica. Trăgea uşor florile văduvei spre capătul

mormîntului, pe picioarele răposatului după socotelile ei, şi le punea pe cele aduse de ea în dreptul inimii.
încet, pe nesimţite, din surplusul de viaţă pe care îl simţea gîlgîind în ea, Minna începu iar să bodogănească. O bodogănea acum pe domnişoara Weber. Cicăleala ei se ridica monotonă, stăruitoare şi impersonală din dosul paravanului de dulapuri:
■— Cine a mai pomenit să lase cineva robinetul picurînd?! Ce idee! Un robinet se strînge odată, de două, de trei ori, pînă cînd nu se mai prelinge nici o picătură. Apa costă! Fiecare picătură de apă costă bani!
Domnişoara Weber se făcea că n-aude.
— Eu am fost bolnavă. Cine deschide fereastra la bucătărie cînd gătește, trebuie să aibă grijă s-o închidă după ce s-a aerisit. De ce să laşi ferestrele deschise? Ca să răcească cine vine încălzit sau să le spargă vîntul ? De ce să laşi ferestrele deschise ? Cine deschide o fereastră poate, cu aceeaşi mînă, s-o închidă!
O dată, după multe zile, Anna nu se mai putu stăpîni şi izbucni cu glasul ei violent, bărbătesc, de dincolo de paravan:
— Isprăveşte, onorată doamnă! Gata, doamnă doctor!
Minna încremeni, străbătută de un fior adînc de plăcere. In ea se făcu o mare linişte; ar fi cîntat de bucurie, dacă n-ar fi ştiut că e auzită. Două zile tăcu ca un pui, mult mai blîndă şi mai amabilă cînd se încurca, anume, în drumul domnişoarei Weber.
Apoi începu s-o bodogăne iar, pînă la o nouă izbucîşi recăpătase, intr-adevăr, tot echilibrul de altădată.
Avea şi o mare preocupare. Aflase că pe doctorul de la parter îl cheamă Drucker, Kurt Drucker, şi-1 căutase în grabă pe Oskar să facă amîndoi cercetări. Cine era acest Drucker? Pe el nu-1 izbea numele acesta? Pe Oskar îl izbi, bineînţeles, prea suferise mult de nervi din pricina unui păcătos de Drucker cîndva.
Şi află că şeful de gară, cel care îi dăduse o slujbă văduvei lui Drucker odinioară şi îi băgase fiul la liceu, nu fusese adversarul lui politic, aşa cum crezuse el, ci un adversar mult mai rău, un comunist care intrase în acel partid oficial în serviciu comandat. Nu trăise de loc cu văduva Drucker, ci o ajutase ca pe nevasta unui tovarăş şi făcuse să ajungă la ea şi banii daţi de Ajutorul Roşu.
In asemenea lume trăise bietul Oskar, ca şi bietul doctor Tauber, şi habar n-avuseseră. Şeful ăsta

făcuse servicii serioase partidului lui cît fusese la C.F.R.! „Ce dracu făcea poliţia noastră?" se întreba dezolat Oskar.
Băiatul lui Drucker urmase, în adevăr, Medicina după 23 August, se însurase cu o fată de profesor, nici mai mult, nici mai puţin doctoriţă şi ea, şi era unul şi acelaşi cu doctorul cel slab, cu mişcări iuţi, care locuia la parterul vilei Tauber, şi era acum medic la spitalul înfiinţat în fostul sanatoriu Tauber.
Intîi Minna fu cutremurată de un fior de teamă cînd află grozavul adevăr, apoi, văzînd viaţa paşnică a familiei de la parter, se linişti, plină de dezgust pentru o asemenea vecinătate.
O dată, cînd săpa în grădină gîfîind, tînărul Drucker, care venea de la spital, se opri lîngă ea, îi luă hîrleţul din mînă şi săpă în locul ei. Altă dată, doctoriţa, soţia lui Drucker, o întîlni în piaţă ducînd o plasă grea şi i-o luă din mînă, ca să i-o aducă acasă. Minna mulţumi cu un zîmbet stăpînit şi se feri din calea lor. Nu ştiau pesemne că e sora fostului fabricant Oskar Sommer, care pricinuise moartea muncitorului Drucker I Dacă aveau să afle într-o zi (Oskar nu mai călca la sora lui, de frică să nu-1 întîlnească), aveau să se răzbune şi pentru trecut, şi pentru amabilitatea lor de acum, avută, desigur, numai pentru soţia celebrului doctor Tauber.
Mirarea ei fu nemărginită în ziua în care îşi dădu seama că doctorul Drucker ştia că ea e născută Sommer.
Se afla în grădină, unde culegea primele căpşuni, cu mişcări furişate, lăsată pe vine, gemînd, privind mereu spre casă, cu teama ca băieţelul chiriaşilor, care se juca pe nisip în faţa intrării, să nu afle unde e locul căpşunilor. Prost păzit cum era de fetişcana care şi gătea (Dumnezeu ştia ce şi cum), putea veni să se înfrupte şi el! Portiţa grădinii scîrţîi lung, şi un om înalt cu o cămaşă albastră, fără cravată, cum purtau acuma toţi netrebnicii, se îndrepta spre intrarea casei. Cum nu văzu decît copilul, şi la soneria sa nu răspunse nimeni, îşi îndreptă ochii spre grădină şi o zări.
— Tovarăşul doctor Drucker nu-i acasă? strigă el.
— Nu, la ora asta nu-i niciodată acasă.
— Nu e unu şi jumătate ? mai întrebă omul privind cu părere de rău.
— Sigur că nu e ! răspunse îndesat Minna.
■— Atunci, vă rog să-i spuneţi că 1-a căutat Mihai, tovarăşul Mihai. Bună ziua!
Poftim, acum mai trebuia să le facă şi servicii, se cuvenea să vină şi ziua în care avea să plătească

că-i adusese plasa de la piaţă! Să facă comisionul ţoapei ăsteia, care spunea bună ziua unei doamne! Drucker veni la prînz cu sufletul la gură şi o găsi mîncînd pe banca de sub tei, în grădină. Venea aşa, cu tava cu supă, mîncare şi compot de două ori pe săptă- mînă, marţea şi vinerea, cînd programul nou al Annei Weber era să vină mai devreme acasă. Nu voia să se întîlnească cu ea în bucătărie.

— Doamnă doctor, nu m-a căutat cineva ?

— Parcă da, răspunse ea bosumflată.

— Un tovarăş voinic, unu, aşa, mai înalt decît mine ?

Minna dădu afirmativ din cap.

— N-a spus că e Mihai de la fabrica „7 Noiembrie" ?

Minna se gîndea adînc ce fel de fabrică o mai fi şi asta.

— De la fosta fabrică Sommer, care era a fratelui dumitale ? stăruia Drucker, N-a spus cînd mai vine ?

Minna încremeni cu lingura în gură. O trecu un fior. Ştia !

— Nu, n-a spus. Mihai zicea că-1 cheamă, era un om voinic, dar n-a spus cînd mai vine. Nu părea supărat! se grăbi ea să dea amabil cît mai multe lămuriri.

Drucker o salută şi intră în casă. Minna se linişti încet, treptat. Chiriaşul n-avusese de loc aerul supărat cînd pomenise numele fratelui ei. Pesemne că ştia de mult, avusese grijă lumea să-1 informeze, şi uite că n-o pedepsea pe ea pentru că îi era soră, n-o batjocorea, nu-i întorcea măcar spatele I „Ciudaţi oameni! Pesemne că n-aveau spirit de familie, onoare, tradiţie! Parcă n-ar fi saşi, s-au schimbat şi saşii!" conchise ea, şi un dispreţ grozav o cuprinse pentru perechea tinerilor doctori.

Din ziua aceea nu mai simţi faţă de ei altceva decît o cumplită superioritate. Ca şi pe cei pe care îi avusese înaintea lor, îi urmărea mereu de la fereastră şi din capul scării, ascunsă după coloana de stejar a rampei. Ce lume amestecată venea la ei, şi doar n-aveau cabinet acasă ! Cu toţi, şi cu cei cu pălărie, şi cu cei cu şapcă, erau cordiali! în ceasurile de odihnă de după masă, doctorul Drucker se deranja oricînd dacă îi venea un bolnav grăbit, şi îl auzea ea însăşi, cu urechile ei, spunîndu-i unui bătrîn care se încăpăţîna în hol să-i bage ceva în buzunar:

— Fii serios, tovarăşe! Nu mă plăteşte spitalul ? N-ai fişe acolo ? Fii cuminte.

Auzi, avea leafă la spital! Ăsta n-avea să facă nici un fel de avere, n-avea să-i cumpere neveste-si nici

blană, nici bijuterii. Noaptea, şi doctorul, şi ea, doctoriţa, se trezeau cu uşurinţă dacă erau sculaţi pentru vreun caz urgent, el la spital, ea acasă, în circumscripţia ei. Plecau rîzînd, parcă îi chema la vreo bucurie, la vreun cîştig!
Nu-i dădeau copilului nici un fel de creştere, îl lăsau să le spună „tu", îl purtau călare pe gîtul lor pe aleile grădinii, alergînd şi nechezînd ca nişte cai, îi dădeau fructe coapte şi foarte rar compot! Pomeneau — Minna îi auzise prin ferestre — că la toamnă îl vor da la creşă ! Minna se înfiorase de dispreţ. La creşă 1
Dar îi înţelegea: nu venise el însuşi, acest Kurt Drucker, de mînă cu mama lui, cînd era ceva mai mare decît fiul lui. acum, şi nu călcase cu nişte picioare slabe şi nătîngi pe aceleaşi alei pe care umbla acum ca un stăpîn ? Cît era de jigărit, de galben ! Pentru el creşa era un progres. Se pare că acolo copiii erau hrăniţi cu terci. Minna credea că era destul de bine dacă le dădea o cantitate suficientă, cînd părinţii lor nu mîncaseră niciodată pe săturate!
Da, da, de asta făcuse doctorul Tauber un asemenea sanatoriu, ca să zacă în el toţi nespălaţii şi să se vindece toţi muncitorii! De asta făcuse asemenea vilă şi parc, ca copilul puşcăriaşului de Drucker să se plimbe ca un prinţ, seara, pe aleile cu trandafiri şi iasomii ! Nu, lumea nu putea rămîne aşa, aveau să se întoarcă odată lucrurile la locul lor, şi Minna spera că va trăi pînă atunci, să le vadă, să se bucure şi să profite de ceea ce era de drept moştenirea ei de la bărbat. Să mai aibă o dată sanatoriul Tauber, să fie ea proprietară, s-o aibă funcţionară pe domnişoara Weber, şi să trăiască ca un stăpîn !
Acum, din cînd în cînd, glasul ei se ridica peste paravanul de dulapuri, ca să comenteze viaţa chiriaşilor:
— Am auzit din bucătărie cum în odaia de baie a chiriaşilor era mare discuţie. Ea se scălda probabil, că se auzea apa clipocind, şi vorbea cu el. Zău, cred că femeia asta neruşinată se scaldă goală în faţa bărbatului ei.
— Nici o mirare, oameni grosolani! răspundea scurt Anna Weber.
Foarte rar, vecinii vorbeau şi ei despre proprietăreasă.
— E complet ţicnită, Kurt. Azi a mutat lăzile de gunoi tocmai în fundul grădinii, după ce totdeauna au stat în dosul bucătăriei. E foarte greu să te duci tocmai acolo, cînd eşti grăbit sau cînd plouă. Mă tem că într-o zi am să-i spun ceva.

— Las-o, Mariechen, e bătrînă, e ţicnită, e văduvă, a fost bolnavă. Ce să discuţi cu ea ? Nu vorbim aceeaşi limbă. Mie mi-e şi milă de ea, cînd o văd tîrîndu-se ca un greiere borţos pe alei. Nu mai poate face alt rău decît atît cît ne face nouă. Ce-ţi pasă? Nu mai are mult de trăit.

— Şi ce zulufi îşi face încă pe frunte! izbucnea în rîs doctoriţa.

Minna nu contenea s-o cicălească pe Anna zile întregi, pînă cînd aceasta striga:

—i Onorată doamnă, destul! Gata!

Acum, deşi îşi găteau tot separat, deşi mîncau tot separat — una în casă, şi cealaltă în bucătărie, şi în zilele calde de vară amîndouă în grădină, fiecare pe altă bancă, sub alt pom — totuşi Minna mărise sfera observaţiilor:

— Cine a mai pomenit să vină cineva aşa de tîrziu acasă ? ! mormăia la bucătărie, cu spatele la Anna, căutînd ceva în dulap. Sau: Cine a mai văzut să cîr- peşti ciorapi după zece seara, cînd ochii sînt obosiţi? bodogănea seara, din dosul paravanului.

Intr-o zi, Minna primi pe neaşteptate vestea morţii lui Oskar. îşi îmbrăcă hainele de doliu, bine păstrate, pe care le făcuse la moartea lui Egon, şi se duse la căpătîiul lui, apoi la înmormîntare, cu multă tristeţe susţinută.

Cum însă tocmai atunci chiriaşii de jos făceau o transformare în apartament, ridicau un zid de-a latul coridorului care unea bucătăria cu curtea, lucru pe care Minna visase şi ea să-1 facă pe cînd trăia doctorul, pentru că în bucătărie trăgea, nu-i tihni nici înmor- mîntarea, nici ifosele doliului. Trebuia să cîrtească, să se îndoiască că vor face treaba bine, că o vor face destul de solid, fără să-i strice casa.

Mult mai grea însă decît moartea lui Oskar Sommer fu pentru ea altă moarte.

Se deprinsese acum s-o aştepte pe Anna Weber aşa cum îl aştepta pe vremuri pe doctor, nerăbdătoare, enervată, furioasă că îi e poate bine în altă parte, că o lasă singură, că nu preferă jumătatea ei de odaie oricărui alt loc din lume.

Şi, într-o seară, domnişoara Weber nu veni acasă.

„Doarme pe la prietene, sau... pe la prieteni!" bodogănea în pat, pe întuneric, Minna, zvîrcolindu-se si îmbătîndu-se de propria ei furie.

Anna nu veni nici a doua zi la prînz, nici seara. în schimb, pe la şapte veni un curier de la şcoală, care-i spuse Minnei că Anna fusese internată ieri de dimineaţă la spital (şi arătă cu mina sanatoriul), că fusese lovită brusc de o boală grea, cu călduri şi friguri, şi că el nu fusese trimis mai devreme,

pentru că ştiau că tovarăşa Weber n-are familie şi uitaseră că are o gazdă prietenă.
Primul gînd care-i veni Minnei fu: „Se face ea bine. E tare ca un cal!"
Apoi începu să se îngrijoreze. Dacă avea o boală foarte grea ? Dacă avea să lipsească mult de acasă ? Ce avea să se facă ea singură, atîtea nopţi ? Doctorul Drucker îi spuse şi el a doua zi de dimineaţă, cînd o văzu în grădină, că domnişoara Weber e foarte bolnavă şi care sînt zilele de primire.
Nici nu se gîndea să se ducă joi sau duminică la spital; ce-ar fi zis lumea? Ce-ar fi zis chiar domnişoara Weber că-i face atîta cinste doamna doctor? Şi să intre în spitalul în care bărbatul ei fusese săpîn, să intre ca oricine, poate să-şi arate şi buletinul la poartă ? Niciodată! Aştepta acasă, trîntind vasele (nu prea tare, să nu se spargă), bodogănind singură, furioasă pe această Anna Weber, care avusese chef să se îmbolnăvească rău!
In spital, Anna se cufundă într-un soi de delir pe care şi-1 conducea singură. Ignora cele patru bolnave care o înconjurau, ignora feţele necunoscute ale doctorilor, chiar faţa cunoscută a doctorului Drucker, şi nu dădu nici un semn de luciditate cînd veni doamna Weiss- miiller. Vorbea ceasuri întregi cu doctorul Tauber, pe care îl chema la patul ei:

— Mă doare, *mein Engel,* murmura ea, dar tu ai să mă vindeci. Tu, cu mîinile tale frumoase şi iubite. Aşază-te aici, pe marginea patului meu, culcă-te lîngă mine ! In sanatoriu nu e nimeni, toţi dorm. N-are cine să ne vadă. Tu eşti bolnav, nu eu... Da, da, am să-ţi fac un masaj pe tîmple şi am să te legăn în braţe. N-ai să mori, n-ai să mori, *mein Engel,* am eu grijă să te scap !Cu toate eforturile depuse de doctorul Drucker şi de ceilalţi medici, domnişoara Weber muri în marţea următoare, de icterul infecţios care se încuibase în ficatul ei bătrîn. Avea şaizeci de ani.

înmormîntarea ei fu simplă. O urmară cîţiva foşti funcţionari ai sanatoriului, doamna Weissmuller şi doamna Klaufes, directorul şcolii, în care lucra de cinci ani, şi o mică delegaţie de elevi, pînă la cimitirul din deal, unde fu îngropată departe de doctorul Tauber.

Minna rămase singură în odaia cea mare. Dădu dulapurile la o parte, pe lîngă pereţi, ca să nu i se pară noaptea că respiră cineva dincolo de paravan. Acum bodogănea singură în bucătărie, în grădină şi în dormitor, bodogănea chiriaşii, care n-o auzeau, n-o ascultau şi nu răspundeau niciodată. Lăsa din nou uşa odăii deschisă spre hol, ca să audă zgomotele casei, îşi gătea mult mai bine, ca după moartea lui Egon, ca să nu slăbească de frica singurătăţii, şi cîteodată ridica glasul şi 'striga ceva nelămurit, un fel de „Ajunge ! Gata!" ca să se desfete cu propriul ei ţipăt. Rezultatul nu era exact acelaşi, dar era totuşi ceva. Rupea monotonia tăcută, închisă între pereţii odăii de dormit.

îşi făcea injecţii tonice şi bea un sirop întăritor, ca să suporte urîtul, singurătatea. Voia să trăiască pînă în ziua în care avea să i se dea din nou sanatoriul înapoi. Avea ea să găsească altă persoană cinstită şi energică în locul domnişoarei Weber, care să-i conducă administraţia. Şi cum avea atunci să-1 zboare din post pe Drucker ăsta, pe prostcrescutul ăsta, care-şi săruta nevasta ziua-n amiaza mare în mijlocul grădinii cînd o întîlnea venind de la dispensar şi care, după ce venise cu maică-sa de mînă, cu picioarele lui subţiri ca chibriturile în grădina asta, călca acum, nesinchisit, pe alei, de gemea nisipul sub pantofii lui, şi mai venea şi o droaie de păcătoşi să-1 caute, cu nădejde sau cu dragoste, de parcă ar fi fost cine ştie cine !

Atunci, în ziua pe care o aştepta, toţi oamenii ăştia noi din oraş, care n-o cunoşteau, care n-o apucaseră în zilele ei de glorie, aveau isă vadă cine e Minna doctor Tauber (din familia Tauber), născută Sommer (din familia Sommer) !

OGLINDA

Terezke şi Ârpâd rămăseseră la cîmp, să adune finul uscat peste zi, cel de ,1a stejar spre vale, să-1 strîngă căpiţe, pentru că luna se ridica rotundă şi palidă, şi în curînd, în seara care cobora, lumina ei, treptat albă, avea să facă deslușită, ca ziua, toată faţa pămîntului, să deseneze limpede tufişurile şi să taie pe cer ca o daltă contururile dealurilor depărtate. Lui Ârpâd îi plăcea să muncească în nopţile astea de vară, după ce scăpa de arşiţa zilei, cînd cîmpul era pustiu, carnea pe el — răcoroasă, şi mîinile lui — uşoare, de parcă n-ar fi ţinut nici furcă, nici coasă toată ziua. Terezke rămînea cu el, fluierînd voinicește, aruncînd grebla departe cu braţele ei puternice şi strecurînd, din cînd în cînd, pe furiș, o privire spre drumul care cobora spre sat. De acolo" se aştepta să vină Gâbor, aşa, ca în treacăt, spre moară sau spre Barotfalva, după ce trecuse pe la poarta lor şi înţelesese că ea nu s-a întors încă. Aici, pe cîmp, puteau mai lesne glumi unul cu altul; cînd Ârpâd era la celălalt capăt al ogorului, puteau să-şi arunce cuvintele de care erau însetaţi maii uşor decît acasă, unde în strîmtoarea bucătăriei erau toţi la un loc, vrînd-nevrînd. Şi noaptea ar fi putut ea să plece cu el undeva, în livadă, la pîrîu, sub lumina asta de lună ? Numai aici, pe cîmp, se putea bucura alături de ea.

Jânos, singur pe carul plin, se întorsese acasă. Trăsese căruţa sub şură, dejugase, şi acum descărca. îl dureau oasele, îl ardea spinarea, mîncată ziua de muşte rele, dar era mulţumit că finul se făcuse deş, jnalt, gras. De alături, din grajd, bivolițele mugeau lung, nemulse. Jânos grăbea să descarce, cu uşa şurii larg deschisă, la lumina încă străveziu-albăstruie a serii. Arunca, cu o mişcare largă, cît îi erau de lungi braţele, furca plină sus, pe podişca şurii, şi o trăgea înapoi scurt, repede, dibaci, golită de povară. în cocină, porcii, care auziseră şi ei mişcare, grohăiau disperat, flămânzi de la amiază. Păsările, puzderie în faţa şurii, cereau şi ele.

Jânos oftă, se grăbi şi mai tare, şi la fiecare mişcare îşi simţi carnea spinării arsă şi mîncată, şi mai strimtă pentru toate oasele din ea. Era parcă atîta zor să facă chiar în seara asta căpiţele copiii ? Aşa erau ei, prunci crescuţi fără mamă, munceau mult, dar munceau cum le venea, cum voiau ei. Nici nu ştia Jânos cînd îşi căpătaseră mutrele de oameni, cînd crescuseră aşa, Ârpâd năltuţ şi zîmbitor, eu faţa lui rotundă şi copilăroasă încă, priceput la toate ca un bătrîn cu dichis, Terezke scundă, legată, iute în mişcări, cu pas apăsat, eu

ochi de pisică, cu dinţi mari şi albi. Nu ştia cînd îşi dobîn- diseră atîtea gînduri cîte aveau, dreptul lor la hotărîre, locul pe care îl aveau acum în casa lui de văduv sau între tinerii din sat, duminica la joc, la Casa culturală. Lui i se părea că anii au trecut mărunţiţi în griji zilnice de arat, de semănat, de secerat şi cosit, de lucrat cu săptămîna la gospodăria de stat, de cărat gunoiul la cîmp sau sfecla acasă, pînă n-o îneacă ploaia. Ştia bine cum cumpărase şi adusese bivolitele acasă, cum pusese cei trei stupi, cum şi cu cîtă cheltuială mărise şura, de lucrurile astea îşi aducea aminte pentru că le făcuse cu chiverniseală, cu frămîntare şi bucurie. Dar cînd îi crescuseră copiii nu luase aminte. Parcă acum, în fundul căruţei care se golea, îşi dădu deodată seama că are copii mari, că abia îşi mai aduce aminte de mutrele lor de ţînci şi că parcă în casa asta ei ar porunci acum. Trînti o înjurătură şi aruncă cu furie ultimele furci sus. în înjurătura asta era 'bucurie şi era şi parapon : „Uite ai naibii, ei poruncesc, va să zică ! Oi fi îmbătrînit, te pomeneşti j"

Tot necăjit pe jumătate, dădu Jânos mîncare Ia porci şi la păsări şi mulse 'bivolitele. „Ia vin' de te uită, bombănea el, mulg eu, ca muierile, dau eu hrană la orătănii, şi ea, fata, adună fînu, că le place lor să adune pe lună. Ce brumă da, mă rog, acum, în iulie ? Ce ploaie venea, că ceru-i senin cît vezi cu ochii ? Las', că i-oi cuminţi eu, dacă li s-a urcat la cap !" Cînd trecu cu şiştarul plin spre bucătărie, se făcuse noapte de-a binelea, şi umbrele pomilor din curte, sub bătaia lunii, se lungiseră pe pămîntul bătătorit, îşi răşchiraseră ramurile negre, lipiseră pe jos petele mari ale frunzişului. Cînd să aprindă focul, lui Jânos i se făcu aşa de lehamite şi aşa de necaz pe Terezke, că puse laptele pe soba rece şi plecă în casă, să caute cămaşă curată în ladă. Poate dacă schimba cămaşa avea să-1 ardă spatele mai puţin, şi laptele, focul, cina facă-le fata cînd o veni, că doar n-avea să doarmă acolo ! Fîn mai era el mult, doar nu erau nebuni, să-1 strîngă tot în seara asta ! Aveau doar tată de hrănit acasă, nu-1 băgaseră slugă la ei!Jânos străbătu iar curtea, intră în casă şi începu să caute pe pipăite chibriturile pe dulap, lampa în cui. La flacăra ei mărită scormoni bine în ladă, ca omul care caută ce n-a pus el şi se îndreptă de şale să răsufle, dar cum se îndreptă, se şi sperie. In faţa lui, din peretele odăii, ieşea un om înalt, neras, mustăcios, ars de soare. Sta înaintea lui şi-1 privea spăknîntat. Poate un minut întreg îi trebui lui Jânos ca să-şi aducă aminte că Terezke spusese

alaltăieri, la cină, că vrea să aducă din pod oglinda contelui. Spusese, şi o şi adusese, afurisita, cu toate că Jânos nu răspunsese nici „da", nici „nu". Firește, n-ar fi spus „nu", că n-avea de ce să se împotrivească, dar nici „da" aşa de repede nu spune un tată. Oglinda sta acolo de mult. Jânos uitase de ea, cînd o primise nu-i ardea să-şi împodobească pereţii, şi .pe urmă nu-i mai trecuse prin cap s-o coboare de acolo. Acum Terezke voia să se privească, sigur, să se oglindească, băgase de seamă Jânos că şi-a luat şi mărgele, că schimbă rochiile duminica. Dar nu se aşteptase să treacă atît de repede de la vorbă la faptă. Oglinda era lucru scump, frumos, boieresc, te pomeneşti că aveau s-o şi spargă diavolii ăştia de copii 1 Jânos ştia că nu sparg nimic copiii lui, dar acum voia să fie supărat pe ei, să le găsească cusururi, că prea îşi făceau de cap amîndoi.

întîi Jânos se privi mult pe sine. Nu se mai văzuse aşa, întreg, nu mai ştia nici el de cînd. Se vedea de la gît în sus duminica dimineaţa, cînd se bărbierea, în ciobul în faţa căruia se rădea şi Árpád, se pieptăna şi Terezke. Se privea o clipă cu barba de un deget, apoi se găsea chipeş după ce avea obrazul neted, şi era mulţumit de el. Acum parcă arăta altfel, şi nu era numai barba vinovată. Se ştia drept ca luminarea, cu umerii largi, cu părul des. La lumina lămpii vedea un om cunoscut, dar pe care nu-1 mai întîlnise de mult, cu umerii cam lăsaţi, cu mijlocul cam frînt, cu părul rar, eu braţele vînoase, cu gîtul învelit într-o piele creaţă, lăsată.

„Asta e, gîndi Jânos, de întinerit n-am întinerit! Ce să-i faci ? Sînt şi nebărbierit, şi neîmbrăcat, poate că duminică... Ei, ş-apăi ? Copiii sînt mari, e vremea lor. Duminică m-oi uita la mine."

Apoi începu să privească oglinda. Parcă şi apa ei se făcuse mai stinsă, mai fumurie, dar tot era frumoasă, mare cît o icoană de la biserică şi prinsă în rama ei lată, de aur, cu flori mari. Colţul de sus, din dreapta, niţel crăpat de cînd i-o dase conţele, prinsese parcă o pată, o jupuială subţire, un păienjeniş, dar încolo tot întinsul ei cuprindea odaia, cu pat, cu velinţe, cu poliţe şi laiţe.

Jânos se bucură în sine că o are, chiar că Terezke a coborît-o jos, unde străluceşte aşa pe peretele odăii. Fata aSta a lui, cu banii luaţi de la Gostat doi ani la rînd pentru munca ei, cumpărase şi o velinţă de la tîrgul de vechituri, dar o velinţă frumoasă, ca nouă, cumpărase şi pahare cu flori, pe care le pusese pe poliţă. Unde era acum biata Margit, să vadă bivoliţele în grajd (cele bătrîne le vînduse sub

ochii ei, pentru boala ei), să vadă velinţă, paharele, oglinda, stupii ?! Cît s-ar fi mirat de mult, cîte n-ar fi priceput şi cîte ar fi bucurat-o ! S-ar fi şi necăjit, firește, ca toate femeile bătrîne, pentru cote, pentru treieratul la arie, pentru altele încă, dar de unele s-ar fi bucurat. Şi de oglindă s-ar fi bucurat. Ea ar fi adus-o în casă de la început, ar fi ferit-o să n-o atingă copiii. Dar uite, oglinda nu i-ar fi dat-o contele dacă Margit nu murea. Pagubă n-ar fi fost, numai Să fi trăit ea, însă vezi că pentru mîngîiere i-o dase, şi de ea nu s-ar fi bucurat Margit.

Jânos îşi aducea aminte bine cum, după moartea nevestei, se dusese să i se plătească la curte treisprezece zile de secerat. Pe la bucătărie umbla, ca de obicei, Laci, glumea cu fetele, ridica de pe oale capacele, căra de afară uscături pentru focul de seară. Jânos îl rugase să-1 anunţe el pe domnul conte că a venit după socoteala lui. Ştia doar bine că Laci intră la boier şi la cucoană, ca om de încredere ce le este, cînd vrea, şi nechemat. Laci Se codise, cu glasul lui dulce, de tainâ, cu zîmbetul lui veşnic :

— Dragă Jânos, eu, cu plăcere... pentru tine să nu mă rog de domnul conte ? Nu ştiu eu că ţi-ai îngropat nevasta de trei zile ? (Şi aici oftase adînc.) Nu ştiu eu că ai nevoie ? Dar nu îndrăznesc, n-am curaj să dau aşa, buzna, peste boieri. Doar nu sînt slugă la ei, ştii şi tu. Ce-ar spune să le vin aşa, nepoftit ?

Jânos n-avea răbdare în ziua aceea pentru zîmbetele lui Laci.

— Dacă nu le eşti slugă, ce câţi, aici mereu ? Cine vine, de tine se împiedică.

Laci răspunsese mai a tainâ, mai mieros :

Poate că vin şi eu pentru vreo fată din astea !

Poate vreau să-i dau ajutor, că-i slăbuţă ! — şi rîsese apoi a glumă, blajin

Jânos ştia că Laci e sufletul contelui, că fără el nu face o vînzare, că nu mai e — era adevărat — cu simbrie la curte, dar e şi mai bine, că-şi face parte din toate, pe cînd mumă-sa, Piri, e chelăreasa doamnei, dar n-avea nici poftă, nici putere să se roage de el. Stătea în prag, rezemat de uşă, cu ochii duşi, încăpăţînat în ideea lui de a cere azi bani şi fără nici un fel de hotă- rîre de a căuta alt mijloc să ajungă la boier. Stătea, şi atît, şi n-ar mai fi plecat cît e lumea. Acasă îl aşteptau copiii, mici atunci, fără lapte — că vînduse bivolițele, fără pîine — că vînduse grîul, fără mămăligă — că vînduse şi porumbul pentru boala, pentru înmormîn- tarea nevestei. îl ştia pe Laci, n-ar fi

vestit contelui niciodată un lucru neplăcut, ca o cerere de bani. Voia numai plăceri să-i facă.
Atunci se îndurase bucătăreasa, Ilona, de el.
— Tu, Jânos, le duc acu' nişte şuncă, că mi-or cerut. Le spun eu şi de tine. Şi cum or vrea ei...
Sigur că boierii fac cum vor ei, asta o ştia Jânos, şi i se părea firesc. Dacă eşti domn mare, faci cum vrei tu. Cine se poate supăra ?! Că doar nimeni nu-ţi poate porunci ţie, ei tu lor. Asta intră în legea boieriei şi a sărăciei, de cînd lumea. Numai "să-i spună careva boierului, şi cum o vrea el. O să-i trimită, sau n-o să-i trimită !
Laci se luase după Ilona, se întorsese în urma ei cu un pas, zîmbind ca de o mare fericire.
—"O zis că să... începu Ilona.
— Că să pofteşti, că să pofteşti, Jânos ! Cum m-am rugat de el, o şi zis să intri. Şi doamna te-o poftit! Ştiu eu cum să-i iau pe ei!
Ilona îi aruncă lui Laci o privire scîrbită şi se aplecă peste cuptorul ei.
— La ce să mărg eu năuntru ? nu se dumerea Jânos.
— Aşa or poruncit!
Cu Laci pe urmele lui, Jânos călcă cu grijă pragul holului mare, cu covoare adinei, şi intră în salon. Cucoana stătea în faţa pianului, într-o rochie lungă, de catifea roşie. în faţa ei, pe clape, pusese un pahar plin, care sta strîmb. Deasupra pianului, într-o baltă, stătea un şip pătrat, de sticlă groasă, care scînteia în lumina luminărilor aprinse pe pian, ca o piatră scumpă. Din luminări se scurgeau şiruri groase de lacrimi galbene pe piciorul sfeşnicelor de argint, pe lemnul negru, a cărui faţă lucioasă o încleiaseră. Un vraf de fotografii aruncate acolo era şi el înglodat în ceară topită.
Contele, răsturnat într-un fotoliu, cu picioarele în cizme de călărie din piele subţire şi moale, ţinea şi el un pahar în mînă. Era ud pe piept şi pe bărbie. întorsese capul la intrarea lui Jânos şi-1 privise lung, fără privire parcă.
— Denes Jânos, domnule conte, murmurase dulceag Laci. Aţi spus să intre. Ştiţi, i-a murit nevasta, are nevoie de bani. Are treisprezece zile de muncă la secerat. Dumneavoastră aţi spus să intre.
Contele ridică fruntea, îl privi lung pe Jânos, şi deodată muşchii feţei i se strîmbară în chip ciudat, începură să tremUre, gura i se adună, şi ochii prinseră să-i lăcrimeze.
— Ţi s-a prăpădit nevasta, Jânos ! Of, of! băiete dragă, ce rău îmi pare ! Ce rău îmi pare !

Jânos îşi aduse aminte în clipa aceea de nevasta contelui, care plecase de două luni de la el. Satul aflase de la Laci că el însuşi, contele, o alungase cu copii cu tot, dar în clipa afeta Jânos simţi că are în faţa lui un bărbat lipsit şi el de nevastă, amărît şi el, şi uită restul. Contele îl plîngea, aşa că durerea lui proprie se ascuţi.

Boierul se ridică de pe fotoliu şi veni spre el, înalt, subţire în mijloc, cu picioarele lui lungi, care călcau niţel nesigur. Il luă de gît cu mîinile lui cu degete subţiri şi curate, şi începu să-1 sărute pe obraz. Mirosea a rachiu, a încă ceva care aducea cu levănţica parcă, era ud de lacrimi şi de băutură.

— Vrei bani, Jânos ? Laci, adu-mi caseta ! îţi plătesc, Jânos, uite acum îţi plătesc, dragă. Vai, vai, ce om fără noroc ! Sărăcuţ de tine, dragă !

Doamna, care aţipise parcă cu capul (sprijinit în mînă şi cotul pe capacul pianului, lunecă pe clape, Un sunet lung ieşi din cutia neagră, şi doamna tresări, se îndreptă şi se uită severă la ei.

— Ce vrea ? întrebă ea. Ce vrea ţăranul ?

— I-a murit nevasta, mamă ! gemu contele. Sărăcuţ de el, a rămas singur ! Să-i plătesc zilele lui de muncă. Ce om amărît! Ce om nenorocit! — şi contele îl sărută iar. Totdeauna mi-ai fost drag, Denes Jânos, dar acum mi se rupe inima de mila ta. Ce să fac, ce să fac eu, mamă, pentru el ?

Contesa bătrînă păru a se gîndi adînc. Apoi luă paharul în mînă şi porunci eu glas gros :

— Tibi, fă-i un cadou!

— Adevărat! se bucură contele. Am să-i fac un cadou. Stai, Laci, dă caseta încoace ! Cît e partea lui pe treisprezece zile, Laci ? 10 forinţi şi 50 de fileri. Ai să dai rest la 1 forinţ, să-ţi dau 11 ? N-ai ? Ei, ce ne facem ?

eLaci, tu n-ai 50 de fileri ? Mamă, n-ai 50 de fileri ? Lasă, Jânos, rămîn 50 de fileri la mine. Am să ţi-i socotesc cînd ai să mai lucrezi. Ţine 10 forinţi. Aşa. Bine ! Acum am să-ţi fac un cadou. Un cadou cum ştie să facă un conte. Uite aşa, pentru că eşti necăjit. Ce să-i dau, mamă ?

Contesa însă adormise din nou, cu fruntea pe capacul pianului. Jânos se uita uluit la banii din mîna lui, la luminările care picurau pe pian, la tablourile mari de pe pereţi, la mersul clătinat al contelui. Laci, speriat de ideea cadoului, ca şi cum ar fi trebuit să fie dat din avutul lui, începuse să-1 tragă de mînecă.

— Haide, omule, ce mai vrei ? Nu vezi că boierii petrec ?

— Lasă-1, să-i fac un cadou 1 urlă deodată contele, atît de puternic şi de ameninţător, încît Laci se trase după sobă, şi Jânos împietri, şi mai uluit.

Contele se învîrti de cîteva ori prin odaie, se rezemă în treacăt de fotolii şi masă şi se îndreptă cu paşi largi şi clătinaţi spre peretele din spatele pianului. îşi strecură trupul înalt, puternic şi mlădios între pian şi perete şi desprinse, cu mîinile lui albe, o oglindă uriaşă, în ramă de aur, de pe zid. Laci se repezi s-o susţină, pentru că ameninţa să se răstoarne peste pian, peste capul culcat al contesei, aşa cum o ţineau în aer mîinile contelui.

— Ia-o, Jânos. E a ta ! Un dar de domn! A adus-o bunicul de la Viena. Ia-o, nefericitule, şi să-ţi aduci aminte de mine, care... care... — şi contele începu iar să plîngă — nu mai am nici eu nevastă. A murit, am în- gropat-o!

Şi mîna contelui, ca un porumbel alb, flutură în aer. Jânos nu ştia de moartea contesei tinere, tresări dureros, dar Laci îi făcu cu ochiul zîmbind, şi el înţelese că aşa spune contele, de nenorocit ce era fără femeie.

— Hai, du-te ! reteză deodată scurt boierul, ca într-un sughiţ de plîns.

Jânos şi Laci cărară afară oglinda. In salon, boierul rămase hohotind pe un fotoliu, şi doamna dormind pe pian.Jânos cărase oglinda acasă cu mare greutate. Se gîndea cu amar la cei 50 de fileri care rămăseseră la boier şi nu se putea opri să nu fie mîndru de lucrul de preţ pe care-1 căpătase. In odaie, însă, îi era urît cu oglinda. O pusese pe jos, rezemată de dulap, şi-i era frică seara, cînd intra în casă să se uite la ea. Cine ştie dacă n-avea să vadă în apa ei ceva ce nu trebuie văzut, vreo umbră, vreo arătare?! Nu era obişnuit cu oglinzile. Apoi, copiii, care umblau de-a buşilea, tot de ea se împiedicau. O suise în pod, cu ajutorul unui vecin.
Bietul conte, se gîndea acum Jânos, pe unde o fi el ? După ce vînduse aproape tot pămîntul, bucată cu bucată, el şi maică-sa, ca să-1 bea, după ce vînduse ultimul petic imediat după război, plecase la oraş. încercase — ce nu încercase ? Cucoana murise. Unde o fi el acum, că n-a mai auzit nimeni de urma lui ? Mare beţiv mai era! Şi curvar, săracu, ce să-i faci?! Boier! Acum pămîntul lui e împărţit la zece, la douăzeci de oameni, la cîţi a vîndut el. Cum zice Silvester, bătrînul: „Dacă el nu-1 vindea, noi n-aveam de unde cumpăra". Scump, da, îl dădea scump, îl munceai, îl plăteai, dar îl luai. Şi el o fi putrezind pe undeva. Dumnezeu să-1 ierte, că socoteală la cap n-avea !
Jânos suflă în lampă 'şi coborî treptele cerdacului. Trebuia acum să vie şi copiii, dacă nu erau zărghiţi de tot. Se mai îmbunase şi el, stînd în casă, cu alte gîn- duri. Avea să facă el focul, că n-o muri dintr-atît. Ce, parcă ei la cîmp se odihnesc ? Trudesc şi ei, săracii! Jânos străbătu ograda, pătrunzînd cu ochii întunericul străveziu.
O umbră parcă se trase după stîlpul porţii, şi în clipa în care o văzu Jânos, Buksi, cîinele, începu să mîrîie încet, apoi să latre tare.
— Cine-i, mă? întrebă tare Jânos.
Umbra se trase întîi după bulamacul gros al porţii, apoi se ivi întreagă între zăbrele.
Silvester, ori cine ? mai întrebă o dată Jânos, şi porni spre poartă.încet, prelung, cel de afară o împinse cu o mînă, în faţa lui. Un om în haine de lucrător, cam ponosite, cum se vedeau în lumina lunii, stătea în faţa lui Jânos. Îşi scoase încei şapca şi rămase tăcut, Cil capul gol, acoperit de păr rar, asudat parcă. Jânos tăcea şi el, aştepta să vorbească celălalt.
— Eu sînt, Jânos. Nu mă cunoşti ?
Glasul, ceva din lucirea ochilor îl făcură pe Jânos să strige, înainte de a gîndi chiar:
— Domnul conte! Contele Baroti Tibor al nostru !

Faptul că se gîndise la el chiar adineauri, după atîta
vreme de uitare, că îl crezuse mort, că se bucurase de darul lui după atîţia ani îi dădu un fel de emoţie şi de duioşie.
— Ia poftim, poftim înăuntru, domnule conte ! Ia te uită cine a venit la noi! Ia intră numa'!
Omul obosit din faţa porţii intră, călcînd greu cu bocancii lui prăfuiţi. La lumina lămpii din bucătărie, Jânos îi recunoscu acum fiecare trăsătură, privirea, zîm- betul, mîinile chiar, deşi erau pîrlite de soare, îngroşate puţin şi cu unghiile murdare.
— Staţi jos, ori, vai de mine, să intrăm în casă! Cum să stăm la bucătărie ?
Privirea obosită a contelui lunecă spre soba încinsă, spre laptele care începuse să fiarbă, apoi se pironi pe vîrful propriilor lui bocanci.
Jânos bănui nelămurit că musafirului îi e foame.
— Ori n-aţi bea o cană de lapte, boierule ? îndrăzni el.
— Aş bea, răspunse scurt, fără culoare, boierul.
— Acum fierbe. De unde veniţi? Ce faceţi în sat? Nici n-am mai ştiut de urma dumneavoastră.
Contele ridică ochii de pe vîrful bocancilor, se uită serios la Jânos, apoi zîmbi. Zîmbetul lui nu mai strălucea ca altădată, dar Jânos, de politeţe, din amintirea obiceiului de odinioară, zîmbi şi el.
— După ce a murit mama — adică de ce s-o iau aşa de demult ? — după ce am pierdut şi circiuma, am găsit de lucru la fabrica de cărămizi. Fabrica de jos, din Făgăraş.
— Tocmai acolo ! făcu Jânos, neştiind ce să spună. Şi aţi lucrat acolo ? La birău ?
— Nu, la cuptor, răspunse simplu contele. Dar m-au dat afară acum două săptămîni.
•— Tulai, Doamne ! Da' de ce ? Lucru greu, sigur, n-aţi ştiut lucra, că de unde să ştiţi ?
— Ba am ştiut să lucrez, dar nu m-am dus o dată două zile la rînd, şi cînd m-am dus, atunci — contele se codi o clipă — ce să-ţi spun ? Am ars cuptorul! Băusem ceva mai mult, de amărăciune, pricepi tu, Jânos ?
Jânos pricepea; cum să nu fii amărît cînd ai fost tu stăpîn la Barotfalva, cînd ai fost tu contele Baroti Ti- bor şi ai pierdut tot, şi ai ajuns muncitor la cărămizi?! Ba încă să fi băut aşa de bine toată tinereţea ta, şi să te laşi tocmai la supărare şi nenorocire ? Şi uite că l-au dat afară din pricina băuturii, acum două săptămîni! Na ! Ce gîndeşti,

se poate parcă la fabrică să bei cînd vrei tu ? Iese pagubă şi te cureţi!
— Şi de două săptămîni ?…
— Vin pe jos încoace. M-am gîndit că pe aici mai cunosc oamenii, îşi aduc şi ei aminte de mine. Poate găsesc altceva. Dar văd că nu-şi prea aduc aminte.
— Cum aşa ? se minună Jânos.
— Am bătut în poartă la Balâzs Anna, mi-a deschis, s-a uitat la mine, m-a cunoscut, şi a închis poarta fără să-mi spună o vorbă.
Jânos plecă el ochii de data asta. Ce căutase contele tocmai la Balâzs Anna, cu care avusese pe vremuri o istorie atît de neplăcută?
— Am bătut la Laci...
— Ei ? Ei ? se grăbi să întrebe Jânos, plin de curiozitate.
— Au ieşit în pragul porţii şi el, şi maică-sa, Piri. Ţineau poarta cu mîna, de parcă aş fi vrut să intru nepoftit, şi se jeleau că n-au nici de unele, că satul e cu ochii pe ei fiindcă au fost la curte şi la cea mai mică mişcare i-ar denunţa la miliţie, că se tem şi să vorbească cu mine. Că n-au văzut pîine de anul trecut.
— Porcii! scăpă Jânos cuvîntul. Crapă ei doi, el cu mumă-sa, cît încape în ei. N-au văzut pîine ?
Privirea contelui se aşezase iar, pierdută, pe oala de lapte, trasă acum la marginea sobei

.Deodată, Jânos pricepu limpede că Omul din fata lui, care spunea că umblă pe jos de două săptămîni, trebuie să fie lihnit de foame şi rupt de oboseală.

— Să vă pun, boierule, masa în casă ! Uite, acu' v-o pun.

— Nu te osteni, Jânos, mănînc şi aici, răspunse grăbit contele.

Cînd veniră acasă Terezke şi Arpâd, Baroti Tibor sfîr- şea masa. In picioare, în fata lui, Jânos îi pusese dinainte tot ce putuse găsi: slănină, o coastă afumată, brînză, lapte, pită. Călătorul mîncase întîi grăbit, mî- nuind uşor furculiţa, cuţitul, pe urmă, încet, aşezat, temeinic.

Copiii rămaseră miraţi în uşa bucătăriei. Jânos îi arătă cu mîndrie boierului, unul după altul, dornic să i se spună că sînt mari, voinici, frumoşi.

Terezke îl privea pe domn cu ochii ei de pisică, bă- nuitori, sfredelitori şi reci, Arpâd zîmbea nedumerit, cu fata lui copilăroasă, niţel sfios şi niţel îngăduitor. De boierul ăsta auziseră ei multe poveşti acasă sau în sat, despre boieri în general iar ştiau multe, dar luaţi aşa, repede, nu se pricepeau nici să aibă o părere, nici să ia o atitudine.

— Terezke, fă patul în casă, domnul conte doarme la noi. Arpâd, adu o găleată de apă, clăteşte ligheanul, domnul conte vrea să se spele puţin.

Terezke şi Ârpâd ieşiră din bucătărie, şi afară, în curte, se priviră o clipă cu înţeles.

„Ce naiba caută ăsta la noi ?" spuneau ochii Terezkei.

„Ei, lasă acu', om vedea noi mîine, o noapte nu-i nimic !" răspundeau ochii lui Arpâd, mai blajini.

Cînd intră în casă, privirea lui Baroti Tibor se lovi întîi de oglinda cea mare, cu ramă de aur. Trecuse prin fata fostului lui conac, în care era acum fierărie, cooperativă alimentară şi casă culturală, fără să-1 priveascâ. Acum, la lumina lămpii cu gaz din cui, în toată odaia lui Jânos nu se vedea parcă decît marea oglindă, care strălucise odată pe peretele salonului lui. Culcat pe spate, cu mîinile sub cap, cu picioarele întinse sub cergă şi arse de oboseală, Tibor vedea un şir nesfîrşit de imagini uitate, îngropate de mult.

O vedea pe maică-sa, Baroti Jolân, cînd era el încă copil, oglindindu-şi fata foarte albă, sub coafura înaltă, bogată, de păr castaniu-roşcat, oglindindu- şi talia, puternică şi graţioasă, aşezîndu-şi pe chip zîmbetul scîn- teietor, care-i şedea atît de bine, cînd veneau musafiri.

Tot în oglinda asta, culcat cum stătea odată cu o carte ilustrată pe care i-o adusese în dar groful Erdely Pâl, înfundat în pernele canapelei cu spătar înalt, zărise pe deasupra spătarului, fără ca prezența lui acolo să fie bănuită măcar, pe același grof Erdely sărutînd-o pe maică-sa, care se lipise strîns cu tot trupul de el, în umbra palmierului din hîrdău, de la fereastră, în vreme ce din odaia cealaltă se auzea vocea tatălui lui strigînd tare : „Pun prinsoare pe un cal!" și ciocnet de pahare. El nu povestise niciodată nimic nimănui, pentru că o adora pe maică-sa, pentru că era foarte mîndru că știe un secret pe lumea asta, un secret pe care nu-l mai știa nimeni. O singură dată se lăudase la bucătărie, față de Laci și Piri, maică-sa, că el știe un secret grozav al mamei lui, dar nu l-ar spune nici mort, și Laci cu Piri rîseseră unul către altul și nu-l întrebaseră nimic. Mai tîrziu, în adolescență, pricepuse că secretul ăsta era cunoscut de toată lumea, poate și de tatăl lui, și nu avusese decît regretul că nu deține numai el taina frumoasei lui mame.

Să fi fost aburită, murdară acum oglinda, sau stinsă puțin de bătrînețe ? Da, își aducea aminte că în ultimii ani, cînd era încă la conac, privirea ei devenise ca a unui ochi bătrîn care începe parcă să se uite înăuntru, în amintire, nu afară, să cuprindă imaginile lumii vii.

Mama povestise că tatăl ei, colonelul în retragere Veszeni Albert, o adusese aici de la Viena, înainte de însurătoarea lui, și pregătise pentru logodnica pe care o aștepta o toaletă în dormitor, cu o măsuță aurită cu picioare subțiri, Louis XV, cu sfeșnice de bronz, și cu ea, cu oglinda, prinsă de perete deasupra unui șal persan. Dar logodnica venise cu alte lucruri ale ei, cu care era deprinsă, cu un scrinișor de lemn de trandafir, cu o oglindă ***Biedeimeier,*** care se legăna pe două picioruțe cafenii, lucioase, ondulate, cu besactelele ei, cu glastrele, și șipurile, și sfeșnicele ei cil ciucuri de cristal. Oglinda in ramă aurită fusese mutată în salon, de unde, de asemenea, se scosese, și se urcase în pod spineta bunichii bunicului și se așezase pianul mare, cu coadă, al tinerei căsătorite.

„In ea s-a oglindit mama cînd era fetită", se gîndi Tibor, dar nu-și putu concretiza de fel în minte chipul mamei lui cînd era fetită, cunoscut bine din portretele pe care le vînduse acum cîțiva ani în bloc unui negustor de postavuri, înainte de naționalizare, negustor care pretindea că e mare amator de pictură veche și care pipăia mereu, cu

grijă, ramele masive, poleite. Mai curînd vedea, privind oglinda, silueta puternică a lui Baroti Jolân în rochiile ei decoltate cînd dansa, la petreceri, oglindită acolo între alte siluete, sub zecile de lumini ale candelabrului aprins de sărbătoare, sau pe el copil, în hăinuţe de catifea, ca „micul lord", cum îi spunea mai- că-sa, fandosindu-se în apele ei sau scoţînd limba cînd nu-1 vedea nimeni.

Da, îi făcuse un dar de preţ acestui Denes Jânos, în nişte condiţii de care nu-şi mai aducea bine aminte. I se părea că fusese cu chef în ziua aceea, parcă a doua zi maieă-sa îl certase de asemenea nechibzuinţă sau se certaseră în parte şi se împăcaseră apoi, pentru că cineva le trimisese nişte sticle de Tocaj, şi totul fusese uitat.

Uite sus, în colţul drept, plesnitura de care îşi aduce aminte. £ra acolo de cînd ştia el oglinda. O dată, la un chef, bunicul aruncase cu o cupă în bunica, care cînta rezemată de pian, pentru că i se păruse că schimbă priviri cu înţeles cu oaspetele care o acompania la pian, un ofiţer venit în vacanţă de la Budapesta. Mama îi spusese povestea asta o dată cînd beau împreună, tîrziu, în noapte, după plecarea unor musafiri.

Apoi contele, obosit de drum, de amintiri, adormi aşa, cu mîinile sub cap, cu lampa aprinsă, şi nici nu auzi cînd Jânos veni în vîrful degetelor să stingă flacăra care consuma fitilul rămas fără gaz. Visă că se afla în cămăruia din dosul birtului acela în care murise mai- că-sa, că ea, Baroti Jolân, în rochie decoltată şi cu trenă, se învîrtea în jurul saltelei puse pe duşumea, pe care tot ea, răpusă de bătrîneţe şi băutură, se căznea să-şi dea sufletul, şi' ei nu se mira de fel că maicâ-sa era de două ori în odaie şi vorbea parcă ea cu ea însăşi. Apoi trecu în circiumă, dar acolo, în loc de rafturi cu sticle şi de mese, erau sfeşnice mari şi oglinzi mari, şi nevasta lui, Erika, alăpta un copil şi turna deasupra lui, cum se toarnă pe morţi înainte de închiderea sicriului, untdelemn şi vin dintr-un pahar cu flori de aur. Lichidul cădea pe dantelele scutecelor, dar Erika turna mereu şi spunea că o aşteaptă afară caleaşca lor cu şase cai şi pleacă acum, peste o clipă, la Viena, să aducă Tokaj.

în bucătărie, pe întuneric, Terezke, culcată pe laviţă, vorbea cu Jânos şi Árpâd, care se băgaseră în patul larg, cu trei tăblii de lemn, lustruite de vreme.

— Şi cît o să stea la noi ?

Lui Jânos nu-i plăcea glasul aspru al fetei lui. Ştia că o poate potoli la nevoie cu un strigăt şi o înjură-tură, dar se codea totdeauna să ajungă acolo. După

asta, ea tăcea, încăpăţînată, cîteva zile în şir, şi lui îi era sufletul amar, dar nu-i vorbea cel dintîi, pentru că un copil trebuie să-şi respecte părintele, şi să-1 îm- bune dacă l-a supărat. Terezke nu-şi cerea iertare, cum făcea el pe vremuri cu părinţii lui, dar, îndrumată pesemne de Ârpâd sau căindu-se poate într-un fel al ei, care nu se vedea pe chip, începea să-i întîmpine dorinţele, să-i facă chefurile rare, pe care i le cunoştea, să-i aducă de la tîrg, cînd se ducea şi ea cu cîteva ouă sau cu unt, struguri — că aici nimeni n-avea viţă — o bucată de peşte sărat, să-i cureţe, de parcă era cine ştie ce zor, straiele de duminică. Pacea se restabilea pe nesimţite, Jânos era iar vesel, şi Terezke, la masă sau la cină, hohotea de răsunau bucătăria şi ograda glumind cu Arpâd, sau cînta cu vocea ei groasă şi adîncă, niţel cam aspră, pînă se lăsa noaptea.

— Păi o zi, două... răspunse el rar.

Nu ştia cît va sta contele, nu-1 întrebase, n-avea cum să-l întrebe, şi nici acela nu spusese nimic. îl poftise să mănînce, să se culce, şi el mîncase şi se culcase.

— Ii eşti dator cu ceva ? întrebă iar, cu vocea ei aspră, Terezke.

— Eu ? şi Jânos iar intîrzie pe întrebare. Pai eu cu ce să-i fiu dator ? Ce i-am luat şi nu i-am plătit ? Nu-i sînt dator. Pămîntul pe care i l-am luat i l-am achitat dinainte de războiu.

— Da' el dumitale nu ţi-o fi dator cu nimic ?

— Apăi că nici el nu mi-e mie. Cît i-am lucrat, mi-a plătit.

— Şi pielea de pe dumneata n-a luat-o, cînd i-ai muncit, ori cînd ţi-a vîndut pămîntul ?

— N-a luat-o, că aşa au cumpărat toţi pămînt de la el, tot pe-un preţ. Adică la şes un preţ, la deal altul, şi jos, la smîrc, iar altul. Da' toţi cam la fel. Nu se tocmea el... Cu Laci ţineam socotelile.

— Dădea ieftin?

— Ieftin ? Ei, ieftin! Care boier dădea ieftin ? Scump, da' luai, dădeai ratele, că n-aveai de un'să iei alt pămînt. Aici, cît vezi cu ochii, pînă la marginea oraşului, şi dincolo, pînă la Tîrnava, tot o fost al lor. A lui şi a mumă-si şi or vîndut cu bucata.

— Da' zilele de muncă le plătea bine ? nu-1 slăbea Terezke.

— Zilele de muncă? tărăgănă iar Jânos. Zilele de muncă nu le plătea mult, da' aşa era preţu. Şi munceai, că aveai nevoie de gologani. Să plăteşti pămîntu, să cumperi o vită ori ceva.

— împrumuturi la el făceai ?

— De bani ?

— De bani, ori de boabe, de nutreț, de cartofi ? Făceai ?
— Păi făceai, da' tot cu Laci vorbeai.
— Şi pe urmă îi munceai, nu-i aşa ?
— Da' lasă-mă să dorm, tu! Ce, o dat strechea în tine?
Terezke rîse înfundat, aspru.
— Păi dacă tot ce-o vîndut şi o împrumutat o fost scump, şi dator nu i-ai rămas, ce faci acum cumetrie cu el ? Ce, ţi-i drag tare ? Ducă-se la Laci, că acela i-o fost aproape, pe cît ştiu!
— Laci i»o închis poarta în nas, na ! Şi el, şi mumă-sa. Şi doar aceia l-or supt, l-or furat cît or putut. Şi lemnu, şi piatra din care şi-o făcut Laci hududaia de casă, de gîndeşti că-i boierească, din curtea lui le-o furat.
— Poate i le-o dat, tată! zise şi Ârpâd, şi parcă în glasul lui se ghicea că zîmbeşte.
— Apăi de dat, boierii n-or dat niciodată nimic, se scăpă cu vorba Jânos. Nu-i om în sat să-şi aducă aminte a fi primit ceva degeaba de la ei.
— Da' matale oglinda? întrebă Terezke, ridicată într-un cot în întuneric. I-ai plătit-o, ori ţi-o dat-o ?
Jânos fu izbit pentru prima oară de gîndul ăsta. De alt dar al contelui nu auzise în viaţa lui.
— Ba mi-o dat-o, zise el încet, că nimic nu mi-o luat pe ea, dar era bat!
Copiii începură să rîdă.
— Spune, tată, i-ei fi făcut vreun bine, ia adu-ţi aminte 1 Ori i-ei fi plătit-o cîndva, în vreun fel. I-ei fi muncit pentru ea !
— Să mă bată Dumnezeu! se jură Jânos. Da' nimic nu i-am făcut şi nimic nu mi-o luat! O şi plîns, m-o şi pupat, dar tare era bat!
— Atunci, tare preteni aţi fost, îl sîcîi Terezke. El ţi-o dat în dar asemenea oglindă, te-o pupat, dumneata îl culci în odaia gătită. V-o legat ceva.
— Ba că l-am văzt din an în Paşte. Ori trecea cu caleaşca pe lîngă mine şi mă vedea, ori nu piă Vedea, orî îl zăream pe pridvor, cu cucoanele, orî la vînătoare cînd mă chemau şi pe mine la gonit. Da' mai mult de „să trăieşti, Jânos", ori „ce faci, Jânos ?" n-am auzit din gura lui, fărnuma' în ziua de mi-o dat oglinda. Şi Jânos suspină, să facă loc la ce avea de spus. După ce-o murit mumă-ta, fată, mi-o dat-o, de mîngîiere adică. L-o împins cucoana să-mi dea ceva, şi el asta s-o priceput. O luat-o din zid şi mi-o dat-o. Aşa i-o vint, că tare era bat!
In odaie se făcu o clipă tăcere. Copiii se gîndeau.
— Şi cît o să stea ? repetă Terezke iar întrebarea dintîi.

— O zi, două, şopti Jânos, la fel ca prima dată..
— Ei, lasă-l să stea, spuse scurt Árpád. E nemîncat, e nedormit. N-o să ne mînce nouă urechile. Doar n-o vrea să rămînă aici, că vede şi el că n-are ce căta. Nu l-am moştenit noi. Da' nici noaptea să-l zvirli în drum, ca Laci, nu poti. S-o sătura şi o pleca.
Terezke tăcu, şi Jânos oftă uşurat. Aşa gîndea şi el, o mînca boierul, o dormi, s-o sătura, şi o pleca. Ce, venea la copiii lui, să stea mai mult? Cum să-l alunge, cînd vine el, boierul, flămînd şi istovit? Păi pe ce saltele, în ce puf o dormit ăsta, ce pui fripţi o mîncat, ce straie moi şi frumoase o purtat... Acum o pleca el !...
Era gata să se cufunde în somn, cînd glasul Terezkei se ridică iar :
— Taică, i-adevărat că Maricka lui Balâzs Peter e fata lui ? Jânos n-ar fi vrut s-o spună şi pe asta, nu că i se părea lucru nefiresc, dar parcă simţea că ai lui, copiii, au să aibă şi aici ceva de zis. Dar Terezke îl îmboldi iar cu vorba : Spune, taică, e fata lui ?
— Balâzs Anna o fost fată frumoasă. O chema Kele- men Anna, după tată-său, care o murit. Contele era tînăr, tare aprins, fără treabă. Venise de la Viena, de la şcoli. Umbla prin sat, n-avea ce face, mergea la vânătoare. Duminica, aşa, de haz, venea cîteodată la horă, adică o fost de două-trei ori, să joace fetele, zicea el, în vara aia. L-or văzt unii, uite, şi frate-miu Istvân, noaptea, pe la pîrîu, cînd era lună, cu Kelemen Anna. Pe urmă nu l-or mai văzt. In iarnă ea o făcut un copil, în curte la boieri se zice că l-o făcut, ori ştiu eu unde. O scos-o de acolo vătafu cu argaţii, o scos-o cu copil cu tot. Aşa zîc oamenii. Pe urmă Kelemen o umblat să facă proces, era cam zărghit Kelemen ăsta, zîcea ca să-i ia contele fata, dar avocaţii cei mari de la tîrg, la care o umblat, nu s'or băgat în pricină cu contele, şi unu mai mic o făcut pace între ei.
— Ce fel de pace, taică?
— Apăi i-o dat contesa Jolân lui Kelemen 50 de florini s-o mărite pe Anna cu Balâzs Peter, şi el o mări- tat-o. Şi pe Mariska o pus-o Balâzs pe numele lui, că-i era dator contesei de cînd intrase cu vitele, că era văcar, în imaşul boieresc, şi-i era frică de daraveri cu ei. Aşa o fost cu Mariska.
— Frumos o fost! bodogăni Terezke. Ei, acu' să se ducă să doarmă la Anna, la Mariska, că sînt neamuri.
Jânos riii mai răspuflâe nimic. Parcă ştiau copiii iui cum erau obiceiurile pe atunci ? De ce nu-şi păzise

şi Kelemen fata, cînd aşa frumuseţe de boier umbla creanga prin sat ? Şi dacă se întîmplase, era contele să ia o ţărancă ? Păi el luase o contesă, ca el! Dar răsuflarea copiilor se auzea acum regulată şi adîncă, şi Jânos scăpă de întrebări şi se cufundă şi el încet în somn fără vise. Numai spinarea îl mai înghimpa din cînd în cînd, ciupită de muşte cum era.

Balâzs Anna nu adormi nici ea decît tîrziu în noaptea aceea. Erau douăzeci şi doi de ani de cînd nu mai vorbise cu contele şi nu se mai întîlnise cu el, faţă în faţă, aproape de tot, dar inima tot îi sărise în piept, ca muşcată de un şarpe.

în casă, în jurul mesei, Peter, Mariska, Domokos, Ilonka şi Manei mîncau în linişte supă de varză cu slană. Nimeni nu auzise, nimeni nu băgase de seamă nimic. Numai ea ştia cine încercase poarta, cine stătuse în faţa ei şi o privise cu ochii aceia negri, aprinşi odinioară, acum întunecaţi, trişti, întrebători.

Şi cînd se băgase în aşternut, îşi adusese aminte, de parcă fusese ieri, de glasul lui ca o muzică, aşa ca muzica de orgă din biserica de la oraş, de îmbrăţişările lui cînd domoale şi blajine, ca de copil răsfăţat, cînd puternice şi sălbatice, de parcă acum trebuia să se sfîrşească lumea şi nu mai era timp de îmbrăţişat. Dar şi mai bine îşi aduse aminte Anna de noaptea aceea de iarnă cu fulgi mari şi rari, în care, înnebunită de dureri, de frică, de ruşine şi de furie, strînsă sub cămaşă cu brîul care stătea să plesnească, fugise la curte. Nu ştia nici ea dacă aşteaptă de la el ajutor sau mîngîiere, dacă se duce să plîngă şi să se roage, să facă scandal sau să moară acolo, în faţa pragului lor blestemat. Nu-1 mai văzuse din toamnă, cînd plecase la şcoală. Se întorsese de Crăciun şi n-o căutase. Venise acum iar, spre primăvară, şi tot n-o căutase. îi ieşise ea în drum cînd trecuse cu caleaşca spre oraş, şi n-o văzuse sau se făcuse că n-o vede.

Argaţii erau în bucătărie. O caleaşcă străină stătea deshămată în faţa grajdului. în salon se vedea lumină multă. Careva cînta la pian, şi prin perdele se zăreau vreo două perechi cum dansează. Anna voise întîi să arunce cu bulgări de zăpadă în geamuri, să le spargă, să urle, să spună la cine ar fi ieşit cum a minţit-o contele cel tînăr, dar degetele îi amorţiseră frămîntînd o mînă de zăpadă, şi din gîtlej nu-i ieşise nici un sunet, îi era ruşine, îi era frică. î'n pîntece o durea.

în dreptul ferestrei trecu chiar el, Tibi ■, ţinea în braţe o cucoană, pe care o legăna, apoi se oprise,

se învelise parcă în draperia de catifea cu cucoană cu tot, şi se apleca peste faţa ei ridicată.
Anna scosese un urlet de durere, şi în acelaşi timp se şi frînsese în două. Nici ea nu ştia dacă uriaşe de ce văzuse, sau de ce simţise în pîntece. Cîinii o auziseră abia acum, şi începuseră să latre. Ea se repezise spre poartă, simţise că nu mai poate ajunge în drum, ocolise casa, intrase într-un coteţ, la nimereală. Cîinii, în lanţ, lătrau mereu. în coteţ era pustiu, mirosea rău, a porci.
— Să-1 bată Dumnezeu! Să-1 bată Dumnezeu ! gemea în gîndul ei Anna, în pat, lîngă Peter, aşa cum gemuse şi blestemase şi acum douăzeci şi doi de ani. Spaima, umilinţa, durerea de atunci nu trecuseră, aşa cum nu sporise ryci dragostea pentru Peter, cel cu părul roşu şi dinţii rari, care tot de douăzeci şi doi de ani sforăia în pat lîngă ea şi cu care avea trei copii.
Contele stătu două zile la Denes Jânos. Dormi, se odihni, se sătură. Jânos era politicos cu el, copiii îşi vedeau de treabă şi-1 salutau în treacăt, .grăbit, cînd îl vedeau în pridvor.
ApOi plecă.
— N-am să uit niciodată bunătatea ta, Jânos ! îi spuse el. Poate că am să mai fiu odată om, şi am să-ţi mulţumesc cum se cuvine. Acum sînt odihnit, mă duc să caut de lucru.
Jânos îl conduse pînă la podişcă, se uită în urma lui şi oftă iar : „Cine ştie, săracu, poate o găsi de lucru şi s-o aşeza!"
— Ciim de-o plecat ? ! îl necăjeau copiii pe Jânos. Nu te-ai purtat destul de bine cu el?
— Ba că-i om cu obraz, nu cum credeţi voi. Ce era să mai stea, ştia şi el că dator nu-i sînt. Da' oameni sîntem, de ce să nu-1 primesc două zile ? Mare pagubă ne-o făcut?
— Şi te-o şi pupat cînd ţi-o dat oglinda !
— Ei, că o ştiut el că mă pupă! Nici cum îl cheamă n-o ştiut, da' îi om, şi cum să laşi omu în drum ? Pă! cum o trăit el!
Iarna veni în anul acela cu zăpadă multă. După ce dealurile fuseseră îmbrăcate bine în ninsoare, rotunjite şi netezite, un ger statornic dăduse un luciu de email întinderilor albe, care nu se mai topeau. Seara, uneori, soarele, care toată ziua fusese ascuns după clăi uriaşe, plumburii, de nori, se ivea în valea dintre Barotfalva şi pădurea de pini, unde apunea, se ivea roşu şi ca desenat de o mînă priceputâ, rotund şi limpede. Atunci zăpada de pe dealuri părea rozlie, încălzită parcă, tot ca un porţelan de netedă, ciuruită numai ici şi colo de picioruşele iepurilor, care lăsau dîre uşoare în goana lor spre izvorul din vale. Cînd se trăgeau

clopotele la cele patru biserici aşezate în cele patru sate dintre cutele dealurilor, la amiază şi la vecernie, sunetele lor se răspîndeau în aerul rece şi clar, peste cîmpiile şi colinele neumbate şi înghețate, ca sub o boltă clădită anume de un zidar priceput, să răsune adînc şi limpede.
înainte de Crăciun, Terezke îi spuse lui Jânos că vrea să se mărite, şi chiar cu cine are de gînd .să se mărite.
Jânos se supără puţin. Flăcăul era bun, în privinţa lui n-avea nimic de spus. îl cunoştea pe Gâbor al lui Ince Tamâs de cînd făcuse ochi; Ince Tamâs era doar un fel de rudă cu răposata nevastă-sa, cu Margit, dar nu atît de aproape ca să fie grea căsătoria, sau să fie nevoie de dispensă; era om aşezat, cuminte, dar uite că Terezke nu făcuse lucrurile după obicei. Venise ea de-a dreptul la taică-său, ri-aşteptase să vină Ince Tamâs cu Gâbor şi cu încă o rudă, două, oameni în vîrstă şi cu'rost şi ei, s-o peţească încet, pe departe, pe urmă să spună deschis de ce au venit, să bea împreună, ca oamenii la peţit, să se înţeleagă despre zestrea flăcăului şi a fetei.
— Păi eşti trulă, fată ? Aşa se face treaba azi, la voi ? De la Gostat ai învăţat asta ? Ori de la Casa culturală ?
Cînd era supărat pe copiii lui, Jânos da vina pe Gostat, unde lucrau din vreme în vreme, sau pe Casa culturală, unde se duceau duminica să danseze sau să joace în vreo piesă. Altfel, era împăcat cu „stăpînirea nouă", cum îi spunea el.
— Păi noi ne cununăm, taică, ori dumneata cu Ince Tamâs ? Uite, n-am venit eu acum să-ţi spun, să-ţi cer voie ? M-am cununat fără voia dumitale ? Ce să caute peţitorii, că noi doi, Gâbor şi cu mine, ne-am înţeles ? şi de Gâbor eram sigură că o să-ţi placă. Ei, dacă ar fi fost vreun netrebnic, era altceva, dar aşa, dacă e şi pe gustul dumitale!
Jânos nu era tare în răspunsuri cînd îl lua Terezke aşa.
— îi face tat-su casă ? Ţi-am făcut eu ţie mobilă ? Altfel, cum ? Cine o mai văzut altfel ?
Pînă atunci, în Barotfalva, adevărat că nimeni nu mai văzuse altfel. înainte de război, de la război încoace chiar, un flăcău nu se însura, chiar de rămînea flăcău tomnatic şi murea flăcău, dacă nu-şi putea sau de nu-i puteau clădi părinţii casa lui. Fata venea cu mobilă, şi de n-avea mobilă, nu se mărita. Nimeni nu cuteza decît aşa, nimeni nu făcea decît aşa.
— Uite că o să fie altfel. Ince are cinci flăcăi, de unde să le facă la toţi case? N-or să stea ca huhu-

rezii, ca Silvester-bâcsi sau ca Domokos-bâcsi, fiindcă n-au de unde clădi. O fost aşa odată, acu' nu mai e.
— De cînd?
—i Uite, de acu', de cînd mă mărit eu. E rău Gâbcr, e trindav, e prost ?
— Nu-i, dar...
— Apăi dacă nu-i, eu îl iau.
— Tu, fată, la şaptesprezece ani latri la tat-tu mai rău decît căţeaua a turbată !
— Nu latru, taică, da' aşa-i drept, aşa-i bine*

— Şi ţie mobilă cînd ţi-oi face ?La ce ?
— Cum „la ce" ? Şi unde ăţi sta ?
— Ce, mă alungi în drum ? N-avem sus, în casa cea mare, două odăi ? Una-i gătită, numa' bună pentru noi.
— Păi casa o moşteneşte fecioru...
— Alaltă odaie. O s-o gătim şi pe aia încet, pe rînd.
— Ce zici tu, Ârpâd ? se întoarse Jânos către flăcăul lui.
— Păi, să se mărite. Şi alaltă odaie om găti-o, cum zice ea. Dacă adunăm, dacă mai lucrăm afară, dacă ne socotim, dacă facem tot satul colectivă, mai tîrziu poate mai facem o casă. Am vorbit eu cu Terezke şi Gâbor, o facem laolaltă, şi o fi ori a lor, ori a mea. O să vedem.
— Ai fi vrut, tată, să mă duc slugă la oraş, ca alte fete, să adun pentru mobilă ? Uite, mie slugă nu mi-a plăcut să mă duc. Ai fi vrut tu ? Şi la cîmp războeai cu Ârpâd? Şi cine vă spăla, cine vă da de mîncare?
Aşa cum le spunea ea, parcă avea dreptate, dar Jânos tot nu se împăca cu răsturnarea obiceiurilor. Auzi, toti de-a valma într-o casă ! Mîine se însoară şi Ârpâd. Vin copiii, ce îmbulzeală o să fie! Da' şi Ince de unde să facă cinfci case la cinci feciori ?
Neliniştit, se dusese să se sfătuiască şi cu frate-su, Istvân. Acela se gîndise şi el, şi, om bătrîn, răspunsese ca Ârpâd:
— Las-o să se mărite. Cum o fost n-o mai fi. Toate se sjchimbă, nu vezi ? Or să mai facă şi ei fo casă, dacă or să muncească toţi trei şi afară. Ba ai să-i mai ajuţi şi tu. Fata fără mamă creşte altfel. Şi azi, chiar toate cresc altfel. Ce, ai s-o pui în lanţ, ca pe Buksi, şi să-i dai drumu numa' la treabă, cînd ai tu nevoie ? Ince Gâbor e băiat bun.
— Şi vine ea, şi-mi spune iaca aşa, în faţă : „Tată, mă mărit cu Gâbor." Fără peţitori, fără să mă pregătească încet!
Aici şi Istvân căzu pe gînduri.
— De, o fi ştiind ea de ce se grăbeşte.
Jânos rămase trăsnit. La asta nu se gîndise. Plecă fruntea, nu mai putu scoate o vorbă şi se duse amărît acasă. Cîteva zilş pu şe putu ujţa la Terezke, de frică
IS

273 să nu-i vină singeie la cap şi să-i pună mîna în plete, s-o dea de pămînt. Nici glasul nu i-l putea auzi fără să nu tresară şi să fugă la coşar, la şură, undeva, cît mai departe. Nu mai mînca la masă cu copiii, cerea lui Ârpâd să i se lase ceva şi pleca tocmai la vremea prînzului şi a cinei. Noaptea se

răsucea în pat fără somn şi se întreba cu ce greşise el, cînd şi cum fusese atît de slab cu fata, de o luase ea razna. Lui Gâbor nici nu-i mai răspundea la bună ziua dacă intra în curte. Terezke îl lăsă într-ale lui, dar într-o zi, intrat în curte fără ştirea lor, o auzi vorbind cu frate-său şi cu Gâbor :

— Păi dacă i-e greu pentru nuntă şi lui Tomâs-bâcsi, atunci s-o lăsăm în vară. De ce să n-o lăsăm ? Ce grabă aşa mare avem ? Ori ţi-e frică să nu-mi placă mai mult altul pîn' la vară ? — şi rîse deschis, tare, cu rîsul ei vesel şi puţin aspru.

Jânos ciulise şi mai tare urechea.

— Ce grabă alta decît au toţi care se iubesc, să iie împreună ? Că altu mai chipeş ca mine nu găseşti tu ! glumi şi Gâbor.

Şi Arpâd spuse împăciuitor :

— Mai întreabă-1 şi pe taica, Terezke, că vezi că-i supărat. Mai fă şi cum vrea el.

Astea nu erau cuvinte oare acopereau o ruşine, grăbită să n-o afle nimeni. Lui Jânos i se luă piatra de pe inimă. De bucurie, uită toate supărările dintîi, cînd aflase de hotărîrea fetei, ca şi cum numai bănuiala asta ar fi fost la mijloc, şi începu, ca omul ce a jignit cu o presupunere nedreaptă, să-i facă toate voile Terezkei şi să se pregătească de nuntă. Lui Istvân avu grijă să-i spună, pe ocolite, dar aşa ca să înţeleagă bine :

— Om face nunta după Bobotează, om face-o în vară, grabă n-avem, dar cu Gâbor o fac, că-i de isprava.

Nunta se făcu totuşi după Bobotează. Fusese masă după cununie acasă la Jânos, fusese a doua Zi acasă la Ince Tamâs, cum era obiceiul, veniseră prietenii părinţilor, veniseră prietenii tinerilor din sat, de la Gostat, din sate vecine, chemase Ince şi lăutari de la oraş, făcuse tortă cu cremă şi Mârcela-neni, venită anume din Cristur, şi toate se petrecuseră cum era obiceiul. Terezke schimbă toată rînduiala din. odaia de sus, mai cumpără nişte scaune şi aşeză în fata oglinzii o glastră, dăruită de Arpâd, lucrată de el în lemn cioplit şi scobit mărunt, pe care o umplu cu ramuri de brad, care se răsfrîngeau tare frumos în oglindă.

Acum Jânos dormea singur în patul cu trei tăblii din bucătărie, şi Arpâd se mută pe laviţa pe care se culca înainte Terezke. în ianuarie, Arpâd plecă la Gostat, la lucru de iarnă. Se pregăteau acolo araci, buţi şi lese pentru primăvară. Cînd era vremea prea rea, Arpâd nici nu mai venea acasă seara, dormea acolo cu încă cinci-şase flăcăi, angajaţi pe iarnă şi ei.

In curte nu se mai auzeau fluieratul şi cîntecul lui, cu care Jânos era atît de obişnuit. De copil, Arpâd,

cum lua o bardă, sau o coasă, sau o furcă în mîini, începea să cînte. Aşa era felul lui.
Singur, Jânos se plictisea seara. Intra în bucătărie cînd se înnopta, la cinci, la cinci jumătate, şi făcea focul. Tinerii, Terezke şi Gâbor, urcau în odaia lor şi făceau şi ei focul, aprindeau lampa. Uneori spuneau: „Da' vină, taică, să mai vorbim", şi atunci se ducea şi el sus. Alteori nu spuneau, şi atunci, fiindcă se făcuse obiceiul ăsta al poftelii, Jânos nu se ducea după ei nepoftit. Cînd venea vremea cinei, Terezke cobora de la ea, fierbea repede ceva, mîncau toţi trei acolo, în bucătărie, şi pe urmă tinerii plecau la ei, şi Jânos iar rămînea singur. Era şapte, era opt, seara tot lungă îi părea.
— Va să zică, la mine e bucătărie, şi la voi salon! glumea el.
— Ba la dumneata e sufragerie, ca la conte, la prete- nul dumitale ! îl necăjea Terezke.
18*
275în serile astea lungi, Jânos se gîndea la toate, îşi aducea aminte de toate. De Margit, cum se luaseră ei săraci, cu ce greutate cumpăraseră cele două pogoane de la boier, vitele de la Mârton, cu ce greutate aduceau acasă o oală nouă, sau un ciur, sau un topor. Cum le încropiseră de încet, şi cum murise Margit cu zile. Cînd fusese el bolnav de stomac, Terezke şi Arpâd îl duseseră numai- decît la doctor, dar el pe Margit o dusese în ceasul al doisprezecelea, că nimeni în sat, afară de boieri, nu se căuta la doctori. Şi aşa cheltuise şi vînduse tot, cu babele, cu rugăciunile, cu nu ştiu ce doctorii de la farmacie ehiar, care ii făcuseră tine o data lui Silvester şi ie cuiii- părase după şfatul lui.
Pe urmă se gîndea la Ârpâd, la însurătoarea lui, care avea să vină şi ea în curînd, la ce fată i-ar plăcea lui, ca tată, şi ce fată te pomeneşti că i-o aduce băiatul.
Şi cînd nu mai avea la ce "se gîndi, se gîndea la boier. La nunta Terezkei fusese un văr al lui, mutat acum după nevastă tocmai sus, la munte, într-un sat, şi povestise că Baroti Tibor al lor intrase acolo, la fabrica de cherestea, intrase ceva mare, la, birău, că avea acum iar haine domneşti, că se bărbierea în fiecare zi şi locuia singur într-o odaie frumoasă, în casa în care stau funcţionarii. Era de trei luni acolo, ba şi mai bine, şi nimeni nu-l văzuse beat.
— Şi-o adus şi ceva mobilă cu el ? întrebase Terezke, cu gîndul poate că acum contele, dacă s-a aşezat, te pomeneşti că vine să-şi ia oglinda înapoi.
— Care mobilă ? Păi nu mai are nimic. O vîndut tot în oraş, atunci cînd o făcut circiumă, îl lămuri vărul.

— Chiar tot ?
— O dus ce-o putut lua în braţe la tîrgul de vechituri, o vîndut cărţile cu cearceaful, aşa, cu bocceaua. Mobila mare o luat-o unu care o pus-o pe tren şi o plecat cu ea la TîrgurMureş. Nu ştiaţi ?
— Ba ceva am ştiut noi, da' n-am fost acolo să vedem. Şi cu toţi banii o făcut circiuma ?
— Cu toţi. Colo, în capătul tîrgului de vite, la bariera oraşului. Am fost şi eu o dată să beau aldămaşu cu unu care îmi cumpărase viţica. El te servea, el curăţa după tine.
— Contele ?
— El, coniele.
— Ţiţ ! Şi cum te servea ?
Jânos ştia povestea asta aşa cum o ştia fiecare om din sat! voise să se ducă şi el la circiuma contelui atunci, cînd o avusese, dar întîrziase, ba cu seceratul, ba cu treieratul, şi pînă să se urnească, contele dăduse faliment. Oamenii ziceau că-şi băuse singur circiuma, de asta o închisese.
— Te servea ca orice chelnăr. Sus, pe pereţi, erau cadrele acelea mari, cu cucoana, răposata, cînd era tînără, cu bunică-su în haine de colonel, cu o vînătoare într-O pădure, numai cadre jur împrejur.
— Va să zică nu le vînduse ?
— Alea le-o vîndut cînd o desfăcut circiuma.
— Aşa e la ei, vînd tot, şi tot le mai xămîne.
— Şi el îţi turna răchia ?
— Ţi-o turna, să mă bată Dumnezeu dacă mint.
— Zici că acu' nu mai bea de loc ?
— De loc. Cît l-o ţine I
Şi Jânos, în patul lui, se întreba cît l-o ţine oare pe Ba- roti Tibor. Focul din sobă arunca pete de lumină pe podeaua măturată, pe tăblia patului, şi omul le urmărea jocul, şi ochii i se închideau. Se mai gîndea aşa, însăilat : om cu rostu lui, o vîndut oasa pe nimic, şi nimeni nu-i vinovat că nu i-o luat-o stătu. Şi bunătate de lucruri, o viaţă putea trăi din ele să le fi vîndut cu bucata ! Uite, acum are şi slujbă, i-ar fi stricat să fie între boarfele lui ? Ce-o fi şi băutura asta ? Şi cucoana, mumă-sa, cică tot beată o murit, că nici nu ştia de-i culcată de bolnavă, ori de băutură!
Intr-o noapte din astea de singurătate, cîinele lătră tare, şi Jânos sări din somn. Umbla cineva prin curte. Omul întredeschise uşa, puţin, cu economie, să nu dea gerul buzna în bucătărie, şi zări pe zăpada albă, sub lumina îngheţată a lunii, o umbră cunoscută. De data asta nu se mai mira, că parcă îl şi aşteptase pe conte, gîndin- du-se atîta la el.
— Intră, boierule ! Intră, că-i legat!

Contele intră. Tremura de ger, mîinile îi erau amorţite, picioarele —- ţepene, faţa — umflată parcă. N-avea palton, n-avea scurtă sau cojoc. Era îmbrăcat în haine nemţeşti, purta la gît un fel de basma, şi pantofii orăşeneşti, plini de zăpadă, păreau mari, bosumflaţi, pe picioarele lui.
Jânos se grăbi să facă focul. Nu ştia ce să-1 întrebe, nu ştia ce să-i dea. Era încă somnoros şi i se făcuse şi lui frig. Boierul se aşeză pe laviţă, şi apa începu să curgă din hainele lui îngheţate.
— Ia, scoate haina, boierule. Trage-te mai lîngă foc. Ce să-ţi dau să mănînci ? Laptele e sus, a luat fata oala cînd s-a dus la culcare, să-1 puie la prins. Ştii că mi-am măritat fata ? Niţică ciorbă de cartofi vrei ?
Boierul dădu din cap că vrea.
— Da' şă fie caldă ! murmură el.
— Te ştiam la fabrica de cherestea... îngtînă Jânos.
Ar fi vrut să afle, dar nu cuteza să întrebe de-a dreptul, cu toate că de data asta îi era parcă mai la îndemînă cu domnul conte.
— Am fost pînă acum vreo zece zile. M-au concediat.
— Te-o fi aflat de origină... şi de, n-au mai vrut.
— Nu, mă ştiau de la început. Mă primiseră şi aşa, dar... m-am îmbolnăvit, am zăcut cinci zile, şi pentru absenţă... nemotivată... Aşa-i acum!
Contele mînca repede şi frumos, ţinînd lingura cu degetele lui lungi, încă amorţite, muşcînd din pîine ca boierii, fără s-o taie mărunt, cum fac ţăranii. Jânos îi mai turnă o farfurie, şi contele tot frumos, tot repede o mîncă şi pe aceea.
—• Niţică slană ? întrebă Jânos.
Contele iar dădu din cap că da, şi mîncă şi slana, boiereşte, luând bucăţelele cu un băţ de chibrit.
— Da' nu pot să te duc în casă, că acolo doarme fata cu bărbatu-său.
— Dorm aici cu tine !
— Aşternutu de pe laiţă l-o luat băiatu la Gostat, Dacă... deh, în pat cu mine dacă vrei...
— Abia o să mă încălzesc şi eu ! murmură iar contele, şi începu să se descalţe.
Cînd fură amîndoi sub cergă, Jânos — lipit de perete, ca să-i facă loc boierului, să nu se bage în sufletul lui, contele — încălzit, ca beat de căldură, începu să vorbească. Jânos nu ştia dacă vorbeşte pentru el, sau pentru sine însuşi, dar îl asculta uimit.
— Sînt un porc, omule, sînt un porc. M-am îmbătat cinci zile în şir, şi m-au concediat. Dar cum să nu te îmbeţi ? Munceşti, munceşti, şi ţi se

ură$te ! Dacă nu muncești, iar ți se urăște ! Toată viața asta e o plictiseală fără fund și fără rost... Crezi c-am venit de acolo de-a dreptul aici ? Nu, am încercat să mă duc la ne- vastă-mea, la contesa Erika, la Tîrgul-Mureș. Contesa Erika e vînzătoare acolo într-o cofetărie. Fetițele mi-au crescut mari. Una e la o școală, și cealaltă lucrează la un coafor. Ele m-au uitat, pentru că nu m-au văzut de cînd erau mici. Dar Erika, ea putea să-și aducă aminte mai bine de unele zile... Știi tu, Jânos, cum am adus-o eu la Barotfalva ? Am adus-o cu caleașca cu șase cai din oraș, de la gară pînă în sat. Și cînd am ajuns la poalele dealului pe care e capela ridicată de străbunii mei, am luat-o pe brațe și am suit dealul cu ea, ca să nu-și osteneacă picioruşele și să nu-și moaie pantofii în nisip. Și tot în brațe am coborît-o. Puneam un genunchi în pă- mînt cînd îmi cerea ceva și-i sărutam vîrful pantofului.
Jânos își ținea răsuflarea de mirare. Auzi, auzi, ce drăcovenii !
— Și am dat-o afară, Jânos, am dat-o afară ca pe un cîine, cu copiii în brațe. Nici caleașca nu i-am dat-o s-o ducă la gară. A trebuit să ia căruța lui Ince. Venisem de la război, nu-mi mai plăcea, n-o mai iubeam. Cunoscusem acolo o nemțoaică, ah, ce femeie ! O tîrfă și ea, dracu s-o ia ! Nu mai puteam s-o sufăr pe Erika !... „Numai fete mi-ai făcut — i-am spus — du-te, ara să aduc una să-mi facă băieți... Fată mi-a făcut Kelemen Anna, fată mi-a făcut Berta lui Erdesz, fată mi-a făcut sora popii din Cris- tur, fete mi-ai turnat și tu ! Du-te, ?ă nu te mai văd!" Ba mi se pare că am și bătut-o, Jânos. Am rugat-o pe urmă să se întoarcă, și n-a mai vrut. M-a lăsat singur și nenorocit, cu biata mama, Dumnezeu s-o ierte, să ne bem amarul singur. Și acum, uite, am bătut la ușa ei, venise seara de la cofetărie, fetele erau acasă, în fundul odăii mirosea a cafea, a pîine prăjită, eram lihnit de foame, i-am spus: „Iartă-mă, Erika!" Și ea mi-a răspuns: „Du-te la sora popii din Cristur", și m-a împins afară, și a închis ușa. La sora popii din Cristur! Așa mi-a răspuns ! A uitat, zilele cînd o iubeam. Își aduce aminte numai cum am dat-o afară, ca un porc. Că sînt un porc, Jânos, asta e. Și pe urmă m-am îndreptat spre sat, încoace adică. Am vîndut pe drum scurta, am vîndut căciula și cizmele, uite, am căpătat pantofii ăștia pe ele și două sticle de rachiu. Contele tăcu o clipă și începu iar : A.m vîndut și mănușile. Cine nu poate trăi fără mănuși ? Auzi, Jânos, mama avea o cutie lungă, de lemn de trandafir, plină cu mănuși lungi, albe, galbene, roz, albastre, negre, moi ca blana de pisica, parfumafe, mătăsoase, fieschicfearti cutia și

mă jucam cu ele, îmi mîngîiam obrazul cu ele, pentru că erau catifelate şi miroseau a violete. Ţi-aduci aminte de mănuşile mamei ? Ce să-ţi aduci aminte, că pe vremea în care eu aveam poneii mei şi trăsurica mea, pe măsura mea, tu te bălăceai sub pod, cu alţi ţără- nuşi ca tine, în cămăşi lungi, fără nădragi, şi vă uitaţi la mine, pe jumătate ascunşi în bălării şi mocirlă, ca la o arătare. Eu stăteam pe cerdac, beam mazagran, şi voi îmi greblaţi aleile cu cămaşa lipită între spete de sudoare. E, Jânos, Jânos, s-au schimbat vremurile. Parcă mi s-au mai dezgheţat picioarele, stai să-mi lipesc şi spatele de tine, că parcă e un ţurţure tot. Jânos, dormi ? Nu ? Ei, să ştii de la mine că dormi cu un porc care face praf pe ce pune mîna. La Viena, la institut, profesorul diriginte îmi spunea : „Domnule conte, mai multă seriozitate, vă rog plecat!" Degeaba m-a rugat el plecat. Jânos, dormi ? Ştii tu de ce am plecat de la tine data trecută după două zile ? Nu ştii ? Pentru că nu-mi plac ochii fetei tale. Ochi care te înfruntă. Cînd eram tînăr, tocmai ochi din ăştia îmi plăceau, pentru că mă înfruntau ca pe un bărbat, şi voiam să-i spun, şi-i spuneam. Dar fata ta, Erzsi... Nu Erszi ? Terezke, da, Terezke, mă înfruntă pentru că sînt bătrîn şi sărac. O femeie să te înfrunte pentru că eşti... nu, asta nu merge. Bărbaţii sînt altceva, oameni ca mine, dar femeile, vezi tu. Jânos, femeile nu sînt oameni. Pricepi ? Jânos, n-ai niţel rachiu?

Jânos, care dădea să aţipească, tresări şi se sperie. Asta mai lipsea acum, să scoată rachiul din cotlon, şi contele să se îmbete ! Ce-ar fi zis Terezke, ce-ar fi zis Gâbor ? Şi el, contele, cine ştie ce isprăvi ar fi făcut ? !

— N-am, boierule. N-avem, s-a isprăvit tot la nuntă.

— N-ai ? Bine ! Adică mai rău nu se poate !

Jânos avu o clipă impresia că boierul vrea să se scoale din pat, să plece poate, fiindcă nu era rachiu în casă. Il apucase rău, pesemne ! Dar contele se foi de vreo două ori, coborî un picior pe duşumea, se înfioră de frig, îl trase înapoi şi se cuibări iar în spinarea lui Jânos.

— Frumoasă oglindă ţi-am dat, Jânos ! O mai ai, da. o mai ai ?

—- O mai aiii, sigur, suflă el cu inima cît un purice, l-d fetei, de zestre. „Te pomeneşti că mi-o cere înapoi!" se gîndi el.

— S-o stăpînească sănătoasă ! zise boierul, şi Jânos se linişti niţel.

Ii era tare somn. I se păru o clipă că boierul îngînă un crîmpei de cîntec, apoi îşi zise că a început să viseze, şi adormi de-a binelea.
A doua zi, Terezke şi Gâbor făcură ochii mari cînd văzură musafirul din bucătărie.
— Na, a venit contele, că-i e tata dator! El 1-a plătit, şi taica nu i-a muncit! rîse Terezke. Al dracului ţăran taica, ce chiul mai trăgea la boieri! Sau fiindcă 1-a pupat atunci ?
Contele sta tăcut, serios, lîngă sobă, se dădea politicos la o parte cînd Terezke gătea ceva, şi nu ieşea de loc în curte. Nu vorbea de loc cu ea, dar cu Gâbor încercase un crîmpei de conversaţie :
— Ce mai face tatăl dumitale ? Eşti al lui Ince Tamâs, mi se pare. Parcă aşa mi-a spus Jânos.
— Munceşte, că la noi, la ţărani, şi iarna e destul de făcut.
—• Parcă eraţi copii mulţi! Sau... nu mai ştiu... două fete ?
— Sîntem cinci fraţi.
— Da, da. Cinci. Ince lucra la mine, pe moşie. Om cumsecade, mi-aduc aminte. Şi voi aţi cumpărat pămînt de la mine, nu-i aşa ? înainte, ori după războiu ?
— înainte.
Contele tăcu. Dacă Gâbor era scump la vorbă, era şi el. Numai cu Jânos, seara, avea ce vorbi.
— Mare scîrnăvie e Laci ăsta ! Voi vă împăcaţi cu el ?
— Apăi lui nu-i bine să-i spui decît bună ziua, şi să treci în drumul tău. Orice ai scăpa în faţa lui, se umflă şi ajunge pocit la capătul celalt al satului, i se dezlegă limba şi lui Jânos. Spui că s-o îmbolnăvit femeia lui Istvân, cumnată-mea adică, el răspîndeşte că tu ai spus şi chiar te-ai jurat că femeia lui Istvân zace fiindcă a mîncat prea mult şi că-1 duce de rîpă pe bărbat-su cu mîncarea. Aşa-i el, Laci, de cînd îl ştiu. Miere îi curge de pe buze cînd îţi vorbeşte, şi cum ai întors spatele, auzi că te-a beştelit.
— Mama, săraca, spunea : „Laci e aur la casa noastră. Cum ne iubeşte el, nu ne iubeşte nimeni." Şi caseta cu bani o ţinea el. Ştii, Jânos, cred că mama n-avea instinct. Nu, nu vreau să-i fac nici un fel de nedreptate lui Laci, nu cred că plătea vreodată mai mult decît stabilisem împreună cu el, nu cred că dădea vreun împrumut din cămara sau hambarul nostru vreunui ţăran, dar pentru el cred că a luat cu amîndouă mîiinile. Era cu ochii pe ţărani, raporta tot ce făceau ţăranii, dar ce făcea el, numai Dumnezeu ştie.

— Apăi, că numai Dumnezeu ştie ! întărea Jânos, care ştia şi el, nu numai Dumnezeu, aşa cum ştia tot satul ce „aur" fusese Laci la casa boierului.
— Măi Jânos, ce crezi tu, Laci o fi avînd rachiu ?
— Eu ştiu ?
— Ce-ar fi... că nu eşti certat cu el, să te duci să-i ceri ?
— Lui Laci ? Nu pot, boierule. Lui nu-i cer eu nimic.
— Dar frate-tău, Istvân ? El n-are ?
— Istvân n-are.
Contele oftă şi se culcă.
Terezke, după vreo trei zile, începu să mîrîie :
— Taică, dacă ai deschis otel/să ştim şi noi.
— Se duce, se duce azi-mîne.
— Dar la ce-a venit, l-ai întrebat ?
— Era ostenit, o fost bolnav...
—• Alte rude, afară de dumneata, nu mai are ? Vreo oglindă, ceva, n-a mai dat la nimeni ?
Jânos tăcea. Gâbor, ca om nou în casă, nu spunea nimic. Nu mai intra de loc în bucătărie, şi seara nu-1 mai pofteau, nici el, nici Terezke, pe Jânos în casa de sus, îl lăsau cu „pretenu" lui.
— Ce are taică-tău cu boierul ? o întrebă el într-o seară pe TeTezke.
— Uite, îi vine aşa pe cap, cu nepusă masă.
— Vezi, Terezke, am mai auzit eu de boieri din ăştia scăpătaţi care învîrtesc nu ştiu ce pe la oraş, daraveri politice împotriva regimului, şi bagă şi ţăranii în bucluc.
Terezke rîse cu hohot:
— Ăsta ? Ăsta vine după un cuicuş, după pită. Nu-1 vezi că e trîntor ? Şi nici tata nu-i copil mic, să-1 lege ăsta la gard. Crezi că a uitat că pe vremea cînd era boierul la conac, şi el la plug, nu-1 poftea să doarmă în pat cu el ?
— Atunci, el de ce-1 culcă în patul lui ?
— E bleg de bun ce e, Gâborka dragă, e bleg. I-e milă şi-i e ruşine să-1 alunge.
— Atunci, se vede că i-o fi făcut vreodată vreun bine.
— Bine ? Pe dracu ! Ăsta n-o făcut bine la nimeni. Adică să "frezi, i-o dat oglinda asta. I-o dat-o degeaba şi l-o şi pupat. Şi taica nu poate uita.
— Ei, păi pentru oglindă o stat destul. Atîta dar a făcut în viaţa lui, la altcineva n-am auzit să mai fi dat ceva. Stă şi el să împlinească oglinda.
Intr-o zi, la prînz, veni şi Árpád de la Gostat. Lui îi veni să rîdă cînd îl văzu pe conte în bucătărie. Se uita la taică-său cu coada ochiului şi nu spunea

nimic, aştep- tînd să vadă ce are să-i îndruge Jânos.
Terezke însă rosti domol şi rar :
— Ţi-ai adus aşternutul, Ârpâd, că nu-1 văd!
— L-am mai lăsat acolo, fiindcă mă întorc peste cîteva zile.
— Atunci, cum ăţi dormi toţi trei în pat ?
Nu spuse mai mult şi plecă în casă.
Contele se ridică încet din dosul sobei.
— Dragă Jânos, îţi mulţumesc pentru găzduire, te-ai purtat ca un frate. N-am să uit niciodată...
Voi să plece pe loc, dar Jânos, ruşinat niţel de purtarea Terezkei, îl rugă stăruitor să mănînce întîi, că uite, ciorba chiar clocotea.
Contele însă se încăpăţîna şi el, nu voia în ruptul capului, se scutura ca de un lucru cu totul nepotrivit şi se grăbea, de parcă era aşteptat.
— I-ai măcar pe ăştia, boierule ! se rugă Jânos cu o pereche de ciorapi groşi în mînă.
Contele plecă fruntea, nu se mai uită în faţa lui Jânos, trase ciorapii peste cei cîrpiţi, subţiri, pe care-i avea, puse peste ei pantofii mari, umflaţi ca nişte broaşte moarte, şi plecă

.Şi Jânos oftă uşurat după plecarea lui. Era şi el mai în voie, cu copiii lui, cu patul lui, eu toate obiceiurile, pînă acum stînjenite. O dată un om la masă nu înseamnă mare lucru, dar cinci zile în şir, la toate mesele, începe să se simtă. Pîinea care ţinea zece zile se sfîrşise în şapte, slana scăzuse în ladă, că tare-i plăcea contelui slana !
Terezke mergea la secerat în rînd cu bărbaţii din casa ei, cu toate că pasul ei apăsat se făcuse greoi şi răsuflarea i se scurtase. îşi ducea greu pîntecele mare, şi la şapte luni era oa alte femei în ajunul naşterii. Nu voia însă să se lase doborîtă de sarcină, pentru că se făcuse grîu mult şi bun, şi pe cele două pogoane ale lor, ale lui Jânos adică, şi pe cele două aduse de Gâbor.
Secerau de trei zile, şi ar mai fi fost încă una, cînd se porni ploaia. Cerul se închisese tot, de parcă pe căuşul acela dintre dealuri ar fi pus cineva un capac mare de plumb. Era la vremea prînzului, şi nu se îndurani să plece acasă. Cine ştie, ploaie de vară, poate că norii aveau să se ducă aşa cum veniseră, şi n-avea să le ră- mînă decît să desfacă clăile şi să întindă iar snopii la uscat. Se traseră sub un copac, cu oala de cartofi cu slănină între ei, şi mîncară încet, cum nu se mănîncă de obicei la secerat, pentru că aveau timp. Lîngă ei, tot sub copac, se adăposti şi Laci, care avea holda alături de a lor, şi îşi mîncă şi el bucata de pîine cu doi cartofi fierţi.
— Eu la secerat mănînc uşor, ca să fiu uşor ! zise el zîmbind. Ce trebuie să cari oiale, să te îndopi cu carne şi ciorbă şi varză ? Omul care mănîncă puţin, îmbătrîneşte încet.
— Asta-i drept! rîse Arpâd. Uită-te la mine, ce tare am îmbătrînit.
— Să ştii că nu arăţi prea bine, stărui mieros Laci. Adică nu vreau să te supăr, dar eu la vîrsta ţa, uite, să-ţi spună Jânos, eram mai proaspăt.
— Că mîncai la bucătăria contelui! tăie scurt Terezke.
— Eu ? La bucătărie ? Vai de mine ! Niciodată n-am primit un capăt de aţă de la ei! Le-am dat aşa, cîte un sfat, cîte 'O părere, dar nu m-ati ascuitat niciodată, şi de asta s-au nenorocit! Ce faci, Gâbor, bei apă ? Ascultă-mă pe mine, apa la masă nu-i sănătoasă I Uită-te cum arăt eu, nu beau apă niciodată cînd mănînc.
Prin frunzişul stejarului începură să se cearnă picături.
— Mi se pare că ploaia asta n-o să stea atît de repede. Ce-ar fi, copii, să mergem acasă ?

— Acasă, Ârpâd ? Ascultă-mă pe mine, în zece minute se înseninează. Ce să pierdem vremea ? Hai să vă povestesc ceva. Ori ştii, Jânos, că tu îl vezi des pe domnul conte?

Nu, Jânos nu ştia ce voia să povestească Laci, pentru că din iarnă nu-1 mai văzuse pe domnul conte.

— S-a însurat!

— Ei!

— Ptiu, trăsni-l-ar! scuipă Terezke. Cu una care îl ţine ?

— Eu nu cred să-1 ţină ! dădu din cap înţelepţeşte Laci. Mi-a spus un om de la Zetko, care 1-a văzut la oraş, la gară, unde intrase la descărcat lemne. A cunoscut acolo — o fată să-i spun ? cucoană să-i spun ? Se zice că a fost dansatoare cînd era localul lui Szekely cu muzică, în timpul războiului. Dansa acolo, pe scenă, la local. Acum da în cărţi, da în ascuns, că nu-i voie. Da în cărţi la cucoane scăpătate. Şi contele a luat-o de nevastă.

— Ii dă toată ziua în cărţi să-i spună dacă i se întoarce norocul ? glumi Ârpâd.

— Ori îi dansează, să nu i se urască ? întrebă şi Gâbor.

— Ce-i face, nu ştiu ! rosti aşezat şi dulce Laci. Ea spune că-i de la Budapesta, fată de căpitan, dar oamenii care o ştiu de mult zic că a adus-o un neamţ, în timpul războiului, din Arad, de la o casă... ştiţi... să mă ierte **Terezke.**

— Ei, or fi vorbe ! ridică Ârpâd din umeri.

— Vorbe ! Şi eu cred ! Vorbe trebuie să fie, dar v-am spus şi eu ce povestesc oamenii. Că oamfenii... ei, oamenii ! fu de părere şi Laci. Tu, Jânos, ţi-aduci aminte de bătrînul, fratele cucoanei, a Jolânei, de contele Ferenc ?

— Parcă, unul care abia se tîra prin grădină, cu o haină, aşa, lungă, pe el, o haină ca un antiriu de catifea albastră. Phi, că de mult l-am uitat şi mi l-ai adus tu âminte, Laci! Eram mic cînd îl cărau pe asta doi oameni eu un jilţ în grădină. Noi ne uitam prin gard cum fuma şi adormea, şi-i cădea pipa pe piept.

— Ei, da, contele Ferenc, ăsta, ziceau ei, cînd eram eu la curte, că adusese în odaia aia plină de cărţi... Ştii odaia aia cu cărţi, de jur împrejur ? Nu ştii ? Ei, ăsta adusese acolo nişte cărţi grozave, vechi, pe care le-a vîndut pe urmă Tibi, separat, nu cu celelalte, la piaţă, tot cărţi scumpe ! Şi tablouri adusese din Paris, ori —- ce ştiu eu ? — de la Viena, şi spuneau toţi că e tobă de carte. El a dat, în 1905, trei pogoane la trei ţărani, din partea care

era a lui. Şi zicea că o să mai dea, cînd s-o întoarce iar, că pleca în străinătate, că o să dea şi mai mult. Da' s-a întors cu nevastă, şi a uitat de ţărani. A venit cununat de acolo, cu una — cică era frumoasă şi mare ca un cal de rasă, şi o adusese de departe. Tot dansatoare era şi asta. A stat ea ce-a stat, şi a vrut să se ducă, se săturase pesemne de el, şi de conac, şi de sat, şi de cum- nată-sa, care era boieroaică, nu ca ea. Da' Ferenc n-o lăsa, că o iubea rău de tot. Şi uite că începe contele Ferenc să doarmă, să doarmă, să doarmă, frate, că nici la masă nu-1 puteau trezi. Şi nu intră odată contesa noastră, asta, Jolân, în odaia lor şi o prinde pe aia cum îi turna contelui ceva în paharul cu apă? Şi o pune să bea în faţa ei, pune mîna pe vătraiul de la sobă, îi arde una, ia cheia de la uşă şi o pune să bea. Şi doarme şi cumnata, doarme nevasta lui Ferenc, de n-o mai poate scula.

— Taci, tu !

— Aşa -o fost, dragă. Şi cînd s-o sculat, o mai bate Jolân o dată, dar bărbatu-său o apăra. Era mort după ea ! Pînă la urmă zice că s-au bătut contele Ferenc şi cu contesa Joflânka de s-au învineţit, dar ea era mai tare, că el tot somnoros, muiat, era.

— Şi o gonit-o ?

— Aş, o fugit singură. O fugit cu un lăutar de la Odorhei, de la un chef. Şi contele Ferenc tot somnoros a rămas, şi o plîns-o pînă o murit. Contesa Jolânka umbla să-1 despartă, o fost la episcop, o fost la Papa.

— De ce să-1 despartă, dacă ea tot fugise ?

— De frică să nu moară Ferenc, şi partea lui să-i rămînă ăleia, cu lăutarul ei eu tot. Dar cînd o venit episcopul aici, la ei — că 'O venit episcopul în sat anume pentru treaba asta —, Ferenc i-o spus că el nu se desparte, că-şi aşteaptă nevasta napoi. Şi Baroti Jolân o rămas de ruşine.

— Şi i-o rămas ei partea lui ?

— Nu i-o rămas, tot lui Tibi al nostru i-o rămas, că pe ea o omorît-o lăutaru ei. O omorît-o la o nuntă, cu un cuţit, că o prins-o cu alt lăutar, din tarafu lui. Mult o plîns-o atunci Ferenc !

— S-o fi plîns adică, dobitocul ? se înfurie Terezke.

— Păi dacă o iubea! zîmbi galeş Laci, Sînt oameni buni, iubitori! Săracii! Se mai certau între ei pentru avere, dar tare ţineau unii la alţii! O dată cică tatăl Jolânei, contele Albert, ar fi tras cu pistolu în frate-său, Geza, pentru nişte bani de aur.

— Da' sora Jolânei, aia care a murit tînără, de-i zicea „sfînta" ?

— A, contesa Rozali ? Venise de la maici, umbla prin sat cu leacuri scumpe pe la femei, pe la copii. Le dădea degeaba. Voia să se călugărească. Aia era bună ! O murit de oftică, săraca. Avea douăzeci şi cinci de ani. O zăcut în grădină pe un fel de pat, pe urmă or dus-o în altă ţară, la munte, dar tot o murit. Da, „sfînta" îi spuneau oamenii. Nimeni n-o auzit decît vorbă dulce din gura ei.

— Păi dulce vorbeau şi ai noştri, Tibor şi mumă-sa. De vorbit vorbeau frumos cu omu !

— Da, aşa-i! Vorbeau frumos I

Ploaia se înteţise rău.

— Nu mai e de stat! ll întrerupse Gâbor pe Laci. Uii- taţi-vă, au început să se lipească hainele de noi. Hai acasă !

— Da, da ! se grăbi Laci. Hainele ude se strică mai repede !

— Păi ziceai că se însenină, Laci-bâcsi!

— Cînd norii vin de colo, vorbi dulce Laci, de parcă niciodată nu susţinuse altceva, atunci ţine pînă sara, poate chiar şi noaptea.

în adevăr, plouă toată noaptea, o ploaie deasă, duşmănoasă. Plouă şi a doua zi. Pămîntul se săturase de apă, drumurile erau înnoroiate, de la deal veneau pîrîiaşe mici, care se uneau în vale şi făceau şuvoaie pe cîmp, miriştea era înecată, şi ploaia tot nu contenea. Pîrăul care tăia satul jucînd cînd de-o parte, cînd de alta a drumului, crescuse, bolborosea cafeniu şi iute. După trei zile de ploaie pîrăul luă toate punţile şi începu să care crengi, trunchiuri, să rupă malurile. Gâbor alergă la ogor cu un sac în cap, cu picioarele goale şi se întoarse negru la faţă. Căpiţele de grîu începeau să plutească pe apă, două fuseseră chiar luate din locul lor, nu le mai vedeai urma.

— Ce să facem ?

— Păi ce se poate face ? Stai şi te uiţi cum ţi le ia.

— Să mergem acolo cu căruţa, să aducem acasă ce putem ?

— Cum să mergi ? Pînă acolo te înfunzi în tină, îşi nămolesc bivolițele picioarele, şi chiar să zicem că răzbeşti şi încarci ce poţi, îţi putrezesc acasă, în şură.

— Aşa e !

Peste încă o zi de ploaie cu găleata, se auzi că jos, în vale, Tirnava luase două case de pe mal. Cineva văzuse venind pe apă, din sus, o saltea, altul văzuse un coteţ cu porc cu tot. Un om venit călare de la Gostat, ud pînă la piele şi grăbit, chemă flăcăii, care veneau de obicei acolo la lucru, să facă nişte şanţuri de scurgere în jurul ariei, poate s-o mai scăpa ceva.

Care poate la ogoru lui să facă aşa ceva ? se jelea Jânos. Acolo sînt mulţi, dar aici ? Să ne fi înţeles, poate, tot satu... Ştiu eu ? Cum să te înţelegi, cînd fiecare se gîndeşte numai la al lui ? Şi ogoarele — unul la răsărit, şi unul la apus... nici n-ai putea! Terezke nu mai scotea o vorbă. Faţa i se acoperise de pete cafenii, îşi ducea greu pîntecele din bucătărie în casa de sus şi de acolo iar în bucătărie, şi cînd tăia pîine, mîna îi tremura. Era ultimul grîu, mai avea făină pentru un cuptor, şi gata ! Adunase ceva bani, laolaltă cu Gâbor şi Árpâd, din lucrul bărbaţilor la Gostat, din şervеţelele de cînepă ţesute de ea, din ouăle şi untul vîndut, din zilele muncite de Árpâd pe la vecini, şi cu banii ăştia voiau să-i plătească prima rată unuia de la deal, care-şi vindea casa veche, o desfăcea adică, şi lor le dădea lemnăria în rate. Acum trebuia să se lase păgubaşi de lemnul ăsta de casă şi să ia grîu, că alta ce aveau de făcut ?

După zece zile, ploaia se opri. Pe cîmp, care arăta ca o mlaştină nesfîrşită, nu se mai vedea nici urmă de căpiţe. Orzul, netăiat încă, era şi el înecat, culcat în noroi, scuturat. Oamenii se uitau la soare, se întrebau dacă s-a aşezat acolo cu temei, sau are de gînd să se facă iar nevăzut, ca iarna, aşteptau să se mai zvînte pămîntul, ca să vadă dacă din porumb şi din cartofi se mai putea alege ceva. Aerul se dezmorţea încet, ca primăvara. Căldura nu cuprindea deodată pămîntul, venea greu, ca în aprilie, serile erau reci, dimineţile — reci, şi umezeala din case, din haine, din oase încă nu trecuse.

Femeile scoseseră preşuri, saci, cergi pe prispe, pe garduri, să le usuce, aşa pătrunsese umezeala în toate casele, aşa adusese fiecare apă şi tină cu picioarele şi-şi murase saci şi ţoale, alergînd cu ele în spinare, de la casă la grajd, de la grajd la bucătărie. Satul tot arăta pestriţ şi zdrenţăros de atîtea fleanduri spînzurate.

Cînd se zbicirâ drumurile, Jânos ieşi la cîmp, să scoată nişte cartofi, dacă mai avea ce. Acolo, la ogor, bleste- mînd şi ocărind singur cuiburile pe care le găsea putrezite, se întîlnî cu Balâzs Anna, care scotea şi ea cartofi cu Mariska.

— Ai găsit ?

— Da' bată-i, că mai toţi or putrezit. Sus, pe ponor, une-i mai povîrnit, o mai fost ceva, da-n vale, unde pusesem mai mulţi, prafu s-o ales. Bagi mîna să scoţi cartofu, şi trec degetele prin el ca prin baligă.

Mariska, mare ca maică-sa, ti^peşă, cu mijloc subţire şi picioare lungi, îşi dezlega şi-şi lega

basmaua, întunecată. Fața ei brună, cu piele netedă și curată, cu oase subțiri și sigure, ochii ei negri, tăiați prelung, strălucitori și sprincenați, păreau încremeniți în tristețe adîncă și grea. Jânos se uită la ea și-și mută repede privirea pe maică-sa. Prea i se păru că seamănă cu contele și-i era nu știu cum, greu parcă, pentru prima oară în viața lui, să se uite în ochii cuiva din sat. Tocmai el, la care

19*- Limpezire contele se -adăpostea... Nu că... doar asta era poveste veche... dar așa, uite... nimeni nu l-o primit în sat, numai el s-o găsit! Anna l-o gonit, și cum era să nu-1 gonească ?

Coborîră toți trei spre sat, văitîndu-se pe rînd, cînd Anna, cînd Jânos.

— Eu asemenea ploaie nu-mi aduc aminte, de cînd sînt eu, să vie în miez de vară.

— Da' nici eu, că-s mai bătrîn decît tine.

— La Gostat or scăpat ceva, ce zice Árpâd ?

— Or scăpat atît că nu l-o luat apa, acu', de s-o mai alege ceva cînd s-o usca, om vedea, c-o încolțit. Și or mai scăpat ce-o,r băgat în studolele alea mari, că au loc în studole. S-or dus pe cîmp cu tractoarele, cînd ploua mai tare, și or cărat acasă. Cu tractoru nu te înfunzi, nu-i cum îi cu vita.

Mariska tăcea.

Cînd ajunseră jos, la troiță, înainte să intre în sat, se întunecase aproape. Jânos se opri să-și lase în jos marginea nădragilor, pe care o suflecase la cîmp, de frica noroiului. Se opriră și femeile, să-1 aștepte.

Atunci, de pe poteca îngustă care se rupea din drumul mare și furișată pe sub copaci, pe malul rîului, ajungea mai repede decît drumul la oraș, ieși un om. Era la doi pași de ei; făcu și acești doi pași, și le stătu dinainte. Aplecat cum stătea, Jânos nu-1 văzu cel dintîi. Il văzu Anna, care se înțepeni o clipă toată, se întinse parcă spre el să-1 privească în ochi, deschise gura, nu rosti nimic, apoi se suci în loc și o apucă repede spre sat, fără să scoată un cuvînt.

— Unde alergi, maică ? întrebă uimită Mariska, și glasul ei adînc și catifelat răsună pentru prima oară în seara aceea, răsună tare ciudat în urechile lui Jânos.

— Jânos, aș vrea să-ți spun o vorbă.

— Păi spune, domnule conte i îngăimă Jânos.

Aș vrea... da, am să-ți spun o vorbă ! — și contele se uită încruntat întîi în urma Annei, apoi la Mariska

.Mariska îl privi şi ea, îşi pironi ochii negri pe el, sfredelitori, îl măsură din cap pînă-n picioare, de la părul rar, sur la tîmple, de la cămaşa cu pătrăţele verzi şi galbene, deschisă la gît şi niţel murdară, pînă la sandalele sfiorojite, ridică uşor din umerii ei iargi şi rosti cu acelaşi glas, glas adînc şi cald, cu mare linişte :

— Noapte bună, Jânos-bâcsi.

Contele se uită şi după ea, tot repede şi încruntat, şi întrebă :

— Asta-i fata cea mare a Annei Kelemen ?

— Da, e Mariska.

— Aha ! Uite, Jânos, de ce-am venit la tine. Mi-am lăsat soţia în oraş, la cooperativă... înţelegi... mă aşteaptă. Am venit la tine, că te ştiu om cuminte. Am nevoie de bani!

— Bani ? se sperie Jânos, şi nu-şi dădea seama dacă e aşa de speriat de cererea asta neaşteptată, sau de întîl- nirea dintre conte şi Anna, de felul în care se purtase contele cînd aflase că fata de .adineauri e fata lui. Se purtase adică ? Nu se purtase de loc, în nici un fel.

— Da, bani! şopti iar contele, şi răsuflarea lui mirosea a rachiu. Mi-am lăsat soţia, mă aşteaptă, înţelegi şi tu, nu pot să las o doamnă să mă aştepte !

— De unde să iau eu bani, domnule conte ? Are ţăranu bani de dat cu împrumut ? Dumneata ai auzit ce pacoste e pe noi ? N-ai auzit, boierule, de ploile care au fost ? Ai fost departe ? Nu te-a plouat ? Ne-a luat grîul, ne-a stricat toate bucatele. Pacoste pe noi, boierule, şi dumneata vii să-ţi dau bani cu împrumut!

Niciodată Jânos nu vorbise atît şi nu fusese aşa de răscolit.

— Nu cu împrumut, Jânos, nu cu împrumut. Vezi tu, sînt strîmtorat, mi-au luat tot, ştii bine. Aşa că a venit vremea să mă gîndesc mai serios... să fiu un om serios... Aş fi vrut să vînd ceva, dar, vezi, nu mai am ce. Ţi-am dat o dată o oglindă. O oglindă mare, scumpă. Ei, am venit să mi-o plăteşti. Nu te supăra, dar sînt astea vremuri să fac eu cadouri ? îmi dă mîna ? Nu mai am nimic, nu pot fi risipitor. Tu înţelegi, Jânos ?

Jânos nu înţelegea.

— Cum, boierule, să ţi-o plătesc ? Păi am venit eu s-o cumpăr de la dumneata ?

Of, dragă, nu aşa ! Ai venit sau n-ai venit, o deţii, oa să mă exprim juridic, e în stăpînirea ta, aşa că trebuie să mi-o plăteşti. Mă aşteaptă soţia, contesa, soţia mea

— !La circiumă ?
— La cooperativă. O situaţie penibilă, nu putem pleca fără să plătim.
— Bani n-am.
—> Bine, dar oglinda...
— Vino mîine s-o iei, boierule, să te duci s-o vinzi unde ştii.
— Dar acum, Jânos, acum am nevoie.
— Eu acum n-o pot lua din cui, să ţi-o dau. Sînt copiii acasă, începe vorba. Ţi-o pregătesc eu diseară, şi mîine ţi-o dau.
Contele plecă, gînditor, capul.
— Da, da, fata ta. E antipatică, Jânos, să nu te superi, dar e antipatică. Are o mîndrie ţărănească în ochi, are... Nu-mi place. Mai bine mîine... Şi astă-seară... om vedea ! Foarte greu !
Contele se umi, gînditor.
—• Noapte bună, boierule ! zise Jânos şi se întoarse şi el în loc, ca Anna adineauri.
După cîţiva paşi, auzi călcătura grăbită a contelui în urma lui.
— Jânos ! Nu te superi, nu-i aşa ? Sînt eu om, în situaţia mea, să pierd şi ce mai am ?
— Nu mă supăr, domnule conte!
Jânos îşi trase umărul de sub mîna cu degete lungi a contelui, subţire şi totuşi ciudat de grea, şi plecă iute. Călca cu paşi mari, căutînd pietrele, locurile uscate, şi scuipa din cînd în cînd :
„Ptiu, bată-1 Dumnezeu cu darul lui! Ce-o să-mi spună acum copiii! Ce-or să mai rîdă. de mine ! Ce-o să mă amărască Terezke! Păi ea nici n-o să vrea să-i dea oglinda, că doar a stat destul la noi contele pe bere şi pe mîncare. A făcut şi el o dată în viaţă un dar! Ptiu! Că nimeni altul în sat nu mai are ceva dat degeaba de la el, şi vine să-1 ceară înapoi! Ba nu, vrea bani pe el! Bani! Şi noi n-avem pită !"
Acasă, toţi copiii erau adunaţi în bucătărie. Gâbor repara un pantof al Terezkei, Ârpâd stătea lîngă plită şi cioplea o bardacă, fluierînd încet, şi Terezke, suită în pat, răsufla greu şi-şi freca picioarele umflate. Faţa ei pătată era aproape de nerecunoseut. Numai ochii de pisică sclipeau ca întotdeauna.
— Ei, taică, te-a căutat pe acasă „pretenu" dumitale. Nu te-a găsit la cîmp ?
Jânos se făcu a nu înţelege. N-avea de loc curaj să spună pentru ce venise contele.
— Care preten ?
— Cel de-i eşti dator că te-a pupat odată, şi a venit după datorie, glumi Terezke ca de obicei.
Jânos îngheţă. Le spusese contele ceva şi copiilor ?

— S-or prăpădit cartofii, fiilor, s-or prăpădit de tot! Nu ştiu ce-om mai alege din ei.
— Or putrezit ? Vai de sufletu nost! Dacă or putrezit şi cartofii, ne-am dus ! gemu Terezke, şi uită de conte. Copil îmi trebuie mie acu' ? Pe bune vremuri pică şi el! Mai bine...
— Taci, tu ! se repezi Gâbor. N-avem pus deoparte ? Om cumpăra şi om mînca.
— Şi casa ?
— N-am îmbătrînit!
— Şi eu nu m-am însurat! întări şi Ârpâd.
— Şi de te-ai însura, nu sîntem cîni, să nu putem sta laolaltă doi-trei ani.
— Pierdem lemnăria lui Joska-bâcsi, că şi el are acu' nevoie de bani, şi o vinde, nu ne aşteaptă.
— S-o ivi (alta la anu.
— Da' copil nu ne trebuia acu'!
— De copil să nu zici de rău, muiere, că nu-1 naşti nici argat, nici milog. Stăm toţi aici, teferi, avem pămînt, pînă şi taica e tare ca piatra, ce-1 plîngi pe copil ? Să-1 faci, şi să ne trăiască !
— Şi-s putrezi cartofii ?
—Putrezi!
—• Da' porumbu, sus pe coastă, l-ai văzt ?
— Ăla de sus parcă-i mai citov.
Noaptea, în pat, Jânos se frămîntă mult, fără somn. Cum să le spuie copiilor de oglindă ? Aşa-i plăcea Terez- kei şi aşa bine gătea odaia! Nu, n-are s-o dea, şi pe conte are să-1 alunge pe poartă afară. Ar fi vorbit cu Ârpâd, care era mai blajin decît Terezke, da-i venea greu. Ofta Jânos, se răsucea, tuşea.
— N-ai somn, taică ?
—• N-am.
— Nu ştiu cîţi dorm în satu ăsta de supărare.
Somnul nu ile venea.
— Tu, Ârpâd !
— Ce-i, taică ?
— Ştii de ce-o venit domnu conte ?
— Să doarmă la otel ?
— Ba. Ca să-i plătesc ori să-i dau napoi oglinda, d-aia o venit.
Arpâd începu să rîdă încetişor.
— Dă-i-o, taică. Şi cînd ţi-o mai spune cineva că eşti — Ârpâd era să zică „bleg", dar se stăpîni — că eşti moale, taică, să crezi.
— Auzi treabă boierească 1
— Te miri ?
— Nu-i de mirare ?
— La ei nu-i I
— Parcă tu i-ai cunoscut I
— Eu nu i-am cunoscut, da' ia povesteşte dumneata acu' despre ei, cînd au fost o dată

darnici, sau cînd au plătit bine munca, numa' aşa, că ţăranii n-aveau, sau cînd au răbdat pe vreunul cu datoria ? Hai, povesteşte, că nu mi-ai povestit niciodată.
Jânos tăcu. N-avea nimic de istorisit.
— Taică I
— Ce-i ?
— De ce nu ţi-i scîrbă dumitale de ei ?
Jânos se gîndi adînc.
— Păi la ce să-mi fie scîrbă ? Aşa era atunci. El boier, tu ţăran. Răspundea Ia „sărut mîna", n-aveai de-a face cu el. Cu logofătul te socoteai, cu Laci. El ce ştia ?
— Nu ştia nimic ? Stătea în puf, şi nu ştia, săracu. îl iubeşte careva în sat ?
— De ce să-1 iubească ? Vezi că n-are de ce ! Zice Silvester : „Dacă nu vindea el pămîntu, noi n-aveam de unde cumpăra, lui să-i mulţămim !" Da' de iubit nu-1 iubeşte nimeni.
— Păi dacă n-avea el pămînt, aveaţi voi.

— Cum, aveam noi ?**Of,** taică, cum nu pricepi ? Dacă ai lui, bunicii, ori bunicii lor, nu adunau şi nu... Ce faci, taică ? Na, c-o adormit!
Peste o clipă Jânos sări ars din somn, zbuciumat:
— Da' Terezke crezi că o să-i dea oglinda ?
— Terezke ? se gîndi lung Arpâd. De, nu prea cred. Ei, dormi acu', şi mîine om vedea. Poate nici nu vine mîine după ea ! Noapte bună I
— Tu, Arpâd !
— Ce-i, taică?
—• S-o întâlnit la troiţă cu Anna lui Kelemen, a lui Balâzs Peter adică, şi cu Mariska. Nici nu s-o uitat la ele, mai mult ca mine la păretele âsta.
— Nu le-o fi cunoscut.
— Ba că m-o şi întrebat. Da' atît s-o uitat, auzi, ca la părete. Bată-1 Dumnezeu I
A doua zi Jânos îl aşteptă pe conte cu inima strînsă. Nu-i spusese nimic Terezkei, în nădejdea că poate n-o veni boierul, dar nici linişte n-avea de teamă c-o veni. îşi făcu de lucru în grajd, să fie acolo, să-1 întîmpine, cînd copiii se duseră la cîmp. Şi pe sub prînz, poarta se deschise încet, şi contele intră în curte. Ţinea capul plecat, călca rar. Jânos văzu de la început, după călcătură, că nu-i beat.
— Bună ziua, Jânos, spuse el încet.
— Bună ziua, domnule conte, răspunse tot încet şi Jânos, şi nu întrebă alt nimic. Aştepta.
Contele se aşeză pe marginea fîntînii, tuşi să alunge parcă o răguşeală uşoară şi se uită la Jânos cu ochi obosiţi, apoi privi iar în pămînt.
— Jânos, am venit să-ţi cer iertare pentru ieri. Băusem niţel şi... să ştii de la mine, Jânos, că un conte nu ia niciodată înapoi ce-a dăruit odată. Mi se pare că ţi-am spus să-mi restitui oglinda, sau aşa ceva. Să mă ierţi, Jânos, şi să uiţi. Sînt mulţumit că e la tine. S-o stăpîneşti cu bucurie. Mă simt stingherit faţă de tine. Ce-ai să-ţi închipui tu?
— Lasă, boierule, nu te mai gîndi.Pot să sărăcesc, Jânos dragă, să ajung la limita mizeriei, dar sîngele din vinele mele rămîne sînge de conte. Mai bine muncesc, şi vezi şi tu că muncesc orice, dar nu iau înapoi ce-am dat odată.
— Te cred, boierule.
- Te las cu bine, Jânos. Mă duc cu contesa, soţia mea, în altă regiune. Poate am să am mai mult noroc decît aici. N-am să te mai văd niciodată, Jânos. Dar am să-mi aduc aminte cu plăcere de tine.
în drum spre poartă, boierul se clătină niţel şi se sprijini de ghizdul fîntînii. Lui Jânos îi trecu prin minte : „E nemîncat".

— Domnule conte, n-ai lua, aşa, că-i la amiază aproape, o bucăţică de slană cu pită?
Contele zîmbi şi plecă iar ochii:
— Dacă vrei tu, Jânos! Boierii ştiu şi să dea, şi să primească, ca să nu jignească pe nimeni.
Jânos tăie o felie de pîine, şi simţi în clipa aceea că parcă i se strînge inima. Era pîine atît de puţină ! Tocmai acum o împărţea şi el cu străinii !
Contele mîncă repede, parcă cu ochii spre uşă, ca şi cum i-ar fi fost neplăcut să-l găsească ai casei acolo, apoi mulţumi şi plecă.
— Ştii, **Arpad,** îi spuse seara Jânos feciorului lui după ce se culcară. Contele o fost, **dar** nu după oglindă, ci să spuie că era bat şi n-o ştiut ce vorbeşte. Şi iertare şi-o cerut.
— Aşa ? Numai să-l ţie mult!
— Nu, că se duce, în altă regiune se duce. Şi-o luat şi rămas bun.
—■ Pînă s-o întoarce.
— Oare se întoarce ?
Arpâd rîse în întuneric şi nu răspunse.
— Tu, **Arpâd, vezi tu, el tot boier o rămas. S-o ruşinat de aşa treabă urîtă ce făcuse cu mine.**
— S-o ruşinat aproape ca un ţăran cînd face o treabă urîtă.
— Ei. tu! La toate ai răspuns. Ai colţ, ca soră-ta. Nu vezi că el munceşte ? Gîndeşte-te numa', conte, nu ? Boier, nu ? Şi pune mîna şi munceşte ba la lemne, ba la cărămizi, nu se dă înapoi!
— Să-i fie de bine. Altădată muncea ?
— £)a' la ce era sa muncească ? Ce, avea nevoie ?
— Atunci, să stăm să plîngem că acu'. munceşte, ori să-l pupăm, noi, care muncim de cînd am făcut ochi. Te doare spinarea, taică?
— Azi nu, ieri m-o durut.
— Şi te-ai jelit, ori n-ai avut vreme, că jeleai spinarea contelui ? A lui e mai moale, că nu-i deprinsă. Plîhge-o !
— Du-te la dracu, tu o suceşti aşa, pînă ai dreptate ! Tare aş fuma o ţigară !
— Ia, taică, uite, întinde mîna! O vezi ? Stai să-ţi dau şi chibrit. Poftim ! Noapte bună!
Iarna trecu şi ea. Fu o iarnă uşoară, cu zăpadă puţină, cu ger rar. Oamenii căpătară grîu de la Raion, parte gratis, parte pe datorie, în rate mici. La unii porumbul scăpase, la alţii fusese pierdut. Cartofi mai aduceau din nordul Ardealului, şi o încropeau. Nimănui nu-i era foarte uşor, dar nimeni nu răbdase de foame, şi fiecare se chivernisise în casa lui. Bărbaţii, mai toţi, fuseseră la lucru la Gostat, sau la fabrica de sticlă, care se făcuse acum jos, pe

Tîrnave, şi angaja sezonieri, pînă îşi forma muncitorii ei de specialitate.
Plecaseră şi Gâbor şi Árpâd, în iarnă, să adune bani, să mai trimită acasă merinde şi să pună ce-or putea deoparte.
Terezke, pe toamnă, născuse un băiat. Copilul era dolofan şi sănătos, n-avea habar de vremea grea în care se născuse şi creştea repede. Jânos, fără treabă multă, avea cînd să se uite la el mai mult decît se uitase vreodată la copiii lui.
— Vezi-I, Terezke, cît îi de supărat că n-ai fost în odaie şi l-ai uitat. Vezi-1 numa' cît se uită de urît la tine! Na, că rîde ! I-o trecut!
Terezke îl scălda lîngă sobă, în odaia gătită, ca să nu-1 mai poarte după baie prin curte, apoi îi punea cămăşuta lungă şi largă şi-1 aşeza în picioruşe pe masă, în faţa oglinzii.
— Are mama doi băieţi! îl juca ea, şi picioruşele lui groase nu ştiau încă să stea pe tălpiţele trandafi**rii. Din oglinda, mutra pruncului rîdea către cel din fata ei.**
— Vezi-1 numa' cum doarme ! se minuna iar Jânos în fata pruncului culcat. Ce-o fi visînd, de-i vine a rîde ?
Terezke se uita şi ea plină de bucurie şi duioşie. Se făcuse mai blîndă, vorbea mai dulce şi arăta ca pe vremuri, cînd îl aştepta pe Gâbor seara, pe cîmp, la strînsul finului: albă, strălucitoare, vioaie.
La vremea aratului, Gâbor şi Árpâd se întoarseră acasă. De la Raion se dădu iar grîu de sămînţă şi pentru semănatul de primăvară, şi oamenii se liniştiră. Unii mai păstraseră din ceea ce primiseră în toamnă, şi-1 puteau acum mînca, alţii nu putuseră păstra, şi li se lua o piatră de pe inimă.
Primăvara fu dulce, lungă, cu ploaie la vreme, cu soare destul. Cîmpul era frumos, de un verde crud, vioi. Pîrâul curgea cuminte, în matca lui, de parcă niciodată nu fusese altfel şi nu ştia nimic despre rădăcinile şi bolovanii şi rămurişul care zăcea pe malurile lui, cărat de el, în acele zile de groază.
într-o zi, copiii fierarului, care stătea într-o aripă a fostului conac, răscolind podul, dădură peste o ladă atît de adînc băgată sub acoperişul povîrnit de sub streaşină, încît pînă atunci n-o găsiseră. Era încuiată, dar cum balamalele erau ruginite şi mîncate, izbutiră să le rupă şi să deschidă capacul. înăuntrul ei li se păru întîi că văd păienjeniş, colb, putregai. Dar cînd răscoliră mai adînc, sub cîteva rînduri de foiţă de mătase, care se făceau praf în mîinile lor, găsiră lucruri ciudate. Două pălării mari, mari ca roţile de car, cu pene lungi şi crete, albe, rozlii, cenuşii, uşoare şi acoperite parcă de

un praf care nici la scuturat nu se ducea, un şal lung, subţire, de dantelă neagră, care se rupea cînd îl apucai mai de nădejde, o rochie lungă, plină de volane creţe, care foşnea cînd o vîn- turai, cîteva fuste, volănate şi ele.

Rînd pe rînd veniră la nevasta fierarului toate fetele din sat să vadă comediile din ladă, ba veniră şi femeile. Una chiar, o bătrînă, Cicilia, îşi aducea aminte de contesa Jolânka cînd era tînără şi purta una din pălăriile astea, în caleaşcă, la plimbare, în oraş. Cicilia avea un picior mai scurt, şi-1 rupsese, copil, cînd căzuse o dată dintr-un pom, în livada boierească. Se tocmise acolo la cules cireşe, şi cum vătaful o prinsese mîncînd mai mult decît culegînd şi o aştepta jos cu harapnicul, fetiţa, de frică, căzuse din pom , şi nu se mai putuse ridica singură. Acum Cicilia le arăta celorlalte cum purta contesa pălăria şi cum îşi ridica, în mers, coada rochiei, şi mersul ei strîmb şi hodorogit părea şi comic, şi trist. Fetele se uitau lung, se mirau, le venea a rîde, încercau şi ele pălăriile, fustele şi nu se dumereau că se purtase aşa ceva.

— Ştiţi ce? Hai să jucăm la Casa culturală o piesă cu cucoane, că avem costume I

— Hai!

— Da' piesa ?

— S-o găsească învăţătoarea.

învăţătoarea o găsi, şi fetele jucară piesa, mai împiedicîndu-se în fuste, mai sfîşiind volanele, dar petrecînd grozav de transformarea lor. Băieţii se îmbrăcară mai greu, că pentru ei nu se găsise nimic şi tre- buiră să-şi pună hainele învăţătorului şi ale feciorului lui.

Cei mai bătrîni îşi mai aduseră aminte de boieri cu prilejul ăsta.

— Spunea bunicu, Dumnezeu să-1 ierte, că pe vremea cînd era el ordonanţă la contele Geza, fratele cel mai mic al lui Albert, şi-i trăgea cizmele, de şapte ori îl da ăla peste cap cu picioru. „Na, că n-o tragi bine!" şi iar îl bușea în piept să se rostogolească. Parcă număra, al dracului, auzi, că totdeauna îl pocnea de şapte ori. „îmi place cum cazi cu crăcii în sus !" zicea. Era tînăr şi al dracului. Ăla bine că o murit în război, că era om rău.

— Ei, Albert era bun! De aia în '48, cînd o fost revoluţia, adică după ce s-o sfîrşit, l-au trimis iute părinţii la Budapesta, că le era frică să nu-1 închidă. Fusese cu ţăranii, de partea lor adică. Avea atunci vreo douăzeci de ani, şi se certa cu părinţii pentru ţărani. Pe urmă, cînd s-o întors, s-o însurat şi o uitat de ţărani.

— Alhp**.rt era curvar, dar nu bătea. Tnsă nu amîna datoriile, după ce s-o însurat, să-;l tai!**

— Dracu să-i ia, bine că s-or dus.

— Da' pălăria aia cu pene v-o plăcut, hai ? Ai vrea şi tu una la fel, Erzsike ?

— Să-i plac lui Levente cînd merg la plivit!

Crai-nou se ridicase în cerul albăstrui-fumuriu, era încă devreme pentru culcare, în zi de duminică, şi în drum spre case cei tineri se răzneau de părinţi, se pierdeau, ca să mai întîrzie unii cu alţii.

Jânos fusese şi el la Casa culturală şi văzuse piesa cu cucoane şi domni, pe care îi chema cu nume scîl- ciate şi se fandoseau în legea lor, grozav de caraghios. Auzise şi pe drum ce vorbeau oamenii despre boierii lor de aici din sat, şi iar avusese sentimentul acela ciudat de ruşine şi înstrăinare de ai lui, ca în seara în care, aflîndu-se pe drum cu Anna şi Mariska, se întîlnise cu domnul conte şi se simţise vinovat fată de ele. Ce naiba avea contele de tot pe capul lui venea, şi ce naiba avea el, de se muia, se ruşina, se înduioşa şi-1 găzduia ? Lua pîinea de la gura copiilor lui şi o dădea străinului, care nu se lipsise niciodată de o bucăţică de pîine, cînd avea berechet, s-o dea degeaba unui ţăran ! De ce adică avusese ăsta pămînt moştenire, şi el trebuise să verse sînge pînă cumpărase două pogoane ? Adică cum fusese de la început ? De unde luase tatăl contelui pămîntu, şi bunicu lui de unde-1 avea, de moşteneau toţi aşa, unu de la altu? Ce. li-1 dase la facerea lumii Dumnezeu? Trebuie odată să-i lămurească bine Árpád cum vine treaba asta, că Árpád ştie.

Şi contele fusese într-un fel de faţă la spectacolul dat de tineri. Venise pe seară în sat, văzuse satul pustiu, umblase ca o nălucă pe ulițe, zărise de departe conacul, şi i se făcuse un fel de dor să-1 vadă de aproape cum arăta odinioară şi cum arăta acum! Brazii mari care mărgineau aleea de la scară la poartă fuseseră doborîţi chiar de el, în iarna lui 1945, înainte de a vinde casa. Se pregătea s-o vîndă, ştia că nu va mai fi a lui, nevasta şi-o alungase, pădurile le vînduse în timpul războiului maică-sa, bani să cumpere lemne fiii' mai avea, stătea în salon cu contesa Jolân şi tremurau amîndoi de frig. Se încălzeau cu palincă şi se certau unul cu celălalt că nu fuseseră grijulii, că risipiseră prea mult. Atunci, într-o dimineaţă, îl chemase pe Laci şi poruncise să cheme oameni şi să taie brazii, toţi brazii, că îmbătrîniseră, şi vara făceau prea multă umbră.

Ascultase cu maică-sa căderea lor grea, în faţa vetrei mari în care ardeau primii buşteni, şi băuseră

un coniac grozav, ultima sticlă din seria din 1905, păstrat în dulapul de rufe al contesei.
Trandafirii agăţători care îmbrăcaseră coloanele cerdacului, cîţi mai rămăseseră după ce trecuseră nemţii prin conac, pieriseră şi ei, poate degeraseră neîngro- paţi la timp, poate striviţi de lemne, de pietre, de ce mai aruncase fierarul în jurul casei.
Colo fusese peluză, şi colo tufişuri mari de iasomie.
Ei, la atîtea pagube cîte avusese el, ce-i păsa de ia-somie ?
înăuntru, în casa fierarului, era linişte încremenită, în grădină, unde se jucau de obicei copiii lui, nimeni. Pe latura dinspre drum parcă, unde era Casa culturală, i se păru că vede puţină foială.
Cineva intra, doi copii ca scăpaţi din praştie ieşiră urmărindu-se unul pe celălalt şi se pierdură în susul uliţei
.Contele se apropie, în umbra zidurilor, tiptil. Se lipi de perete şi se uită prin fereastră, O mare de ţărani priveau spre scena aşezată pe locul unde fusese bufetul cel mare, sculptat, şi priveau atenţi, cu zîmbete largi pe feţele arse de soare. Din cînd în cînd rîdeau cu hohot şi se plesneau cu palmele peste genunchi. Acolo, pe scenă, cîteva fete stîngace se învîrteau şi vorbeau cu gesturi nefireşti, îmbrăcate, da, îmbrăcate în haine pe care le cunoştea, de care-şi aducea aminte parcă, îşi aducea aminte ca în vis. Pălăria aceea cu pene roz fusese a maică-si, era atît de frumoasă cu ea! Şi rochia cu volane fusese tot a ei, el trebuie să fi fost foarte mic atunci, dar iute, i se ivea acum în minte contesa, în rochia asta de culoarea frunzei veştede, care foşnea ca o frunză veştedă, făcîndu-şi vînt cu un mare evantai de pene trandafirii, rezemată de fereastra, în vreme ce el, copil, îi îmbrăţişa genunchii ca s-o ţină pe loc, să nu plece, iar Erdely Pâl, cu părul lui negru, creţ, căzut pe frunte, în uniformă de husar, îi întindea doi trandafiri roz, să-i pună la piept. Din dormitor se auzea vocea groasă, domoală a tatălui lui, care întreba unde-i sînt manşetele, iar din bibliotecă, foile întoarse încet de contele Ferenc, care citea. Mama îi desfăcuse braţele, rîzînd, Erdelyi Pâl îl luase pe sus, pe cînd el plîngea şi da din picioare, şi-1 aruncase în pătucul lui cu gratii. Mama, Pâl şi tata plecaseră, lăsînd în urma lor o dîră de parfum, şi el, plîngînd, se dusese în bibliotecă să ceară mîngîiere de la unchiul Ferenc, dar acela, învelit într-un pled cadrilat, adormise cu bărbia în piept. Pipa aprinsă îi căzuse pe cartea mare cu foi groase şi lucioase, pe care o citea, şi jăraticul ei ardea

încet hîrtia. O pată neagră, mare se înfunda mereu, lărgindu-şi marginile, în carte, şi el vedea, dar nu spunea nimic, ca să se răzbune pe cineva că mama plecase.
Contele tresări, sprijinit de fereastră cum sta, văzu iar în faţa lui sala plină, care hohotea, i se năzări că un copil îl priveşte cu ochi mari şi-şi trage de mînecă mama, să se uite şi ea, şi plecă tot aşa cum venise, tiptil, pe lîngă ziduri.
Bătu întîi în poarta lui Silvester. Bătrînul sta pe prispă, singur, îl dureau grozav picioarele umflate şi nu se putuse duce cu ai lui la „teatru".
— Bună seara, Silvester. Ce faci ?
— Bună seara, domnule conte. Păi, ce să fac ? Zac, vai de păcatele mele.
— Singur ?
— Singur.
— Silvester!
— Da, domnule conte.
— Aş vrea să dorm la tine în noaptea asta.
— La mine ? Păi casa e a copiilor, boierule.
— Care copii, Silvester, că n-ai. Mi-aduc aminte bine că nu eşti însurat.
— Am luat de suflet, boierule, ca să nu rămîn singur ca un lup bătrîn. De însurat nu m-am însurat, am argăţit la dumneavoastră şi n-am avut bani să-mi fac casă. Şi cînd mi-am făcut, apăi nu m-a mai luat nimeni, că eram prea bătrîn. Am luat de suflet, eu le-am pus casa pe numele lor, şi ei au să mă ţie pînă la moarte. Pot eu să le aduc oaspeţi ?
Contele oftă. Ştiu, boierule,, că dacă nu ne vindeai pămînt, n-aveam! Asta nu uit eu ! repetă Silvester cîntecul lui obişnuit, Ţi-am mulţumit şi l-am plătit. Da' de ţinut nu te ţin, boierule, că şi pe mine mă ţin copiii. „O noapte, treacă- meargă, se gîndea bătrînul, da' te pomeneşti că se înnădeşte boieru ca la Denes Jânos, şi ce mă fac cu el ?" Da, mă ţin copiii! mai oftă el o dată şi tăcu.
Contele se ridică repede de pe marginea prispei, ca şi cum deodată ar fi înţeles ce-i spunea de zece minute bătrînul, şi ieşi tot iute pe poartă.
Apoi încetini, obosit, pasul.
Oamenii se întorceau de la Casa culturală. Drumul mare era plin de zarvă. Boierul o apucă pe o uliţă mărginaşă, se pierdu de-a lungul pîrăului, şi cînd fu întuneric de-a binelea, se întoarse spre sat.
în odaia gătită a lui Jânos ardea o lumină, lumină se vedea şi la bucătărie. Contele se apropie de uşa bucătăriei. înăuntru se vorbea romîneşte. Jânos stătea pe laviţă, Arpâd şi un flăcău lung, slab, cu faţa neagră şi ochi mari, albaştri, stăteau pe pat şi vorbeau aprins.

Flăcăul cel străin îl văzu întîi şi se opri, cu mîna în aer, cu care arăta cît de mare era nu ştiu ce.
— Arpădică, uite, a venit cineva.
Jânos întoarse şi el capul, şi rîsul îi încremeni pe faţă
— Bună seara! spuse înăbuşit contele.
— Bună iseara, domnule conte! răspunse Jânos, deodată mohorît.
Băiatul cel negricios întrebă cu ochii lui albaştri spre Arpâd, şi Arpâd îi făcu un semn că are să-i explice el mai tîrziu.
Jânos se ridică în picioare, încurcat.
— Boierule, îmi pare rău, da' n-am loc să te culc. Eu dorm pe laviţă, şi Arpâd în pat cu Costel. Sus, ştii şi dumneata...
Şi parcă îi părea bine lui Jânos că are pricini serioase să nu-1 primească pe conte, să isprăvească odată prieteşugu ăsta cu el, de care-i era ruşine şi care numai pagubă îi aducea. Ce avea el cu boieru ăsta?
Contele, abătut, stătu o clipă pe gînduri, aşa, rezemat de uşă, şi pe urmă rosti:
— Dar în podul cu fîn, deasupra şurii, nu-i loc ? Dacă nu vă supăraţi, aş putea dormi acolo. Nu fumez noaptea. Nici n-am ţigări azi.
Jânos rămase cu gura căscată. La asta nu se aştepta şi nici n-avea răspuns la asta. Se uită la Arpâd, flăcăul zîmbi, ca de obicei, şi din zîmbetul lui, Jânos nu pricepu nimic. Oftă, se scărpină la piept, în deschizătura cămăşii, şi spuse încet:
— Attinci, să te duc acolo, boierule. Or fi purici, oi fi şoareci... eu ştiu ? Cum vrei dumneata !
După ce-i aşternu boierului o cergă în fîn, Jânos se întoarse în bucătărie, dar nu prea avea linişte.
— Cine fu ăsta? întrebă Costel.
— Ăsta o fost boieru din satul nostru. Acu' i se încurcă mereu treburile şi-1 mai adăposteşte taica cîteodată.
Mai mult ca să se scuze pe el decît pe boier, ca să nu-1 judece rău Costel, mecanicul de la Gostat, Jânos se grăbi să adauge:
— El munceşte, săracu, munceşte cînd găseşte, nu stă de pomană !
— Munceşte, da' pe urmă se îmbată, şi-i musai să-1 scoată din muncă, lămuri şi Arpâd.
— A fost cumsecade la vremea lui ? întrebă Costel.
— "Poate că o fost mai cumsecade decît alţii, aşa zice taica, da' legile boiereşti tot le-o ţinut. Nu le-o călcat, ferească Sfîntu! Nu băga oamenii la închisoare pentru datorii, da' nu-i ierta. Le luc. pămîntul înapoi. Şi nu el, omu lui, Laci.

— Ei, boier, ce să-i faci?! Puțini s-au lepădat de ale lor cînd erau încă în puteri. Dă-1 naibii, acolo, în șură, unde e. Măi Arpădică, povesteam de iarna aia cînd m-a dat la ucenicie. Mă duc eu...

Jânos nu mai asculta. Se frămînta în sinea lui, cu gîndul la boier. Sigur că era flămînd. Se cuvenea el acum să-i ducă ceva de mîncare ? Fir-ar el al dracu

-Iui. cui a dat mîncare de pomană vreodată? Da' să laşi un suflet de om flămînd în casa ta ? Şi dacă i-o duce ceva, ce-o să zică flăcăul ăsta, care nu-i dus la biserică ? Stai şi hrăneşti boierii! Ăi fi în vreo cîrdă- şie cu ei, cum a spus Terezke ! A naibii cîrdăşie, el scoate din cotlon, şi boierul mănîncă!

— Ce-i, taică ? Ce te munceşte ? Hai, du-i şi o farfurie de tocană, că a rămas... Da' spune-i odată în fată, spune-i deschis, să nu mai vie, că într-o zi o să-1 dea pe poartă afară Terezke ori Gâbor. Hai, du-i, taică, şi spune-i! Că doar n-avem averile lui tata Noe !

Jânos sui în podul de fîn cu farfuria de tocană. Boierul nu adormise. începu să mănînce tăcut.

— Pe unde-ai mai fost, boierule ?

— Viată grea, Jânos, foarte grea. Nu mi-a mers bine pe acolo.

— Da' cucoana dumitale? îşi aduse aminte Jânos, şi îngheţă pe loc. Na, de asta uitase! Dacă mîine dimineaţă, sau la noapte, vine şi aia la „otel" ? Doamne fereşte !

— Cucoană? Nu era cucoană, Jânos, era o paţachină, şi s-a purtat ca o paţachină.

— Doamna contesă?

— Contesă? Nu m-am însurat legal cu ea, s-o fac contesă.

— Păi nu ziceai, domnule conte...

— Jânos! strigă deodată contele şi se înroşi tot. Jânos, să nu-mi mai spui domnule conte, pentru că s-a isprăvit cu conţii! Auzi ? S-a isprăvit, pentru totdeauna. Ce fel de conte care lucrează la cărămizi şi la sapă sînt eu? Spune-mi Tibor, spune-mi Tibi-băesi, dar să nu te mai aud cu „domnule conte". Gata ! S-a isprăvit.

— Eu, din deprindere...

— Nici o deprindere ! Şi eu am fost deprins să umblu cu caleaşca cu şase cai, şi acum merg pe jos pînă mi se umflă picioarele, şi m-am deprins şi cu asta. Cu cîte nu m-am deprins pe rînd pînă azi ? Am să mă deprind şi să dorm în podul tău de fîn !

„Na ! Am păţit-o! se gîndi Jânos. Se pregăteşte la deprindere ! Cum să-i spun acum ?"

— La Silvester n-ar fi loc mai bun pentru dumneata ?

— La Silvester? Am încercat, n-are loc.

„I-auzi! se minună în sinea lui Jânos. Silvester, singuru în sat care zice că să-i mulţumim contelui, l-a alungat! Numai eu... Bleg sînt, frate !"

— Domnule conte, eu...

— Iar ? Nici domn, nici conte ! Mîine ies la coasă cu voi! Aici, unde am domnit!
„Ce coasă ? Cînd l-o vedea Terezke la coasă, tot eu o pat!" Jânos simţi nevoie de gîndire. Trebuia să cugete bine cum avea a doua zi să-1 facă pe conte să se lase păgubaş de cosit şi să plece de la ei. Că acu' prea era nepregătit!
A doua zi, contele coborî din pod mai odihnit. Se scuturâ de paie şi se opri în mijlocul curţii.
Nimeni nu plecase încă la coasă. Plouase puţin în zori, şi cum cerul era acoperit, oamenii nu ştiau de va fi sau nu vreme bună de cosit.
Jânos se hotărîse în sfîrşit, după o noapte de nesomn. Avea să-i spună contelui, aşa, frumos : „Domnule conte, eu nu mai pot, copiii nu mai vor nici ei. Ce să fac ? Nu-ţi fie cu supărare, da' la noi nu mai pofti!"
Contele însă i-o luă înainte :
— Jânos !
— Da, boierule.
— Aş vrea să-ţi spun ceva. Vremurile sînt prea grele. Nu mai e nici o nădejde să se întoarcă. Gata ! S-â isprăvit cu conţii şi cu boierii. Şi eu am uitat că am sînge nobil.
—- Da, boierule. Ce să-i faci ?
— Aşa că vreau să mă duc la Sibiu, să încerc să intru Ia o fabrică.
— Ai mai fost la fabrici, nu-i nimic! îl mîngîie Jânos.

Ca să mă duc însă, îmi trebuie bani de tren. De vîndut nu mai am ce vinde. Mă înţelegi ?Lui Jânos începu să-i gîlgîie singele in vine, sa i ââ suie la cap. Ei, boieru ăsta era chiar prea de tot!

— Nu mai am ce vinde decît oglinda de la tine. Am uitat că am fost conte, că am avut onoare şi mîndrie. S-a isprăvit cu onoarea şi mîndria. Dă-mi oglinda sau dă-mi bani pe ea. îmi pare rău, dar n-am ce face.

Jânos căscă gura să tragă, o înjurătură, dar pînă s-o pornească el, înecat de furie, în liniştea curţii răsună alt glas, aspru, sigur, măsurat:

— Ia vin', taică sus, să coborîm oglinda din cui. Dă-i boierului oglinda, şi să se ducă sănătos. Hai, taică, mai iute, sus!

Terezke stătea pe prispă şi se uita cu ochii ei tăioşi la conte.

Jânos sări treptele prispei şi se repezi în casă. Cobo- rîră oglinda grea şi ieşiră în curte cu ea. Trezit de zgomot, copilul Terezkei plîngea amar între perne, pe pat.

— Cum o s-o duci, boierule ?

Boierul se uita încurcat la oglindă. Nu ştia cum o s-o ducă. Obrajii îi erau întunecaţi de ruşine, ochii — tulburi.

— Dă-i şi cărucioru, s-o pună pe cărucior, s-o tragă pînă la oraş. Şi să laşi, domnule conte, căruciorul la gară, să nu-1 aduci înapoi, că l-oi lua eu joi, cînd merg la piaţă.

Boierul începu să tragă căruciorul spre poartă. îşi înfundase şapca peste sprîncene, se uita în pămînt.

Jânos îi deschise poarta larg. Fu gata să-i spună : „Boierule, să ştii că oglinda e acum cadou de la mine, că de plătit, ţi-am tot plătit-o !" Dar îşi înghiţi vorbele şi se corectă în gînd: „Na, că te-ai făcut de rîs, sărac de tine ! Numa' de n-ai sparge-o pîn' la tîrg!"

In locul ei, Terezke puse pe perete o foaie mare, pe care scria : „Calendarul plugarului". Dar nu-i plăcea, şi după o vreme o scoase şi aşeză pe acelaşi loc un carton gros, cumpărat de la librărie, pe care se vedeau, pictaţi parcă, nişte copilaşi care se jucau într-o pădure adîncă şi verde.

Laci povesti in sat că boierul vînduse oglinda în oraş şi nu plecase la Sibiu, pentru că băuse banii la cooperativă. Plecase abia mai tîrziu, şi ceva mai aproape, la Mediaş, la un birău, fiindcă ştia limbi multe, şi aveau trebuinţă de el.

Şi tot Laci aduse vestea în sat, cam peste un an, că pe conte îl tăiase trenul într-o noapte, lîngă

Mediaş, după ce fusese dat afară pentru beţie, şi că tot beat era şi în noaptea aceea.ALTUNDEVA

Tîrgul era mic cît o tigaie, vara — încins, iarna — cufundat ca într-o copcă de gheaţă, iar primăvara şi toamna, cuprins cum se afla între munţi de jucărie, murat necontenit, săptămîni, luni în şir, de ploi cenu- şii-gălbUi. Casele, lipite umăr la umăr, înalte, severe, nu-şi îngăduiau să se depăşească mult cu acoperişul una pe cealaltă şi nici să-şi strige personalitatea în culori neobişnuite. Cînd una roz creştea lîngă alta cenuşie, rozul ei era palid, sfios, apos. Ferestrele lor lungi şi drepte se împodobeau rar cu cîte un chenar de ghirlande, cu cîte un mic capitel de scoici şi fructe, care aduceau aminte de barocul altor veacuri. Acoperişurile lor înalte şi ţuguiate străluceau cenuşii, ruginii, sub nesfîrşitele ploi.

Cînd se strecura de-a lungul străzilor, cînd se prelingea pe lîngă zidurile severe sau, cu bărbia în piept, luneca repede prin faţa marilor vitrine, Helga se simţea ca un şoarece care dă ocol cursei, nu ca să caute o ieşire, ci ca să alerge numai. Sigur, erau şi drumuri care duceau afară din oraş, şi alei lungi, unduite printre copaci mari, alei care se lărgeau pe măsură ce casele se împuţinau şi care ajungeau adevărate bulevarde cu asfalt lucios ca taftaua, între vile cu grădini mari, între coline, între pajişti, între munţi. Pe acolo alergau automobile lucioase, elegante, cu iniţiale necunoscute, cu feţe necunoscute în dosul geamurilor late. Vilele de la marginea oraşului, care căţărate în coasta muntelui şi îngropate în mijlocul pădurilor de pini, deasupra cărora îşi ridicau numai turnuleţele, care aşezate turceşte parcă, în mijlocul unei poieni, cu terasele desfăşurate larg peste peluzele înflorite, erau frumoase, fără îndoială.

Şi ele făceau parte din lumea de dincolo de oraş, de străzile lui înguste, de casele lui înghesuite, dar Helga le ştia de mult, de cînd se născuse, de cînd urca cu mama şi cu tata pe Stînca Verde, pe Creasta Fericirii, pe Belvedere, şi ceea ce ştia nu era nici frumos, nici urît, era numai cunoscut.

Mama ducea pe atunci un coş cu mîncare, adică cu pîine, brînză, ouă fierte şi un corn cu mac, iar tata, în duminicile care urmau încasării salariului, le poftea acolo, sus, în grădiniţa restaurantului de vară, şi comanda două halbe, una pentru el, una pentru mama, din care bea două înghiţituri şi Helga. Tata şi mama se întorceau acasă bucuroşi că luaseră aer, că văzuseră lume, că băuseră bere, dar Helga avea inima strînsă de un fel de tristeţe în care se amestecau invidia şi ruşinea. Fuseseră

acolo, pe terasa de sus, şi oameni care nu mîncau ceea ce aduseseră de acasă, care nu purtau panerașe pe braţ, care comandau ce le trecea prin cap, ai căror copii mîncau şi cîte două porţii de înghețată, ale căror fetiţe purtau moaţe mari din panglici late, trandafirii, de mătase, oameni îmbrăcaţi altfel, copii care pe urmă se urcau în automobil cu părinţii lor şi plecau, împreună cu ei, cine ştie unde, cine ştie unde!

De cînd murise însă tata, de zece ani, Helga era fericită că mama uitase plimbările astea ca şi cum n-ar fi fost niciodată, şi nici prin gînd nu-i trecea să-i ceară fetei ei să iasă duminica afară din oraş. Mamei i se umflaseră picioarele, era toată umflată, noaptea gemea, dimineaţa se trudea mult să-şi potrivească gleznele ca s-o susţină, şi pe urmă se pornea, ca un motor urnit greu, dar care nu se mai poate opri singur, să cureţe casa, să cureţe cartofii, să spele geamurile, să spele rufele, să spele podelele, să spele uşile, metodic, cu seriozitate, cu năduf parcă, ca şi cum s-ar fi temut că viaţa trece şi rămîn toate nespălate. Helga se mira că într-o odaie şi bucătărie se poate munci atît, fără- să se vadă niciodată nimic, fără să crească din mijlocul duşumelei un măr rotat după atîta trudă, fără ca supa tie cartofi şi gâluştile cu brînza sa se transforme vreodată în ceva nemaipomenit, miraculos, ceva ce nu mîncase ea niciodată.

Helga isprăvise şcoala şi era acum funcţionară la Poştă.

Stătea în dosul unui ghişeu, gravă şi importantă, înghețată de sfială înăuntrul ei, înghețată cu voie şi la înfăţişare, pentru că aşa stăteau de ani de zile în spatele celorlalte două ghişee domnişoara Martha cea tunsă şi zbîrcită, care încă mai spera să se mărite, şi doamna Trude cea cu coc în vîrful capului, cu ochi mici şi miopi. Aşa trebuia să stea o funcţionară bună, o funcţionară serioasă.

Rămînea cîteodată cu ochii agăţaţi de rochia foşnitoare a unei doamne care venea să dea o telegramă, de haina pufoasă şi largă în umeri a unui domn care trimitea o recomandată, de mănuşile fine, parfumate ale unei cochete care nu cunoştea limba şi întorcea monedele pe toate feţele înainte de a plăti. Erau străini, aproape toţi străini, veniţi să bea ape la izvoarele de pe Promenadă, străini care locuiau în hotelul cel mare, în vilele frumoase de dincolo de marginea oraşului. Miroseau altfel, priveau altfel, erau mai veseli, mai gălăgioşi, mai nepăsători decît oamenii din oraş. Noaptea, Helga visa cîteodată faţa lor, alteori hainele lor, le auzea limpede glasurile. Cînd

stătea în bucătărie, la masă, faţă în faţă cu maică-sa, înghiţea cu noduri supa de zarzavat, găluştile de griş, şi i se năzăreau înainte mesele cu tacîmuri sclipitoare, cu paharele înalte, subţiri, luminoase de pe mesele albe zărite printre draperiile de dantelă ale restaurantului de sub hotelul cel mare. Pe tacîmurile acelea se mişcau mîini subţiri, albe, cu unghii lungi şi roşii, în vreme ce în faţa ei maică-sa ridica cu mîna grasă şi crăpată de multe treburi cana pîntecoasă, pe care erau zugrăvite două prune şi o frunză neagră.

Dar toate se schimbaseră în clipa în care Helga pusese stăpînire pe cufărul chiriaşului. Erau poate zece ani de cînd chiriaşul acela fugise fără să plătească chiria şi lăsase o ladă la ei. Tata, care trăia încă pe atunci, mama, care se mutase după moartea tatei de la etajul al doilea, unde aveau două odăi, la al treilea într-o singură odaie, nu se atinseseră niciodată de lada asta. Speraseră mereu că într-o zi chiriaşul avea să se întoarcă, să-şi plătească datoria şi să şi-o ia. Dacă ar fi deschis-o, cum ar fi putut vreodată să-i mai ceară chiria neplătită?! într-o zi, Helga hotărîse că după zece ani nimeni nu mai vine nici să plătească, nici să ia, şi deschisese lada.

N-avea în ea nici haine, nici pietre, cum auzise mai- că-sa că a făcut un tîlhar odată, ci cărţi, cărţi multe, cu coperte felurite, şi un uriaş teanc de prospecte. Mama voise să le vîndă, dar Helga dorea să încerce întîi să citească măcar una. Nu citea cărţi. Avea aproape optsprezece ani şi nu citise niciodată nimic. La şcoală da, asta era altceva, acolo trebuia să înveţi ca să treci clasa, dar pe urmă aşa, degeaba, de ce ? în şedinţe, la birou, bibliotecarul le recomanda adesea cîte o carte, dar cine se ducea s-o ceară? De la ea, de la poştă, numai vreo doi luau cărţi acasă, pentru că erau neînsuraţi, n-aveau gospodărie, griji şi răspunderi. Le ardea de cărţi ? îşi dădeau aere ? Ei ştiau ! Cartea de psalmi, cartea de rugăciuni, se înţelege, te duci doar duminica la biserică şi citeşti o dată cu ceilalţi, dar aşa, cărţi, romane, sau mai ştiu eu ce, nu citise niciodată nimeni în familia ei. în sfîrşit, Helga deschise o dată, într-o seară, un volum galben, care avea şi ilustraţii. Chiar pe prima pagină, o cucoană cu talia lungă şi foarte subţire, cu umerii aproape goi şi cu fusta înfoiată, aşezată în faţa unei măsuţe pe care ardea o lampă cu abajur mare, îşi ţinea tîmplele în palme, foarte tristă. Pe altă pagină, un domn o strîngea în braţe, şi ea îşi lipea faţa de umărul lui.

Helga, somnoroasă la început, se trezi treptat şi citi pe neräsuflate. Vai, cum se iubeau, cît erau de nefericiţi, şi pe urmă ce fericiţi deveneau ! Domnul din desen semăna parcă cu Peter, chiriaşul, cu acel Peter care fugise şi lăsase lada la ei, cu zece ani în urmă. Helga era mică atunci, şi-1 aducea aminte vag, era parcă scund, subţirel, cu ochi cenuşii .în noaptea aceea se chinui mult să adoarmă, avea parcă febră, o nelinişte cumplită, o sete să mai afle, să mai citească. Ar fi aprins bucuros lampa să mai soarbă o nuvelă, dar mama gemea tare în celălalt pat şi s-ar fi supărat că Helga face risipă.
Şi citise aşa carte după carte. Apoi, ca un fumător care nu se mai poate lăsa de tutun, începuse să împrumute cărţi de la biblioteca biroului ei, de la cea din faţa Poştei, de la toate. Altfel decît din cartea de geografie, mai adevărat, mai convingător, aflase că lumea e mare, e felurită, că oamenii sînt şi ei deosebiţi, şi cu totul altfel decît la lecţia de istorie ştia acum cum a fost trecutul oamenilor ăstora deosebiţi între ei. Nu-1'ştia pe rînd, aşezat, aşa cum îl afli din manualul de şcoală, dar îl vedea parcă cu ochii ei, aşa, pe sărite, îl simţea, parcă l-ar fi trăit chiar ea. Citea orice, ţinea minte orice, căuta cu sete romane, dar înghiţea la întîmplare tot ce-i cădea în mînă.
Acum oraşul se depărtase de ea de parcă ar fi fost la kilometri, oamenii se aburiseră sub ochii ei de parcă i-ar fi acoperit ceaţa, şi glasurile lor se auzeau stinse în auzul ei, ca de dincolo de un geam gros, prin care zăreşti vag siluete şi auzi vag un murmur.
La masă, în faţa maică-si, Helga părea un om care doarme cu ochii deschişi.
— Eşti beată, Helga ? spunea cîteodată mama, scoasă din fire. N-auzi că doamna Schloss şi-a făcut o rochie roz cu floricele, de parcă ar fi uitat că are patruzeci de ani, şi că mai e şi scurtă pînă la genunchi ?
Bătrîna strîngea gura pungă, buzele subţiri i se încreţeau de dezgust, un zîmbet de certă superioritate îi strălucea rău în ochii mici.
— Eu n-aş îmbrăca... eu n-aş putea... eu aş chema-o, dacă aş fi preotul Fabricius... eu cînd judec şi vreau... eu... eu... mai auzea Helga, ca bîzîitul unui bondar nervos, care se pierde departe.
Ea se gîndea la Veneţia. Citise de curînd un roman. Doi îndrăgostiţi pluteau pe apa verde a canalului, printre case roşii, sub un cer de safir topit, sub un soare de miere, şi Helga se vedea în gondolă. Se vedea atît de bine în gondolă, încît auzea clipocitul

apei, simţea mirosul ei puţin stătut, puţin de pepene verde. Auzea zgomotul vîslelor. Simţea dogoarea soarelui şi briza răcoroasă venită de la mare pe Canal Grande. întorcea încet capul, ca eroina din roman, ca Foscarina, şi-i vedea alături umerii largi. îi vedea ochii. Erau cenuşii, mari. O întrebau dacă îi place lumina, casa cu balcoane dantelate prin faţa căreia treceau acum. Ea murmura uşor „Peter", şi gondola trecea pe sub un pod.

— Dormi ? întrebă mama. Te duci să cumperi praz pentru mîine, sau nu? Şi vezi să nu te descoasă vipera aia de ce n-am luat varza de ieri tot de la ea, că nu vreau să ştie că m-a păcălit Hanz cu 50 de bani. Spune-i că nu îţi aduci aminte ce ai mîncat ieri. Să-mi iei şi un ou. Să te uiţi dacă doamna Friseh e la geam. Am auzit că i-a pierit pisica, şi de două zile o jeleşte şi n-a mai văzut-o nimeni la geam. Ce te uiţi aşa pe pereţi ? Că doar n-ai văzut un păianjen. Eu ştiu să fac curat, nu ca alţii. Eu, cînd îmi pun mintea...

Helga se apleca peste marginea gondolei şi-şi trecea mîna prin apă. Degetele ei erau lungi, albe, cu unghii ascuţite şi trandafirii, şi picăturile se prelingeau pe ele ca nişte perle. Apa era călduţă, limpede.

Seara, în pat, răsfoia mereu aceleaşi prospecte. Assisi, Ravenna, Roma se amestecau sub ochii ei cu Geneva, cu Parisul, cu Oslo, cu Cairo. Soare, mare, ziduri vechi, fiorduri. Le ştia de mult, pe dinafară, prospectele astea, altele nu mai găsise, dar le răsfoia mereu cum răsfoiesc alţi oameni albumul cu fotografiile rudelor lor.

— Lampa, Helga! mormăia mama din cînd în cînd, apoi încerca să se întoarcă, să se răstoarne adică pe cealaltă parte, cu gemete răguşite şi oftaturi înecate.

în sfîrşit, Helga, pe jumătate adormită, se hotăra să se culce. Se ducea întîi la fereastră să tragă storul şi nu se îndura. Dacă îl cobora, ziua era încheiată fără nădejde, definitiv. Ziua era încheiată, accepta noaptea, somnul, trecerea timpului. încă o zi era încheiată, pecetluită, îngropată în trecut, în acest trecut care creştea mereu, care încărca viaţa cu nimicul, cu golul, cu plumbul lui.

Peste drum luminile ardeau încă, printre perdelele depărtate se vedeau oameni străbătînd o odaie, deschi- zînd un dulap, stînd la masă faţă în faţă, cîntînd la pian." Trăiau încă, în vieţile lor se petrecea ceva, nu erau singuri, ca ea, în casa lor era mai frumos, mai bine, ce le păsa lor că venea

noaptea, cînd uite că trăiau încă ?! Dar undeva o mînă cobora o perdea, altundeva cineva stingea lampa, şi Helgăi i se strîngea inima de părere de rău. Se culcau, renunţau ! La ce ? Nu ştia nici ea, dar uite, stingeau ! Gata. Oraşul devenea din ce în ce mai orb. Toţi renunţau. Cu inima prinsă ca într-o gheară, cu mîna şovăitoare, Helga trăgea şi ea perdeaua. Apoi se culca în aşternutul rece şi, întinsă frumos ca un mort pe catafalcul lui cuviincios, se trimitea cu gîndul altundeva. Era pe un pod de piatră, un pod lung, falnic, cenuşiu. Sub arcadele lui largi şi înalte un fluviu plumburiu îşi rostogolea apele adînci. Era pe seară, în faţa ei cerul topea arama lăsată de soare, o răsfrîngea în ape, în spatele ei era cenuşiu, albăstrui, rece. Şi lîngă ea, Peter. Ce înalt era acum, ce subţire, ce armonios! Nu mai semăna cu cel de acum zece ani, era mult mai frumos, mai suplu, avea ochii mai mari, mîinile — delicate. întorcea capul încet, şi privirea i se pierdea în privirea lui cenuşie ca apa asta de sub pod, tot atît de adîncă ca ea. Cum o privea Peter, cîtă dulce tristeţe, cîtă căldură era în ochii lui! Era trist, pentru că ea nu-i spusese încă niciodată că îl iubeşte. Era neliniştit, pentru că nu ştia. Helga îşi punea încet mîna pe piatra cenuşie de care era rezemată, alături de mîna lui Peter, Ba nu. Peter îşi punea uşor, cu frică, braţul în jurul umerilor ei. Şi ea tăcea, accepta. Stătea aşa, cu umărul rezemat de pieptul lui, se uitau amîndoi la apă, şi sufletele lor erau largi ca rîul ăsta, îşi împleteau apele. Inima îi bătea tare. Clipa era atît de minunată, încît Helga o începea iar şi iar. întorcea încet capul, se pierdea în privirea lui Peter. Cerul era de aramă topită. Se rezema de piatra cenuşie. Peter întindea braţul.

Adormea tîrziu şi visa că pune ştampila pe multe plicuri, şi doamna Trude îi cere s-o pună şi pe pantofii ei, pentru că altfel nu poate pleca acasă.

Helga avusese, de cînd era mică încă, o prietenă bună; pe Grette. Se jucaseră împreună, primiseră alături prima comuniune, îmbrăcate în rochii albe, lungi, pe care mamele lor prinseseră dantelele unor cearşafuri vechi şi cam rupte, ca să nu mai cheltuiască alţi bani. învăţaseră la şcoală împreună, se plimbaseră uneori duminica ţinîndu-se de braţ sau veniseră una la alta să bea cafea cu lapte cu cornuri cu mac. Grette era logodită de la şaisprezece ani cu Karl, un văr de-al doilea al ei, un băiat scund, blond, cu capul mare, cu mîini mici ca nişte şoricei, funcţionar pe undeva, la contabilitatea unei instituţii, un flăcău totdeauna vesel, care făcea glume fără haz şi avea un salariu

destul de mic. Asta îl împiedica să se cunune, pentru că mama Grettei voia întîi să-şi înzestreze fata şi să fie avansat Karl în serviciu. Trusoul Grettei mergea încet, i se făcea cam o cămaşă pe lună sau i se cumpăra un prosop, pentru că tatăl ei, care făcuse oarecare politică fascistă în timpul războiului, stătea şi acum departe, mîrîia pe ascuns şi nu prea vroia să muncească serios.

Helga nu se mai potrivea acum cu Grette. Nu mai aveau ce vorbi, ca odinioară. Ea nu-i mărturisese niciodată ce gînduri toarce ceasuri întregi, zile întregi, şi cînd încercase s-o facă să citească una din cărţile care pe ea o fermecaseră, Grette îi spusese că s-a plictisit, că i s-a făcut somn, că a citit de la început ultimele pagini, să vadă cum s-a isprăvit povestea, pentru că prea de tot încet scrie autorul acela. Cînd Grette începea să povestească despre Karl, şi toată ziua povestea despre ei, ba că şeful lui nu-l apreciază, ba că şi-a cumpărat o cravată, ba că ştie să cînte cu muzicuţa de gură ***Hänschen klein ging allein****, Helga simţea un fel de ruşine nemărturisită, ca şi cum Peter ar fi văzut-o în asemenea tovărăşie, ca şi cum el ar fi aflat că Grette e cea mai bună prietenă a ei. In gîndurile ei, Helga nu vorbea niciodată cu Peter despre asemenea nimicuri vulgare. Nu, ei vorbeau numai despre o dragoste veşnică, despre frumuseţea peisajului, despre călătorii ne-maipomenite, despre flori sau despre fericirea de a se fi întîlnit.

Mama era din ce în ce mai nemulţumită de Helga. în loc ca, după un an de lucru într-un birou unde avea de-a face cu lumea şi se putea domestici, să fie- mai vioaie, mai dezgheţată şi mai practică, fata ei părea că doarme cea mai mare parte din zi. Se aştepta, înfricoşată, să afle că nici cei de la Poştă nu erau mulţumiţi de o funcţionară cu capul în nori şi nu s-ar[2] fi mirat ca într-o zi să se pomenească că e concediată. Şi, în adevăr, doamna Trude, pe care o întîlnise într-o seară la lapte, îi spusese că după părerea ei Helga trebuia să fie bolnavă, că o urmăreşte mereu cu privirea de la masa ei, cum stau amîndouă faţă în faţă în dreptul a două ghişee, şi că Helga are desigur febră, fiindcă priveşte lung, în gol, cu ochii înceţoşaţi, şi rămîne cu mîna pe ştampilă cîte un minut întreg, ca şi cum n-ar şti ce trebuie să facă eu ea.

Doamna Trude îşi potrivea mereu cu mîna cocul moale, care îi aluneca cînd în dreapta, cînd în stînga de pe creştet, unde era aşezat, şi o sfredelea pe mamă cu ochii ei mici şi miopi.

---

2 **Un cintecel pentru copii : *Hana cel mititel.***

— Ştii, dacă domnul Schmidt n-ar avea, ca să spun aşa, o adevărată slăbiciune pentru ea, te asigur că situaţia ei n-ar fi chiar atît de bună.
Mama răsuflă uşurată, din fundul plămînilor. Va să zică situaţia Helgăi era bună, şi domnul Schmidt avea o slăbiciune pentru ea.
Doamna Trude o urmărea cu ochişorii ei apropiaţi de rădăcina nasului lung.
— Ţi-a spus, nu-i aşa, ce sentimente îi poartă domnul Schmidt?
Mama n-avea habar, Helga nu-i spusese nimic, dar îşi făcu repede în gînd socoteala că era mai practic să spună că ştia de mult, pentru că doamna Trude şi ceilalţi funcţionari de la Poştă să fie siguri că nu s-au înşelat, să presupună că domnul Schmidt are intenţii serioase şi să nu încerce să şubrezească cumva situaţia Helgăi.
— O, da ! Ei, asta e o chestiune care... în sfîrşit... cum nu ne-am hotărît încă, să fim discreţi!
Asta nu compromitea pe nimeni, se putea crede că nu s-au hotărît nici ele, mama şi fiica, şi nici domnul Schmidt, sau poate — deh! — numai ele.
Pînă la venirea Helgăi acasă, mama se zbuciumă cu o mie de gînduri. De ce Helga nu-i spusese nimic ? Era ea dâre în adevăr bolnavă ? fira şi ea atît de îndrăgostită de domnul Schmidt, încît părea că are febră? Dar el, el de ce nu venise niciodată acasă, să se prezinte, să se declare, s-o ceară? Poate n-o iubea atît încît s-o ia fără zestre ? Poate că de asta era cu gîndurile împrăştiate Helga şi mereu tristă ? Ah, dacă nu se pricepea ea să fie puţin mai abilă, să nu arate din capul locului că îl iubeşte şi ea, să-1 hotărască s-o ceară prin cîteva tertipuri, pe care le ştie la nevoie orice femeie cinstită cînd vrea să se căpătuiască! Domnul Schmidt era doar un om dintr-o familie bună, tatăl lui a fost mecanic-şef la fabrica de faianţă, are o casă lîngă gară, e subdirectorul Poştei din tîrg, şi nimeni n-a avut niciodată nimic de spus despre morala familiei lor sau despre viaţa lor intimă. Nu, fata ei se purta faţă de ea ca o străină, mama nu putea pricepe ce se petrecea în capul ei, dar era vădit că îşi închipuia despre sine că e lucru mare, pentru că prea nu spunea ce are pe suflet şi se uita cu nepăsare cînd se vorbea despre vecini, despre cunoscuţi, şi se povesteau lucruri interesante.
Gemînd, răsuflînd pe nas, frecîndu-şi picioarele umflate, mama răsucea mereu aceleaşi gînduri şi privea nerăbdătoare limba ceasornicului.
Cînd Helga veni în sfîrşit —< fusese întîi la cizmar, dincolo de marginea oraşului, la care maică-sa

trimitea totdeauna pantofii la pingelit, pentru că era mai ieftin — bătrîna se repezi cu întrebările:
—• De ce nu mi-ai spus încă nimic ? Ce ţi-a spus el ţie pînă acum? Unde au ajuns lucrurile? Mă rog, e hotărît sau nu să te ia?
Helga însă, oa trezită din somn, se uita la maică-sa cu ochi uluiţi, avea aerul că ea e cea care află lucruri noi şi se jura că nu ştie, că n-a bănuit niciodată nimic. Domnul Schmidt ? Bohumil Schmidt, subdirectorul ? E un om foarte serios, foarte politicos şi sever în acelaşi timp cu subalternii, nu i-a făcut niciodată nici o observaţie, dar nici n-a băgat de seamă că ar fi mai atent faţă de ea decît de celelalte şi ceilalţi

.— Atunci, de ce eşti amărîtă şi melancolică ? izbucni bătrîna. Nu cumva eşti în adevăr bolnavă ? Asta ar maii trebui! în loc să-ţi fie gîndul la situaţia ta, ca oricărei fete cumsecade, tu să te îmbolnăveşti ca o proastă, tocmai cînd trece norocul pe lîngă tine ! Numai ta'ică-tău, Dumnezeu să-i ierte, le nimerea atît de prost!
Helga se jură că nu era nici bolnavă, nici îndrăgostită, că nu se gîndea la nimic decît la lucrul ei de la birou şi că funcţionarele fuseseră nebune cînd scorniseră povestea aceea cu domnul Schmidt.
în seara aceea se gîndi, tulburată, dacă nu cumva era adevărat. Se uita lung la ea Bohumil Schmidt? Era mai îngăduitor sau mai emoţionat faţă de ea, cînd îi dădea ea situaţia, sau la şedinţe ? Parcă, poate! Nu, da' de unde?! Aşa erau ochii lui, aburiţi de parcă ar fi avut totdeauna guturai. Şi era şi scund, era şi blond. Profita de orice întîmplare ca să convoace şedinţe şi să scoată din ele o lecţie pentru funcţionari. Pesemne că orizontul lui se mărginea la lucrările Poştei, pentru că nu-i ajungeau orele de serviciu, le prelungea, ar fi stat toată viaţa la birou cum ar fi stat altul la teatru sau în excursie. Ştia omul ăsta ce e iubirea? Nu, o mie de ani nu i-ar fi trecut prin minte să-i placă domnul Schmidt sau că el poate să o placă. Dacă în adevăr o place, treaba lui! Nu seamănă cu nici un erou de roman, nu are în toată făptura lui nimic romantic, nici elegant, nici curajos şi nici măcar profund melancolic şi poetic. Treaba lui! Şi poate că doamna Trude a inventat istoria asta, a răspîndit-o chiar ea la birou, ca să-i facă rău ei, ca să arate că e protejată, să stîrnească vreo intrigă şi să aducă pe nepoata ei, Milli, în locul Helgăi.După ce răsuci puţin gîndurile astea, Helga începu o carte nouă, luată de la bibliotecă. Era vorba de un cavaler care pleca pe o mare corabie cu pînze să aducă regelui pe logodnica lui, şi în drum se îndrăgostea nebuneşte de regină. Tîrziu, cînd lăsă cartea din mînă, Helga începu să trăiască cumplita dragoste a reginei. De vreme ce totul depindea de ea, de ce n-ar fi trăit acum cîţeva sute de ani, de ce n-ar fi fost regină şi de ce în jurul ei marea n-ar fi răsturnat talazuri uriaşe? Peter nu mai era student, nu mai era nici un mare actor, cum fusese pînă mai ieri, ci era cavaler, era

principe. Buclele părului lui negru, fluturate de vîntul din larg, îi cădeau pe fruntea înaltă, peste ochii cenuşii, şi trăiau amîndoi marea tragedie a iubirii împiedicate de destin. Adormi foarte tîrziu pe corabia ei legănată de valuri, plesnită de vînturi, în fundul cortului de brocart, pe cînd vuietul mării îi cînta în urechi.

A doua zi, a treia zi, la Poştă, Helga fu puţin emoţionată şi puţin stingherită. Voia să ştie dacă doamna Trude spusese adevărul, dacă domnul Schmidt o urmă-, rea în adevăr cu ochii lui albaştri, aburiţi, dacă îi vorbea ei cu alt glas decît celorlalţi, dacă, în sfîrşit, se îndrăgostise cineva şi de ea, aşa cum la rîndul lor se îndrăgostise cineva o dată de celelalte femei între care trăia. Şi după cîteva zile îşi dădu seama că aşa era. Bohumil Schmidt se înroşea, parcă, atunci cînd îi vorbea ei, vocea i se făcea moale şi nesigură, pleca ochii, şi cînd îi ridica, rar, erau parcă şi mai albaştri, şi mai tulburi decît de obicei. Întîi Helga fu mişcată în chip ciudat, bucuroasă parcă înăuntrul ei şi nitel încurcată. Cîteva zile avu mai multă grijă de pieptănătura, de îmbrăcămintea ei, se ţinu mai drept pe scaun în faţa ghişeului, se purtă destul de nefiresc şi de stîngaci cu toată lumea, ca şi cum ar fi fost pusă sub o lupă, dar după foarte puţin timp sentimentul acela de bucurie pieri. Nu-i plăcea Bohumil Schmidt, nu-i plăcea de loc, cu exactitatea lui severă, cu simţul ordinii, care îi lua orice fantezie, cu sîrguinţa lui, care nu şchiopăta nici acum, cînd era îndrăgostit. Bohumil Schmidt se tulbura cînd o vedea, dar nu-şi pierdea şirul.

Dacă domnul Schmidt s-ar apuca să-i spună că o iubeşte... Şi pe urmă era mic, blond ! Helga era furioasă pe viaţa care îi trimisese o asemenea victorie săracă şi fadă, cînd ea tînjea, ca un însetat, tînjea încă după o mare dragoste cu un om aşa cum nu întîlnise niciodată, cum hu trăia parcă nici unul în tîrgul lor, decît de mult, cînd ea era copil şi poposise Peter în casa lor. Mai erau domni frumoşi şi eleganţi în oraş, erau străini care veneau la ape, dar aceia locuiau în marele hotel, în vilele din pădure, nu-i vedeai aproape de loc pe străzile astea ale oraşului, şi chiar dacă îi zăreai cîteodată, nu-i mai întîlneai a doua oară. Treceau în goana maşinilor lor lucioase sau intrau o clipă

la Poştă şi ţi se adresau ca unui automat, fără să te privească, fără să te vadă.
După înviorarea pe care o simţise primele zile după ce îşi dăduse seama că e iubită, Helga era acum mai tristă decît oricînd. De ce nu se întîmpla în viaţa ei o minune ? Avea dreptul la ea, pentru că o aştepta. Era firesc ca mama, Grette, doamna Trude, doamna Katz sau mai ştiu care altă femeie sau fată să trăiască o viaţă simplă ca o iahnie de cartofi, pentru că nici nu voiau altceva. Dar ea nu se împăca cu tot ce aveau celelalte şi ce-i fusese dat, ea nu putea suferi tîrgul, Poşta, casa, ea tindea mereu, visa mereu altceva, şi dorinţa asta aprigă şi necontenită îi dădea poate dreptul, îi dădea sigur dreptul la altă viaţă. Cum, n-avea niciodată să alerge cu o maşină nebună de goană pe malul mării, să se oprească în amurg pe un pod de piatră, peste o apă largă, în inima unui mare oraş ? N-avea să vadă Veneţia ? N-avea să călătorească niciodată cu un tren lung şi fierbinte şi iute, întinsă pe un pat moale, privind pe fereastră peisaje nemaivăzute ? Într-un avion lucios, curat, în care în dreapta şi-n stînga s-ar vorbi graiuri străine de către oameni eleganţi şi distraţi, din care lumea s-ar vedea mică şi pierdută jos ? N-avea să întîlneas'că bărbatul grav, înalt, delicat, curajos, şi melancolic, şi puţin ironic, cald şi atent, care să spună cuvinte neobişnuite şi s-o iubească cu o dragoste infinită ?
Helga se prăbuşea acum cu furie în acea altă lume pe care o ţesea în mintea ei, în poveştile a căror eroină era ea.
— Mă rog, te ia, sau nu te ia? o întreba mama.
— Dar nici nu mă iubeşte, mamă, nioi nu e adevărat.
—^ Invită-1 cel puţin într-o duminică după masă la o
cafea cu lapte, să văd şi eu în ce ape se scaldă. Am să ştiu eu mai bine decît tine să-1 fac să se decidă.
mí
— Cum am să-mi invit şeful la cafea, cînd el se poartă ca toţi şefii şi nu-mi arată nimic deosebit ?
gj — Limpezir

— eAh, Doamne ! Eu sînt sigură că doamna Trude a văzut mai limpede decît tine, şi că tu eşti o toantă.
— Lasă, mamă...
— *Ce* să las ? Să te las să îmbătrîneşti şi să te usuci ? Şi aşa arăţi ca un strigoi, Dumnezeu ştie ce ai!
— O, mamă, nu mă mai chinui, n-am nimic. Muncesc mult, asta e.
—i Sigur că el, cu salariul lui, nu te-ar mai lăsa la slujbă.
— Mamă!
— Ce e ?
— Lasă-mă!
— Curăţă cartofii, şi pe urmă du-te la Grette. Hai, ia aer şi tu. Şi Karl dbar trebuie să aiibă prieteni, te mai vede unul şi altui, aşa se măritâ fetele. Poate că unii dintre ei au cîte două norme, cîştigă dublu. Măcar cu atîta să te alegi de pe urma regimului. Helga se îmbrăca în tăcere. Mama ei bodogănea nedesluşit un timp, apoi izbucnea : Domnul Schmidt are o normă, sau mai mult?
— Nu ştiu, mamă.
—< Atunci, ce ştii ? Ce se discută la şedinţe, de-mi întîrzii la masă?
— Probleme de muncă.
— Frumoase probleme de muncă, în care nu ştiţi cît cîştigă fiecare ! Roag-o pe mama lui Grette să vină să-mi pună ventuze. Atîta lucru ştie şi ea, că de gătit găteşte ca la orfelinat, mult şi prost. In toate pune arpagic. Hai, pleacă! Puteai să-ţi calci guleraşul! Ei, pleacă, totuna e. Să nu vii tîrziu.
Helga nu se ducea la Grette, sau trecea numai pe la ea în goană, spunea că are lucru suplimentar acasă pentru birou. Nu se uita atent la oaspeţii ei, nu auzea bine conversaţia lor, în care era vorba de un meci de box şi de preţul pantofilor cu ştaif, şi pleca. Dădea ocol oraşului, colinda străzile înguste, pline duminica de oameni care voiau, cu orice preţ, să se distreze, de logodnici îmbrăcaţi sărbătoreşte, incomod, care mergeau de mînă şi se uitau în vitrinele cu obiecte de menaj, de taţi care ieşeau cu copiii şi se opreau la chioşcurile de îngheţată, în vreme ce mamele, ostenite, ii aşteptau pe cite o bancă odihnindu-şi picioarele

uni- flate, strînse în pantofii frumoşi de duminică, de excursionişti din alte localităţi, care umpleau Promenada, beau cîte puţin din fiecare sursă, că nu se ştie la ce prinde bine, şi se plimbau printre marile coloane sau pe terasa din faţa lor, niţel asudaţi, niţel prăfuiţi, obosiţi şi încă dornici ca plimbarea asta să fie amuzantă, să merite efortul bănesc şi de iluzii cu care porniseră la drum.
O dată Helga sui pe Belvedere. Nu mai fusese aici de cînd era la şcoală. Amintirea plimbărilor făcute duminica, în copilărie, cu părinţii îi rămăsese atît de amară şi de tristă în suflet, încît şi atunci cînd venise cu şcoala nu văzuse aioi decît oameni eleganţi la mesele de pe terasa restaurantului şi oameni modeşti la mesele din grădiniţă, care-şi scoteau din coşuri merindele şi se bucurau, chiuiau aproape cînd li se aduceau halbele de bere. Suiseră atunci, ele, elevele, şi în turnul cel mare, şi văzuseră de acolo oraşul, şcoala lor, cele trei biserici ale tîrgului, şi fiecare îşi căutase casa ei şi se bucurase cînd văzuse fumul ieşind pe horn. Nu era nici o mirare că nu mai suise de ani de zile pe Belvedere. Nici în muzeul oraşului nu fusese, şi doar era deschis de opt ani. Ce avea să vadă acolo ? Scria doar limpede pe tăbliţa de marmură de pe uşa lui că e muzeul oraşului şi al regiunii! Hei, dacă ar fi fost un muzeu din alt oraş, din altă ţară...Cînd se sui pe Belvedere, într-o duminică, Helga îşi petrecu parcă toată copilăria şi adolescenţa din nou prin minte, deşi era parcă mai bine acum decît odinioară. Lumea era mai amestecată, pe terasă stăteau chipuri cunoscute, un funcţionar de la gară cu familia, responsabilul de la Telefoane cu o fată, în grădină nu mai era atîta tărăboi ca odinioară, dar pe mese tot se mai vedeau coşuri aduse de acasă, şa în faţa porţii tot mai staţionau maşini elegante, cu iniţiale necunoscute. Helga se prefăcu că se duce aproape de terasă ca să admire peisajul şi se uită cu coada ochiului la mese, să-i vadă pe cei veniţi cu maşinile. Erau cîţiva domni cu haine pufoase, cu umerii largi, o cucoană cu mănuşi trandafirii, cu un coc mare, care îşi ţinea întinse înaintea ei, pe nisip, picioarele lungi, frumos încălţate, în-tovărăşită de un domn în virstă, care-i zîmbea mereu, doi bătrîni slabi, • soţ şi soţie probabil,

îmbrăcaţi în negru, liniştiţi şi gravi. Doamna ţinea în mînă un baston de abanos, şi domnul se apleca tare spre ea şi îi vorbea răspicat şi aproape fără sunet. Ea îi urmărea buzele cu ochii şi înclina uşor capul ei cu păr cănit şi lins, în semn de încuviinţare. Pe masa lor, pahare înalte cu o licoare rozie, din care sorbeau cu paiul, un serviciu de argint de cafea, un pachet de ţigări colorat, învelit în ţiplă, care nu era de aici. Toate străluceau în soarele după-amiezii, toate păreau neobişnuite, scumpe, străine. Helga simţi că ameţeşte, peisajul era tulbure şi şters în faţa ochilor ei, în schimb pachetul de ţigări, paharul înalt, mânuşile trandafirii ale doamnei celei tinere, fruntea bombată a unuia dintre domnii cu umeri largi, toate erau nemaipomenit de limpezi. Se ţinu o clipă cu mîna de colţul de piatră al rampei terasei, încercă să se uite atent în zare ca să se liniştească, şi nu izbuti să deosebească decît un drum, o şosea asfaltată, care se strecura printre munţi şi ducea departe, în ceaţa albastră. Unde ducea? în alte oraşe, în alte locuri, necunoscute, necunoscute ! De acolo veneau oamenii aceştia atît de eleganţi, de distinşi, de siguri de ei, de nepăsători.

O clipă se gîndi că putea şi ea să intre pe terasă, să se aşeze la o masă, să ceară o cafea, care avea să-i fie servită probabil tot în vase de argint. Cît avea să coste? Avea în geantă bani pentru o pereche de ciorapi, atît îi lăsase marna din salariu. Să se lipsească de ciorapi şi să facă o dată în viaţa ei o nebunie I Mama are s-o certe ! Nu-i nimic. Dar dacă au s-o servească în allte vase decît pe ceilalţi, într-un serviciu de teracotă, de pildă, dacă au s-o servească cu neglijenţă, repede, simţind că face parte dintre oamenii ne- deprinşi să intre în asemenea localuri ? Cum are să stea ea acolo, singură, sub privirea tuturor şi să-i facă semn chelnerului că vrea să comande ceva ? Ii îngheţa de pe acum glasul cînd se gîndea că trebuie să aibă asemenea curaj! Mai erau acolo femei singure — se mai pomenise vreodată să intre o femeie singură într-un restaurant atît de mare ? Da, uite, mai era una chiar aici, o femeie cu părul alb, cu ochelari, cu un taior cenuşiu. Dar era bătrînă. Dacă ea, Helga, s-ar fi aşezat la o masă,

cine n-ar fi plîns o femeie tînără care sta singură ? Şi s-ar fi putut să afle şi mania — responsabilul de la Telefoane o cunoaştea doar, ar fi povestit tuturor.

Helga se răzgîndi repede, bucuroasă că avea atîtea motive să nu facă un lucru la gîndul căruia i se tăiau picioarele. Se îndreptă spre turn. Intrarea costa cîţiva gologani, dar un om care iese duminica la plimbare trebuie să cheltuiască ceva, cît de puţin, ca să simtă că a fost duminică, că a petrecut altfel decît în fiecare zi.

Pereţii albi erau mîzgăliţi cu creionul de la prima la ultima treaptă a turnului ! Helga sui treptele scunde, cotite, şi ajunse în vîrf. Din cele patru părţi ale turnului se vedeau cele patra zări, şi jos, sub dealul pe care era cocoţat, oraşul ca un joc de pietre colorate pentru copii. Şi mai departe, în zare, drumurile pierdute în ceaţă albăstrie, drumurile care duceau altundeva. Helga urmări îndelung un automobil negru care luneca pe şoseaua asfaltată şi pierea după cotituri, un tren care tăia cîmpia şi alerga cu sufletul la gură peste un pod, un autobus cu acoperişul încărcat de bagaje, oare se depărta dincolo de Crucea Francezului. Apoi, cu inima grea, începu să coboare treptele scunde. Era prea mult vînt acolo sus şi prea vedea cum pleacă oamenii, cum pleacă ! Cobora încet şi se uita pe peretele alb, pe oare toţi excursioniştii îşi lăsau numele, desenau o inimă şi înscriau o dată. Dar în firida unei ferestre zări, mai clare parcă şi mai curat scrise, cuvintele astea : „Am fost aici cu Wilhelm şi am fost fericită. Helga." Cum fusese Helga asta care trecuse pe aici cu Wilhelm al ei şi simţise nevoia să însemneze pe zid cu atîta sinceritate faptul că fusese fericită ? O chinuişe oare şi pe ea dorinţa cumplită a unei fericiri neobişnuite, aici, unde toată lumea era ştearsă şi modestă, şi găsise în adevăr această fericire ? Sau poate semăna cu Grette şi se mulţumise, ca ea, cu un băiat ca toţi băieţii din tîrgul acesta, care purta o cravată cu flori, povestea ce s-a întîmplat la birou şi făcea economii împreună cu logodnica lui, ca să-şi poată cumpăra la zestre, înainte de cununie, o oală de fiert legumele în aburi ? Dar fusese fericită această Helga, fusese atît de fericită, încît simţise

nevoia s-o scrie pe ziduri, ca pe un ţipăt cald şi simplu din fundul inimii. Nu se iscălise ca un prost, nu desenase o inimă săgetată, scrisese o mărturisire pentru că nu se putuse stăpîini să nu-şi spună lumii întregi fericirea.

Seara în pat, dimineaţa la birou, Helga se mai gîndi la cealaltă Helga, care putuse fi atît de fericită în oraşul ăsta, a cărui preocupare i se părea ei că este de a face el tot o uriaşă tocană de cartofi în fiecare zi. Apoi se gîndi la propria ei fericire. Acum îi era destul să citească o pagină dintr-o carte oarecare, ca să continue în mintea ei restul, aşa cum se pricepea, să-l continue la persoana întîi, văzîndu-se pe ea însăşi în locul eroinei, trăind o mare dragoste, pe alte meleaguri. O pagină era ca un chibrit care dădea foc unui fitil lung. Nu mai avea nevoie să parcurgă restul.

Vara era înăbuşitoare. Zilele la birou, nesfîrşite. In urechile Helgăi suna necontenit zgomotul mic şi înfundat al ştampilei puse pe plicuri de ea, de vecini, păstra zgomotul ăsta în auz şi cînd ajungea acasă. Seara stătea în dreptul ferestrei deschise spre strada îngustă şi încinsă şi se uita la geamurile de peste drum, îndărătul cărora oamenii îşi trăiau viaţa. Dispreţul pentru aceşti oameni care, ca şi ea, nu ieşiseră niciodată din oraşul acesta, din strada asta poate, pe care îi vedea îp fiecare zi făcînd acelaşi lucru, aşezîndu-se la aceleaşi ore la aceleaşi mese, făcîndu-şi patul cu aceleaşi gesturi cînd ceasornicul bisericii bătea ora zece, se amesteca mereu cu un fel de invidie, de nădejde în sufletul ei. Poate că acolo totuşi se petrecea ceva. Seara, cînd lumina în casele lor era aurie, caldă, cînd prin perdelele lăsate se zăreau mai fumurii siluetele şi mai animată mişcarea, ţi se părea totuşi că sînt fericiţi, că petrec poate, că au 'oaspeţi, că s-au adunat în jurul mesei oa să pună la cale ceva neobişnuit, ceva frumos.

Într-o zi fu atît de cald, de înăbuşitor, încît Helga, întoarsă de la birou, zăcea, fără gînduri aproape, în odaie. Din bucătărie se auzea glasul mamei vorbind încet cu doamna Gabe, care o învăţa o împletitură nouă de ciorap.

— t)oi pe faţă, doi pe dos, iei Un ochi cu aţă prin spate — ce Dumnezeu face ea, femeie în toată firea seara, pe balcon, cînd se întorc oamenii de la

fabrică pe strada lor ? Il pîndeşte, ascultă-mă pe mine. Şi nevasta lui habar n-are. Eu am spus totdeauna... Prin fereastra deschisă nu intra pic de vint. Aerul însuşi parcă se sleise între zidurile străzii. Doi pe faţă, unul pe dos, iei unul cu aţa pe deasupra. Eu nu fac varza nemţească niciodată fără zahăr. Măcar un pic, dar să pui. Mie nu-mi place bucătărie de mîntuială, şi oînd am spus...

Deasupra capului Helgăi cineva pisa mărunt şi regulat, cu stăruinţă, într-o piuliţă. După-masa, zăduful, piuliţa de sus, glasul monoton al mamei n-aveau parcă de gînd să înceteze niciodată. Helga simţi nevoia să rupă în bucăţi după-masa asta îngrozitoare. Poate că acolo, sus, pe Belvedere, acolo unde cealaltă Helgă fusese fericită, era acum puţin mai răcoare. Cel puţin nu se auzeau zgomotele astea ale casei ei, care aveau s-o smintească.

Se îmbrăcă greu, braţele îi erau parcă de plumb, picioarele — umplute cu vată fierbinte. Ieşi încet din odaie.

— Ce e ? Te duci undeva ? Pe căldura asta îţi arde de plimbare ?

— Nu, mi se pare că am uitat descuiat sertarul de la biroul meu, murmură Helga şi ieşi pe scară.

— Fetele astea ! N-au linişte, le muncește tinerețea ! zîmbi amical şi în acelaşi timp bănuitor doamna Gabe, ca să vadă mama Helgăi că pe ea n-o legase la gard, dar că era îngăduitoare.

— Aş ! E moale ca un pisoi nou născut fata mea ! bodogăni bătrîna. Apoi se corectă repede : E prea cuminte ! E ca noi în tinerețe, nu ca fetele de azi!

Doamna Gabe se putea duce să umple mahalaua cu vestea că Helga era o adormită care n-avea să se mărite niciodată, de bleagă ce era.

Helga nu avea putere nici să gîndească măcar că ar putea urca dealul pînă la Belvedere. Avea să dea şi ea cîţiva gologani, să se urce cu funicularul închis ca un cupeu şi să ajungă acolo repede, fără osteneală.

O clipă, în cupeul închis, negru, stînd pe banca îmbrăcată în piele neagră şi privind prin geamul de cristal coasta însorită, pe care urca încet vechea maşină, îşi putu închipui că lucrurile se petrec cu şaizeci de ani înainte, că ea poartă o rochie lungă

pînă-n pămînt, o pălărie cu voaletă, că se va întâlni sus cu muzicantul al cărui bust de piatră se află în parcul 'oraşului, că el o va aştepta rezemat de o stîncă, cu tot părul răvăşit de vînt, cu ochii ..adinei, cenuşii, trişti, plini de melancolie şi iubire, dar nu. 'avu vreme să stabilească exact cuvintele cu care o va întîmpina şi gestul braţelor lui întinse spre ea, că bătrînul cupeu se opri scîrţiind pe culmea muntelui,

Era cald şi aici, dar altfel cald. Pe terasa restaurantului, acolo unde se îndreptară întîi ochii Helgăi, era destulă lume. In grădiniţă, la fel. La poarta oare dădea spre aleea în serpentină care urca muntele încet şi leneş, aceleaşi maşini, cu şoferii lor boieroşi, răsturnaţi pe canapea, cu portiera deschisă, citind oîte un ziar străin.

Ajunsă aici, Helga nu mai ştiu încotro să Se îndrepte şi de ce venise. Să se uite ea o neghioabă la cei de pe terasă ? Să se aşeze acolo, la o masă, aşa cum în sufletul ei nu încetase să dorească de data trecută, cînd venise aici! Acum nu mai avea în buzunar nici un ban, pentru că cumpărase ciorapi. „Ce păcat, îşi spuse ea, că a plouat acum trei săptămîni şi mi-am luat ciorapi, altfel, de data asta, sigur că m-aş fi aşezat la masă." Ii plăcea Să-şi închipuie asta, acum, cînd nu mai era nici un risc să se poată.

Atunci, ce să facă aici ? Dădu încet ocol maşinilor, ca şi cum ar fi vrut să înceapă să coboare pe serpentină în oraş. Se uită la ele de aproape. In fereastra din spate, largă ca o vitrină, a uneia din ele, se vedea un termos roşu, două reviste mari, colorate, o pereche de mănuşi aruncate neglijent, un pachet în hîrtie lucioasă, eu un desen colorat. Helga simţi că-i dau lacrimile. Un şofer se uită la ea. îşi îndreptă privirea înainte, coborî panta pînă la prima cotitură, o luă pieziş prin pădure, sui iar, şi se găsi din nou în faţa restaurantului. Nu se îndura să plece, nu ştia de ce venise aici. Numai pentru atît, ca să urce şi să coboare ? Dar la ce se aşteptase oare ? Cel puţin să se urce în turn, să aibă impresia că a venit pentru priveliştea care se vede de acolo.

„Am fost aici cu Wilhelm şi am fost fericită. Helga", citi ea iar în firida ferestrei, printre semnături şi smîn- gâleii. Aceeaşi împunsătură în

inimă o făcu să se gîndească la posibilitatea altora de a fi fericiţi cu puţin, sigur că cu puţin. Sau, poate, cine ştie, Helga aceea avusese parte poate de o mare fericire. In ce chip, dacă cumva trăise în oraşul acesta şi urcase ca ea treptele astea, pentru că acasă se înăbuşea de căldură, de plictiseală şi zgomot ?

Sus, vîntul bătea deşucheat, pe oricare din laturile, turnului te-ai fi aşezat. Soarele începuse să apună după munţi, şi în vale pădurile să se umple de albastru-fu- muriu. „Dacă turnul acesta ar fi o mare corabie, dacă vîntul ar veni din larg..." începu să gîndească Helga. Se rezemă cu spatele de perete şi începu să se simtă ceva mai bine. Se afla pe o corabie în larg. Sau nu, se afla în faţa bisericii Sacre Coeur. La picioarele ei se desfăşura Parisul. Nu vedea în vale copaci, şosele, vîl- cele, ci 'străzi, case, bulevarde, o mare de acoperişuri. Nu acoperişurile astea mărunte, ca un joc de copii, care însemnau oraşul ei pe harta ţinutului, ci turma nesfîr- şită a acoperişurilor negre ale Parisului. Negre parcă citise că erau. Şi zgomot, vuietul oraşului mare. Clopotele catedralei sunau altfel decît clopotele bisericilor de aici, mai puternic, mai clar, mai sonor. Uite cafenelele pline, uite străduţele pe care trec pictorii- cu bereta pe-o ureche, Miiimi Pinson cu şalul ei. Se vede jos şi Sena cu lungi cheiuri de piatră, cu anticarii aşezaţi la rînd. Ce tare bate vîntul aici, la Sacre Coeur, şi ce bine miroase a pădure şi a verdeaţă ! Nu, stai, pădure şi verdeaţă e pe aici, acolo miroase a fum, a...

Helga tresări: cineva îi pusese uşor mîna pe braţ, şi în gîndul ei Peter nu se ivise încă cu bereta pe-o ureche, din josul scării, ea s-o poftească în atelierul lui de la mansardă, în care • ea avea să intre foşnitoare de mătăsuri, într-o aureolă de parfumuri, ca o rază de lună. întoarse speriată capul, ca un om trezit cu brutalitate din somn, şi văzu lîngă ea un om mic, blond, şters. Gîndurile îi veneau de atît de departe, încît îl recunoscu abia după o clipă. Era Bohumil Schmidt. Se înroşi, ca prinsă cu toate gîndurile la iveală. Domnul Schmidt era palid, părea emoţionat, dar se căznea

să vorbească foarte răspicat, ea şi cum a vorbi i-ar fi fost îndeobşte greu.
— Bună ziua ! Sau bună seara, mai curînd,
— Bună seara, şopti Helga, încă zăpăcită.
— Te uitai spre Crucea Francezului ? Nu e aşa că e frumoasă ? Eu vin aici foarte des în amurg, să văd văile care se desprind din defileu, drumurile acestea, care se umplu de ceaţă. Vezi ce adînci, ce înguste sînt, ce tainice par, ai vrea să porneşti pe fiecare dintre ele. Şi şoseaua, ce frumoasă e şoseaua asta, care se joacă cu rîul, sare peste el, merge alături, iar îl încalecă ! Uite cum se topeşte în depărtare.
— Şi duce cine ştie unde ! oftă încet Helga. Pare că duce în locuri în care trebuie să fie atît de frumos !
— Nu, iese la şes după ce trece de munţii noştri şi e mai puţin frumos decît aici. E plat şi fără poezia de aici.
Helga îl privi repede, surprinsă. Două gînduri se încrucişau în ea : domnul Schmidt vorbeşte despre poezie, şi dincolo de munţii noştri mici începe să fie urît!
— Dar dacă porneşti pe ea, cine ştie unde ajungi ? !
Domnul Schmidt, care nu mai era atît de palid, începu să rîdă :
— Cei de acolo se gmdesc şi* ei privind în lungul acestei şosele spre noi : duce acolo, între munţi, unde e atît de frumos ! Lor li se pare frumos la noi, şi au dreptate.
Helga nu-şi găsea uşor cuvintele. Despre lucrurile astea nu vorbise niciodată tare, şi pe urmă nu era deprinsă să stea da vorbă cu bărbaţii, aşa, singură. Mai ales că domnul Schmidt se uita la ea eu nişte ochi care parcă o sorbeau, şi despre el ştia şi ea ce ştia. Totuşi, nu se putu opri să nu spună :
— Ei, tîrgul nostru e atît de mic şi înfundat! Nici n-ai pe ce 'să-ţi aşezi ochii.
Bohumil zîmbi blajin şi dădu din cap a mustrare:
— De asta crezi că vin atîţi străini la noi ? Crezi că ar veni numai pentru ape, ape care de altfel se mai găsesc şi în ţările lor, dacă n-ar fi atît de frumos ? Ia uită-te puţin ! Citim în cărţi despre frumuseţile cîmpiei lombarde, dar ia uită-te în

zare cum se îmbină şi se desfac munţii în lanţuri albastre fără .capăt. Ia vino pe latura asta, aici. Uite colo cîmpia, acoperită de ceaţa asta transparentă, care parcă ţine pînă la capătul pămîntului. Nu-i frumos ?
Helga nu se uitase niciodată la zările care se vedeau din turn altfel decît ea să-şi închipuie ce e dincolo de ele. în clipa asta le privi, şi erau frumoase.
— iDar pădurea asta de pini ! Şi domnul Schmidt o luă eu gingăşie de braţ şi o duse pe altă latură a turnului. Asta e una dintre minunile Europei. Şi colo, drumul pe sub stejari, care îi plăcea atît de mult lui Goetbe ! Simţi vîntul ăsta plin de miresme ?
— Parcă am fi pe mare ! murmură Helga.
— Nu pe mare, în vîr.f de munte, unde sîntem.
Helga văzu în zare, la apus, crestele aurite de soarele
care pierise, şi cerul de o transparenţă uluitoare. La răsărit, pădurile de un verde atît de negru, încît n-ar fi putut spune niciodată dacă erau negre sau verzi. Şi dea'supra lor cerul era vînăt, încărcat de nori cenuşii, violeţi, străbătuţi arar de acul lung, auriu . al unui fulger.
începură să coboare încet. Domnul Schmidt îi ţinea uşor, uşor, braţul, cu o mînă care parcă se temea şi ar fi vrut să ocrotească şi să mîngîie în acelaşi timp.
Cînd ajunse în faţa restaurantului, Bohumil Schmidt o privi rugător cu ochii lui brumaţi, care-i părură Helgăi foarte dulci şi copilăroşi, şi o întrebă :
— Nu vrei să-mi faci cinstea să vii cu mine sus, pe terasă, să luăm ceva şi să mai privim puţin peisajul ?
Helga se înroşi brusc. Picioarele i se tăiară de emoţie. Ăr fi vrut să fugă, şi inima îi bătea de bucurie. Nu răspunse nimic, privi numai în jos, şi domnul Schmidt o luă iar uşurel de braţ şi o conduse pe treptele terasei, sus.
— Ce bine îmi pare că masa mea e liberă! Asta e masa mea favorită, aici, în colţ, pentru că se vede de aici o priveliţte mai largă.

Helga se aşează şi se uită în dreapta şi în stînga ei. Era stînjenită şi era bucuroasă. Domnii cu umeri largi şi haine pufoase, doamnele cu unghii lungi, trandafirii, care vorbeau limbi străine, erau la un pas

— ‚O prăjitură ? o întrebă Bohumil Schmidt. Şi parcă glasul lui spunea : „Să-ţi dau tot sufletul meu ! îl vrei ?"

Helga ridică ochii spre chelnerul care stătea drept în faţa lor şi şopti înăbuşit:

— O cafea neagră.

Apoi, eu privirea pe serviciul greu de argint în care aburea cafeaua, îl ascultă zîmbind pierdută pe Bohumil Schmidt, care cu o voce blajină şi adîncă îi spunea încet:

Mîine am convocat o şedinţă după masă pentru că serviciul de expediţie trebuie °să meargă pe roate, fără defecţiuni. Dar la şase, şase şi jumătate, dacă vrei, putem merge la Crucea Francezului. Mergem de-a lungul apei pe drumul acela atît de frumos, care se strecoară pe sub copaci şi în care lumina e verde ca sub apă. Şi apa pare verde ca de smarագd topit, şi cînd ajungem sus...O VINDECARE MIRACULOASĂ

Cînd după garda de noapte, în zori, sora Clarissa intră în răcoarea capelei, simţi într-un fel că se trezeşte, ca şi cum ar fi fost deodată muiată în apa rece a unui pîrău de munte, dar în acelaşi timp, tot ca în apa unui pîrău iute şi îngheţat, începu să tremure toată, să se simtă parcă subţiată, rătăcită în hainele largi, cenuşii, îngheţate şi ele, străine pe ea. Tremura ca limba unui clopot, în clopotul de sticlă al veşmintelor, dinţii îi clănţăneau în gură, ar fi vrut să se stăpînească şi nu putea, şi rostea încet *„A-a-ave Ma-a-ria",* **trudindu-se să se ţină în rînd cu celelalte şi rămînînd mereu în urma lor. Cînd îngenunche pe piatră, pe lespedea care era a ei, în care genunchii îşi găseau totdeauna locul aşa cum capul îşi găsea locul lui în perna umplută cu paie din patul ei tare, i se păru că adunată aşa, eu bărbia în piept, cu mătăniile Istrînse în mîinile subţiri, cu pleoapele lăsate peste ochii prinşi în cearcăne vinete, cu toate că tot atît de frig îi era, putea să-şi adune mai bine gîndurile.**

„Deus auctor pacis et amator caritatis, qui beatum Joannem Confessorum tuum mirifica..." **Cuvintele pătrundeau, căpătau înţeles. Apoi se rugă pentru bolnavii ei. Pentru bătrînul care stătea de o lună în cumpănă de moarte, fără**

să se hotărască între un tărîm şi celălalt; pentru învăţătorul care avea acasă cinci copii şi zăcea pe o coastă, mereu, de două săptămîni, pentru că în cealaltă avea o sondă prin care curgea necurmat puroi; pentru domnul eu mustaţă groa'să, neagră, care vorbea răstit şi o întreba de cîte ori intra în odaie : „Ai venit să-mi iei sufletul ?" •, pentru tînărul glumeţ, care era şi mai vesel parcă atunci cînd avea febră şi care fugea, cum ieşeau din odaie medicii sau ea, sora, pe culoarul femeilor sau pe terasă, la paravanul fix de sticlă care despărţea terasa bărbaţilor de a femeilor, şi, în sfîrşit, lă urmă de tot, ca şi cum n-ar fi vrut să-i dea întîietate, sau n-ar fi vrut să creadă Dumnezeu că-1 părtinește, pentru studentul lîngă care veghease toată noaptea, pînă adineauri. Nu ştia nici ea de ce făcu un soi de pauză între ceilalţi şi el, Spuse un Ave şi un *Credo,* parcă anume ca să prindă puteri, apoi începu să-1 înfăţişeze lui Dumnezeu, Fecioarei Maria şi Sfintei Clara, cu un fel de sfială, pe ocolite, pe dibuite parcă, cu delicatețe, cu şovăiri. Ii fusese atît de rău toată noaptea, era atît de bolnav! Era atît de cuminte, încît nu îndrăznea nici să ceară apă sau să fie întors ; îi era parcă mai milă de ea, de veghea ei, decît de boala şi de suferința lui. Cufundată în rugăciunea ei, Clarissa îşi dădu seama că celelalte se ridicaseră de un minut poate, şi vocile lor înălțau, limpezi, un *Laudamus*. Se ridică şi ea iute şi îşi uni glăsciorul mic, îngheţat cu corul clar şi treaz al acelei dimineţi. Simţi privirea maicii Serafita asupra ei, -clipi repede cu pleoapele ostenite peste ochii plecaţi şi rămase cu privirea în pămînt, temătoare. Văzuse, sigur, maica Serafita/ că se ridicase cu o clipă în urma celorlalte şi se întreba acum pentru ce anume se rugase atît de adînc de nu fusese atentă, ce nevoie avea ea, Clarissa, să se roage atît de pierdută, ce gînduri o cutreierau, ce se petrecea în mintea şi în sufletul ei, ce se petrecuse în noaptea asta de gardă, -dacă nu cumva îi era Somn la rugăciune sau dacă nu era altceva decît somnul la mijloc.
Preotul dădea ultima binecuvîntare, copilul de cor înălța cădelniţa, corul ridica cea mai înaltă notă a lui, ultima.

Apoi multele rochii cenuşii ifremătară uscat, ca nisipul, preotul pieri în altar, şi maicile, una după alta, începură şă iasă pe culoarul auriu acum — cînd intraseră era Albastru — după ce făceau cîte o reverenţă adîncă în dreptul altarului. Aripile largi ale bonetelor lor albe fîlfîiau scurt, ca nişte porumbei prinşi în pumn, şi rămîneau pe urmă ţepene şi deschise, gata de zbor.

Maica Serafita întîrzie o clipă în faţa uşii, -să deschidă, chipurile, un geam pe culoar, spre grădină. Nestingherit, un piţigoi ţipa cît îl ţinea gura în capri- foiul înmugurit, suit pe zid. Clarissa ştia că Serafita avea s-o aştepte. Nu s-ar fi putut altfel, cînd o surprinsese greşind. Fără să ridice pleoapele, îi ghicea zîm- betul acrişor peste dinţii deşi, puţin porniţi înainte, buza de sus plină de cutuliţe verticale, fine, ca lamelele pe dosul unei ciuperci, îi auzea acel *Gloria Patri* dulceag, cu care se începea orice convorbire în mănăstire, şi nu pregătea nici un răspuns, pentru că n-avea ce ascunde. Avea să răspundă de-a dreptul la întrebare, oricît ar fi fost ea de ocolită. Apoi avea să se roage, în drum Spre dormitor, pentru sufletul amar al maicii Serafita.

Dar în urma ei mai venea un pas, apăsat şi iute. Il recunoscu, era pasul maicii Superioare. O ajungea. Numai ea purta ghete din pricina reumatismelor ei, ghete înalte cu şireturi, şi paşii i se auzeau totdeauna de departe ca nişte castaniete sub apă. O ajungea. Clarissa se dădu la o parte cu o reverenţă, ca s-o lase să treacă. Maica Superioară îi puse braţul pe umăr, apoi zîmbi larg peste dinţii ei mari, albi, falşi şi o trase spre fereastra deschisă. Fluieratul piţigoiului pătrundea limpede pe culoarul pe care murmurau cu foşnet surd •fustele cenuşii şi pantofii cu tălpi de cauciuc ai maicilor. Fericită, maica Superioară ascultă cîntecul păsării.

— Un *Laudamus* de dimineaţă ! zîmbi ea şi mai larg. Apoi îşi mută privirea pe Clarissa. Eşti istovită, fata mea. Du-te la culcare. N-ai voie să te scoli mai devreme de prînz.

— Şi eu am băgat de seamă că sora Clarissa e foarte obosită azi, se amestecă repede Serafita. Sărmana, e atît de obosită, încît era să adoarmă la rugăciune.

Sămînța fusese aruncată. Dar maica Superioară voia să fie piatra în care grăuntele nu încolțește.
— Domnul vede truda noastră şi iartă !
Amin ! răspunse repede Serafita, plecă fruntea şi porni grăbită spre clinică

.Clarissa ridică ochii pentru prima oară în dimineaţa aceea. îi ridică — albaştri, mari, înceţoşaţi — şi privi cu recunoştinţă chipul Superioarei. Un fel de zîmbet viclean, glumeţ trecea peste trăsăturile bătrînei, înflorea în colţurile gurii umbrite de un pufuşor negru-cărunt, se pierdea sub aripile bonetei. Ochii ei priveau tot spre caprifoiul din grădină, care adăpostea piţigoiul, dar în ei se ascundea un fel de complicitate tinerească. Parcă 'spuneau : „Na, i-am făcut-o amîndouă Serafiteil" Apoi, privind mereu spre tufiş, întrebă încet:

— Foile de observaţie le-ai completat ? Fişele le-ai făcut ?

— Le-am făcut! şopti Clarissa, silindu-se să fie gravă; îi venea nestăpînit să rîdă şi se simţea deodată foarte înviorată.

— Atunci, la culcare 1

Clarissa făcu o reverenţă adîncă, ridică iar ochii ei viorii şi luminoşi acum, plini de zîmbet, se întoarse repede pe călcîie şi porni uşor, ca şi cum n-ar fi păşit, ci s-ar fi prelins pe lespezile roase.în chilia ei, în loc 'să se dezbrace repede, ca de obicei, şi să se culce, se aşează pe marginea patului, îmbrăcată încă, pierdută în gînduri. Da, Domnul vede truda noastră şi iartă, iartă că nu poţi trece din mijlocul rugăciunii la psalm ca un ceasornic care prinde să sune deodată, pentru că a fost potrivit din ajun. Ceasornicul de acasă, care suna în bucătărie pe poliţă, între farfuriile smălţuite şi colorate. Pe una era un cocoş galben, şi pe cealaltă — o găină roşie. Soneria ceasornicului pătrundea în odaia de dormit. Dormeau în două pătucuri de lemn negru, ea şi maică-sa, pătucuri înguste, cu tăblii de lemn pe trei părţi, cu aşternut alb cu dantele, rămas încă de la bunica, cu perne moi de puf şi saltea adîncă. Mama se trezea întîi, deschidea obloanele, prin fereastră pătrundea soarele. Era în vacanţă. Venea de la maici, de la învăţătură, vara în vacanţă. Tata plecase şi mai devreme la cîmp. Apoi se trezeau Erick şi Bertha. Bertha, cu ochii ei negri sub sprîncene dese, îmbinate. Ea, Trude, s-a călugărit, ca pămîntul părinţilor să se împartă în două, aşa ca la toţi saşii. In două numai, Ea venise pe lume fără voia părinţilor. Care sas vrea trei copii ? Venise în plus şi o chema inima spre

mînăstire. Intrase în ordin, soră, la optsprezece ani. Acum avea douăzeci şi unu. De doi ani era aici, soră infirmieră. Era frumos aici. Veghile, gărzile de noapte, cînd bolnavii au nevoie de tine, te cheamă, te ţin de mînă, iar tu, smerită, le faci serviciile cele mai umile, cele mai intime, şi inima îţi cîntă de bucurie că Domnul te vede şi e mulţumit. Da, s-a rugat, a uitat de ea şi de slujbă, rugîndu-se azi pentru ei. Se supără Domnul ? Nu, e pentru ei. Stai, poate că nu pentru ei toţi la fel, pentru unul mai mult. Dar el e foarte bolnav. La miezul nopţii 1-a chemat şi pe doctorul Fălcoianu, studentului ii era foarte rău. Poate că a greişit tocmai atunci cînd s-a rugat pentru el cu mai multă sfială decît pentru ceilalţi. De asta 1-a mînat Domnul aici, în spitalul ăsta, ca să aibă cine să se roage pentru el. De ce s-a rugat pentru el mai sfios decît pentru ceilalţi? Dar şi mai îndelung ! Poate că maica Serafita a văzut pe chipul ei că se roagă pentru el mai cu grijă, mai cu teamă ! Sigur! E atît de bolnav! Ea nici n-a mai ieşit din odaia lui de la două noaptea decît o dată, ca să-i dea poţiunea celui cu mustăţi şi să controleze sonda învăţătorului. E chiar atît de bolnav încît să fi fost nevoie să stea lingă el de la două pînă în zori ? Nu cumva ea a exagerat ? Ei, cum ? A avut doar temperatură mare, a şi aiurat o vreme, atunci cînd spunea că a uitat lumina aprinsă în laborator şi n-a sfîrşit analiza — e doar student în medicină şi el — pe urmă s-a sufocat, şi ea a trebuit să-i facă două injecţii... Şi ce slabe îi sînt braţele, ce mult a slăbit de cînd e aici! Ţi-e şi milă să-i bagi acul în carne. Şi ochii i s-au făcut atît de mari, atît de trişti, cînd se sufocă parcă e un copil care cere ajutor. E şi el copilul cuiva, are o mamă, care îi scrie din cînd în cînd, şi uite, s-ar putea să moară aici!

Sora Clarissa simte că i se urcă un nod în gît. Nu, n-a avut dreptate maica Serafita, se cuvenea să se roage pentru el mult, cald, stăruitor. Are ochi atît de mari şi trişti, te priveşte numai, nu scoate nici un cuvînt, îi e milă de tine şi de truda ta, în loc să se gîndească la el şi la drepturile suferinţei lui. Ar fi în stare să moară aşa, pe tăcute, numai să nu tulbure pe nimeni.

Clarissa îngenunchează lîngă pat, îşi cuprinde faţa în palme şi se roagă mult, fierbinte, pentru studentul cu ochi mari şi negri, care e atît de bolnav.

Din patul lui, Pavel urmăreşte cu privirea fuga norilor pe cer. De obicei stă foarte ridicat între perne şi vede din aşternut vîrfurile brazilor, piscurile albăstrii ale munţilor. In ultimele zile a văzut şi coama înverzită a mesteacănului din marginea peluzei. Azi, însă, n-a mai avut putere să stea aşa cum se cuvine, cum îl aşază surorile. S-a tras jos, jos, cu spinarea bine lipită de saltea, cu capul sub pernă aproape, să se odihnească, să se odihnească ! Aşa, cu riscul de a face şi o congestie, de a face orice, aşa, culcat, ca în mormînt. Nu mai vrea nimic, nu se mai gîndeşte la nimic. A vrut să fie ascultător, să nu le zădărnicească eforturile, să nu le mintă aşteptările. O săptămînă întreagă, cii.febră mare şi cu hemoptizii, s-a gîndit stăruitor : „Dacă vreau, am să trăiesc ! N-am să mă las înfrînt de febră. Am să zîmbesc, am să sper, am să trec eu şi prin asta. Se fac atîtea lucruri pentru mine, se cunosc azi atîtea medicamente noi, grozave ! O să învingem moartea, ştiinţa şi nădejdea mea, împletite.

"Uneori ziua, alteori noaptea, sora Clarissa luneca în jurul lui, cu faţa ei albă sub aripile albe ale bonetei, cu ochii plecaţi, cu rniini subţiri şi iuţi, sau încremenea pe scaunul, ei din colţ, în rugăciuni nesfîrşite. Nopţile se întindeau lungi, lungi, ca nişte ape încete, vinete, adinei, care-1 înecau, din care ieşea la mal, în zori, sfîrşit, sleit, cu un mic, stins licăr de bucurie în piept: „Am mai trecut o noapte", ca un naufragiat care a înotat atîta, a înghiţit atîta apă, încît, ajuns pe ţărm, nu ştie dacă va mai trăi, dar ştie că din ceva a scăpat. Apoi ziua urca, asemeni lichidului într-un pahar, din ce în ce mai străvezie, urca o dată cu nădejdile, şi scădea spre seară, se umplea de cenuşă, ca trupul de febră şi nelinişte. Şi totuşi, acolo, undeva, în piept sau in dosul frunţii, ca un burghiu în veşnică mişcare, gîndul : „Am să trăiesc ! Am să trăiesc !"

Azi, insă, burghiul încremenise, se topise, parcă n-ar fi fost.
Pavel nu mai voia nici să trăiască, nici să încremenească ziua în loc, ca în alte daţi, nici să vină medicii, nici să i se facă injecţiile, nici să intre sora Clarissa ca un porumbel cenuşiu cu capul înaripat alb, nici măcar să stea rezemat sus, pe perne, ca să nu facă încă o congestie. Se sufoca domol, treptat, şi nu întindea mîna spre bastonul rezemat de perete la căpătîiul patului, baston în care se sprijinea cînd cobora din pat, atît era de slab, şi cu care deschidea, aşa, culcat, sau închidea fereastra mare dinspre terasă. Se sufoca încet, parcă din ce în ce mai adînc, şi, cu ochii pironiţi pe tavanul alb, stătea încremenit. Numai pieptul îi sălta inegal, puternic. în mintea lui se împânzeau gînduri, se împleteau şi se amestecau, din ce în ce mai încurcate, mai şterse. „N-am să sun. De ce s-o fac să alerge aici cu sufletul la gură, speriată că m-a uitat ? N-am să sun. E totuna. Sună, sună soneriile pe culoar! Toţi cer, cheamă, vor să trăiască, se agită, pretind. Sună ! Sună ! Aşa sunau clopoţeii la sanie atunci, demult, cînd m-am plimbat cu Ema. Ea a spus : «Să luăm o sanie, Pavel !» Eu n-aş fi îndrăznit. M-a luat de mînă în sanie. Pa urmă s-a logodit cu Radu. Păcat că îl chema Radu, ca pe tata ! Acum tata stă lîngă sobă, cu ceaşca de ceai, cu papucii de postav, a adus registrele acasă, lucrează. Ce cap alb şi frumos are ! Un. cap ca un bujor mare, alb, ciufulit. Bujorii s-au scuturat. Oho, de mult! Şi cînd ningea şi se lipeau fulgii mari de geam, sora Clarissa era ca un porumbel refugiat în casă, cu aripile încremenite. Uite cum se apleacă peste patul meu. Bine, bine, mi-e foarte bine ! Sigur, de ce te sperii ?"
Sora Clarissa, foarte speriată, aplecată adînc peste patul lui Pavel, cu mîinile împreunate de spaimă, îl striga încetişor :

— Domnule Ştefănescu ! Domnule Ştefănescu ! Domnule Pavel! Ce e cu dumneata ?
Pavel stătea neclintit. Buzele i se mişcau uscat, tremurat, şi nu scoteau nici un sunet. Ochii imenşi,

fără clipire, fără privire, ficşi şi maţi, sticleau mort. Sora îi luă repede pulsul şi se repezi pe culoar Să aducă un doctor. Peste cîteva minute, în jurul patului lui Pavel se strînse un grup de medici. Lui i se părea că se cufundă repede, rotund, ca într-o pîlnie, într-un vîrtej, se cufundă mereu, fără oprire, vîrtejul e moale şi-1 soarbe, şi coboară, coboară învîr- tindu-se. Sus, pe mal, stau medicii; albi, gravi, vorbesc, dau din cap. Sora e lîngă ei, şi el se cufundă, ei sînt departe, şi coborîrea asta rotită nu se mai Sfîrşeşte. Sora Clarissa aleargă la laborator, la farmacie, la radiologie, iar la laborator, intră şi iese pe uşa bolnavului, se strecoară pe culoare ca o şopîrlă, e palidă, tăcută, iute.

Pe culoar, bolnavii, care prinseseră de veste nu aveau linişte, se foiau în faţa uşii să afle noutăţi, voiau să ştie cum îşi petrecuse studentul noaptea precedentă, ce febră avusese de dimineaţă, dacă şi cum expectorase, cînd avusese ultima hemoptizie, cum arăta ultima radiografie.

Alţii, în paturile lor, se înveleau grijulii, îşi puneau termometrul de cîteva ori la rînd, cereau linişte celor care vorbeau, aşteptau nervoşi medicul, se supărau că întîrzie, necăjeau surorile eu cereri neobişnuite, se simţeau părăsiţi, socoteau că îngrijirea nu-i suficientă, că medicamentele nu sînt destul de bune. Pînă şi tînărul cel vesel, căruia i se spunea cu simpatie Prichindel, era prost dispus. După ce stătuse vreun sfert de oră în faţa uşii lui Pavel, îndurerat şi tulburat, întrebînd fiecare soră şi fiecare medic cînd ieşea din odaie ce se mai aude şi ce se va întîmpla cu prietenul lui, se în- torsese în cameră, se băgase sub pătură, constatase că are febră şi se cufundase în gînduri negre. Sora Adela- ida, cea cu mîini şi picioare mari, care zîmbea totdeauna şi purta ochelari cu lentile atît de groase, încît ochii, sub ele, îi păreau de broască, încercă zadarnic să-1 facă să rîdă cu una din glumele lor obişnuite. „Dacă nu eşti cuminte, nu mai capeţi orez cu lapte", glumă de care nimeni nu putea rîde nici măcar din politeţe, dar pe care tînărul, cînd o auzea, se tăvălea de rîs. Mircea rămase ursuz, capricios şi îngrijorat, convins că nici cu el lucrurile nu mergeau bine.

Pînă la prînz, medicii îi făcură cîteva injecţii lui Pavel şi hotărîră să-i schimbe total tratamentul. După masă, cînd toţi bolnavii se culcară, sora Clarissa se aşezâ la căpătîiul patului lui şi rămase acolo. Tricota o pereche de ciorapi negri, îngîna din cînd în cînd o rugăciune, potrivea pătura pe bolnav şi îi privea ochii mari, acum închişi, respiraţia, care începuse să se liniştească. O, sigur că dacă ar fi fost ea de gardă noaptea, şi nu maica Serafita, ar fi băgat de seamă că medicinistul se simte rău, că febra îi creşte, că începe să se sufoce, că s-a coborît prea jos de pe căpătîi. Lucrurile astea nu-i scapă ei niciodată. La nimeni, sigur că la nimeni ! Anul trecut, cînd era la secţia de femei, n-a salvato pe domnişoara aceea care avea o sincopă, şi maica Superioară socotea că doarme! Domnul a vrut *să aibă ea meritul de a o scăpa. Meritul e al Domnului, fie numele lui binecuvîntat! Ea a fost aleasă, instrumentul lui. E un semn de graţie aici. Atunci maica Superioară a mutat-o la secţia de bărbaţi, la cazurile grave, unde sînt numai maici bătrîne sau urîte, ca semn că are încredere în ea, în vocaţia ei, în faptul că e plină de graţie divină, că ştie să fie la înălţimea acestei graţii.
Bolnavul geme uşor, se mişcă sub pătură, deschide ochii. O vede şi adună parcă din străfundurile încetoşate ale minţii, ale sufletului lui, un sentiment de gratitudine. încearcă să zîmbească, Isă vorbească. îşi umezeşte buzele arse de febra care l-a chinuit şi şopteşte :
— Mulţumesc, soră. Mi se pare că v-am deranjat cam mult azi!
„La asta se gîndeşte întîi!" se minunează Clarissa şi o umple o mare milă pentru el.
— Pe noi ? De loc ! ! Cum te simţi ?
— Bine ! răspunde el politicos.
— Nu ţi-e puţin foame? Haide, sigur că ţi-e puţin foame! îl roagă sora.
Pavel, din politeţe, recunoaşte că-i e foame. Ar vrea să mai doarmă, să 'stea aşa, neclintit, cufundat între vis şi moarte, între vis şi viaţă poate, dar uite, sora asta drăguţă, care îşi dă atîta osteneală pentru el, ar vrea să-l vadă mîncînd ! Se simte într-un fel opera ei, ceva aşa ca un lucru ieşit din truda ei, şi nu vrea, nu poate să-i înşele

aşteptările. Scoate deasupra păturii mîinile, care îi tremură uşor. Sora îi aşterne şervetul pe piept, îi ţine cu mîna ei albă şi subţire farfuria sub bărbie, cu cealaltă mînă îl ajută uşor, discret, să ducă la gură lingura şovăitoare, îi şterge colţurile gurii cu un şerveţel moale de tot, ca de puf, şi se uită cu o mulţumire infinită la fiecare lingură pe care o goleşte el. Da, trebuie să mănînce pentru fetiţa asta, care sigur că i-a promis Dumnezeului ei că o să-1 scape şi care se cuvine să se ţină de cuvînt. Uite ce gravă e, parcă ar face, cu fiecare lingură, o ispravă importantă. Poate că în cerul ei se ţine seama de asta.

După ce a mîncat, Pavel se simte totuşi mai puternic şi parcă mai bine dispus. S-ar uita făţiş la Soră, dar se sfieşte. Nu sa cuvine, îi fură cu coada ochiului mîinile albe, atît de repezi pe undrele, ochii cu gene lungi, plecate, umbrele albastre de sub ochi, gura cu buze subţiri, palide, care zîmbesc atît de rar şi de fricos, picioruşele încălţate în papuci albi, care abia ajung la podea. Ar vrea să-i spună ceva frumos, frumos, cald, dar se teme. Care sînt cuvintele cu care icoana asta n-ar fi jignită ?

Sora Clarissa Se simte privită, clipeşte de cîteva ori cu ochii plecaţi, se înroşeşte brusc şi ridică repede pleoapele. Trimite peste el o trîmbă de lumină albastră, ca un puhoi de sub un stăvilar ridicat. Apoi, ea să justifice privirea, murmură şters :

— Te simţi mai bine?

Pavel simte că se înroşeşte şi el.

— Mai bine datorită dumitale. Iţi dai atîta osteneală pentru mine ! Dumneata înviişi morţii, soră Clarissa.

Clarissa pleacă iar pleoapele, şi mîinile i se grăbesc pe undrele. Roşeaţa din obraji nu vrea să piară. Pavel se gîndeşte că a fost poate grosolan, brutal. Dacă ea se supără? **„Iţi dai atîta** osteneală pentru mine!", **auzi** vorbe ! Să nu creadă că a vrut să spună altceva şi să nu mai vină în odaia lui. Dar i-a mai spus : „Dumneata înviişi morţii !" A vorbit deci despre toţi bolnavii, despre devotamentul ei faţă de bolnavi in general, nu poate presupune sora că el se socoteşte privilegiat, preferat de ea.

In acelaşi timp, sora se zbuciumă înăuntrul ei. A fost o politeţe numai, sau, în adevăr, aşa cum vrea, aşa cum se roagă ea, bolnavii capătă putere lîngă ea ? Inima îi zvîcneşte de bucurie. Uite şi învăţătorul, şi el îi cere să stea lîngă el. Simte şi el... dar vezi că ea stă mai mult aici, lîngă Pavel. Şi învăţătorul e doar foarte bolnav ! Acum lui Pavel îi e mai bine ! Chinuită de re- muşcări, Clarissa se ridică, bagă ciorapul în buzunarul larg al rochiei cenuşii şi iese pe vîrful picioarelor.

„Va să zică s-a supărat! se gîndeşte Pavel, şi închide ochii, trist. N-am ştiut să vorbesc I"

Pe culoar Clarissa se întîlneşte cu maica Serafita. Ie'se din camera învăţătorului.

— *Gloria Patri!*

— Nu mai intra, rosteşte ea ţuguind buzele, şi dinţii deşi şi ieşiţi i se văd ca la iepuri. L-am văzut eu, i-am drenat sonda. Se simte bine.

Face o pauză, apoi se uită lung în ochii Clarissei.

,,Imi mulţumea, sărmanul! Dar pentru asta nu cred că Domnul m-a ales să salvez oamenii. Nu ! Nu! oftează ea. Depărtează, Doamne, ispita asta de la mine ! Nu, Domnul nu m-a ales pe mine, păcătoasa, şi nu mi-a dăruit puteri mai mari decît altora.

Serafita dă din cap cu umilinţă şi pleacă în lungul culoarului, trecîndu-şi mătăniile printre degete şi mur- murînd un *Pater*.

Clarissa rămîne încremenită în urma ei. E rea ! se gîndeşte ea. Dar dacă are dreptate ? Dacă ea, Clarissa, a căzut în păcatul orgoliului ? Dacă socoteşte că pe ea, păcătoasa, Dumnezeu a înzestrat-o mai mult decît pe alta ? Dacă toată truda şi dragostea ei pentru bolnavi izvorăsc din acel păcătos orgoliu ? Dacă rugăciunile pentru ei sînt o expresie a nevoii de a-i vedea vindecaţi pe ai ei, pe pacienţii ei, înaintea celorlalţi, ca gloria să cadă asupra ei ? Şi rugăciunile ei lungi, stăruitoare, pentru el, medicinistul, pentru Pavel, nu sînt cumva pornite din acelaşi orgoliu de a vedea bolnavul grav, pe care ea îl îngrijeşte, vindecat ca prin minune ? Poate că nici nu-i e miiă de"ei, poate ca e numai mîndria ei la mijloc. Dar e mai grav bolnav decît ceilalţi I Şi el, ce a spus el adineauri ? „Dumneata învii şi morţii, soră

Clarissa." Şi ea s-a bucurat ca o nemernică. El poate a simţit orgoliul ei nemăsurat, şi a vrut să i-1 flateze.

In genunchi, cu fruntea cufundată în pătura aspră a patului din celula ei, Clarissa cere aprins iertare lui Dumnezeu. El a văzut, din ceruri, orgoliul ei nemăsurat, deşertăciunea făpturii ei ticăloase, el a lăsat-o să păcătuiască cumplit, şi acum îi priveşte remuşcările.

Ca să ispăşească, are să ceară acum preotului pe-depse crunte, şi maicii Superioare — nopţi de gardă de-a rîndul. N-are să se mai uite în ochii bolnavilor, ca să nu primească mulţumirile lor, pe care nu le merită. Are să cheme medicul la fiece criză a oricăruia, n-are să mai încerce niciodată să-i scoată singură la liman, ca să nu creadă pe urmă — erezie! — că ei i se datoreşte mai-binele lor. N-are să mai ceară pentru sine cazurile grave, cu lăcomie, ca pînă acum. Are să primească, smerită, orice caz, să-şi pună la lungă încercare răbdarea cu cei pe jumătate bolnavi, care, pentru că au putere, au capricii şi se răsfaţă. Dar are să se roage pentru ei, are să se roage mereu pentru vindecarea lor, a tuturor bolnavilor, ai ei şi ai celorlalte, deopotrivă. Şi pentru mîntuirea sufletului ei I Maica Serafita i-a deschis ochii la grozava ei greşeală. Binecuvîntat fie numele maicii Serafita ! Amin !

Primăvara, care venise pe şovăite, cu făgăduieli şi retrageri bruşte, năvălise acum din plin, cu toate puterile ei dătătoare de viaţă. Pînă şi doctorul Turcu, care era cel mai prudent şi mai temător, le dăduse voie bolnavilor să stea culcaţi pe terasa largă, bine înveliţi în pleduri, şi să privească din înălţimea coastei din care creştea sanatoriul ca un crin mare, alb, mesteacănul firav de la capătul peluzei pe marginile căreia înfloriseră stînjeneii, valea dulce, prin fundul vălurit al căreia şerpuia şoseaua, şi munţii de dincolo de vale, care se ridicau întîi uşor, cu talazuri Scunde acoperite de poieni şi mănunchiuri dese de fagi, ca să izbucnească deodată, înălţaţi în picioare, cu fruntea de piatră pînă în nori, cu coastele îmbrăcate în armura ţepoasă a brazilor negri.

Dimineţile erau pline de lumină, soarele parcă striga în ferestrele bolnavilor că e bine să trăieşti,

să te trezeşti şi să cînţi, şi unii chiar cîntau, în odăile lor sau la baie, cîntau încet, încercîndu-şi parcă glasul, pieptul. După crizele care bîntuiseră spitalul în etapa ploioasă şi schimbătoare a primăverii, acum se înscăunase parcă o stare de echilibru, de mai bine, cam în toate saloanele şi odăile. învăţătorului i se scosese sonda şi i se făgăduia mereu că în curînd, chiar foarte curînd, avea să fie scos pe terasă, domnul cu mustaţă neagră şi groasă vorbea despre plecarea lui acasă ca şi cum ar fi fost mîine, deşi nici un medic nu i-o făgăduise. Mtircea, tî- nărul glumeţ, nu avea răbdare să stea nici o oră pe şezlong şi alerga mereu la paravanul - de sticlă, care despărţea terasa în două, care separa bărbaţii de femei, să strige o glumă.
Femeile, şi ele, mai mult auzite decît văzute de pe partea asta de terasă, ciripeau ca nişte scatii. Bărbaţii le vedeau prin geamul brumat al paravanului siluetele, le recunoşteau după culoarea halatelor sau a jachetelor de lînă pe care le ştiau de pe culoare, de la radiografie, de la tratament, din sufragerie cei care nu mîn- cau în camera lor.
Pînă şi bărbatul care fusese toată iarna între moarte şi viaţă renunţase pentru un timp la gîndul morţii şi, cu scuipătoarea lîngă el, înfofolit în fulare şi flanele multe, stătea o oră pe terasă, între unsprezece şi douăsprezece, cu pleoapele închise peste ochii intraţi aproape de tot în orbite, cu un zîmbet de beatitudine pe pomeţii ascuţiţi, galbeni.
De pe terasa femeilor se ridica cîte un hohot de rîs, urmat de altele. Mircea zvîcnea neliniştit în scaunul lui şi dădea să sa repeadă spre paravan, dar se oprea dacă era vreo soră pe aproape, domnul cu mustaţă groasă mişca nervos dintr-o sprinceană şi-şi muşca mustaţa, şi ofiţerul cel înalt şi deşirat, care avea tuberculoză la laringe, repeta, ca pe o descoperire proaspătă, uitîndu-se la mustăcios : „S-au trezit porumbiţele, s-axl trezit", şi glasul lui răguşit suna ciudat, ca după chef.
Pavel fusese şi el scos pe terasă. La drept vorbind, venise singur, rezemat cu o mînă în baston şi cu cealaltă pe braţul sorei Clarissa. Era foarte palid, foarte slab, dar respira regulat, fără hopuri şi sufocări. In prima zi, aerul, lumina, priveliştea îl obosiseră cumplit.

După masă, în patul lui, se simţise zdrobit, ca după o excursie la mari înălţimi. A doua zi îi fusese mai lesne de suportat frumuseţea şi bucuria. îşi dădea şi el seama că medicii aveau dreptate cînd afirmau că starea lui făcuse un salt grozav, că după criza vecină cu moartea pe care o avusese în aprilie, în mai se îndreptase uluitor de mult. Dar tot aşa îşi dădea seama că după primul salt rămăsese pe loc şi că ultimele patru săptămîni nu-i aduseseră nimic, dar absolut nimic. Aceleaşi 38 de grade în fiecare dimineaţă şi seară, aceeaşi greutate de 54 de kilograme, care nu creştea nici cu 100 de grame măcar, aceleaşi pete neschimbate pe radiografie, aceeaşi oboseală necurmată. Staţionar ! De ce ? Antibioticele îşi făcuseră datoria, bacilii pieriseră cu totul, nu avusese nici un fel de refuz organic la tratamentul cu rimifon, şi totuşi nimic nu se mai schimba din mai. Şi doar credea în medicamente, credea în ochiul şi priceperea lui Turcu, aşa cum credea în progresele ştiinţei, în tot ce născocea omul, în tot ce pătrundea bine şi adînc cu mintea lui, în puterea şi iscusinţa făpturii înzestrate cu cunoaştere. Dar poate că undeva, înăuntrul lui, plesnise ceva, sau nu fusese niciodată destul de încordat, de puternic.
Spera, nu voia, năzuia, nu cerea. Aşa fusese totdeauna. Se cunoştea. Se căia uneori de chipul în care reacţiona faţă de lucruri, faţă de viaţă, dar nu se putea schimba! A voi, îşi spunea el, înseamnă foarte des, aproape totdeauna, a încerca să treci .persoana ta înaintea altora, â căuta să forţezi voinţe străine, să mergi împotriva curentului vieţii. Sau să te integrezi lui, îi spunea un glas din adînc. Cum să te integrezi ? Să te laşi în voia lui, da, poate ! Asta şi făcea, se lăsa în voia marii voinţe universale. S-ar fi putut integra altfel ? Poate, dar nu ştia cum. Micul scîrţiit, aproape neauzit, pe care îl făcea încordarea propriei lui voinţe în armonia generală de care se ciocnea, îl tulbura peste măsură. Se Sperla ca un şoarece de ronţăitul lui neaşteptat de sonor într-o odaie liniştită.
Şi totuşi, lumea nu era o odaie goală, liniştită. Faptele, gîndurile, sentimentele celorlalţi! scoteau sunete mari, puternice, cîteodată urîte, cîteodată frumoase. Dar ce bine se îmbinau între ele, ce bine

se legau, ce armonie majoră, amplă, ieşea din această îmbucare şi împletire ! Cum să te amesteci în ea ? Cum să faci să nu scoţi nota disonantă ? Trăise totdeauna ca un greiere, în colţul lui. Tata voise să facă Medicina. O făcuse ca să nu-1 supere. Alesese laboratorul, ca să lucreze departe, liniştit, el cu singurătatea, cu fiolele, cu microscopul, cu'lamelele. Se îmbolnăvise. Ce nenoroc ! Mai avea un an, şi ar fi isprăvit. Ar fi rămas numai eu laboratorul, cu aparatele. Singur ! Ce voluptate! Ar fi citit, ar fi lucrat. Dar poate că avea să se facă sănătos. Ei! Ştiinţa acum a ajuns departe ! Numai atîta era turburător, că starea lui, de patru săptămîni, încremenise pe loc, fără nici o explicaţie valabilă! Şi ce progres făcuse în mai I

Şi aici, în odaia lui, cînd era singur, cînd nu venea Mircea cu veselia lui, sau ofiţerul eu gîjîiala lui, era destul de linişte, era tihnit, mai ales de cînd îi dăduseră voie să citească o oră pe zi. Aştepta ora aceea cu încântare. Doctorul Turcu îi aducea reviste medicale. Cînd era de serviciu maica Serafita, cu zîmbetul ei acru şi buzele ei creţe, sau maica Adelaida, cu ochelarii ei cu sticle groase şi mîinile ei mari, era mai puţin plăcut. Ii era un fel de teamă de ele, nu îndrăznea să le ceară nic un pahar de apă sau revista uitată pe masă, dar cînd venea sora Clarissa, parcă şi aerul odăii se făcea mai limpede în jurul lui. Ei îi spunea chiar cîteodată că îi e foame şi poate că nu-i era, numai pentru că ştia că-i face plăcere să servească.

îşi închipuia că sora Clarissa avea un fel de acţiuni în rai şi că, cerîndu-i un serviciu, îi cumperi încă o acţiune. Păcat, numai, că de o lungă bucată de vreme nu mai ridica ochii ei frumoşi şi se repezea cu sete să-i facă servicii pe care lui îi era ruşine să le primească, să-i spele picioarele, să-i aducă scuipătoarea şi alte vase. Cine ştie, poate cumpăra acţiuni mai mari cu ele!

Pe seară, cînd văile se albăstreau, bolnavii trebuia, vrînd-nevrînd, să intre în odăi. Umezeala creştea, tuşea se pornea şi ea. Soarele se culca totdeauna între două creste golaşe, pe care le aurea, şi sub ele pădurea de brazi se înnegrea şi mai tare. Din loc în loc muntele începea 'să ridice un abur gros şi albastru ca un fum, sau cîte un nor jucăuş şi

argintat pînă atunci, se agăţa în piscuri, în vârfurile brazilor şi se întindea peste ele, rupt în fîşii cenuşii. Terasa rămînea pustie. Prin uşile deschise spre terasă ale femeilor, dincolo de paravanul de sticlă, se mai auzeau încă rîsete răzleţe. De cîteva zile se deosebea între ele un rîset mai vigu- ro's, mai limpede, mai înalt. Bărbaţii îl auziseră, ghiciseră că e o bolnavă nouă şi-şi căutau peste zi treburi la cancelarie sau la radiologie, ca s-o vadă, s-o cunoască. Nici unul n-o întîlnise încă, şi ofiţerul îşi spunea celorlalţi părerea :

— Porumbiţa asta trebuie să fie sănătoasă ca un stei şi a venit aici să-şi facă vacanţa ! Cuvintele astea, spuse cam tare şi foarte răguşit, îi aduseseră o privire, plină de mustrare, iute ca un sf>îrc de bici, din partea maicii Serafita, care îl auzise.

începuseră să iasă de o săptămînă pe terasă, cînd, într-o seară, după ce fusese băgat în pat, Pavel simţi că nu-1 mai poate îndura. Ii cunoştea cu fiecare oscior cutele, inegalităţile, cunoştea cu ochii fiecare crăpătură, subţire ca firul de paianjen, a tavanului, auzul lui purta întipărit ca pentru vecie picuratul mărunt şi inegal, în trei timpi, al robinetului în chiuvetă. Vîntul aducea prin uşa larg deschisă a terasei mireasma unui soc înflorit, perdeaua flutura uşor, parcă îl chema afară, şi aproape de tot, poate în tufişurile de Sub terasă, ciripea languros o păsăricâ necunoscută. Lui Pavel îi venea parcă să fugă şi îi venea să plîngă. Avea în el o neliniştе, o febră, o sete, nu ştia dacă îi e bine sau rău, dacă e vesel sau trist, dacă e cumva foarte bolnav sau foarte sănătos, dar nu putea sta în fundul odăii, între cearceafuri calde, sub pături încinse.

Se scula clătinîndU-se, îşi puse halatul cel gros, îşi luă înfrigurat bastonul şi se duse repede, nesigur la uşă. Rezemat acolo, la hotarul dintre întunericul odăii şi limpezimea albastră a serii din văi, dintre căldura odăii, care mirosea a medicamente, şi răcoarea parfumată a pajiştilor luminate sur, albăstrui-întunecat, de un cer în care se aprindeau palide stelele, respiră adine, flămînd. Era linişte. Păsăricâ piuia încă, a somn sau a dragoste.

Dincolo de munte, în Sstînga, adîncul întunecat al cerului se albea. Avea să răsară luna. Mirosea a soc, a pămînt, a lemn crud.

Pavel îşi şterse ochii cu mîneca halatului. Nu ştia că plînge, nu ştia că-şi ştergea ochii. In sfîrşit, o dată, ceea ce se petrecea înăuntru semăna cu ceea ce se petrecea afară, şi armonia asta era sfîşietor de fericitoare. Mesteacănul subţire de la capătul peluzei se clătina uşor de vînt. Frunzişul lui părea de fum, trunchiul îi sclipea argintiu. „Parcă e sora Clarissa ! se gîndi Pavel. Da, e chiar ea !" îşi repetă el, înebiat că semăna atît de bine, că găsise el atît de bine asemănarea. Şi cum stătea aşa rezemat de uşă, respirînd adînc, cufundat în noapte şi în propriul lui suflet, în odaie, încet, intră sora Clarissa. Se îndreptă uşor spre pat să învelească bolnavul adormit, nu aprinse lampa, să nu-1 trezească, pipăi pătura cu mîini iuţi, 'scoase un ţipăt uşor cînd dădu de patul gol şi, întoreîndu-se instinctiv spre terasă, îl văzu, umbră cenuşie, în pragul ei.

— De ce, o, Doamne, de ce faci asta ? şopti ea speriată. Nu e voie. Ai să răceşti!

-•- Taci, şopti şi el. Numai o clipă. Ascultă !

Mîna surorii era rece, ca de sticlă. Ascultau amîndoi, tăcuţi, vîntul, pasărea. Respirau amîndoi miresmele nopţii, şi luna, încet, îşi vădea o muchie de argint pentru ei, peste măgura întunecată. Mesteacănul îşi clătina frunzişul delicat. Pavel îşi întoarse ochii de la el la Clarissa. O duioşie, o turburare dulce, un fel de milă, de căldură, de farmec, îl cuprinse. Tăcerea ei semăna cu tăcerea nopţii, rece, limpede, transparentă ca ea. Apoi Pavel ridică puţin mîna, pe care o ţinea încă în mîna lui fierbinte, o privi în lumina lunii şi murmură fără să-şi dea seama :

— Ce mică e ! Ce rece şi ce bună e ! Ce frumoasă e !

încremenită, sora Clarissa îl privea cu răsuflarea tăiată. Ochii ei nesfîrşiti îl îmbrăcau tot. Nu se gîndea să-şi tragă mîna, nu se gîndea să fugă, nu se gîndea la nimic.

Pavel se aplecă şi mai tare, sărută cu buzele lui fierbinţi mîna pierdută în mîna lui şi trecu uşor pe lîngă soră, în odaie. Se strecură în aşternut şi aprinse lampa de la căpătîi.

Clarissa rămase încă o clipă încremenită în uşă, apoi, ca în somn, se apropie de pat şi începu să potrivească perna bolnavului.

— Te-ai culcat cu halatul ! murmură ea, tot ca în vis ; îl privea cu aceiaşi ochi enormi, pe care uită să-i mai plece.

— Să te dezbrac !

începu să-1 dezbrace cu mişcările ei obişnuite, mecanice, de soră pricepută şi atentă. Obrajii palizi i se colorau. Respiraţia, încremenită pînă atunci, începuse să i se îndesească. Cînd trase halatul spre ea, şi o pulpană a pijamalei, ridicată, dezgoli pieptul bărbatului, Clarissa îl acoperi repede, cu spaimă parcă, cu ruşine, cu grabă. Apoi se strecură pe uşă, cu ochii în pămînt, cu paşi lunecaţi, cu obrajii arzînd.

Pavel stinse lampa numaidecît. Voia să aducă în odaie bucuria de adineauri, să-şi închipuie că e iar în pragul uşii, că vede luna răsărind colo, peste măgura din 'stînga, că sora e încă lîngă el, cu ochii mari deschişi, cu mîna mică, atît de mică şi de rece, uitată în mîinile lui. Pasărea tăcuse. Vîntul mai aducea încă mirosul de soc şi de pămînt răscolit. Lumina lunii arunca acum o pîrtie aurie pe podea, prin uşa deschisă, şi alta peste masă, prin fereastra cu perdelele date în lături. Somnul nu venea. în întuneric, Pavel îşi închipuia că distinge foşnetul uşor al mesteacănului de argint, clătinat încet de vînt.

A doua zi, la spovedanie, sora Clarissa îi ceru preotului o „retragere" de trei zile. Nu, nu voia vacanţă, aşa cum primea fiecare maică infirmieră cînd începea vara, voia numai trei zile de singurătate şi rugăciune, pentru că îşi simţea sufletul turburat. O, nu era vorba de o turburare a trupului, era ceva care se petrecea în inima ei, îi mărturisise cinstit preotului. Simţea că e îndemnată să facă mai multe eforturi pentru unul dintre bolnavi decît pentru ceilalţi. îndemnul acesta putea veni de la Dumnezeu, pentru că bolnavul avusese o stare foarte gravă şi era încă foarte şubred, dar putea veni şi de la diavol, de vreme ce într-o seară îl lăsase să-i sărute mîna. îl lăsase poate fără să-şi dea seama, dar în clipa următoare îi făcuse plăcere gestul lui de recunoştinţă, şi asta însemna deşertăciune şi îngîmfare. Poate că şi lui,

care era atît de departe de mama lui, îi făcuse bine clipa aceea în care îi sărutase mîna, dar nu se cuvenea să-i facă ei, aşa că ispită fusese. Nu-i putea lua bolnavului acestuia dreptul la îngrijirea ei, doar ei îi fusese, încredinţat, dar nici nu putea să-şi piardă sufletul prin el, care-i arăta atîta mulţumire. Se afla într-o situaţie din care nu ştia cum să iasă. Fără îndoială că el avea nevoie de mai multă căldură sufletească decît ceilalţi, dar tot fără îndoială era că în faţa Domnului ea nu avea voie să aibă preferinţe. Cerea să-i îngăduie duhovnicul un post negru de o lună şi tfă-i acorde trei zile numai, în care să-şi facă un examen sever de conştiinţă, din care să iasă întăritä şi înnoită, cu înţelegerea a ceea ce avea de făcut. Duhovnicul, un bătrîn care n-avusese niciodată ochiul prea ager pentru vînarea subtilităţilor sufleteşti şi care era acum şi puţin surd, aşa că n-auzise întreaga frămîntare a Clarissei, îi dădu ceea ce cerea, bucuros că maicile, pînă şi cele mai tinere, se mortifică şi nu părăsesc calea Domnului.

Clarissa petrecu cele trei zile în chilioara din dosul curţii de păsări a spitalului, unde se consumau de obicei „retragerile" maicilor. Acolo îşi dădu seama de încă un lucru pe care nu-1 mărturisise preotului, şi pe care fu silită să-1 scoată la lumină din adîncul în care îl îngropase în grabă : că pentru prima oară în viaţa ei îi fusese ruşine de goliciunea unui bărbat. Şi de a cărui bărbat ? Tocmai de a aceluia pentru care se ruga mai aprins, de care îi era parcă, pricit n-ar fi vrut, ma

imultă milă, care îi sărutase mîna în pragul nopţii, cînd încremenise lîngă el, ascultînd pasărea aceea. De ce ? De ce îi fusese ruşine ? De ce era mai legată de omul acesta decît de ceilalţi bolnavi ? Oricîte nopţi petrecuse în ultimul timp lîngă patul învăţătorului, oricîte prişniţe şi ventuze îi pusese ofiţerului, pentru care avea un fel de indiferenţă, oricîte cuvinte repezite ascultase de la cel cu mustaţă şi-i răspunsese în gîndul ei cu un ***Pater,*** tot avea, vrînd-nevrînd, o grijă mai mare, mai atentă pentru Pavel. De ce, Doamne, de ce ? întreba ea zi şi noapte, in genunchi, în faţa crucifixului. Şi în sfîrşit, a treia zi, în seara în care sihăstria ei lua sfîrşit, se făcu în mintea ei o mare lumină. Atunci înţelese dintr-o dată că nu diavolul o încerca, ci Domnul îi cerea, înduioşîn- du-i inima pentru medicinist, să-P aducă pe calea lui. Da, asta era. Domnul îi umpluse inima cu felurite sentimente pentru el, cu unele pe care ea le luase chiar drept prea omeneşti, numai ca s-o cheme mai mult spre el decît Spre altul. Ca ea să-1 aducă la el! Cu ofiţerul, cu mustăciosul, cu Mircea, cu învăţătorul chiar, ar fi fost de-a surda să încerce. Unii erau prea plini de dorinţe pămînteşti, alţii — prea învechiţi în ale lor, dar Pavel avea un suflet fraged, pe care Domnul îl voia al lui. Şi pe ea o alesese pentru lucrul acesta. Cum de nu pricepuse pînă acum ?

Cînd se întoarse în elinică, sora ClariSsa avea o faţă de sărbătoare. Obrazul ei răspîndea parcă lumină, şi ochii îi erau plini de o fericire nemăsurată. Bărbaţii din secţia ei o primiră cu strigăte de bucurie. Trei zile petrecute numai cu maica Serafita şi maica Adelaida li se păruseră cumplit de lungi. îi spuneau toţi pe rînd că fuseseră trişti fără ea, dar tristeţea nu Se vedea pe chipurile lor. Dimpotrivă, parcă se ivise ceva nou, ceva înviorător în clinică. Clarissa află repede de la Serafita : că toţi bărbaţii, de la toate secţiile, au înnebunit parcă, de cînd bolnava nou venită, cea care rîde tare, a început să cînte seara pe terasă şi să se oprească de vorbă cu ei la toate colţurile de culoare. Ba încă, strîmbîn- du-se tare de parcă ar fi mîncat o prună verde şi nu- mărînd repede mătăniile, Serafita îi spuse că ofiţerul„lor" şi un alt bolnav tînăr de la catul de deasupra legaseră prietenie mare cu ea, iar Prichindel, adică Mir- cea, stătea toată ziua lîngă paravanul de sticlă, ca un smintit.

Pavel numai nu-i păru Clarissei schimbat. Era tot atît de trist, cu privirea tot atît de fierbinte, şi cînd ea intrase în odaia lui, un zîmbet minunat îi deschisese fata.

— Te-ai întors ! şopti el şi respiră adînc ca un om care începe în sfîrşit să se odihnească.

Clarissa îl privi cu ochii mari deschişi, cu căldură. Avea doar o misiune, nu se cuvenea să-1 îndepărteze. Foaia de temperatură, fişa de observaţie erau neschimbate. Clarissa se gîndi cu mulţumire că atunci cînd Pavel avea să înţeleagă, să simtă că Domnul îl iubeşte, avea, fără îndoială, să se îndrepte şi fizicească. Nu, nu poate medicina ce poate Domnul ! cugeta ea.

Către seară o auzi şi Clarissa cîntînd pe bolnava cea nouă. Avea un glas vînjos şi clocotitor, un glas pornit din măruntaie parcă, care răscolea măruntaiele. Mircea alergă la paravan, mustăciosul începu să se plimbe în sus şi în jos pe terasă, muşcîndu-şi mustaţa, în vreme ce o sprinceană îi tresărea nervos. învăţătorul se ridică în capul oaselor, şi bătrînul livid, care era ţinut acum toată ziua pe terasă, mişca convulsiv din pleoapele lui înfundate în orbite. La catul de

deasupra, bolnavii se adunară cu coatele pe balustradă, cu capetele plecate.
Cîntecul urcă fierbinte, despletit ca un cîntee de chef, trist ca un cîntec de dragoste, unduios ca o apă, urcă şi se curmă.
— încă unul! Mai cîntă ! strigă o voce rugătoare de sus.
— Cu ce plătiţi ? răspunse, dincolo de paravan, un glas plin, vesel.
— Lăsaţi-o I E răcoare! se ridică alt glas mai subţirel de la femei. Nu e voie să vorbeşti şi să cînţi cînd se urcă umezeala din vale.
Prichindel, căţărat pe paravan, striga repetat:
— Magda, îţi culeg mîine flori din pădure ! Ai să vezi! Mai cîntă I

— Numai unul I se rugă aceeaşi voce de sus.
Ca chemate, in aceeaşi clipă, maicile intrară pe terase. Era ora la care bolnavii trebuiau să intre în odăile lor.
încet, tîrîndu-şi paşii cu regret, bărbaţii intrară în încăperi. De pe terasa femeilor se auzea încă rîsul viguros al cîntăretei. Odăile miroseau mai tare a medicamente, lumina lămpilor părea mai scăzută, paturile — mai tari.
în seara aceea, Clarissa îşi începu misiunea. Aşezată lîngă patul lui Pavel, cuprinzîndu-1 întreg în privirea ei albastră-cenuşie, îi vorbea încet, cu un glas egal şi subţire, blînd şi monoton.
— Pentru el nu e niciodată prea. tîrziu. Bunătatea lui nu are margini. Bucuria lui, cînd unul dintre fiii lui vine spre el, e nețărmurită. De ce să nu-i faci bucuria asta, cînd el ţi-a dat toate simţurile, şi viaţa, şi natura întreagă, cu apele, munţii, văile, ogoarele, păsările şi florile ei ?
Clarissa vorbi aşa vreme îndelungată. Pavel o asculta re'spectuos şi o întrerupea arar:
— Atunci, de ce există boală şi suferinţă ?
— Omul singur şi-a ruinat făptura, prin păcat.
— De ce n-o vindecă el ?
— Vrei minuni ? Crede, şi minunea se va face !
Pavel n-o mai ascultă. Se uita cum se mişcă buzele ei
subţiri şi palide peste dinţii mici şi albi, cum îi fîlfîie uşor aripile bonetei cînd se apleacă să-şi ia ghemul căzut jos, cum i se mişcă degetele albe şi

uscate pe undrele. Slăbise mult Clarissa în ultimul timp. In ochi îi ardea o flacără ciudată ca de om flămînd sau muncit de un gînd, de o dorinţă nepotolită.

Trecea seară după seară, şi ea, care făcea acum numai gărzile de noapte, Stătea ceasuri întregi lîngă patul lui şi-i ţinea aceeaşi litanie monotonă şi moho- rîtă. Pavel adormea istovit şi melancolic, neconvins şi parcă dornic totuşi s-o mai audă încă. Murmura ca un izvor, ca frunzele mesteacănului de la capătul peluzei.

Bolnavii, ziua, aveau acum voie să se plimbe în parcul sanatoriului. Cei mai curajoşi, mai zdraveni, se avîntau pînă în pădurlcea de la poala muntelui, cu

Itoa'te că în fiecare după-masă, la eontravizita, ii aştepta o mustrare aspră de la doctorul Turcu. In fruntea grupurilor care se răzleţeau aşa, era totdeauna Magda. Mustrările n-aveau asupra ei nici un efect. Cînd doctorul Turcu, potrivindu-şi ochelarii, mişca întîi de cîteva ori nemulţumit din fălci şi apoi îi spunea, cu glasul lui înăbuşit, de fost tuberculos : „Aşa nu mai merge, dragă ! Vom fi siliţi ¹să te trimitem în alt sanatoriu !", Mjagda răspundea : „Să vă lipsiţi de mine ? Nu cred I N-ar mai fi aici nici un om cu farmec ! Şi pe urmă, cîntecul meu are valoarea unui rimifon bun!"

Doctorul Turcu începea să rîdă, răpus nu atît de cuvintele fetei, cît de frumuseţea ei puternică, de privirea ei verde ca agurida, acrişoară ca ea, care îl înfrunta. Trecea mai departe, îngînînd :

— Infiltratul ăla n-are să-ţi mai treacă niciodată cu asemenea tratament!

Maica Serafita nu înceta să alerge după doctor bodogănind :

— Dar ceilalţi, domnule doctor? Pe ea n-o putem opri să-şi prăpădească viaţa. Dar ceilalţi pe care îi ademeneşte păcătoasa asta în pădure, pe care îi duce în orele de somn în umezeală şi vînt ? La ceilalţi nu vă gîndiţi ?

— Rugaţi-vă pentru ei ! răspunsese doctorul o dată, scos din fire de stăruinţele ei.

în fundul sufletului lui era convins că puţină veselie le pria bolnavilor mai mult decît grija sîcîitoare şi acră a maicii Serafita. Avea un fel de antipatie ascunsă pentru bolnavii care îşi cercetau toată

ziua scuipătoa- rea, îşi luau temperatura de zece ori pe zi, îşi furau de la dosar radiografiile şi le contemplau în taină, dormeau cu ele sub pernă. Era un curent, o modă împă- mîntenită în sanatoriu, împotriva căreia nu putea face nimic.
Maica Serafita uitase aproape cu desăvîrşire că Clarissa e tînără şi frumoasă de cînd Magda turbura toţi bolnavii cu veselia şi neastîmpărul ei.
— Se spune, am auzit spunîndu-se, îi suflă ea maicii Superioare, că într-o noapte s-a dus în sat, la circiumă.

— Cine spune ? se tulbură bătrîna.
— Bolnavii.
— Care bolnavi ?
— Din salonul 5. S-au trezit la zgomotul lor, cînd s-au întors.
— Şi cine s-a dus la... în locul acela blestemat ?
— Magda asta, cu doi bărbaţi, cu doi bolnavi.
— Doamne, fie-ţi milă de noi!
— Ce facem ?
— Ce vrei să facem, maică ? E aici mînăstirea noastră ? Sîntem angajate doar într-un sanatoriu.
— Şi atunci ?
— N'i rugăm Domnului 'să îndepărteze diavolul de casa în care găzduim.
— Dar, maică, regulile ordinului...
— Sînt pentru noi, pentru monahe. Bolnavii nu fac parte din ordinul nostru. N-avem putere asupra lor.
— Să nu se tulbure şi sufletele preacuvioaselor,..
— Roagă-te, maică, roagă-te pentru ele.
Bătrîna intră amărîtă în chilia ei, şi Serafita plecă şi mai amărîtă. Bătrîna se ramolise total; auzi, să nu ia ea nici un fel de măsură ! In locul ei... ei bine, în locul ei ar fi ameninţat medicii că toate maicile, fără excepţie, pleacă din sanatoriu. Să-şi găsească alte infirmiere, să pofteasscă să-şi găsească altele, atîtea deodată şi atît de bune ! Şi ele unde s-ar fi dus ? Ei, tot superioara ar fi trebuit să găsească şi soluţia asta, nu e treaba fiecărei maici în parte. Şi încă uitase să-i spună întîmplarea cea mai grozavă : se spunea că doctorul Bălă- nescu, radiologul, se închisese într-o seară în odaia lui cu Mircea, bolnavul cel subţirel, cu plămînii ferfeniţă, şi cu Magda asta, şi stătuseră

pînă la miezul nopţii. Il văzu'se o bolnavă care trecuse la toaletă, spălînd la chiuveta de pe culoar cești de cafea neagră şi nişte pahare de vin probabil. Frumoase lucruri se petreceau în sanatoriul în care fusese odată o mînăstire severă, plină de duhul Domnului ! Şi nici măcar nu era frumoasă Magda asta ! Era mare cît un jandarm, cu părul negru şi creţ, păr ţigănesc, cu o gură pînă la urechi, plină de dinţi albi ca de lup, mari să mănînce un om. Şi cînta ca o deşănţată, cînta, Doamne iartă-mă, ca la beţie. Cine ştie din ce casă mai venea şi ea, ce moravuri avea ? ! Adică se vedea bine ce moravuri are, că nu le ascundea de loc. în lumea asta de păcătoşi, cuviinţa, ruşinea, virtutea nu mai au nici un preţ. Oameni de ăştia de azi, ce vrei altceva de la ei ?

Maica Adelaida era şi ea revoltată de purtarea Mag- dei şi de îngăduinţa pe care o aveau medicii faţă de ea, însă cînd o întâlnea nu se putea opri să nu rîdă de glumele ei, bune sau proaste, dar totdeauna pline de vioiciune, să nu-i admire în taină mişcările iuţi, pieptul tînăr şi puternic, care se zărea prin cămăşile ei foarte decoltate, peste care nu erau niciodată bine strînse halatul sau jacheta.

Celelalte surori de pe alte culoare, de la etaj, auzeau spăimîntate despre isprăvile Magdei, sau îi auzeau glasul rostogolind cascade de rîs şi ridicînd jocuri de apă de oîntec, şi se înfiorau. Bine că masa nu se mai lua în comun, în 'sufragerie, singura măsură pe care o luase medieul-şef, doctorul Turcu, în paguba lor, a maicilor care trebuia s-o aducă în fiecare odaie, ca să curme hărmălaia care fusese în ultimul timp în sufragerie, şi că ele erau scutite de priveliştea unor bolnavi care rîd în loc să se hrănească cuminte, încet, cu gravitate.

Numai Clarissa era străină de frămîntarea asta. In ultimul timp trăia ca în vis. Păşea pe culoare privind drept înaintea ei, avea în ochi un fel de zîmbet halucinat, era slabă de te mira; că se mai ţine pe picioare şi se purta îngereşte cu toată lumea. Acum era mereu de gardă noaptea. Ziua nu putea dormi şi făcea ore suplimentare la Sala de insuflaţii, sau stătea ceasuri nenumărate la capelă, în genunchi, pe lespezile roase. O găseau acolo la

slujba de dimineaţă, o găseau acolo, îngenuncheată, la liturghia de seară.Pavel o aştepta toată ziua. Nu cobora în parc, cu ceilalţi bolnavi, cu toate că medicii îl îndemnau mereu s-o facă, stătea, aproape singur, afară de cîţiva foarte grav bolnavi, pe terasa largă, pe scaunul lui culcat, sub pătură, chiar dacă era cald, cu o carte închisă pe genunchi, şi privea peste peluză, în valea plină de soare în timpul zilei, aurie şi înflorită, sau închidea ochii şi zăcea aşa, fără somn, fără luciditate, fără gînduri aproape, Febra de dimineaţa şi seara persista. Obosit, furios puţin că bolnavul ăsta încăpăţînat nu voia să urmeze legile maturii şi să meargă cît de cît spre bine, sau s-o vrea măcar, doctorul Turcu îl cam părăsise. Trecea mîrîind pe lîngă el, mişca tăcut din fălci şi-1 ruga morocănos :

— Haide, frate, nu te lăsa aşa ! Mai ajută şi dumneata medicina puţin ! Pe cinstea mea, am impresia că nu vrei să te vindeci! Te-ai aşezat jos, cu picioarele cruciş, ca indienii, şi faci opoziţie tăcută vindecării! Mai ieşi puţin în parc, intră niţel în pădure, ascultă cum mişcă frunza. Starea plămânilor dumitale îngăduie acum şi puţin efort, ce dracu, eşti medic, uită-te pe radiografii !

— Sînt obosit! murmura ruşinat Pavel.

Ar fi vrut, din politeţe, să-i facă plăcerea asta doctorului Turcu, să se vindece sau măcar să pară vindecat, să dea semne vagi de sănătate, dar îi era peste putinţă să se ridice de pe scaunul lui. Nu că nu l-ar fi ţinut picioarele, dar toată făptura lui sufletească refuza o asemenea schimbare. In parc era zgomot, glasul antipatic, totdeauna vesel al fetei aceleia se ridica din cînd în cînd peste tăcerea sau murmurul celorlalţi, şi auzul lui era parcă zgîriat, liniştea mocnită, ca o baltă stătută dinăuntrul lui, era turburată, răscolită dureros. Ii plăcea liniştea asta oarbă, în care, ca un greier îndepărtat, ca un tictac regulat, permanent, dăinuia un singur gînd, neclar şi el: aşteptarea serii, a prezenţei so- rei Clarissa lîngă el. După masă, aşteptarea asta devenea mai ascuţită, mai nerăbdătoare. Era frămîntat vag de dorinţa de a mai întîrzia pe terasă ca să vadă dulcele amurg care cuprindea văile, incendiul câteodată pustiitor, care pârjolea, fără să le mistuie, culmile, şi de o

altă dorinţă, tot atît de febrilă : să se întunece odată, să intre în odaia lui, să aprindă lampa de la căpătîi, să simtă susurul uscat al rochiei Clarissei, pe care n-o auzea deschizînd uşa. Avea un joc al lui, în fiecare seară repetat: stătea eu ochii închişi, cu faţa întoarsă spre terasă, ca să nu vadă uşa, ca să-1 surprindă ca o fericire tăioasă, deodată, susurul rochiei ei, prezenţa ei lîngă pat. Celelalte surori, maica Serafita, maica Ade- laida sau cea care îi ţinea acum locul, de cînd era în concediu, maica Hrosvita, intrau cu paşi repezi, închideau viguros uşa, spuneau un „bună ziua" sau un „bună seara" adînc, grav, cuvios, puternic atît cît era nevoie ca să dea curaj bolnavului şi discret atît cît se cuvenea pentru nişte făpturi virtuoase ca ele. Numai ea, Clarissa, intra ca un fluture, aşa cum intra pe fereastra deschisă foşnetul mesteacănului, şi te pomeneai deodată cu ea lîngă pat, albă, proaspătă, lividă ca o rază de lună, atentă şi cuminte.

Apoi Clarissa, după ce îşi făcea primul rond de noapte, se aşeza la capul patului, pe scaunul care se chema acum pentru el „scaunul Clarissei", şi începea să-i povestească încet, eu vocea ei din ce în ce mai imaterială, cum îşi purtase Sfîntul Denis propriul său cap în palme, cum primise sfînta Caterina stigmatele, cum se culcase sfîntul Iulian în acelaşi pat cu leprosul.

In Pavel se petrecea ceva, şi nici el n-ar fi ştiut să spună ce. N-o mai întrerupea de mult pe soră, ca să nu-i turbure bucuria de a povesti. Nu mai punea întrebări. Nu mai era curios de nici un fel de răspuns. Ştia acum cum Sună răspunsurile ei. După ce îi privea ochii, genele lungi, gura, degetele, gîtul subţirel, alb, în jurul căruia gulerul scrobit era mult prea larg, începea parcă să se plictisească, să se neliniştească. O dată, instinctiv, îi prinsese o mînă şi voise să-şi culce faţa pe ea, dar sora şi-o retrăsese cu Spaimă şi-1 privise cu ochi atît de mari, de încremeniţi, încît îi fusese ruşine de el şi-i explicase gîngăvind că îl durea de două zile o ureche, că ar fi vrut, prostește, s-o încălzească cu mîna ei. Suportase apoi două zile un pansament enorm peste fălci şi le comunicase şi doctorilor că-1 doare urechea, ca să nu contrazică notaţia pe fişă a surorii.

Cîteodată ar fi vrut să întindă mîna şi să-i mîngîie gîtul, o dată fusese tentat să-i cuprindă mijlocul cînd trecea pe lîngă el, ca să-şi dea seama dacă e, în adevăr, un om cu trup omenesc sub haina cenuşie îngustă, dar socotise că toate astea sînt momente de nebunie. Sora Clarissa era eu totul altfel de făptură decît fusese Ema, ea avea alte gînduri, altă viaţă, alt ţel, şi ceva ce Emei i s-ar fi părut firesc, pe Clarissa ar fi înspăimîntat-o şi ar fi revoltat-o. Sora avea pentru el un sentiment nesfîr- şit de milă, nu vedea în el, aşa cum foarte scurt timp văzuse Ema, un bărbat, şi dacă o singură clipă i-ar fi părul că bolnavul ei e un om ea toţi oamenii, sigur că s-ar fi căit că a fost atît de bună cu eh Voia să-1 mîn- tuie, să-1 convertească. Asta era singura ţintă pentru care îşi pierdea ea nopţi întregi lîngă el. Era destul de rău că nu-i putea da mulţumirea asta, că nu putea crede nu cît ea, măcar atît cît crezuse mama lui, dar ce să facă ? îl chinuia demonul pozitivismului, era un om de ştiinţă. Să nu-i facă cel puţin o supărare atît de mare! Tăcînd, zîmbind, sora putea crede la urma urmelor că 1-a convins, că 1-a cîştigat pentru Dumnezeu. Şi nu se cuvenea, nu se cuvenea nici dacă ar fi fost plătit eu toată fericirea pămîntului, nici un gest care să turbure măcar o clipă minunata ei seninătate şi care să jignească. O, nici el nu se gîndea mai departe de aceste biete, sărace elanuri pornite din curiozitate, dintr-un fel de turburare continuă, necunoscută, dar ea poate că ar fi crezut că în ele se cuprinde dorinţă. Şi totuşi, Pavel, după ce o aştepta îndelung, era neliniştit, avea un sentiment nelămurit de dezamăgire după venirea ei. Rămî- nea ca un însetat căruia i s-a făgăduit apă, şi în ceasul îndeplinirii i s-a arătat, numai, paharul plin. O sorbea cu ochii, se bucura că sînt iar lîngă el mîinile, ochii, glasul ei, că s-a aşezat acolo, pe scaunul ei, ca să rămînă multe ceasuri, tresărea de spaimă cînd o vedea ridieîndu-se ca să-şi viziteze şi ceilalţi bolnavi, adormiţi poate acum, număra clipele pînă cînd se întorcea iar şi, invariabil, se cufunda încet, în prezenţa ei, într-un fel de searbădă mohoreală, de nemulţumire mută, adîncă, amară.

într-o dimineaţă, rugat fierbinte de Clarissa, Pavel făcu un efort uriaş să se îmbrace şi să coboare în parc. Era parcă mai bine decît pe terasă, aerul — mai tare, mirosurile — mai pătrunzătoare, soarele — mai fierbinte, şi vîntul — mai puternic, dar tocmai în clipa în oare începuse să se obişnuiască şi Să se destindă,^mulţumit că se înfrînsese şi făcuse un act eroic, fată aceea, al cărei rîs îl supăra atît de tare şi al cărei cîntec îl găsea frumos, dar prea zgomotos, se opri în faţa lui urmată de Mir ce a şi începu să-1 cîntărească din ochi.

Pavel, politicos, îi spuse bună ziua. Fata alergase poate — avea părul ciufulit şi respira des. Mircea alergase şi el, pentru că abia se ţinea pe picioare şi gîfîia, se rezema cu o mînă de scaunul lui.

— Vreau să te văd şi eu! spuse ea tare, fără ocol, şi glasul ei i se păru obraznic şi vulgar. Se spune că nu eşti chiar atît de bolnav, dar că vrei cu tot dinadinsul să mori. Vreau să văd şi eu un om care-şi doreşte singur moartea. Pînă acum n-am văzut nici unul sincer, numai nişte prefăcuţi.

Mircea începu să rîdă. Rîdea greu, slăbise, se vedea că e ostenit, dar că ţine cu tot dinadinsul să nu se dea bătut. Pavel nu ştiu ce să răspundă, se zăpăci, se supără puţin în sinea lui şi închise o clipă ochii, ca şi cum, dacă ar fi şters imaginea ei neplăcută, i-ar fi alungat şi prezenţa.

— A adormit! spu'se dispreţuitoare Magda. Apoi şopti repede : Iute în şezlonguri, vin doctorii ! — şi Pavel îi auzi pantofii depărtîndu-se grăbiţi pe nisipul aleii.

Oftă uşurat şi deschise iar ochii, să urmărească norii creţi ca o barbă asiriană care se întindeau pe cerul foarte albastru al acelei zile. Seara se gîndi o clipă la rîsul ei aspru şi drept, la toată făptura ei voinică, cu mişcări bruşte, la faţa ei largă, peste care cădea părul ciufulit, şi închise iar ochii, ca s-o şteargă din minte.

Cînd sora Clarissa intră în odaie, făptura ei mică, albă, răcoroasă, glasul ei străveziu, privirea ei albastră- cenuşie îi părură mai odihnitoare decît oricînd. Pînă şi poveştile ei îi ţinură cîtva timp atenţia trează, apoi alunecă pe apa lor pînă în

fundul somnului, acolo unde toate erau informe, moi şi pîcloase
.Vara era caldă, uscată în acel an. Iarba fusese cosită în parcul sanatoriului şi pe văile de la poalele lui; fînul ridicat în căpiţe mirosea seara puternic pînă în fundul fiecărei odăi, fiecărui salon. Bolnavii erau neliniştiţi, aveau uneori insomnii. Sanatoriul le părea mai mult decît oricînd o temniţă, şi toate răbdările ajunseseră la capăt. Ziua, cei tineri se rătăceau tot maî mult departe de parc, prin marginea pădurii, şi doctorul Turcu luase măsuri severe. Două fete tinere fuseseră trimise în alt sanatoriu, cîţiva bărbaţi fuseseră mutaţi într-un pavilion din spatele capelei, şi Mircea, care se simţea foarte rău, fusese izolat în capătul unui culoar. Ultima ispravă pe care o făcuse îi înrăutăţise vădit starea, şi aşa şubredă. Intîrziase intr-o seară în pădure pîndind un pui de veveriţă pe care voia să-1 prindă ca să-1 aducă Magdei, se căţă- rase în copaci, asudase, răcise. Venise cu veverita acasă, dar a doua zi nu se mai sculase din pat. Ceea ce le părea maicilor mai ciudat decît orice era faptul că medicul-şef făcuse într-un fel ordine în sanatoriu, dar tocmai pricina principală a vraiştii din vara aceasta n-o îndepărtase : nu se gîndise nici o clipă s-o alunge pe Magda, de la care se trăgeau toate relele. Sora Serafita, care pîndise mult şi bine şi avea informatorii ei în toate saloanele şi la toate etajele, nu putea, cu toată părerea de rău care o rodea, să spună că ar fi ceva cum nu se cuvenea între Turcu şi Magda. Niciodată nu stătuse de vorbă numai cu ea, n-o chemase în biroul lui, ca pe alţi bolnavi, nu-1 văzuse nit meni seara rătăcind pe culoare, ca pe bietul doctor Bălănescu, despre care se spunea acum că e în dizgraţie, şi totuşi nu vădea nici un semn că l-ar supăra prezenţa zgomotoasă a Magdei. Pusă la cale de celelalte maici, chinuită mereu de pudoarea şi virtutea lor revoltată şi de marea lor grijă pentru bolnavii pe care îi simţeau în primejdie, maica Superioară încercase o dată să-i vorbească medicului-şef despre factorul acestei dezordini, dar Turcu ascultase pe jumătate, morocănos, mîrSise enervat şi îi tăiase vorba:

— De asta avem aici infirmiere călugărițe, ca să influențeze în bine psihicUl bolnavilor ! şi-i întorsese spatele.
Jignită, maica Superioară plecase tropăind cu ghetele ei mici. Gura cu colţuri umbrite de mustăţi îi tremura.
Maica Serafita se chinuia mereu să înţeleagă care o fi frumuseţea şi farmecul deşucheatei, şi nu izbutea.
Clarissa s© ruga tot mai disperat sfintei Fecioare pentru convertirea şi sănătatea lui Pavel. In unele seri îi părea receptiv, emoţionat, recules, şi îşi închipuia, fericită, că în acelaşi timp sănătatea lui trebuie să facă un salt nemaipomenit. Trupul e doar haina sufletului, sufletul e stăpînul lui, cînd stăpînul e sănătos şi puternic poartă veşminte de sărbătoare. Apoi constata cu durere că temperatura era aceeaşi, şi lipsa lui de putere, de voinţă nu se schimbaseră de fel. Era cuminte, ascultător, politicos, o aştepta ca un copil şi i se supunea la fel, şi totuşi nimic, nimic nu se schimba. Clarissa trecea rînd pe rînd de la disperare la nădejde şi simţea că ar fi în stare să facă orice jertfă pentru bolnavul acesta, care îi fusese încredinţat ei, pentru care răspundea în faţa cerului
.Pavel se împotrivise un şir de zile să mai iasă în parc după ce fata aceea obraznică pătrunsese atît de brutal în liniştea şi în singurătatea lui. Apoi cedase iar în faţa sorei Clarissa. Stătea ceasuri întregi culcat sub un arin, lîngă o tufă de iasomie, cu ochii închişi, şi cînd se întreba uneori dacă i-ar plăcea să aibă putere să se ridice, să alerge, să intre în pădure şi să hoinărească, îşi răspundea cu frică, înfiorat, că e mult mai bine să stai aşa, să zaci, să te stingi. Viaţa lui era doar sfîrşită, nu avea să mai fie niciodată un om întreg dacă va trebui să se cruţe şi să se îngrijească pînă la moarte. Era un ratat, nu avea să mai ajungă niciodată un om de ştiinţă, pentru că un savant trebuie să muncească fără odihnă, să n-aibă somn, să n-aibă menajamente faţă de ©1 însuşi. La ce i-ar mai fi fost lui viaţa de folos ? Ca să se cocoloşească, să se ferească de curent şi de frig ?

Iar viaţa lui personală de om, de bărbat tînăr, îl sperla de cînd îl părăsise Ema. Oameni ca el sînt făcuţi să fie neglijaţi, nebăgaţi în seamă, ştia el bine. Se ferea să scormonească asemenea gînduri, dar cînd veneau, îi lăsau totdeauna un fel de urît în suflet. Nu, ©1 nu avea de ce să facă eforturi să se salveze, ca alţii. Zăcea aşa zile întregi, resemnat, amorţit, dus. O dată întredeschisese ochii, văzuse silueta Magdei lîngă scaunul lui şi îi închisese repede la loc, dar mai ţîrziu, cînd îi deschisese iar, prudent, văzuse pe genunchii lui, deasupra păturii, un bucheţel de fragi. Se gîndise că-i pierduse, dar n-o strigase, ca să nu fie nevoit să înceapă o convorbire.

Altă dată, trecînd pe lîngă el cu ofiţerul cel gîjîit, ea îi băgase sub nas un buchet de flori de cîmp şi-i strigase rîzînd :

— Miroase şi bucură-te, ursuzule I

PaVel deschisese ochii mari, zîmbise puţin, de politeţe, şi i se păruse că vede mişcîndu-se la sînul ei ceva ciudat, că vede ivindu-se din decolteul adînc un cap de veveriţă. Parcă fata asta nu mai era aşa de mare şi brutală cum îi păruse prima dată, avea un zîmbet larg peste nişte dinţi strălucitori, şi ochii ei verzi te urzicau.

In ziua aceea Pavel simţi un fel de nelinişte, care semăna parcă a vioiciune. Nu se grăbi atît de tare seara să ajungă în odaia lui, şi cînd ajunse, ar mai fi vrut încă să fie afară, în răcoarea nopţii. Mirosul de fîn care îl îmbătase toată dimineaţa pătrundea şi acum prin uşa deschisă şi-i umplea plămînii. Ii venea să respire adînc, aşa cum nu îndrăznea de obicei din pricina scîrţîitului aceluia ciudat de sub coasta dreaptă. Cînd sora Clarissa începu să-1 legene cu murmurul ei uşor, închise repede ochii, ca să se depărteze parcă de el, şi încercă în gînd să se apropie de marile căpiţe de fîn, pe care le simţea. aproape, sub fereastră.

A doua zi de dimineaţă pîndi printre pleoapele întredeschise mişcările Magdei cînd sărea din şezlong şi alerga pe alei. Da, în adevăr, avea în sîn un pui de veveriţă, pe care bolnavii cei mai cutezători veneau să-1 hrănească cu alune. La un moment dat auzi glasul ei neplăcut ridicîndu-se tăios :

— N-o mîngîia, că te muşcă! Am învăţat-o să mă apere ! Şi dacă nu te muşcă ea, îţi dau eu o lecţie...
Rîsul răguşit al ofiţerului îi acoperi ultimele cuvinte, apoi se auziră paşii lui grăbiţi pe pietriş şi un murmur încîlcit:
Ei, porumbiţa, n-o credeam aşa de sălbatică. S-a înfuriat
!Pavel se simţi ruşinat, întristat şi închise pleoa* pele ştrînş, La prînz, cînd se ridică şă şe ducă în odaie, la masa, găsi pe genunchii lui un mănunchi de margarete.
O neliniște ciudată îl cuprinse. Cine-i putuse lăsa florile de azi, fragii de ieri ? De ce tocmai lui, care era atît de singuratic şi de şters ? De cînd Princhindel fusese izolat, în adevăr nimeni, în afară de medici şi de infirmiere, nu-i mai trecea pragul odăii, nimeni nu-1 mai întreba în grădină sau pe culoar cum se simte. El, cu tăcerea, cu izolarea, cu mohoreala lui, îndepărtase toţi oamenii de la el. Nu-i părea rău, nu-i părea bine. Îi era totuna. Dar acum îl rodeau curiozitatea şi un fel de bănuială surdă, nemărturisită, pe care-i era ruşine s-o recunoască.
In zilele care urmară, fu tot timpul chinuit de prezenţa aproape de el a Magdei. I se părea că glasul ei nu era totdeauna aspru, că avea uneori inflexiuni ciudate, moi, fierbinţi. Îi părea rău cînd ea se depărta prea tare, cînd îşi muta neastâmpărată scaunul pe alte alei, cînd rîdea cu hohot, şi el nu ştia pricina. Seara, cînd sora Clarissa se aşeza lîngă patul lui, simţea o turburare adîncă. Rătăcea între plictiseală şi o curiozitate neliniştită de a şti cum i-ar sta CLarissei dacă ar rîde tare, nestăpânit, fără discreţia pe care o punea de obicei în zîmbetul, în glasul, în rîsul ei, cum ar reacţiona dacă ar auzi o glumă puternică, dacă s-ar speria tare sau s-ar bucura nemăsurat. Îi venea să facă o şo- ţie, o obrăznicie, un gest îndrăzneţ ca s-o provoace, se stăpînea, simţea că îi creşte febra, că asudă, că are friguri. îngrijorată, sora îi punea termometrul, îi dubla doza de medicament, îl acoperea gros, se ruga pentru el. Pavel socotea că de îndelungă

boală se ţicneşte poate şi că rugăciunile surorii n-ar fi rău dacă ar putea să-i folosească cît de cît.
Intr-o seară îi fu cu neputinţă să intre în casă o dată cu toţi bolnavii. Intîrzie, se ascunse după tufişuri, înspăimîntat de gîndul că în odaia caldă avea iar să-1 apuce neliniştea care-i muncea în prezenţa Clarissei.
Din vale suia o răcoare pătrunzătoare, se auzea zgomotul îndepărtat al unui claxon grăbit. Trecea pesemne o maşină întîrziată, prinsă de întuneric, care 'voia să ajungă în oraş. Claxonul acesta vesel parcă şi zorit, făcu un gol în inima lui Pavel. Alergau, aveau să ajungă, să intre într-un hotel luminos şi zgomotos, într-o cafenea cu muzică, cu clinchet de pahare, cu dans. Noaptea lor avea să fie veselă, agitată, fierbinte. Şi el trebuie să intre în odaia înăbuşitoare, cu miros de dezinfectante, cu lumină mică, acoperită, să asculte un glas slăbuţ povestind cum mînca rădăcini şi lăcuste nu ştiu care sfînt în pustiu. Nu-i plăcuse niciodată viaţa de cafenea, de zgomot şi petrecere, dar în seara asta i se părea că totdeauna fusese însetat după ea.
Rătăci încă o bucată de vreme prin aleile cele mai depărtate. Se întunecase, valea părea neagră, cerul — înalt, cenuşiu, înstelat. Apoi, deodată, îl cuprinse ruşinea de nebunia lui, de mustrarea sorei. Se cuvenea să se întoarcă, şi repede, pînă cînd n-aveau să-1 caute.
Cînd ajunse pe aleea din faţa peluzei, o umbră năltuţă se apleca şi se ridica parcă, înaintea lui. Aproape de ea, văzu că era Magda. încercă s-o ocolească, dar fata, la doi paşi de el, îl văzu şi veni repede în faţa lui.
— Mi-am pierdut un fular ! îl caut! şopti ea ca şi cum ar fi întrebat-o ceva.
Glasul îi era foarte încet, ca de mare taină. Pavel tăcu, încremenit, speriat de întîlnirea asta, cea mal nedorită sau poate mai dorită din toate. Inima îi bătea tare.
—■ Dar dumneata ce cauţi ? şopti iar fata, şi glasul ei era fierbinte, ardea parcă.
Pavel tăcu iar, năuc. Ce putea să-i spună? Ce căuta el în parc la ora asta? Şi glasul ei suna aşa, ciudat,

parcă nu întreba, parcă nu voia să ştie nimic, ci să mîngîie, ca nişte mîini fierbinţi şi grele.
— De ce nu mă poţi suferi ? îl întrebă ea aproape în oibraz.
De data asta îi simţi respiraţia, fierbinte ca şi vocea.
— Eu... eu ? îngînă Pavel, apoi pierdut, neştiind ce să mai spună, cu ochii pironiţi pe pieptul ei, pe decolteul larg, din care veverița scosese capul, murmură prosteşte : O veveriţă ? E o veveriţă ?,
Magda rîse încet şi şopti iar: — Da, Muki! Nu ştii ? Toată lumea o cunoaşte. Mîngii-o dacă vrei. E blîndă!
Ochi îi sticleau ciudat, o şuviţă de păr creţ îi cădea pe frunte. Toate se vedeau neclar în întunericul nopţii, afară de lumina ochilor şi a dinţilor ei, care străluceau.
Pavel întinse maşinal mîna, o trecu pe capul mic al animalului, apoi pe umărul fetei. Era fierbinte. îşi în- cleştă degetele în umărul acela rotund, şi Magda îşi apropie şi mai tare faţa de el. Stăteau sub mesteacănul de la capătul aleii, rezemaţi de trunchiul lui subţire, sub frunzişul 'lui foşnitor.
Tîrziu, în odaia lui, Pavel încerca să-şi aducă bine aminte şi nu izbutea. Pe cînd Clarissa îşi înşira domol şi limpede, cu glasul ei subţirel, mătăniile de cuvinte, culcat, cu ochii arzători pironiţi în tavan, cu faţa încinsă, cu un zîmbet năuc pe chip, Pavel se trudea să-şi aducă aminte fiecare clipă de sub mesteacăn. Totul era neclar, ca un vis, ca amintirea unui ceas de beţie ; dar mai simţea încă pe obraz frăgezimea fierbinte a obrazului ei, pe gură — pecetea grozavă a gurii ei. Şi mîinile ei grăbite în părul lui, şi umărul ei în palmă. Ea îl îndemnase, cu glasul ei adînc, să intre în casă, ea îi spusese: „Destul! Destul! Mai există şi ziua de mîine!" Ea fugise cea dintîi pe nisipul aleii, făcîndu-i semn să vină după ea, să intre în sanatoriu.
Toată noaptea, ca pe un disc, ca pe un film pe care era ciudat că el îl trăise, petrecu iar şi iar în minte Pavel acele două-trei minute. Le simţea de fiecare dată întreaga intensitate, buzele, obrazul, palmele lui retrăiau înfiorate acefeaşi senzaţii aprinse.
Zorile veniră greu, dar veniră în sfîrşit, şi Pavel

adormi cînd fereastra era albastră, plin de fericită aşteptare
.Cînd dimineaţa ajunse, emoţionat, nesigur, la şezlongul lui, întins totdeauna sub acelaşi arin, văzu de departe un altul aşezat lîngă el. Şi peste speteaza lui, ca o pată întunecată, părul negru al Magiei. îl aştepta. Pavel simţi că inima îi bate în cap, în piept, în mîini, în gură, şi se repezi spre ea cu un mers pe care nu-1 avusese niciodată. I se păru că sărise >chiar peste un răzor, dar nu fu sigur şi uită numaidecît. Toată zarea era acoperită de zîmbetul ei sclipitor.

— Mergem în pădure ? şopti ea cu acelaşi glas de taină ca seara, în ajun.

— Da ! răspunse el pierdut în privirea ei.

— Tu eşti altfel decît toţi ceilalţi! ■ îi spunea Magda privindu-1 în ochi cu marii ei ochi verzi şi tăioşi. Dacă n-ai fi fost atît de cuminte, de trist şi de firav, nu te-aş fi iubit atît! şoptea ea ca pe o mare taină. Apoi adăuga repede: Şi dacă n-ai avea ochi atît de frumoşi !

Pavel se înroşea şi zîrnbea. Apoi îi lua cu delicateţe capul în mîinile lui, voia să spună un cuvînt mare, definitiv, cuprinzător, în care să se închidă toată iubirea lui, şi îngîna:

— Ce gene lungi ai tu I

Stăteau pe pămîntul acoperit de ace de brad, pe cîte un trunchi răsturnat, pe un bolovan învelit în muşchi, şi Magda cînta încet cu vocea ei groasă. Cîteodată ridica glasul, şi pădurea vuia, dar mai rar, mult mai rar acum. Ii cînta lui Pavel pe potriva lui, liniştit, fierbinte, încet. Delicateţea lui pătrunsese parcă în ea, el se molipsise de căldura ei dogoritoare, şi amîndoi parcă erau alţii acum, nişte oameni noi, cu chipurile limpezite de o fericire puternică, vie şi stăpânită. Veveriţa fusese lăsată în plata Domnului, ca şi rîsetele provocătoare, fugile noaptea la circiuma din sat, glumele pe muchie de cuţit aruncate, ca o undiţă, unuia şi altuia. Magda stătea acum ceasuri întregi cu Pavel, departe de sanatoriu, în pădure, prin dumbrăvi, prin vîlcele. Era indiferentă cu ceilalţi bărbaţi, ca şi cum nu i-ar fi cunoscut niciodată. Vocea ei, chiar cînd vorbea cu alţii, nu numai cu el, căpătase Unduiri neaşteptate, note catifelate şi

dulci, rîsul ei era căptuşit parcă cu dragoste. Se mişca altfel, mai puţin brutal, călca mai legănat, lunecos.
Pavel nu mai simţea nici un fel de lene, de nevoie de zăcere. După primele zile în care, cu desăvîrşire înnebunit, o urmase orbeşte în pădure, în parc, pe şo- şeaua care ducea în sat chiar, nepăsător de febră, de oboseală, de părerea celorlalţi, neştiind ce se petrece cu el, fără să se întrebe unde va duce asta, ce simţea şi ce voia el însuşi, ce voia şi ce simţea Magda, se liniştise într-un fel, dar nu mai revenise la el însuşi. Era alt Pavel, care îşi căpătase tinereţea pierdută şi pe deasupra şi o vioiciune pe care n-o avusese niciodată.
Refuzase două săptămîni în şir să se ducă la radiografie, ca să nu afle starea plămînilor lui. Era sigur că trebuie să se fi înrăutăţit, şi nu voia s-o ştie. Cînd, in sfîrşit, răpus de rugăminţele sorei Clarissa, se duse, află că pata aceea, ale cărei contururi nu se schimbau, descrescuse considerabil. Plin de optimism, încercă să respire adînc, şi scîrţîitul din coasta dreapta nu se mai auzi. Nu se mai auzea de mult poate, dar nu-1 încercase el.
Din pricina bucuriei că radiografiile erau bune sau din alte pricini sufleteşti poate, febra scăzu şi ea.
Intr-o zi Magda îl întrebă cu multă seriozitate:
— Ce-ai să faci cînd ai să ieşi de aici ?
—■ Am să mă întorc la laborator ! răspunsese el, ca şi cum nădejdea asta n-ar fi fost niciodată ştearsă din conştiinţa lui.
— Şi eu? întrebase ea, tot atît de încet.
El tăcu o clipă, se înroşi. Nu se gîndise niciodată la ce avea să fie mai tîrziu. Gîndul laboratorului ieşise din adîncul lui ca un lucru pus de mult la naftalină, de care ai uitat, la care n-ai mai umblat de mult, dar planuri nu făcuse de loc de cînd era fericit. îşi trăia fericirea, şi atît. Şovăi o clipă cu ochii pironiţi asupra ei, şi simţi că nu putea răspunde altceva:
—i Tu ai să vii eu mine.
Magda rămase Cu ochii în zare, mestecînd o frunză, apoi, ceva mai tîrziu, urmă:

— Poate că sînt cam nefcioplită pentru tine. Nu ştiu destulă carte, nu ştiu...
Pavel o sărută repede pe ochi, ca să tacă. Era adevărat ce spunea ea, dar se mai putea trăi pe lume fără Magda

?Seara, sora Clarissa nu mai stătea atîta în odaia bolnavului ei. Nu mai avea febră, nu mai era „grav" bolnav şi n-o mai putea ascu'lta nici un sfert de oră întreg povestind, pentru că adormea numaidecît. în odaia din dreapta lui fusese adus un domn de vreo cincizeci de ani, chel, slab, deşirat, care avea zi şi noapte hemoptizii şi lîngă care era mult mai necesar să vegheze acum. După un şir de nopţi în care Pavel, cu o figură pe care ea nu i-o cunoscuse niciodată, cu aceeaşi dulce politeţe jenată se chinuise s-o urmărească măcar puţin şi adormise pe loc, Clarissa trecuse din nou la serviciul de zi. De altfel, gărzile de noapte o sleiseră de tot, era ca o umbră, abia se ţinea pe picioare.

Auzise şi văzuse şi ea, ca toată lumea din sanatoriu, chipul ciudat în care se schimbase Pavel. După ce tremurase de frică şi se rugase cu deznădejde ca sminteala lui primejdioasă să treacă, văzuse cu uimire că, în loc să-i fie mai rău, medicinistului îi e mai bine. Dar femeia, ce însemna prietenia cu femeia aceea necuviincioasă, despre care maicile spuneau că e pierdută, iar maica Serafita pretindea că e o minune că n-a făcut pînă acum copii cu cîţiva bolnavi, nu cu unul ? Poate că se înşelau ele, poate că nu era adevărat. însă prietenia lui Pavel cu ea era adevărată, era prea adevărată chiar. Clarissa simţea un fel de cuţit în inimă, mereu, necurmat. Nu putea respira din pricina lui. Nopţile cît mai fusese încă de gardă, zilele apoi, rătăcea pe culoare fără linişte, nu-şi găsea locul, se apropia de odaia lui, se depărta, îşi făcea curaj şi intra deodată. Noaptea îl găsea dormind. Atunci, cu inima bătînd, îi aşeza pernele încet, îi potrivea pătura, îi aşeza părul ciufulit, îl privea îndelung şi avea tentaţia să-1 mîngîie. Se stăpînea, .spunîndu-şi: „Nu mai e atît de bolnav", ca şi cum l-ar fi mîngîiat altă dată, cînd îi era rău, şi ieşea pe vîrfuri, ca să se întoarcă iar. Dacă nu-1 găsea în odaie, tristă de moarte, îi făcea şi refăcea patul, îi aşeza lucrurile din dulap, după ce le potrivea îndelung, şi-şi spunea că e tristă că nu-şi poate continua opera de convertire. Se întreba de ce e nefericită că Pavel e fericit şi-şi explica ci e mereu îngrijorată ca lungile lui plimbări să nu-i facă

totuşi rău pînă la urmă. Acum era vesel, nu-şi dădea seama de nimic, şi deodată sănătatea lui avea să decline şi să cadă poate mai jos decît ajunsese vreodată. Se mai văzuseră cazuri în care bolnavul, tocmai după ce a făcut un salt, are o resută grozavă.

Dar cum se putea înţelege atît de bine cu fata aceea ? Poate că erau numai prieteni, poate, dar cît erau de prieteni! Şi dacă, cum spuneau surorile, dacă se iubeau? Ei, şi dacă se iubeau, ce o interesa asta pe ea ? Astea erau treburile lor de laici. Nu, nu se întorsese la Domnul, aşa cum sperase ea, cum se rugase, cum muncise ea atîta timp, dar era mai sănătos şi mai mulţumit. Atunci, de ce nu era şi ea fericită de fericirea lui ? Ce voia ea ? Da, da, oamenii sînt ingraţi, preţuiesc mai mult rîsetul şi cîntecul deşucheat decît *Legenda aurea!* Şi tot ce-i putea dărui ea era acum zadarnic !

Dar toate gîndurile astea se dezbrăcară într-o zi de tot aburul care le învelea şi le ascundea în mintea so- rei Clarissa, cînd maica Serafita, cu zîmbetul ei cel mai acru, îi spuse:

— Domnul, în marea sa mizericordie, a îndepărtat ispita de la oaia lui. Numele lui fie lăudat!

— Care ispită ? nu pricepu Clarissa.

—[1] O, Doamne! se minună adînc Serafita. Numai eu ştiu cîte zile şi cîte nopţi m-am rugat să nu te pierdem, soră ! Mila dumitale pentru bolnavul acela ajunsese la marginea iubirii pămînteşti! Numai Domnul te-a salvat la timp !

Clarissa rămase înlemnită. Fusese ea la marginea iubirii pămînteşti ? Fusese gata să alunece în ea ? Şi cum se gîndea adînc dacă Serafita voise numai să-i strecoare o picătură de venin în inimă sau se înşelase în privinţa ei, pe la capătul aleii trecură Pavel şi Magda. Sora îi văzu de sus, de la fereastra de care se rezemase, îi văzu trecînd, el eu braţul în jurul umerilor ei, ea cu trupul lipit parcă de şoldul lui, şi o durere ascuţită, străpungătoare, îi învîrti ca pe un sfre- del cuţitul pe care îl purta de mult în inimă. Ii venea să plîngă, să ţipe, să alerge după ei şi să-i despartă.

îşi astupă gura cu mîinile ei subţiri şi se reped pe scări. Alergă nebuneşte pînă la capelă şi se prăbuşi acolo pe piatra rece.

„Da, Doamne, l-am iubit, l-am iubit aşa cum iubesc femeile bărbaţii, aşa cum iubesc femeile care n-au luat calea ta. Nu mai sînt vrednică să stau îngenuncheată aici şi să primesc sfînta împărtăşanie. Şi acum îl iubesc, şi de asta sufăr. Te-am rugat să mă ajuţi să-i mîntui sufletul, şi nu m-ai ajutat. N-am fost vrednică eu de ajutorul tău. Şi el acum e sănătos, fără sprijinul meu. Dar dacă e sănătos, nu cumva e tot vrerea ta? Ba da, căci în afară de ea, nimic nu-i cu putinţă. Deci ai ascultat rugăciunea mea, l-ai vindecat! Tu ai plecat urechea la rugăciunea mea, şi eu eram cît pe ce să nu te înţeleg ! N-ai vrut tu să-1 întorci de pe acum la calea ta. Ai tu gîndurile tale cu el. Şi mie vindecarea lui nu mi-a deschis ochii decît în clipa asta. Eu te-am rugat, şi tu i-ai scos în cale femeia aceea, prin care e vesel. Eu i-am dăruit-o deci cu ruga mea. Tu nu eşti supărat pe mine şi-mi asculţi rugăciunile. Nu sînt o păcătoasă, cum spunea maica Serafita, pentru că, dacă aş fi, nu m-ai fi ascultat şi nu l-ai fi vindecat. Şi ceea ce simt eu pentru el nu e iubire păcătoasă. Am suferit cîtă vreme n-am înţeles că tu l-ai vindecat. Am suferit pentru că am luat amărăciunea, suferinţa mea că nu l-am adus la tine drept suferinţă izvorîtă din dragoste pămîntească. Tu mi-ai răspuns altfel la rugăciune, dîndu-i sănătate şi pe femeia aceea. Deci eu nu sufăr, pentru că te-am înţeles. Mi-e milă de el, cîtă vreme e în spital, pentru că e de datoria mea să-mi fie milă de bolnavi. Mi-e mai milă de el decît de alţii pentru că a suferit mai mult. Tu ai pus mila şi duioşia în inima mea. Nu trebuie să-mi fie ruşine de ele. Vindecarea lui e o minune a ta, datorită rugăciunilor mele, şi se cuvine să-1 iubesc pe cel în care s-a săvîrşit minunea. în el mi-ai dovedit tu că m-ai ales, şi dragostea mea pentru el e o recunoştinţă, în numele tău. Fie numele tău binecuvîntat; dacă îmi ceri dragoste pentru el, voi avea dragoste."

Sora Clarissa ieşi împăcată din biserică. Şi de data asta convorbirea cu Dumnezeu dăduse roade.

In vremea asta, în crîng, Pavel, cu capul pe genunchii Magdei, privea cerul printre ramurile unui brad.

— Ia spune, Pavele, sora Clarissa a fost îndrăgostită de tine, nu-i aşa?

— Îndrăgostită? se mira Pavel atît de tare, încît simţi nevoia să se ridice în picioare. Tu, care eşti dragoste toată, vezi numai dragoste. Sora Clarissa e o făptură fără trup şi fără gînduri omeneşti. E un înger care are numai bunătate, atît!

—i Atunci, tu ai fost îndrăgostit de ea! urmă încăpăţînată Magda.

— Eu ? se mira şi mai tare Pavel. Eu i-am fost, îi sînt şi acum recunoscător. Şi am aşa — ilu vreau s-o jignesc cînd spun asta — un fel de compasiune pentru ea. O duioşie mai bine zis, care seamănă a compasiune. Cînd un. om n-are nici o patimă şi nici o nevoie omenească, ţi-e milă ca de ceva divin şi neisprăvit în acelaşi timp. Cred că n-are nici trup sub haine. Niciodată n-am avut alt gînd...

— Şi de ce aţi stricat prietenia? Se spunea într-o vreme că stă toată noaptea lîngă patul tău. Că nu poţi trăi fără ea.

Pavel se gîndi adînc, căutînd să răspundă cinstit:

— Da, a stat mult timp lîngă mine, e adevărat. A fost foarte bună cu mine. E foarte credincioasă ea. Dar mai tîrziu îmi vorbea prea mult de cele sfinte şi începuse să mă obosească. Firicelul de argint care ne lega s-a rupt. Nici nu-mi aduc aminte cînd. E o făptură foarte bună !

Magda îl cuprinse cu amîndouă braţele de gît.

—i Şi tu eşti o făptură foarte urîtă, care s-a pîrlit acum de prea mult soare şi stă cu sprîncenele încruntate !MOARTEA FERICITULUI

Doctorul Pavel Ştefănescu vede de aproape şapte ani în faţa ferestrei lui acelaşi mic peisaj : o colină rotundă, un mănunchi de copaci în vîrful ei, ca un ciuf pe un cap tuns, un gard cenuşiu în dreapta, lunecarea aceleiaşi coline în stînga, unde ştie că gardul vine mult mai jos, tocmai în vale, şi o bucată de cer. Asta e curtea din spatele spitalului, şi poate că altuia i-ar părea mică, i-ar părea plictisitoare văzînd-o în fiecare zi aşa, prin fereastra îngustă a unei odăi, îngustă şi ea. Dar doctorul Pavel Ştefănescu ştie să citească multele ei feţe. Iarna e atît de albă curtea asta, şi zăpada care îmbracă colina — atît de neatinsă, de netedă, e ultima zăpadă care se topeşte cînd vine moina, pentru că nimeni n-o calcă în picioare, şi cerul deasupra ei e cînd vînăt şi dur, de nepătruns, ca o pacoste, cînd clădăraie de nori, cînd, uneori, fereastră spre nişte spaţii ireal de albastre, de fericite, acolo sus, de spaţii care există mereu, dar peste care se trage acest oblon de pîslă al norilor, ca să nu ne deprindem prea mult cu ele şi, deprinzîndu-ne, să nu ne mai bucurăm.

Toamna, cei cîţiva copaci de pe muchia colinei se auresc, se înroşesc, apoi se scutură, şi frunzele lor mari vin aduse de vînt, ca nişte fluturi enormi care şi-au pierdut puterea, şi fîlfîie jos, pe faţa pămîntului, vin pînă sub ferestrele lui, ca trimise. Vara colina toată e de catifea verde, şi fie că personalul spitalului a semănat acolo lucernă, fie că a lăsat să crească numai iarbă, e atît de frumoasă coasta cu unduirile mici, ca nişte fiori deasupra unei ape, ale ierbii ei, cu florile rătăcite ici şi colo, mărunte, ascunse aproape, ghicite numai, smerite în frumuseţea lor proaspătă, cu pomii ei de sus, rămuroşi, bogaţi în frunziş, cu campanulele rare care cresc printre ei, ca într-o pădure, ca pe un munte!

Sigur, dincolo de colina asta încep munţii adevăraţi, cu rîpele, stîncile, piscurile lor albastre, încep pădurile adevărate cu potecile, umbrele, desişurile lor umede, cu lumina lor verde şi bolţile lor străvezii pătrunse de undrele, de trîmbe de soare, acolo se unesc şi se desfac lanţuri întregi de

culmi, ca niște valuri încremenite, uriașe, albastre, pline de ceață subțire. Dar doctorul Pavel Ștefănescu nu poate ajunge pînă acolo. El stă aici, în odăița asta, și ziua și-o petrece la capătul culoarului, în laborator, în fața microscopului. Culoarul îl străbate încet, tîrîndu-și picioarele, oa să nu facă efortul de a le ridica, și cum ajunge acolo, se așază pe scaun, să respire. La fel, cînd se întoarce în odaie, după ce a făcui nenumărate analize, trebuie repede să se așeze pe pat, pentru că respirația i se curmă, și inima îi bate tare, foarte tare și inegal. Apoi, după ce a stat așa, un timp, pe marginea patului, se culcă încet, precaut, pe căpătîiul lui foarte înalt, trage aerul cu băgare de seamă în pieptul lui care hîrîie cumplit, și zîmbește mulțumit. A mai lucrat și azi I

După ce se odihnește, se ridică tot cu băgare de seamă și se duce la scaunul lui dintre masă și fereastră. Acolo se află magnetofonul, magnetofonul lui nou, cumpărat acum doi ani, care a înlocuit aparatul de radio, și dincolo de fereastră se află curtea, adică colina, iarba, copacii de sus. Pavel le privește pe toate cu mulțumire, e bine că sînt acolo, ar fi fost mult mai rău dacă prin fereastră s-ar fi văzut de pildă dosuri de case, sau dacă n-ar fi avut magnetofonul ăsta nou și ar fi trebuit cu radioul acela vechi să umble prin spații, să găsească sau să nu găsească muzica de care are nevoie. E bine și că știe că pădurile, munții sînt aici, aproape, că aerul lor tare și parfumat intră cîteodată prin fereastra deschisă, cu violență, pe neașteptate, cu un soi de elan nechibzuit și sărbătoresc. Spitalul acesta ar fi putut fi așezat la periferia unui oraș de șes bunăoară, a unui oraș înconjurat de mlaștini I

Și după ce privește mult pe fereastră și cercetează bine cu ochii dacă pilcul acela de flori albastre din stingă, acoperit de iarbă, e mai bogat, sau a început să se ofilească, dacă floarea aceea galbenă, dreaptă ca un ciorchine în picioare, lumînărică se cheamă — da, care a vrut să crească aici, aproape, la zece pași de perete, e tot atît de năltuță și luminoasă ca ieri, dacă ramura aceea răsfrîntă ca o aripă a fagului de la marginea mă-nunchiului de copaci se leagănă de vînt sau stă

neclintită, doctorul deschide ziarele. Urmăreşte cu ochii obosiţi ştirile şi i se pare că aleargă în urma lor pe o hartă mare, eu munţi, cu ape, cu şesuri largi. Stă aici în fotoliu, n-ar mai putea să facă un pas pînă la uşă măcar, dar cu gîndul aleargă, aleargă pe cîmpii nesfîrşite, pe care holdele înalte sînt culcate ca nişte valuri uriaşe la pămînt de maşini înalte şi repezi, vede norii de pleavă pe care îi ridică treierătoarea, munţii de boabe mici, lunecoase, de aur, care umplu hambarele. Dincolo, în pădurea cenuşie de sonde, găleţile coboară şi urcă, coboară şi urcă, şi în vuietul asurzitor sîngele negru al pămîntului umple cisterne, mişcă maşini, circulă, circulă în toate vinele ţării. Un om cu o lingură colosală încearcă minereul topit, minereul care palpită, străluceşte, respiră parcă. Alţii dau fuga cu cleşti enormi în mînă, cleşti în care au prins fierul înroşit în foc. Maşinile duduie. Şi toate lucrurile, astea de departe îl înconjoară acum de parcă ar fi alături, şi liniştea lui e populată de zgomote nesfîrşite, de o infinită mişcare. Singurătatea se umple de milioane de chipuri. Se simte oa în mijlocul unei inimi mari, care bate, bate, şi inima lui îi răspunde bătînd. Nu, nu s-a rupt nici azi din lanţul ăsta nesfârşit, nu s-a rupt nici azi din hora asta colosală, pentru că a lucrat şi iazi. Da, încă şi -azi a lucrat 1

Apoi pune în funcţiune magnetofonul. în seara asta are să asculte *Dublul concert* de Bach. Faţa lui palidă, umbrită de ochelari cu sticle groase, se luminează şi mai tare. Viorile vor începe acum, chiar acum, împletirea lor minunată, dialogul acela de heruvimi, vor începe cu vocile lor inumane să toarcă un fir care totuşi e omenesc, pentru că, iată, el, om, un om atît de obiş-

Huit, îl simte parcă pornit din el, răsucit din propria lui substanţă, din duhul lui, şi îl înţelege.

Sora Maria vine cu o supă albicioasă şi o farfurie de tăiţei. Tocmai cînd deschide cu o mînă tremurătoare butonul!

— Mulţumesc, mulţumesc, soră, e bine aşa !

Nu-i nimic, noaptea e lungă, e nesfîrşită, somnul vine rar şi puţin, are vreme să asculte concertul. Acum trebuie să mănînce, ca să se sfârşească şi

asta. Sora Maria e tristă cînd lasă prea mult în farfurie. E o soră bună, cumsecade.
Acum se poate asculta. Curtea a fost cuprinsă de întuneric. Cerul e înnourat, pesemne că are să plouă, după cît e de cald. Vezi, dacă acum ar fi avut tot radioul acela vechi, ar fi avut paraziţi, ar fi pîrîit şi ar fi stricat concertul. Ce noroc pe el că are acest magnetofon ! Are să-şi lipească urechea de el ca să-1 audă, să-1 audă bine, nu să-1 ghicească, aşa cum ghiceşte glasurile oamenilor, zgomotele, toate venite ca de departe, alteori numai bănuite.Dar cînd vrea iar să întindă mîna spre buton, intră în odaie doctorul Mănilă şi doctorul Bretcu. Sînt de gardă în noaptea asta — unul în pavilionul acesta, altul în pavilionul de la poartă, la Chirurgie. Vin să-1 vadă I E adevărat că li se şi urăşte puţin în spital, e adevărat că şi-au făcut vizita de seară, au luat în primire cazurile grave şi e prea devreme să se culce de pe acum, fiecare singur în camera de gardă a fiecărui pavilion, e adevărat că în acele cămăruţe de gardă n-ar avea loc nici pentru a juca table amîndoi, aşa sînt de strimte, totuşi, uite, nu e numai atît, au vrut să-1 vadă. şi pe el. E un obicei în spitalul ăsta, ca toţi cei ce sînt de gardă să facă întîi un popas în odaia lui. Pavel ridică faţa lui palidă cu ochelari groşi, zîmbeşte puţin, îşi trage mîna de pe butonul magnetofonului şi o duce pîlnie la ureche, pentru că doctorul Bretcu parcă spune ceva. Sînt amîndoi tineri, veseli. Bretcu — subţirel, strîns în halatul lui de o croială specială, avantajoasă, Mănilă — mai voinic, cu umeri largi, eu mustăcioară tunsă scurt, ca un soi de cazacă albă, cu mîneci scurte, în loc de halat. Au venit foarte amuzaţi de un anume lucru, despre care vorbesc mereu, pe care Pavel nu-1 poate auzi bine, care de fapt nici nu-1 interesează foarte tare, dar pe care îl urmăreşte cu privirea pe chipurile lor.
— Ţi-a spus ea, sau ai întrebat-o tu ?
— Mi-a spus ea singură, pe onoarea mea!
— Mă, şi aş fi jurat că e o femeie serioasă cînd s-a internat aici!
Trebuie să fie vorba de o cucerire nouă a doctorului Bretcu. Pavel o ghiceşte după zîmbetul lui victorios şi zîmbeşte şi el uşor, de politeţe,

plecînd ochii. Dacă Bretcu e atît de mîndru de asta, poţi să-i strici cheful ? Ar fi păcat.
Tinerii au adus cu ei tabla de şah. „Ce bine! se gîndeşte Pavel. Au să tacă !" Dar cei doi medici n-au pesemne încă poftă de joc. Au pus tabla pe pat, şi vorbesc, vorbesc ! Pavel aude foarte puţin din tot ce spun ei. Tace, răbdător. Poate că au să joace sau poate că au să plece, să poată el asculta muzica. Se uită la ei; sînt atît de voinici, de sănătoşi, de frumuşei, că e totuşi o plăcere să-i priveşti. Îşi mişcă atît de uşor umerii, braţele, picioarele, rîd cu atîta poftă şi le stau bine tichiile albe. Doctorul Pavel Ştefănescu vede parcă în toracele lor mişcîndu-se egal şi frumos plămînii lor curaţi, roz, ca nişte flori mari şi proaspete, bătînd egal şi puternic inima lor sănătoasă, harnică, fierbinte, alergînd sîngele lor de un roşu-aprins, intens, vede parcă între şoldurile lor înguste cum se petrece travaliul corect, exact, fără greş, al măruntaielor lor, care trăiesc ca nişte maşini perfecte, extraordinare, şi toate astea îi par nesfîrşit de frumoase, aşa ca viaţa lucernei, care creşte acum pe colina din faţa geamului, ca respiraţia curată în noaptea asta răcoroasă a mănunchiului de flori albastre de jos. Mănilă dă capul pe spate şi rîde tare, cu toţi dinţii lui puternici, albi, întregi, la lumină. Rîsul iese din el ca apa dintr-un izvor cristalin şi sonor. Rîde atît de tare, încît îl aude şi Pavel, şi parcă doctoral Mănilă picură în el o băutură răcoroasă, tonică, aşa ca vîntul care intră uneori pe fereastră, pornit de cine ştie unde, de la munte, şi-i suflă în obraz respiraţia zăpezii de pe piscuri sau mirosul genţianelor. Pavel rîde şi el, nu pentru că a înţeles' ceva, ci pentru că îi place hohotul lui Mănilă.
Bretcu rîde mai potolit, mai puţin sincer. El îşi controlează şi rîsul, îl suspendă totdeauna în colţul drept al gurii, cu o mică expresie de ironie, de critică, ca şi cum nu s-ar cuveni niciodată să se dăruiască întreg unei emoţii, unei înduioşări, unui moment de haz fără să ştie că el e doctorul Bretcu, care cîntăreşte acest fenomen şi vede că nu e chiar mare lucru. Intre lumea exterioară şi propria lui sensibilitate, doctorul Bretcu strecoară totdeauna opinia lui despre el însuşi şi felul în care

socotește el că se cuvine să reacționeze doctorul Bretcu. Pavel are poate pentru el mai puțină simpatie decît pentru alții, îi plac înfățișarea lui, tinerețea lui, dar nu-i place de loc cum se poartă cu doctorița Simio- nescu. Dina Simionescu e subțire, iute, atentă la tot ce i se spune, blîndă și drăgălașă. Cînd e de față cu Bretcu însă, își pierde de tot stăpînirea, devine sfioasă, zăpăcită, febrilă, și Pavel citește bine în ochii ei, mari și catifelați, suferința. Tot spitalul își dă seama de drumurile inutile pe care le face doctorița Simionesou între un salon și altul, numai pentru că într-unui dintre ele se află Bretcu, de faptul că întârzie inutil să plece acasă la prînz, numai pentru că el nu și-a pus încă paltonul, de faptul că se trudește întotdeauna să-și aranjeze gărzile așa încît să fie împreună cu doctorul Bretcu, O știu toți doctorii, o știu și surorile, o ghicesc și unii bolnavi care sînt internați de mai mult timp și, de plictiseală, romanțează micile aventuri din spital. El însă, doctorul Bretcu, nu-și scoate nici în fața ei micul zîmbet de dispreț pe care 1-a suspendat în colțul gurii, și parcă întîr- zie să plece cînd ea, evident, îl așteaptă, e exagerat de politicos cu cîte o soră, cu cîte o bolnavă, cu acea politețe care presupune un substrat de atracție și simpatie de neînvins, cînd ea e de față, și face uneori haz, cu cruzime, de cîte un cuvînt naiv, sentimental, pe care îl rostește ea, care n-a devenit încă un automat medical în fața unui caz grav.

Pentru toate acestе lucruri, Pavel nu-1 poate iubi pe doctorul Bretcu, în schimb, între el și șeful spitalului, doctorul Niculae Dobre, acel Dobre în fața căruia tremură tot personalul, care vorbește cu o voce „de călău", cum a spus o dată speriată doctorița Dina Simionescu, care calcă pe culoare de se cutremură pereții, și se uită la om crunt, pe sub sprîncenele lui îmbinate, s-a stabilit pe încetul o prietenie atît de caldă, de catifelată, încît nimeni nu mai poate înțelege nimic.

Pavel se gîndește la astea toate, adică la gingașa doctoriță Dina Simionescu, uitîndu-se lung la gura frumoasă și strîmbă de atîta dispreț a doctorului Bretcu, la prietenul lui, doctorul Dobre, pe care

are să-1 vadă mîine dimineaţă cu aceeaşi bucurie dintotdeauna, la *Dublul concert* de Bach, care aşteaptă aici, în rotiţa asta de bandă, aşteaptă cu toată cascada lui de sunete tăcută acum, suspendată, cu marile lui aripi strînse. Se uită la tinerii ăştia frumoşi, care s-au răsturnat acum pe patul lui, cu umerii lor largi rezemaţi în perne, cu picioarele lor lungi adunate sub ei, şi aşteptă, aşteaptă şi el. Ţinerii rîd, respiră, vorbesc, şi ăsta e un spectacol frumos, dar acolo, în rotiţa de bandă, e închis ceva mai puternic, mai profund, ceva care-i aduce gustul veşniciei, siguranţa veşniciei omeneşti, în suflet.

Uşa se deschide brusc. Sora Maria intră repede, vorbeşte tare, e agitată. Pavel pune mîna cornet la ureche, n-o aude ! Doctorul Bretcu se ridică, se ridică şi doctorul Mănilă, Brectu se apropie de el, îi strigă la ureche:

— Mă duc în salon. Băietanul ăla, actoraşul, are iar o hemoptizie. Noapte bună !

„Uite, se grăbeşte, nu-i e indiferent! se gîndeşte cu plăcere Pavel. Dar de ce-o fi zîmbind atît de ironic, de parcă actoraşul s-ar fi dat de trei ori peste cap în miez de noapte ?"

După Bretcu, iese şi Mănilă, după ce i-a făcut un semn amical lui Pavel.

Odaia a rămas goală. Prin geamurile deschise larg fug ultimii nori de fum. Au fumat mult! Afară cerul s-a limpezit, au ieşit mii de stele, au înflorit mii de stele pe bolta lui pură, adîncă. Pomii, sus, pe muchia colinei, sînt acum negri-verzi, de acel negru-verde pe care orice ochi omenesc îl citeşte că nu e negru, nu e nici verde, şi nu poate fi confundat cu nici -o altă umbră, culoare, pată.

Pavel mai potriveşte o dată banda, deschide butonul aparatului, stinge lampa, îşi lipeşte urechea de difuzor. O fericire mare, amplă, pătrunde în toată fiinţa lui. Nu-şi mai simte şi nu-1 mai doare respiraţia lui scurtă şi mereu agăţată pe undeva, în piept, nu mai are trup, nu mai are în jurul lui o odaie, ziduri, nu mai are nimic, nu mai vede şi nu mai aude nimic în lumea asta, decît acest fluviu puternic care pătrunde în el, care îl ia cu el, care devine el, din ce în ce mai larg, mai total, al muzicii. Se dilată, se dilată parcă, se pierde, ca să găsească ceva mai bun, mai sigur,

ceva fără ştirbituri, fără nici o crăpătură, ceva întreg, şi larg, şi nesfîrşit de armonios, care e şi viaţă şi vis, laolaltă, în acelaşi talaz cuprinzător.
Dimineţile, pe culoar, e -o mare agitaţie. Sus, unde se petrece acum vizita medicilor, la saloanele cu bolnavi, dimpotrivă, ai crede că ai de-a face cu o lume încremenită, cuminte. în saloane, bolnavii stau în paturile lor, chiar cei mai neliniştiţi în chip obişnuit şi-au tras păturile pînă sub bărbie, şi-au încheiat cămăşile sau pijamalele la piept, au făcut ordine pe noptiere între sticluţele cu medicamente şi borcanele cu compot, şi-au deschis ochii mari, ascultători, melancolici, sortiţi să deştepte simpatia şefului, a doctorului Dobre, să-i dovedească doctorului Dobre că mai au nevoie de tratament, să cucerească atenţia doctorului Dobre, să potolească duritatea doctorului Dobre
.Şi doctorul Dobre, urmat de un alai întreg, trece din salon în salon cu paşii lui grei şi viguroşi, se opreşte la fiecare pat, priveşte pe sub sprîncenele lui îmbinate foaia de temperatură, ridică o mînă uriaşă, cu degete groase, cu palma cărnoasă şi roşie, pipăie o frunte, cercetează o cicatrice, înhaţă violent un rezultat de analiză, în vreme ce bolnavului i se taie răsuflarea, surorile se fac palide de parcă ar fi greşit cu ceva, medicii ceilalţi aşteaptă respectuos în picioare, iar doctoriţa Dina Simionescu freamătă ca o frunză de plop. în tăcerea salonului, glasul doctorului Dobre detună deodată, gros şi prost dispus :
— Nu i-aţi făcut şi rezistenţa ?
Toată lumea încremeneşte. Nu, analiza rezistenţei la antibiotice nu s-a făcut!
— Nu ! spune doctorul Bretcu şi încearcă să zîm- beasca dispreţuitor, ca de obicei, dar zîmbetul lui nu susţine parcă atît de sus colţul gurii. Nu se pune problema la el!
— Se pune, nu se pune, s-o faceţi! mai tună o dată doctorul Dobre şi trece mai departe.
Nu s-a petrecut nimic, nu s-a rostit nici o ameninţare, nici o ocară, nici o mustrare, dar toată lumea e speriată ca şi cum ar fi trecut prkitr-o primejdie mare.

<— Mă doare mereu sub coasta stingă ! spune actoraşul cel slăbuţ, care nu de mult a avut iar o hemoptizie. Ce-o fi, o fi, s-a hotărît să-i spună azi şi şefului!

— Da ? întreabă doctorul Dobre, şi actoraşul e sigur în clipa asta că şeful are de gînd să-l mănînce. Pune-ţi o scrisoare de amor pe ea, şi o să-ţi treacă.

Medicii şi surorile se gîndesc că ar trebui să rîdă, şi rîd. Şeful doar a făcut o glumă. Bună, proastă, treaba lui, trebuie să rîdă! Doctoriţa Dina Simionescu zîmbeşte şi ea palid, cu ochii la gura frumoasă şi sarcastică a doctorului Bretcu, care s-a strîmbat de tot, maliţios. Actoraşul rămîne cu ochii căscaţi, nedumerit, speriat, dezamăgit şi trist.

Şi grupul de medici trece iar la alt pat, într-o tăcere de cavou, tulburată numai de paşii şefului. Deodată, doctorul Dobre se întoarce spre actoraş.

— Trocarul! răcneşte el, şi două surori se reped să aducă seringa mare, cu ac lung.

Actoraşul se uită la mîinile mari ale şefului şi îşi spune o clipă că mai bine s-ar fi lăsat să moară.

Jos însă, pe culoarele de'jos, ferite la ora asta de prezenţa doctorul Dobre, e o foială necontenită. Acolo parcă lumea răzbună liniştea speriată de la etaj. Surorile aleargă la laboratoare, bolnavii fac coadă şi vorbesc între ei la uşile sălilor de radiologie, pacienţii care vin la ambulatoriu încurcă locul peste tot, şi hainele lor de stradă par ciudate şi aduc un fior din lumea din afară, în mulţimea de halate albe sau albastre.

In laboratorul lui, aplecat adînc peste microscop, cu lentila groasă a ochelarilor lipită chiar de lentila microscopului, doctorul Pavel Ştefănescu lucrează. în spatele lui, cele două laborante filtrează nişte substanţe şi-şi vorbesc încet, rîzînd din vreme în vreme. Zgomotul culoarului pătrunde în rafale de cîte ori se deschide uşa ca să intre o soră cu o eprubetă, dar Pavel nu aude nimic, nu simte nimic. Stă aplecat acolo, şi nu aude nici măcar propria lui respiraţie, hîrîită, scurtă, înnodată, al cărei zgomot umple încăperea. O lume infinită se înfăţişează ochiului lui, o lume în neîntreruptă mişcare, un univers tăcut, nebănuit

de alţii, cunoscut bine numai de el, o viermuială fără capăt, încăpăţînată, oarbă în voinţa ei de dăinuire, răufăcătoare.
O lamă, încă o lamă, alta, o lume după alta, un infinit după altul, cu feluritele lui înfăţişări şi deosebiri pe care el le cunoaşte, le descifrează, le demască.
Ceasurile trec, lamele se succed, lumile se succed, doctorul Ştefănescu respiră tot mai greu, mai aplecat peste microscopul lui, stăruitor şi absorbit, crîncen şi pornit. E lupta mare între om şi universul acesta, care prin viaţa lui mineză viaţa omului. Printre milioanele de microexistenţe care furnică acolo trebuie detectate cele care dăunează, rod, ucid viaţa umană.
Laboranta îi face un semn cu amîndouă mîinile, adică gata ! Nu mai e nimic de văzut. Culturile de azi au fost toate cercetate. Cele care nu sînt gata în înflorirea lor spăimîntător de nestăvilită vor fi obiectul zilei de mîine. De altfel e şi ora trei. „Doctorul ăsta ar fi în stare să lucreze aici pînă noaptea, pînă în zori dacă ar fi de lucru, uitînd că orice vietate trebuie să se oprească uneori, să-şi tragă sufletul!" se gîndeşte laboranta.
— Gata ? z'îmbeşte Pavel, şi cuvîntul iese hîrîit, stins, rupt din pieptul lui obosit.
Laborantele îşi schimbă halatele la cuier. Doctorul se spală pe mîini. Pe culoar duduie un pas, uşa se deschide ca ruptă din balamale, din clanţă, din toate încheieturile ei. Laborantele încremenesc, una cu halatul în mînă, cealaltă cu bereta. In odaie intră doctorul Dobre. Ţine în mîna lui uriaşă o eprubetă. Faţa doctorului Ştefănescu se luminează ca o floare crescută undeva, la umbră, peste care a căzut deocamdată, bogată, arzătoare, lumina soarelui, toată lumina soarelui.
— Mă Pavelică, fă-mi aici un lichid pleural! Hai, mă, că mă scoate din sărite actoraşul ăla. Parcă are pe dracul în el, nimic nu-i priește, spurcăciunea mică I
Laborantele, resemnate, disperate înăuntrul lor, îşi pun în linişte halatele. Pavel zîmbeşte larg, ia eprubetă din mîna doctorului Dobre şi se îndreaptă spre masă, gîrbovit, istovit, tîrîndu-şi picioarele.

— Ce animal! Am stricat atîta streptomicină pe el! mai bodogăneşte Dobre.
Laborantele tremură. îl cunosc şi ele pe actoraş, din vremea în care venea singur, pe picioarele lui, la laborator, şi le făgăduia bilete de teatru, cînd va începe el iar să joace. Era subţirel, cu fruntea înaltă, veşnic febril, politicos, plin de dorinţa de a ieşi mai repede din spital, de a se urca mai repede pe scenă. Uneori, recita şi versuri şi se uita languros la ele, pe rînd, nehotărîndu-se care îi place mai tare ! Şi acum, uite, doctorul Dobre îl face animal! El e vinovat, săracul, că nu se vindecă !
Numai doctorul Pavel Ştefănescu n-ar simţi parcă asprimea cuvintelor doctorului Dobre, deşi le-a auzit bine, foarte bine, pe astea le-a auzit, cît aude el de prost, că doar au fost strigate ca la război. Ei îi zîmbeşte cu o încredere totală, nevinovată lui Dobre. Numai el simte în clipa asta cît ar vrea Dobre să-1 vindece pe „animal", numai el o vrea în aceeaşi măsură. Stau acum, aplecaţi peste lamă amîndoi, Pavel — mic, pricăjit, adunat, hîrîind greu din plămînii lui ferfeniţă, Dobre — cu picioarele desfăcute ca ale turnului Eiffel, cu mîna lui imensă şi roşie pe umărul pirpiriu al lui Pavel, cu sprîncenele încruntate.
Uite, bestia! Uite, bestia ! bodogăne el, furios de ce vede pe placă. Uite, bestia, ce-mi face el mie !Apoi îl ia binişor de după umeri pe Pavel, şi parcă laba lui mare s-a făcut de catifea, îl sprijină uşurel de pieptul lui larg cît o tîmplă de biserică şi-1 duce spre odaia lui, la subţioară parcă, pe culoarul pe care oamenii s-au făout nevăzuţi de cînd a intrat el în laborator.
— Mă Pavelică, — şi în glasul lui aspru şi tare şi gros se strecoară parcă o ciudată biîndeţe care nu e la locul ei acolo —, mă Pavelică, mă, să-mi tai mie nasul şi urechile dacă n-avem noi dreptate, şi Mănilă e un idiot! Asta e, mă, şi el umblă pe trei cărări cu rezec- ţia lui!
Pavel aprobă cu zîmbetul lui blajin.
In uşa odăiţei lui Ştefănescu se opresc amîndoi, stau faţă în faţă şi se privesc lung, zîmbindu-şi, ţinîndu-se de mîini. Le e parcă greu să se despartă. Prin uşa întredeschisă a sălii de

radiologie, sora Ştefania, cea mai rea soră din spital, se uită cu ochii ei mici şi sfredelitori şi rîde încet. „Logodnicii 1" bombăne ea. E o poreclă pe care le-a dat-o de mult celor doi doctori şi pe care uneori o spun încet şi ceilalţi medici din spital, care nu pot înţelege de loc pe ce se întemeiază prietenia asta nepotrivită şi ridicolă.

După masă, Pavel încearcă să se odihnească. Stă pe căpătîiul lui înalt, răsuflă greu, îşi citeşte ziarele, se leagă încă o dată cu viaţa întreagă, de pretutindeni, citeşte o carte, de literatură cîteodată, de medicină mai des. Uneori îi rămîn analize de dimineaţă, şi atunci se tîrăşte în laborator, singur de data asta, să le sfîrşească. Prin ferestrele laboratorului se vede aceeaşi curte care se înfăţişează ferestrei odăiţei lui, şi între o încordare şi alta, Pavel ridică fruntea, se uită afară, încearcă să respire mai lung, renunţă, clipeşte molcom şi-şi scaldă ochii în verdele catifelat al colinei. în serile în care e chiar doctorul Dobre de gardă, doctorul Ştefănescu e foarte fericit. El încearcă atunci — e drept că fără succes, dar cu o dulce perseverenţă — să-i pună la magnetofon concerte de Beethoven sau de Brahms, un Mozart parazidiac sau un Wagner răscolitor, dar doctorul Dobre refuză cu îndârjire, sau ascultă puţin şi se satură.

— Dacă nu zice şi pe gură, spune el, n-ai făcut nimic cu mine !

Atunci Pavel încearcă să-i arate prin fereastra deschisă nesfîrşitul cer, constelaţiile fără prihană în strălucirea lor, să-i explice drumul aştrilor, dar după ce-i

 ascultă glasul monoton şi înăbuşit vorbind o vreme despre acele lumi intangibile, doctorul Dobre îi pune laba lui mare pe umăr, laba aceea care se face de catifea cînd se apropie de Pavel, şi rosteşte ursuz, dar cu convingerea că e foarte drăgălaş :

— Lasă-mă, Pavelică, cu .aiurelile tale ! Spune mai bine dacă să-ţi mai fac nişte auromicină, că văd că hîrîi ca o osie neunsă.

Şi numai Pavel înţelege căldura din vorbele lui. Dacă mai e vreun medic de faţă, se sperie de grosolănia doctorului Dobre.

Şi Pavel îl lasă pe Dobre să-i facă auromicină, pe Mănilă — să-i dea hidrazidă, pe Stan — să-1

îndoape cu digitală, ca să le facă plăcere, ca să le lase iluzia că l-ar mai putea salva. El ştie bine starea plămînilor lui, a resturilor lui de plămîni, ştie şi starea inimii, extenuată de lipsa lui de respiraţie, şi nu vrea decît să-1 mai lase să lucreze, să mai lucreze puţin şi să aibă ei liniştea că l-au îngrijit.

Cînd spitalul tot a intrat în toamnă ca o arcă grea, plină de suferinţă, navigînd anevoie pe valurile de aur şi aramă ale pădurilor dimprejur, doctorul Pavel Ştefănescu a început să se simtă şi mai prost. Parcă în fiecare zi, la prînz, cînd se ducea spre odaia lui, avea de gînd să se prăbuşească în pragul ei. Plămînii lui zdrenţuiţi nu mai puteau de loc să tragă pînă în fundul lor aerul dulce, cînd umed şi ceţos, cînd uscat şi rece, al acestei toamne fastuoase, şi inima nu se mai putea ţine de ritmul lor întretăiat, grăbit, plin de panică. Dimineţile, după ce sorbea o doză de oxigen din balonul care era acum veşnic la îndemîna lui, cînd pe căpătîiul patului, cînd pe masa din laborator, cînd lîngă magnetofon, se ducea încet, rezemîndu-se de pereţi, la lucru. Acolo stătea aplecat, tot atîtea ore ca în trecut, peste microscop, dar mîna lui căuta tot mai des balonul cu oxigen, şi tot mai des doctorul Bretcu, doctorul Mănilă, doctoriţa Simionescu, doctorul Stan trebuia, la chemarea laborantei, să lase bolnavul din salon, să alerge în laborator şi să-i facă o injecţie care-i dădea inimii mersul regulat, care dădea la o parte gheara gata să o strîngă de tot.

— Ar trebui să nu mai lucrezi! îi spunea sever doctorul Stan. Dumneata te sinucizi, doctore !

— Ar trebui să nu mai lucrezi... un timp ! spunea şovăind speriată şi doctoriţa Simionescu. O pauză, doctore, te rog !

Pavel însă dădea uşor, blajin, din cap. Nu răspundea nimic, dar ştia mai bine decît oricîne că pauze poate avea numai acela care ştie că mai are drum lung în faţa lui.

— Ia lăsaţi-1 în pace! striga doctorul Dobre. Lucrează, Pavelică, lucrează cît vrei!...

Dobre ştia un lucru : că Pavel, dacă s-ar rupe din muncă, ar muri, pentru că boala ar izbi acolo unde viaţa lui mai avea pînă atunci un rost.
Doctorii însă se uitau unii la alţii.
— Eu îl socotesc dement pe Dobre, surîdea critic doctorul Bretcu, E duios cu Ştefănescu de ţi se face greaţă cînd vezi o asemenea huidumă sentimentală, dar îl exploatează cît poate.
— Şi Ştefănescu nu renunţă la lucru din orgoliu, am impresia. Am certitudinea că vrea să moară pe cîmpul de luptă. Gărgăuni literari! dădea din cap doctorul Mănilă. E ca şi cum ar vrea să ne spună nouă, celor sănătoşi : vedeţi Cît poate un om bolnav ? Vedeţi ce trîntori sînteţi voi ? Şi numai cel-de-sus ştie cît de frînt ajung şi eu în fiecare seară acasă. Vrea să ne dovedească în fiecare zi că e comunist, şi că un comunist nu renunţă la luptă pînă în ultima clipă.
— Totuşi, cel mai de condamnat în toată istoria asta nu e Ştefănescu, e Dobre, care-i vine zilnic plocon cu două-trei analize peste plan, tocmai la prînz, parcă anume ca să-1 mai ţină o oră, două în laborator.
25*
38
7Cu toate astea, cam toţi doctorii veneau la laborator cu analize peste plan aproape în fiecare zi, fie că uitaseră ceva în ajun, fie că îi cuprindea un soi de încăpăţî- nare să vină de hac unui caz rezistent. Ştiau toţi că Pavel Ştefănescu nu va spune nu, şi de fapt era şi comod să ai la îndemînă totdeauna un om care îţi dă un .rezultat fără greş, repede, atunci cînd ai tu nevoie de el.
Acum Pavel privea grădina, după-mesele, prin geamul închis al odăii lui. Purta un halat gros, cenuşiu, cu revere roşii, de un roşu şters şi trist, purta un fular de lînă în jurul gîtului, purta şoşoni de flanelă cenuşii în picioare, şi o tichie de lînă pe cap, o tichie împletită de sora Maria, şi rezemat de speteaza scaunului, cu spatele la masă, se uita prin fereastră la colina neagră, cu smocuri scurte de iarbă din faţa lui, la copacii goi, înalţi,, din vîrful ei, copacii care descriau gesturi largi şi dezolate pe fîşia de cer vizibilă de aici, se uita la acea fîşie cenuşie pe care treceau uneori trene de

nori albi, şi pe care alteori soarele în amurg arunca un reflex sîngeriu sau trandafiriu sau de aur vechi. Atunci era foarte frumos, era nesfîrşit de frumos. Dacă se întîmpla cumva ca tocmai atunci să intre în odaie sora Maria, doctorul Ştefănescu o ruga, cu voce şoptită şi întretăiată, să deschidă puţin fereastra, el n-o putea deschide, l-ar fi lovit în piept prea direct aerul rece— s-o deschidă pentru cîteva minute, şi s-o închidă iar. In minutele astea puţine, ţinîndu-şi halatul şi fularul strîns la piept, Pavel mirosea aerul acela oare venea uneori chiar dintre piscurile munţilor, chiar din inima pădurilor, pline acum de frunze veştede, de umezeală, aerul acela pe care parcă natura i-l trimitea anume în dar cu toate miresmele ei bogate, ca să-i spună că e aici, la un pas, alături de el, şi uite, e o clipă şi a lui, ca a tuturor. Pe urmă sora închidea fereastra, şi, obosit de bucurie, Pavel închidea ochii sub lentilele groase ale ochelarilor, şi zîmbea fericit.

Doctorii de gardă veneau şi acum seara, în odaia lui, jucau şi acum şah în patul lui, îi ţineau de urit şi acum, atîta vreme cît li se ura şi lor, pînă să se culce, şi ieşeau pe culoar ca să-şi fumeze ţigările, sau uitau, dacă erau prea antrenaţi în joc, şi le fumau chiar acolo. Cîteodată unul dintre ei îi cerea lui Pavel să pună la magnetofon o sonată, o simfonie, şi atunci el înflorea tot de fericire că putea să trăiască această bucurie împreună cu alţii, alături de alţii, să fie şi a lor aşa cum era a lui. Pe ei, cuvintele lor, nu le prea auzea, istoriile lor nu le urmărea şi nu-l interesau, dar, uite, intre ei şi el exista totuşi o punte de înţelegere, afară de bolnavii lor, exista acest grai comun care vorbea în numele lor, vorbea despre ei, pentru ei toţi. Pavel îşi lipea urechea de difuzor, închidea ochii,. asculta, apoi deschidea încet pleoapele să-i vadă, să le vadă şi lor fericirea scrisă pe chip, aceeaşi.

Cînd intra, brutal şi zgomotos, doctorul Dobre în odaie, ascultătorii de obicei se risipeau. Ştiau că doctorul Dobre nu gustă muzica şi voiau să-i fie pe plac. Pavel pleca adînc fruntea, ridica mîna palidă şi închidea butonul aparatului, apoi, după cîteva respiraţii scurte şi întrerupte, zîmbea iar şi se uita blajin la Dobre.

Uneori, unul dintre medici îi făcea şefului un semn discret către unghiile albastre, către buzele vinete ale lui Pavel, un semn îngrijorat, întrebător. Dobre izbucnea, de parcă acela ar fi vorbit tare :

— Las' că-i trece lui Pavelică ! Ne-a mai speriat el aşa şi acum douăzeci de ani, cînd credeam în fiecare zi că se duce pe copcă. Nu-i aşa, Pavelică ?

Pavel aproba încet, plecînd capul, sfios parcă, ruşinat că nu putea făgădui cu toată sinceritatea că are să-i treacă şi acum ca atunci, dar neîndurîndu-se să-i facă lui Dobre supărarea de a-i mărturisi că de data asta ,,s-ar putea duce pe copcă".

— Păi atunci îi alesesem şi loc la cimitir, mai la umbră, între flori, cum îi place lui! — şi doctorul Dobre rîdea gros şi tare. Dar ne-a făcut fasonul. Nu numai că s-a vindecat, dar a mai sucit şi capul unei fete. Ce-ai făcut cu Magda, Pavelică ? O zdrahoancă de fată, una plină de draci, şi se topea ea o luminare de dragul lui. După ce a topit-o de tot, a pierdut-o în lumea largă, ştii, cum duc unii pisica s-o piardă în altă mahala, şi s-a întors aici, la laborator. Şi sora Clarissa era moartă după el. Cine a fost motanul ăsta !

Pavel plecă iar capul, şi un zîmbet de copil care a făcut o poznă se iveşte pe faţa lui.

Medicii, care îl ştiu pe Pavel de şapte, de cincisprezece ani poate, îl ştiu singur, ascuns ca un şoarece în laboratorul lui, cenuşiu, mic, tăcut, nu-şi pot de loc închipui cum Magda cea plină de draci, sau acea soră

Clarissa, oricine ar fi fost ea, s-au topit după el. Dar cum doctorul Dobre pomeneşte des despre întâmplările astea, ei îi fac plăcerea să rîdă o dată cu el.

— Cine ştie ce surprize ne mai rezervă doctorul Ştefănescu ? ! întregeşte doctorul Mănilă. Oui *a bu, boira!*

Şi Pavel încearcă să-i privească pe rînd, ca să-i asigure că poate n-are să le facă foarte curînd surpriza de a-i lăsa fără medic la laborator.

în anul ăsta, iarna a venit altfel decît de obicei, cu răbufniri ciudate de primăvară, cu nopţi de brumă ameninţătoare, după care soarele s-a ivit victorios, cu viforniţe scurte, gata să fie luate în serios tocmai cînd plecau. Abia se aşeza zăpada pe colina

din faţa ferestrei lui Pavel, şi un soare dulce, de miere, o topea, ca să lase în urma ei pămîntul umed, semănat cu tufele lui rare de iarbă palidă. Cerul avea uneori albastrul acela strălucitor, de faianţă, alteori zarea, printre copacii din vîrful colinei, căpăta o adîncime străvezie, limpede, de safir, care-ţi umplea sufletul de fericire, de tinereţe. Doctorul Ştefănescu, sprijinindu-se de masa din laborator, sprijinindu-se de scaune, trecea, între examinarea unei lame şi a alteia, la fereastră, privea îndelung afară şi se întorcea bucuros la lucrul lui. Din odaie, după amiaza, nu avea parte să vadă frumuseţea asta nesfîrşită a cerului, pentru că intrase în decembrie, ziua era scurtă, seara cobora devreme peste grădina lui şi trebuia să aprindă lampa curînd. Doctorița Dina Simionescu îi adusese însă Cehov într-o ediţie completă, aşa că nu ştia cînd se face seara, cînd se apropie ora în care medicii de gardă îl vizitau.

într-o zi, pe la ora cinci, după ce aprinsese lumina, doctorul Dobre dădu buzna în odaia lui. Nu plecase încă acasă, avusese o şedinţă, apoi fusese chemat în grabă la patul actoraşului, care iar îşi pusese în gînd să moară.

— Pavelică, dă-mi un ajutor ! Trebuie să-i mai faci împielițatului ăsta o analiză de spută, fără cultură, dă-o dracului, acum, imediat. Mi-e milă de tinerețele lui, bătu-l-ar pacostea, are de gînd să crape, după ce am turnat în el ca într-un butoi tot ce vrei! Fă-mi-o, Pave- lică, că ăsta răstoarnă toate legile ştiinţei, scîrnăvia mică !

Doctorul Ştefănescu se ridică încet, precaut. Inima îi bătea urît în ziua aceea. Făcuse nouăsprezece analize de dimineaţă, le încheiase cu bine, dar inima nu mai voia de loc să bată o bătaie după alta ; le îngrămădea uneori, făcea alteori pauze ciudate, stătea un timp încremenită, absentă, apoi se urnea bolborosind ceva misterios, spăimîntător. Respiraţia se agăţa uneori pe undeva, în capul plămînului drept, parcă ar fi avut spini, cîngi în drumul ei.

Făcură amîndoi drumul spre laborator ca de obicei, cînd îl făceau în chip invers la prînz, spre odaia lui Pavel. Dobre cu braţul după umerii lui Ştefănescu, acesta, mic, ascuns parcă la subţioara

lui, lipit de pieptul lui voinic, tîrîndu-şi şoşonii de postav cenuşiu.
În laborator ferestrele erau deschise, îngrijitoarea curăţase, spălase mese şi podele, lăsase deschis şi plecase. Dobre se repezi să închidă. Ştefănescu tuşea încet, trăgea aerul în piept cu hopuri, îşi dezbrăca greu halatul de postav ca să-1 îmbrace pe cel alb. Stătură amîndoi plecaţi adînc peste microscopul prin care se vedea un ocean albastru, semănat ici-colo cu beţişoare roşii.
— Are încă, javra dracului ! izbucni furios doctorul Dobre. De unde îi mai scoate ?
— A devenit rezistent, murmură Pavel. Ii trebuie... îi trebuie... dar nu mai putu continua, din pricina tusei.
Duse mîna la inimă, mîna lui cu unghii foarte vinete.
— Ce-i trebuie ? întrebă Dobre, cuprinzîndu-1 cu amîndouă braţele.
Pavel întinse mîna, disperat, spre masă, spre locul unde se afla de obicei dimineaţa balonul cu oxigen. Doctorul Dobre pricepu, îl ridică în braţe ca pe un copil, şi alergă cu el în odaie. Se zguduiau pereţii de tropotul înfundat al paşilor lui.
— O seringă, o seringă, şi un dilauden cu atropină pentru doctorul Ştefănescu! strigă el, în fugă, unei surori care trecea pe culoar,
Ce spuneai că-i trebuie actorului ? mai întrebă el o dată aplecat deasupra patului, deasupra balonului cu oxigen, pe care i-1 ţinea la gură lui Pavel

.Pavel făcu un efort supraomenesc să găsească în pieptul lui o fărîmă de aer, o fărîmă de glas :
— Metrasse cu hidrazidă... direct în plămîni!
— Mă confirmi! rosti mulţumit Dobre, şi sparse fiola cu degetele lui groase, sigure.
In noaptea aceea Pavel vărsă foarte mult sînge, şi a doua zi nu se putu ridica din pat, ca să se ducă la laborator. Privea ruşinat la sora Maria, care îi spăla faţa şi umerii slabi cu un burete cu apă călduţă, privea pierdut la chipul ei niţel zbîrcit, ca şi cum şi-ar fi cerut iertare că, uite, <nu e în stare, că, uite, poate că s-a isprăvit.
Şi "nici în zilele următoare nu se putu duce la laborator. Stătea rezemat pe pernele lui înalte, de pe care nu se vedea curtea, dar se vedea totuşi un petic de cer. Şi pe peticul acela treceau nori, sau el tot se făcea albastru şi clar, sau se închidea la faţă ca de plumb, şi atunci Pavel putea vedea fulgi mari care cădeau pe colină, şi-şi putea închipui cum se aşază pe faţa pămîntului, întîi ca un strat pufos, inconsistent, apoi ca o catifea rece, apoi troiene înalte, răcoroase, imaculate. Seara, cînd era întuneric în odaie, vedea şi cîteva stele, nişte stele mici ca nişte ţintişoare de aur bătute în bolta întunecată.
Medicii de gardă veneau şi acum seara la el, dar aveau un aer profesional, se aşezau pe scaun lîngă pat, îi luau pulsul, îi citeau temperatura, încercau să-i strige în ureche o glumă care să-l îmbărbăteze sau o anecdotă, şi plecau curînd. In noaptea de Anul Nou, doctorul Dobre, care venise de la petrecere la spital fără să fie de gardă, în trecere spre casa lui, şi intrase anume ca să-l vadă, îl găsise pe scaun, la masă, cu urechea lipită de difuzor, ascultînd un concert de Mozart, cu balonul de oxigen la gură. In lumina mică a lămpii de masă, sticlele ochelarilor lui străluceau tare, şi mîinile lui, crispate pe balon, aveau unghiile foarte vinete. Ţinea ochii închişi, avea pleoapele palide, şi buzele — vinete şi ele.Pavel nu auzi zgomotul uşii. Stătea acolo, aproape prăbuşit peste masă, şi pe chipul lui se citea o nesfîrşită fericire. Doctorul Dobre stătu o clipă în picioare, simţi o arsură ciudată în ochi şi în gîtlej, o arsură ca pe vremea

cînd era copil şi plîngea, apoi făcu un pas, şi Pavel îl simţi.
— La mulţi ani! spuse el, fiindcă nu ştia în clipa aceea să spună altceva. Apoi izbucni: Nu se poate să stai -aici, frate ! Stai, îţi aranjez eu ceva grozav !
Şi îi aranjă. îl duse pe braţe în pat, îi aduse masa lîngă pat, îi rîndui el singur magnetofonul la îndemînă, aşa ca să nu trebuie nici măcar să se ridice de pe perne ca să-1 oprească sau să-1 pornească, şi plecă repede, nu pentru că îşi lăsase nevasta afară, în maşină, dar pentru că arsura aceea ciudată din gîtlej şi de sub pleoape nu-1 slăbea de loc, ba parcă voia să izbucnească cumva, să se prefacă în lacrimi te pomeneşti!
Pavel însă trăi ceasuri frumoase. Cînd avea febră — şi avea foarte des — şi chiar cînd n-avea febră, propria lui viaţă i se desfăşura în amintire nechemată, singură, îşi aducea aminte de grădinile şi pădurile în care se plimbase vreodată, îşi aducea aminte în amănunt, de parcă ar fi trecut acum printre copacii lor robuşti, de parcă ar fi călcat acum peste maldărul de frunze aurii, umede, lunecoase, care împrăştiau miros intens de putregai şi ţărînă, foşnet de tafta, vedea lumina verzuie a pădurilor înalte din Banat, înalte ca nişte catedrale cu nenumăratele lor coloane vii, vedea goana Cerneî, cea ca un smaragd topit, îngustă, clară şi iute. Pe urmă i se iveau peluzele netede de la sanatoriul în care zăcuse'în tinereţe, parterele acelea nesfîrşite de micsandre, şi parcă mirosul micsandrelor albe şi catifelate umplea cămăruţa de acum, Şi cînd se cosea fînul, ce mireasmă intra pe fereastră ! Şi mesteacănul acela subţirel care se clătina la orice adiere în capătul aleii I Mesteacănul care semăna -cu sora Clarissa. Ea avea mîini albe, subţiri, privea în jos, avea faţa îngustă şi gene dese, care pîlpîiau ea doi fluturi speriaţi. Ce bună fusese cu el!
Dar Magda! Vocea ei joasă, fierbinte, care se strecura parcă uneori, şi alteori se ridica ca o goană pe claviatura unei orgi. Ce plină fusese viaţa lui, în adevăr, ce plină fusese ! Magda plecase într-o zi, plecase fără urmă, dar îl iubise ! Vezi, îl alesese pe el şi îl iubise ! O femeie ca ea, frumoasă, vijelioasă, plină de

 fantezie ! Asta durase numai un an. Nu, fericirea nu se măsoară, ca postavul, cu metrul. Ea a fost sau n-a fost. Şi fusese. Şi apoi, lăsînd palide în urmă celelalte întâmplări ale tinereţii, întâlnirea cu Partidul. Viaţa axată pe o credinţă mare, adîncă, care adună şi cristalizează tot în jurul ei, care luminează şi dă sens, o credinţă care stă, ca soarele în centrul universuului, în centrul fiinţei tale şi prin care tot ce trăieşti, ce alegi ea să fie trăit, devine preţios, iubit. De aici, ca dintr-o sursă pură, izvorau aceşti ultimi cincisprezece ani. Da, cei cincisprezece ani petrecuţi aici, în spital, fuseseră ani bogaţi. Toate îi deveniseră atît de familiare, de parcă făceau parte chiar din trupul lui, şi dacă s-ar despărţi de una dintre ele măcar: de masa din laborator, de microscop, de fereastra lui sau de patul alb de fier, ar simţi că se rupe parcă ceva din el. Fiecare zi pe care o ducea pînă în amurg pe umerii lui slabi i se părea o biruinţă mică, al cărei preţ îl cunoştea numai el şi care îl umplea de bucurie. Voluptatea de a face o analiză după alta, de a dicta rezultatul clar, de a vedea cum se îngroaşă teancul mic de hîrtii pe care ele erau scrise, de a vedea, la cazurile cunoscute, grave, cum se modifică ceva, cum viaţa biruie moartea, încet, cu încăpăţînare, acolo, pe lama pe care jocul miilor de beţişoare şi virgule şi puncte se schimba sub ochii lui, şi numai el le cunoştea constelaţiile. Siguranţa dulce, cînd era în laborator, că odaia lui e la doi paşi, patul lui, în care trupul îi era atît de deprins, că dacă îi va fi rău se va putea culca repede acolo, la căldură, că fereastra lui, şi colina şi copacii de sus sînt veşnic pe locul lor şi îl aşteaptă. Da, poate că oamenii sănătoşi aveau felurite şi multe satisfacţii, dar satisfacţia aceasta de a te comporta ca un om sănătos, de a munci ca un om sănătos, ştiind numai tu ce eroic ai învins slăbiciunea, de a ajunge necurmat la ţintă, asta n-o cunoşteau ceilalţi şi nu-i puteau bănui intensitatea şi dulceaţa. Cine mai avusese, ca el, deplina ştiinţă şi bucurie de a învinge moartea în fiecare zi, de a o amîna în fiecare zi ? Asta era partea lui, şi era frumoasă.

Apoi gîndurile lui Pavel începeau să piardă firul sigur al desfăşurării lor, se încîlceau, se suprapuneau, difuze, înlocuite de imagini mari, neclare, amestecate. Uneori peste faţa lui se apleca adînc chipul Magdei, îl întreba cu stăruinţă ceva ce el nu putea pricepe, apoi deodată nu mai

era ea, ci actoraşul acela slab, cu fruntea înaltă, care voia numaidecît să ştie de la el ce înseamnă jocul bastonaşelor roşii pe cîmpul albastru, dacă asta nu cumva era cerul deasupra colinei, noaptea, cu stelele lui. Mergea parcă repede, cu un tren grăbit peste cîmpii, pe lîngă un lac cu luciri de opal şi platină, printre munţi înalţi, cu creste albastre şi poieni nesfîrşite pe coastele lor, simţea mirosul poienilor înflorite, al pădurilor dese, şi ar fi vrut grozav ca trenul să nu mai alefge, să meargă încet de tot, să se oprească chiar puţin, să vadă mai bine, să miroasă mai adînc. Se căznea să tragă de semnalul de alarmă ca să oprească trenul, dar semnalul era sus, deasupra foii de temperatură, şi el, culcat cum stătea, nu-1 putea ajunge. Se dezmeticea cu mîna mare a doctorului Dobre pe mîna lui.

— Stai liniştit, Pavelică, stai, frate !

Din ce în ce mai des, medicii şi surorile îl vedeau pe doctorul Dobre trecînd pe culoar cu ochii plini de lacrimi. Ieşeau din odăi şi bolnavii, ca să-1 surprindă aşa. „Călăul", cum îi spuneau unii bolnavi, era acum curiozitea spitalului: plîngea !

Apoi, după cîteva zile, febra scăzu, pieri. Doctorul Pavel Ştefănescu era complet lucid, hemoptiziile se opriră şi ele, dar inima, caraghioasa asta de inimă, nu voia de fel să bată cît de cît egal, cît de cît potolit. Respiraţia se agăţa la fel într-un soi de mărăciniş, în piept, şi doctorul Ştefănescu era tare obosit, tare epuizat, din pricina ei şi a multului sînge pierdut.

Doctorii, cînd veneau dimineaţa la vizită sau seara în odaia lui, glumeau din ce în ce mai insistent, ca să-i dea, chipurile, curaj.

— Ai să ne îngropi pe toţi, doctore ! Credeam şi eu că-mi rămîne mie odaia asta, dar nici gînd! spunea doctorul Stan, încercînd să facă o glumă cît mai groasă, ca să vadă bine Pavel că nimeni nu crede în gravitatea stării lui.

— Iarba rea nu piere! adăuga doctorul Mănilă, speriat în sinea lui de respiraţia scurtă şi de ochii aproape ieşiţi din orbite ai lui Pavel Ştefănescu •, parcă acum măsura pentru prima oară primejdia morţii lui.

Pavel încerca să zîmbească, ca să nu aibă ei dezamăgirea de a nu-1 fi putut înşela.

— Poftim ! Citeşte I îi trînti doctorul Dobre un ziar pe pat. Tu, care te pricepi la stele şi te prăpădeşti după astronomie, uite aici I Sovieticii au aruncat o rachetă în direcţia Lunii 1
Pavel, rămas singur, citi. Apoi închise ochii, strînse gazeta la piept, peste pătură, şi încercă să urmărească cu gîndul mersul vertiginos al noii păsări în univers. Pătrunse cu ea în spaţiile pînă atunci necercetate, zbură cu ea pe şoselele de platină ale cerului, văzu de aproape planetele mărindu-se, mărindu-se, privi, prin pleoapele închise, cum se apropia cîmpul de argint al lunii. Respiraţia i se tăie complet de viteza cu care mergea, de tăria şi puritatea necunoscută a aerului. Deschise ochii, citi din nou ziarul, apoi se destinse parcă tot, de fericire. Ziua trecea fără s-o simtă, fără s-o măsoare.
Seara fu de serviciu doctorul Dobre. Stătu aproape toată noaptea lîngă patul lui Pavel, pentru că pulsul acestuia bătea foarte ciudat cînd bătaia nu se oprea de tot, pentru că inima lui nu-şi regulariza bătăile nici cu obişnuitele injecţii. In schimb, bolnavul, ai cărui ochi erau holbaţi ca ai tuturor agonizanţilor, încerca mereu să zîmbească şi să spună ceva.
— Ce e, Pavelică, ce e ? se apleca asupra lui doctorul Dobre, şi vocea lui groasă şi tare parcă se frîngea, parcă se îneca. Vrei să-mi spui ceva ? Trebuie să fac ceva, sau să spun ceva, după...
Dobre ştia că sînt ultimele ceasuri, şi-şi dădea seama că o ştie şi Pavel. Voia, desigur, să-i lase o însărcinare cu limbă de moarte, şi nu era în stare s-o rostească.
— Lasă, odihneş.te-te, o să-mi spui mai tîrziu.
— Nu vreţi un ceai, tovarăşe doctor ? îl tot îmbia pe Dobre sora Maria.
— Ia du-te-ncolo cu ceaiul tău!
Acum însă nici sora Maria nu se mai speria de asprimea doctorului Dobre, pentru că prea erau amîndoi cufundaţi în aceeaşi emoţie.
Pavel se trudea grozav să spună ceva.
— Ce e, Pavelică, ce e ?
— Frumoase...
— Cine sînt frumoase ?
— Pădurile... stelele... oamenii...

— Da, da, Pavelică, toate sînt frumoase. Asta vrei să spui ?
—• Tu... tu... dacă... cît trăieşti, tu... în Lună, în Marte... frumos !
— Am să mă duc, Pavelică, am să mă duc, dragă ! se jura doctorul Dobre, cu ochii înecaţi de lacrimi; era gata să tăgăduiască orice agonicului care vorbea despre frumuseţe.
— Sînt fericit că... am trăit! izbuti să şoptească Pavel. A fost frumos 1
— Ai să mai trăieşti! încercă, fără convingere, Dobre.
Pavel zîmbi iar, şi sorei Maria şi doctorului Dobre li
se rupse inima de dulceaţa zîmbetului lui.
— Are să fie... şi... mai frumos !
Dobre socoti că Pavel se gîndise la el însuşi, că îşi pierduse luciditatea, că socotea că va mai trăi, nu-1 putea urmări pînă acolo unde mergea gîndul lui.
— Mulţumesc ! şopti Pavel, şi Dobre înţelese iar că bolnavul e lucid, îşi ia rămas bun mulţumind.
Şi totuşi, doctorul Ştefănescu nu muri în noaptea aceea. Inima lui sfîrşită îi mai acordă o păsuire. începu deodată să bată egal, liniştit. în zori, bolnavul adormi. Dobre adormi şi el pe scaunul lui. Dimineaţa, sora Maria îl spălă, îi schimbă pijamaua, îi dădu cîteva linguriţe de cafea neagră, îl aşezâ sus pe pernele lui curate şi plecă. Vizita era în toi.
Cînd, mai tîrziu, doctorul Bretcu deschise uşa odăiţei lui, fu întîi izbit în obraz de un val de curent. Patul era gol, geamul — deschis. Pe pervazul ferestrei, rezemat cu pîntecele, căzut aproape afară, cu braţele întinse spre curte, cu mîinile lui subţiri cu unghii vinete întinse spre colina mică, respirînd scurt de tot şi horcăind, Pavel Ştefănescu privea colina şi cerul.
— Doctore ! strigă Bretcu. Dacă aveai nevoie de aer, de ce n-ai sunat?
Pavel nu avusese nevoie de aer. El îşi luase rămas bun de la colina lui, de la zăpada proaspătă şi curată, de la copacii care se legănau golaşi în vîrful ei, de la cerul limpede al acestei dimineţi, de la soarele blajin care se ridicase pe bolta de un

albastru strălucitor, de la spațiile acelea infinite, în care acum călătorea cutezanța omenească întrupată lîntr-o pasăre măiastră. își lua rămas bun de la pămînt și de la cer, de la văzduh și de la vîntul pe care i-1 trimiteau pădurile din munți.
Bretcu îl așează pe pat. Alți medici veniră în grabă. Dobre și Dina Simionescu plîngeau fără nici o sfială, pentru că bolnavul nu-i putea vedea, el închisese pleoapele, și de ceilalți nu le mai păsa.
Iar Pavel plutea parcă pe nişte ape liniştite, cu mîinile împreunate pe piept, eu fața destinsă, eu un zîmbet fericit. Mulțumea în gîndul lui vieții ? Avea în minte imaginea unui parter de micsandre ? I se părea că îl îmbrățișa Magda ? I se năzărea că îl ține de mîna lui mare, brutală, care vindeca, pe prietenul lui, Dobre ? Credea că pătrunde, o dată cu racheta, pe căile văzduhului ? Nimeni nu știa. Cineva îi scoase ochelarii cu sticle groase, și fruntea lui, orbitele mari, pleoapele închise părură mai frumoase și mai nobile. Nu mai horcăia. Respira încet, ca și cum un singur fir subțire, rupt dintr-un caier încurcat, s-ar fi strecurat printre buzele lui.
Nu făcu nimănui neplăcerea să moară încet. Se stinse repede. în odaie răsunau hohotele puternice ale doctorului Dobre și plînsul subțirel al Dinei Simionescu. Sora Maria se trăsese după dulapul de cărți, cu fața ascunsă sub brațul ridicat. Prin fața uşii se învîrtea scîncind actoraşul, care se făcuse mai bine și se interesa iar de evenimentele din spital.
Peste două zile odăița lui fu zugrăvită din nou, dezinfectată și ocupată de un medic tînăr, care venise de curînd în spital. Dar cei care rămăseseră se adunau aproape zilnic, ca printr-o înțelegere tăcută, în biroul șefului, după vizită, ca să vorbească despre el.
— Nimeni nu face analizele ca el. O să căutăm noi mult și bine pînă cînd o să găsim alt doctor atît de priceput și de conștiincios. Uite, azi, dacă ar fi fost el aici nu mai aveam dubii cu învățătoarea de la numărul 6.
— Cît era de delicat! spunea Dina Simionescu, și simțea, nu știu cum, că parcă nu-i mai e de loc drag doctorul Bretcu, care nu era delicat și o chinuise destul.

— Eu nu pot pricepe de loc de ce părea atît de fericit că moare ! spunea doctorul Mănilă. E primul bolnav de inimă pe care îl văd murind cu expresia asta de fericire. Ce om a fost!

— Vezi, el era fericit şi că trăieşte ! Ciudat om! Şi doar era atît de bolnav ! se mira doctorul Stan. Ce avea el de la viaţă ? Trăia ca un şoarece şi muncea ca un robot. Ciudat om!

— Un om ca el! mormăia Dobre. Hei! Un om ca el! Vedeţi voi, mă, dacă am fi şi noi ca el, într-un fel vreau să spun, frumoasă ar fi lumea ! El era aşa... aşa... şi Dobre nu putea de loc spune cum era Pavel Ştefănescu, dar în pieptul lui enorm simţea o mare căldură, şi în gîtlej — iar usturimea aceea ciudată.

Şi toţi medicii aveau parcă un fel de duioşie nouă faţă de pacienţii lor, ca şi cum în fiecare dintre ei s-ar fi ascuns, pentru că erau bolnavi, un fel de Pavel Ştefănescu, adică un om care iubea viaţa şi care ar fi putut face ceva bun, frumos, undeva. Şi ei înşişi simţeau ca niciodată că s-au născut ca să facă ceva bun şi frumos.

Magnetofonul, care rămăsese spitalului, era pus pe o masă în biroul lui Dobre, şi uneori unul dintre medici îl punea în funcţiune. Atunci toţi ascultau tăcuţi, ca şi cum Pavel Ştefănescu le-ar fi spus ceva ce pricepeau bine, şi chiar doctorul Dobre asculta şi fusese de părere că poate le-ar prii şi bolnavilor cîte un difuzor în saloane.

Doctorul Bretcu începuse să priceapă gingăşia mereu vulnerabilă a Dinei Simionescu şi s-o caute, tocmai acum, cînd ea se ferea de el.

Intr-o zi plecă din spital şi actoraşul, vindecat şi foarte vesel. Îi strînse fierbinte mîinile doctorului Dobre, a cărui perseverenţă îl scăpase de la moarte, şi fu foarte mirat cînd, aplecîndu-se adînc în faţa lui, aşa, ca la teatru, avu impresia că ursUl acela îl sărutase pe creştet. Pesemne că i se păruse !

CIND AU CRESCUT APELE

în ziare apăruseră cîteva articole scurte, în care se relata purtarea ei eroică în timpul inundaţiei şi faptul că fusese decorată, pentru această purtare, cu Ordinul Muncii. Letiţia Poplicean primise unele ziare de la medicul Dogaru, altele de la Raion, şi le pusese pe toate, împăturite frumo's, în lada ei

roşie, pictată cu flori albastre şi galbene, între cămăşile aduse de acasă, pe care nu le mai purta aici, că prea erau lungi şi largi, cu guler şi cu mîneci, şi prea rîsese odată sora Dumitru de ea, cînd îi bătuse în uşă într-o noapte, şi ea îi deschisese îmbrăcată într-o asemenea cămaşă. Pusese ziarele între cămăşi, sub punguţa de mătase umplută cu grăunţe de levănţică. Tot în ladă pusesfe şi cutia cu decoraţia, pentru că lada se încuia bine, mai bine decît dulapul; atît de bine 'se închidea, încît aproape nu pătrunsese apa în ea atunci cînd staţionarul fusese inundat pînă la cercevelele ferestrelor, şi saltelele de pe paturi se umflaseră ea nişte broaşte şi pluteau pe faţa apei. Cît muncise atunci noaptea, pentru că ziua era berechet de lucru în staţionar să cureţi, să pui la uscat, să văruieşti pereţii zbiciţi, cît muncise atunci noaptea să dea din nou lăzii lustrul ei dintru început, început care data din vremea bunicii Salomia, a cărei ladă de zestre, nou-nouţă, fusese asta, nimeni nu mai ştia afară de ea
.O ziaristă tînără venise de la Bucureşti anume pentru Letiţia, să facă un reportaj, cum spunea ea, dar după ce stătuse două zile şi două nopţi în tîrguşorul ăsta, ars de soare acum şi liniştit, de parcă Dunărea niciodată nu se umflase şi nu încercase să-şi întindă pînzele de apă tulbure şi bolborositoare pînă pe cea mai înaltă culme a teraselor lui povîrnite, după ce se ţinuse de fustele ei şi cînd curăţa podelele năclăite de mîl, şi cînd păzea geamgiii care puneau geamuri noi şi le chituiau, după ce se încurcase în picioarele ei cînd, cu fustele sumese, spăla paturi şi măsuţe, sau, urcată pe scara zugravilor, şi aşa şubredă, spăla dulapurile pe deasupra lor, după ce şi noaptea venea după ea în odăiţa de la pod şi n-o lăsa să doarmă cu întrebările, mare lucru nu putuse afla. Despre felul în care decurseseră lucrurile care-i aduseseră ei faima, Letiţia putea spune numai atît:
— Apăi doctorul Dogaru n-o fo' aici, că el stă în deal. Sora Dumitru o leşinat a dintîi, c-o fo' luată din somn. No fo' nimeni în staţionar. I-am luat pe rînd pruncii în spate, ia ici, după gît, şi i-am scos, că pînă ici mi-o vint apa, şi i-am dus la Iusuf. La

Iusuf n-o fo' ajuns apele ; că stă mai la deal. Şi-apăi el avea şi barca acasă, şi, de era nevoie, îi putea duce cu barca către Teke. Dar n-o ma fo' trebuinţă ; după o zi, s-or tras apele, or început a se trage.

— Nu ţi-a fost frică ?

— Mi-o fi fost, da' musai era 'să-i scot de-aici, ş-apăi, la nevoie, eu ştiu înota.

— Nu ţi-ai pierdut capul nici o clipă ? întreba ziarista, care nu mai ştia cum să scoată amănunte de la Letiţia şi cum să-şi poată întregi reportajul cu oarecare date psihologice. ' ' j ^jSJ

— Apăi l-oi fi cherdut, da' o fo' musai să-i scot pe prunci.

Ziarista, dezolată, recurgea la răscolirea amintirilor, a datelor biografice :

— De unde eşti dumneata ? Nu poţi să-mi povesteşti ceva din viaţa dumitale, din copilărie, din prima tinereţe ?...

Aici Letiţia devenea şi mai săracă în cuvinte. Fie că nu găsea amintirile acelea, obosită cum era, fie că nu voia să le povestească sau n-avea cuvinte pentru ele, dar faţa i se făcea şi mai închisă, şi mai inexpresivă, lăsa ochii în jos, şi spunea cu economie:

— D-apăi mis de la Sibiu, şi-n Sibiu am trăit de la şapte ani. Nu ţi-i somn ?

— Nu mi-e. Spune-mi, te rog, eşti măritată ?

— Ba.

— Nici n-ai fost ?

— Ba. Tare mi-i somn !

A treia zi, tînăra ziaristă plecă, niţel c-am decepţionată. Reportajul ei n-avea să iasă strălucit. Putea să-l umple cu oarecare date culese de la doctorul Dogaru, care îi povestise cum cei nouăsprezece copii fuseseră toţi căraţi în spinare de Letiţia, cum şi sora Dumitru fusese cărată la fel, cum la el, sus pe deal, venise Iusuf, pe la şase dimineaţa, să-i spună că Letiţia adusese la el copiii din staţionarul inundat. Iusuf îi istorisise şi el cum, pe la patru şi jumătate dimineaţa, venise Letiţia acasă la el cu primul copil în spinare, cum venise aşa pe rînd cu toţi cei nouăsprezece, dar cum el, din păcate, nu-i putuse da ajutor, pentru Că încă

înainte de venirea ei alergase la cherhana, împreună cu ceilalţi pescari, să lege bărcile sau să le urce pe acoperişul cherhanalei, ca să nu le ia apele. Abia pe urmă putuse alerga la doctor, să-1 trezească şi să-1 anunţe. Locuitorilor de jos de lîngă mal, din casele puţine, semănate ici şi colo în jurul staţionarului, parcă le luase Dumnezeu minţile. Cu spaima în suflet, avusese fiecare destul de furcă cu bojdeuca lui, cu familia lui, cu mobilele lui, cu orătăniile lui, ca în noaptea şi în dimineaţa aceea să se mai gîndească şi la staţionar. Doctorul Dogaru, sus, pe dealul lui, dormise dus, nici prin gînd nu-i trecuse ce prăpăd e în vale.

Şi totuşi, cînd rămînea singură, cînd sfîrşea treburile zilei, Letiţia îşi aducea aminte foarte bine cum fuseseră copilăria şi „prima ei tinereţe" — cum spusese ziarista, ca să n-o jignească pesemne arătînd că acum o so- coate bătrînă. Dar toate lucrurile astea cum se pot spune cuiva şi la ce bun să le spui ? Are vreun rost ? înţelege cineva ceva din ele ? Parcă frumoasă a fost tinereţea ei, ca să-i placă cuiva ? Şi-acum, ce s-or fi dînd toţi în vînt s-o laude şi să scrie despre ea ? Erau acolo copiii şi ajunsese apa pînă la 'saltele ? Mai era cineva de nădejde să dea o mînă de ajutor ? Ştia ea să înoate, la o adică ? Apăi ce mai atîta vorbă ? Sigur, o decoraţie e lucru frumos, e bine s-o primeşti, dar pentru atîta lucru? Oare nu s-or grăbit să i-o dea? Letiţia e uneori mîndră şi bucuroasă tare de decoraţia ei, iar alteori se gîndeşte că poate n-o merită destul, că în dimineaţa aceea, cînd abia se crăpase de ziuă peste apele cenuşii, nu făcuse ea cine ştie ce lucru mare, făcuse că n-avea încotro altcum, şi poate cînd o pune-o în piept, la 1 Mai, la 23 August, la 7 Noiembrie, are să se simtă mai puţin vrednică de ea decît alţii. Ori poate nu era aşa ? Ei, să fi avut ea carte multă, ca doctoriţa Maria Ceauşu, care a fost aici înaintea doctorului Dogaru, să fi ştiut ea vindeca copiii cu atîta pricepere şi sîrg, să fi ştiut ea dibui orice boală, cum făcea Maria Ceauşu, să fi avut puterea ei de a hotărî părinţii să le schimbe îngrijirea şi creşterea, să fi fost în toate ca ea, sigur, ar fi simţit că are de ce purta pe inimă decoraţia.

O avea în minte în fiecare clipă pe Maria Ceauşu. Acum era departe, la Galaţi. Îşi aducea aminte de

fiecare cuvînt al ei şi de chipul în care, ursuză şi indiferentă, cum venise ea aici, se făcea în primele timpuri că n-o aude şi n-o înţelege. „Îmi fac datoria, îşi spunea pe atunci Letiţia, iau o leafă, şi pentru leafa asta îmi fac datoria. Bine ? De altceva nu-mi pasă, că nimic nu-i al meu şi nimeni nu mi-i rudă aici."
Cînd venise din satul ei la Sibiu cu maică-sa, văduvă de dascăl la biserica din sat, şi cu Valeriu, mărişor, numa' bun de muncă, tot aşa spunea şi mama : „Ce alergi, tu, fată, să auzi ce strigă acela în drum şi se vaită ? Ţi-i rudă, ori ce ? Stai binişor şi curăţă la mazărea asta !"
Valeriu intrase ucenic la o cizmărie. Lucra bine şi aducea toţi banii maică-si, la capul lunii. Mama îi aşeza grămadă în mijlocul mesei, apoi trăgea grămăjoare mai mici: pentru chirie, pentru lemne, pentru mîncare. Erau puţini, dar trebuia să ajungă. Mama mai făcea şi dantele groase, croşetate, pe care le vindea vinerea la tîrg, cînd ducea şi o fîr' de varză, de caralabe, de pătrunjel, de ce mai puteau scoate din Straturile grădinii lor mici, dar muncite cu socoteală. Letiţia îşi ajuta mama la toate : şi la grădinărit, şi la dantele, şi la curăţenie, şi la rufe. Purta pe atunci două coade groase, foarte strîns împletite, încă ii din satul ei — pentru că pîn' aveau să se rupă de ce să mai cumperi bluze ? — o fustă de lînă iarna, una de stambă vara. învăţase cursul primar, ştia citi şi socoti — dar de citit la ce să mai citeşti, dacă ai crescut mare ? — şi de socotit numai la piaţă, cînd vindea ori cumpăra ceva. Se deprinse'se greu cu oraşul. Trăiau acolo, în căsuţa lor mică, în curtea lor de la marginea oraşului, împrejmuită cu gard de uluci, prin care nu se zărea afară şi nu se zărea de afară, ca într-o sihăstrie. Vecinii erau „nişte străini", negustorii, dacă nu socoteai bine paraua, puteau să te înşele, orăşeanul cheltuieşte mult pe straie şi nici nu se uită la unul de-i prost ori din puţin îmbrăcat, orăşeanul are ale lui, altă viaţă, şi tu, ca ţăran ce-ai venit să trăieşti lîngă el că n-ai pămînt în sat şi-ţi trebuie o meserie, nu simţi că te lipeşti de el, ori că te-ai putea împrieteni. Aşa spuseSe mama pînă cînd murise, şi cu părerile astea rămăsese şi Letiţia.

Avea şaisprezece ani cînd îi murise mama, repede, în cîteva zile, de o răceală rea cu călduri mari. Doctor nu chemaseră, pentru că mama nu voise să dea bani şi la doctor, se îngrijise singură cu cataplasme şi frecţii, aşa cum apucase. Acum, fără mama, banii se ajungeau mai bine, pentru că erau numai doi în casă, şi Valeriu ajunsese calfă, dar era mult mai pustiu, mult mai urît şi mai trist. Războiul tocmai se sfîrşise.

Letiţia le făcea pe toate cu rost, aşa cum le învăţase de la maică-sa. Numai că, foarte curînd, proprietarul vîndu grădina pe care le-o închiriase lor, trase chiar gard între ea şi casă, şi pe grădina aceea, cineva care o cumpărase, un negustor care se îmbogăţise în timpul războiului, începu să construiască o casă mare, cu două etaje. Căsuţa Letiţiei era cuprinsă acum de două părţi între uluci înalte şi dese/ Era şi mai izolată în ea, şi mai la întuneric parcă, şi nici venitul pe care îl scoteau de pe urma zarzavatului din grădină nu mai putea intra în casă. Şi mai rău încă, trebuia să cumpere ea însăşi din tîrg fiecare ceapă, fiecare pătrunjel. Dantelele groase pe care le ştia face nu mai aveau nici ele multă căutare, şi aţa era foarte greu de găsit.

Ca odinioară maică-sa, Letiţia făcea grămăjoare mici pe masa din bucătărie banii aduşi de Valeriu şi niciodată nu i se întîmpla să cumpere lemne din cei puşi deoparte pentru chirie ori să intre în banii de masă ca să-şi ia un şorţ. Era o preocupare grozavă, o obsesie aproape, cum să faci să te ajungi, să nu depăşeşti, să nu te încurci şi să ai, aşa cum se cuvine, şi una, şi alta. Letiţia se scula cu noaptea-n cap, se spăla şi-şi împletea cozile, făcea focul în maşina de bucătărie, curăţată de cu seară de cenuşă şi lustruită, fierbea cafeaua cu lapte, tăia două felii groase de pîine — numai două, niciodată mai mult —, punea cîte o linguriţă de zahăr în fiecare ceaşcă — numai una, niciodată mai mult, chiar dacă zahărul nu era totdeauna la fel de dulce.—, mînca o dată eu Valeriu — niciodată mai înainte sau după el —, şî cînd îl vedea plecat se apuca să spele vase, podele, lemnărie, de parcă în fiecare zi s-ar fi murdărit la loc. Apoi pleca la piaţă. Pipăia îndelung fiecare

ridiche — să nu fie seacă, fiecare praz — să nu fie prea subţire, fiecare cartof — să nu fie degerat, se tocmea, ofta şi plătea cu mînă şovăitoare. Apoi, acasă, gătea. Gătea pe sponci, cît pentru doi oameni, să nu rămînă, şi dacă cumva rămînea, se mînca seara, pînă la ultima picătură. Valeriu venea totdeauna acasă la oră exactă, întîi îşi peria şapca şi o punea în cuiul bătut pe o parte a dulapului de vase, apoi se spăla pe mîini, şi pe urmă se aşeza la masă. Cît făcea el treburile astea, Letiţia turna supa în farfurii. Seara, Valeriu îşi peria şi hainele. Vinerea, Letiţia spăla rufe, şi sîmbăta cîrpea. De cînd era ea pe lume nu-şi aducea aminte să fi făcut altfel. Duminica dormeau o jumătate de oră mai mult, adică pînă la cinci şi jumătate. După-amiaza de duminică, vara sau iarna, pe orice timp, se duceau pe jos în sat la bunica Salomia, care era foarte bătrînă, nu mai auzea bine şi stătea culcată în pat. Ei doi se aşezau alături unul de celălalt, pe laviţă, şi mai mult tăceau, că nu prea aveau ce povesti, şi nici bunica n-auzea, într-o zi muri şi bunica, şi nu se mai duseră duminica în Sat.

Se împliniseră aproape douăzeci de ani de cînd locuiau în Sibiu, şi încă nu făcuseră prietenie cu vecinii.

Se cunoşteau, se întrebau de sănătate, dar Letiţia nu fusese în casă la ei, ca să nu-i vină nici ei în casă şi pe urmă să înceapă cu împrumuturile ori cu vreun ajutor, cu vreo cerere de serviciu oarecare. „Fiecare şi le ştie pe ale lui, spunea, pe cînd trăia, mama Letiţiei, şi mai bun prieten decît mi-s eu nu mi-i altul 1" Valeriu era şi el de aceeaşi părere. într-un timp, îl rosese totuşi gîndul că şi sora lui ar trebui să se mărite, că stînd aşa singură şi sălbatică n-are cum s-o ceară cineva, şi poftise cîteva duminici la şir două cunoştinţe ale lui în vizită. Unul era cizmar de lux, ca şi el, şi altul — un băcan care avea o prăvălioară mică mai spre centru. Cizmarul, un bărbat roşcovan şi plin, foarte vesel şi vorbăreţ, spusese din prima duminică că lui nu-i place cafeaua cu lapte cu care-i tratase Letiţia, că mai bine s-ar potrivi la pogacele făcute de ea o ţîr' de vin, aşa că Valeriu, roşu de ruşine, alergase la circiuma din colţ să cumpere (ceea ce dezechilibrase bugetul Letiţiei pe săp- tămîna ce urmase), rîsese taire tot timpul,

vorbise verzi şi uscate şi venise tare bucuros şi în duminica următoare. Băcanul, un tînăr îngrijit, cu părul ondulat şi lucios, care vorbea cu vorbe mai alese, îi plăcuse mult mai mult, îi plăcuse de-a binelea. îl aşteptase chiar cu teama că nu va veni, îl aşteptase cu emoţie şi duminica următoare. El venise iar, se purtase tot atît de bine, îi spusese că e o „duduie drăgălaşă", dar peste două săptămîni, cînd ieşea din piaţă, furioasă că, uite, ţelina iar se scumpise, Letiţia îl zări într-un magazin, cu o fată cu părul foarte creţ, cu buzele vopsite, care se rezema cu umărul de umărul lui. Letiţia nu-şi putuse înfrînge nevoia de a şti, de a vedea mai de aproape, cu ochii ei, şi intrase şi ea în prăvălie. Băcanul îi cumpăra tocmai o basma de mătase fetei aceleia, care se lipea atît de tare de el, şi nici n-o văzu pe Letiţia .Nici nu se tocmi măcar, nici nu se sfii de lumea care-i înconjura, să fie văzut cu o fată boită şi- despletită, ba îi spuSe fetei şi „puişorul meu", în auzul tuturor.
Letiţia se întoarse acasă năucă şi îndurerată. Ce mai căuta, tu, Doamne, ce mai căuta ipochimenul ăsta în casa ei, duminica ? Ş-apoi mai şi vorbea mieros şi-o făcuse „duduie drăgălaşă" ! El, care avea „puişorul" lui !
Fu gata să pună sare în mîncare de două ori şi chiar să cureţe toţi cartofii, şi pe cei care erau pentru a doua zi. S-ar fi stricat!
— Să nu-l mai văd pe băcanul tău în casa noastră ! îi spuse ea la prînz lui Valeriu.
— Pe Tonei? Da' ce ţi-o făcut? îi fain băiat.
— Cîtu-i de fain nu-ţi pot eu spune ţie, că mi-i şi ruşine, da' să nu-l mai văd.
Valeriu crezu că băcanul adusese vreo ocară soră-si. N-o descusu mai mult, dar avu încredere în cuvîntul ei. Dacă Letiţia era supărată, ştia ea ceva. Era fată serioasă, şi mai mult nu trebuia s-o întrebi. îi spuse băcanului, cînd acela se invită singur pe duminica viitoare, că Letiţia se ducea în sat pentru cîteva săptămîni. Cizmarul cel roşcovan nu mai veni el singur, prea era mohorîtă şi închisă fata, nu se potriveau. Era gospodină, nu puteai spune că e urîtă, voinică cum era, cu părul ei mult, cu ochii nici căprui, nici negri, dar şi să stai în casă cu o nevastă care nu ştie vorbi şi parcă ţi-ar

găsi mereu cusur cu privirea, nu-i bine, îmbătrânești curînd.
Letiția păstră în suflet o durere ascuțită, încă multă vreme. I se părea că băcanul acela îi făgăduise ceva și nu se ținuse de cuvînt. I se părea că fu'sese mințită, că nu merita asemenea ocară, că om așa de plăcut și frumos ca el, blestematul, greu va mai găsi vreodată. Se făcu și mai închisă, dacă se putea și mai mult. în jurul lor oamenii trăiau, nășteau, mureau, petreceau. Letiției nu-i păsa dacă vecinei de peste drum îi murise copilul, mic încă, copilul pe care îl văzuse pînă mai ieri aler- gînd pe stradă, cu părul lui blond, în vînt, cu gura mîn- jită de magiun și plină de hohote de rîs. Nici că fata care se măritase acum un an, a treia casă de la ei, se despărțea acum pentru că o bătea bărbatul. „Fiecare cu viața lui", spunea ea înțelepțește, tăind o tulpină de rebarbă mărunt, așa ca din una singură să iasă destule bucățele în compot pentru două persoane.
Acum viața îi părea mai grea. în oraș se înființaseră sindicate, și Valeriu trebuia să se ducă mereu la ședințe. Uneori întîrzia la masă, și ăsta era un lucru foarte supărător. Viața nu mai putea fi atît de ordonată și exactă. Ce vorbeau la ședințele acelea ? Uneori Valeriu îi povestea, dar Letiția nu înțelegea mare lucru din ce Spunea el despre drepturi și legi. Cîteodată era în oraș un miting mare, la care luau parte foarte mulți muncitori, dar Letiția, care văzuse asemenea mitinguri în treacăt, nu credea că e bine să piardă lumea așa timpul pe stradă făcînd gură. Mai erau și muncile voluntare, la care Valeriu se ducea cîteodată. Pentru Letiția, asta era prea de tot! Să muncești fără plată ! Auzi numa' !
Valeriu îi explica, și-i explicase și o femeie care dăduse buzna în curte într-o zi și spunea că vine din partea Ufarului, ceva adunare de femei adică, că poporul construiește pentru el însuși acum, nu pentru burghezi, dar ea nu prea pricepuse cum vine treaba asta. „Dacă eu oi ieși la muncă voluntară pentru creșa aia, îmi gătești dumneata ori îmi speli cumva rufele?" o întrebase, și femeia îi răspunsese ca proasta că omul inimos găsește timp pentru toate. „Auzi, omul inimos ! Apăi cine a

făcut copii să vadă de ei şi să fie inimos, nu cine a fost cuminte şi n-a făcut. O casă, şi mică fie ea, cere îngrijire, şi dacă le începi de dimineaţa, abia le găţi pînă în seară. Or fi avînd altele timp să lucre şi la fabrică de pildă, dar atunci în casa lor nu-i ca în casa mea !" gîndea Letiţia
.Intr-o zi i-1 aduseseră acasă pe Valeriu mai mult pe braţe. 1-1 aduseseră ucenicii din cizmărie. Leşinase, se pierduse aşa şi nu-şi mai putea veni în fire. Unul dintre băieţi dădu fuga la doctor fără s-o mai întrebe pe Letiţia. Medicul care veni vorbi de o criză de inimă. Nici nu ştiuse Valeriu vreodată că e bolnav de inimă. Zăcu vreo trei zile, şi, deşi sfatul doctorului era să stea acasă vreo lună, pentru că acolo, în inimă, se rupsese ceva, el se duse din nou la atelier. Letiţia se gîndi atunci, pentru prima oară în viaţa ei, că poate s-ar cuveni să muncească şi ea ceva afară din casă. în felul ăsta, poate că Valeriu ar fi putut lucra ore mai puţine, s-ar fi înţeles el într-un fel cu patronul, că l-ar fi apărat sindicatul. Adevărat că gospodăria n-ar mai fi arătat ca acum, dar nici nu-şi putea vedea fratele gîfîind, •cu buzele vinete, cu faţa trasă, trăgîndu-şi sufletul după ce ajungea acasă, de parcă ar fi avut de trecut un munte de la atelier pînă aici. Nu ştia însă să facă nimic. Ar fi trebuit să intre slugă la o casă mai mare ori la o grădinărie. De dantele ca ale ei n-avea nimeni nevoje. îi era tare greu să intre slugă, fiindcă îşi aducea încă aminte că taică-său fusese dascăl, un fel de inteligenţă a satului, dar dacă dascălul ăsta sărac n-o dăduse la carte să înveţe mai mult, ce alta putea face ? Pînă să se hotărască Letiţia, Valeriu muri. Fu încă o dată adus acasă, cu o maşină de data asta, vînăt tot, fără răsuflare, şi muri pînă în seară.
Aşa rămăsese ea singură, fără prieteni, pentru că nu-i căutase şi nu-i voise, fără rude apropiate, fără nici un sprijin. Avea treizeci de ani. Starea în care se afla era atît de evidentă, încît nu mai stătu la gînduri. îşi puse basmaua neagră, pe care o purtase şi după maică-sa, şi se duse la medicul care îl căutase pe Valeriu, să-1 întrebe dacă n-o avea nevoie de o femeie de serviciu. îi păruse un om liniştit, curat. Cine ştie ? ! Poate avea nevoie

de un ajutor. Medicul, în cămaşă, în mijlocul holului lui, în care toate erau harababura, bătea o ladă în ţinte.
— Ne mutăm la Galaţi toată familia, spusese el. Sînt numit la spitalul de acolo. Dar tocmai căutam o femeie de pe aici, o femeie gospodină, care să ne ţină casa şi să vadă de copii. Dacă vrei să vii la Galaţi..
.într-un fel, era mai bine aşa. Nu că ar fi cuno'scut-o lumea din Sibiu, dar îi era parcă ruşine Letiţiei să intre slugă în oraşul în care fusese la casa ei. Oamenii tot te află, ţi-e peste mînă, te sfieşti. Era un lucru cumplit să vinzi parte din lucruri, moştenite de la mama, îngrijite, cruţate, iubite, să îngrămădeşti ce poţi în lada mare, eu flori albastre şi galbene, şi să pleci la spatele lui Dumnezeu. Dar uite că şi spaţiul locativ voia musai să-i bage în odaia din fund, care fusese a lui Valeriu,. o femeie cu doi copii, şi nu s-ar fi putut înţelege, niciodată nu !s-ar fi putut înţelege cu un om străin în casă. Ba încă şi cu doi copii care aleargă, stricã, murdăresc şi zbiară. Şi doctorul avea copii, dar erau de şcoală, şi dacă strică şi sparg cînd sînt acasă, strică al lor, nu al tău. Nevasta doctorului părea potolită, era profesoară, Letiţia n-avea s-o aiibă pe cap toată ziua.
Şi plecă la Galaţi. Urît oraş ! Rece, bătut de vînturi, cu oameni străini, care nu vorbeau ungureşte sau nemţeşte, să mai pricepi şi tu o boabă şi să ştii pe ce lume trăieşti, ci armeneşte, greceşte, ba şi turceşte, Doamne iartă-mă! Şi aici, casa era împărţită în trei. Doctorul primise numai două camere dintr-un apartament mare, friguros. In celelalte două odăi locuiau un grec cu nevasta, care toată ziua stătea în bucătărie," neagră, ochioasă, repezită la vorbă şi, cît sta, îi veneau şi musafire, tot atît de negre şi ochioase, care vorbeau tot atît de repede. Făceau cafele, fumau şi luau la nimereală orice vas, fie şi al Letiţiei, curăţat şi lustruit de ea, să prăjească peşte sau să facă friptură de berbec. Mai locuia în apartament o pereche de bătrîni. Soţia, adusă din spate, cu mîini tremurătoare, cu vedere slabă, lăsa părul să-i pice pe unde apuca şi murdărea plita cu pete mari de grăsime.

Letiţia simţi după o lună că se sufocă. Nu ştiuse niciodată ce înseamnă o boală de nervi, dar acum o afla pe pielei ei. Se hotărî să plece, orice-ar fi aşteptat-o, şi se duse la Braţele de muncă.
Acolo, în biroul îngust de la etaj, la care ducea un culoar plin de lume la ora aceea, se întîlni pentru prima oară cu Maria Ceauşu. Venea din tîrgul de pe celălalt mal al Dunării, să caute o femeie pentru staţionarul de copii atunci înfiinţat. O privi pe Letiţia cu ochii ei albaştri-cenuşii, o privi stăruitor, o aşteptă să-i spună funcţionarului de la birou ce ştie să facă şi ce slujbă vrea, apoi i se adresă de-a dreptul:
— Nu vrei să vii cu mine la Caraisar ?
Letiţia n-ar fi vrut să aibă de-a face cu copii. Dar doctoriţa părea un om aşezat, fără mofturi, o femeie cuminte şi curată. Îi plăceau tîmplele ei cărunte, faţa tînără şi deschisă, limpezimea robustă din glasul ei.
— Am să fiu singură la bucătărie ?
— Singură. Trebuie chiar s-o porţi toată pe umerii dumitale.
Asta nu era prea greu, măcar să nu-i bată nimeni capul.
— Dar copiii n-au să facă gălăgie, murdărie ?
— O să-i învăţăm să nu facă.
— Poate că dumneata, eu nu vreau să am de furcă cu ei.
Doctoriţa o privi lung.
— Dacă nu-ţi plac copiii, mai bine nu veni, dragă. Sigur că dumneata n-ai acolo sarcina să-i creşti, ăsta e un fel de mic spital, nu un cămin, dar dacă nu-ţi plac, nici treaba n-o să ţi-o faci cu dragoste.
Cuvintele astea o supărară puţin pe Letiţia. Adică de ce n-ar face ea treaba bine, cînd nimeni n-ar cicăli-o ? Copiii sînt bolnavi, stau în paturi, cu atît mai bine. Mai bine decît la o familie cu copii sănătoşi, care zburdă şi chicotesc. Parcă poţi să pui condiţii, cînd se iveşte un loc, să n-aibă oamenii copii ? Hai mai bine la betegi ! Că or sta cremene !
Caraisarul era aşezat în terase pe un braţ al Dunării. Lat şi turtit, cu uliţe prăfoase vara, noroioase cît erau primăvara, toamna şi iarna de lungi, bătut de vînturi, ars de soare, cu fîntîni

puţine, cu case pitice în curţi lipite cu lut sau neîmprejmuite şi asemănătoare unor maidane, cu două-trei prăvălii mici pe strada principală. Jos, în vale, aproape de Dunăre, se ridicase staţionarul cel nou, alb şi înalt, încins cu o grădiniţă, în care doctoriţa Ceauşu se trudea zadarnic să ţină în viaţă cîteva flori, pe care arşiţa le toropea şi le îngălbenea de timpuriu.
în staţionar erau două odăi mari cu cîte douăsprezece paturi fiecare, un birou pentru doctoriţă, o bucătărie, o sală care le lega pe toate. Sus, la pod, două odăiţe cu ferestre mici, pentru o soră şi femeia de serviciu, Letiţia trebuia să cureţe casa şi să gătească mîncarea copiilor, a ei şi a sorei. Era mult, dar răzbea. In bucătăria ei n-avea voie să intre nimeni. Cît avea de lucru, nu se gîndea la nimic, şi era bine. Cînd se scurgeau însă orele lungi ale după-mesei, pînă la pregătirea cinei şi după ea, începea un soi de chin pe care nu ştia cum să-1 ocolească. Frecase podelele, lustruise cratiţele. Le mai lustruia o dată. Apoi se aşeza la o fereastră şi privea spre apă. Era întinsă-întinsă, cenuşie, liniştită, neoprită de nimic. Atîta apă nu mai văzuse Letiţia î
n27*

411 viaţa ei. Dincolo de pînza asta largă care se mişca, se ducea şi se tot ducea mereu, se întindeau alte pînze, care stăteau locului şi care se îmbinau, unde ajungea privirea, cu cerul. Nici un deal, nici o colină, nimic care să oprească ochiul, şi simţeai că şi privirea ta porneşte aşa ca apa, Se întinde şi n-o mai poţi opri. Dincolo, unde se aflau bălţile, creşteau şi păduri. Seara, cînd era liniştea mai mare, auzeai şi păsările cîntînd, dar Letiţia nu s-ar fi suit pentru nimic în lume într-o barcă, aşa cum făcea sora Dumitru, să ajungă acolo. Să n-ai tu pămînt sub picioare I. Fereşte, Doamne ! Apăi barca se poate şi răsturna, şi, oricît ai şti să înoţi, te zăpăceşti în atîta apă; şi măcar de nu se răstoarnă, dar se clatină, ce, îi ca scaunul ? După ce se uita la apă pînă simţea că se destramă în sufletul ei ceva de linişte prea multă, prea întinsă, ieşea în curte şi se uita în sus, spre colinele lutoase, galbene, pleşuve, semănate cu bordeie, ale Caraisarului. Icì-colo, un salcîm prăfuit. Nimic

pe care să se hodine privirea. Şi Letiţia se întorcea iar către apă, ca sorbită de ea, chemată irezistibil, şi iar se topea parcă în întinderea aceea mişcătoare. Pe malul scund foşnea păpurişul, un pescăruş tăia aerul şi se aşeza pe pînza cenuşie şi lichidă. Dacă amurgea, cerul şi apa căpătau tonuri calde, de aur topit, de trandafiriu, şi parcă era frumos, dar era şi mai trist, of ! cît era de trist! Letiţiei îi părea că se surpă ea toată, ca un zid. închidea ochii ca să-şi închipuie că acolo s-ar putea ridica deodată Munţii Cibinului, înalţi, verzi aproape, albaştri, departe, îmbinaţi, crestaţi, înlănţuiţi. Nu ştiuse vreodată că-i vede, nu ştiuse că-i plac. Dar tare îi lipseau ! Deschidea ochii, şi privirea i se prăbuşea parcă şi se ducea o dată cu apa, încet, mereu. Se rupea greu din vraja asta care o durea, intra în bucătărie, freca cu năduf tacîmurile curate, spăla un geam. In cele două saloane cu copii nu intra decît o dată, dimineaţa, cînd curăţa. Uneori li se auzeau glasurile în bucătărie ori în curte, uneori rîdeau, se jucau, cîntau, alteori unul plîngea tare şi apoi mai plîngeau cîţiva după el. Treaba sorei Dumitru, descurce-se, că-i meseria ei ! Ş-aşa erau de urîţi ! Aproape toţi negri, cu ochii mari, negri şi ei. Nici unul bălan, cu păr subţire, cu ochi albaştri. Nici unul!

Doctoriţa Maria Ceauşu, care stătea toată dimineaţa în staţionar, venea regulat în fiecare după-masă la ora cinci, să-i mai vadă o dată, şi mai stătea o oră sau două, după nevoie. în unele zile, după ce ieşea de la ei, se apuca să vadă de grădină. Letiţia o privea cum răsădeşte, plivеşte, stropeşte, dar nu se amesteca în treaba ei. Doar nu primea leafă pentru asta, şi munca ei, de care fusese vorba la început, o făcea zilnic cum trebuie. Nu, despre grădină nu fusese vorba cînd se tocmise aici. O singură dată o poftise doctoriţa să-i ajute dacă vrea, şi ea tocmai aşa răspunsese:

— Pentru grădină nu primesc leafă !

— Nici eu ! răspunsese Maria Ceauşu şi zîmbise. Atît.

Şi totuşi, o dată, cînd o văzuse prea netot răsădind nişte pansele, Letiţia se aplecase şi-i arătase cum se face treaba. Dar cînd răscolise pămîntul cu mîinile şi dăduse de reveneala lui, se trezise în ea întreagă amintirea grădinii de zarzavat de acasă,

pe cînd o avea încă, şi a trebii cu spor de acolo, şi nu se mai putu lăsa de grădinărit. Abia mai tuta de blestemata aceea de apă. Aşa, lucrînd alături, începuse apropierea ei de Maria Ceauşu.
Ca şi ea, Maria Ceuşu vorbea puţin. Da' nu ştiu cum vorbea, că noaptea, bunăoară, îţi mai venea o dată în minte un cuvînt de-al ei şi te tot gîndeai că ce-o fi vrut să spună. Avea vorbe ciudate : „Ceea ce faci peste ce trebuie, ţi-e şi mai drag", „Cel mai bun lucru din lume e să simţi că oamenii cer ceva de la tine, şi tu poţi să le dai ce-ţi cer", „Chiar cînd nimeni nu-ţi cere un lucru, dacă tu simţi că i-ar fi de folos, dă-i-1 cu sila, pînă cînd îl deprinzi cu el", „Azi nimeni nu se cuvine să trăiască pentru el singur, Să trăiască fiecare pentru toţi ceilalţi, pentru că numai aşa se va face lumea frumoasă".
Sora Dumitru îi spunea seara Letiţiei:
— Ceauşu vorbeşte aşa fiindcă-i comunistă. Cum s-a făcut partid la Caraisar, a intrat în el, dar am auzit că şi înainte era. Dacă ar «fi să te iei după ea, ar trebui numai treabă să faci. Adică ce-ţi spun eu ţie, că şi tu eşti bună de aşa ceva. Te văd eu bine că ai s-o ajungi din urmă !
Letiţia nu se prea pricepea la politică. La şedinţe, unde se ducea cu personalul de la celelalte puţine instituţii din Caraisar, nu prea asculta, se gîndea la ale ei sau nu se gîndea la nimic. Dar de dus se ducea.
Uneori venea în goană cineva din tîrg sau din vreun sat de pe aproape, cu vreo căruţă hodorogită, s-o ia pe doctoriţă la un bolnav pe care nu-1 putuseră aduce, fie că era prea rău, fie că nu era vorba de un copil, ci de un om mare şi n-avea ce căuta cu el la staţionar, iar la dispensarul din Teke nu găsise pe nimeni, toţi erau pe teren. Atunci Maria Ceauşu pleca în grabă, vara sau iarna, cu o trusă mică în mînă, şi se întorcea tîrziu, obosită, eu părul răvăşit de vînt, cu ochii plini de lumină sau de îngîndurare. Uneori, cînd fusese chemată noaptea, se întorcea în zori şi nici nu mai trecea pe acasă pe la ea, venea de-a dreptul la staţionar.
— O plăteşte pentru asta, de fuge noaptea aşa, ca năuoa ? se interesase o dată Letiţia la Sora Dumitru.

— O plătește, pe dracu! Se duce că-i place ei, o dată nu s-a întîmplat s-o cheme și să nu se ducă. Zice că trebuie să avem oameni sănătoși, așa zice într-una. Să avem, sigur, cine nu vrea, dar să-și mai odihnească oasele nițel, că o să și le frîngă odată. Ori să-i învețe la ce ore să vie și la ce ore nu ! Înțelege-te cu ea!

Doctorița părea o făptură rece, atît era de stăpînită, și totuși Letiția văzu că oamenii o iubesc. Oamenii aștia ciudați, femeile astea care stăteau la soare ceasuri întregi în pragul casei lor așteptîndu-și bărbații să vină de la cherhana, vara adormite parcă pe picioare, în curți pustii de flori, cu copii goluți care se jucau în praf, cînd o vedeau se înviorau, o priveau cu bucurie, cu respect. Dacă își scăldau copiii, o făceau pentru că învățaseră de la ea, dacă-i aduceau la cea mai mică suferință la staționar, să-i vadă doctorița, ieșiseră din vechile obiceiuri, fiindcă aveau încredere în ea. Și copiii o iubeau, văzuse Letiția, se lăsau moi în brațele ei, chiar dacă trebuia să le taie un abces, chiar dacă le dădea o doctorie rea. Și parcă în singurătatea ei Letiția începu să simtă c-o fi bine să zîmbească oricine cînd te vede. Numai că asta cere să te ştiii amesteca în viața lor, să-ți și vină, să .te tragă inima adică, și parcă tot -mai bine e să stai tu în ungherul tău și să-ți faci numa' datoria, după tocmeala a de la început.

Se întâmplase însă că într-o noapte Letiția trebuise să iasă din obișnuitul ei. O deșteptase din somn un plînset tare, dureros, venit din saloanele de jos. Nu mai contenea. „Surdă-i ori cum, sora Dumitru, se gîndi Letiția, de n-aude și nu mere jos?" Plînsul copilului, pe măsură ce creștea, parcă se și îneca. Letiția nu mai putea adormi. Se sculă, bătu în ușa sorei, intră—patul era gol. Afară, noapte cu lună. Apăi o femeie așa fără cap ca ea, s-o fi dus gîndești cu vreun năvod la plimbare. Letiția coborî. Într-un pătuc de lîngă geam, un băieţel de doi-trei ani poate, se zvîrcolea și se tînguia amar. Letiția nu știa ce trebuie să-i facă. Il luă în brațe și-1 ogoi. Așa cum făcea cîteodată doctorița Ceauşu. Copilul își petrecu brațele după gîtul ei, se strînse la pieptul ei, plînse și mai amar, cu suspine adinei, ca

să-i spună parcă ceva, şopti sughiţat: „Doare ! Doare !" apoi se potoli încet, la căldura trupului ei, şi adormi. Era negruţ şi aşa de mic şi de slab ! Ce se petrecu atunci în ea, Lietiţila n-ar fi fost în stare să spună nimănui, nici ei însăşi. Braţele subţirele ale copilului, care îi prinseseră gîtul cu nădejde, trupul lui mic şi fierbinte, faptul că se potolise la pieptul ei, gingăşia lui, sentimentul ei de putere cînd îşi dăduse seama că-i face bine ţîn- cului, toate la un loc făcuseră să-i bată inima tare, să se destrame ceva în ea, dar cu atîta dulceaţă, cu atîta duioşie dureroasă, încît, pînă dimineaţa, plînse în patul ei. Fu un plîns bun, nu ca acelea, singurele de eare-şi aducea aminte, cînd îi murise mama, cînd murise Valeriu. A doua zi, la treabă, parcă avea ceva în piept care scormonea şi bătea. „Parcă-i un greiere !" se gîndi ea. După masă, cînd stropea florile, şi Maria Ceauşu veni s-o ajute, nu se putu opri să nu spună :

— Atît a plîns az-noapte cel mic de lîngă jam, a lui Mustafa o spus sora că îi, şi pîn' nu l-am luat în braţe nu s-o potolit.

— De ce l-ai luat în braţe ? întrebă zîmbind doctoriţa. Doar nu primeşti leafă pentru asta !

Letiţia simţi în clipa aceea că se înroşeşte şi că o urăşte pe doctoriţă. Dar seara, în pat, ura i se topi. „Dacă îi drept, îi drept. N-am zis eu că ce nu-i în leafă nu fac ? îi drept. La ce să mă supăr ?"

Şi mai coborî şi în alte nopţi în odăile cu bolnavi, să-i vadă dacă dorm, dacă n-au trebuinţă de ceva. Noaptea, că ziua se ruşina, şi noaptea şi zăpăcita de soră era pe coclauri. îi învelea, îi legăna în braţe pe cei care se zbăteau în vis sau aiurau, treji şi cu febră, şi se umplea iar de căldura aceea dulce din prima noapte.

Apoi începu să intre şi ziua. Sora Dumitru se bucura, că putea ea lipsi mai mult din salon. Ajunsese acolo că Maria Ceauşu, cînd avea un caz mai greu de supravegheat, i-1 dădea ei în grijă, nu sorei! Păcat numai că injecţii nu ştia face ! Aşa-i omu fără învăţătură. Şi erau drăguţi pruncii, zău, bată-i, că erau drăguţi. Făceau cîte- odată tărăboi de parcă da dracu-n ei toţi deodată, dar alteori erau tare blajini şi mai cu seamă cînd erau foarte

bolnavi, încît nici nu-ţi mai trebuia alta decît să stai să-i alini, să le dai ce le trebuie. Ochii lor mari, negri se umpleau de durere, şi tare era greu să vezi suferinţă în ei!

Nu ştiu ce uşă zăvorită pînă atunci deschisese apropierea asta de copii în inima Letiţiei, că şi cuvintele rostite acum un an încă, cînd venise aici, de doctoriţa Ceauşu, îi veneau acum proaspete parcă înapoi, în minte, şi cele auzite la şedinţe prindeau înţeles. Era parcă şi obositor ca dincolo de lucrurile astea limpezi care îţi stăteau în faţă — că trebuie 'să cureţi, să găteşti, să speli seara copiii cînd sora Dumitru a fugit la pescarul ei, să plivești grădina, să ştii de cînd erai încă prunc că ce e al tău e al tău, toate ca şi timpul tău, că străinul are ale lui, şi tu pe ale tale, că banul nu trebuie risipit, şi ruptura mică necîrpită la timp se face mare — era neplăcut într-un fel să faci loc la alte gînduri noi, care cereau trudă să le pătrunzi, dar era şi bine. „Lucră cumva mintea!" gîndise atunci Letiţia. ,,Acu', dacă ai o putere, la ce să zacă, să nu faci ceva cu ea ? Uite cîtu-i de bucuros, drăguţu, că l-am primenit ! Cînd om mai clădi la staţionara ăsta două odăi, atunci să vezi copii ce-om vindeca aici! Batîr să-1 clădim, că-i mare trebuinţă !"

De cîteva ori doctoriţa o luase cu ea cînd fusese chemată în vreun sat. „Vrei să vii să mă ajuţi ?" atît spusese, şi Letiţia nu răspunsese nici ea mai mult decît „Ihi!". Văzuse cum şi oamenii în toată firea se potoleau cînd le vorbea sau îi îngrijea Maria Ceauşu, văzuse o gospodărie colectivă mare, în care tocmai cînd intrau ele pe poartă se descărcau sacii cu grîu, atâţia saci de grîu, tulai, Doamne !, atâţia, că să lucri acolo numa' să vezi atîta grîu la un loc ! No, uite că şi laolaltă, nu numa' fiecare pe al lui, strîngeau pită bună. No, vezi minune ? Parcă tot ce ştiuse se stingea acum ca un foc domolit în mintea ei, ca să se aprindă altul, cu flacără mai înaltă şi mai luminoasă. Azi se lucră altfel, şi tot bine, ori chiar mai bine. Uite că-'s numai doisprezece ani de la război, şi nici nu mai seamănă vremea cu a dinainte !

Şi apoi venise amărăciunea cea mare. Tocmai cînd îi vorbise doctoriţa Ceauşu de o şcoală de surori

de la Brăila, unde avea de gînd în toamnă s-o trimită şi pe ea, doctoriţa fusese mutată la spitalul mare din Galaţi. După douăzeci de ani de Caraisar ! Tocmai cînd se înţelegeau atît de bine ! Nu că ar fi vorbit între ele mult, sau că Letiţia i-ar fi dovedit sau spus vreodată Măriei Ceauşu că o iubeşte, dar că tăcînd, simţea că lîngă ea e altfel decît fuse'se toată viaţa ei!

Maria Ceauşu plecase la sfîrşitul lui februarie, îşi luaseră rămas bun strîngîndu-şi mîna.

— Am să mai vin să-mi văd copiii cum cresc, că doar eu i-am adus pe lume, spusese doctoriţa. La toamnă te aduc la şcoală, la Brăila. Mi-e greu să plec.

Şi glasul ei parcă avea o ceaţă ori o lacrimă în el.

Letiţia se simţise un timp foarte singură pe lume, mai singură decît după moartea lui Valeriu. Doctorul

Dogaru, cel nou venit, era un om pripit, cumsecade poate, care dădea recomandaţii cu o voce sonoră şi vorbea cu copiii tot sonor, tare de parcă ei n-ar fi ■auzit bine, sever şi scurt. Era tînăr, avea în oasa aceea din deal o nevastă frumoasă, la care alerga repede, de parcă i-ar fi fost mereu frică să n-o găsească moartă, se gîndea Letiţia. Despre grădină nu putea fi încă vorba, era frig. Dunărea îngheţată, vînturile se năpusteau din toate părţile peste colinele Caraisarului, şi staţionarul parcă le-ar fi stat supărător în drum, aşa îl măturau pe toate părţile şi se căzneau să-l smulgă, parcă, din pămînt.

Seara, în cămăruţa ei, Letiţia se căznea să citească o broşură despre ce pot şi trebuie să facă femeile. Mergea greu, dar cineva care voia să înveţe la şcoala de surori trebuia să se deprindă din nou cu cititul. Ş-apoi, i-o dăduse Maria Ceauşu!. Ziua, după ce-şi sfîrşea treaba ei, nu se mai urnea dintre bolnavi, ca să-şi cheltuiască pe ei toate gîndurile. Dacă îţi pui mintea, păi cîte sînt de făcut! Dacă ar fi Maria aici — în gîndul ei îi spunea Maria doctoriţei, şi aşa îi spunea, cu dragoste, toată lumea din tîrg, toată lumea din satele de care îngrijise ea — dacă ar fi Maria aici, cîte n-ar face ! Dogaru nici nu venea regulat după masa, şi, uite,

cînd e treabă, trebuie făcută, că altfel cum ? Singură nu se gată!
In martie începuse dezgheţul. Noaptea gheaţa trosnea grozav, poate că trosnea şi ziua, dar cînd lucri n-auzi, noaptea trosnea de nu putea dormi de zgomotul ei şi de cel al sloiurilor care se ciocneau. Era a patra primăvară pe care o petrecea Letiţia aici, dar cu zgomotele astea încă nu se deprinsese. Acasă poate la vremea asta mai gemea încă vîntul prin crengi în pădurea din spatele casei lor, cînd erau în sat, poate mai şuiera prin gangurile lungi de la Sibiu şi hîţîna obloanele de la ferestre, dar aşa căpiat nu era vîntul, şi asemenea zgomot de gheaţă nu se pomenea pe Ohm, chiar de-ai fi stat pe malul lui să-1 tot asculţi.
După ce coborîră sloiurile, apa începu să se întindă. Se întinse anul ăsta cum nu se lăţise niciodată. In
Garaisar cerul se limpezise, era neobişnuit de cald la vremea asta, un soare care te mirai cît ardea se scălda în Dunăre şi-o aurea şi-o poleia toată, numai că cine ştie cît plouase pe undeva sau cîtă gheaţă se topise, că apa creştea, cuprindea malurile, trecuse de debarcaderul vaporaşului de la Brăila şi-1 înecase, luase într-o noapte plasele şi vîrşele puse la uscat de pescari, şi încă parcă mai voia să crească. Vîrfurile din anul trecut nu se mai vedeau, copacii mari din insulele de peste Dunăre erau şi ei cuprinşi de ape pînă la crengi, de parcă crengile alea ar fi crescut aşa, răspîndite, de-a dreptul din apă. Era gălbuie de mîl mult, murdară, cără pe ea gunoaie de tot felul, scînduri, pomi frânţi sau smulşi cu rădăcină cu tot, cîte ceva care semăna a coteţ, a magazie, a te miri ce aşezare omenească măturată de pe faţa pămîntului fără milă. Sora Dumitru povestea că văzuse o dată şi un bou înecat, şi că pescarii de la Teke pescuiseră un copil. Fereşte, Doamne !
în noaptea aceea de pomină, Letiţia urcase pe la unsprezece în odaia ei, după ce pusese ventuze la doi copii şi schimbase pansamentul unuia care avea o rană urîtă la picior. Pentru prima dată schimbase un pansament, singură, fără s-o îndemne nimeni, şi-1 făcuse bine, aşa cum o văzuse pe doctoriţa Ceauşu procedînd. îi tre-

murase puţin inima, dar mîinile nu-i tremuraseră. Avusese pe urmă sentimentul că e mai dibace, mai isteaţă decît se crezuse vreodată 'şi o nădejde bucuroasă că o Să iasă din ea o soră faină, o soră bună de tot.

Puţin după ce se culcase, auzise cum suie şi sora Dumitru cu paşi de pisică. „S-o fi certat cu pescarul ei, de s-o îndurat!" gîndise ea, şi adormise.

O deşteptase zgomot de ape care bolborosesc, sau grija ei, care le văzuse pînă aproape de poala primei terase pe care era staţionarul, pe seară ? Sărise la fereastră, Curtea toată era o mare de apă. In lumina palidă a lunii, marea asta se mişca, vie, se zbătea, murdară, spumoasă. Coborî ca un vîrtej scările. Jos, în odăi, apa ajunsese pînă la paturi, pînă. la trupuri. Bătea în ferestre, pe unele le spărsese. Bătea in uşă şi pătrundea prin încheieturile ei. Unii copii se treziseră şi plîngeau, alţii dormeau încă. Letiţia se repezi pe scări, sus, s-o scoale pe sora Dumitru, dar cînd aceea coborî în urma ei, se pierdu cu firea, începu să strige, apoi căzu pe un pat, peste un prunc. Nu se mai putea face nimic cu ea.

Letiţiei îi ajungea apa peste genunchi. Nu mai era de aşteptat. Luă un copil în braţe, îl înveli în pătură, vru să deschidă uşa, apa se împotrivea, ieşi pe geam cu el şi începu să urce voinicește la deal. Prima casă pe loc uscat era a lui IUsuf. Bătu cu pumnii, strigă. Apoi, pe ceilalţi copii îi aduse în spinare, să aibă mîinile libere la o nevoie.

— Ţine-te cu mîinile de părul meu. Ţine-te bine. Stai călare pe gît, nu te teme I

Nu mai ştia acum cum îi cărase pe toţi. Totul se petrecuse prea repede, prea nu era chip de tocmeală. Numai atît îşi aducea aminte, de mîinile lor încleştate în părul ei, după gîtul ei, de tremurul lor, de căldura trupuşoarelor lor înspăimîntate şi lipite cu disperare de ea, şi de recele grozav al apei, care începuse pe uliţa de jos să i se suie pe şolduri, de lunecuşul de sub picioare — noroc că trăsese în goană cizmele de acasă — de lumina aceea cenuşie, care creştea o dată cu apa.

Apoi, între copiii aşezaţi pe duşumea, unul lîngă altul, adormise şi ea, frîntă

.Parcă ai timp acum să te gîndeşti la toate, şi la ce bun să te gîndeşti, că numa' frumos n-a fost! Casa o trebuit şi lipită pe unde crăpase, şi zugrăvită, şi curăţită. Numa' treaba asta o ţinut o lună, ce crezi! Copiii bolnavi tare or fost luaţi la spital, la Brăila, că unii or mai şi răcit, cei aproape sănătoşi, duşi la părinţi. Şi-aşa-i de urît fără copii în staţionar! Treabă ai, fireşte, dar să-i ai acolo, să-i grijeşti, să-i vezi că se tămăduie ! Că te-ai deprins şi-ţi place, nu de alta. De asta grăbeşte aşa Letiţia, că s-o deprins. Ş-apoi o veni şi vara, mai lucri o ţîr' la grădină, şi-o veni şi toamna. Aici gîndurile Letiţei se opresc, n-au curaj să meargă mai departe, 4ar nădejdea e acolo, undeva, ascunsă în piept, şi o simte, chiar de n-o gîndeşte. Dacă faci o ţîr' de şcoală, altfel vezi de urîţii ăştia negri, că tare-s drăguţi! Şi, vorba Măriei Ceauşu, se face viaţa pentru toţi mai frumoasă, dacă fiecare pune umărul. Şi ea, la o adică.

Astea toate le poţi povesti la tînăra ceea de-o vint de la ziar, tocmai de la Bucureşti ? Da' nici n-ai cum le spune, ş-apoi ce-ar fi de spus ? Ce-o fost o fost, ce-o fi om mai vedea, da' Letiţia gîndeşte c-o fi bine

.CUPRINS

Cuvînt înainte..... 5

O noapte grea..... 7

Limpezire ….....30

O zi însemnată.....54

Duelul..... 88

Dragul nostru Georgică.....118

Ultima Tauber..... 157

Oglinda.....251

Altundeva.....309

O vindecare miraculoasă 333

Moartea fericitului.....374

Cînd au crescut apele.....400

Redactor responsabil : Popescu Constantin Tehnoredactor : Marcus Ida

Dat la cules 05.04.1962. Bun de tipar 21.05.1962. Apărut 1962. Tiraj 15.185 ex. Broşate 14.100 ex. Cartonate 1085 ex. Hîrtie semiveliră mată de 65 g/m². Format 540 X 840/16. Coli tipar 28,5. A. nr. 01627/1862. C. Z. pentru bibliotecile . mari 8R. C. Z. pentru bibliotecile mici 8R— 32

Tiparul executat sub comanda nr. 20.387 la Combinatul Poligrafic „Casa Scmteii", Piaţa Scinteii, Bucureşti — R.P.R.